

96 • 2018

REVUE BELGE DE PHILOLOGIE ET D'HISTOIRE

FASC.2*: BIBLIOGRAPHIE
DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE

AFL.2*: BIBLIOGRAFIE
VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË

BELGISCH TIJDSCHRIFT VOOR FILOLOGIE EN GESCHIEDENIS

96 • 2018

**SOCIÉTÉ POUR LE PROGRÈS
DES ÉTUDES PHILOLOGIQUES ET HISTORIQUES**
fondée en 1874

Président: Jean-Marie DUVOSQUEL, 44 (boîte 1), avenue Adolphe Buyl, 1050 Bruxelles.

Secrétaire général: Denis MORSA, 29/3, avenue Émile Vandervelde, 1200 Bruxelles.

Trésorier: David GUILARDIAN, 326 (boîte 5), Avenue Brugmann, 1180 Bruxelles.

L'organe de la Société est la *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, recueil trimestriel dont le tome I est paru en 1922.

Het *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* wordt uitgegeven door de Société. Het Tijdschrift werd gesticht in 1922.

**REVUE BELGE DE PHILOGIE ET D'HISTOIRE
BELGISCH TIJDSCHRIFT VOOR FILOLOGIE EN GESCHIEDENIS**

Website : <http://www.rbph-btfg.be>

Directeur: Michèle GALAND.

Comité directeur – Bestuurcomité: il rassemble les membres du Bureau de la Société (voir ci-dessus) et du Comité de Rédaction de la Revue (voir en p. 3 de couverture) – Het Bestuurcomité bestaat uit de leden van het Bureau van de “Société” (zie hierboven) en van de Redactieraad van het Tijdschrift (zie blz. 3 van de omslag).

Membres honoraires – Ereleden: M. BOUSSART (ULB), J.-M. D'HEUR (ULg), J. DUYSCHAEVER (UIA), P. FONTAINE (UCL), L. LESUISSE (ISL), Chr. LOIR (ULB), R. VAN EENOO (UGent), J.-P. VAN NOPPEN (ULB).

Comité de lecture international – Internationaal leescomité: Jan ART (Gent); Philip BENNETT (Edinburgh); Marc BOONE (Gent); Laurence BOUDART (Bruxelles, Archives et Musée de la Littérature); Véronique BRAGARD (Louvain-la-Neuve); Claude BRUNEEL (Louvain-la-Neuve); Keith BUSBY (Madison); Ruth BUSH (Bristol); Angelos CHANIOTIS (Oxford); Dominique COMBE (Paris, École Normale Supérieure); François DE CALLATAY (Bruxelles, Bibliothèque royale et Paris, École pratique des Hautes Études); Sophie DE SCHAEPDRIJVER (Pennsylvania State University); Juliette DOR (Liège); Robert FOTSING MANGOUA (Dschang, Cameroun); Éric GEERKENS (Liège); Robert HALLEUX (Liège et Paris, Institut de France); Paul JANSSENS (Gent); Stéphane LEBEQ (Lille III); Bernadette LIOU-GILLE (Paris IV); Christiane MARCHELLO-NIZIA (Lyon et ILF-CNRS); Michel MARGUE (Luxembourg); Rudolf MUHR (Universität Graz); David MURPHY (Stirling); Janet POLASKY (University of New Hampshire); Jean-Manuel ROUBINEAU (Rennes III); Carl STRIKWERDA (College William and Mary, Williamsburg); Jo TOLLEBEEK (Leuven); Herman VAN GOETHEM (Antwerpen); Piet VAN STERKENBURG (Leiden); Karel VELLE (AGR-ARA); Christophe VERBRUGGEN (Gent); Alexis WILKIN (Bruxelles); Renate ZEDINGER (Wien).

PUBLIÉ AVEC L'AIDE FINANCIÈRE DE LA POLITIQUE SCIENTIFIQUE FÉDÉRALE (BELSPO), DU
FONDS DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE - FNRS ET DE LA FONDATION UNIVERSITAIRE.
LA BIBLIOGRAPHIE DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE EST ÉTABLIE AVEC L'AIDE DES ARCHIVES
GÉNÉRALES DU ROYAUME, DE LA COMMISSION ROYALE D'HISTOIRE ET DE LA LOTERIE
NATIONALE.

UITGEGEVEN MET DE STEUN VAN HET FEDERAAL WETENSCHAPSBELEID (BELSPO)
EN VAN DE UNIVERSITAIRE STICHTING.

DE BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË KOMT TOT STAND DANKZIJ DE STEUN
VAN HET ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, VAN DE KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR GESCHIEDENIS
EN VAN DE NATIONALE LOTERIJ.

REVUE BELGE
DE
PHILOLOGIE ET D'HISTOIRE

QUATRE-VINGT-SIXIÈME ANNÉE

BELGISCH TIJDSCHRIFT
VOOR
FILOLOGIE EN GESCHIEDENIS

ZESENNEGENTIGSTE JAAR

2018

**REVUE BELGE
DE
PHILOGIE
ET D'HISTOIRE**

RECUEIL TRIMESTRIEL

PUBLIÉ PAR LA
SOCIÉTÉ POUR LE PROGRÈS DES ÉTUDES PHILOGIQUES ET HISTORIQUES
AVEC LE CONCOURS DE LA
FONDATION UNIVERSITAIRE ET DU MINISTÈRE
DE L'ÉDUCATION ET DE LA CULTURE

**BELGISCH TIJDSCHRIFT
VOOR
FILOGIE
EN GESCHIEDENIS**

DRIEMAANDELIJKSE PUBLICATIE

UITGEGEVEN DOOR DE
MET DE STEUN VAN DE
UNIVERSITAIRE STICHTING EN HET MINISTERIE
VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

TOME 96 • 2018 • DEEL 96

Fasc. 2bis

BIBLIOGRAPHIE DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE
BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË
2016

BRUXELLES–BRUSSEL

2018

AVIS AUX LECTEURS

Toute bibliographie est perfectible car incomplète. La critique est aisée mais arrive trop tardivement. Mieux vaut prévenir une lacune éventuelle en faisant parvenir systématiquement à l'adresse ci-dessous :
BGB_BHB@arch.be.

BERICHT AAN DE LEZERS

Elke bibliografie is onvolledig en dus onvolmaakt.
De kritiek is eenvoudig maar komt veelal te laat.
Vandaar dat het beter is leemten te voorkomen door systematisch en liefst tijdig informatie aan onderstaand adres door te spelen :
BGB_BHB@arch.be.

WORT AN DEN LESER

Keine Bibliographie ist perfekt und vollständig.
Die Kritik ist einfach, aber sie kommt meistens zu spät.
Daher ist es besser, um Lücken vorzubeugen, systematisch und vorzugsweise rechtzeitig nachstehender Adresse Informationen zuzuspielen :
BGB_BHB@arch.be.

FOREWORD

Every bibliography is perfectible because it is incomplete.
Criticisms are easy but always come too late.
It is better to prevent deficiencies by systematically sending to the following address : BGB_BHB@arch.be

BIBLIOGRAPHIE DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE
BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË

2016

Avec compléments des années antérieures

Met aanvullingen uit voorafgaande jaren

Sous la direction de - Onder leiding van

Sofie ONGHENA (ARA-AGR)

Comité de pilotage - Stuurgroep

Luc FRANÇOIS (UGent), Michèle GALAND (ULB),
Guy VANTHEMSCHE (VUB), Karel VELLE (ARA-AGR / UGent)

Comité d'avis - Adviescommissie

Paul BERTRAND (UCL), Eric BOUSMAR (FUSL), Bart COSYNS (UGent),
Georges DECLERCQ (VUB), Michel DE WAHA (ULB), Sébastien DUBOIS (ARA-AGR),
Catherine LANNEAU (ULg), Isabelle PARMENTIER (UNamur),
Philippe RAXHON (ULg), Peter STABEL (UA), Erik THOEN (UGent),
Marie VAN EECKENRODE (UCL / ARA-AGR), Dries VANYSACKER (KU Leuven)

I. BIBLIOGRAPHIES ET SCIENCES AUXILIAIRES

– BIBLIOGRAFIEËN EN HULPWETENSCHAPPEN

A. BIBLIOGRAPHIES COURANTES ET RÉTROSPECTIVES À L'ÉCHELON NATIONAL,
CHRONIQUES, BIBLIOGRAPHIES COURANTES ET RÉTROSPECTIVES
À L'ÉCHELON RÉGIONAL OU LOCAL, LISTES ET TABLES DE REVUES

LOPENDE EN RETROSPECTIEVE BIBLIOGRAFIEËN OP NATIONAAL VLAK, KRONIEKEN,
LOPENDE EN RETROSPECTIEVE BIBLIOGRAFIEËN OP REGIONAAL EN LOKAAL VLAK,
LIJSTEN EN TAFELS OP TIJDSCHRIFTEN

- Barbazon (Yvon).** *Bibliographie régionale.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, p. 134.
- Bertrand (Paul).** *Des «sciences auxiliaires» à l'histoire des pratiques de l'écrit. Notes bibliographiques.* Revue d'Histoire ecclésiastique. Louvain Journal of Church History, 111, 2016, 3-4, pp. 658-667 [<https://doi.org/10.1484/J.RHE.5.111953>].
- Gyselen (Rika).** *Bibliographie de Rika Gyselen.* In : **Cannuyer (Christian) (éd.).** *Entre Orient et Occident : Circulation des hommes, porosité des héritages (Rika Gyselen in honorem) : Actes du colloque, Tongres, Musée Gallo-romain, 13-14 mars 2015.* Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2016, pp. XVII-XXV (Acta Orientalia Belgica 29).
- Hellemans (Jacques).** *Les Archives, les Bibliothèques, l'Écrit, l'Édition, l'Illustration, l'Image, la Lecture, la Presse (Chroniques = Kronieken).* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 363-390 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Herinckx (Anne-Michel), Jonet (Véronique), Verslype (Laurent), Vylvorder (Fabienne).** *Bibliographie rétrospective – 1962-2010.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 145-178 (Transversalités 5).
- Lemahieu (Marc).** *Bibliografie van het schuttersgildewezen.* In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016].* Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 209-216.
- Ongheña (Sofie) (ed.), François (Luc) (dir.), Galand (Michèle) (dir.), Vanthemsche (Guy) (dir.), Velle (Karel) (dir.).** *Bibliografie van de Geschiedenis van België = Bibliographie de l'Histoire de Belgique, 2014.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 89-94, 2016, 607 p.
- Römer (Thomas), Vialle (Catherine).** *Bibliographie de Jacques Vermeylen (2008-2015).* In : **Cannuyer (Christian), Vialle (Catherine) (éds.).** *Les Naissances merveilleuses en Orient : Jacques Vermeylen (1942-2014) in memoriam.* Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2015, pp. xxi[ff.] (Acta Orientalia Belgica 28).

- Sacré (Dirk), Tournoy (Gilbert), Delcroix (K.), Czerenkiewicz (M.), Dávila Pérez (A.), De Landtsheer (Jeanine), Papy (Jan).** *Instrumentum bibliographicum neolatinum.* Humanistica Lovaniensia. Journal of Neo-Latin Studies, 2016, 65, pp. 439-514.
- Servaes (Paul).** *Proeve van Klein-Brabantse biografie (deel 12).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, pp. 33-37.
- Servaes (Paul).** *Proeve van Klein-Brabantse biografie (deel 13).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2016, 27, pp. 42-46.
- S.n.** *Bibliografie van Jan Goossens.* In : **Marynissen (Ann) (red.).** *Een leven lang taal- en literatuurwetenschap.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, (KANTL), 2016, pp. 8-10 (Themanummer *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 126, 2016, 1-2).
- S.n.** *Bibliographie d'André Lépine : A. Cerfontaine (entité : 6 communes) & divers. B. Communes d'Entre-Sambre-et-Meuse (par ordre alphabétique).* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, s.p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 198b).
- S.n.** *Bibliographie de Christian Heck.* In : **Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.).** *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 7-24.
- S.n.** *Bibliographie de Jean-Pierre Ducastelle.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 13-34 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- S.n.** *Publications de Jean-Marie Cauchies.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 53-95 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Somers (Marc).** *Timmermans-bibliografie 2014.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 152-155 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Somers (Marc).** *Timmermans-bibliografie 2015.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 179-182 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Trio (Paul), Vannieuwenhuysse (J.), Priem (K.), Ryckaert (M.), Vanysacker (Dries), Vandewalle (A.).** *Literatuursignalementen.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 2, pp. 383-412.
- Van Daele (Rik).** *Reynaertkroniek 2015.* Tielcelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 29, 2016, 9, pp. 462-466.
- Vande Winkel (Georges), Vernaeve (Wilfried).** *Bibliografie van de geschiedenis van het Land van Aalst 2015 : (Met aanvullingen uit vorige jaren).* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 3, pp. 157-220.
- Van Goethem (Eugeen).** *Tijdschriften en publicaties van de heemkundige kring van Hemiksem 1991-2010.* HemikSem – HK HeymiSSen vzw, 21, 2011, 2, pp. 17-26.
- Vanpée (Dominique J.B.).** *Unieke bibliografie industriële archeologie & industrieel erfgoed in België. Een terugblik op een bibliografisch werkinstrument.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 149-150.
- Vanysacker (Dries), Corstjens (Rita), Keygnaert (Frederik), Louchez (Eddy).** *Index religiosus. International Bibliography of Theology, Church History and Religious Studies.* Turnhout, Brepols, 2016, [s.p.].

B. ARCHIVES, MUSÉES ET BIBLIOTHÈQUES – ARCHIEVEN, MUSEA EN BIBLIOTHEKEN

1. Archivéconómie, muséographie, bibliothéconómie – Archivistiek, museumkunde, bibliothéconómie⁽¹⁾

- Calus (Achiël).** *Geen archief zonder inventaris.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoeefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 113-118 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Coenen (Annelies).** *Zoeken naar personen in de collecties van het Rijksarchief.* @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 4, pp. 1-3.
- Burie (Wilfred).** *La numérisation des archives de l'hôpital de Rebecq.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 59-70.
- Callewier (Hendrik).** *Bestandserhaltung beim belgischen Staatsarchiv.* In : **Herrebout (Els) (Hrsg.).** *Internationales Archivsymposion in Eupen (2015) : Bestandserhaltung im grenzüberschreitenden Vergleich : Annalen.* Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2016, pp. 101-116 (Miscellanea Archivistica Studia 212).
- Ceùppens (Lien).** *So you think : 'Archief is nikske voor mij'? : Archiefzorg bij de Brusselse jeugdsector.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 20, pp. 37-50.
- Chastang (Pierre).** *Des archives au codex : les cartulaires comme collections (XIe – XIVE siècle).* In : **Grévin (Benoît), Mairey (Aude) (éds.).** *Le Moyen Âge dans le texte : Cinq ans d'histoire textuelle au Laboratoire de médiévistique occidentale de Paris.* Paris, Publications de la Sorbonne, 2016, pp. 25-44 (Publications de la Sorbonne. Histoire ancienne et médiévale 141).
- De Croo (Herman).** *Luc Pareyn, het geheugen van het Liberalisme.* In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.).** *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 135[ff.].
- Degueldre (Gilberte), De Keuster (Linda), Hendrickx (Marc), Schoups (Inge) (voorwoord).** *FelixArchief : ontdekt in de leeszaal.* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 64 p.
- DeVriendt-Mores (Rosa).** *Mijnheer Pareyn, de Mens.* In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.).** *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief.* pp. 131-134.
- Dooms (Rien), Dermaut (Kaatje), Moerman (Jasmien).** *Geruis van papier : Hoe het archief weer hot maken bij leerkrachten.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 19, pp. 32-42.
- Gasana (Alexandre).** *Archief te gast : Het archief van Foyer.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 20, pp. 65-74.
- Geysen (Frederik).** *Archiefaanwinsten : Najaar 2016.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 20, pp. 51-58.
- Goossens (Carine).** *Gemeentearchief van Beveren : Nieuwe aanwinsten 2015.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 1, pp. 46-48.
- Guidolin (Bruno).** *Les archives des houillères et le Centre Liégeois d'Archives et de Documentation de l'Industrie Charbonnière (CLADIC) de Blegny-Mine.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 12-20.

(1) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, 143 p.
- Kerremans (Jan)**. *Luc Pareyn, bezieler en doener*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 1-4.
- L'Amiral (Hermione)**. *Stress in de archiefsector : De resultaten van het werkbelevingsonderzoek*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 6, pp. 26-30.
- Laroy (Peter)**. *Bouwstenen voor verleden en toekomst van het Liberaal Archief*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 5-24.
- Libert (Marc)**. *L'atelier de restauration des Archives générales du Royaume*. In : **Herrebout (Els) (Hrsg.)**. *Internationales Archivsymposion in Eupen (2015) : Bestandserhaltung im grenzüberschreitenden Vergleich : Annalen*. Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2016, pp. 117-138 (Miscellanea Archivistica Studia 212).
- Lorrain (Emanuel)**. *Enjeux pratiques et éthiques de la conservation des oeuvres à composantes technologiques*. Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 85-92.
- Lybeert (Stijn)**. *Het archiefnieuws*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 229-236.
- Maroye (Laurence), Aranguren Celorrio (Fiona), Demoulin (Marie), De Terwangne (Cécile), Losdyck (Bénédicte), Soyez (Sébastien), Van Hooland (Seth), Vanreck (Odile)**. *La gestion hybride des documents au sein des administrations fédérales belges sous la loupe du projet de recherche «Hector»*. Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2016, 26/27, pp. 215-230 [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1005>].
- Prevenier (Walter)**. *Luc Pareyn, hoe succesvol discretie wel kan zijn*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 25-30.
- Proost (Philippe)**. *Luc Pareyn, spaarzaamheid en voorzienigheid*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 43-44.
- Schoups (Inge)**. *2006-2016 : Tien jaar FelixArchief*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 161-174.
- Simons (Lindsay)**. *AMVB voltooit de tweede fase in het SODA traject!* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 20, pp. 7-14.
- S.n.** *Helemaal digitaal*. LA Magazine (Liberaal Archief), 2016, 1, pp. 16-17.
- S.n.** *Nieuw in het archief*. LA Magazine (Liberaal Archief), 2016, 1, pp. 22-23.
- Stouthuysen (Patrick)**. *Luc Pareyn, opgraver van verborgen liberale schatten*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 87-94.
- Trigalet (Michel), Lannoy (Pieterjan)**. *Traitement de masse d'archives moisis : L'exemple du SPF Finances de restauration des Archives générales du Royaume*. In : **Herrebout (Els) (Hrsg.)**. *Internationales Archivsymposion in Eupen (2015) : Bestandserhaltung im grenzüberschreitenden Vergleich : Annalen*. Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2016, pp. 139[ff.] (Miscellanea Archivistica Studia 212).
- Tyssens (Jeffrey)**. *De verleiding van de tentoonstelling*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 95-102.
- Van Damme (Christel)**. *'Hoeverre staat het met de inventariering?'* *De archiefpraktijk in het stadsarchief Antwerpen tussen 1895 en 1933*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 41-80.

- Vanden Daelen (Veerle), Edmond (Jennifer), Links (Petra), Priddy (Mike), Reijnhoudt (Linda), Tollar (Václav), Van Nipsen (Annelies).** *Sustainable digital publishing of archival catalogues of twentieth-century archives.* Brussels, Hal-Inria, 2016, pp. 1-20 (DARIAH collection).
- Vandeputte (Veerle) (ed.).** *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, 129 p. (LA cahier 1).
- Vandeputte (Veerle).** *Luc Pareyn, de onvermoeibare organisator.* In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.).** *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 61-70.
- Van der Eycken (Johan).** *Archives Portal Europe.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 9, pp. 10-15.
- Vanderhulst (Guido).** *Archives industrielles. Où se nichent-elles?* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 9-11.
- Vanluchene (Michel), Van Havere (Timo).** *De grote ontreddeering. Het archiefwezen in Oost- en West-Vlaanderen tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 2, pp. 303-340.
- Vanneste (Willem).** *Gooi dat 19e-eeuwse bouwplan maar weg! Ook statisch archief kan na digitalisering de vuilnisbak in.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 10-15.
- Velle (Karel), Lefèvre (Patrick).** *Archieven of bibliotheken? Voorbeschouwingen bij het gelijknamig colloquium van archief- en bibliotheekwezen in België.* In : **Leyder (Dirk), Sorgeloos (Claude) (red.).** *Archieven of bibliotheken? Weinig gekende bestanden en verzamelingen zonder zichtbaar verband met hun bewaarplaats. Akten van het colloquium van 7 december 2015. Archives ou bibliothèques? Des fonds et collections méconnus sans rapport apparent avec leur lieu de conservation. Actes du colloque du 7 décembre 2015 (ABB, Extranummer – Numéro spécial 102).* Brussel = Bruxelles, Algemeen Rijksarchief = Archives générales du Royaume, 2016, pp. 13-16 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro spécial 102).
- Velle (Karel).** *Zin en troeven van politieke en ideologische archieven.* In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.).** *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 45-60.
- Vermote (Michel).** *Portal Europe. Op zoek naar Gent in een Europese archiefcontext.* @archieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 4, pp. 4-5.
- Viaene (Dirk).** *Bij de archivaris op schoot : Bezoek aan het Rijksarchief Gent.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 42-43.
- Weyns (Katrien).** *Archives Portal Europe. Jouw archieven in Europa.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 17, pp. 39-44.
- Adriaenssens (Werner) (e.a.).** *100 treasures from the Brussels' museums.* Brussels, Racine Publishing; Tielt, Lannoo, 2016, 223 p.
- Adriaenssens (Werner) (e.a.).** *100 trésors des musées bruxellois.* Bruxelles, Racine, 2016, 223 p.
- Arango (Pilar Marcos).** *Mima, el milagro de Molenbeek.* Diseño interior, 2016, 284, pp. 50-54 [Ejemplar dedicado a : *Escenarios de futuro*].
- Baijot (Joseph), Barbazon (Yvon).** *Maison de la vie paysanne & des métiers oubliées : Musée = Huis van het landelijke leven & vergeten ambachten : Museum.* Han-sur-Lesse, Maison de la vie paysanne et des métiers oubliés, 2016, 221 p.
- Belvaux (Bruno).** *Le MHiN : Un Musée d'Histoire(s) Naturelle(s).* Namur, Province de Namur. Service de la Culture, 2016, 122 p.

- Binette (René).** *La participation des citoyens aux activités de l'Écomusée du fier monde.*
In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 121-132.
- Bouckhuys (Marcel).** *Trente ans d'histoire du musée de la rubanerie cominoise (1985-2015).* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 321-336.
- Brock (Marleen).** *Le Musée Plantin-Moretus fait peau neuve.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, pp. 77-79.
- Bruyneel (Jonas).** *Museum : MIMA : Street Art aan de Molenbeekse kanaalover.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 2, pp. 7-10.
- Bruyneel (Jonas).** *Tentoonstelling : De zwikken van Kortrijk : Fabelmonsters in de Gravenkapel.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016-2017 (december-januari), 6, pp. 12-16.
- Buys (Freddy).** *Gemeentelijk Heemkundig Museum : Schenkingen 2015.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 1, p. 45.
- Clerix (Sofie).** *Educatie 2016+ in Bokrijk. Investeren in hoofden, harten en handen (en bij voorkeur alle drie tegelijk).* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 17, pp. 35-38.
- De Geest (Joost).** *Museum la Boverie : Museum en tentoonstellingscentrum.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 4, pp. 2-7.
- De Geest (Joost).** *Tentoonstelling : Musée de Flandre : De Odyssee van de dieren.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016-2017 (december-januari), 6, pp. 12-16.
- Delcoigne (Hélène).** *Carnet découverte : Les collections permanentes du Musée des arts de la Marionnette.* Tournai, Centre de la Marionnette de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 2016, 23 p.
- Delginiëse (Olivia), Despeere (Aurore), Varlet (Aurélië).** *Trois musées d'art en Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 41-46.
- Demasure (Brecht).** *Registratie en collectie-evaluatie van het Openluchtmuseum Bachten de Kupe (Izenberge).* Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2016, 82 p.
- De Nil (Bart).** *Een collectieplan maak je niet alleen.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 4, pp. 34-40.
- De Poorter (Matthias).** *Tentoonstelling : Goddelijke interieurs.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 3, pp. 18-21.
- De Rynck (Patrick), De Vuyst (Wout) (met de medewerking van Jeannine Baldewijns).** *STAM : De collectie, 1833-2016.* Gent, Uitgeverij Snoeck, 2016, 207 p.
- De Rynck (Patrick), De Vuyst (Wout) (with the cooperation of Jeannine Baldewijns).** *STAM, Ghent City Museum, the collection 1833-2016.* [Gent], Snoeck Publishers; Gent, STAM – Ghent City Museum, [2016], 207 p.
- De Rynck (Patrick), De Vuyst (Wout) (avec la collaboration de Jeannine Baldewijns).** *STAM, Musée de la Ville de Gand.* [Gand], Éditions Snoeck; Gand, STAM – Musée de la Ville de Gand, [2016], 207 p.
- Devroe (An).** *Eerste luik van Teseum onthuld : Ontdek de schatkamer van Tongeren.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 3, pp. 7-11.

- Devroe (An).** *Museum : Art & Design : Atomium Museum : De rekbaarheid van plastic.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016-2017 (december-januari), 6, pp. 8-10.
- Devroe (An).** *Museum : Hotel Taxandria : Een hotel aan het einde van de wereld.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 1, pp. 8-11.
- Dewilde (Jan).** *Aankopen 2015.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2016, pp. 118-156.
- Ferket (Chris).** *Kinderen toegelaten. Hoe organiseer je een gezinsvriendelijke erfgoedactiviteit?* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 16, pp. 35-44.
- Fiorentino (Massimo), Lierneux (Pierre).** *Les collections exceptionnelles du Musée royal de l'Armée : Un habit d'officier du royaume d'Italie.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2016, pp. 11-18.
- Geysen (Kris) (e.a.).** *Museum Plantin Moretus, Antwerp.* Ghent, Snoeck Publishers, 2016, 157 p.
- Gob (André).** *Les témoignages, un véritable patrimoine pour les musées industriels.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 153-168.
- Heyvaert (Jan).** *Het Erasmushuis in Anderlecht : Een man van heel wat woorden.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 52-55.
- Housen (Jean).** *Le Musée en Plein Air du Sart Tilman.* Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 71-78 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Jungblut (Marie-Paule).** *Exposer l'immatériel : entre interprétation et manipulation.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 35-42.
- Kees (Liesbeth), Philtjens (Igor) (eds.).** *Bokrijk : de toekomst start nu.* Genk, vzw Het Domein Bokrijk, 2016, 71 p.
- Kockelbergh (Iris).** *Antwerpse musea tonen in 2015 hun rijkdom aan het publiek.* HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 191-208.
- Kockelbergh (Iris), Hendrickx (Julie).** *"Het blijft een spanningsveld tussen een historisch huis, een kwetsbare collectie en uiteraard het publiek."* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 9, pp. 16-20 [Museum Plantin-Moretus, Antwerpen].
- Neirinckx (Pieter).** *Le travail du MIAT relatif aux témoignages dans une perspective muséologique globale, de l'acquisition à la valorisation.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 111-120.
- Puissant (Jean).** *Histoire, mémoire et objets dans une perspective muséale.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 99-110.

- Ramet (Nathan).** *Ontstaan en toekomst van een herdenkingsoord : Het Joods Museum van Deportatie en Verzet in Mechelen.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 257, pp. 36-41.
- Rau (Daan).** *Tentoonstelling Coup de Ville 2016.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 4, pp. 12-16.
- Reulens (Kristof).** *Welkom in villa Le Coin Perdu de voormalige kunstenaarswoning van Emile Van Doren (1865-1949) : Nieuwe collectie : Aanwinsten 1976-2016 Emile Van Doremuseum - Huis van landschap en kunst.* Genk, Stad Genk, 2016, 35 p.
- Rock (Tinne).** *Een verzameling herzameld. Het Stadsmus reconstrueert een negentiende-eeuwse Hasseltse topcollectie.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 16, pp. 27-33.
- Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne).** *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, 236 p.
- Rombouts (Jo).** *Mon petit musée Limbourgeois.* In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne).** *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 25-40.
- Ruess (Céline).** *Exposer la mémoire sidérurgique.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 141-152.
- Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, 176 p.
- Schampers (Karel).** *De museale snelweg af : België & Noord-Frankrijk.* Zwolle, Waanders Uitgevers, 2016, 220 p.
- Sijmans (An).** *Met slakkenogen : Slow art als nieuwe museale ervaring.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 2, pp. 62-66.
- S.n.** *Actieplan MMXVI : Gallo-Romeins Museum.* Hasselt, Provincie Limburg. Provinciale Bibliotheek van Limburg, 2016, 4, 17 p.
- S.n.** *Passé composé : Het ontstaan van de Gruuthusecollectie [Tentoonstelling, Brugge, Gezelmuseum, 06-06-2015 – 03-01-2016].* Brugge, Coens, 2016, 23 p.
- Stichelbaut (Birger), Chielens (Piet).** *The Aerial Perspective in a Museum Context : Above Flanders' Fields 1914-1918.* In : **Stichelbaut (Birger), Cowley (David) (eds.).** *Conflict Landscapes and Archaeology from Above.* Farnham, Ashgate Publishing, 2016, pp. 279-292.
- Ter Assatouroff (Corinne).** *Une analyse des acquisitions réalisées grâce au legs Wilson pour le Musée de la Ville de Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stads geschiedenis, 2016, XLVIII (1), pp. 149-177.
- Vandewiere (Frederik).** *Schenkingen 1 januari 2015 tot en met 31 december 2015.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2016, pp. 163-178.
- Van Oost (Olga), Van Genechten (Hildegard), Daenen (Roel).** *Museum van het gevoel : Musea op de huid van de samenleving.* Brussel, Politeia, 2016, 179 p.
- Vanvaeck (Mark).** *Tentoonstelling : Ecce Homo, M Leuven.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 4, pp. 17-21.
- Vossoughian (Nader).** *The Language of the World Museum : Otto Neurath, Paul Otlet, Le Corbusier.* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 261-292 (Intellection 27).

- Aerts (Julie), Van Kerckhoven (Gert).** *Handen uit de mouwen! Vrijwilligersproject bibliotheek Sint-Bernardusabdij Bornem.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 26-30.
- Anthoni (Tine).** *De bibliotheek van het Stripmuseum.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 5, pp. 32-33 [Belgisch Stripcentrum, Brussel].
- Bevernaegie (Bruno).** *Bib HoGent bouwt byblab.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 5, pp. 34-35.
- Boon (Christopher).** *La reconversion d'anciens bâtiments industriels et commerciaux aux fins d'hébergement de bibliothèques, de centres d'archives ou de documentation. Quelques réalisations en Wallonie et à Bruxelles.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 117-126.
- Boonen (Nathalie).** *Information et communication des services complémentaires, mais des métiers différents.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 4, pp. 29-33.
- Boonen (Nathalie).** *Pour l'amour du RIST : Le réseau des documentalistes spécialisés en santé au travail.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 1, pp. 33-37.
- Buset (Karen Johanne), Declève (Ghislaine), Ovaska (Tuulevi).** *Collaboration internationale pour un benchmarking : Entre trois bibliothèques de santé européennes.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 4, pp. 13-18.
- Callewaert (Filip), Coutuer (Marleen), Van Hee (Jan).** *Postgraduaat kennismangement 3.0 : Informatie in actie.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 38-41 [Contenu : / Inhoud : Informatiebemiddelaars, professionalisering, bibliotheekopleidingen].
- Callewaert (Philippe).** *Information is not for storage, information is for action. Het wijzigende karakter van informatiebeheer in een web 2.0-kennisswerkomgeving.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 3, pp. 14-24.
- Chardon (Simha).** *Bibliotheekgebouwen in Brussel en Wallonië : "We hoeven echt niet de vraag te stellen of we bibliotheken nodig hebben".* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 5, pp. 16-20 [Contenu : / Inhoud : Een 'rondetafel'-gesprek met Brusselse en Waalse specialisten uit de sector].
- Chardon (Simha).** *Het bibliotheekgebouw geëvalueerd en geëvolueerd.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 4, pp. 10-15.
- Chardon (Simha), Hendrickx (Julie), Dhaene (Sylvie).** *Het boek is de verbindende factor.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 4, pp. 16-20 [Contenu : / Inhoud : Iedereen Leest].
- Coppoolse (David).** *DBNL 2.0 : De nieuwe toekomst van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse letteren.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 3, pp. 32-33.
- Das (Lourense H.).** *Contentcuratie voor informatieprofessionals : Scharrelen in de vuilbak of duurzaam hergebruik van informatie.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 4, pp. 20-28.
- De Brandt (Hilde).** *Versterking voor digitalisering met Cultuurconnect.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 2, pp. 34-35.
- Delrue (Parsival), De Meyer (Brigitte).** *MIAT FACTory. De evolutie van bibliotheek naar kenniscentrum.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 113-116.
- Delsaerd (Pierre).** *Libraries in the Garden of Clio.* In : **Delsaerd (Pierre), Deneire (Tom), De Schepper (Susanna), Theyssens (Thomas) (eds.).** *Proceedings of the CERL seminar 'Library History : Why, What, How?'*. Leiden, Brill, 2016, pp. 105-115 (*Quaerendo : A Quarterly Journal from the Low Countries devoted to Manuscripts and Printed Books*, 46, 2016, 2-3) [<https://doi.org/10.1163/15700690-12341354>].

- Depré (Ilse).** *Facebook revisited*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 2, pp. 26-30.
- De Vogelaere (Liesbeth).** *Wat zijn de beste programma's om infographics te maken?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, p. 31 [Datavisualisatie].
- Devos (Eva).** *IBBY laat boeken bruggen bouwen*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 8, pp. 32-33.
- Dijkstra (Elselien).** *Drumstel in de bieb : Vlaamse stad Aalst werkt aan modern Utopia*. Bibliotheekblad, 20, 2016, 9/10, pp. 44-47.
- Dusollier (Séverine).** *Le prêt numérique est désormais légal*. Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 4, pp. 34-39.
- Elst (Michiel).** *Kan het recht op culturele ontplooiing de openbare bibliotheken redden?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 2, pp. 38-40.
- Fincoeur (Michel).** *De l'importance de la prospection et du contrôle dans le cadre du dépôt légal*. In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2016, 9, pp. 7-16 [DOI : 10.1484/J.IMA.5.113264].
- Foenix-Riou (Béatrice).** *Le chemin d'évolution du métier de la veille. Résultats d'une enquête menée lors de la journée Inforum, à Bruxelles, le 4 juin 2015*. Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 3, pp. 35-41.
- Gabriëls (Nele), Vandermeulen (Bruno).** *Over bits en bytes : De werkelijke toegevoegde waarde van digitalisering*. Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 1, pp. 21-26.
- Glorieux (Ignace), Hendrickx (Julie).** *Participatie survey 2014*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 6, pp. 16-20 [Contenu : / Inhoud : Onderzoek, bibliotheekgebruik, openbare bibliotheken, Vlaanderen].
- Hendrickx (Julie).** *Samenwerkingsverbanden voor bibliotheken : "Als regio sta je sterker"*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 2, pp. 14-20 [Contenu : / Inhoud : Openbare bibliotheken, samenwerking, Vlaanderen].
- Hendrickx (Julie).** *"Stel jezelf nooit voor als archivaris"*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 3, pp. 16-20 [Contenu : / Inhoud : Bedrijfsarchivarissen].
- Hendrickx (Julie), Vandorpe (André).** *"We streven hetzelfde na : Meer mensen aan het lezen krijgen en hen laten kennismaken met goede literatuur."* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 7, pp. 16-20.
- Hendrickx (Julie), Van Kiel (Hilde).** *"We zijn het aan de universiteit en de grootte van de KU Leuven verschuldigd om de voortrekker te zijn."* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 16-20 [Contenu : / Inhoud : Katholieke Universiteit Leuven, Universiteitsbibliotheek].
- Koster (Lukas).** *Tien jaar linked open data*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 3, pp. 26-30.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 1, pp. 24-26.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 2, pp. 46-47.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 3, pp. 74-75.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 4, p. 121.
- Leroy (Klaar), Mijs (Johan).** *Bibliotheken, provincies en Cultuurconnect werken aan één bibliotheeksysteem voor Vlaanderen*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 7, pp. 10-14.

- Lysens (An).** *“Een kleinere collectie die pertinentier is en meer up-to-date”*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 4, pp. 22-23 [Contenu : / Inhoud : Openbare bibliotheek, Tongeren].
- Mesellem (Heleen).** *MO6 : Tablets in de bib.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 3, pp. 10-14 [Contenu : / Inhoud : Tablets, ICT, bibliotheken].
- Nieuwenhuysen (Paul).** *Informatie opsporen, uitgaande van een beeld.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 3, pp. 25-34.
- Oger (Cécile), Simon (Stéphanie), Thirion (Paul).** *Passeurs de savoirs, à travers temps et espace : Approche intégrée de la conservation et transmission du patrimoine des bibliothèques (2007-2016).* Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 55-62 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Piroux (Dimitri), Wolbeek (Stephanie).** *Migration de données et gestion multilingue : Le défi des langues de la Région Bruxelloise appliqué en centre de documentation.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 1, pp. 18-25.
- Pype (Geert).** *Openbare bibliotheken in Vlaanderen : wereld in verandering.* In : **Swanepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 36-39.
- Renard (Stefaan), Vanouplines (Patrick).** *Vubis : 40 jaar bibliotheekautomatisering.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 4, pp. 26-30.
- Simon (Eva).** *E-learning voor de informatieprofessional.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 5, pp. 10-15 [Contenu : / Inhoud : Een overzicht van de platformen die online cursussen aanbieden op gebied van bibliotheek-, archief- en documentatiewerk].
- S.n.** *“Bijzonder en ‘Bijzondere Collecties’ slaat niet alleen op de stukken maar ook op de mensen die er werken” : De Bijzondere Collecties en Prentenkabinet van universiteitsbibliotheek Antwerpen.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 3, pp. 22-23.
- S.n.** *“Muziek is onze passie en die willen we delen” : Het bibliotheekteam van het Koninklijk Conservatorium Brussel.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 22-23.
- Somers (Marc).** *Aanwinsten, een selectie : Oktober 2015 - maart 2016.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 24-31.
- Somers (Marc).** *Aanwinsten, een selectie : April-september 2016.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 26-32.
- Sorgeloos (Claude).** *Les archives des bibliothèques, du statut administratif au statut scientifique : le cas de la Bibliothèque royale de Belgique.* In : **Leyder (Dirk), Sorgeloos (Claude) (eds.).** *Archieven of bibliotheken? Weinig gekende bestanden en verzamelingen zonder zichtbaar verband met hun bewaarplaats : Akten van het colloquium van 7 december 2015 = Archives ou bibliothèques? Des fonds et collections méconnus sans rapport avec leur lieu de conservation : Actes du colloque du 7 décembre 2015.* Brussel = Bruxelles, Algemeen Rijksarchief = Archives générales du Royaume, 2016, pp. 109-122 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro spécial 102).
- Vallet (Nathalie).** *(On)bekend is onbemind : Naar een volwaardig strategisch partnerschap met lokale besturen.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 7, pp. 26-30 [Contenu : / Inhoud : Een methode van de Universiteit Antwerpen om het strategisch partnerschap tussen de bibliotheken en hun respectievelijke Vlaamse lokale besturen te versterken].
- Van Aert (M.).** *Nieuwe aanwinsten 2016.* Calmthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 3, pp. 117-118.

- Van Crombruggen (Kathy).** *Vluchtelingen als lectoren.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 8, pp. 38-39 [Contenu : / Inhoud : Background Educations organiseert 'refugee lectures' in bibliotheken].
- Vandaele (Ronny).** "Onze vraag aan bezoekers luidt steeds : "Heb je gevonden wat je zocht?"" META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 7, pp. 22-23 [Contenu : / Inhoud : Openbare bibliotheek Knesselare].
- Vandepontseele (Sophie).** *50 Years of Print : une année pour célébrer les 50 ans du dépôt légal en Belgique.* Science connection, 2016, 51, pp. 27-29.
- Vanderheyden (Katrien).** *Hoe dragen hedendaagse bibliotheekmodellen bij tot leren en kennisdeling : Inspiratie uit leercentra en cocreatie.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 8, pp. 10-15.
- Vandermaes (Martine), Callewaert (Rosemie).** *De bibliotheek verbindt : door verhalen.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 5, pp. 26-30 [Contenu : / Inhoud : Drijfhout heette het project van schrijvers en lezers rond verhalen in Oostende].
- Van de Velde (Frydda).** *Scanproject Geschiedkundige tijdschriften Provincie Oost-Vlaanderen.* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 4, pp. 19-22.
- Van Impe (Steven).** *Kroniek van de Antwerpse erfgoedbibliotheken (2008-2015).* HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 175-190.
- Verhelst (Karel).** *Flandrica.be : Nieuwe gedigitaliseerde documenten uit de erfgoedcollecties van de Provinciale Bibliotheek.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 3-9.
- Vermeeren (Bruno).** *Bibliotheekbeleid : De grote sprong voorwaarts?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 6, pp. 38-40.
- Vermeeren (Bruno).** *Het bibliotheekrapport : Een generale repetitie.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 4, pp. 38-41.
- Vermeeren (Bruno).** *De openbare bibliotheek in cijfers.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, p. 8.
- Vissers (Rony), Lemmens (Bert) (medew.), Saenko (Alina) (medew.).** *De bibliotheek en wikipedia : Een waaiar van mogelijkheden.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 7, pp. 38-41.
- Vluchtelingenwerk Vlaanderen.** *Vluchtelingen, wat doet jouw bib?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 38-41 [Contenu : / Inhoud : Openbare bibliotheken en vluchtelingen].
- Willaert (Tom).** *Digitale kennis. Over bibliotheken, Open Access en wetenschappelijk publiceren.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 9, pp. 26-28.
- Willaert (Tom), Verbeke (Demmy).** *Voorbij Gutenberg. Digital Humanities en/ in bibliotheken.* In : [S.n.]. *Wegwijzer voor bibliotheken en documentatiecentra : Informatie beheren en ter beschikking stellen.* Brussel, Politeia, 2016, pp. 54-61.
- Zelis (Guy).** *Les fonds religieux en bibliothèques et centres de documentation en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Lectures : La revue des bibliothèques, 2016 (novembre-décembre), 198, pp. 72-81.
- Zelis (Guy).** *Religions en bibliothèque.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles. Service général des Lettres et du Livre, 2016, pp. [17]-96 (Lectures : La revue des bibliothèques 198).

2. Inventaires, guides, catalogues, tableaux de tri – Inventarissen, gidsen, catalogi, archiefselectielijsten

a. Inventaires – Inventarissen

- Ascher (Diana), Herrebout (Els).** *Inventar des Archivs des Landratsamtes und der Kreisverwaltung des Kreises Eupen : Extradenda (1815-1921)*. Brussel, Generalstaatsarchiv, 2016, s.p. (Rijksarchief te Eupen : Inventaris 7) [E-book].
- Behets (Paul), Deceulaer (Harald), Tops (Bert).** *Inventaris van het archief van de Raad van Brabant : processen van de adel 1496-1722 (vnl. 1651-1690)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 431 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 74).
- Behets (Paul), Bombois (Daniel), Deceulaer (Harald) (met medewerking van Muriel Norro en Michel Van Humbeek).** *Inventaris van het archief van de Raad van Brabant : processen van de particulieren (tweede reeks) : 1771-1796 (vnl. 1775-1795)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 361 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 67).
- Deceulaer (Harald), Ost (Wilfried).** *Inventaris van het archief van de gemeente Vorst 1804-1984*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 36 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 68).
- Deceulaer (Harald).** *Inventaris van het archief van de Raad van Brabant : processen van de Staten van Limburg, Dalhelm, Valkenburg en 's-Hertogenrade : 1627-1788*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 38 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 73).
- De Mecheleer (Lieve).** *Inventaris van het archief van Charles-Jean-Joseph de Vos te Steene : 1571-1572, 20de eeuw*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 21 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 598).
- Derwael (Joachim), Antoine (François).** *Inventaire des archives du Ministère de la Reconstruction : Archives de l'Administration des Dommages aux Biens privés : Série centrale : Province de Brabant (1940-1980)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Algemeen Rijksarchief 2 – Depot Joseph Cuvelier : Inventarissen 33) [E-book].
- Desmaele (Bernard).** *Inventaire des archives de la Chartreuse du Mont-Saint-André à Chercq (1313-1806)*. Brussel, Algemeen, Rijksarchief, 2016, s.p. (Archives de l'État à Tournai : Inventaires 35) [E-book].
- Dumont (Bruno).** *Inventaires des archives de la Chambre de tonlieux de Limbourg (1654-1660) 1662-1794 et des papiers d'office des officiers compatibles et des officiers de justice du souverain en Limbourg, 1404-1794*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 33 p. (Archives de l'Etat à Liège : Inventaires 140).
- Dumont (Bruno).** *Inventaires des archives des états du duché de Limbourg et des pays d'Outre-Meuse (1263-1794) 1547-1794*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 360 p. (Archives de l'Etat à Liège. Inventaires 141).
- Dumont (Bruno).** *Inventaire des archives du comité du dénombrement et du cadastre du Limbourg : Duché de Limbourg, pays de Dalhem, de Fauquemont (Valkenburg) et de Rolduc ('s-Hertogenrade), (1756) 1769-1783 (1797)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 77 p. (Archives de l'État à Liège. Inventaires 142).
- Gheysens (Valerie).** *Inventaris van het archief van het Ministerie van Financiën : Administratie der Douane en Accijnzen : Personeel : Overbrenging 2016 (1850-2003)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 612) [E-book].
- Gheysens (Valerie).** *Inventaris van het archief van het Ministerie van Financiën : Belastingen over de Toegevoegde Waarde, Registratie en Domeinen : Personeel : Overbrengingen 2015-2016 (1808-2000)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 613) [E-book].

- Guilloux (Fabien).** *Inventaire des archives musicales de la collégiale Saint-Vincent de Soignies (1611) 1700-1890 (1945)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 284 p. (Archives de l'Etat à Mons. Inventaires 132).
- Herard (Gaëlle).** *Inventaire des archives des Chambres des Comptes : registres des comptes des villes de Hainaut : 1362-1794*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 53 p. (Archives générales du Royaume. Inventaires 595).
- Honoré (Laurent), Jonas (Léna) (collab.), Roucou (Maryse) (collab.).** *Inventaires des archives communes de Buzet, Liberchies, Luttre, Obaix, Pont-à-Celles, Thiméon et Viesville : dépôt 2003 : XIXe-XXe siècles*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, [pagination multiple] (Archives de l'Etat à Mons. Inventaires 133).
- Langner (Fin).** *Inventaire des archives d'Ady Hanquet (1932-2013)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archives de l'État à Liège : Inventaires 144) [E-book].
- Lannoy (Pieterjan), Bekers (Jozef), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het Kantoor der Hypotheken van Veurne : Diverse reeksen*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Rijksarchief te Brugge : Inventarissen 77) [E-book].
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het Registratiekantoor van Beveren (1837-1985) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 122) [E-book].
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het Registratiekantoor van Zelzate (1837-1982) : Overbrenging 2013*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 123) [E-book].
- Moreau (François).** *Inventaire des archives du Bureau de l'enregistrement de Herve : (1800-1981 (1994))*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Archives de l'État à Liège : Inventaires 143) [E-book].
- Niebes (Pierre-Jean).** *Inventaire des archives des Carmels ou monastères des Carmélites déchaussées de Brugelette, Mons, Mont-sur-Marchienne et Soignies*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, [pagination multiple] (Archives de l'État à Mons. Inventaires 140).
- Niebes (Pierre-Jean).** *Inventaire des archives du Bureau de recettes domaniales et amendes pénales de Charleroi (1842-1985)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archives de l'État à Mons : Inventaires 139) [E-book].
- Niebes (Pierre-Jean).** *Inventaire des archives du Gouvernement provincial de Brabant : Subsides des travaux ou achats des communes et des commissions d'assistance publique (1854-1968)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archives de l'État à Mons : Inventaires 139) [E-book].
- Niebes (Pierre-Jean).** *Inventaire des archives du Service Public Fédéral Finances : Direction régionale du Cadastre du Hainaut : Documents relatifs aux mutations (1833-1910)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archives de l'État à Mons : Inventaires 135).
- Nijssen (Rombout), Bitonti (Angela), De Reu (Pieter).** *Inventaris van het archief van het Controlekantoor Bree van de administratie van het kadaster : overdracht 2010*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 37 p. (Rijksarchief te Hasselt. Inventarissen 112).
- Nijssen (Rombout), Bitonti (Angela), De Reu (Pieter).** *Inventaris van het archief van het Controlekantoor Leopoldsborg van de administratie van het kadaster : overdracht 2010*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 30 p. (Rijksarchief te Hasselt. Inventarissen 113).
- Nijssen (Rombout), Bitonti (Angela), De Reu (Pieter).** *Inventaris van het archief van het Controlekantoor Maaseik van de administratie van het kadaster : overdracht 2010*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 36 p. (Rijksarchief te Hasselt. Inventarissen 114).

- Nijssen (Rombout), Bitonti (Angela), De Reu (Pieter).** *Inventaris van het archief van het Controlekantoor Neerpelt van de administratie van het kadaster : overdracht 2010.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 33 p. (Rijksarchief te Hasselt. Inventarissen 115).
- Picard (Cécile), Bodart (Emmanuel).** *Inventaire des archives de la Commission d'assistance publique de Florennes : ([1894] 1909-1977).* Bruxelles, Archives générales du royaume, 2016, s.p. (Archives de l'État à Namur : Inventaires 105) [E-book].
- Tops (Bert), Buntinx (Willy).** *Inventaris van het archief van de schepenbanken van Asse : 1296-1796.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 558 p. (Rijksarchief te Leuven : Inventarissen 71).
- Van Bockstaele (Geert), Van Bockstaele (Marc).** *Inventaris van de kerkarchieven van Evergem : Belzele, Doornzelde, Ertvelde, Evergem, Kluisen, Langerbrugge, Rieme, Sleidinge, Wippelgem.* [Zottegem], Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2016, 2 Vol. (Reeks II. Inventarissen : 21).
- Van Bockstaele (Geert), Van Bockstaele (Marc), Van Bockstaele (Julien).** *Inventaris van de kerkarchieven van Assenede, Bassevelde, Boekhoute, Oosteeklo, 's Gravenjansdijk en Zelzate.* Zottegem, Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis, 2016, 192 p. (Reeks II. Inventarissen : 22).
- Vanderheiden (Georg-Paul), Herrebout (Els).** *Inventar des Archivs der Kirchenfabrik und der anderen Einrichtungen der Pfarrei St. Matthias zu Dürler (1612-1978).* Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2016, [s.p.] (Rijksarchief te Eupen : Inventaris 9).
- Vanderheiden (Georg-Paul), Herrebout (Els).** *Inventar des Archivs der Kirchenfabrik und der anderen Einrichtungen der Sankt-Hubertus-Pfarrei zu Aldringen: (1580-1988).* Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2016, s.p. (Rijksarchief te Eupen : Inventaris 8) [E-book].

b. Guides – Gidsen

- Baisier (Claire).** *Goddelijke interieurs : Stap binnen in kerken uit de eeuw van Rubens: Tentoonstellingsgids.* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 64 p. [Tentoonstelling : Museum Mayer Van den Bergh (Antwerpen), 17-06-2016 – 16-10-2016].
- Baisier (Claire).** *Intérieurs divins : Découvrez les églises du siècles de Rubens : Guide de l'exposition.* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 64 p. [Traduit du néerlandais / Uit het Nederlands vertaald].
- Depoorter (Matthias).** *Het Hospitaalmuseum, Brugge. Bezoekersgids.* Antwerpen, Ludion, 2016, 128 p.
- De Reu (Pieter), Bodart (Emmanuel).** *Acquérir et vendre un bien immobilier : (de 1795 à nos jours).* Bruxelles, Archives de l'État, 2016, 21 p. (Jalon de recherche 42).
- De Smet (Johan), Fornari (Bruno), Verleysen (Cathérine).** *Emile Verhaeren. Bezoekersgids.* Gent, Museum voor Schone Kunsten, 2016, 32 p. [Voor de tentoonstelling : *Verhaeren verbeeld*].
- Docquier (Gilles), Leclercq (Alice), Verbanck-Piérard (Annie).** *Helden van klei en papier : De verzameling Van Herck : Bezoekersgids [Exposition, Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 21 mai – 20 novembre 2016].* Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 2016, 56 p.
- Docquier (Gilles), Leclercq (Alice), Verbanck-Piérard (Annie).** *Héros d'argile et de papier : La collection Van Herck : Guide du visiteur [Exposition Morlanwelz, Musée royal de Maremont, 21 mai – 20 novembre 2016].* Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 2016, 56 p.

- Druez (Laurence).** *Chaque maison a son histoire : Guide des sources relatives au patrimoine immobilier privé.* Namur, Institut de Patrimoine wallon, 2016, 232 p. (Les dossiers de l'IPW 19).
- Heynssens (Sarah), Willems (Bart).** *Belgische koopvaardij 1830-1980.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 29 p. (Zoekwijzers : Algemeen Rijksarchief 43).
- Huts (Fernand), Van Cauteren (Katharina).** *Voor God & geld : Bezoekersgids tentoonstelling Gouden Tijd van de Zuidelijke Nederlanden.* S.l., s.n., 2016, 34 p.
- S.n.** *Maagdenhuismuseum : Bezoekersgids.* Antwerpen, Falke Meyers, 2016, 66 p.
- Van Poucke (Tine) (ed.).** *Groeningemuseum Brugge.* Antwerpen, Ludion, 2016, 144 p. (Bezoekersgids).
- Van Poucke (Tine), Martyn (Georges), Huygebaert (Stefan), Paumen (Vanessa).** *Kunst van het recht : Kunst van het recht. Zaalgids.* Tielt, Lannoo, 2016, 35 p.

c. *Catalogues - Catalogi*

- Borusowski (Piotr) (ed.), Benesz (Hanna), Kluk (Maria).** *Early Netherlandish, Dutch, Flemish and Belgian paintings, 1494-1983 in the collections of the National Museum in Warsaw and the Palace at Nieborów : Complete illustrated summary catalogue.* Warsaw, National Museum in Warsaw, 2016, 2 Vol.
- Rémon (Régine).** *Catalogue du Musée des Beaux-Arts de Liège.* Liège, Ville de Liège, 2016, 407 p. [La Boverie].
- Slegers (Jonas), Clavijo Colom (Moraima).** *De Vlaamse en Belgische Schilderkunst in het Museo Nacional de Bellas Artes de Cuba = La pintura Flamenca y Belga en el Museo Nacional de Bellas Artes de Cuba.* Antwerpen, Stockmans, 2016, 399 p.
- S.n.** *Emblem books published in the Low Countries.* 't Goy-Houten, Asher rare books, 2016, [12 p.]
- Valter (Claudia), Kammel (Frank Matthias), Ketelsen (Thomas).** *Die niederländischen Zeichnungen, 1400-1800 im Germanischen Nationalmuseum : Bestandskatalog.* Nürnberg, Verlag des Germanischen Nationalmuseums, 2016, 280 p.

d. *Tableaux de tri - Archiefsselectielijsten*

- De Frenne (Liesbeth).** *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën : Algemene administratie van de Douane en Accijnzen : Voorbereidend studiedossier van de archiefsselectielijst (2014).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 204).
- Devolder (Kathleen), Antoine (François).** *Archief van de FOD Sociale Zekerheid, Directie-generaal Beleidsondersteuning : Archiefsselectielijst 2015.* Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2016, 34 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 186).
- Devolder (Kathleen), Jacquemin (Anne).** *Archief van de FOD Sociale Zekerheid, Directie-generaal Oorlogsslachtoffers : Archiefsselectielijst (2014).* Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2016, 32 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 180).
- Devolder (Kathleen).** *Archief van de FOD Sociale Zekerheid : Directie-generaal Sociaal Beleid : Archiefsselectielijst 2016.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 200) [E-book].
- Devolder (Kathleen).** *Archief van de FOD Sociale Zekerheid, Directie-generaal Sociale Inspectie : Archiefsselectielijst 2015.* Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2016, 26 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 188).
- Devolder (Kathleen).** *Archief van de FOD Sociale Zekerheid Stafdienst Personeel & Organisatie : Archiefsselectielijst (2016).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 198) [E-book].

- Devolder (Kathleen).** *Archief van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Stafdienst Personeel & Organisatie : Archiefsselectielijst 2015.* Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2016, 30 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 189).
- Devolder (Kathleen).** *Archives du SPF Sécurité sociale : Direction générale Inspection sociale : Tableau de tri 2015.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 203) [E-book].
- Jacquemin (Madeleine).** *Archief van de FOD Sociale Zekerheid : Stafdienst Budget en Beheerscontrole : Archiefsselectielijst 2015.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 201) [E-book].
- Jacquemin (Madeleine).** *Archives de la Direction générale de la réglementation économique du SPF Économie : P.M.E., Classes moyennes et Énergie : Dossier d'étude et de préparation du tableau de tri.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 190) [E-book].
- Jacquemin (Madeleine).** *Archives de la Direction générale de la réglementation économique du SPF Économie : P.M.E., Classes moyennes et Énergie : Tableau de tri 2014.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 191) [E-book].
- Jacquemin (Madeleine).** *Archives de l'Institut fédéral pour le Développement durable et de la Commission interdépartementale pour le Développement durable : Tableau de tri (2015).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 206). [E-book].
- Jacquemin (Madeleine).** *Archives de l'Institut fédéral pour le Développement durable et de la Commission interdépartementale pour le Développement durable : Dossier d'étude et de préparation du tableau de tri (2015).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 205) [E-book].
- Jacquemin (Madeleine).** *Archives du SPF Économie, P.M.E., Classes moyennes et Énergie : Direction générale de la Politique des Petites et moyennes entreprises (E5): Dossier d'étude et de préparation du tableau de tri (2014).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 194) [E-book].
- Jacquemin (Madeleine).** *Archives du SPF Sécurité sociale : Service d'encadrement Budget et Contrôle de gestion : Tableau de tri 2015.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 202) [E-book].
- Leloup (Geert).** *Archief van de Algemene Administratie van de Bijzondere Belastinginspectie en de Coördinatiedienst Anti-Fraude van de Federale Overheidsdienst Financiën : Voorbereidend studiedossier van de archiefsselectielijst (2016).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 207) [E-book].
- Leloup (Geert).** *Archief van de Algemene Administratie van de Bijzondere Belastinginspectie en de Coördinatiedienst Anti-Fraude van de Federale Overheidsdienst Financiën : Archiefsselectielijst (2016).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 208) [E-book].
- Leloup (Geert).** *Archief van de FOD Sociale Zekerheid Diensten van de Voorzitter : Archiefsselectielijst 2015.* Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2016, 24 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 183).
- Leloup (Geert).** *Archief van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid : Archiefsselectielijst 2015.* Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2016, 91 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 185).
- Leloup (Geert).** *Archives du SPF Sécurité sociale : Services du Président: Tableau de tri 2015.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 199) [E-book].

C. CODICOLOGIE – HANDSCHRIFTKUNDE

- Bakker (Paul J.J.M.), Geirnaert (Noël), Hauwaerts (Evelien), Priem (Kurt), Watteeuw (Lieve) (auteurs), Van Belleghem (Doenja) (red.).** *De Duinenhandschriften : Over de manuscripten van de Cisterciënzerabdij Ten Duinen in het Grootseminarie Brugge en de Openbare Bibliotheek Brugge.* Brugge, Grootseminarie, 2016, 55 p. [Uitg. n.a.v. de presentatie op 4 februari als erkenning van deze handschriftenverzameling als Vlaamse topcollectie].
- Bauden (Frédéric).** *Catalogue of the Arabic, Persian and Turkish Manuscripts in Belgium : Volume 1 : Handlist Part 1 : Université de Liège.* Leiden, Brill, 2016, 578 p. (Islamic Manuscripts and Books 12).
- Berteloot (Armand).** *Een onbekend Legenda aurea-handschrift.* In : **Marynissen (Ann) (red.).** *Een leven lang taal- en literatuurwetenschap.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, (KANTL), 2016, pp. 77-94 (Themanummer *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 126, 2016, 1-2).
- Ceulemans (Anne-Emmanuelle).** *Le livre de choeur, manuscript conservé au château fort d'Ecaussinnes-Lalaing.* In : **Cauchies (Jean-Marie), Henrion (Marie), Bragard (Philippe) (dir.).** *Lire, danser et chanter au château : La culture châtelaine, XIII-XVIIe siècles.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 5-24.
- Demets (Lisa).** *The Late Medieval Manuscript Transmission of the Excellente cronike van Vlaenderen in Urban Flanders.* *The Medieval Low Countries : An Annual review*, 2016, 3, pp. 123-173 [<https://doi.org/10.1484/J.MLC.5.112393>].
- Dubois (Anne).** *Valère Maxime en français à la fin du Moyen Âge : Images et tradition.* Turnhout, Brepols, 2016, 540 p. (Manuscripta Illuminata 1).
- Gallardo (Carmen).** *De Flandes a España: un manuscrito de teatro latino del Colegio de los ingleses de Saint Omer.* In : **López Férez (Juan Antonio) (coord.).** *Homenaje al profesor Alfonso Martínez Díez : polypragmosyne.* Madrid, Ediciones Clásicas, 2016, pp. 251-266.
- Huybens (Gilbert).** *11. Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Hs. III 1127.* *Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur*, 117, 2016, 2, pp. 203-213.
- Marchand (Fernand), Dumont (Thierry), Robert (Yves).** *Un chirographe de 1660 de la Cour de justice de Carnières, avec des extraits d'un glossaire manuscrit du XVIIIe siècle.* Carnières, Marchand Fernand, 2016, 28 p.
- Mazziotta (Nicolas).** *Variation de la ponctuation dans une charte originale en double expédition écrite en français à Liège au XIIIe siècle.* In : **Fasseur (Valérie), Rochelois (Cécile) (éds.).** *Ponctuer l'oeuvre médiévale. Des signes au sens.* Genève, Droz, 2016, pp. 299-316 (Publications romanes et françaises 267).
- Peckstadt (Ann).** *De conservatie van de grote perkamenten ledenrol.* In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016].* Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 171-188.
- Perucka (Barbara).** «*Livre des merveilles*» : *burgundzka wizja Orientu późnego sredniowiecza w miniaturach manuskryptu fr. 2810 z Bibliothèque nationale de France = «Livre des merveilles» : a Burgundian vision of Orient in the late Middle Ages in the illuminations of the manuscript fr. 2810 from Bibliothèque nationale de France.* Warszawa, Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata; Torun : Wydawnictwo Tako, 2016, 581 p. (Studia i monografie 18).
- Pranger (Jessica).** *L'Apocalypse de Namur : Le Manuscrit.* *Art de l'enluminure*, 2016, 57, pp. 2-25.

- Rochette (Joël).** *L'Apocalypse de Namur : Miniatures commentées par le chanoine Joël Rochette, recteur du Grand Séminaire de Namur.* Art de l'enluminure, 2016, 57, pp. 26-57.
- Rochette (Joël), Hermand (Xavier) (contr.).** *Lueurs et tremblements : Un commentaire de l'Apocalypse de Jean illustré par le Manuscrit de Namur (XIVe siècle).* Namur, Fidélité, 2016, 368 p. (Sagesse et merveille).
- Rudy (Kathryn M.).** *Piety in pieces : How medieval readers customized their manuscripts.* Cambridge, Open Book Publishers, 2016, 392 p. [DOI : 10.11647/OBP.0094].
- Rudy (Kathryn M.).** *Postcards on parchment : The social lives of medieval books.* New Haven, Yale University Press, 2015, IX-359 p.
- Rudy (Kathryn M.).** *Rubrics, images and indulgences in late Medieval Netherlandish manuscripts.* Leiden, Brill, 2016, XX-316 p. (Library of the written word. The manuscript world 8; Library of the written word 55).
- Rudy (Kathryn M.).** *Sewing the Body of Christ : Eucharist Wafer Souvenirs Stitched into Fifteenth Century Manuscripts, primarily in the Netherlands.* Journal of Historians of Netherlandish Art, 8, 2016, 1, [s.p.] [DOI : 10.5092/jhna.2016.8.1.1].
- Sleiderink (Remco) (met medewerking van Jos Houtsma).** *Fragmenten van twee eenkolomshandschriften van de Dietsche Catoen, overgeleverd in Mechelse stadsrekeningen.* Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden, 22, 2015, 1, pp. 165-177.
- Smeyers (Katharina).** *Engelengeduld in de Celestijnenpriorij.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 28, 2015, 3, pp. 4-5.
- S.n.** *Manuscript uit 1678.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 4, s.p.
- Trachsler (Richard).** *De l'objet au texte et vice versa : Le statut du recueil manuscrit dans les études de la littérature du Moyen Âge.* In : **Grévin (Benoît), Mairey (Aude) (éds.).** *Le Moyen Âge dans le texte : Cinq ans d'histoire textuelle au Laboratoire de médiévistique occidentale de Paris.* Paris, Publications de la Sorbonne, 2016, pp. 45-59 (Publications de la Sorbonne. Histoire ancienne et médiévale 141).
- van Bergen (Saskia).** *Illuminated books of hours and the heritage of L.M.J. Delaissé : The archaeology of the book in recent publications.* Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis, 2016, 23, pp. 269-282.
- Vandemeulebroucke (Eva), Kors (Mikel M.).** *Het Groenendaalse verzamelhandschrift van Jan van Leeuwen (+ 1378) : Codicologisch-filologische analyse en reconstructie van hs. Brussel, Koninklijke Bibliotheek, II 138.* Ons Geestelijk Erf. Tijdschrift voor de geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden. Journal for the History of Spirituality in the Low Countries, 87, 2016, 3-4, pp. 359-408 [DOI : 10.2143/OGE.87.3.3239923].
- Vannieuwenhuysen (Lora-Elly).** *François Girousts 'Regls de composition'.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 28, 2015, 3, p. 7.
- Verweij (Michiel).** *Vier Brusselse slachtoffers van de brand van de Leuvense universiteitsbibliotheek in 1914.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 28, 2015, 3, pp. 2-3.

D. HÉRALDIQUE, SIGILLOGRAPHIE, NUMISMATIQUE, PALÉOGRAPHIE, DIPLOMATIQUE –
WAPENKUNDE, ZEGELKUNDE, PENNINGKUNDE, PALEOGRAFIE, DIPLOMATIEK

- Aernout (Laurens).** *Catalogus van Belgische numismatische uitgiften 1831-2017.* Izegem, Numismatica Zuidwest-Vlaanderen, 2016, 640 p. (Verbeterde en aangevulde editie).
- Boffa (Sergio).** *Le duché de Brabant, le duché de Limbourg et les terres d'Outre-Meuse.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies*

- de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 21-40 (Etudes numismatiques 5).
- Boussemaere (Noël), Quequin (Michel), Sennesael (Patrick).** *De wapenborden in de kerken van Ieper.* S.I., Familiekunde Vlaanderen, regio Ieper-Diksmuide, 2016, 265 p.
- Casterman (Louis-Donat).** *Les armes du chanoine Nicolas Pottier.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 58-60 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Charlier (J.-L.).** *Traces héraldiques dans l'infirmerie des moines.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 130-131.
- de Callataÿ (F.).** *Importations et innovations méthodologiques dans l'oeuvre de Jean-Baptiste Colbert de Beaulieu, ou Jean-Baptiste Colbert de Beaulieu, la Belgique et les concepts nomades : caractérisation et homotypie de contiguïté.* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2016, 162, pp. 23-34.
- Degasperi (Angelica).** *Vero o falso? Riflessioni attorno alla moneta nel "Ritratto d'uomo con una medaglia romana" di Hans Memling.* Numismatica e antichità classica, 2016, 45, pp. 307-326.
- De Ketelaere (Sander).** *Muntschat te Gistel.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 3, pp. 71-73.
- Delgrange (Dominique).** *Notes sur les sceaux de Marguerite de Flandre.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, p. 11.
- Dengis (Jean-Luc).** *Les monnaies de la Principauté de Liège 1 : De Notger à Henri de Gueldre (972-1274).* Wetteren, Moneta, 2016, [s.p.] (Moneta 192) [Seconde édition augmentée].
- Dengis (Jean-Luc).** *Trouvailles et trésors monétaires en Belgique : XXII, Région wallonne et Brabant. Du moyen âge à 1794 - supplément 4.* Wetteren, Cultura, 2016, 213 p. (Moneta 195).
- Deploige (Guy), Jacquij (Philippe).** *La Médaille Commémorative de la campagne d'Afrique 1914-1916.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2016, pp. 61-82.
- De Poorter (Geert), François (Peter).** *De medaillons aan de gevel van de villa Servais.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 42-44.
- Devliegher (Luc).** *Doornik en Meetkerke [Uitgave van de oorkonden van de bisschoppen van Doornik].* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 129-141.
- D'Hondt (Jan).** *Een gedenkpenning voor het concordaat van Willem I door de Brugse graveerder Franciscus De Hondt, 1827.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 1, pp. 45-49.
- Diden (Kris).** *Een onbekende zegelmatrijs van de schepenbank van Monnikerede in Parijs.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 3, pp. 87-95.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Het wapenschild Van Nerum.* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 3, pp. 1287-1291.
- Doyen (Jean-Marc).** *Le fractionnement du numéraire romain au Ve siècle, des Ardennes au Jura : Note de technologie monétaire.* Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques, 53, 2016, pp. 20-27.

- Doyen (Jean-Marc).** *Un trésor de solidi d'époque théodosienne à Profondeville (province de Namur, Belgique)*. Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques, 53, 2016, pp. 28-31.
- Geets (Willy).** *Aanvulling op Willy GEETS : "Metrologisch en stempelonderzoek van de drielanden van Filips van saint-Pol, ruwaard van Brabant"*, RBN CLVII (2011), p. 171-199. Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2016, 162, pp. 331-332.
- Grispen (Arnaud).** *Zilveren dubbele stuiver*. Wotra : Oters jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 24-27.
- Haec (Aimé).** *De Brabantse kleine denieren van de dertiende eeuw*. Dilbeek, Aimé Haec, 2016, VIII-272 p.
- Haverals (Wouter).** *Heraldisch vakmanschap in De Grimbergse oorlog*. Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden, 23, 2016, 1, pp. 22-36.
- Ilsch (Peter).** *Rocheftort, Namur Province? 2015*. The Numismatic Chronicle, 2016, 176, pp. 387-389.
- Lams (Guido).** *Kantwerk in Wingene : Een eremedaille voor kantwerkhuis familie Lambert 1929*. Ons Wingene : Jaarboek, 2016, pp. 53-69.
- Lechat (Grégory).** *Les collections numismatiques*. Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 33-38 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Lowagie (Hannes).** *Le comté de Flandre*. In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.)**. *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes*. Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 41-58 (Études numismatiques 5).
- Lowagie (Hannes).** *Placards, ordonnances et textes monétaires illustrés : Un aperçu*. In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.)**. *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes*. Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 207-220 (Études numismatiques 5).
- Martiny (Jean-Claude).** *De eerste grote zilveren munten in Vlaanderen, 1269-1322 : Historische en numismatische studie van de muntslag van Margaretha van Constantinopel (1244-1280), Gwijde van Dampierre (1278-1305), Filips IV de Schone (1285-1314), Willem van Gulik (1302), Jan van Namen (1303), Filips van Chieti en Loreto (1303-1305), Robrecht III van Béthune (1305-1322) in Aalst, Brugge, Damme, Dendermonde, Gent, Ieper en Ninove*. Gent, Snoeck, 2016, VII-348 p.
- Martiny (Jean-Claude), Torongo (Paul A.).** *De munten van Lodewijk van Nevers graaf van Vlaanderen 1322-1346 : Historische en numismatische studie van de muntslag in Aalst en Gent*. Gent, Snoeck, 2016, 219 p.
- Moumm (Vera).** *L'exposition «Médailles et Art contemporain»*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 56-58.
- Nijssen (Rombout).** *Een obool van Jan I, hertog van Brabant, in Herderen*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 93-96.
- Pauwels (Cédric).** *Nouvelles armoiries ecclésiastiques : Armoiries de Monseigneur Jozef De Kesel, 4e archevêque de Malines-Bruxelles*. Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 421, pp. 90-93.
- Penders (Lucien).** *Familiewapens in Limburg*. Genk, Lucien Penders, 2016, 302 p.
- Petit (Pierre).** *Des écus «de Flandre» aux «Caramboles» : circulation et dénomination d'une pièce française dans les Pays-Bas méridionaux (1690-1810)*. Revue numismatique, 2016, 173, pp. 525-552.

- Plas (Jef).** *Het wapen(schild) van Achel.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 2, pp. 32-36.
- Poels (André), Vanoverbeek (Didier), Vandamme (Luc).** *Encyclopedie van de medailles van de Koninklijke Munt van België, 1945-2015.* [Alken], Limburgse Commissie voor Numismatiek vzw, 2016-2018, 10 Vol. in 5 Banden.
- Schils (Marie-Christine).** *Pile et face : Les médailles spadoises.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 165, pp. 3-5.
- Seynaeve (Bart).** *Het wapen van de gemeente Gullegem.* 't Meiboompje (Gullegem), 33, 2016, 4, pp. 14[ff.].
- Spufford (Peter).** *Scottish black money in the Low Countries, c. 1484-1506.* British Numismatic Journal, 2014, 84, pp. 125-139.
- Tripnaux (Éric).** *La croix de Guerre belge 1914-1918, si différente de son modèle français.* Revue historique des armées, Service historique de la Défense, Vincennes, 2016, 282, pp. 33-42.
- Tripnaux-Monin (E.M.).** *L'insigne 14-18 du soldat belge hors combat : Une histoire en partie retrouvée.* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2016, 162, pp. 333-344.
- Van den Eeckhout (Jean-Marie).** *De Orde van het 'Gecken Gesellschaft' : 12 november 1381 : poging tot een kritische benadering van een veel behandeld onderwerp.* Wijnegem, Homunculus, 2016, 26 p.
- Vandewalle (André).** *Het wapen van de Sint-Sebastiaansgilde van Brugge.* In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016].* Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 189-208.
- Van Heesch (Johan).** *Introduction : La monnaie de compte.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 3-10 (Etudes numismatiques 5).
- Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, 224 p. (Etudes numismatiques 5).
- Van Heesch (Johan).** *Les principales collections numismatiques en Belgique.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 221-224 (Etudes numismatiques 5).
- Van Laere (Raf).** *Loden textielzegels opgegraven in de "Verdrongen Weide" te Ieper (13de-14de eeuw) : Een aanzet tot materiaalstudie.* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2016, 162, pp. 257-322.
- Van Leemputten (Guido).** *Le Chabot : De rivierdonderpad in de heraldiek.* In : **Heemkring Schoten.** *Bob Chabot : 40 jaar voorzitter Scot.* Schoten, Scot, 2016, pp. 36-40 (Scot, Extra nummer 5 maart 2016).
- Van Meirvenne (Arnd).** *De Brabantse munt te Antwerpen.* HemikSem – HK HeymiSSen vzw, 21, 2011, 2, pp. 12-14.
- van Uden (Ronald).** *Belegeringsmunten van Antwerpen 1814 = Monnaies obsidionales d'Anvers 1814.* Anvers, Ronald van Uden, 2016, IV-277 p.
- Verheyen (Bart).** *Zegelmatrjjs van Michaël Mares.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 2, pp. 52-54.

Wolfs (Ivan). *Dr. Constant Bamps als numismaat.* In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne).** *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 137-141.

E. GÉNÉALOGIE, HISTOIRE DE FAMILLES – GENEALOGIE EN FAMILIEGESCHIEDENIS⁽²⁾

1. Travaux généraux – Algemene werken

Cappart (Marie). *Voorouders in het Verenigd Koninkrijk : Hoe kan u ze terugvinden?* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 20-24.

Christol (Philippe). *Genealogisch onderzoek in Polen.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 33-38.

Degruyter (Elias). *Familiegeschiedenis in een moderniserende samenleving : Democratisering en Eerste Wereldoorlog.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 462-471.

Demuyne (Guido). *De staten van goed van Deinze.* Deinze, Familiekunde Vlaanderen, Regio Deinze, 2016, 2 Vol.

Desmet (Ginette). *Porseleinkaarten als illustratie bij een familiegeschiedenis.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 359-367.

Geuens (Alain). *Les GRANDES familles de Lasne.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 26-30.

Geuens (Alain). *Les Grandes familles de Lasne.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 79, pp. 25-29.

Geuens (Alain). *Les GRANDES familles de Lasne.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 81, pp. 21-23.

Geuens (Alain). *Les Grandes familles de Lasne.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 53-54.

Hierro (Lilliane). *De burgerlijke stand in Europa.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 25-26.

Jeance (Gérard), Groupe Amitiés généalogiques Tournais. *Dictionnaire des enfants trouvés de Tournai.* Paris, Ed. généalogiques de la Voûte, 2016, 83 p.

Kunnen (Mathieu). *Inlichtingen uit bevolkingsregisters en burgerlijke stand.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 2, p. 51.

Lambrechts (René). *Parochieregisters van Schriek : geboorten + huwelijken 1604-1923.* Mechelen, Familiekunde Vlaanderen vzw, 2016, 420 p.

Laurent (René). *L'Avenir de la Généalogie.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 39-43.

Laurent (René). *La fiabilité des informations généalogiques.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 75, pp. 26-28.

Laurent (René). *La recherche généalogique moderne.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 15-17.

Meutermans (Jan). *Stadsarchief Mechelen, Rubriek G, Serie I, Nr. 1 en 2 : Schepenakten, 1345-1353 : derde boekdeel : 1349-1350, 1350-1351.* Hombek, Paul Behets, 2016, 213 p. (Genealogisch repertorium van het Mechelse district 77).

(2) On ne trouve relevées ci-dessous que publications qui offrent, en dehors de leur intérêt généalogique, un véritable intérêt historique. / Men zal hieronder uitsluitend deze studies aantreffen, die naast hun genealogisch belang ook de kennis van het verleden ten goede komen.

- Meutermans (Jan).** *Schepenakten, 1345-1353 : Stadsarchief Mechelen, Rubriek G, Serie I, Nr. 1 en 2. Vierde boekdeel : 1351-1352, 1352-1353.* Hombeek, Paul Behets, 2016, 149 p. (Genealogisch repertorium van het Mechelse district 78).
- Minet (Alain).** *Poussières d'Étoiles Wicres 1737-1789.* Sainghin-en-Weppes, GeneFlandres, [2016], 380 p. (Histoire et généalogie des communes et des hommes dans les châtellenies de Lille et Tournay 2016).
- Olbrechts (Marvin).** *Stadsarchief Mechelen : Notariaat Peeter Verhulst : registers 1780 (1673-1674) en 1781 (1675).* Hombeek, Paul Behets, 2016, 267 p. (Genealogisch repertorium van het Mechelse district 74).
- Olbrechts (Marvin).** *Stadsarchief Mechelen : Notariaat Peeter Verhulst : registers 1782 (1676), 1783 (1677) en 1784 (1678).* Hombeek, Paul Behets, 2016, 244 p. (Genealogisch repertorium van het Mechelse district 76).
- Petillion (Luc).** *Toegang tot de akten van Charles Joseph Forrest, notaris in Wervik : 1801-1827.* Wervik, Stedelijke Oudheidkundige Commissie Wervik, 2016, 168 p.
- Poelaert (Ine).** *Documentatie- en studiecentrum voor familiegeschiedenis : Familiearchieven.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 2, pp. 203-205.
- Roelstraete (Johan).** *Congo en familiegeschiedenis : Wewe ni nanni? (Wie ben je?).* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 3, pp. 223-244.
- Staes (Nand).** *Rubriek voor beginners : Het lezen van tafels met begrafenisgegevens uit parochieregisters.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 472-476.
- Stevens (Theo).** *Heemkunde Ham en het digitaal aanbod voor genealogen.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 4, pp. 116-118.
- Van der Jeught (François), Olbrechts (Marvin).** *Stadsarchief Mechelen : Notariaat Charles Van Meere : registers 1209 (losse akten, 1589) tot en met 1217 (1603).* Hombeek, Paul Behets, 2016, 203 p. (Genealogisch repertorium van het Mechelse district 75).
- Van Isterdael (Herman), Borighem (Guy).** *Families en personen te Ninove en Herlinkhove (16^e eeuw – 1802).* Ninove, Herman Van Isterdael, 2016, 3 Vol. (1578 p.)
- Verheylewegen (L.).** *St. Ulriks-Kapelle : Gezinsconstructies van 1692 tot en met 1916.* S.I., Familiekunde Vlaanderen. Regio Dilbeek, 2016, 561 p.
- Vertonghen (Hedwig), Feytens (Pol), Geeroms (Rik).** *Familieconstructie 1596-1900: Gemeente Brussegem en Hamme.* Merchtem, Heemkring Soetendaelle, 2016, 4 Vol. (Deel 1 : A-G, Deel 2 : H-U, deel 3 : V-Z, Deel 4 : Index).

2. Travaux consacrés à une famille en particulier – Werken gewijd aan één familie

- Baeckelandt (Roger).** *De familie Van de Vivere met adellijke roots te Gent.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring “Arthur Verhoustraete” Aalter, 39, 2016, 3, pp. 18-46.
- Baete (Frank).** *De dood op bezoek in het huis van de familie Finet in Oosteeklo.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 23-24.
- Belvaux (Marc), Maus de Rolley (Bertrand).** *Les Desclée et Desclée de Maredsous.* Bruxelles, Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 2016, 411 p. (Recueil de l'Office Généalogique et Héraldique de Belgique 69).
- Belvaux (Marc).** *Nos beaux objets armoriés : L'obiit de Jeanne de Pret et sa restauration virtuelle.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 422, pp. 181-183.
- Belvaux (Marc).** *Nos beaux portraits : Gérard-Mathias d'Huart, officier aux gardes wallonnes.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 421, pp. 83-89.

- Belvaux (Marc).** *Nos beaux portraits : Pharailde de Pret de Roose de Calesberg.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 422, pp. 184-187.
- Boons (Rik), Wilms (Krista).** *Familiefoto's : Boons-Van de Craen (deel 7).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, pp. 14-16.
- Boussemaere (Noël).** *Leroy : Een familie van brouwers en herbergiers.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 1, pp. 55-77.
- Buelens (Dirk).** *Het archief van de familie Salu.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 20, pp. 15-36.
- Coene (Michel).** *De familie Costens en Gerard Costens (1907-1994) : Fotograaf in de voetsporen van Adolf Masure.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 28-35.
- Collin (Frédéric).** *Sur une pierre tombale oubliée dans l'église de Lathuy, Louis Noël (+ 1698) et Catherine Grimon (+ 1713).* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 422, pp. 166-180.
- Cools (Yves).** *Monseigneur Bernard Mels en zijn Lokerse familie.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, pp. 84-103.
- Couplet (Xavier).** *Dumont & Dumont : Histoire de deux Belges célèbres et de quelques membres de leur famille.* Braine l'Alleud, Xavier Couplet, 2016, 151 p.
- Courtens (Freddy).** *Généalogie des notaires Courtens à Comines aux XVIIIe et XIXe siècles.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 65-82.
- Das (Erwin).** *Paternelle genealogie van Jan Bosmans en Anna Grammers uit Heusden-Zolder : Een familieverhaal met heel wat kommer en kwel.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 2, pp. 109-126.
- De Bie (Marc).** *Van vader op zoon : Zes generaties De Boeck in hetzelfde huis te Baardegem.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 424-425.
- De Greef (Patrick), Van Dijck (Linda).** *Het merkwaardige grafmonument van de familie Ysebrant de Lendonck op de begraafplaats van Sint-Katelijne-Waver.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 4, pp. 6-25.
- Dehaes (Jean).** *Ucclois depuis toujours : La famille Dehaes.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 258, pp. 3-22.
- Dehaes (Jean).** *Ucclois depuis toujours : La famille Dehaes II.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 259, pp. 19-27.
- de la Barre d'Erquelinnes (Dominique).** *L'Association familiale Széchényi.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 285, pp. 31-34.
- Delfosse (Jan).** *De familie de Trapezonde, vluchtelingen uit Anatolië in het 15e-eeuwse Brugge.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 2, pp. 129-137.
- Demars-Sion (Véronique).** *Une illustration du déclin des particularismes locaux dans le ressort du parlement de Flandre : L'histoire de la famille Saudemont.* Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 414, pp. 71-94.
- De Pauw (Carlo).** *Rood'Ernel : Huzarendokters, oculisten, operateurs, 'reisende practisijns' en 'quacksalvers'.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 2, pp. 153-157.
- De Roey (Jean-Paul).** *Villa Le Grelle "Le Bungalow" Borgeindstraat.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 154, pp. 86-103.

- De Roey (Jean-Paul).** *Villa Le Greille «Le Bungalow» Borgeindstraat 2.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 155, pp. 165-177.
- Desmet (Geert).** *De Wakkense familie Desmet, eigenaars en pachters van Ter Linden tussen 1516 en 1714.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), 2016, 44, pp. 305-349.
- De Vlieger-De Wilde (Koen).** *De grafmonumenten van de familie d’Ursel.* Kasteel d’Ursel Magazine, 2015 (november - december) – 2016 (januari), 44, pp. 4-7.
- De Volder (Raymond).** *Wat leren we uit een “uytvaert-rekening” van 1738? De familie Abts in Ottenburg vanuit genealogisch en sociaal standpunt.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 3, pp. 158-175.
- de Wasseige (Jean).** *Les Fernan Nunez à Dave : Deux siècles de fidélité à l’héritage ancestral.* Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 57-86.
- D’Haene (Emma).** *“Lauwe, in ‘t land van leem en vlas” : De familie Lietaer en de sociaaleconomische geschiedenis van Lauwe in de achttiende eeuw.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 263-283.
- Dierickx (Fons).** *Van Lambrecht tot Lambrecht : Genealogisch onderzoek van de familie Lambrecht, tak Herdersem-Hofstade-Wieze.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 1, pp. 46-93.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Afstamming notaris Marc Van Nerum uit de V Geslachten en de Hoegaardse (enkele) woonsten van de voorouders.* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 2, pp. 1263-1265.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Familiegeschiedenis aanvullen met schooluitslagen? Het kan! : Uitslag van den wedstrijd in Godsdienst tusschen de leerlingen der lagere scholen.* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 2, pp. 1266-1267.
- Donche (Pieter).** *Aanvullingen op geschiedenis en genealogie van de familie De Baenst vorstelijke en stedelijke ambtenaren van Vlaanderen 1305-1676.* Berchem, Pieter Adriaan Donche, 2016, [70] p.
- Donche (Pieter).** *Aanvullingen voor de periode voor ca. 1650 op Genealogie der familie De Sopper(e).* Brugge, Pieter Donche, 2016, 436 p.
- Donche (Pieter).** *De Brugse genealoog Marius Voet (1613-1685) en zijn familie - (deel 1): Biografie.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 2, pp. 131-140.
- Donche (Pieter).** *Genealogie Voet te Brugge : De Brugse genealoog Marius Voet (1613-1685) en zijn familie, deel 2a.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 371-403.
- d’Orjo (Thierry).** *Les Walcourt sires de Fontoy.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l’Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 422, pp. 123-148.
- Douxchamps (Hervé).** *Les quarante familles belges et les plus anciennes subsistantes, Merode.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l’Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 421, pp. 60-82.
- Douxchamps (Hervé).** *Les quarante familles belges les plus anciennes subsistantes, Neve de Roden.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l’Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 422, pp. 149-165.
- Driessen (Raymond).** *Severijns en meer.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 3, pp. 65-72.

- Drijkoningen (Carla), Kunnen (Mathieu).** *Op zoek naar mijn voorouders langs moederszijde Verhaegen & kwartierstaat van Carla Drijkoningen.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 3, pp. 78-83.
- Dudok van Heel (Bram).** *De familie van John Waterloo Wilson.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2016, XLVIII (1), pp. 25-39.
- Dullaert (Freddy).** *Adela Thuy 1870-1970 – Een familiegeschiedenis.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 2, pp. 55-58.
- d'Ursel (Baudouin).** *A la recherche d'une duchesse.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 275, pp. 78-89.
- d'Ursel (Baudouin).** *Princes en Belgique - t'Serclaes, 1693.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 421, pp. 46-59.
- Eyckerman (Peter).** *Analyse van een familiefoto Brand / Brant.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 352-358.
- Fruytier (Maurice).** *De familie Vertente, schippers en militairen.* Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 3, pp. 76-87.
- Gillion (Mathieu).** *Descendance de la famille Gillion, magistrats et bourgeois de la ville de Trélon (Nord) du XVIe au XVIIIe siècle.* Le Parchemin. Bulletin bimestriel édité par l'Association royale Office Généalogique et Héraldique de Belgique, 81, 2016, 421, pp. 2-45.
- Gowie (Luc).** *Brasschaatse families : De familie Claes.* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 39, 2016, 3, pp. 21-33.
- Haulotte (Edgard).** *Les MÉLAIN à Ottignies depuis le milieu du 19e siècle.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 75, pp. 14[ff.].
- Hazebroucq (Luc).** *Notes sur la famille Van Teteghem.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 49-55.
- Huybrechts (Gerrit).** *De familie Hoozee/Hozee tijdens de XIXe eeuw en later.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 2, pp. 158-170.
- Huys (Paul).** *De families Cauwe-De Raedt (Deinze-Meigem).* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2016, 83, pp. 139-172.
- Huys (Paul).** *Oproepen tot erfgenamen in de 'Gazette van Gend' (jaargang 1790).* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 2, pp. 179-188.
- Huys (Paul).** *Oproepen tot erfgenamen in de 'Gazette van Gend' (jaargang 1791).* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 404-412.
- Joos (Willy).** *Jongen Drongenaar pleegt een stoutmoedige diefstal te Zomergem anno 1648 : Geschiedenis van de Meetjeslandse familie Blomme.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2016, 35, pp. 243-250.
- Kerlévéo (Pierre).** *Les archives Mordacq à Hazebrouck.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, pp. 8-9.
- Kunnen (Mathieu).** *De grote herdenking (9) : Kwartierstaat van Petrus Tilmanus Verweijen.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 1, pp. 3-6.
- Laruelle (Etienne).** *Voorgeschiedenis Goedermans alias Bonhomme.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 2, pp. 62-63.
- Leyder (Dirk).** *Inventaire des archives de la famille de Wargny (1670-1818).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, s.p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 600) [E-book].

- Lion (Dominique).** *Migrations en Entre-Sambre-et-Meuse : La famille De Schrijver*. Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, 5 (n° 221), pp. 391-396.
- Maenen (Jean).** *De Dalerschans van Zutendaal, bezit van de familie Maenen sedert 1721*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 2, pp. 33-45.
- Maes (André).** *Gaston De Smet : Familieportret 'naar levend model'*. Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. Jaarboek, 2016, 53, pp. 152-212.
- Mees (Jenny).** *Mees : Een familiegeschiedenis tussen Gete, Herk en Demer*. Hasselt, [Jenny Mees], 2016, 331 p.
- Merckx (Kris).** *Groeten uit het Waasland - Een bijdrage tot de familiegeschiedenis Merckx (2)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 1, pp. 120-124.
- Merckx (K.).** *Groeten uit het Waasland - een bijdrage tot onze familiegeschiedenis - deel 2 : Antonius Merx en Barbara Van Nuffel, geen onbekenden in de faluintjesparochies*. Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVI, 2016, 86, pp. 22-32.
- Meuwissen (Eric).** *Les Merode ou le syndrome de la peau de chagrin à Rixensart*. Rixensart, Cercle d'Histoire de Rixensart, 2016, 67 p. (Chroniques 38).
- Mussche (Louis D.H.).** *In Arenberg groeit een stamboom*. Zele, Louis Mussche, 2016, 256 p.
- N.N.** *De minderjarige wezen Meeus uit Loonbeek, Aanvulling*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, p. 69.
- Ockeleij (Jaak).** *Van waar komt de familie Tistaert?* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 4, pp. 114-118.
- Patteuw (Jo).** *De familie Van(de) Coutere / Vercoutere te Zwevezele en Wingene*. Ons Wingene : Jaarboek, 2016, pp. 99[ff.].
- Placke (Willy), De Temmerman (Willy).** *De familie Ceuterick van Sint-Maria-Oudenhove*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 3, pp. 6-12.
- Plompen (Robert).** *Mennekens : 'n familie uit de Kempen*. Kontich, Robert Plompen, 2016, 35 p.
- Rassart-Debergh (Marguerite).** *Il y a cent ans... Les familles ucloises Clerx, Van de Velde, Lemmen et Danse : IIIe partie : Autour des Danse*. Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 258, pp. 23-32.
- Rosseele (Jozef).** *Angelus Snoeck, veearts - schepen, en zijn nazaten in Menen : Weetjes en faits divers*. Menen, Jozef Rosseele, 2016, 186 p.
- Rotsaert (Roland).** *De familie Witterryck en Steenbrugge*. Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, pp. 27-33.
- Rouquart (Willy).** *Philippe Louis Marie Ghislain Vilain XIII*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 4-5, pp. 302-305.
- S.n.** *Hontes in Houthalen : Een familie van betekenis, met uittreksels uit het dagboekje van Eustache Hontes en bijzondere familieweetjes*. Houthalen-Helchteren, Heemkundige Kring De Klonkviool, 2016, s.p. [+ stamboom].
- S.n.** *Les Rosart et leurs alliances*. Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du Pays de Genappe, 2016, 36 p. (Le Lothier roman, 2016, 2).
- Sonck (Fernand).** *Verhalen uit de Sint-Lambertuswijk in de tijd van toen : Deel 1 : 3*

- generaties Moens*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 3, pp. 25-36.
- Steenó (Omer)**. *De familie van Andreas Vesalius*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 2, pp. 171-175.
- Stroobants (Aimé)**. *De familie Périer te Dendermonde*. Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 287-303.
- Tonglet (Benoît)**. *Une famille aristocratique en forêt de Biert : les Faing, une révision*. Namur, Librairie Au Vieux Quartier, 2016, 33 p.
- Van Biesen (Fred)**. *De familie Saeys in Moorsel*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 1, pp. 99-104.
- Van Biesen (Fred)**. *De familie Saeys in Moorsel (2)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 344-352.
- Van Bockstaele (Geert)**. *De Staercke : Een familie van architecten, aannemers, schrijnwerkers en beeldsnijders uit Michelbeke en Nederbrakel*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 1, pp. 3-42.
- Van Bulck (Gaston)**. *Een merkwaardige familiefoto in de binnenplaats van "De Mooren Toren"*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 124, pp. 25-32.
- Vandenbempt (Gilbert)**. *Het Franse leger te Hoegaarden anno 1747 : Oorlogsleed bij de familie Vanden Bempt - Du Mont te St-Katharina-Hautem*. Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 1, pp. 1234-1238.
- Vandenbempt (Gilbert)**. *Het Franse leger te Hoegaarden anno 1748 : Opnieuw oorlogsleed voor de familie Vanden Bempt - Du Mont, maar ook een ontluikende liefde...* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 1, pp. 1248-1252.
- Vandenbussche (Koenraad)**. *De familie de Beaucourt de Noortvelde in Eernegem*. Ernigahem. Handelingen van de Kring voor Geschied- Heem- en Familiekunde, 35, 2016, 2, pp. 1248-1252.
- van den Driest (Marcel)**. *Drusius en zijn familie : Genealogische en heraldische aantekeningen (2) Addenda [Hoogleraar Oosterse talen Jan van den Driessche (Drusius) (1550-1616) uit Oudenaarde]*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 413-416.
- Vandewiele (André)**. *De "Brugse tak" Ruffo di Calabria vanaf de late 19de eeuw*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 27-36.
- Van Hissenhoven (Thierry)**. *Het verband tussen het Sint-Stanislascollege op het Van Hombeeckplein en de Chocoladefabriek Vanova in de Belgiëlei 35 : De Familie Van Hoof*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 124, pp. 10-11.
- Van Kemseke (Urbain)**. *De familie Courtens in Sint-Gillis-Waas, deel 1*. De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 84, pp. 5-6.
- Van Nieuwenborgh (Henri)**. *Familie De Vis : notoire bloedverwanten en hun patrimonium doorheen Aalst en Affligem*. Erembodegem, Flying Pencil, 2016, 160 p.
- Vanpée (Dominique)**. *Graven van Paul Splingaerd en zijn vrouw*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 3, p. 196.
- Vanwelden (Martine)**. *Netwerken en flexibiliteit : De rol van de familie van Verren in de Oudenaardse tapijtweverij*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 7-42.
- Veeckmans (Bart)**. *De voortdurende strijd om de erfenis van jonkheer François Théodore Stalins*. Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2016, 35, pp. 191-234.

- Verheyde (Jan).** *Legaat Kindt*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekuude, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, pp. 9-11.
- Verleyen (Wilfried).** *De familie Verleyen-Engels van Sint-Pieters-Leeuw in mei 1940*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 271-273.
- Vermeir (R.).** *Marie Anne Ghislaine Joséphe de Clerque Wissocq de Sousberghe*. Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVI, 2016, 89, pp. 3-8.
- Vermeirsch (Eric).** *De kleurrijke 'familie' Van Damme : De delinquent*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 51-53.
- Vermeirsch (Eric).** *De kleurrijke 'familie' Van Damme : De gecoöpteerden*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 146-149.
- Vermoesen (Ben).** *Twaalf generaties Vermoesen : Van Moorsel via Opwijk naar Meldert (1)*. De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 469-475.
- Vervenne (Alban).** *De familie Affaitadi in de Gistelse parochieregisters*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekuude, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 2, pp. 51-52.
- Vreys (Lea).** *Claessen of Klaassen in 1831 in Postel*. Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 216-221.
- Waldack (Felix), Waldack (Philip).** *Waldack : 700 jaar familiegeschiedenissen tussen Gent en Oostende : Oorsprong, verspreiding, DNA, familiewapen, naamsverklaring, naamsverwanten, familietak Oostende*. Laarne, Waldack Family Association, 2016, 74 p.
- Wieërs (Thieu).** *De familie Hagmans uit Kinrooi*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, pp. 142-145.
- Wouters (Tuur).** *Drie eeuwen Wouters, Beringen*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 3, pp. 23-29.
- Wynants (Paul).** *La famille de Jules de Burlet, bourgmestre de Nivelles et chef du gouvernement*. Annales de la Société royale d'Archéologie, d'Histoire et de Folklore de Nivelles et du Brabant wallon, 2016, XXXIII, pp. 151-183.

F. GÉOGRAPHIE HISTORIQUE ET CARTOGRAPHIE – HISTORISCHE AARDRIJKSKUNDE EN CARTOGRAFIE

- Bérard (Julien).** *Het middeleeuws wereldbeeld en de cartografie van de renaissance : Het Theatrum Orbis Terrarum van Abraham Ortelius*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 137-158.
- Bowen (Karen Lee).** *Frans Hogenberg's Views of the Wars in the Low Countries*. Print Quarterly, 33, 2016, 2, pp. 156-159.
- Bracke (Wouter).** *Image of Belgium in WWI Through Maps*. In : **Liebenberg (Elri), Fosef Demhardt (Imre), Vervust (Soetkin) (eds.)**. *History of Military Cartography : 5th International Symposium of the ICA Commission on the History of Cartography, 2014*. Cham, Heidelberg, Springer, 2016, pp. 3-24.
- Claeys Bouàert (M.), De Baets (B.), Vervust (Soetkin), Neutens (N.), Van de Weghe (N.).** *Computation and visualisation of the accuracy of old maps using differential*

- distortion analysis*. International Journal of Geographical Information Science, 30, 2016, 7, pp. 1255-1280.
- Colossi Scotton (Giovanni), Nogueira (Ruth Emilia)**. *Um outro paradigma para análise do mapa-múndi de Mercator de 1569*. Geosul, 31, 2016, 62, pp. 39-58.
- De Brant (Guy), Hofman (Edy)**. *Stekene in de oude cartografie deel 8 : Tachtigjarige Oorlog, de periode 1580*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, pp. 92-95.
- De Brant (Guy), Hofman (Edy)**. *Stekene in de oude cartografie deel 9 : Tachtigjarige Oorlog, de periode 1590-1605*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 4, pp. 123-126.
- De Maeyer (Philippe), De Coene (Karen)**. *240 jaar landsdekkende grootschalige basiscartografie in België*. In : **Hameleers (Marc), Carnier (Marc), Alkhoven (Patricia), Kruk (Rink) (eds.)**. *Cartografie : Visie op de kaart*. 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2015, pp. 22-41 (Jaarboek / Stichting Archiefpublicaties, 2015).
- Depré (Ilse)**. *Google Indoor Maps*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 7, pp. 34-35.
- Depuydt (Joost)**. *Antwerpen stevig op de kaart gezet*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 81-88.
- Depuydt (Joost)**. *New Letters for a Biography of Abraham Ortelius*. Imago Mundi : The International Journal for the History of Cartography, 68, 2016, 1, pp. 67-78.
- Ferwerda (Hans)**. *Verzamelen van zeekaarten. Landverkenningen op zeekaarten*. Caert-Thresoor. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Kartografie. Journal for the history of cartography in the Netherlands, 35, 2016, 4, pp. 131-142.
- Gobeaux (Christine)**. *De 28 à 33 cantons, le département de Jemappes cartographié par les Maillart*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 399-416 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Hameleers (Marc), Carnier (Marc), Alkhoven (Patricia), Kruk (Rink) (eds.)**. *Cartografie : Visie op de kaart*. 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2015, 345 p. (Jaarboek / Stichting Archiefpublicaties, 2015).
- Jongepier (Iason), Soens (Tim), Temmerman (Stijn), Missiaen (Tine)**. *Assessing the Planimetric Accuracy of Historical Maps (Sixteenth to Nineteenth Centuries) : New Methods and Potential for Coastal Landscape Reconstruction*. The Cartographic Journal : The World of Mapping, 53, 2016, 2, pp. 114-132 [<https://doi.org/10.1179/1743277414Y.0000000095>].
- Jongepier (Iason), Soens (Tim)**. *Poldercartografie in het digitale tijdperk : Een nieuwe blik op het historische polderlandschap*. In : **Hameleers (Marc), Carnier (Marc), Alkhoven (Patricia), Kruk (Rink) (eds.)**. *Cartografie : Visie op de kaart*. 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2015, pp. 188-196 (Jaarboek / Stichting Archiefpublicaties, 2015).
- Klompmaker (Ellen)**. *Regionale en lokale kaarten van Vlaanderen uit de late middeleeuwen : De Scheldekaarten*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 89-106.
- Kruk (Rink W.)**. *Cartesius.be : Een wereld van oude kaarten online. Oude kaarten en luchtfoto's van België en Midden-Afrika*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 8, pp. 26-30.
- Luther-Zimmer (Gisela)**. *Einleitung : Die ganze Welt in Gottes Hand : Von der Heilserwartung des Mittelalters zu Mercators Beschreibung der Welt*. In : **Luther-Zimmer (Gisela) (Hrsg.)**. *Die ganze Welt in Gottes Hand : Von der Heilserwartung*

- des Mittelalters zu Mercators Beschreibung der Welt.* Duisburg, Mercator, 2016, pp. 10-13.
- Luther-Zimmer (Gisela) (Hrsg.).** *Die ganze Welt in Gottes Hand : Von der Heilserwartung des Mittelalters zu Mercators Beschreibung der Welt.* Duisburg, Mercator, 2016, 112 p.
- Meadows (Michael), Dietz (Ton), Vandermotten (Christian).** *A perspective on problems and prospects for academic publishing in Geography.* Geo : Geography and Environment (Royal Geographical Society), 3, 2016, 1n-a/n-a, [s.p.] [<https://doi.org/10.1002/geo2.16>].
- Meurer (Peter H.).** *The Cologne publisher Gerhard Altzenbach and Liège.* Maps in History, 2016, 55, [s.p.]
- Minnen (Bart).** *Nieuw licht op middeleeuwse nederzettingvormen : De Haachtse gehuchdriesen, Roost en de burchtmotte van Rotselaar op de 'Villaretk kaart' (1748).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 4-24.
- Muylle (Marc).** *Hebben de stadsplattegronden en de vogelpuntperspectieven van Antwerpen uit de tweede helft van de zestiende eeuw gebruik gemaakt van gemeenschappelijke bronnen? : 'Proof of concept' voor een nieuwe digitale analysemethode.* HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 107-136.
- Nekola (Peter).** *A New Kind of Map for a New Kind of World: 1919, the Peace, and the Rise of Geographical Cartography.* In : **Liebenberg (Elri), Fosef Demhardt (Imre), Vervust (Soetkin) (eds.).** *History of Military Cartography : 5th International Symposium of the ICA Commission on the History of Cartography, 2014.* Cham, Heidelberg, Springer, 2016, pp. 231-250.
- Opsommer (Rik).** *Vedastus du Plouich en de plaat van de kasselrij Ieper (1636-1641).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 158-162.
- Ranson (E.), Ooms (K.), De Maeyer (Philippe), De Coene (Karen), De Wit (B.), Van den Berghe (M.), Thoen (Erik), Vrielinck (Sven), Wiedemann (T.), Kruk (Rink), Lambrecht (Thijs), Winter (Anne), Devos (Isabelle).** *STREAM. Een tijdruimtelijke onderzoeksinfrastructuur voor vroegmodern Vlaanderen en Brabant : de vectorisatie van de Kabinetskaart van Ferraris.* In : **Hameleers (Marc), Carnier (Marc), Alkhoven (Patricia), Kruk (Rink) (eds.).** *Cartografie : Visie op de kaart.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2015, pp. 279-285 (Jaarboek / Stichting Archiefpublicaties, 2015).
- Reichle (Natasha) (ed.).** *Ricci and Verbiest world maps.* San Francisco, CA, Asian Art Museum, 2016, xiii-48 p.
- Renteux (Jean-Louis).** *The rectification of the northern border of France in 1779, in the field, in La Flamengrie.* Maps in History, 2016, 54, [s.p.]
- Sas (Bart).** *De kadasterplannen in het Stadsarchief Turnhout.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 4, pp. 15-17.
- Shimazu (Toshiyuki).** *The Modern Atlas as Diplomatic Gift : Philippe Vandermaelen's 'Atlas de l'Europe' and Dutch-Japanese Relations in the Mid-Nineteenth Century.* Maps in History, 2016, 54, [s.p.]
- Silvestre (Marguerite), Lefèvre (Patrick) (préface).** *Philippe Vandermaelen, Mercator de la jeune Belgique : Histoire de l'établissement géographique de Bruxelles et de son fondateur.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2016, 567 p. (Monographies de la Bibliothèque royale de Belgique = Monografieën van de Koninklijke Bibliotheek van België B149).
- Spikmans (Hans).** *Zeldzame kaart van de Bourgondische Nederlanden uit ca. 1558*

- ontdekt*. Caert-Thresoor. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Kartografie. Journal for the history of cartography in the Netherlands, 35, 2016, 2, pp. 43-47.
- van den Broecke (Marcel)**. *Ortelius' kaart van Utopia uit 1596*. De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 32, 2016, 2, pp. 12-13.
- van der Straten (Alban)**. *Les explorateurs belges : de Guillaume de Rubrouck à Adrien de Gerlache*. Bruxelles, Mardaga, 2016, 400 p.
- Van de Sijpe (L.)**. *Limburgkaarten (3)*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 2, p. 40.
- Van Dessel (Annie)**. *Graafschap Vlaanderen door Matthias Quad*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, pp. 20-21.
- Vande Winkel (Georges)**. *De 'Villaretkaart' 1745-1748 : Naamgeving - Bewaarde versies en consulteerbaarheid - Villaret vs. Ferraris*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 1, pp. 73-82.
- Velle (Karel)**. *Voorwoord*. In : **Hameleers (Marc), Carnier (Marc), Alkhoven (Patricia), Kruk (Rink) (eds.)**. *Cartografie : Visie op de kaart*. 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2015, pp. VI-VII (Jaarboek / Stichting Archiefpublicaties, 2015).
- Vervust (Soetkin)**. *Count de Ferraris's Maps of the Austrian Netherlands (1770s) : Cassini de Thury's Geodetic Contribution*. Imago Mundi : The International Journal for the History of Cartography, 68, 2016, 2, pp. 164-182.

G. SCIENCES LINGUISTIQUES – TAALWETENSCHAP⁽³⁾

1. Histoire du langage – Taalgeschiedenis

- Aalbrecht (Heidi), Wagenaar (Pyter)**. *Gluren bij de burenen : De leukste taalverwarringen tussen Vlamingen en Nederlanders*. [Utrecht, Antwerpen], Van Dale, 2016, 63, 59 p. [Eerste editie, eerste oplage].
- Aarsaether (F.), Marzo (Stefania), Nistov (I.), Ceuleers (E.)**. *Indexing Locality : Contemporary Urban Vernaculars in Belgium and Norway*. In : **Nortier (J.), Svendsen (B.A.) (eds.)**. *Language, Youth and Identity in the 21st Century*. Cambridge, Cambridge University Press, 2015, pp. 249-270.
- Absillis (Kevin), Jaspers (Jürgen)**. *Beware of the weeds : Understanding Flemish linguistic purism as a utopian discourse*. International Journal of the Sociology of Language, 2016, 242, pp. 1-24 [DOI : doi.org/10.1515/IJSL-2016-0031].
- Andeweg (Agnes)**. *Een oud-Zeeuwse vaderlandse Sage? De vliegende Hollander, Terneuzen en het ANV*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 4-5.
- Beel (Chris)**. *Het Frans-Vlaams of Vlaemsch*. Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 4, pp. 100-103.
- Beyen (Marnix)**. *Linguistic Syncretism as a Marker of Ethnic Purity? Jeroom Leuridan on Language Developments Flemish Soldiers during the First World War*. In : **Walker (Julian), Declercq (Christophe) (eds.)**. *Languages and the First World War : Communicating in a transnational war*. Houndmills [etc], Palgrave Macmillan, 2016, pp. 226-237.
- Blanchet (Philippe)**. *De l'observation des variétés locales et régionales du français à*

(3) Ne sont relevés que les travaux offrant apparemment un intérêt direct pour l'histoire; il existe en effet des bibliographies spécialisées exhaustives. / Aangezien er op dit gebied gespecialiseerde bibliografieën bestaan, worden slechts bijdragen met uitgesproken historisch belang opgenomen.

- une didactique de la pluralité des pratiques du français en contextes plurilingues : Un chemin semé d'embûches.* In : **Bertucci (Marie-Madeleine) (éd.)**. *Les français régionaux dans l'espace francophone*. Frankfurt am Main, P.I.E. Peter Lang, 2016, pp. 17-30 (Langue, multilinguisme et changement social 25).
- Cabbolet (Marcoen J.T.F.)**. *Übermaximalisatie van woordherhalingen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, p. 42.
- Collet (Tanja)**. *Language controversies in the "Gazette van Detroit" (1916-1918)*. In : **Fenoulhet (Jane), Quist (Gerdi), Tiedau (Ulrich) (eds.)**. *Discord and consensus in the Low Countries 1700-2000*. London, UCL Press, 2016, pp. 81-101 (Global Dutch : Studies in Low Countries Culture and History).
- Constant-Hanon de Louvet (Alix), Kanabus (Benoît)**. *De l'ancien français à ses dialectes : Source et signification du terme Lumeçon*. Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 367-374.
- Constant-Hanon de Louvet (Alix), Kanabus (Benoît)**. *Lecture linguistique et historique d'un patrimoine littéraire régional : Le chant «El' Doudou»*. Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 355-366.
- Coppen (Peter-Arno)**. *De computer heeft 32 fout : spellingcorrector maakt het Groot Dictee*. Onze taal, 85, 2016, 12, pp. 4-6.
- Cornelissen (Joris)**. *Meertaligheid in Zuid-Afrika – West-Kaap*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 32-35.
- Couché (Jean-Paul)**. *L'actualité de la langue régionale flamande*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, p. 60.
- Couché (Jean-Paul)**. *Nuus Vlamsch in 't puublyk leven – Notre flamand dans la vie publique*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, p. 15.
- Couché (Jean-Paul)**. *La page en flamand – De paeye in 't Vlamsch*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, p. 25.
- Dams (Erik), Van de Pol (Ben)**. *"Lukaku ontbond zijn duivels" : Voetbaltaal in Vlaamse media*. Onze taal, 85, 2016, 6, pp. 6-8.
- Debrabandere (Frans)**. *Nogmaals Kortrijkzaan*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 245-246.
- De Vaan (Michiel)**. *Before the birds started nesting : Linguistic diversity in the early-medieval Low Countries*. In : **Willemssen (Annemarieke), Kik (Hanneke) (eds.)**. *Golden Middle Ages in Europe : New research into early-medieval communities and identities; Proceedings of the second 'Dorestad Congress' held at the National Museum of Antiquities, Leiden, The Netherlands, 2-5 July 2014*. Turnhout, Brepols, 2015, pp. 9-14.
- De Vos (Laurens)**. *Shakespeare – 400 jaar dood en springlevend*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 8-11.
- Devos (Magda), Vandenberghe (Roxane), Verhelst (Annelien)**. *Vlaamse heteroniemen voor hooi- en graanstapels*. In : **Marynissen (Ann) (red.)**. *Een leven lang taal- en literatuurwetenschap*. Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, (KANTL), 2016, pp. 181-208 (Themanummer *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 126, 2016, 1-2).
- Francard (Michel)**. *La création néologique en langue régionale : Des mots pour dire la Wallonie d'aujourd'hui*. Micromania, 2016, 2, pp. 9-23.
- Francard (Michel)**. *Tours & detours : Les plus belles expressions du français de Belgique*. Bruxelles, Racine, 2016, 176 p.
- Ghyselen (Anne-Sophie), Van Keymeulen (Jacques)**. *Implicational scales in colloquial Belgian Dutch*. Dialectologia et Geolinguistica, 24, 2016, 1, pp. 62-82.
- Goossens (Jan)**. *Een onfatsoenlijk woordgeografisch hoofdstuk en zijn nasleep*. Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie

- & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2016, LXXXVIII, pp. 43-56.
- Grezel (Jan Erik).** *Hij noch zij, maar wat dan wel? Sekseneutraliteit in het Nederlands.* Onze taal, 85, 2016, 11, pp. 16-17 [Contenu : / Inhoud : taalgebruik, transgender].
- Hinlôpen (Nicolaas), de Bonth (Roland) (ed.), Noordegraaf (Jan) (ed.), Rutten (Gijsbert) (ed.).** *Eerste trekken eener Nederduitse spraekkonste.* Amsterdam, Stichting Neerlandistiek VU, 2016, 102 p. (Cahiers voor Taalkunde 32).
- Horner (Kristine), Rutten (Gijsbert).** *Metalanguage : Social and Historical Perspectives on Germanic Languages in Europe.* In : **Rutten (Gijsbert), Horner (Kristine) (eds.).** *Metalinguistic perspectives on Germanic languages : European case studies from past to present.* Oxford, Peter Lang, 2016, pp. 1-12 (Historical sociolinguistics 4).
- Jansen (Jos).** *Anglomanie : Bedreigt het Engels ons belangrijkste immateriële erfgoed?* Te Lomelle op die Campine. Driemaandelijks tijdschrift van Erfgoed Lommel vzw, 42, 2016, 1, pp. 4-6.
- Jaspers (Jürgen), Van Hoof (Sarah).** *Hyperstandardization in Flanders : Extreme enregisterment and its aftermath.* Pragmatics, 23, 2016, 2, pp. 331-359.
- Koeman (Joyce), Marzo (Stefania), Schoofs (Nives).** *Hoe mainstream is 'Citétaal'? De impact van het gebruik van jongerentaal in reclameslogans.* Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, 44, 2016, 2, pp. 168-184.
- Levelt (Wim).** *The first golden age of psycholinguistics 1865-World War I.* Sartonia [Sarton Chair of History of Science Ghent University], 2016, 29, pp. 15-36.
- Mariage (Florian).** *'Potjevleesch' à la tournaisienne : L'influence flamande sur les institutions locales du Tournaisis (XIIIe - XVIIe siècles).* Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2016, LXXXVIII, pp. 161-214.
- Marzo (Stefania).** *Exploring the social meaning of contemporary urban vernaculars : Perceptions and attitudes about Citélanguage in Flanders.* International Journal of Bilingualism, 20, 2016, 5, pp. 501-521.
- Middag (Guus).** *Dwalen door Van Dale : De vijftiende editie van de grote Van Dale getest.* Onze taal, 85, 2016, 4, pp. 10-11.
- Moeyaert (Cyriel).** *Nieuw Oud Vlaams 2 : Nieuwe lemma's ter aanvulling van het woordenboek van het Frans-Vlaams; tweede aanvulling.* Ieper, Vereniging Stichting Zannekin, 2016, 96 p. (Brochures Stichting Zannekin 5).
- Nowé (Johan).** *Koning Emund en zijn dubbelganger : Twee Oud-IJslandse saga's over Vikingen in Rusland naar het Nederlands vertaald.* In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.).** *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye.* Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 444-462 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Rawoens (Gudrun), Johansson (Annika), Boons (Heleen).** *Het onpersoonlijk passief in het Nederlands en het Zweeds.* Internationale Neerlandistiek, 54, 2016, 2, pp. 99-116 [DOI : <https://doi.org/10.5117/IN2016.2.RAWO>].
- Reinders (Inge).** *Van Lublin tot Seoel. Een bewijs van taalvaardigheid in het Nederlands.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 32-33.
- Rezková (Iva).** *"De Story van twee talen". Morfologische aspecten van intrasententiële codewisseling tussen het Nederlands en het Engels.* In : **Krol (Ellen), Pekelder (Jan), Gielen (Albert) (red.).** *Praagse Perspectieven 10 : Handelingen van het colloquium van de sectie Nederlands van de Karelsuniversiteit te Praag ... : Op donderdag 30 en vrijdag 31 oktober 2014.* Praag, Universitaire Pers, 2015, pp. 109-124 (Praagse Perspectieven 10).
- Ross (Dolores).** *De afdeling Nederlands aan de universiteit van Triëst.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 36-38.

- Rutten (Gijsbert).** *Diaglossia, individual variation and the limits of standardization : Evidence from Dutch.* In : **Russi (C.) (ed.).** *Current trends in historical sociolinguistics.* Berlin, De Gruyter, 2016, pp. 194-218.
- Rutten (Gijsbert).** *The 'Golden Age Myth' : The Construction of Dutch as a National Language.* In : **Rutten (Gijsbert), Horner (Kristine) (eds.).** *Metalinguistic perspectives on Germanic languages : European case studies from past to present.* Oxford, Peter Lang, 2016, pp. 13-34 (Historical sociolinguistics 4).
- Rutten (Gijsbert).** *Historicizing diaglossia.* *Journal of Sociolinguistics*, 20, 2016, 1, pp. 6-30.
- Rutten (Gijsbert), Vosters (Rik).** *Prescriptivism between the devil and the deep blue sea : Competing language norms in the Southern Low Countries (1815-1830).* In : **Tieken-Boon van Ostade (Ingrid), Percy (Carol) (eds.).** *Prescription and Tradition in Language. Establishing Standards across Time and Space.* Bristol, Multilingual Matters, [2016], pp. 137-151 [<https://doi.org/10.21832/9781783096510>].
- Rutten (Gijsbert).** *Standardization and the myth of neutrality in language history.* *International Journal of the Sociology of Language*, 2016, 242, pp. 25-57 [DOI : 10.1515/ijsl-2016-0032].
- Rutten (Gijsbert).** *Teaching the genitive. Variation of genitival constructions in Dutch "national" grammar (1800-1830).* *Beiträge zur Geschichte der Sprachwissenschaft*, 26, 2016, 1, pp. 123-138.
- Sánchez Romero (Francisco).** *Spaanse vreemde woorden in het Nederlands : periode 2000-2013.* In : **van der Heide (Herman), Pos (Arie), Prandoni (Marco), Ross (Dolores) (eds.).** *Een ladder tegen de windroos : Nederlands tussen Noord- en Zuid-Europa : Contacten, confrontaties en bemiddelaars.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 141-156 (Lage Landen Studies 7).
- S.n.** *Taalgebruik te Hoegaarden in het verleden.* *Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock'*, LII, 2016, 202/1, pp. 13-14.
- S.n.** *Wabliet? Vlaams-Nederlands woordenboek.* Terneuzen, Graphic Avenue, 2016, 86 p.
- Van Acker (Marieke).** *Anthologies et corpus de textes français anciens.* In : **Iliescu (Maria), Roegiest (Eugeen) (eds.).** *Manuel des anthologies, corpus et textes romans.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2015, pp. 325-329 (Manuals of Roman Linguistics 7).
- Van Acker (Marieke).** *Émergence de traditions écrites françaises.* In : **Iliescu (Maria), Roegiest (Eugeen) (eds.).** *Manuel des anthologies, corpus et textes romans.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2015, pp. 330-350 (Manuals of Roman Linguistics 7).
- Van Daele (Pauline), Van Keymeulen (Jacques).** *Van taalkundig onderzoek naar klaspraktijk : Dialectloket slaat de brug.* In : **Mottart (André), Vanhooren (Steven) (red.).** *30ste HSN-conferentie : Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Gent, 18 & 19 november 2016.* Gent, Universiteit Gent. Vakgroep Onderwijskunde, 2016, pp. 323-327.
- Van Daele (Pauline), Van Keymeulen (Jacques).** *Een website over taalvariatie in de Lage Landen : www.dialectloket.be.* *Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij*, 120, 2016, 1, pp. 38-39.
- Van De Mierop (D.), Zenner (E.), Marzo (Stefania).** *Standard and Colloquial Belgian Dutch pronouns of address : A variationist-interactional study of child-directed speech in dinner table interactions.* *Folia Linguistica : Acta Societatis Linguisticae Europaeae*, 50, 2016, 1, pp. 31-64.
- van den Berg (Ineke), Schoutsen (Karen), Sudhoff (Stefan), ten Thije (Jan D.).** *Luistertaal in het hoger onderwijs.* *Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij*, 120, 2016, 4, pp. 34-35.
- van den Broek (Marinus A.).** *Waar gekaart wordt, zit de duivel onder de tafel : Het*

- vocabulaire van de kaartspeler*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 34-37.
- van der Heide (Herman), Pos (Arie), Prandoni (Marco), Ross (Dolores) (eds.)**. *Inleiding : Nederlands tussen Noord- en Zuid-Europa : Contacten, confrontaties en bemiddelaars*. In : **van der Heide (Herman), Pos (Arie), Prandoni (Marco), Ross (Dolores) (eds.)**. *Een ladder tegen de windroos : Nederlands tussen Noord- en Zuid-Europa : Contacten, confrontaties en bemiddelaars*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 7-14 (Lage Landen Studies 7).
- van der Heide (Herman), Pos (Arie), Prandoni (Marco), Ross (Dolores) (eds.)**. *Een ladder tegen de windroos : Nederlands tussen Noord- en Zuid-Europa : Contacten, confrontaties en bemiddelaars*. Gent, Academia Press, 2016, 159 p. (Lage Landen Studies 7).
- Van der Horst (Joop)**. “Duitsland beroemdste dichter” : weer een tweede naamval minder in het Nederlands. Onze taal, 85, 2016, 12, pp. 20-21 [Contenu : / Inhoud : Nederlandse spraakkunst, Nederlandse taal, taalverandering : De tweede naamval of genitivus verdwijnt uit het Nederlands].
- van der Sijs (Nicoline)**. *Creatief met betekenissen : Het voortleven van Nederlandse uitleenwoorden*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 38-40.
- van der Sijs (Nicoline)**. *Fraai uitgestalde woordenschappen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 28-31.
- van der Wal (Marijke), Rutten (Gijsbert)**. *At the crossroads. Orality and literacy in early and late modern Dutch private letters*. In : **Edlund (Ann-Catrine), Ashplant (T.G.), Kuismin (Anna) (eds.)**. *Reading and Writing from Below : Exploring the Margins of Modernity*. Umea, Umea University and Royal Skyttean Society, 2016, pp. 197-214 (Northern Studies Monographs 4).
- Vandewalle (Erik)**. *Welke plaats krijgt het Nederlands in Frans-Vlaanderen?* Neerlandia: Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 14-15.
- Van Driel (Lo)**. *Een leven in woorden : J.H. van Dale, schoolmeester, archivaris, taalkundige*. Zutphen, Walburg Pers, 2016, 448 p.
- Van Hal (Toon)**. *Bevoorrechte betrekkingen tussen het Grieks en het Germaans : Taalvergelijkende verkenningen in het Vroegduitse humanisme en in Wilhelm Otto Reitz' Belga Graecissans*. In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.)**. *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye*. Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 427-443 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Van Keymeulen (Jacques), Lybaert (Chloé), Delarue (Steven), Ghyselen (Anne-Sophie)**. *(De)standardisation in Europe : Qualitative and quantitative approaches*. Taal en Tongval, 68, 2016, 2, s.p.
- Van Keymeulen (Jacques)**. *De etymologie van Averulle*. In : **Vandepitte (Sonia), Defrancq (Bart), Jooke (Lieve) (eds.)**. *Een Sextant voor een taalspecialist : Bijdragen tot Joost Buysschaert in profiel*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 101-106.
- Van Keymeulen (Jacques)**. *Gekaapte brieven*. Internationale Neerlandistiek, 2016, 54, pp. 150-153.
- Van Keymeulen (Jacques)**. *Taalideologie! Gematigheid is ouderwets*. In : **Marynissen (Ann) (red.)**. *Een leven lang taal- en literatuurwetenschap*. Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, (KANTL), 2016, pp. 209-225 (Themanummer *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 126, 2016, 1-2).
- Van Loon (Jozef)**. *Dorestad, de tweede klankverschuiving en St.-Kunibert*. Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie

- & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2016, LXXXVIII, pp. 255-309.
- Van Oostendorp (Marc), Zeldenrust (Douwe).** *Bonbondozen voor taalliefhebbers : De collecties van het Meertens Instituut.* Onze taal, 85, 2016, 12, pp. 10-12.
- Van Oostendorp (Marc).** *Taal als vulsel : nieuws over taal moet liefst grappig zijn.* Onze taal, 85, 2016, 10, pp. 24-25.
- Van Sterkenburg (Piet).** *Misverstanden over vloeken.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 40-41.
- Van Weerdenburg (Angelina).** *De staat van het Nederlands onderwijs in het buitenland.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 24-26.
- Vosters (Rik).** *Mitos de decadencia lingüística en la historia del neerlandés. Una exploración sociolingüística de la lengua en Flandes en los siglos XVIII y XIX [Myths of language decadence in Dutch history. A sociolinguistic exploration of language in Flanders in the eighteenth and nineteenth centuries].* In : **Feliu (Francesc), Nadal Farreras (Josep Maria) (eds.),** *Constructing languages. Norms, myths and emotions.* Amsterdam, Philadelphia, Benjamins, 2016, pp. 265-281 (IVITRA research in linguistics and literature 13).
- Waszink (Vivien).** *Carwashrokken, poepvrije wc-borstels en integrits – Neologismen van 2015.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 22-27.
- Waszink (Vivien).** *OMG! Vette patta's van me bff! =yolo. Jongeren en hun eigen taal.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 32-34.
- Wethlij (Alex).** *Heerlijke krul, gouden goal : Enthousiasme in voetbaljargon.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 44-45.
- Wirth-Jaillard (Aude).** *Étudier les régionalismes et leur histoire dans une perspective thématique : les belgicismes et luxembourgeoisismes de l'immobilier.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 3, pp. 785-810.
- Zenner (E.), Marzo (Stefania).** *On a first-name basis : Englishization and naming in Flanders.* Complutense Journal of English Studies, 2015, 23, pp. 7-32.

2. Dialectologie

- Adriaensen (Gust).** *Het Retiese dialect.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 1, pp. 26-27.
- Adriaensen (Gust).** *Het Retiese dialect.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 3, pp. 24-26.
- Adriaensen (Gust).** *Het Retiese dialect.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 4, pp. 26-27.
- Avril (Gérard).** *Wallon de la Semoy.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, p. 151.
- Bal (Willy), Germain (Jean) (éd.).** *Dictionnaire du parler wallon de Jamioulx : Ham-sur-Heure-Nalinnes : revu et complété d'après le Lexique du parler de Jamioulx (1949).* Charleroi, MicRomania, 2016, 182 p. (Lingva 9).
- Barbiers (S.).** *Noord-Brabants tussen Nederlands en Duits : Variatie in de syntaxis van imperatiefzinnen.* In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.),** *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye.* Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 320-336 (Leuvense Bijdragen 99-100).

- Boutier (Marie-Guy).** *Témoignages écrits des dialectes romans de Belgique*. In : **Iliescu (Maria), Roegiest (Eugeen) (eds.)**. *Manuel des anthologies, corpus et textes romans*. Berlin, Boston, De Gruyter, 2015, pp. 397-405 (Manuals of Roman Linguistics 7).
- Braeken (Niels).** *Ons dialect, onze taal : Het ontstaan van onze dialecten, deel 2*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 1, pp. 14-18.
- Byttebier (Freddy).** *Hier klapt men Deerlijks*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 38, 2016, 3, p. 89.
- Byttebier (Freddy).** *Hier klapt men Deerlijks*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2016, 2, p. 46.
- Cercle dialectal du pays d'Ath.** *Ecriène de Noël*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 288), pp. 171-177.
- Ceustermans (Fil).** *Meerhouts dialect : Soldatentaal*. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 136, pp. 28-31.
- Ceustermans (Fil).** *Meerhouts dialect : Tijd, afstand, maten, gewichten - deel 2*. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, pp. 30-32.
- Collette (Henri), Boulengier-Sedyn (Renée) (éd.)**. *Ploumes du co : Sonnets wallons (dialecte de Malmedy)*. Malmedy, Rwayâl Club Walon, 2016, 111 p. (Scrijèdjes d'îr èt d'û 2).
- Coolen (Robin).** *Graven in het Dialectloket : Het nominale meervoud van het Hasselts*. Kinrooi, Coolen Robin, 2016, 16 p.
- Dath (Christian).** *Il faut sauver notre patois – i faut sauver no patois!* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/1 (vol. 19, n° 145), pp. 4-6.
- Dath (Christian).** *Il faut sauver notre patois – i faut sauver no patois!* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/2 (vol. 19, n° 146), pp. 44-45.
- Dath (Christian).** *Il faut sauver notre patois – i faut sauver no patois!* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/4 (vol. 19, n° 148), pp. 97-98.
- Debrabandere (Frans).** *Van 'ja' tot 'jaak'*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 103-104.
- Debrabandere (Frans).** *West-Vlaamse woordspelletjes met plaatsnamen*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 203-207.
- De Keyzer (Eric).** *Woordenschat van de Klingse streektaal*. De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 83, pp. 26-27.
- De Keyzer (Eric).** *Woordenschat van de Klingse streektaal 1996, deel 2*. De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 84, pp. 22-24.
- Delcour (Patrick), Duysinx (Marc), Duysinx (Michel).** *Hommage à Joseph Duysinx, 1878-1965*. Liège, Société de langue et de littérature wallonnes, 2016, 61 p. (Mémoire wallonne 19).
- Devos (M.), De Tier (C.), Vandenbosch (C.)**. *De tweede hoofdzonde lexicaal gefileerd : Heteroniemen voor 'gierig' in de Zuid-Nederlandse dialecten*. In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.)**. *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye*. Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 278-301 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Germain (Jean).** *De la «falise» au «buffet». L'itinéraire sémantique de deux termes de carrière en Wallonie*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence)**,

- Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 681-698 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Heinen (Franz-Josef), Kremer (Edie).** *Flatten, Bob und Nonnenfürzchen : Alltagssprache in Ostbelgien.* Eupen, GEV, 2016, 360 p.
- Kees (Theo), Colson (Mady).** *De groeëte Mëzeikër diksjënaer : Een leeswoordenboek in de volkstaal. Deel I : Mëzeikërs – An.* Maaseik, Stad Maaseik, 2016, 1426 p. [Contenu: / Inhoud : Woorden in het Maaseiks dialect vertaald naar het Nederlands].
- Levis (Eddy).** *Hoe schrijf ik mijn dialect?* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 49-50.
- Lison (Frans).** *Gevleugelde woorden : Gezegden uit Oetingen.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 54-55.
- Louies (Jan), Louies (Herman).** *Oilsjtersen diksjoneir.* S.I., Flying Pencil, 2016, 381 p.
- Maertens (M.), Van Devyvere (F.).** *Lichterveldse taalkronkels.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 101-106.
- Marcelle (Louis), Spierkel (Joëlle).** *Noms de plantes et vocabulaire botanique français-wallon.* Namur, Ville de Namur, 2016, 268 p.
- Meurice (Émile).** *Evôye : apprendre le wallon liégeois en s'amusant.* Liège, Centre d'édition, de fournitures et d'aide pour la lecture, 2016, 183 p.
- Michiels (Freddy).** *Klappen en zingen oep zen Aantwaarps : Woordenlijst Antwerpse taal: Woorden, anekdotes.* [Antwerpen], Artus, 2016, 544 p.
- Ooms (M.).** *Taalgeografie in de 21ste eeuw.* In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.).** *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye.* Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 243-261 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Peetermans (Frans).** *Oude woorden : Deel 44 : Over kwaad.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, p. 59.
- Peetermans (Frans).** *Oude woorden : Deel 45 : Over kleren.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, p. 56.
- Peetermans (Frans).** *Oude woorden : Deel 46 : Nog over kleren.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, pp. 54-55.
- Peetermans (Frans).** *Oude woorden : Deel 47 : Van lijf en leden.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, p. 59.
- Pieters (Marcel).** *Hier spreekt men Lokers : Kiekestontjes CXXI.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 1, p. 49.
- Pieters (Marcel).** *Hier spreekt men Lokers : Kiekestontjes CXXII.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, p. 106.
- Pieters (Marcel).** *Hier spreekt men Lokers : Kiekestontjes CXXIII.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 4, p. 195.
- Slechten (Patrick), Maurissen (Lambert).** *Bilzers aan het Frans ontleend (afl. 19 slot).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 1, p. 6079.
- Stellmacher (D.).** *Die Sprachgermanistik der Zukunft wird Dialektologie sein.* In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.).** *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye.* Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 373-382 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Swanenberg (J.).** *Dialectologie in de 21^e eeuw : De vitaliteit van dialectkenmerken in Noord-Brabant.* In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.).** *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur :*

- Festschrift für Luk Draye*. Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 302-319 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Swiggers (Pierre)**. *Structuur en gebruik van pronomina/clitica met subjectsfunctie in het Leuvense dialect*. In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.)**. *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye*. Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 262-277 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Taeldeman (Johan)**. *Onbeklemtoond –ie(s) in plaats van en(s) in enkele Zuid-Vlaamse dialecten (Een postuum eresaluut aan Willem Pée)*. Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 126, 2016, 3, pp. 301[ff.].
- Van Dael (Theo)**. *Oos modertaal : Deil 33*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, p. 37.
- Van Dael (Theo)**. *Oos modertaal : Deil 34*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 2, p. 79.
- Van Dael (Theo)**. *Oos modertaal : Deil 35*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 3, p. 121.
- Van Dael (Theo)**. *Oos modertaal : Deil 36*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, p. 159.
- Vandelanotte (Jean-Pierre)**. *Biggenaats woord van het jaar 2017*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 3, pp. 139-146.
- Van den Bosch (Jef)**. *Het Hertals dialect XXIII*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, XXV, p. 237.
- Van Der Veken (Jan)**. *Tellen in 't Gents*. Gent, Uitgeverij Snoeck, 2016, [s.p.].
- Van Keymeulen (Jacques), Van Daele (Pauline)**. *Dialectloket : Een website over taalvariatie in De Lage Landen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 38-39.
- Vlerick (Luc)**. *Van jonge ezels, bommen met een bodem en andere straffe pap in een dialect : Klanken, letters en enkele aspecten van de fonologische dieptestructuur van het Zwijnaards*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 3-46.
- VZW Dialectgenootschap Bacht De Kuupe**. *Spreuken & zegswijzen 1 : Uit het boerenleven over geld en prijs sterven en dood*. [Veurne], Eigen Beheer, 2016, [26] p. [2de ed.].
- Willemaers (Georges)**. *Kòt & goed*. Tongeren, Georges Willemaers, 2016, 151 p.

3. Toponymie, hydronimie – Plaatsnaamkunde

- Callaert (Louis)**. *Van Aalbeziënelst tot Zwarte Hof, Toponiemen in Puurs en Kalfort*. Puurs, In Eigen Beheer, 2015, s.p.
- Cierpial (Chris)**. *Bijnamen van onze dorpen*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 4, pp. 34-36.
- Cierpial (Chris)**. *De straatnamen sinds 1977*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 4, pp. 22-23.
- De Bie (Marc)**. *Over bijnamen te Baardegem (7)*. De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 392-399.
- de Favereau (Paul)**. *Jenneret et Bende : Nomenclature des lieux-dits (1996) en français ou en wallon avec leur signification, leur situation, leur origine et (parfois) leur étymologie*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 138, pp. 13-33.
- Devries (Luc)**. *Zonderlinge en bijzondere Gentse plaatsnamen : Schepenenvijverstraat*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 4-5, pp. 293-301.

- Goeminne (Luc).** *De oude bulktoponiemen tussen Leie en Schelde tijdens de late middeleeuwen.* Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek, 2016, 83, pp. 355-370.
- Houziaux (Léo), Germain (Jean).** *Toponymie de Celles-lez-Dinant [D 72].* Bulletin de la Commission royale de Toponymie & Dialectologie. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie, 2016, LXXXVIII, pp. 57-160.
- Kempeneers (Paul).** *Plaatsnamen in Tielt.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 1, pp. 1-48.
- Kempeneers (Paul).** *Twee Tiense toponiemen : Gaas en Viandra.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 1, pp. 143-144.
- Kempeneers (Paul), Leenders (Karel), Mennen (Vic) (e.a.).** *De Vlaamse watervamen: Verklarend en geïllustreerd woordenboek. Deel I : De provincies Antwerpen, Limburg, Vlaams-Brabant en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.* Leuven, Peeters, 2016, 426 p. (Werken uitgegeven door de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie 29).
- Segers (Jan).** *De oude gehuchtnamen van Neeroeteren.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 37-47.
- Vanacker (Luc).** *Les wateringues : une étymologie.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, pp. 6-7.
- Van Bulck (Gaston).** *Vorderingen bij de zoektocht naar de oudste notering van de spotnaam "Slijkdorp".* Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 126, pp. 9-17.
- Vandervee (Aloïs P.J.).** *Wase plaatsnamen in het Reinaertverhaal - de Reinaertbank te De Klinge.* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 82, pp. 26-28.
- Van Durme (Luc).** *Uit de Oost-Vlaamse toponiemenkorf.* Bulletin de la Commission royale de Toponymie & Dialectologie. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie, 2016, LXXXVIII, pp. 215-254.
- Van Nieuwenhuysen (Pierre).** *Promenade toponymique dans le Molenbeek-Saint-Jean d'autrefois.* Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comté de Jette et de la Région. Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2016, 43, pp. 56-64.
- Van Osta (Ward).** *Historiek van de Brasschaatse straatnaamgeving (1).* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 39, 2016, 1, pp. 4-14.
- Van Osta (Ward).** *De plaatsnaam 'Turnhout' en andere namen met '-hout'.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, p. 229-250.
- Vanvolsem (Johan).** *Situering en naamvorming van landen in de Oostenrijkse Nederlanden 1715-1789.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, pp. 39-40.
- Vermeir (R.).** *De 'Lex Salica' en het ontstaan van de naam 'Wieze'.* Salvator Mededelingen: Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVI, 2016, 88, pp. 27-32.

4. Anthroponymie – Naamkunde

- Baert (Leo).** *Over familienamen, familiekunde en het bidprentje, deel 2.* De Kluizenaar: Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 81, pp. 12-14.

- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (4).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 1, pp. 30-35.
- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (5).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 2, pp. 144-147.
- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (6).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 270-274.
- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (7).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 392-399.
- Debrabandere (Frans).** *Rijmpjes op voor- en achternamen.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 465-474.
- De Vos (Georges).** *Lembeekse bijnamen.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, pp. 42-43.
- De Vos (Georges).** *Lembeekse bijnamen.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 3, pp. 43-44.
- Eylenbosch (Ernest).** *Omtrent Pepersack als oude Brabantse naam.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 277-280.
- Fonteyn (Guido).** *Waarom dragen zoveel Franstaligen Vlaamse familienamen?* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 10-11.
- Geuens (Natalie).** *Voornamen (deel 1).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, pp. 22-24.
- Gillaerts (Paul).** *Nomen est omen? De familienaam Gillaerts in Brabant : Een geval van naamsverandering.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 215-234.
- Simoens (Leo).** *Met stukjes en beetjes (2) : Koestei, een grappige bijnaam.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 6, pp. 6221-6222.
- Vanderwegen (Jef).** *Dottermans, een naam met wortels te Hoegaarden.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 205/4, pp. 22-23.
- Vanleene (Aloïs).** *Een Block die van naam verandert.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 43, 2016, 155, pp. 201-202.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (53) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 29-34.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (54) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 2, pp. 79-84.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (55) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 3, pp. 102-108.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (56) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 4, s.p.

H. ICONOGRAPHIE – ICONOGRAFIE

- Baert (Barbara).** *La Fille Dansante au prisme de l'interdisciplinarité (avec un détour par la Capella Marciana à Venise).* In : **Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.).** *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 25-36.

- Baert (Barbara).** «Gib mir auf einer Schüssel das Haupt Johannes des Täufers»: Die Passion des Johannes zwischen Skulptur und Malerei. In : **van den Brink (Peter), Preisig (Dagmar), Polfer (Michel) (Hrsg.)**. *Blut und Tränen : Albrecht Bouts und das Antlitz der Passion*. Regensburg, Schnell + Steiner, 2016, pp. 43-54 [Exposition : Nationalmuseum für Geschichte und Kunst Luxemburg, 07-10-2016 – 12.02.2017, Luxemburg].
- Baert (Barbara).** *The Pact between Space and Gaze : The Narrative and the Iconic in Noli me tangere*. In : **Bieringer (Reimund), Baert (Barbara), Demasure (Karlijn) (eds.)**. “Noli me tangere” in interdisciplinary perspective : *Textual, iconographic and contemporary interpretations*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, pp. 191-216 (Bibliotheca ephemeridum theologiarum Lovaniensium 283).
- Bergmans (Anna).** *La peinture des vouîtes*. In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.)**. *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 207-217.
- Caroff (Fanny).** *L'ost des Sarrasins : Les musulmans dans l'iconographie médiévale : France-Flandre, XIIIe-XVe siècle*. Paris, Le Léopard d'or, 2016, 327 p.
- Cools (Jan).** *Christus op de Koude Steen op het begijnhof van Herentals : Restauratie en repliek*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, XXV, pp. 173-176.
- Courtright (Nicola).** *The Representation of the French-Spanish Marriage Alliance in the Medici Cycle : 'Concorde perpetuelle'*. In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.)**. *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 39-64.
- De Bruyn (Eric).** *The iconography of the Lisbon Saint Anthony triptych. Bosch and the Vita Antonii*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**. *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 56-69.
- Dekoninck (Ralph).** *De la tête au cœur. La coquille de l'âme dans l'emblématique sacrée jésuite*. In : **Choné (Paulette) (éd.)**. *La ville et la coquille. Neuf essais d'emblématique*. Paris, Beauchesne, 2016, pp. 53-67 (Collection Christophe Plantin 4).
- Dekoninck (Ralph).** *La force en puissance des images. Les Visual Studies au regard de la théorie chrétienne de l'image, XVIe-XVIIe siècles*. In : **Bartholeyns (Gil) (dir.)**. *Politiques visuelles*. Dijon, Presses du Réel, 2016, pp. 275-293 (Perceptions).
- Dekoninck (Ralph).** *The Mystical Experience, Between Personification and Incarnation. 'The Idea Vitae Teresianae Iconibus Symbolicis Expressa' (Antwerp, Jacob Mesens : 1680s)*. In : **Melion (Walter S.), Ramakers (Bart) (eds.)**. *Personification : Embodying Meaning and Emotion*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 187-207 (Intersections 41).
- Delville (Jean-Pierre).** *Prophètes et figures du peuple d'Israël à Saint-Jacques*. In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.)**. *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 193-205.
- de Mûelenaere (Gwendoline).** *Double meaning of personification in early modern thesis prints of the Southern Low Countries : Between noetic and encomiastic representation*. In : **Melion (Walter S.), Ramakers (Bart) (eds.)**. *Personification : Embodying Meaning and Emotion*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 433-460 (Intersections 41).
- De Smet (Clara Aldegondis).** *De diepere betekenis van de iconografie in de kapel van het OLV-ziekenhuis van Aalst*. Aalst, Onze-Lieve-Vrouwziekenhuis, 2016, 63 p.
- Desmet (Matthias).** *Allegorie op de Gentse rechtspraak door Jan van Cleef : Vernuftige rechtsiconografie in het Gentse stadhuis op het einde van de zeventiende eeuw*. Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 2, pp. 227-239.

- Fourny (Michel), Martens (Didier).** *Les plus anciennes représentations de l'Aula Magna de Bruxelles dans la peinture flamande des XVe et XVIe siècles : Essai de bilan et nouvelles propositions.* Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles. Mémoires, rapports et documents, 2016-2018, 74, pp. 71-117.
- Jonckheere (Koenraad).** "Levende beelden Gods" : A Note on the Depiction of Saints in Netherlandish Art after 1585. In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 111-116 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Koldewij (Jos).** *Jerusalem and Other Holy Places As Represented by Jheronimus Bosch.* In : **Verhoeven (Mariëtte), Bosman (Lex), van Asperen (Hanneke) (eds.).** *Monuments & memory : Christian cult buildings and constructions of the past : Essays in honour of Sible de Blaauw.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 287-298 (Architectural crossroads 3).
- Le Bailly de Tillegem (Serge).** *Ecce Homo? Notes pour la relecture iconographique d'une image de synthèse.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, 16doc.com, 2016, pp. 61-65 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Lecocq (I.).** *Les vitraux du chœur.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 219-229.
- Lojkine (Stéphane).** *Le retable de Gand à la lumière du 'De icona' de Nicolas de Cues.* In : **Connochie-Borgne (Chantal), Fanlo (Jean-Raymond) (éds.).** *Fables mystiques. Savoirs, expériences, représentations du Moyen-Âge aux Lumières.* Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 13-26 (Sénéfiance 64).
- Martyn (Georges), Huygebaert (Stefan).** *Dürer's impact on the iconography of justice.* In : **Huygebaert (Stefan), Martyn (Georges), Paumen (Vanessa), Van Poucke (Tine) (eds.).** *The art of law : three centuries of justice depicted : Exposition, Bruges, Groeningemuseum, 28.10.2016 - 05.02.2017.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 179-182.
- Martyn (Georges), Huygebaert (Stefan).** *Dürers impact op de rechtsiconografie.* In : **Huygebaert (Stefan), Martyn (Georges), Paumen (Vanessa), Van Poucke (Tine) (eds.).** *De kunst van het recht : Drie eeuwen gerechtigheid in beeld.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 179-182.
- Martyn (Georges).** *Een Gents jurist danst de dodendans : Het schilderij 'Allegorie op de zeven standen' van het STAM.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 1, pp. 69-85.
- Monnas (Lisa).** *Textiles in the paintings of Rogier van der Weyden.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 118-130.
- Porras (Stephanie).** *Pieter Bruegel's historical imagination.* Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press, 2016, xiii-200 p.
- Rifkin (Benjamin A.).** *Van Dyck, Rubens and the study of an "Indian Woman".* [New York], Current Studies Andrew D. Washton Books on the Fine Arts, 2016, 60 p.
- Sugiyama (Miyako).** *An Image for 'All Truly Penitent' : Reconsidering the Function of the 'Madonna of Jan Vos' by Jan van Eyck and His Workshop.* Medieval Low Countries : An Annual Review, 2016, 3, pp. 97-121 [<https://doi.org/10.1484/J.MLC.5.112392>].
- Taylor (Paul).** 'Mass' and 'Massing' from Karel van Mander to Roger Fry. In : **Stocker (Mark), Lindley (Phillip) (eds.).** *Tributes to Jean Michel Massing : Towards a*

- Global Art History*. London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, pp. 289-306.
- Van de Sijpe (L.)**. *Een beroemde gravure ontleed : De 'Sancta Filia Legia' van Michaël Natalis (1642)*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 187-190.
- Van Eeden (Guido)**. *De optocht der scholen in 1878 : Een zoektocht in het schilderen van Jan Verhas*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 19, pp. 61-68.
- Vázquez Pardo (Francisco María), Ruiz Téllez (Trinidad), García Alonso (David), Blanco Salas (José), Márquez García (Francisco), Guerra Barrena (María José), López Guillaumon (Ignacio)**. *Aproximación al conocimiento de la flora en los tapices flamencos de la Catedral de Badajoz*. Revista de estudios extremeños, 72, 2016, 2, pp. 1323-1396.

I. FOLKLORE – VOLKSKUNDE⁽⁴⁾

- Baele (Rita)**. *Geloof in plantenmagie doorheen de eeuwen*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 3, p. 26[ff.].
- Balcerowiak (Stéphane), Mathieu (Paul), Carton (Claude), Mouze (Patrick), Frankart (Roland), Deparpe (Béatrice)**. *L'Ardenne monstre*. St-Lambert-et-Mont-de-Jeux, Les Amis de l'Ardenne, 2016, 88 p. (*Les Amis de l'Ardenne*, 2016, 54).
- Bouckaert (Jan)**. *Driekoningen en het 'sterrenzingen'*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 4, pp. 56-59.
- Deceur (Anna)**. *Duivenmelkers, haantjeskraaiers, spel en sport en kermisstoet, vinkenzetters, Breughelvierders, 't leven is bij ons zo goed!...* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 37, 2016, 4, pp. 154-167.
- Dedobbeleer (Annick) (réd.)**. *Les Géants d'Anderlecht*. Bruxelles, Administration communale d'Anderlecht, 2016, 11 p.
- Dedobbeleer (Annick) (red.)**. *De Reuzen van Anderlecht*. Brussel, Gemeentebestuur Anderlecht, 2016, 11 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Degrande (Valentin)**. *Oorlogsliederen verzameld door Margareta en Elisabeth Vandendriessche*. Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, pp. 82-86.
- De Kockere (Geert)**. *Van horen zeggen : Twaalf volksverhalen uit de Kempen*. Herentals, Erfgoedcel Kempen Karakter, 2016, 80 p.
- Deliège (Christel)**. *Masques d'Europe : patrimoines vivants : le cas particulier du carnaval de Binche*. S.l., Het Europa van de culturen, 2012, 66 p.
- Demoulin (Laurent), Klinkenberg (Jean-Marie), Baetens (Jan) (préfacier)**. *Petites mythologies liégeoises*. Liège, Tétrasyre, 2016, 157 p. (Hors-chant).
- Depauw (Liesbet), Messiaen (Laure), Verberckmoes (Johan) (e.a.)**. *Feestcultuur en immaterieel erfgoed*. Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 3, pp. 241-245.
- Depauw (Liesbet)**. *Van rozen voor Rita tot 'Eco Joe' : Reflecties over onderzoek naar hedendaagse religieuze volkscultuur*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 1, pp. 82-95.
- Desmet (Ginette)**. *In de kijker : Een kamergemak*. Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 3, pp. 14-15.

(4) On ne retient que les travaux de folklore se rapportant au passé ou paraissant offrir un intérêt direct pour la compréhension du passé. / Inzake folklore worden slechts de bijdragen betreffende het verleden opgenomen of deze waarvan het belang voor het inzicht in het verleden voor de hand schijnt te liggen.

- Desmet (Ginette).** *In de kijker : Rije, rje in een wagentje.* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 1, pp. 8-9.
- De Sterck (Marita).** *Vuil vel : Veertig Vlaamse volkssprookjes.* Amsterdam, De Bezige Bij, 2016, 272 p.
- De Vreeze (Anouk) (auteur), Souvereyns (Geert) (ed.).** *Van wens tot mens : Brugse geboorterituelen vroeger en nu [Tentoonstelling, Brugge, 23-04-2016 – 26-06-2016].* Brugge, Volkskundemuseum, 2016, 22 p.
- Devriese (Luc).** *Hoe de Sint-Pietersvuren uit Gent en Oost-Vlaanderen verdwenen.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 61-64.
- Devriese (Luc), Bouckaert (Jan).** *Spelen en schrik aanjagen met verlichte bieten : 'Halloween' tradities in Oost- en West-Vlaanderen, ca. 1950.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 71-77.
- Dignef (Leo).** *De Boerkes van Beerse.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 245-248.
- Diricq (Josna) (ill.), Valentino (Manuela) (scénariste), Wattier (Joëlle) (scénariste).** *Le chevalier Saint-Georges et le dragon.* Bruxelles, Tournai, Waterloo, Renaissance du livre, 2016, 32 p. [Ducasse de Mons].
- Duc (Karl).** *Geboorterituelen in Brugge : Erfgoeddag.* Brugge, VormingPlus. Regio Brugge, 2016, 4 p.
- Eykens-Dierckx (Irène).** *Plagen is om liefdesspel of tenminste om handtastelijkheden vragen.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, p. 5.
- Gélis (Jacques).** *Les thérapeutiques religieuses des troubles du comportement.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 387-416 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Gerits (Jan).** *Albert Mulders, correspondent van het "Verbond voor Heemkunde" voor Neeroeteren (1943-1944).* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 57-65.
- Gilissen (Jo), Lakay (Pim).** *Sinistere verhalen uit Tongeren.* Tongeren, Willemsfonds, 2016, 174 p.
- Grau Marti (Jan).** *Dragons, serpents et monstres fabuleux dans la fête.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 417-440 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Hannes (Karin), Voets (Heleen), Leysen (Joyce) (e.a.).** *Circus als een artistiek en pedagogisch project : Een historische kijk op de totstandkoming van het Vlaamse Circusdecreet.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 3, pp. 265-286.
- Kunnen (Mathieu).** *Is het bidprentje van Dorothea Babeliowsky het kleinste?* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 2, p. 64.
- Lemaître (Jean).** *La révolte des Gilles de Binche.* Havré, Audace; Dour, La roulotte théâtrale, 2015, 137 p.
- Lempereur (Françoise).** *La Pucelette de Wasmes : un patrimoine culturel immatériel?* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire

- et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 441-472 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Marré-Muls (Anne-Marie).** *Le Carnaval de Carnières*. Carnières, Musée de la Haute Haine, 2016, 52 p.
- Meirlaen (Jean-Pierre).** *Sterzingen is thans werelderfgoed*. Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 1, pp. 13-16.
- Moxhet (Albert).** *Sorcellerie et croyances magico-religieuses. Tome 1*. Bastogne, Musée en Piconrue, 2016, 191 p. (Didier Comès, l'encrage ardennais).
- Pieters (Marcel).** *De Lokerse stadsreuzen Petrus en Theresia Vrancken*. De Sovereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, pp. 71-73.
- Premereur (André).** *Meiboomplanting te Gemeldorp*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 3, pp. 16-17.
- Rouquart (Willy).** *Marie Colpaert, Pierre en Hector Demeyer, circusartiesten*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 54-57.
- Scheerlinck (Hubert).** *Oude volksverhalen uit Moorsel en omgeving (1)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 368-.
- Scheerlinck (Hubert).** *Oude volksverhalen uit Moorsel en omgeving (2)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 492-507.
- Simons (Gert).** *Het gansrijden in de Polder (2) : De maatschappijen van Lillo*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 1, pp. 7-10.
- S.n.** *60 jaar kerststallen in Turnhout*. Turnhout, Het Bezemklokje, 2016, 22 p.
- Tillie (Willy).** *Remedies tegen donder en bliksem in de Westhoek*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 2, pp. 3-16.
- Vaessen (Tony).** *Drie koningen zingen : Met liederenschat : De tijd rond Driekoningen en Verloren Maandag*. Brussel, Algemeen-Nederlands Verbond, 2016, VI-178 p. [+ DVD] (ANV-publicaties. Tweede reeks 11).
- Van Bogaert (Johnny).** *Aandacht! Aandacht! Aandacht! Reus "De belleman van Beveren" officieel voorgesteld tijdens de Beverse feesten*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 3, pp. 141-149.
- Van Goethem (Greta).** *Kantwerksters vierden, zingen en dansen*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 53-57.
- Van Nieuwenhuysen (Pierre).** *Récits populaires jettois et molenbeekoïes*. Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comté de Jette et de la Région. Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2016, 43, pp. 53-55.
- Vannoppen (Henri).** *Laat die boeren hun kermis houden, of... Kermis in al zijn aspecten in de fusiegemeente Kortenberg*. Kortenberg, Gemeentebestuur, 2016, 44 p.
- Vos (Barbara).** *Geesten en spoken in de volkscultuur*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 65-70.
- Willemart (Jacques), Ducastelle (Jean-Pierre) (préfacier), Mathen (Denis) (préfacier).** *Les échasseurs namurois*. Waterloo, Bruxelles, Liège, Luc Pire, 2016, 174 p.

II. TRAVAUX GÉNÉRAUX – TIJDVAKOVERSCHRIJDENDE WERKEN

A. À L'ÉCHELON NATIONAL – OP NATIONAAL VLAK

1. Hommages – Huldeboeken

- Boulogne (Pieter), Coudenys (Wim), Soldatjenkova (Tatjana), Verpoest (Lien) (eds.).** *Ik hou van jou, Peters creatie : Festschrift voor Emmanuel Waegemans. Ljubljna tebjja, Petra tvoren'e : festschrift v cest' Emmanuela Vagemansa.* Amsterdam, Pegasus, 2016, IX-547 p. (Pegasus Oost-Europese studies 28).
- Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, 554 p. (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Brodbeck (Sulamith), Nicolaidès (Andréas), Pagès (Paule), Pitarakis (Brigitte), Rapti (Ioanna), Yota (Élisabeth) (dir.).** *Mélanges Catherine Jolivet-Lévy.* Paris, Association des Amis du Centre d'Histoire et Civilisation de Byzance, 2016, XXI-737 p. (Travaux et mémoires / Collège de France – CNRS, Centre de Recherche d'Histoire et Civilisation de Byzance 20, 2).
- Cannuyer (Christian) (éd.).** *Entre Orient et Occident : Circulation des hommes, porosité des héritages (Rika Gyselen in honorem) : Actes du colloque, Tongres, Musée Gallo-romain, 13-14 mars 2015.* Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2016, XXX-306 p. (Acta Orientalia Belgica 29).
- Cannuyer (Christian), Vialle (Catherine) (éds.).** *Les Naissances merveilleuses en Orient : Jacques Vermeylen (1942-2014) in memoriam.* Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2015, xxiv-360 p. (Acta Orientalia Belgica 28).
- Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, 211 p. (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Castruyck (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja) (eds.).** *Sources and methods for African history and culture. Essays in honour of Adam Jones.* Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2016, 698 p.
- Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.).** *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck.* Turnhout, Brepols, 2016, 448 p.
- De Coorde (Gert), Vanderstichelen (Sven) (eds.).** *Liber amicorum Willem Elias.* Antwerpen, Garant, 2016, 222 p.
- De Grander (Hannelore), Vandenheede (Hadewijch) (eds.).** *Les Défis Démographiques de Patrick : Visions Rétro- et Prospectives : Liber Amicorum Prof. Dr. Patrick Deboosere.* S.l., Zenonplus, 2016, 158 p.
- Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, 664 p. (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Dhooge (Ben), De Dobbeleer (Michel) (eds.).** *Uslyat' zemnuju : Festschrift for Thomas*

- Langerak on the occasion of his retirement*. Amsterdam, Uitgeverij Pegasus, 2016, xiii-714 p. (Pegasus Oost-Europese studies 26).
- Eichmann (Flavio), Pöhlmann (Markus), Walter (Dierk) (Hrsg.)**. *Globale Machtkonflikte und Kriege : Festschrift für Stig Förster zum 65. Geburtstag*. Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2016, 334 p.
- Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.)**. *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye*. Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, 493 p. (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.)**. *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'eteren : Liber amicorum*. Bruxelles, Éditechnart, 2016, 172 p.
- Heemkring Schoten**. *Bob Chabot : 40 jaar voorzitter Scot*. Schoten, Scot, 2016, 43 p. (Scot, Extra nummer 5 maart 2016).
- Jurdjevic (Mark), Strom-Olsen (Rolf) (eds.)**. *Rituals of politics and culture in Early Modern Europe : Essays in honour of Edward Muir*. Toronto, Centre for Reformation and Renaissance studies, 2016, 440 p. (Publications of the Centre for Reformation and Renaissance studies. Essays and studies 39).
- Kreiner (Jamie), Reimitz (Helmut) (eds.)**. *Motions of Late Antiquity : Essays on Religion, Politics, and Society : In Honour of Peter Brown, Conference, Spring 2011*. Turnhout, Brepols, 2016, VIII-353 p. (Cultural Encounters in Late Antiquity and the Middle Ages 20).
- Mairey (Aude), Abélès (Solal), Madeline (Fanny) (dir.)**. *Contre-Champs : Études offerts à Jean-Philippe Genet par ses élèves*. Paris, Classiques Garnier, 2016, 406 p. (Polen : pouvoirs – lettres – normes 4).
- Marynissen (Ann) (red.)**. *Een leven lang taal- en literatuurwetenschap*. Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, (KANTL), 2016, 225 p. (Themanummer *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 126, 2016, 1-2).
- Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère)**. *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien*. Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, 673 p. (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Pietrogianni (Mari), Ceschi (Chiara) (eds.)**. *Uno sguardo verso Nord : Scritti in onore di Caterina Virdis Limentani*. Padova, Il Poligrafo, 2016, 494 p.
- Poels (Vefie) (eindred.)**. *Kerkhistorisch snoepgoed : Libretto amicorum voor Lodewijk Winkeler bij gelegenheid van zijn afscheid als hoofd van het KDC*. Amsterdam, Valkhof Pers, 2016, 179 p.
- Pradilla Cardona (Miquel Àngel) (ed.)**. *Sapientiae liberi, libertati sapientes : miscel·lània d'homenatge a Joan Martí i Castell*. Tarragona, Publicacions URV, 2016, 2 Vol. (Universitat Rovira i Virgili 72).
- Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.)**. *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen*. Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, 156 p. (Thema & collecta 5).
- S.n.** *Waarde uitgever: Liber amicorum Peter Laroy*. Gent, Academia Press, 2016, [s.p.]
- Stocker (Mark), Lindley (Phillip) (eds.)**. *Tributes to Jean Michel Massing : Towards a Global Art History*. London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, 374 p.
- Valladares (Rafael), Barrios (Feliciano), Sánchez Belén (Juan A.) (eds.)**. *En la corte del Rey de Espana : «Liber amicorum» en homenaje a Carlos Gómez-Centurión Jiménez (1958-2011)*. Madrid, Poliferno, 2016, 357 p.
- Van den Bossche (Sara), Wijers (Martje) (red.)**. *Nooit het Noorden kwijt : Liber Amicorum voor Godelieve Laureys*. Gent, Universiteit Gent. Vakgroep Scandinavistiek en Noord-Europakunde, [2016], 188 p.

- van den Eynde (Guido), Toorians (Lauran) (red.).** *Op zand, veen en klei : Liber amicorum Karel Leenders bij gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag.* Hilversum, Verloren; Tilburg, Zuidelijk Historisch Contact, 2016, 336 p. (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland 3).
- Vandepitte (Sonia), Defrancq (Bart), Jooken (Lieve) (eds.).** *Een Sextant voor een taalspecialist : Bijdragen tot Joost Buyschaert in profiel.* Gent, Academia Press, 2016, 206 p.
- Verhoeven (Mariëtte), Bosman (Lex), van Asperen (Hanneke) (eds.).** *Monuments & memory : Christian cult buildings and constructions of the past : Essays in honour of Sible de Blaauw.* Turnhout, Brepols, 2016, 392 p. (Architectural crossroads 3).

2. Ouvrages collectifs – Verzamelbundels

- Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, 339 p. (Urban notebooks 14).
- Antoine (Annie) (ed.).** *Agricultural specialisation and rural patterns of development.* Turnhout, Brepols, 2016, 303 p. (Rural History in Europe 12).
- Baron (Nacima), Boisselier (Stéphane), Clément (François), Sabaté (Flocel) (dir.).** *Limites et frontières. 1 : Reconnaître et délimiter l'espace localement au Moyen Âge.* Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, 248 p.
- Basone (Alicia) (e.a.).** *Effrois namurois : Nouvelles historiques.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, 153 p.
- Berger (Françoise), Kwaschik (Anne) (éds.).** *La "condition féminine" : Feminismus und Frauenbewegung im 19. und 20. Jahrhundert = Féminismes et mouvements de femmes aux XIXe – XXe siècles.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, 345 p. (Schriftenreihe des Deutsch-Französischen Historikerkomitees 12).
- Bertucci (Marie-Madeleine) (éd.).** *Les français régionaux dans l'espace francophone.* Frankfurt am Main, P.I.E. Peter Lang, 2016, 251 p. (Langue, multilinguisme et changement social 25).
- Bijsterveld (Arnoud-Jan A.), Roelvink (Véronique) (red.).** *Rondom Sint-OedenRode. Macht, religie en cultuur in de Meierij.* Woudrichem, Pictures Publishers, 2016, 343 p.
- Blanchard (Joël) (éd.).** *1511-2011. Philippe de Commynes : droit, écriture : deux piliers de la souveraineté.* Geneva, Droz, 2012, 377 p. (Cahiers d'Humanisme et Renaissance 100).
- Boixareu (Mercè), Juan-Olivia (Esther), Romera-Pintor (Angela) (dir.), Perrot (Michelle) (préface).** *Figures féminines de l'histoire occidentale dans la littérature française.* Paris, Honoré Champion éditeur, 2016, 482 p. (Bibliothèque de littérature générale et comparée 147).
- Boodts (Shari), Lemans (Johan), Meijns (Brigitte) (eds.).** *Shaping authority : How did a person become an authority in Antiquity, the Middle Ages and the Renaissance?* Turnhout, Brepols, 2016, 458 p. (Lectio 4).
- Borsay (Peter), Furnée (Jan Hein) (eds.).** *Leisure cultures in urban Europe, c. 1700-1870 : A transnational perspective.* Manchester, Manchester University Press, 2016, xv-293 p.
- Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, 286 p. (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, 278 p. (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).

- Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.).** *Réécritures : De l'écrit à la scène.* Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, 164 p. (Textyles 49).
- Brittain-Catlin (Timothy), De Maeyer (Jan), Bressani (Martin) (eds.).** *Gothic revival worldwide : A.W.N. Pugin's global influence.* Leuven, Leuven University Press, 2016, 256 p. (KADOC-Artes 16).
- Burghartz (Susanna), Burkart (Lucas), Göttler (Christine) (eds.).** *Sites of mediation. Connected histories of places, processes, and objects in Europe and beyond, 1450-1650.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XX-410 p. (Intersections 47).
- Buskirk (Jessica), Mareel (Samuel) (eds.).** *The Aura of the Word in the Early Age of Print.* New York, London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, 231 p.
- Camara (Abdoulaye), Négri (Vincent) (dir.).** *La protection du patrimoine archéologique : Fondements sociaux et enjeux juridiques.* Paris, L'Harmattan, [2016], 244 p. (Droit du patrimoine culturel et naturel).
- Campion (Jonas), Rousseaux (Xavier) (eds.).** *Policing new risks in modern European history.* Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, 106 p.
- Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, 201 p.
- Cauchies (Jean-Marie), Henrion (Marie), Bragard (Philippe) (dir.).** *Lire, danser et chanter au château : La culture châtelaine, XIII-XVIIe siècles.* Turnhout, Brepols, 2016, 289 p.
- Charle (Christophe), Jeanpierre (Laurent) (dir.).** *La vie intellectuelle en France. Vol. 2 : De 1914 à nos jours.* Paris, Éditions du Seuil, 2016, 911 p.
- Ciulisová (Ingrid) (ed.).** *Artistic innovations and cultural zones.* Bratislava, VEDA – Frankfurt, Lang, 2015, 296 p. (Spectrum Slovakia series 7).
- Connochie-Borgne (Chantal), Fanlo (Jean-Raymond) (éds.).** *Fables mystiques. Savoirs, expériences, représentations du Moyen-Âge aux Lumières.* Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, 358 p. (Sénéfiance 64).
- Costa (Béatrice), Gravet (Cathérine) (éds.).** *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes.* Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, 248 p. (Travaux et Documents 9).
- Crochepeyre (Nathalie), Dubois (Bruno), Lekéal (Farid) (éds.).** *La réparation des accidents du travail : Pratiques et acteurs. XIXe-XXe siècles, France-Belgique.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, 180 p. (Revue du Nord. Hors série. Collection Histoire 34).
- Dauchy (Serge), Martyn (Georges), Musson (Anthony), Pihlajamäki (Heikki), Wijffels (Alain) (eds.).** *The Formation and Transmission of Western Legal Culture. 150 Books that Made the Law in the Age of Printing.* Cham, Springer, 2016, 571 p. (Studies in the history of law).
- Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.).** *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen.* Bruxelles, Commune de Saint-Gilles – Université Saint-Louis, 2016, 106 p.
- De Maeyer (Jan), Viaene (Vincent) (eds.).** *World views and worldly wisdom : Religion, ideology and politics, 1750-2000 = Visions et expériences du monde : Religion, idéologie et politique, 1750-2000.* Leuven, Leuven University Press, 2016, 422 p. (KADOC Studies on Religion, Culture and Society 17).
- Den Hollander (August) (ed.).** *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp.* Antwerp, University of Antwerp, 2016, 32 p.
- Douchet (Sébastien), Naudet (Valérie) (dir.).** *L'anonymat dans les arts et les lettres au Moyen Âge.* Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, 280 p. (Sénéfiance 63).

- Dumézil (Bruno), Vissière (Laurent) (dir.).** *Épistolaire politique. 2 : Authentiques et autographes.* Paris, PUPS, 2016, 254 p. (Cultures et civilisations médiévales 66).
- Eeckhout (Bart), Joosen (Vanessa), Sepp (Arvi) (eds.).** *Stad en migratie in de literatuur.* Gent, Academia Press, 2016, 172 p. (Cahier voor Literatuurwetenschap 8).
- Eybl (Franz M.), Almási (Gábor), Csáky (Moritz) (Hrsg.).** *Häuser und Allianzen = Houses and alliances = Maisons et alliances.* Bochum, Verlag Dr. Dieter Winkler, 2016, 338 p. (Das achtzehnte Jahrhundert und Österreich 30).
- Fasseur (Valérie), Rochelois (Cécile) (éds.).** *Ponctuer l'oeuvre médiévale. Des signes au sens.* Genève, Droz, 2016, 718 p. (Publications romanes et françaises 267).
- Fraiture (Pascale) (ed.).** *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture.* Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, 271 p. (Scientia artis 12).
- Grave (Jaap), Honings (Rick), Noak (Bettina) (eds.).** *Illness and literature in the Low Countries from the Middle Ages until the 21st century.* Göttingen, V&R Unipress, 2016, 278 p.
- Grévin (Benoît), Mairey (Aude) (éds.).** *Le Moyen Âge dans le texte : Cinq ans d'histoire textuelle au Laboratoire de médiévistique occidentale de Paris.* Paris, Publications de la Sorbonne, 2016, 303 p. (Publications de la Sorbonne. Histoire ancienne et médiévale 141).
- Hablot (Laurent), Vissière (Laurent) (dir.).** *Les paysages sonores au Moyen Âge et à la Renaissance.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 308 p. (Histoire).
- Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, 431 p. (Scientia artis 11).
- Harbers (Frank), van den Broek (Ilja), Broersma (Marcel Jeroen) (eds.).** *Witnessing the sixties : A decade of change in journalism and literature.* Leuven, Paris, Bristol, 2016, xxviii-224 p. (Groningen studies in cultural change 51).
- Hirakawa (Kayo) (ed.).** *Sacred and profane in early modern art.* Kyoto, Department of Aesthetics and Art History, Graduate School of Letters, Kyoto, 2016, 146 p. (Kyoto studies in art history 1).
- Hofman (Natacha) (ed.), Atlee (James) (inl.).** *De Noordzee.* S.l., Hannibal, 2016, 234 p.
- Humbeek (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, 560 p.
- Iglesias Rodríguez (Juan José), García Bernal (José Jaime) (eds.).** *Andalucía en el mundo Atlántico moderno : Agentes y escenarios.* Madrid, Silex, 2016, 790 p. (Silex universidad).
- Ihalainen (Pasi), Illie (Cornelia), Palonen (Kari) (eds.).** *Parliament and Parliamentarism : A Comparative History of a European concept.* New York, Oxford, Berghahn, 2016, pp. 81-96 (European conceptual history 2).
- Iliescu (Maria), Roegiest (Eugeen) (eds.).** *Manuel des anthologies, corpus et textes romans.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2015, 701 p. (Manuals of Roman Linguistics 7).
- Joye (Stijn), Biltereyst (Daniël), Van Bauwel (Sofie) (red.).** *Media, democratie en identiteit : De rol van media in een democratische samenleving.* Gent, Academia Press, 2016, 184 p.
- Koops (Enne), van der Linden (Henk), van Raan (Jos) (eds.).** *Gelderland en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Aspekt, 2016, 582 p.
- Kuijpers (Erika), van der Haven (Cornelis) (eds.).** *Battlefield Emotions 1500-1800 : Practices, Experience, Imagination.* London, Palgrave Macmillan, 2016, xiii-303 p. (Palgrave Studies in the History of Emotions).

- Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, 336 p.
- Lambert (Bart), Wilson (Katherine Anne) (eds.).** *Europe's rich fabric : The consumption, commercialisation, and production of luxury textiles in Italy, the Low Countries and neighbouring territories (fourteenth-sixteenth centuries).* Farnham, Ashgate, 2016, XVI-249 p.
- Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* Tielt, Lannoo, 2016, 555 p.
- Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, 555 p.
- Laugerud (Henning), Ryan (Salvador), Skinnebach (Laura Katrine) (eds.).** *The materiality of devotion in late Medieval Northern Europe : Images, objects, practices.* Dublin, Four Courts Press, 2016, 191 p.
- López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.).** *Genre et discours rapporté en français médiéval.* Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, 188 p. (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Manuth (Volker), van Leeuwen (Rudie), Koldewey (Jos) (eds.).** *Example or alter ego? Aspects of the "portrait historié" in Western art from Antiquity to the present.* Turnhout, Brepols, 2016, 315 p. (Nijmegen art historical studies 22).
- Martiin (Carin), Pan-Montojo (Juan), Brassley (Paul William) (eds.).** *Agriculture in capitalist Europe, 1945-1960. From food shortages to food surpluses.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, xviii-283 p.
- Masse (Marie-Sophie), Seidl (Stephanie) (Hrsg.).** *"Texte dritter Stufe" : deutschsprachige Antikenromane in ihrem lateinisch-romanischen Kontext.* Berlin, Münster, LIT, 2016, 171 p. (Kultur und Technik 31).
- McLean (Matthew), Barker (Sara K.) (eds.).** *International Exchange in the Early Modern Book World.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XXI-383 p. (Library of the written word 51).
- McNeil Hale (Meredith) (ed.).** *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens.* Turnhout, Brepols, 2016, 223 p.
- Melion (Walter S.), Ramakers (Bart) (eds.).** *Personification : Embodying Meaning and Emotion.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XXXII-755 p. (Intersections 41).
- Midgley (Clare), Twells (Alison), Carlier (Julie) (eds.).** *Women in Transnational History : Connecting the Global and the Local.* London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, xii-207 p. (Women's and Gender History).
- Millet (Olivier), Sanchi (Luigi-Alberto) (dir.).** *Paris, carrefour culturel autour de 1500.* Paris, PUPS, 2016, 324 p. (Cahiers V.L. Saulnier 33).
- Mormiche (Pascale), Perez (Stanis) (dir.).** *Naissance et petite enfance à la cour de France : Moyen Âge – XIXe siècle.* Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, 232 p. (Histoire et civilisations 1675).
- Patzold (Steffen), Bock (Florian) (Hrsg.).** *Gott handhaben : Religiöses Wissen im Konflikt um Mythisierung und Rationalisierung.* Berlin [etc], De Gruyter, 2016, IX-401 p. [Vertaling van: "Meesterwerk: Van Van Eyck tot Rubens in detail", Tielt, Lannoo, 2013].
- Ramírez Ruiz (Maria Victoria) (ed.).** *Los tapices de la Embajada de España ante la Santa Sede, Roma : colección Galliera.* Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, 2016, 299 p.
- Raymond (Joad), Moxham (Noah) (eds.).** *News networks in early modern Europe.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XXX-892 p. (Library of the written word 47).
- Reeves (Keir), Bird (Geoffrey R.), James (Laura), Stichelbaut (Birger), Bourgeois (Jean) (eds.).** *Battlefield Events : Landscape, Commemoration and Heritage.* London,

- New York, Routledge - Taylor & Francis Group, 2016, xix-270 p. (Routledge Advances in Event Research Series 17).
- Ribot García (Luis Antonio), Iñurrittegui Rodríguez (Jose María) (eds.).** *Europa y Los Tratados de Reparto de La Monarquía de España, 1668-1700*. Madrid, Biblioteca Nueva, 2016, 338 p. (Colección Historia Biblioteca Nueva).
- Rodríguez Pérez (Yolanda), Sánchez Jiménez (Antonio) (coord.).** *La Leyenda Negra en el crisol de la comedia : El teatro del Siglo de Oro frente a los estereotipos antihispánicos*. Madrid, Iberoamericana Editorial Vervuert, 2016, 242 p. (Tiempo emulado. Historia de América y España 51).
- Roest (Bert), Uphoff (Johanneke) (eds.).** *Religious Orders and Religious Identity Formation, ca. 1420-1620. Discourses and Strategies of Observance and Pastoral Engagement*. Leiden, Boston, Brill, 2016, XII-260 p. (The Medieval Franciscans 13).
- Rutten (Gijsbert), Horner (Kristine) (eds.).** *Metalinguistic perspectives on Germanic languages : European case studies from past to present*. Oxford, Peter Lang, 2016, VIII-281 p. (Historical sociolinguistics 4).
- Sacco (Muriel), Torrekens (Corinne), Adam (Ilke) (dir.).** *Circulation des idées et des modèles : Les transformations de l'action publique en question. Le cas des politiques d'intégration*. Louvain-la-Neuve, Academia L'Harmattan, 2016, 289 p. (Science politique 17).
- Saint-Amand (Denis) (dir.).** *La dynamique des groupes littéraires*. Liège, Presses Universitaires de Liège, 2016, 190 p. (Collection Situations 8).
- Sánchez del Barrio (Antonio) (coord.).** *El comercio del libro entre los Países Bajos y España durante los siglos XVI y XVII*. Valladolid, Universidad de Valladolid, 2016, 195 p. (Historia y Sociedad 2) [ed. IV].
- Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.).** *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, 223 p. (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar beweging en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Schoysman (Anne), Colombo Timelli (Maria) (dir.).** *Le roman français dans les premiers imprimés*. Paris, Classiques Garnier, 2016, 196 p. (Rencontres 147; Rencontres. Série Civilisation médiévale 17).
- Seidel Menchi (Silvana) (with the collaboration of Emlyn Eisenach).** *Marriage in Europe, 1400-1800*. Toronto, Buffalo, London, University of Toronto Press, 2016, xii-376 p.
- Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel) (red.).** *Geschiedenis van de literatuur in Limburg*. Nijmegen, Vantilt, 2016, 767 p.
- Stichelbaut (Birger), Cowley (David) (eds.).** *Conflict Landscapes and Archaeology from Above*. Farnham, Ashgate Publishing, 2016, 299 p.
- Terés (M. Rosa) (ed.).** *Catalunya i l'Europa septentrional a l'entorn de 1400 : circulació de mestres, obres i models artístics*. Roma, Viella, 2016, 373 p. (IRCVI-Medieval Cultures 5).
- van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (eds.).** *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief*. Hilversum, Verloren, 2016, 278 p.
- Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.).** *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600)*. Gent, Academia Press, 2016, 344 p.
- van Bueren (Truus), Cockerham (Paul), Horch (Caroline), Meuwese (Martine), Schilp (Thomas) (eds.).** *Reformations and their impact on the culture of memoria*. Turnhout, Brepols, 2016, xvi-409 p. (Memoria and remembrance practices 1).
- van der Linden (Henk), Onderwater (Pauline), Tas (Tom) (red.).** *Brabant en de Eerste Wereldoorlog : De oorlog en het Brabantse land*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, 574 p. [Inhoud: / Contenu : Noord-Brabant].

- van der Linden (Henk), Ruis (Edwin), Wils (Eric) (red.).** *Rotterdam en de Eerste Wereldoorlog*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, 546 p.
- Van der Stock (Jan) (ed.).** *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij; Amsterdam, Amsterdam University Press, 2016, 430 p.
- Van der Stock (Jan).** *Op zoek naar Utopia*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 430 p.
- Van Impe (Ellen), Van Regenmortel (Eva) (eds.).** *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945*. [Gent], Art Paper Editions, 2016, 263 p. (Focus Architectuurarchieven 6; APE 76).
- Vantheemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire*. Bruxelles, CRISP, 2016, 461 p.
- Vicelja-Matijasic (Marina) (ed.).** *Swords, crowns, censers and books : Francia Media : Cradles of European culture*. Rijeka, University of Rijeka. Faculty of Humanities and Social Sciences, 2015, 431 p.
- Walker (Julian), Declercq (Christophe) (eds.).** *Languages and the First World War : Communicating in a transnational war*. Houndmills [etc], Palgrave Macmillan, 2016, 279 p.
- Walker (Julian), Declercq (Christophe) (eds.).** *Languages and the First World War : Representation and memory*. Houndmills [etc], Palgrave Macmillan, 2016, 256 p.

3. Colloques et congrès – Colloquia en congressen

- Álvarez Areces (Miguel Ángel) (ed.).** *El legado de la industria : Archivos, bibliotecas y fototecas de empresas : Fábricas y memoria*. Gijón, CICEES, 2016, 696 p. (Los ojos de la memoria 17) [Proceedings of the meeting held in Gijón, Spain, September 30-October 4, 2015].
- Aprile (Sylvie), de Oliveira (Matthieu), Touchelay (Béatrice), Hoin (Karl-Michael) (dir.).** *Les Houillères entre l'Etat, le marché et la société : les territoires de la résilience : XVIIIe-XXIe siècles*. Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 2015, 383 p. (Histoire et civilisations 1284-5655).
- Arboit (Gérald) (dir.).** *Renseignement et avant-guerre de 1914 en Grande Région*. Paris, CNRS éditions, 2016, 160 p. (CNRS éditions Alpha) [Fait suite aux journées d'études, Nancy, Université de Lorraine, 19-20 février 2015, organisées par le Centre régional universitaire lorrain d'histoire].
- Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique, Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique, Institut archéologique du Luxembourg (Arlon, Belgique).** *Dixième congrès de l'Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique (ACFHAB) et LVIIe congrès de la Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique : Congrès d'Arlon : 18, 19 et 20 août 2016 : Actes. Volume I organisé par l'Institut archéologique du Luxembourg*. Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 176 p.
- Avignon (Carole) (dir.).** *Bâtards et bâtardises dans l'Europe médiévale et moderne*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 560 p.
- Barjot (Dominique), Dard (Olivier), Fogacci (Frédéric), Grondeux (Jérôme) (dir.).** *Histoire de l'Europe libérale : Libéraux et libéralisme en Europe, XVIIe-XXIe siècle*. Paris, Nouveau monde éditions, 2016, 359 p. [Issu d'un colloque organisé par le Laboratoire d'excellence Écrire une histoire nouvelle de l'Europe (Labex EHNE), tenu à l'Université Paris-Sorbonne et à l'École HEP-HEI, les 27 et 28 novembre 2014].
- Barret (Sébastien), Stutzmann (Dominique), Vogeler (Georg) (eds.).** *Ruling the Script in the Middle Ages : Formal Aspects of Written Communication (Books, Charters, and*

- Inscriptions*). Turnhout, Brepols, 2016, 545 p. (Utrecht Studies in Medieval Literacy 35) [Congres : International Medieval Congress [Leeds], 2010-2014].
- Baschet (Jérôme) (dir.), Dittmar (Pierre-Olivier) (dir.), Schmitt (Jean-Claude) (préface).** *Les Images dans l'Occident médiéval*. Turnhout, Brepols, 2015, 507 p. (Atelier du médiéviste 14).
- Baudin (Arnaud), Morelle (Laurent) (dir.).** *Les pratiques de l'écrit dans les abbayes cisterciennes (XIIe – milieu du XVIe siècle) : Produire, échanger, contrôler, conserver*. [Troyes], Aube en Champagne, le Département; Paris, Somogy, [2016], 376 p. [Actes du colloque international, Troyes-Abbaye de Clairvaux, 28-30 octobre 2015].
- Benucci (Alessandro), Leclerc (Marie-Dominique), Robert (Alain) (éds.).** *Mort suit l'homme pas à pas : Représentations iconographiques, variations littéraires, diffusion des thèmes : Actes du XVIIe congrès international de l'association Danses macabres d'Europe, Troyes, 25-28 mai 2016*. Reims, épure, 2016, 445 p.
- Bieringer (Reimund), Baert (Barbara), Demasure (Karlĳn) (eds.).** "Noli me tangere" in interdisciplinary perspective : Textual, iconographic and contemporary interpretations. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, 507 p. (Bibliotheca ephemeridum theologicarum Lovaniensium 283).
- Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, 240 p. (Historische Belgienforschung 1).
- Boniface (Xavier), Vienne (Frédéric) (dir.).** *Histoire(s) du diocèse de Lille : Actes du colloque organisé par les Archives diocésaines de Lille, Villeneuve-d'Ascq et Lille, 28-29 mai 2013*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, 240 p. (Revue du Nord. Hors série, Collection histoire 33).
- Brognez (Laurence), Dufour (Valérie) (dir.).** *Entretiens d'artistes : Poétiques et pratiques*. Paris, Vrin, 2016, 267 p. (MusicologieS) [Textes issus du colloque organisé par l'Université libre de Bruxelles du 2 au 4 décembre 2010].
- Brown (Cynthia Jane), Legaré (Anne-Marie) (dir.).** *Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance = Woman, art and culture in medieval and early Renaissance Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, vii-560 p. (Texte, codex & contexte 19) [Colloque «Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance / Women, art and culture in medieval and early Renaissance Europe»; (Lille) : 28-30.03.2012].
- Cabiaux (Dominique) (éd.).** *Qu'en est-il de la démocratie? Des recherches et des initiatives présentées dans le cadre du 1er Forum belge francophone des sciences sociales [1er Forum belge francophone des sciences sociales organisé le 15 décembre 2016 à Charleroi conjointement par l'Université Ouverte et l'Association Belge Francophone de Sociologie]*. Charleroi, Université ouverte, 2016, 134 p. (Les carnets de l'UO).
- Callebaut (Dirk) (ed.).** *A critical biographical approach of Europe's past : conference Ename Oudenaarde, November 28-29 2014*. Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2016, 144 p.
- Campbell (James), Baker (Nina), Bill (Nicholas), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Tutton (Michael), Wall (Christine), Yeomans (David) (eds.).** *Further Studies in the History of Construction : The Proceedings of the Third Annual Conference of the Construction History Society, Queens' College, University of Cambridge, 8-10th April 2016*. Cambridge, Construction History Society, 2016, viii-472 p.
- Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, 199 p.

- Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, 428 p.
- Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, 236 p. (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Cochet (François) (dir.).** *Expérience combattante : XIXe-XXIe siècles : IV : L'expérience traumatique.* Paris, Riveneuve, 2015, 349 p. (Actes académiques).
- Creemers (Guido) (e.a.).** *Abstract book of the international conference 'Roman ornamental stones in north-western Europe. Natural resources, manufacturing, supply, life & after-life' Tongeren 2016.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'aménagement du territoire, du logement, du patrimoine et de l'énergie, 2016, 52 p. (Rapports, Archéologie 2).
- Debaenst (Bruno) (ed.).** *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, 208 p. (Justitie en Samenleving).
- de Broux (Pierre-Olivier), Lombaert (Bruno), Yernaut (Dimitri) (dir., réd.).** *Le droit bruxellois : Un bilan après 25 ans.* Bruxelles, Bruylant – Région de Bruxelles-capitale, 2016, 1688 p. [Issu du colloque organisé les 23 et 24 avril 2014 à l'instigation du Centre de droit public de l'ULB et du Centre interdisciplinaire de recherches en droit constitutionnel et administratif (CIRC) de l'Université Saint-Louis-Bruxelles].
- De Leemans (Pieter), Goyens (Michèle) (eds.).** *Translation and authority, authorities in translation [Proceedings of the Tenth Cardiff Conference on the Theory and Practice of Translation in the Middle Ages, University of Leuven, 2013].* Turnhout, Brepols, 2016, 391 p. (The Medieval Translator 16).
- Delobette (Laurence), Delsalle (Paul) (éds.).** *Champlitte, place forte du comté de Bourgogne : XIIIe-XVIIe siècles : Actes de la journée d'étude.* Vy-lès-Filain, Ed. Franche-Bourgogne, 2016, 266 p.
- Delsaerd (Pierre), Deneire (Tom), De Schepper (Susanna), Theyssens (Thomas) (eds.).** *Proceedings of the CERL seminar 'Library History : Why, What, How?'. Leiden, Brill, 2016, pp. 101-240 (Quaerendo : A Quarterly Journal from the Low Countries devoted to Manuscripts and Printed Books, 46, 2016, 2-3).*
- Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie 2010-2015. Voix et Dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, 329 p. [Bevat : / Contient : Les 11 et 12 octobre 2013, l'UCL, l'ULB, l'ULg et la Maison du Livre organisaient un colloque sur le thème «Arts et diaspora congolaise en Belgique : Imaginaires et relations postcoloniales»].
- Dietsch-Sellami (Marie-France), Hallavant (Charlotte), Bouby (Laurent), Pradat (Bénédicte) (dir.).** *Plantes, produits végétaux et ravageurs : Actes des Xe Rencontres d'Archéobotanique, Les Eyzies-de-Tayac, 24-27 septembre 2014.* Bordeaux, Aquitania, 2016, 290 p. (Aquitania. Supplément 36).
- d'Udekem-Gevers (Marie), Jaquet (Jean-Marie) (éds.).** *Programmer : un passé pour l'avenir? Actes de l'après-midi consacrée à l'histoire de l'informatique dans le cadre des 40 ans de la Faculté d'informatique.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, VIII-115 p.
- Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, 302 p.
- Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, 230 p. (Enjeux internationaux 39).

- Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications, 2016, 296 p. (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].
- Eck (Jean-François), Heuclin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, 384 p.
- Ettel (Peter), Flambard Héricher (Anne-Marie), O'Conor (Kieran Denis) (eds.).** *Château et commerce : Actes du colloque international de Bad Neustadt an der Saale (Allemagne, 23-31 août 2014).* Caen, Presses Universitaires de Caen, 2016, 328 p. (Château Gaillard 27).
- Ewers (Hans-Heino) (Hrsg.).** *Erster Weltkrieg : Kindheit, Jugend und Literatur : Deutschland, Österreich, Osteuropa, England, Belgien und Frankreich.* Frankfurt am Main, Peter Lang, 2016, 356 p.
- Faucherre (Nicolas), Gautier (Delphine), Mouillebouche (Hervé) (dir.).** *Fortifier sa demeure du XVIe au XVIIIe siècle. Actes du cinquième colloque international au château de Bellecroix, 16-18 octobre 2015.* Chagny, Éditions du centre de castellologie de Bourgogne, 2016, 469 p.
- Fenoulhet (Jane), Quist (Gerdi), Tiedau (Ulrich) (eds.).** *Discord and consensus in the Low Countries 1700-2000.* London, UCL Press, 2016, viii-225 p. (Global Dutch : Studies in Low Countries Culture and History).
- Ferdinand Verbiest Institute (ed.).** *History of the Catholic Church in China : From its beginning to the Scheut Fathers and 20th century, unveiling some less known sources, sounds and pictures.* Leuven, Ferdinand Verbiest Institute, 2015, 636 p. (Louvain Chinese Studies 29).
- Fietta (Elda), Claes (Marie-Christine) (a cura di).** *Imprenditori dell'immagine : Le vicende dei Tesini in Belgio.* Pergine Valsugana, Publistampa; Pieve Tesino, Per via, 2016, 183 p. (I quaderni / Museo Per via 2) [Contiene gli atti di un convegno tenuto a Bruxelles nel 2016 e il catalogo di una mostra tenuta a Pieve Tesino nel 2016].
- Fleury (François), Baridon (Laurent), Mastrorilli (Antonella), Mouterde (Remy), Reveyron (Nicolas) (dir.).** *Les temps de la construction : Progressus, acteurs, matériaux : Recueil de textes issus du deuxième Congrès francophone d'Histoire de la Construction.* Paris, Picard, 2016, 1312 p.
- Föderverein der Jeanne-Mammen-Stiftung e.V., Berlin (in Zusammenarbeit mit dem Frankreich-Zentrum, Freie Universität Berlin).** *Jeanne Mammen : Paris – Bruxelles – Berlin.* Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, [2016], 230 p.
- Ganz (David), Rimmelé (Marius) (Hrsg.).** *Klappeneffekte. Faltbare Bildträger in der Vormoderne.* Berlin, Reimer, 2016, 413 p. (Reimer Bild + Bild 4).
- Genin (Vincent), Osmont (Matthieu), Raineau (Thomas) (dir.).** *Réinventer la diplomatie : Sociabilités, réseaux et pratiques diplomatiques en Europe depuis 1919 = Reshaping diplomacy.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, PIE Peter Lang, 2016, 227 p. (Euroclio 96).
- George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XII et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, 258 p. (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Œuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIIIe siècle»].
- Gläser (Manfred), Schneider (Manfred) (Hrsg.).** *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum X : Vorbesiedlung, Gründung und Entwicklung.* Lübeck, Verlag Schmidt-Römhild, 2016, 710 p. (Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum 10).

- Glück (Jan), Lukaschek (Kathrin), Waltenberger (Michael) (Hrsg.).** *Reflexionen des Politischen in der europäischen Tierepik*. Berlin, De Gruyter, 2016, VI-235 p.
- Gonzalo Santos (Tomás), Rodríguez Navarro (María Victoria), González Hernández (Ana Teresa), Pérez Velasco (Juan Manuel) (coord.).** *Texto, género y discurso en el ámbito francófono*. Salamanca, Ediciones Universidad Salamanca, 2016, 971 p. (Aquilafuente 216).
- Grandjean (Geoffrey), Henrard (Gaëlle), Paulus (Julien) (dir.).** *Mémoires déclinées : Représentations, actions, projections*. Liège, Les territoires de la mémoire, 2016, 279 p. (Voix de la mémoire 7) [Colloque intitulé : «Mémoire(s) et identité(s) : quand le passé bouscule le présent», Liège, 8 mai 2015].
- Grandmontagne (Michael), Kunz (Tobias) (Hrsg.).** *Skulptur um 1300 zwischen Paris und Köln*. Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, 383 p. [Internationale Tagung vom 7. Bis 9. Mai im Gobelien-Saal des Berliner Bode-Museums].
- Guaragnella (Pasquale), Luisi (Francesco), Musarra (Franco) (a cura di).** *Interazioni linguistiche, letterarie e culturali tra l'Italia e i paesi d'oltralpe dal Quattrocento al Novecento*. Firenze, Franco Cesati Editore, [2016], 251 p. (Civiltà italiana. Terza serie 11).
- Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016*. Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, 412 p. (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115) [Colloque de l'Académie royale de Belgique, Charleroi, 23 et 24 septembre 2016].
- Hélary (Xavier), Nieuws (Jean-François), Provost (Alain), Suttor (Marc) (réd.).** *Les archives princières, XIIe – XVe siècles*. Arras Cedex, Artois Presses Université, 2016, 334 p. (Histoire).
- Herrebut (Els) (Hrsg.).** *Internationales Archivsymposium in Eupen (2015) : Bestandserhaltung im grenzüberschreitenden Vergleich : Annalen*. Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2016, 151 p. (Miscellanea Archivistica Studia 212).
- Holmquist (Lena), Kalmring (Sven), Hedenstierna-Jonson (Charlotte) (eds.).** *New Aspects on Viking-age Urbanism, c. AD 750-1100 : Proceedings of the International Symposium at the Swedish History Museum, April 17-20th 2013*. Stockholm, Archaeological Research Laboratory, Stockholm University, 2016, 221 p.
- Jalabert (Laurent), Simiz (Stephano) (dir.).** *Le soldat face au clerc. Armée et religion en Europe occidentale (XVe-XIXe siècle)*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 280 p. (Collection «Histoire») [Textes issus du colloque «Armée et religion, XVe-XIXe siècles», Nancy, 21-22 octobre 2013].
- Joly (Martine), Séguier (Jean-Marc) (dir.).** *Les céramiques non tournées en Gaule romaine dans leur contexte social, économique et culturel : Entre tradition et innovation. Actes du colloque tenu les 25 et 26 novembre à Paris, INHA*. Tours, FERAC, 2015, 271 p. (Revue archéologique du Centre de la France. Supplément 55).
- Jonietz (Fabian), Nova (Alessandro) (ed.).** *Vasari als Paradigma : Rezeption, Kritik, Perspektiven = The Paradigm of Vasari : Reception, Criticism, Perspectives*. Venezia, Marsilio, 2016, 311 p. (Collana del Kunsthistorisches Institut in Florenz, Max-Planck-Institut 20) [Proceedings of the conference held at the Kunsthistorisches Institut in Florenz, Max-Planck-Institut, Florence, Italy, February 14-16, 2014].
- Jullien (Eva), Pauly (Michel) (dir.).** *Craftsmen and Guilds in the Medieval and Early Modern Periods*. Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, 316 p.
- Krems (Eva-Bettina), Ruby (Sigrid) (Hrsg.).** *Das Porträt als kulturelle Praxis [anlässlich der Tagung Das Porträt. Mobilisierung und Verdichtung am Kunstgeschichtlichen Institut der Philipps-Universität Marburg, 23. - 25.6.2011]*. Berlin, Deutscher Kunstverlag, 2016, 344 p.

- Krol (Ellen), Pekelder (Jan), Gielen (Albert) (red.).** *Praagse Perspectieven 10 : Handelingen van het colloquium van de sectie Nederlands van de Karelsuniversiteit te Praag ... : Op donderdag 30 en vrijdag 31 oktober 2014.* Praag, Universitaire Pers, 2015, 184 p. (Praagse Perspectieven 10).
- Labra Cenitagoya (Ana I.), Laso y León (Esther), López Mújica (Montserrat), Valiente Jiménez (Maria José) (eds.).** *Crisis, ¿fracaso o reto? = Crises, échec ou défi? [Recurso electrónico] : Actas del XXIII Congreso de la APFUE (actual AFUE).* [Alcalá], Universidad de Alcalá, Editorial Universidad de Alcalá, 2016, [s.p.] (Obras colectivas. Humanidades 50).
- Lagerwall (Anne) (coord.).** *Les juges belges face aux actes adoptés par les états étrangers et les organisations internationales : Quel contrôle au regard du droit international?* Bruxelles, Bruylant, 2016, 188 p. (UB3 60).
- Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.).** *Les cultures des littoraux du haut Moyen Age : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, 330 p. (Revue du Nord 24).
- Lescauwae (Ann-Katrien), Fockede (N.), Pirllet (Ruth) (eds.) (e.a.).** *Abstractenboek studiedag 'Wissen in het verleden. Een multidisciplinaire kijk op de geschiedenis van de Belgische zeevisserij'.* Oostende, VLIZ, 2016, 128 p. (VLIZ Special Publication 76).
- Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, 184 p. (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Leyder (Dirk), Sorgeloos (Claude) (eds.).** *Archieven of bibliotheken? Weinig gekende bestanden en verzamelingen zonder zichtbaar verband met hun bewaarplaats : Akten van het colloquium van 7 december 2015 = Archives ou bibliothèques? Des fonds et collections méconnus sans rapport avec leur lieu de conservation : Actes du colloque du 7 décembre 2015.* Brussel = Bruxelles, Algemeen Rijksarchief = Archives générales du Royaume, 2016, 124 p. (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro spécial 102).
- Liebenberg (Elri), Fosef Demhardt (Imre), Vervust (Soetkin) (eds.).** *History of Military Cartography : 5th International Symposium of the ICA Commission on the History of Cartography, 2014.* Cham, Heidelberg, Springer, 2016, XI-375 p.
- Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (éds.).** *«Pays bourguignons et Orient : diplomatie, conflits, pèlerinage, échanges (XIVe-XVe siècles) : Rencontres de Mariemont-Bruxelles (24-27 septembre 2015) : Actes.* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes, 2016, 241 p. (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (14e – 16e s.) 56).
- Martens (Pieter) (ed.).** *Digitizing and modelling palaces.* Leuven, PALATIUM; Heidelberg, arthistoricum.net, 2016, 89 p. (Virtual palaces 1; PALATIUM e-publication 2) [The PALATIUM workshop Virtual palaces, Part I. Digitizing and Modelling, held in Leuven on 18-19 November 2011].
- MDRN [Baetens (Jan), Bru (Sascha), De Geest (Dirk), Martens (David), Van den Bossche (Bart)].** *Time and temporality in literary modernism (1900-1950) : Conference, Leuven, KUL, 2013.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, XVIII-307 p.
- Mottart (André), Vanhooren (Steven) (red.).** *30ste HSN-conferentie : Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Universiteit Gent, 18 & 19 november 2016.* Gent, Universiteit Gent. Vakgroep Onderwijskunde, 2016, XVII-353 p.
- Nègri (Vincent) (dir.).** *Le Patrimoine archéologique et son droit : Questions juridiques, éthiques et culturelles : Actes du colloque international «Le patrimoine archéologique et son droit», 9 et 10 octobre 2012, Musée du Quai Branly (Paris).* Bruxelles, Bruylant, 2015, XIX-360 p.

- Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, 299 p.
- Pauly (Michel), Pettiau (Hérolf) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, 344 p. (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Peytremann (Édith).** *Des fleuves et des hommes à l'époque mérovingienne : Territoire fluvial et société au premier Moyen Âge (Ve – XIIe siècle) : Actes des XXXIIIèmes Journées internationales d'archéologie mérovingienne, Strasbourg, 28-30 septembre 2012.* Dijon, Revue Archéologique de l'Est, 2016, 403 p. (Mémoire. Association française d'Archéologie mérovingienne 32; Revue Archéologique de l'Est. Supplément 42).
- Raeymaekers (Dries), Derks, (Sebastiaan) (eds.).** *The key to power? The culture of access in princely courts, 1400-1750.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XIII-352 p. (Rulers & elites : Comparative studies in Governance 8) [International conference held at the University of Antwerp on 8-9 November 2012].
- Ravoire (Fabienne), Horny (Alban) (dir.).** *Faïences et majoliques du XVe au XVIIe siècle en France et en Belgique : Pour un bilan des connaissances archéologiques : Table ronde internationale, Sens, CEREP, 7-8 septembre 2010.* Dijon, Éditions universitaires de Dijon, 2016, 246 p. (Collection Art, archéologie & patrimoine).
- Renders (David) (coord.).** *La responsabilité des pouvoirs publics : XXIIes Journées d'études juridiques Jean Dabin.* Bruxelles, Bruylant, 2016, 693 p.
- Sluga (Glenda), James (Carolyn) (eds.).** *Women, diplomacy and international politics since 1500.* London [etc], Routledge, 2016, xviii-273 p.
- S.n.** *L'alimentazione nell'alto Medioevo : Pratiche, simboli, ideologie : Spoleto, 9-14 aprile 2015.* Spoleto, Fondazione Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 2016, 2 Vol. (Settimane di studio della Fondazione Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo 63).
- S.n.** *Archaeologia mediaevalis : 39e colloque : Bruxelles, Musées royaux d'Art et d'Histoire, 10-11 mars 2016 : Chronique.* Bruxelles, Archaeologia mediaevalis, 2016, 157 p.
- S.n.** *Pré-actes des journées d'archéologie en Wallonie : Namur 2016.* Jambes, Service public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'aménagement du territoire, du logement, du patrimoine et de l'énergie. Département du patrimoine, 2016, 73 p.
- Société française d'étude de la céramique antique de Gaule.** *Actes du congrès d'Autun, 5-8 mai 2016 : la céramique en contexte funéraire : Approches multiples; actualité des recherches céramiques.* Marseille, SFECAG, 2016, 734 p.
- Solórzano Telechea (Jesús Ángel), Arizaga Bolumburu (Beatriz), Bochaca (Michel) (eds.).** *Las sociedades portuarias de la Europa Atlántica en la Edad Media.* Logroño, Instituto de Estudios Riojanos, 2016, 400 p. (Colección ciencias históricas 35) [Proceedings of a meeting held in Nájera, Spain, July 27-29, 2015].
- Unetič (Ines), Germ (Martin), Malešič (Martina), Vrečko (Asta), Zor (Miha) (eds.).** *Art and its Responses to Changes in Society [Presented at the Decline-Metamorphosis-Rebirth : International Conference for PhD Students, Slovenia, Ljubljana, 18 Sep 2014-20 Sep 2014].* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2016, X-240 p.
- Van Balen (Koen), Vandesande (Aziliz) (eds.).** *Heritage counts : International Conference on the economic, environmental and cultural impact of heritage, 2015, Leuven.* Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, 322 p. (Reflections on cultural heritage, theories and practices).

- Van Balen (Koen), Verstrynge (Els) (eds.).** *Structural analysis of historical constructions : anamnesis, diagnosis, therapy, controls : Proceedings of the 10th International Conference on Structural Analysis of Historical Constructions, SAHC 2016, Leuven, Belgium, 13-15 September 2016.* Boca Raton, CRC Press, 2016, XXVI-312 p.
- Vandenbogaerde (Sebastiaan), Lellouche (Iris), Duffuler-Vialle (Hélène), Dhalluin (Sébastien), Debaenst (Bruno) (eds.).** *(Wo)Men in Legal History.* Lille, Centre d'Histoire Judiciaire, 2016, 341 p. [Réunit les actes du 19e European Forum of Young Legal Historians, Lille et Gand, 15-18 mai 2013, organisé par le Centre d'histoire judiciaire de Lille et l'Institut voor Rechtsgeschiedenis de Gand].
- van der Linden (Marcel), Rodríguez García (Magaly) (eds.).** *On Coerced Labor : Work and Compulsion after Chattel Slavery.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XIII-373 p. (Studies in Global Social History 25).
- van der Poel (Dieuwke), Grijp (Louis Peter), van Anrooij (Wim) (eds.).** *Identity, Intertextuality, and Performance in Early Modern Song Culture.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XIX-377 p. (Intersections : Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 43).
- Van Hofstraeten (Bram), Decock (Wim) (eds.).** *Companies and company law in late medieval and early modern Europe.* Leuven, Paris, Peeters, 2016, 194 p. (Iuris scripta historica 29).
- Vaz Pinto (Inês), Roberto de Almeida (Rui), Martin (Archer) (eds.).** *Lusitanian amphorae : Production and distribution : Published on the occasion of the 30th Congress of the Rei Cretariae Romanae Fautores (Lisbon, 2016).* Oxford, Archaeopress Publishing Ltd, [2016], viii-460 p. (Roman and late antique Mediterranean pottery 10).
- Vons (Jacqueline) (études réunies par).** *La Fabrique de Vésale : Mémoire d'un livre : Actes des journées d'étude des 21 et 22 novembre 2014.* Paris, Bibliothèque Interuniversitaire de Santé, [2016], 236 p. (Collection Medic@ : Bibliothèque Interuniversitaire de Santé).
- Weissert (Caecilie) (Hrsg.).** *Zwischen Lust und Frust : die Kunst in den Niederlanden und am Hof Philipps II. von Spanien (1527-1598) [Studententag, der im Jahre 2010 vom Kunsthistorischen Institut der Universität Stuttgart und von der Akademie der Bildenden Künste in Stuttgart veranstaltet werden konnte].* Köln, Böhlau, 2013, 275 p.
- Willemsen (Annemarieke), Kik (Hanneke) (eds.).** *Golden Middle Ages in Europe : New research into early-medieval communities and identities; Proceedings of the second 'Dorestad Congress' held at the National Museum of Antiquities, Leiden, The Netherlands, 2-5 July 2014.* Turnhout, Brepols, 2015, 168 p.
- Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, 125 p. (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).

4. Catalogues d'exposition – Tentoonstellingscatalogi

- Allegaert (Patrick) (e.a.).** *Een andere wereld : Laboratorium van waan en fantasie = Un autre monde : laboratoire d'illusion et de fantasie = Another world : Laboratory of illusion and fantasy.* Tielt, Lannoo, 2016, 191 p.
- Allegaert (Patrick) (e.a.).** *Museum Dirk De Wachter : Kunst & psychiatrie in borderlinetijden.* Tielt, Lannoo, 2016, 144 p.
- Ansion (Frédéric), Mathieu (Clémence).** *40 ans déjà? Seulement! [Exposition, Binche, Musée international du carnaval et du masque, du 28 novembre 2015 au 1er mai 2016].* Binche, Musée International du Carnaval et du Masque, 2015, 89 p.

- Antoine (Elodie), Brognon (David), Rollin (Stéphanie) (e.a.).** *Art contemporain patrimoine : Exposition, Saint-Hubert, Palais abbatial, du 9 juillet au 2 octobre 2016.* Arlon, Province de Luxembourg, 2016, 40 p.
- Arndt (Lotte), Taiaksev (Asger) (red.).** *Hunting and collecting : Sammy Baloji.* Ostend, Mu.Zee, 2016, 168 p. [Tentoonstelling, Mu.Zee, Ostend, Belgium, from the 3th of August until the 21th of September 2014].
- Baisier (Claire) (ed.).** *Divine interiors : Experience churches in the age of Rubens.* Schoten, BAI, 2016, 184 p. [This catalogue has been published to accompany the exhibition 'Divine interiors. Experience churches in the age of Rubens', Museum Mayer van den Bergh, Antwerp, 17 June 2016-16 October 2016].
- Bavoux (Nadège), Leroy (Isabelle), Saint-Amand (Pascal).** *Medieval fashion : Exposition : Bouvignes, Maison du patrimoine médiéval mosan, mars-novembre 2016.* Bouvignes, Maison du patrimoine médiéval mosan, 2016, 88 p. (Cahiers de la Maison du patrimoine médiéval mosan 10).
- Baysá (Kóan Jeff), De Cupere (Peter), Elias (Willem), Hsu (Hsuan L.), Osman (Ashraf), Renders (Ruth), Verbeek (Caro).** *Peter de Cupere : Scent in context : Olfactory art.* [Duffel], Stockmans, 2016, 472 p.
- Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.).** *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag.* [Kontich], BAI, 2016, 208 p.
- Bickerstaff (David) (filmed and directed by), Grabsky (Phil) (produced by).** *The curious World of Hieronymus Bosch : Exhibition on screen (Tentoonstelling 's-Hertogenbosch, Het Noordbrabants Museum, 13.02 – 08.05.2016).* Seventh Art productions, 2016, DVD. [Digital].
- Bischoff (Ulrich), Arnaldo (Javier) (eds.).** *The power of the Avant-Garde : Now and then.* Tielt, Lannoo, 2016, 340 p. [BOZAR, Centre for Fine Arts, 29.09.2016-22.01.2017, Brussels].
- Bodart (Emmanuel) (e.a.).** *Medals and contemporary art.* Namur, Société archéologique de Namur, 2016, 416 p. [Tentoonstelling : *Medals & contemporary art*, 01/10/2016-08/01/2017 HoGent Gent, TreM.a Namen].
- Bogaert-Damin (Anne-Marie), Bricman (Charles), Chainiaux (Florence) (e.a.).** *Balade patrimoniale au coeur des sciences et des lettres : Catalogue de l'exposition organisée à la Bibliothèque universitaire Moretus Plantin dans le cadre de l'inauguration de sa seconde Réserve précieuse : 20 mai-24 juin 2016.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, 112 p. (Publication / Bibliothèque universitaire Moretus Plantin 13).
- Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, 303 p. [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Buratti-Hasan (Sandra), Vitacca (Sara) (éds.).** *Bacchanales modernes! Le nu, l'ivresse et la danse dans l'art français du XIXe siècle (Exposition Bordeaux, Musée des Beaux-Arts, 12.02.2016 - 23.05.2016; Ajaccio, Palais Fesch-Musée des Beaux-Arts, 01.07.2016 - 03.10.2016).* Milan, Silvana, 2016, 387 p.
- Busine (Laurent), Sellink (Manfred) (eds.).** *The glory of Saint George : Man, dragon and death [To coincide with the exhibition "Man, dragon and death. The glory of Saint George", which will be presented at the Musée des Arts contemporains au Grand-Hornu (MAC's), 18 October 2015 – 17 January 2016; the exhibition is a part of Mons 2015 – European Capital of Culture (2016)].* Antwerp, Mercatorfonds, 2016, 287 p.
- Caïmo (Krista), Janssen (Leo), Van Lani (Stefan).** *Leuvense glasramen terug uit Amerika : Expogids.* Leuven, Provincie Vlaams-Brabant, 2016, 21 p.
- Carion (Jacques), Outers (Jean-Luc) (éds. – textes, peintures et dessins réunis et commentés par).** *Henri Michaux : Face à face : Exposition, Belgique, Bruxelles, Bibliotheca Wittockiana, 2 mars – 12 juin 2016, France, Paris, Centre Wallonie –*

- Bruxelles, 22 février – 21 mai 2017*. Bruxelles, La Lettre volée, Bibliotheca Wittockiana, 2016, 157 p.
- Ceuppens (Bambi), Baloji (Sammy) (éds.)**. *Congo art works : Peinture populaire [Exposition, Bruxelles, BOZAR, 7 octobre 2016 – 22 janvier 2017]*. Bruxelles, Racine; Tervuren, Royal Museum for Central Africa, 2016, 185 p.
- Ceuppens (Bambi), Baloji (Sammy) (éds.)**. *Congo art works : Populaire schilderkunst [Tentoonstelling, Brussel, BOZAR, 7 oktober 2016 – 22 januari 2017]*. Tielt, Lannoo, 2016, 185 p. (Collecties van het KMMMA).
- Ceuppens (Bambi), Baloji (Sammy) (éds.)**. *Congo art works : Popular painting*. Tervuren, Royal Museum for Central Africa; Brussels, Éditions Racine, 2016, 185 p.
- Coorevits (Sandrin), Dewilde (Jan), Opsomer (Rik), Stubbe (Lieven)**. *Van stadhuis naar huis van de stad : De rode draad bij de tentoonstelling*. Ieper, Stad Ieper (Dienst Stedelijke Musea), 2016, [36] p. [Begeleidende brochure bij tentoonstelling 23-04 tot 18-12-2016].
- Coulter (Damon), Mathieu (Clémence), Pellechia (Diego) (e.a.)**. *Japon : masques de soi [Exposition, Binche, MÛM (Musée International du Carnaval et du Masque), du 18 novembre 2016 au 19 mars 2017]*. Binche, Musée International du Carnaval et du Masque, 2016, 135 p.
- De Boeck (Klaartje) (coord.)**. *Roodhuid : Camiel Van Breedam [Tentoonstelling = Exposition, Mechelen, Kazerne Dossin, 18-10-2016 – 28.08.2017]*. Mechelen, Kazerne Dossin, 2016, 78 p.
- De Herdt (René), Viane (Ronald)**. *Gent : Vier eeuwen in bloei : Tentoonstelling, Gent, Liberaal Archief, 22 april – 1 mei 2016 [catalogus]*. Gent, Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde, Liberaal Archief, 2016, 49 p. [Tentoonstelling georganiseerd in het kader van de 35ste internationale Floraliën in Gent].
- Denis (Guy), Feltz (Claude) (dir.)**. *Photographies : Battements de coeur, battements de paupières : Catalogue d'exposition : Arlon, Maison de la Culture, janvier 2017*. Arlon, Académie luxembourgeoise, 2016, 81 p.
- de Rassenfosse (Nadine), Gilissen (Pierre), Wittock (Michel)**. *Rassenfosse ou L'esthétique du livre [Exposition, Bruxelles, Bibliotheca Wittockiana, 30 septembre 2015 – 31 janvier 2016]*. Bruxelles, Fondation Roi Baudouin, 2015, 70 p.
- De Rynck (Patrick) (red.)**. *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017]*. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, 155 p.
- De Smet (Firmin), Vanoverbeek (Didier), Vandamme (Luc)**. *La mort étreint la vie : Georges Aglane*. [Namur], Société archéologique de Namur, [2016], 136 p. (Monographies du Musée des Arts anciens du Namurois 69) [Catalog of an exhibition held at Tour d'Anhaive à Jambes, September 6 – December 17, 2016].
- De Smet (Johan), Verleysen (Cathérine) (éds.)**. *Emile Verhaeren : de schrijver-criticus en de kunst van zijn tijd, 1881-1916 = Emile Verhaeren : l'écrivain-critique et l'art de son temps, 1881-1916*. Gent, Snoeck, 2016, 303 p.
- Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (éds.)**. *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016]*. Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, 231 p.
- Dupuy (Virginie) (dir.)**. *Austrasie, le royaume mérovingien oublié*. Cinisello Balsamo, Milan, Silvana editoriale, 2016, 128 p. [Catalog of an itinerant exhibition held at the Espace Camille Claudel, Saint-Dizier, France, Sept. 2016-March 2017; Musée d'archéologie nationale, Apr.-Oct. 2017].
- Duvivier (Christophe), Brasseur (Camille) (dir.)**. *Abstractions : Arts non figuratifs belges après 1945*. Paris, Selena éditions, 2016, 158 p. [Cet ouvrage a été publié à

- l'occasion de l'exposition *Abstractions, arts non figuratifs belges après 1945* conçue à partir de la collection Caroline et Maurice Verbaet et réalisée par le Musée Tavet-Delacour du 18 septembre 2016 au 15 janvier 2017].
- Gaskell (Ivan), van Gelderen (Martin) (Hrsg.).** *Sturm der Bilder : Bürger, Moral und Politik in den Niederlanden : 1515-1616*. Göttingen, Göttinger Verlag der Kunst, 2016, 188 p.
- Gillen (Eckhart) (e.a.).** *Facing the future : Art in Europe 1945-1968*. Tielt, Lannoo; Brussels, BOZAR; Karlsruhe, ZKM, [2016], 493 p. [This catalogue is published on the occasion of the exhibition 'Facing the Future : Art in Europe 1945-1968', organised by the Centre for Fine Arts, Brussels (BOZAR), ZKM Center for Art and Media Karlsruhe and The Pushkin State Museum of Fine Arts, Moscow. BOZAR, Centre for Fine Arts, Brussels 24 June-25 September 2016, ZKM, Center for Art and Media, Karlsruhe 21 October 2016-29 January 2017, The Pushkin State Museum of Fine Arts, Moscow 6 March-28 May 2017].
- Görgen-Lammers (Annabelle), Gassner (Hubertus) (Hrsg.).** *Surreale Begegnungen : Dalí, Ernst, Miró, Magritte... Aus den Sammlungen Roland Penrose, Edward James, Gabrielle Keiller, Ulla und Heiner Pietzsch*. München, Hirmer, 2016, 288 p. [Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung "Surreale Begegnungen. Dalí, Ernst, Miró, Magritte ... aus den Sammlungen Roland Penrose, Edward James, Gabrielle Keiller, Ulla und Heiner Pietzsch" Hamburger Kunsthalle, 6. Oktober 2016 bis 22. Januar 2017". - Die Ausstellung entstand in Verbindung mit den Präsentationen Surreal Encounters. Collecting the Marvellous, Edinburgh, 4. Juni bis 11. September 2016 und Mad About Surrealism. Dalí, Ernst, Miró, Magritte ..., Rotterdam, 11. Februar bis 28. März 2017].
- Grasser-Fulchéri (Fabienne), Lorent (Claude) (dir.).** *L'Abstraction géométrique belge [Exposition : Mouans-Sartoux, Espace de l'art concret, 28 juin – 29 novembre 2015]*. Gand, Snoeck, 2015, 96 p.
- Guidoboni (Francesco) (ed.), Migom (Serge) (ed.), Lemmens (Luk) (inl.).** *Giovanni Niccolò Servandoni : Schilder-decorateur-architect*. Antwerpen, Provinciebestuur Antwerpen, 2016, 127 p. (Historische publicaties / Kasteel d'Ursel (Hingene) 6) [Dit zesde deel verscheen naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling, georganiseerd in het kasteel d'Ursel (Hingene) van 15 mei tot 15 augustus 2016].
- Hadot (Vincent) (dir.), Frelin-Cartigny (Virginie), Goutierre (Marc).** *Curiosités partagées! Petites histoires d'une collection...* Gand, Snoeck, 2016, 119 p. [Exposition du 19 mars au 19 juin 2016, Musée des Beaux-Arts, Valenciennes].
- Hanssens (Marjolaine), Morre (Anne-Gaëlle).** *Les Plaisirs des jardins au XVIIIe siècle : Exposition : Seneffe, Domaine du Château de Seneffe, 10 mai – 15 novembre 2015*. Seneffe, Musée de l'orfèvrerie de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, 131 p.
- Hautekeete (Stefaan) (coord.).** *De Floris à Rubens : Dessins de maîtres d'une collection particulière belge [Exposition, Bruxelles, Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, 20.01 – 15.05.2016, Maastricht, Bonnefantenmuseum, 15.07 – 30.10.2016]*. Gand, Snoeck; Bruxelles, Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, 2016, 271 p.
- Hautekeete (Stefaan).** *From Floris to Rubens : Master drawings from a Belgian private collection*. Ghent, Snoeck, 2016, 271 p.
- Hautekeete (Stefaan) (ed.), Draguet (Michel) (inl.).** *Van Floris tot Rubens : Meestertekeningen uit een Belgische privéverzameling*. Gent, Snoeck, 2016, 271 p.
- Henrion (Pierre), Rau (Daan).** *Arts et métaux 2016 : Trilogie contemporaine*. Crisnée, Yellow Now, 2016, 84 p. [Ce catalogue est édité à l'occasion de l'exposition «Arts & Métaux 2016 - Trilogie contemporaine», présentée dans les parc et jardins du château de Jehay du samedi 28 juin au dimanche 16 octobre 2016].
- Huygebaert (Stefan), Martyn (Georges), Paumen (Vanessa), Van Poucke (Tine) (eds.).** *The art of law : three centuries of justice depicted : Exposition, Bruges, Groeningemuseum, 28.10.2016 - 05.02.2017*. Tielt, Lannoo, 2016, 205 p.

- Huygebaert (Stefan), Martyn (Georges), Paumen (Vanessa), Van Poucke (Tine) (eds.).** *De kunst van het recht : Drie eeuwen gerechtigheid in beeld.* Tielt, Lannoo, 2016, 205 p.
- Huys Janssen (Paul), Luca (Adrian), Sonoc (Alexandru).** *Van Eyck, Brueghel, Jordaens : Meesterwerken uit Roemenië.* 's-Hertogenbosch, Het Noordbrabants Museum, 2016, 157 p. [Catalogus n.a.v. de tentoonstelling te 's-Hertogenbosch (Het Noordbrabants Museum) van 18 juni tot 9 oktober 2016 : Vijftig meesterwerken uit de verzameling van het Brukenthal Museum in Sibiu (Roemenië)].
- Ilsink (Matthijs), Koldeweij (Jos), de Mooij (Charles) (avant-propos).** *Jérôme Bosch : Visions de génie [Exposition, 's-Hertogenbosch, Het Noordbrabants Museum, 13 février – 8 mai 2016].* Bruxelles, Fonds Mercator; 's-Hertogenbosch, Het Noordbrabants Museum, 2016, 191 p.
- Ilsink (Matthijs) (e.a.).** *Jheronimus Bosch : schilder en tekenaar : catalogue raisonné.* Brussel, Mercatorfonds; 's-Hertogenbosch, Bosch Research and Conservation Projects, 2016, 607 p.
- Jago-Antoine (Véronique) (éd.), Bursens (Saskia) (coll.).** *Missembourg : à la croisée des arts.* Bruxelles, Archives & Musée de la Littérature, 2016, 48 p.
- Laoureux (Denis).** *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914).* Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, 148 p.
- Larbaud (Eléonore), Fourneaux (Marie-Emilie).** *La Flandre et la mer : De Pieter Bruegel l' Ancien à Jan Bruegel de Velours : Exposition : Cassel, Musée départemental de Flandre, 4 avril – 12 juillet 2015.* Issy-les-Moulineaux, Beaux Arts éditions, 2015, 40 p.
- Maeyaert (Saskia) (coord.).** *Grensland België Nederland 2015-2016.* Den Haag, Stichting Handboekbinden, 2016, 152 p. [Uitgave naar aanleiding van de tentoonstellingen Grensland in Antwerpen, Brugge, Uithuizen en Haarlem van 12 maart 2016 tot eind december 2016].
- Marciari (John) (ed.).** *Hans Memling : Portraiture, Piety, and a Reunited Altarpiece.* London, New York, The Morgan Library & Museum in association with Paul Holberton Publishing; Brugge, The Flemish Research Centre for the Arts in the Burgundian Netherlands, Musea Brugge, 2016, 112 p.
- Martens (Hans), Joseph (Rudy), Mortier (Thierry).** *Stichting Musae : Collectie Frieda & Rudy Joseph, Gedeelde blik = Regards Partagés. D' Ensor à Tuymans : Coup d' Oeil sur une collection privée (Tentoonstelling Ittre, Musée Marthe Donas, 19.03.2016 - 24.04.2016).* Ittre, Stichting Musae, 2016, s.p.
- Mazzocca (Fernando), Beltramo Ceppi Zevi (Claudia) (a cura di).** *Il Simbolismo : Arte in Europa dalla Belle Époque alla Grande Guerra.* Milano, 24 ore cultura, 2016, 319 p. [Palazzo Reale, Milano, 03-02-2016 – 05.06.2016].
- Musée de la Vie wallonne.** *Jouet star : expo-Liège.* Liège, Province de Liège - Musée de la Vie wallonne, 2016, 141 p. [Ed. à l'occasion de l'exposition qui a ouvert ses portes le 17 novembre 2015 au Musée de la Vie wallonne].
- Neidhardt (Uta), Krüger (Konstanze) (Hrsg.).** *Das Paradies auf Erden : flämische Landschaften von Bruegel bis Rubens.* Dresden, Sandstein Verlag, 2016, 367 p.
- Ottinger (Didier) (dir.).** *Magritte : la trahison des images.* Paris, Centre Pompidou, 2016, 223 p. [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder.* München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], 201 p. ["... erscheint anlässlich der Ausstellung *Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder.* Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017"].

- Philipp (Michael) (Hrsg.).** *Verkehrte Welt : das Jahrhundert von Hieronymus Bosch.* München, Hirmer, 2016, 239 p. [Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung "Verkehrte Welt. Das Jahrhundert von Hieronymus Bosch". Bucerius Kunst Forum, Hamburg 4. Juni bis 11. September 2016].
- Piazzoli (Angelo), Tironi (Tarcisio) (a cura di).** *Misericordiae vultus : capolavori fiamminghi del Banco Popolare.* Bergamo, Fondazione Credito Bergamasco, 2016, 38 p.
- Robbins (Ann) (ed.).** *Painters' paintings : From Freud to Van Dyck.* London, New Haven, National Gallery Company - Yale University Press, 2016, 103 p. [Published to accompany the exhibition "Painters' paintings. From Freud to Van Dyck", The National Gallery, London, 23 June - 4 September 2016].
- Rose (Barbara).** *Painting after postmodernism : Belgium-USA [Exhibition, Roberto Polo gallery, Brussels, 15 September 2016 - 13 November 2016].* Tielt, Lannoo, 2016, 237 p.
- Ruess (Céline) (réd.), d'Udekem-Gevers (Marie) (conseillère scientifique).** *Le patrimoine informatique à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège : Exposition, Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, 3 décembre 2014 - 30 novembre 2015.* Liège, La Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, 2015, 33 p. [Publication réalisée à l'occasion de l'exposition temporaire «Homo informaticus : à la recherche de la civilisation numérique»].
- Sacré (Dirk), De Bom (Erik), Verbeke (Demmy), Tournoy (Gilbert) (eds.).** *Utopia & More : Thomas More, de Nederlanden en de utopische traditie.* Leuven, Leuven University Press, 2016, 454 p. (Supplementa Humanistica Lovaniensia 41).
- Silva Maroto (Pilar) (intr.).** *Bosch : The 5th centenary exhibition.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, 52 p.
- Silva Maroto (Pilar) (coord.).** *El Bosco : La exposición del V centenario; Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, 396 p.
- S.n.** *Passenger : Stories from the Red Star Line Museum [Exhibition, Antwerp, Red Star Line Museum, 27 May 2016 - 4 September 2016].* Antwerp, Red Star Line Museum, 2016, 28 p.
- S.n.** *Void : Lorem Ipsum : Exposition, Schaerbeek, Maison des Arts de Schaerbeek, 19/03/2016-30/04/2016.* Schaerbeek, Maison des Arts de Schaerbeek, 2016, [36 p.]
- S.n.** *Zot geweld, dwaze maagd : Bezoekersgids = La vierge folle : Guide des visiteurs. = Mad maiden : Visitors guide.* Mechelen, Musea & Erfgoed [Museum Hof van Busleyden], 2016, 68 p.
- Tuymans (Luc) (ill.), Büchler (Pavel), Rinckhout (Eric), Pratt (Ken), Heylen (Philip) (inl.), Van Bommel (Marieke) (inl.), Cullinan (Nicholas) (inl.).** *Luc Tuymans : Glasses.* Kontich, BAI Publishers, 2016, 102 p. (MAS books 2).
- Van Crombrugge (Hilde), van den Breemt (Paul).** *Een wonderbaarlijke tuin : Flora op het Lam Gods = Un jardin miraculeux : La flore sur l'Agneau mystique = A miraculous garden : Flora on the Ghent Altarpiece.* Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2016, 203 p.
- van den Brink (Peter), Preising (Dagmar), Polfer (Michel) (Hrsg.).** *Blut und Tränen : Albrecht Bouts und das Antlitz der Passion.* Regensburg, Schnell + Steiner, 2016, 192 p. [Exposition : Nationalmuseum für Geschichte und Kunst Luxemburg, 07-10-2016 - 12.02.2017, Luxemburg].
- Van Den Storm (Dieter), Kritis (Joris) (eds.).** *25th Silver Edition. Biennale Interieur 2016.* Kortrijk, Biennale Interieur npo, 2016, 497 p.
- van der Sman (Gert Jan) (ed.).** *Caravaggio and the painters of the North.* Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 2016, 222 p.
- van der Sman (Gert Jan) (comisario).** *Caravaggio y los pintores del norte : del 21 de junio al 18 de septiembre de 2016.* Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 2016, 222 p. [Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 18-06-2016 - 18.09.2016].

- Van der Stock (Jan), De Keukelaere (Lien), Delrue (Luc) (eds.).** *Op zoek naar Utopia = In search of Utopia = A la recherche d'Utopia*. Leuven, Stadskantoor Leuven, 2016, 21 p. [Exhibition, M (Museum, Louvain, Belgium), 19.10.2016-17.01.2017].
- van Grevenstein-Kruse (Anne) (red.), Dauwe (Jozef) (inl.), Ceulemans (Christina) (inl.).** *Van boomstam tot altaarstuk = Du tronc d'arbre au retable = From tree trunk to altarpiece [10 september 2014 – voorjaar 2015]*. Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2015, 144 p. [Tentoonstelling het Lam Gods ont(k)leed!, 2012-2017].
- Van Raemdonck (Mieke) (dir.).** *En harmonie : art du monde islamique au Musée du Cinquantenaire*. Tielt, Lannoo, 2015, 316 p.
- Vergara (Alejandro) (ed.).** *El arte de Clara Peeters*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, 134 p. [Esposizione tenuta ad Amberes, Museum Rockoxhuis, dal 16 giugno al 2 ottobre 2016 e a Madrid, Museo Nacional del Prado, dal 25 ottobre 2016 al 19 febbraio 2017].

B. HISTORIOGRAPHIE, MÉTHODOLOGIE, THÉORIE / HISTORIOGRAFIE, METHODOLOGIE, THEORIE

1. Historiographie – Historiografie

- Aerts (Erik).** *Oude en nieuwe historiografie over Sint-Gummarus te Lier*. *Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur*, 117, 2016, 2, pp. 191-201.
- Aguia Andrade (Amélia), Arizaga (Beatriz), Bochaca (Michel), Jean-Marie (Laurence), Kowaleski (Maryanne), Laget (Frédérique), Limberger (Michael), Miranda (Flávio), Solórzano (Jésus), Tranchant (Mathias).** *Sociétés, Mer et Littoraux de l'Europe Atlantique au Moyen Âge : Enjeux, Objets et Méthodes de la Recherche depuis les Années 1990*. In : **Groupement d'intérêt scientifique CNRS d'histoire maritime. La Maritimisation du Monde de la Préhistoire à nos jours**. Paris, PUPS, 2016, pp. 29-50 (Histoire maritime).
- Balace (Francis).** *La petite et la grande histoire : Un soutien aux cercles locaux d'histoire*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. *Bulletin de liaison*, 2016, 82, pp. 23-25.
- Bertels (Inge), Deneweth (Heidi), Horemans (Boris), Van de Voorde (Stephanie).** *Pour une historiographie de l'entrepreneur du bâtiment (1400-2000)*. In : **Fleury (François) Baridon (Laurent), Mastrorilli (Antonella), Mouterde (Remy), Reveyron (Nicolas) (dir.). Les temps de la construction : Progressus, acteurs, matériaux : Recueil de textes issus du deuxième Congrès francophone d'Histoire de la Construction**. Paris, Picard, 2016, pp. 1189-1999.
- Beyen (Marnix).** *Deserters, Draft Evaders and Deputies : Or how Parliamentary History can Contribute to Subaltern History and vice-versa*. *Journal of Belgian History*. *Revue belge d'Histoire contemporaine*. *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, XLVI, 2016, 1, pp. 40-61 [Special Issue : **Rodríguez García (Magaly), Lauro (Amandine).** *Writing History from the Margins : Marginal and Subaltern Perspectives in Belgian History (19th and 20th Centuries)*].
- Beyen (Marnix).** *Thick description beyond the digital space*. *Humanities*, 5, 2016, 1, pp. 1-10 [URL : <https://doi.org/10.3390/H5010002>].
- Blondé (Bruno), Buylaert (Frederik), Dumolyn (Jan), Stabel (Peter), Hanus (Jord).** *Samenleven in de stad : Sociale relaties tussen ideaal en realiteit*. In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.). Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600)**. Gent, Academia Press, 2016, pp. 77-120.

- Boniface (Xavier).** *Introduction. Aperçus historiographiques sur le diocèse de Lille.* In : **Boniface (Xavier), Vienne (Frédéric) (dir.).** *Histoire(s) du diocèse de Lille : Actes du colloque organisé par les Archives diocésaines de Lille, Villeneuve-d'Ascq et Lille, 28-29 mai 2013.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 11-22 (Revue du Nord. Hors série, Collection histoire 33).
- Boone (Marc).** *"Am Knotenpunkt Europas" : Die Geschichte Belgiens von Henri Pirenne bis Heute.* In : **Schmitz (Sabine) (Hrsg.).** *Belgien : "Vielfalt macht stark! Diversiteit maakt sterk! La force de la différence!" im Herzen Europas : Reden zur Eröffnung des Belgienzentrums (BELZ) an der Universität Paderborn am 28. Juni 2016.* Paderborn, Universität Paderborn, 2016, pp. 29-47 (Paderborner Universitätsreden 141).
- Boone (Marc).** *Châtier les villes : un plaidoyer pour une histoire urbaine comparée?* In : **Gilli (Patrick), Guilhembet (Jean-Pierre) (éds.).** *La châtiment des villes dans les espaces méditerranéennes (Antiquité, Moyen âge, Époque moderne).* Turnhout, Brepols, 2012, pp. 397-409 (Studies in European Urban History (1100-1880)).
- Boone (Marc).** *Think global, act local : Een verhaal over geschiedenisboekjes, appeltjes en de Maatschappij.* In : **S.n.** *Waarde uitgever. Liber amicorum Peter Laroy.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 15-21.
- Borbély (Gábor).** *Brabant Siger és a latin averroïzmus historiográfiája.* Dante füzetek, 2016, 1, pp. 3-26.
- Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas).** *Du droit, des institutions et des hommes : Les itinéraires de Jean-Marie Cauchies.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe- XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 23-52 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Bousmar (Éric), Tousignant (Nathalie).** *Historiographie et réflexions sur l'histoire. Introduction : A quoi sert l'histoire? Jean-Pierre Nandrin face à son métier d'historien.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 521-530 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas).** *Introduction.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 53-95 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Bousmar (Éric).** *Schoonjans, Jean.* In : **S.n.** *Nouvelle Biographie nationale : 13.* Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2016, kol. 302-304.
- Boutte (Thierry), de Bellefroid (Eric), Van Campenhoudt (Luc).** *Un historien dans un quotidien.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 627-630 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Brugelmans (Johan).** *De geschied- en heemkundige publicaties van Frans Brusselsaers.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 1, pp. 12-13.
- Brouwer (Petra), Deneweth (Heidi), Furnée (Jan Hein), Van Gelder (Maartje), Van Der Heijden (Manon), Muurling (Sanne).** *Stadsgeschiedenis in buitenlandse tijdschriften (2015).* Stadsgeschiedenis, 11, 2016, 2, pp. 212-246.
- Brown (Peter Robert Lamont).** *Peter Robert Lamont Brown : Publications, Professional Memberships, and Recognition.* In : **Kreiner (Jamie), Reimitz (Helmut) (eds.).**

- Motions of Late Antiquity : Essays on Religion, Politics, and Society : In Honour of Peter Brown, Conference, Spring 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 347[ff.] (Cultural Encounters in Late Antiquity and the Middle Ages 20).
- Brüll (Christoph).** *Franz Thedieck (1900-1995) und das Verhältnis zwischen Wissenschaft und Politik "von Weimar nach Bonn" : eine biographische Annäherung.* In : **Paul (Thomas) (Hrsg.).** *Von der Narration zur Methode. Neue Impulse in der historischen Biographieforschung.* Aachen, Shaker, 2016, pp. 15-38 (Aachener Studien zur Wirtschafts-, Sozial- und Technologiegeschichte 17).
- Brüll (Christoph).** *Geschichtsvereine und Geschichtsbewusstsein in der DG (3. Teil).* Zwischen Venn und Schneifel : Zeitschrift für Geschichte, Brauchtum und Kultur, 2016, 3, pp. 55-56.
- Burie (Wilfried).** *Les jeunes et l'Histoire : Enjeux pour l'avenir.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 75, pp. 51-58.
- Coenen (Marie-Thérèse).** *Entre démarche historique et éducation permanente : Hommage à Jean-Pierre Nandrin.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 43-64 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Colling (David).** *Exposition «Kurth» au Musée Gaspar à Arlon du 24/06/2016 au 05/03/2017.* Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 3/4, pp. 166-190.
- Colling (David), Kelecom (Jean).** *Le Fonds Godefroid Kurth de l'Institut Archéologique du Luxembourg, conservé au Musée Gaspar.* Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 3/4, pp. 129-149.
- Courtois (Luc).** *Genicot, Léopold.* In : **S.n.** *Nouvelle Biographie nationale : 13.* Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2016, col. 154-157.
- Curtis (Daniel R.), Van Bavel (Bas), Soens (Tim).** *History and the social sciences : shock therapy with medieval economic history as the patient.* Social Science History, 40, 2016, pp. 751-774 [<https://doi.org/10.1017/SSH.2011>].
- Dauchy (Serge).** *Essai de synthèse.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, p. 659 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- de Broux (Pierre-Olivier).** *Avant-propos.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 11-14 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise).** *Bio-bibliographie d'un homme hors norme.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 15-42 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- de Broux (Pierre-Olivier).** *Histoire politique et du droit public. Introduction : La Constitution belge, un inépuisable objet d'histoire.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 311-318 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Decavele (Johan), Janssens (Gustaaf).** *Woord vooraf : Scheerders "Het Wonderjaar te Gent 1566-1567" na vijfenveertig jaar.* In : **Scheerder (Jozef), Decavele (Johan)**

- (red.), **Janssens (Gustaaf)** (red.). *Het Wonderjaar te Gent 1566-1567*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 1-17 (Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent 36).
- Deloge (Pascal), Tilly (Pierre)**. *Vers un aggiornamento de l'historiographie relative à l'économie belge sous l'occupation en 1914-1918 - Études de cas dans le bassin de Mons-Borinage*. In : **Eck (Jean-François), Heuclin (Jean)** (éds.). *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction*. Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 131-152.
- De Maeyer (Jan)**. *Lodewijk Winkeler. Gewoon knap!* In : **Poels (Vefie)** (eindred.). *Kerkhistorisch snoepgoed : Libretto amicorum voor Lodewijk Winkeler bij gelegenheid van zijn afscheid als hoofd van het KDC*. Amsterdam, Valkhof Pers, 2016, pp. 158-165.
- De Mecheleer (Lieve)**. *Inventaris van het archief van Henri Pirenne : 1792-1793, einde 19de – eerste helft 20ste eeuw*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 93 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 603).
- De Schaepdrijver (Sophie)**. *New Research on First World War Belgium*. RBHC-BTNG-Journal of Belgian History, XLVI, 2016, 3/4, pp. 252-256.
- Desmette (Philippe)**. *Trois quarts de siècle d'Annales du Cercle archéologique du canton de Soignies (1894-1967)*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique)** (dir.). *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 553-568 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Devos (Isabelle)**. *Een West-Vlaming in Brussel*. In : **De Grander (Hannelore), Vandenneede (Hadewijch)** (eds.). *Les Défis Démographiques de Patrick : Visions Rétro- et Prospectives : Liber Amicorum Prof. Dr. Patrick Deboosere*. S.l., Zenonplus, 2016, pp. 22-24.
- De Wever (Bruno)**. *Peter Laroy : historicus, uitgever en weer terug*. In : **S.n.** *Waarde uitgever. Liber amicorum Peter Laroy*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 37-39.
- Dhondt (Frederik)**. *Recent Research in the History of International Law*. Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis = Revue d'Histoire du Droit = The Legal History Review, 84, 2016, 1-2, pp. 313-324 [<https://doi.org/10.1163/15718190-08412P10>].
- Flahaut (André)**. *Les cercles d'histoire locale : institutions d'utilité publique?* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 36-38.
- Genin (Vincent)**. *Du côté de chez... Godefroid Kurth : Réflexions personnelles*. Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 3/4, pp. 99-107.
- Gilbert (Lesley), Fenoulhet (Jane)**. *Narratives of Low Countries History and Culture : Reframing the Past*. London, UCL Press, 2016, ix-239 p. [DOI : 10.14324/111.9781910634998].
- Goolis (Johan)**. *Karel Rutgeerts*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 2, pp. 88-97.
- Goris (Jan-M.)**. *Een terugblik op de vijftig Kempische congressen van het Centrum voor de Studie van het Land en het Volk van de Kempen (1966-2015)*. Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, pp. 11-22.
- Grandjean (Geoffrey)**. *Mémoires et contraintes déclinées. Classification des instruments mémoriels en Belgique et en France*. In : **Grandjean (Geoffrey), Henrard (Gaëlle), Paulus (Julien)** (dir.). *Mémoires déclinées : Représentations, actions, projections*.

- Liège, Les territoires de la mémoire, 2016, pp. 97-116 (Voix de la mémoire 7) [Colloque intitulé : «Mémoire(s) et identité(s) : quand le passé bouscule le présent», Liège, 8 mai 2015].
- Gubin (Éliane).** *Histoire de(s) femmes. Introduction : Du droit social à l'histoire des femmes.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 437-442 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Hadermann-Misguich (Lydie).** *Catheline et les «Annales».* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 35-40.
- Haemers (Jelle).** *Gouden boeken? Twee nieuwe syntheses over de laatmiddeleeuwse en vroegmoderne stadsgeschiedenis van de Lage Landen.* *Stadsgeschiedenis*, 11, 2016, 2, pp. 177-181.
- Henderiks (Valentine).** *Avant-propos.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 7-8.
- Henrotay (Denis).** *À propos du bas-relief dit 'Le maître d'école', logo du Congrès d'Arlon 2016.* In : **Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique, Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique, Institut archéologique du Luxembourg (Arlon, Belgique).** *Dixième congrès de l'Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique (ACFHAB) et LVIIe congrès de la Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique : Congrès d'Arlon : 18, 19 et 20 août 2016 : actes. Volume I organisé par l'Institut archéologique du Luxembourg.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2016, pp. 22-24.
- Holbach (Rudolf).** *Mittelalterliche Zünfte und Handwerker im Lichte wirtschafts-, sozial- und kulturwissenschaftlicher Theorien.* In : **Jullien (Eva), Pauly (Michel) (dir.).** *Craftsmen and Guilds in the Medieval and Early Modern Periods.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, pp. 15-36.
- Horne (John).** *Le soldat et la mort dans la Grande Guerre : un bilan historiographique.* In : **Homer (Isabelle), Pénicaut (Emmanuel) (dir.).** *Le soldat et la mort dans la Grande Guerre.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 13-26 (Collection Histoire).
- Huizinga (Johan), van der Lem (Anton) (ed.).** *Herfsttij der middeleeuwen : Studie over levens- en gedachtenvormen der veertiende en vijftiende eeuw in Frankrijk en de Nederlanden.* [Amsterdam], Olympos, 2016, 533 p. [35ste druk] [1ste druk : Haarlem, H.D. Tjeenk Willink, 1919].
- Jalabert (Laurent), Simiz (Stefano).** *Introduction : Un sujet à la croisée de deux champs historiographiques.* In : **Jalabert (Laurent), Simiz (Stephano) (dir.).** *Le soldat face au clerc. Armée et religion en Europe occidentale (XVe-XIXe siècle).* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 9-17 (Collection «Histoire») [Textes issus du colloque «Armée et religion, XVe-XIXe siècles», Nancy, 21-22 octobre 2013].
- Janssens (Sam).** *Context or Text? Towards a New Interpretation of Gerard I of Cambrai's Oration on the Three Orders.* *The Medieval Low Countries : An Annual Review*, 2016, 3, pp. 21-37 [<https://doi.org/10.1484/J.MLC.5.112389>].
- Jonker (Ed).** *Over nationale geschiedschrijving : Een analyse van het Europese project 'Writing the nation'.* *Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 94, 2016, 2, pp. 493-510.

- Keymeulen (Sarah).** *Henri Pirenne : Historian and Man of the World*. BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 4, pp. 112-134 [DOI: <http://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10265>].
- Keymeulen (Sarah), Paul (Herman), Huistra (Pieter), Creyghton (Camille).** *Virtue language in historical scholarship : The cases of Georg Waitz, Gabriel Monod and Henri Pirenne*. History of European Ideas, 42, 216, 7, pp. 924-936 [<http://dx.doi.org/10.1080/01916599.2016.1161536>].
- Klinkert (Wim).** *Late bloei : Nederlandse militaire geschiedenis over de Grote Oorlog en haar voorgeschiedenis 'in academia'*. RBHC-BTNG-Journal of Belgian History, 47, 2016, 2, pp. 160-172.
- Laroy (Peter).** "Wij geven ook boeken uit..." In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 71-86.
- Lingelbach (Jochen).** *Polish Refugees in Colonial Eastern Africa (1942-50) : The Use of European Diaspora Sources for the Writing of African Colonial History*. In : **Castrycq (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja) (eds.)**. *Sources and methods for African history and culture. Essays in honour of Adam Jones*. Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2016, pp. 523-540.
- Lorent (Bernard).** *Dom Ursmer Berlière (1861-1932). Un historien belge au service de la gloire de Dieu, de l'honneur de l'Église et du bien de l'Ordre*. In : **Sohn (Andreas) (Hrsg.)**. *Benediktiner als Historiker*. Bochum, Verlag Dr. Dieter Winkler, 2016, pp. 181-192 (Aufbrüche 5).
- Maddens (Niklaas), Vanhoonacker (Egied).** *De kroniek van Jacques Goethals-Vercruyse (8)*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 1, pp. 125-134.
- Meillander (Valérie).** *Vrouwen- en gendergeschiedenis : In memoriam Denise De Weerd*. @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 2, p. 1.
- Moïs (Christian), Yante (Jean-Marie).** *Les cercles d'archéologie et d'histoire en province de Luxembourg*. In : **Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique, Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique, Institut archéologique du Luxembourg (Arlon, Belgique)**. *Dixième congrès de l'Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique (ACFHAB) et LVIIe congrès de la Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique : Congrès d'Arlon : 18, 19 et 20 août 2016 : actes. Volume I organisé par l'Institut archéologique du Luxembourg*. Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2016, pp. 13-21.
- Mooijweer (Marianne L.), Boer (Francis).** *Verjaardagsfeest! 1966 : start van Geschiedenis Magazine / Spiegel Historiae*. Geschiedenis magazine, 51, 2016, 8, pp. 6-8.
- Muller (Jean-Claude).** *L'élève et le poète – Godefroid Kurth en quête de Victor Hugo à Vianden (1864-1865)*. Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 3/4, pp. 108-128.
- Muller (Jean-Claude).** *Le portrait à l'huile de Godefroid Kurth par Emile Delpérée (1892) comme portrait de savant*. Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 3/4, pp. 150-153.
- Musette (Deborah), Collet (Marie-Astrid).** *24 articles d'histoire pour des 20 ans de la province du Brabant wallon par des jeunes de moins de 20 ans*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 9-13.
- Naert (Jan), Verfaillie (Florent), Vanraepenbusch (Karla).** *On the public and academic impact of the '14-'18 commemorations : The Belgian centenary generation of doctoral researchers*. RBHC-BTNG-Journal of Belgian History, XLVI, 2016, 3/4, pp. 227-251.

- Nieus (Jean-François).** *Introduction : Pour une histoire documentaire des principautés.* In : **Hélary (Xavier), Nieus (Jean-François), Provost (Alain), Suttor (Marc) (réd.).** *Les archives princières, XIIIe – XVe siècles.* Arras Cedex, Artois Presses Université, 2016, pp. 9-22 (Histoire).
- Polet (Sébastien).** *La liberté de critiquer le pouvoir et le rôle de l'historien, réflexions à propos de l'antiquité romaine.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 77, pp. 5-15.
- Pollmann (Judith).** *Archiving the Present and Chronicling for the Future in Early Modern Europe.* Past & Present : A Journal of Scientific History, 2016, 230 (suppl. 11), pp. 231-252.
- Pollmann (Judith).** *Iconoclasts Anonymous : Why did it take Historians so long to identify the Image-breakers of 1566?* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Jonckheere (Koenraad), Suykerbuyk (Ruben) (eds.).** *Beeldenstorm : Iconoclasm in the Low Countries.* BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 1, pp. 155-176 [<https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10184>].
- Puissant (Jean).** *Histoire sociale et du droit social : Introduction : Questions d'histoire posées à la question sociale.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 201-210 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Puttevils (Jeroen), Baguet (Jelten), Debackere (Ellen) (e.a.).** *Stadsgeschiedenis in Belgische en Nederlandse tijdschriften (2014).* Stadsgeschiedenis, 11, 2016, 1, pp. 90-114.
- Raxhon (Philippe).** *L'histoire orale, entre mémoire et patrimoine.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 9-22.
- Rodríguez García (Magaly), Lauro (Amandine).** *Belgian History and the Making of Marginality and Subalternity.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 1, pp. 14-39 [Special Issue : **Rodríguez García (Magaly), Lauro (Amandine).** *Writing History from the Margins : Marginal and Subaltern Perspectives in Belgian History (19th and 20th Centuries)*].
- Rodríguez García (Magaly), Lauro (Amandine).** *Writing History from the Margins : Marginal and Subaltern Perspectives in Belgian History (19th and 20th Centuries).* Brussels, Journal of Belgian History / Cegesoma, 139 p. (*Journal of Belgian History*, XLVI, 2016, 1 : Special issue).
- Rombouts (Jo).** *De verzamelaar en zijn tijdschrift. Over de historische methode van dr. Bamps.* In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne).** *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 11-50.
- Rousseaux (Xavier).** *Histoire de la justice : De la haute magistrature à la justice de proximité. Introduction.* In : **Nandrin (Jean-Pierre), de Broux (Pierre-Olivier), Hendrick (Aude), Muller (Françoise), Piret (Bérengère).** *Hommes et normes : Enjeux et débats du métier d'un historien.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 65-72 (Publications des Facultés Universitaires Saint-Louis 172).
- Schmitz (Sabine) (Hrsg.), Boone (Marc) (Festvortrag von).** *Belgien : "Vielfalt macht stark! Diversiteit maakt sterk! La force de la différence!" im Herzen Europas.* Paderborn, Universität Paderborn, 2016, 54 p. (Paderborner Universitätsreden 141) [Reden zur Eröffnung des Belgienzentrums (BELZ) an der Universität Paderborn am 28. Juni 2016].

- Schram (Frankie).** *Privacy en verwerking persoonsgegevens, drempels voor historisch wetenschappelijk onderzoek?* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 245-259 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Strom-Olsen (Rolf).** *French History as Burgundian Historiography in the 'Histoires' of Thomas Basin.* In : **Jurdjevic (Mark), Strom-Olsen (Rolf) (eds.).** *Rituals of politics and culture in Early Modern Europe : Essays in honour of Edward Muir.* Toronto, Centre for Reformation and Renaissance studies, 2016, pp. 361-390 (Publications of the Centre for Reformation and Renaissance studies. Essays and studies 39).
- Tollebeek (Jo).** *A domestic culture : The mise-en-scène of modern historiography.* In : **Erős (Vilmos), Káli (Róbert), Dávid Törő (László), Máté (Kavacsanski) (ed.) (e.a.).** *Approaches to Historiography.* Debrecen, MTA-DE, 2016, pp. 28-43 (Ethnographia et Folkloristica Carpathica 19; Műveltség és hagyomány 37).
- Van Acker (Marieke).** *Peut-on parler de reflets de code-switching dans la documentation du haut Moyen Âge?* In : **Grévin (Benoît), Mairey (Aude) (éds.).** *Le Moyen Âge dans le texte : Cinq ans d'histoire textuelle au Laboratoire de médiévistique occidentale de Paris.* Paris, Publications de la Sorbonne, 2016, pp. 61-76 (Publications de la Sorbonne. Histoire ancienne et médiévale 141).
- van Assche (Jo).** *Honderd jaar geleden stierf Godfried Kurth.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 3, pp. 88-94.
- Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc).** *Verstedelijking en stadshistoriografie.* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.).** *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600).* Gent, Academia Press, 2016, pp. 7-30.
- Van Damme (Ilja), Bardyn (Andrea), Blondé (Bruno), Deneweth (Heidi), Stabel (Peter).** *Schetsen uit Finland. De 'herinterpretatie' van de stad op het 13de Internationaal Congres van de EAUH (Helsinki, 24-27 augustus 2016).* Stads geschiedenis, 11, 2016, 2, pp. 193-211.
- Vandenbogaerde (Sebastiaan).** *(Wo)Men in Legal History : Possibilities and Challenges for Gendered Legal Historical Research.* In : **Vandenbogaerde (Sebastiaan), Lellouche (Iris), Duffuler-Vialle (Hélène), Dhalluin (Sébastien), Debaenst (Bruno) (eds.).** *(Wo)Men in Legal History.* Lille, Centre d'Histoire Judiciaire, 2016, pp. 1-22.
- Vandendriessche (Joris), Quentin (Jouan).** *De Belgische historici in de internationale wandelgangen.* Contemporanea. Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis, 38, 2016, 2, s.p.
- Vanhaute (Eric).** *Making Sense of the Great Divergence : The Limits and Challenges of World History.* Comparativ, 26, 2016, 3, pp. 101-118.
- Van Heusden (Barend).** *Geesteswetenschap in drievoud.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 4, pp. 487-504 [DOI : 10.2143/SDL.58.4.3200588].
- van Kerckhoven (Gert).** *Van oud papier tot archief. Vrijwilligers maken geschiedenis.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 7-11 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Van Steensel (Arie).** *Gouden tijden voor de stadsgeschiedenis.* Stads geschiedenis, 11, 2016, 2, pp. 187-192.
- Vanvelthem (Lionel).** *Un exemple de valorisation des sources orales en Belgique Francophone : la Plate-forme Mémoire orale.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de*

- Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 89-98.
- Vrints (Antoon).** *Van niemandsland tot de 'grote klapprozenexplosie': Twee decennia onderzoek over België in de Eerste Wereldoorlog 1995-2014.* BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 3, pp. 54-73.
- Warland (Geneviève).** *Der deutsch-jüdische Historiker Martin Philippon (1846 bis 1916) : Wissenschaftsvermittler zwischen Deutschland und Belgien.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 56-67 (Historische Belgienforschung 1).
- Yande (Roland).** *La villa campagnarde et la chapelle funéraire de Godfried Kurth à Frassem-lez-Arlon.* Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 3/4, pp. 154-165.
- Yante (Jean-Marie).** *À propos des origines d'Orval : État historiographique.* In : **Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 53-58 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).
- Yante (Jean-Marie).** *Les congrès de la Fédération des cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique en province de Luxembourg (1899-2016).* In : **Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique, Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique, Institut archéologique du Luxembourg (Arlon, Belgique).** *Dixième congrès de l'Association des Cercles francophones d'histoire et d'archéologie de Belgique (ACFHAB) et LVIIe congrès de la Fédération des Cercles d'archéologie et d'histoire de Belgique : Congrès d'Arlon : 18, 19 et 20 août 2016 : actes. Volume I organisé par l'Institut archéologique du Luxembourg.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2016, pp. 10-12.
- Zelis (Guy).** *Les apports de l'histoire locale à l'espace public.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 82, 2016, 4, pp. 17-21.
- Zelis (Guy).** *Les cercles d'histoire par rapport à l'enseignement de l'Histoire : des farfelus ou les gardiens de la mémoire?* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 17-22.

2. Méthodologie – Methodologie

- Aerts (Erik).** *Kwantitatieve onderzoeksmethoden voor historici : Een inleiding.* Leuven, Acco, 2016, 166 p. [5de herziene uitgave, herdruk].
- Alonso Martín (Juan José).** *Archivo General de Palacio in Madrid : The Spanish Royal Archives.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 98-117 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Babar (Louise).** *La grande propriété foncière bruxelloise au XIXe siècle : L'usage des archives cadastrales en géographie urbaine.* Belgeo : Revue belge de Géographie = Belgisch Tijdschrift voor Geografie = Belgian Journal of Geography, 2016, 1, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/belgeo/18243>; DOI : <https://doi.org/10.4000/belgeo.18243>].
- Bartholomees (Rob).** *Ik ben digitaal, dus ik besta : Over hybride zoekstrategieën en heemkundeaankers.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 1, pp. 34-35.
- Barsipont (Rémy).** *Les cercles d'histoire locale à l'heure de l'informatique : Bilan et perspectives.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 79, pp. 15-23.

- Bertrand (Guy).** *Gedrukte aandelen als informatiebron voor lokaal historisch onderzoek.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 17, pp. 15-18.
- Bos-Rops (Yvonne).** *Overzicht van regerende en niet meer regerende Europese vorstenhuizen en hun archieven.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 265-281 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Brosens (Bregt).** *Symposium 'Het Geheugen van de Sport' : Inspirerende voorbeelden om aan de slag te gaan met sporterfgoed.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 16, pp. 45-50.
- Burie (Wilfred).** *Le projet du site du Rewisbique.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, p. 35.
- Charruadas (Paulo), Fraiture (Pascale), Gautier (Patrice), Piavaux (Mathieu), Sosnowska (Philippe).** *Introduction : Wood finishing work, a promising area of research?.* In : **Fraiture (Pascale) (ed.).** *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture.* Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, pp. 7-23 (Scientia artis 12).
- de Clercq (Orphée).** *Van tekstherkenning naar tekstbegrip. Computers en plagiaatdetectie.* Karakter : Tijdschrift van Wetenschap, 2016, 53, s.p.
- Demasure (Brecht).** *De hand aan de ploeg. Handleiding voor het registreren, waarden en herbestemmen van agrarische erfgoedcollecties.* Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2016, 160 p.
- de Moreau de Gerbehaye (Claude).** *L'état civil ancien ou «registres paroissiaux» : Progrès récents, ombres et entraves en Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 3, pp. 247-265.
- Depauw (Liesbet), Messiaen (Laure), Segers (Emmie).** *Feesten op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed : Reflecties uit de praktijk.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 3, pp. 299-308.
- De Tré (Guy), Deploige (Jeroen).** *Time modelling in digital humanities : Challenges posed by the development of a database of Medieval charters.* IT : Information Technology, 58, 2016, 2, pp. 97-103 [DOI : 10.1515/itit-2015-0031].
- Donahue (Christiane).** *«Assessment» de l'écrit scientifique et transformation du savoir-écrire.* In : **Pollet (Marie-Christine), Glorieux (Carole) (dir.).** *Argumenter dans les écrits scientifiques.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 99-112 (Diptyque 33).
- Drossens (Paul), Picron (Delphine).** *Disponibilité des archives de la justice militaire belge – Panorama des sources et des lieux de conservation, inventaires et guides.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des archives de la justice militaire - Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militaire gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 63-80 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Feremans (Steph).** *Leuke internetbronnen voor erfgoed.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 1, pp. 5-9.
- Forrez (Lieven), Julliams (Emmy), Geypen (Jan).** *bib.familiekunde-vlaanderen.be : Ontdek de mogelijkheden!* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 49-54.
- Gerritsen (Anne), Riello (Giorgio).** *Introduction : Writing Material Culture History.* In : **Gerritsen (Anne), Riello (Giorgio) (eds.).** *Writing Material Culture History.* London, Bloomsbury, 2015, pp. 1-14.

- Gerritsen (Anne), Riello (Giorgio) (eds.).** *Writing Material Culture History*. London, Bloomsbury, 2015, XIV-338 p.
- Gravet (Catherine).** *De l'édition scientifique à l'enseignement de la communication écrite : Réflexion sur une expérience*. In : **Pollet (Marie-Christine), Glorieux (Carole) (dir.).** *Argumenter dans les écrits scientifiques*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 185-198 (Diptyque 33).
- Hendrickx (Jean-Pierre), Olbrechts (Paul).** *Histoire, heuristique et presse locale*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 75, pp. 38-42.
- Hendrickx (Jean-Pierre), Olbrechts (Paul).** *Histoire, heuristique et presse locale*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 43-46.
- Henin (Catherine).** *Les nouvelles techniques au service des historiens et des cercles d'histoire*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 26-28.
- Hungenaert (Jill), Chardonnes (Anne).** *Combining Quantitative and Qualitative Methodologies to Analyse User Behaviour and Access Paths to Digital Content : Case Studies from Three Belgian Federal Scientific Institutions*. In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België*. Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 325-362 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Just (Thomas), Pangerl (Irmgard).** *The Habsburg-Lorraine House Archives in the Viennese Haus-, Hof- und Staatsarchiv*. In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa*. 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 159-170 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Keersmaekers (Frans).** *Oude notariële akten, bron van informatie*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, pp. 15-17.
- Links (Petra), Speck (Reto), Vanden Daelen (Veerle).** *Who holds the key to Holocaust-related sources? Authorship as subjectivity in finding aids*. *Holocaust Studies : A Journal of Culture and History*, 22, 2016, 1, pp. 21-43 [<http://dx.doi.org/10.1080/17504902.2015.1118193>].
- Litzenburger (Laurent).** *«Faire des chiffres avec des mots» : La méthodologie de l'histoire du climat d'après les sources narratives messines et des Anciens Pays-Bas*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 87-100.
- Mottart (André), Verstraete (Dieter), Boel (Carl).** *Beter academisch communiceren : Een praktische gids voor het hoger onderwijs*. Gent, Academia Press, 2016, 138 p. (Campus handboek 55).
- Olbrechts (Paul).** *Histoire et Informatique*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 75, pp. 19-21.
- Olbrechts (Paul).** *Histoire et Informatique*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 33-36.
- Olbrechts (Paul).** *Histoire et Informatique*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 77, pp. 53-56.
- Olbrechts (Paul).** *Histoire et Informatique*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 48-50.
- Olbrechts (Paul).** *Histoire et Informatique*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 79, pp. 67-68.

- Olbrechts (Paul).** *Les jeunes et l'histoire locale, une expérience pédagogique.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 79, p. 30.
- Pollet (Marie-Christine), Glorieux (Carole) (dir.).** *Argumenter dans les écrits scientifiques.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, 222 p. (Diptyque 33).
- Pollet (Marie-Christine).** *L'argumentation «au cœur des écrits scientifiques» : Quelle formule pour quelles réalités?* In : **Pollet (Marie-Christine), Glorieux (Carole) (dir.).** *Argumenter dans les écrits scientifiques.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 15-26 (Diptyque 33).
- Ruzzier (Chiara).** *Des bibles géantes aux bibles portatives. État de la question et pistes de recherche.* Lusitania sacra, 34, 2016, (ser. 2), pp. 17-32.
- Saenko (Alina), Vissers (Ronny).** *Hoe kun je Linked Open Data thesauri gebruiken om je collectie te beschrijven?* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 17, pp. 45-60.
- Sas (Bart).** *Over hinderlijke inrichtingen en patentplichtigen. Het gemeentearchief als rijke bron voor lokale bedrijfsgeschiedenis.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 16, pp. 15-25.
- Scheepers (Caroline), Delneste (Stéphanie).** *L'argumentation dans les écrits scientifiques : Le point de vue des chercheurs.* In : **Pollet (Marie-Christine), Glorieux (Carole) (dir.).** *Argumenter dans les écrits scientifiques.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 71-98 (Diptyque 33).
- Soen (Violet).** *Geschiedenis is een werkwoord : Een inleiding tot historisch onderzoek.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2016, 383 p.
- Sorée (Yves).** *La réalisation «Bibliotheca Andana».* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 29-34.
- Stevens (Theo).** *Handleiding gebruik kerkhofinventaris.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 3, pp. 33-34.
- Tamor (Daniel), Citron (Liu), Ginsparg (Paul).** *Patterns of text reuse in a scientific corpus.* Proceedings of the National Academy of Sciences, 112, 2015, 1 pp. 25-30 [DOI : 10.1073/pnas.1415135111].
- Van Haecke (Lawrence).** *Wegwijs in de archieven van het voormalige auditors-generaal en Militair Gerechtshof.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 81-94 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Van Nieuwenhuysse (Karel), Roose (Hanne), Depaep (Fien), Frère (Griet), Vandevenne (Koen), Verlinden (Els), Verschaffel (Lieven), Wils (Kaat).** *Historisch denken over bronnen : Aan de slag in het geschiedenisonderwijs.* Leuven, Den Haag, Acco, 2016, 146 p.
- Verbruggen (Thomas).** *Lokaal onderzoek naar dienstponeel. Buitenlandse dienstmeiden in negentiende-eeuws Antwerpen.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 18, pp. 7-13.
- Zareba (Szymon).** *Recueillir et sauver la mémoire : Les archives orales comme source complémentaire. L'exemple des témoignages de membres fondateurs d'associations environnementales et écologistes.* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 55-64.

3. Théorie – Theorie

- Bevernage (Berber).** *A Great Divide? Metahistorische reflectie in België tegen de achtergrond van het Nederlandse succesverhaal, 1900-heden.* Tijdschrift voor Geschiedenis, 129, 2016, 1, pp. 123-143.
- Flint (Robert).** *Historical Philosophy in France and French Belgium and Switzerland.* Norderstedt, Hansebooks GmbH, 2016, 736 p. [Nachdruck der Ausgabe von 1894].

C. À L'ÉCHELON RÉGIONAL ET LOCAL – OP REGIONAAL EN LOKAAL VLAK

1. Par secteurs fonctionnels – Thematische indeling

a. Généralités – Algemeenheden

- Compernelle (Lieve), Gobyn (Wim) (eds.).** *Boetiek België : 195 souvenirs uit het grootste kleine land ter wereld : Made in Belgium.* Gent, Tijdsbeeld & Pièce Montée, 2016, [s.p.]
- Denys (Catherine), Paresys (Isabelle).** *Les anciens Pays-Bas à l'époque moderne (1404-1815) : Belgique, France du Nord, Pays-Bas.* Paris, Ellipses, 2016, 264 p. (Le monde, une histoire) [2e éd. mise à jour].
- Despriet (Philippe).** *De vallei van de Aa : Van Boulogne tot Gravelines.* Kortrijk, Despriet, 2016, 64 p. (Onbekend Frans-Vlaanderen 17).
- Gobyn (Winne), De Baerdemaeker (Marieke) (eds.) (e.a.).** *België : Het DNA van een land.* Gent, Tijdsbeeld & Pièce Montée, 2016, 159 p.
- Gobyn (Winne), De Baerdemaeker (Marieke) (eds.) (e.a.).** *Belgique : l'ADN d'un pays.* Bruxelles, Musée Belvue; Gand, Tijdsbeeld & Pièce Montée, 2016, 159 p.
- Pasteger (Marc).** *Faits d'hiver : Petites histoires étonnantes de Belgique.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 151 p.
- Pasteger (Marc).** *Histoires extraordinaires de Belgique.* Bruxelles, Racine, 2016, 185 p.
- Robberechts (Wim).** *Belgium, the book : De mooiste luchtfoto's van België = Belgium, the book : Les plus belles photos aériennes de Belgique = Belgium, the book : The best aerial photographs of Belgium = Belgium, the book : die schönsten Luftaufnahmen von Belgien.* Tielt, Lannoo, 2016, 245 p.
- Schürings (Ute).** *Benelux : Porträt einer Region.* Berlin, Christoph Links Verlag, 2016, 143 p.
- S.n.** *1750-1900.* Roeselare, Roularta Books N.V., 2016, 496 p. (Knack Wereldgeschiedenis 5).
- Stevens (Fred), Tixhon (Axel).** *De kleine geschiedenis van België voor dummies.* Amersfoort, BBNC Uitgevers, 2016, 172 p. [Traduit du français / Vertaald uit het Frans].
- Weber (Patrick).** *La grande histoire de la Belgique.* Paris, Perrin, 2016, 426 p.

a.1. Généralités: La vie politique, le droit – Algemeenheden: Het politieke leven, recht

- Barbe (Marie-France).** *Quand les rois et princes construisaient le Plateau de Rocroy.* Au Pays des Riezès et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, 8 (n° 224), pp. 561-586.
- Bianchini (Marco).** *The Identity of Europe.* In : **Palumbo (Margherita), Sidoli (Eugenio) (eds.).** *Books that made Europe : Economic governance and democracy from 15th to 20th century.* Brussels, Bibliotheca Wittrockiana, 2016, pp. 11-14.

- Boehme (Olivier).** *Europa : Een geschiedenis van grensnaties.* Kalmthout, Polis, 2016, 471 p.
- Bragard (Philippe).** *Canons! Vingt-cinq siècles d'artillerie en petits modèles.* Namur, Les amis de la citadelle de Namur, 2016, 68 p. (Bulletin des amis de la citadelle de Namur 118).
- Brems (Eva), Desmet (Ellen).** *Mensenrechten : Universaliteit is geen uniformiteit.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 143-156.
- Campion (Jonas), Rousseaux (Xavier).** *New Threats or Phantom Menace? Police Institutions Facing Crises.* In : **Campion (Jonas), Rousseaux (Xavier) (eds.).** *Policing new risks in modern European history.* Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 1-21.
- Claes (G.), Habex (Jef).** *Uitzonderlijke notariële affiches.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 4, pp. 14-15.
- Cornips (Leonie), Knotter (Ad).** *De uitvinding van Limburg : De territorialisering van geschiedenis, taal en identiteit.* Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg : Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, 2016, LXI, pp. 136-163.
- Crahay (Frédéric).** *Dieren en de oorlog. [Een bijzonder perspectief op oorlogsvoering in het Doornikse Natuurhistorisch museum en Vivarium].* Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2016, 122, pp. 5-7.
- De Greeve (Karin).** *Vuurpeloton in Hasselt.* Hasselt, Het Stadsmus, 2015, 24 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 46).
- Delvaux (Marcel).** *D'une guerre à l'autre.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, 8 (n° 224), pp. 632-634.
- De Win (Paul).** *La maison rasée : Regard historique sur les mesures et sanctions envers la demeure des contrevenants et malfaiteurs du moyen âge à nos jours.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 489-504 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Dhanens (Piet).** *Militaire graven op de Westerbegraafplaats te Gent.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 4-5, pp. 276-292.
- Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Campion (Jonas) (e.a.).** *Introduction.* In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Campion (Jonas) (réd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 9-14 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Campion (Jonas) (réd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, 232 p. (Histoire, Justice, Sociétés).
- Gevaert (Bert).** *Te wapen! Europa's vergeten krijgskunsten.* Leuven, Davidsfonds, 2016, 318 p.
- Geys (Marc).** *Onze grens met Nederland, afgebakend met grenspalen : Een grenzeloos of een grensoverschrijdend gegeven?* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 44-57.
- Grandjean (Geoffrey).** *La reconnaissance des génocides et la répression du négationnisme.* Bruxelles, CRISP, 2016, 85 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2304-2305).

- Gunst (Marcel Victor).** *De start van de Néderlandse én de Vlaamse identiteit in de 17de eeuw.* S.l., CreateMyBooks, 2016, 260 p.
- Huart (Frédéric).** *Le testament à Barvaux-sur-Ourthe au cours de la seconde moitié du XVIIIème siècle.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 137, pp. 23-48.
- Jeance (Gérard).** *Dictionnaire biographique des bourgmestres du Tournaisis, Tournai et ses 29 villages.* [Paris], EGV-editions, [2016], 55 p.
- Kershaw (Ian).** *L'Europe en enfer : 1914-1949.* Paris, Seuil, 2016, 630 p. (L'univers historique) (Traduit de l'anglais / Uit het Engels vertaald; Traduction de *To hell and back*).
- Kocken (Marcel).** *Gruwelgids voor Oud-Mechelen : Vijfhonderd jaar stedelijke rechtspraak: over opknopen, verbannen, folteren, onthoofden, heksen, ketters, moordenaars, dieven, landlopers, rechters en beulen.* Antwerpen, De Vries-Brouwers, 2016, 222 p.
- Lamberts (Emiel).** *Het sociaal verweer tegen de staatsalmacht. Een historische reflectie.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 274, pp. 10-21.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *Polemologie en de nieuwe oorlog.* Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 124, pp. 16-20.
- Laurent (Jacques).** *En Terre de Saint-Hubert : Bornes des XVIe et XVIIIe siècles.* Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2016, 8, pp. 33-38.
- Laurent (René).** *Les Nouveaux Pays-Bas ou la Nouvelle Belgique.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 52-56.
- Lefebvre (Leen).** *Deerlijkse Vergeet-mij-nietjes : Fietstocht langs restanten van WO I en WO II.* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 38, 2016, 3, pp. 90-96.
- Lesage (Dries), Vermeiren (Mattias), Van de Graaf (Thijs), Debaere (Peter).** *Globalisering en meervoudige crisissen : Hinderpalen en mogelijkheden voor een krachtiger wereldbestuur.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 75-90.
- Liénart (Joffrey), Amara (Michaël).** *Entre fastes et drames : Lumière sur trois siècles de souvenirs royaux : Promenade dans l'intimité des monarques, princes et princesses d'Europe.* Waterloo, Avant-Propos, 2016, 141 p.
- Meirlaen (Jean-Pierre).** *Prikkeldraad.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 1, pp. 22-25.
- Paradiso (Massimo).** *The Dismal Science and the Making of Democracy in Europe.* In : **Palumbo (Margherita), Sidoli (Eugenio) (eds.).** *Books that made Europe : Economic governance and democracy from 15th to 20th century.* Brussels, Bibliotheca Wittockiana, 2016, pp. 15-18.
- Raeymaekers (Dries), Derks (Sebastiaan).** *Introduction : Repertoires of Access in Princely Courts.* In : **Raeymaekers (Dries), Derks, (Sebastiaan) (eds.).** *The key to power? The culture of access in princely courts, 1400-1750.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 1-18 (Rulers & elites : Comparative studies in Governance 8) [International conference held at the University of Antwerp on 8-9 November 2012].
- Sas (André).** *De obussenverzameling van Jef Brockhoven.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 3, pp. 30-32.
- Simon (Nicolas).** *Introduction : De l'actualité d'étudier le processus législatif aux temps modernes.* Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 38, s.p. (En ligne) [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=321>].

- Stevens (Theo).** *Lichaamslengte in de militieregisters van Oostham 1815-1835*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 2, pp. 54-57.
- Tiedau (Ulrich).** *Introduction : Discord and consensus in the Low Countries, 1700-2000*. In : **Fenoulhet (Jane), Quist (Gerdi), Tiedau (Ulrich) (eds.)**. *Discord and consensus in the Low Countries 1700-2000*. London, UCL Press, 2016, pp. 1-5 (Global Dutch : Studies in Low Countries Culture and History).
- Vaes (Jan).** *De graven van Loon : Loons, Luiks, Limburgs*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 382 p.
- Van Bruaene (Anne-Laure).** *Vorstelijk onthaald : Blijde Intredes in de Zuidelijke Nederlanden tussen 1400 en 1800*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 1, pp. 6-21.
- Van Engeland (Dirk), Moens (Ria).** *Op oorlogspad : Zoeken naar sporen van de twee wereldoorlogen in Duffel*. Duffel, Den Grooten Duffelaar, [2015], 36 p.
- Vanneufville (Eric).** *Histoire de Flandre : Le point de vue flamand*. Mespiolet, Ed. Yoran, 2016, 427 p. (Yoran Chakod).
- Vermeiren (Hugo).** *De burgemeesters van de zelfstandige polderdorpen (1) : De burgemeesters van Berendrecht*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 1, pp. 16-19.
- Vermeiren (Hugo).** *De burgemeesters van de zelfstandige polderdorpen (2) : De burgemeesters van Ekeren*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 2, pp. 29-33.
- Vermeiren (Hugo).** *De burgemeesters van de zelfstandige polderdorpen (3) : De burgemeesters van Stabroek (1)*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 4, pp. 30-33.
- Vyncke (Els).** *'Celui qui a le malheur de survivre' : Rechten van weduwes en weduwnaars in het Gent van de overgangstijd ancien régime-Belgische onafhankelijkheid (archieffbronnenstudie van de huwelijkscontracten verleden door de Gentse notaris F.P. Coussement)*. Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 93-129.
- Wemans (Georges).** *Landen 1795-1963 : Vlaamse streek in de provincie Luik, op de bres voor Brabant en Limburg*. Landen, Geschied- en Heemkundige Kring van Landen, 2016, 215 p. (Ons Landens Erfdeel 90-91).
- Witdouck (Roger).** *Kooigemnaeren en hun misdrijven voor de schepenbank, de parochiale synode en de officialiteit van Doornik (ca. 1430-1630)*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 1, pp. 67-87.

a.2. *Généralités: La vie économique et sociale – Algemeenheden: Het economische en sociale leven*

- Aerts (Erik).** *Man and Cat in the Low Countries (Middle Ages and Early Modern Period)*. Czech and Slovak Journal of Humanities, 2016, 2 (Historica), pp. 6-28.
- Andries (Albert), Debbaut (Ronny), Lenssens (Nadine) (e.a.)**. *De Lieve : tscoenste juweel dat de stede heeft*. Wondelgem, Tijdelijke Vereniging De Gentsche Lieve, 2016, 216 p.
- Authalet (Geneviève).** *Les frères Nonnon, deux Bohennais aux quatre coins de l'empire*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 57-60.

- Baatsen (Inneke), Blondé (Bruno), De Caigny (Sofie), Denis (Britt).** *In de keuken : Een venster op samenleving en wereld.* In : **Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.).** *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag.* [Kontich], BAI, 2016, pp. 98-127.
- Baatsen (Inneke), Blondé (Bruno), De Groot (Julie), Sturtewagen (Isis).** *Thuis in de stad : Dynamieken van de materiële cultuur.* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.).** *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600).* Gent, Academia Press, 2016, pp. 251-285.
- Beekhuizen (Jan), Probst (Philippe), Van Wijk (Henk).** *Tinnen stadskannen in de Lage Landen : Hoe wijn gepresenteerd werd.* [Ridderkerk], Stichting Nederlandse Tinbibliotheek, 2016, 216 p.
- Beel (Chris).** *Armoede in Ieper.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 2, pp. 33-53.
- Beel (Chris).** *Over aardkloten en zwienepatatten.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 1, pp. 26-32.
- Beel (Chris).** *Psychiatrische instellingen in Ieper.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 1, pp. 1-12.
- Behets (Paul).** *De hongerigen spijzen, de dorstigen laven... : Liefdadigheid in Groot-Kampenhout (1500-1800).* Campenhout. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 65-86.
- Benoit (Filips).** *De scheepvaartol te Vijve.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 207-288.
- Bertrands (Dirk).** *Vertier voor de schuttersgilden.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, pp. 18-20.
- Beyers (Leen), Scholliers (Peter).** *Aan tafel : Eten maakt de stad.* In : **Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.).** *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag.* [Kontich], BAI, 2016, pp. 128-165.
- Beyers (Leen), Van Damme (Ilja).** *Inleiding : Antwerpen à la carte : Over steden en eten.* In : **Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.).** *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag.* [Kontich], BAI, 2016, pp. 8-17.
- Billen (Claire), Deligne (Chloé).** *Stedelijke ruimte : Infrastructuur, technologie en macht.* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.).** *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600).* Gent, Academia Press, 2016, pp. 207-250.
- Blin (Florine).** *L'enfant, ses objets apotropaiques et ses jeux.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 290), pp. 213-219.
- Blockmans (Willem Pieter), De Munck (Bert), Stabel (Peter).** *Economische dynamiek : Verstedelijking, regionale complementariteit en Europese roeping.* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.).** *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600).* Gent, Academia Press, 2016, pp. 31-76.
- Blockteur (Paul).** *L'histoire du calendrier, le calcul du temps qui s'écoule.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, 7 (n° 223), pp. 525-534.
- Bolssens (Marie-Louise).** *Kwakkelkermis.* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 83, pp. 19-23.
- Boncquet (Dirk), Derom (Sophie), Dubois (Marc), Everaert (Guido), Meganck (Leen), Poulain (Norbert), Rogiest (Tamara), Viaene (Patrick).** *Verleidelijke vitrines : 700 jaar winkelpuien in Gent.* Gent, Snoeck, 2016, 271 p.
- Boone (Marc), Haemers (Jelle).** *Bien commun : Bestuur, disciplineren en politieke cultuur.* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.).** *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600).* Gent, Academia Press, 2016, pp. 121-164.

- Bouteligier (M.).** *Des loups et des ours à Villers-la-Ville*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 2016, 79, p. 24.
- Brems (Eva), Desmet (Ellen).** *Mensenrechten : Universaliteit is geen uniformiteit*. In : **Carlier (Julie), Vanhoute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 143-156.
- Buchan (Michelle), Müldner (Gundula), Ervynck (Anton), Britton (Kate).** *Season of birth and sheep husbandry in late Roman and Medieval coastal Flanders : A pilot study using tooth enamel d18O analysis*. Environmental Archaeology, 2016, 21, pp. 260-270 [<https://doi.org/10.1179/1749631414Y.0000000055>].
- Buti (Gilbert), Cabantous (Alain).** *Être marin en Europe occidentale : 1550-1850*. Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, 226 p. (Didact histoire).
- Byttebier (Freddy), Vanoverberghe (Jan).** *De cafés van Deerlijk (dl. XXXIV)*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 38, 2016, 3, pp. 67-88.
- Byttebier (Freddy), Vanoverberghe (Jan).** *De cafés van Deerlijk (dl. XXXV)*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 38, 2016, 4, pp. 99-117.
- Byttebier (Freddy), Vanoverberghe (Jan).** *De cafés van Deerlijk (dl. XXXVI)*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2016, 1, pp. 3-19.
- Claeys (Gregory).** *Utopisch denken en doen van verlichting tot communisme*. In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 194-213.
- Coeck (Adriaan).** *De kruisboogmaatschappij "De Fakensvrienden" : Vervolg van Jg. L, 2015, nr. 4, blz. 240*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 1, pp. 41-49.
- Coeck (Adriaan).** *De kruisboogmaatschappij "De Fakensvrienden" : Vervolg van Jg. LI, 2016, nr. 1, blz. 49*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 2, pp. 98-113.
- Colleaux (Roland), Otjacques (Albert) (retranscription).** *Us et coutumes anciens de la commune de Haut-Fays*. Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, pp. 80-92.
- Cools (Jan).** *Het Instituut van de Voorzienigheid, Herentals : Tentoonstelling, Open Monumentendag, september 2016*. Herentals, Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, 16 p.
- Costjens (Jo).** *Gerard van Meeuwen : Al 500 jaar een weldoener van Bree*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 7-13.
- Coutiez (Yannick).** *Bateaux, navigation, bateliers et marchands sur la Haine, de Mons à Condé-sur-l'Escaut (14e-19e siècles)*. Saint Ghislain, Cercle d'histoire et d'archéologie de Saint-Ghislain et de la région, 2015, 205 p. (Publication extraordinaire du Cercle d'histoire et d'archéologie de Saint-Ghislain et de la région 15).
- Debaere (Guido), Haeyaert (Philippe), Neve (Rudi).** *Vlaggen van Wevelgemse verenigingen – Aflevering 12*. Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 29, 2016, 2, pp. 39[ff.].
- De Busscher (Jan).** *Van Freremineuren tot Lombaertsheester. Het onroerend patrimonium van de Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan*. In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016]*. Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 137-160.
- De Caluwe (Liliane), Roels (Guido), Maes (Wilfried).** *Verdwenen herbergnamen in De Klinge*. De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 81, pp. 25-29.

- De Clerck (Jan C.A.).** *Placcaerten "raeckende het afsmyten, vernielen ende verbranden der Rispen, Poppen ende hoopen van d'eyeren of Saet derselve, etc"*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 402-423.
- Decock (Wim).** *Lessius of de Kempense geest van het kapitalisme*. Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, pp. 41-72.
- de Coorebyter (Vincent).** *Apports et limites de la tolérance*. In : **Dandoy (Marc) (dir.)**. *Ath 1572/1573 : Mémoires pour l'avenir : De la tolérance vers la liberté*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2015, pp. 119-130 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 27).
- Decreus (Thomas).** *De hedendaagse utopie. Van gevaar tot noodzaak*. In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.)**. *Andersland : In de voetsporen van Thomas More*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 240-257.
- De Doncker (Jan).** *Naar de winkel : Lang, lang geleden - deel 13*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 46-47.
- Defosse (Pol).** *Les «ateliers sidérurgiques» de la Forêt de Soignes*. Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles : Mémoires, rapports et documents, 2016-2018, 74, pp. 9-69.
- De Graeve (Aimé).** *Van tafel van de Heilige Geest tot Openbare Onderstand*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, pp. 99-103.
- De Keyzer (Walter).** *L'assistance aux lépreux en Hainaut du XVe au XVIIe siècle : L'exemple de Saint-Ladre de Soignies*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 259-280 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- De Loecker (Jean-Paul).** *De handboogschutters van Gooik, Leerbeek en Oetingen : Een eeuwenoude traditie*. Gooik, Heemkundige Kring, 2016, 204 p.
- De Looze (Hugo).** *Herinneringen aan overstromingen in Kastel en Moerzeke*. Hamme, Hugo De Looze, 2016, 192 p.
- De Meester (Jan).** *Rituelen*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 1, pp. 4-5.
- De Munck (Bert), de Ridder-Symoens (Hilde).** *Opleiding en kennis : Theorie en praktijk in een stedelijke context*. In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.)**. *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600)*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 287-327.
- Deneweth (Heidi), Wallis (Patrick).** *Households, Consumption and the Development of Medical Care in the Netherlands, 1650-1900*. Journal of Social History, 49, 2016, 3, pp. 532-557.
- Deneweth (Heidi).** *Voeding*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 3, pp. 4-5.
- De Ren (Leo).** *De koningsschakel en -scepter van de Brugse Sint-Sebastiaansgilde*. In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.)**. *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016]*. Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 161-170.
- De Reu (Pieter).** *Het kadaster : Een veelzijdige geschiedenis*. In : **Palmans (Robert), Boes (Marc) (eds.)**. *Kadaster*. Antwerpen, Cambridge, Intersentia, 2016, pp. 1-23.
- Derudder (Ben), van Meeteren (Michiel).** *Een netwerk van wereldsteden : Ruggengraat en/of exploitatiekanaal van globalisering?* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.)**. *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 57-74.

- De Rycke (Cecile).** *Historische beschrijving van enkele oude woonsites in Oostveld.* Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 35-90.
- De Rynck (Patrick).** *Cool! Van ijsberg tot winterhotel : IJskelders in Vlaams-Brabant. Een kennismaking en praktische gids.* Leuven, Dienst Erfgoed van de Provincie Vlaams-Brabant, 2016, 43 p.
- De Smedt (Flor).** *Schuttersgilden in Asse.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 4, pp. 127-130.
- Desmette (Philippe).** *Introduction [Le divertissement et la norme du Moyen Age à nos jours].* Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 38, s.p. (En ligne) [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=286>].
- De Visch (Lieven).** *500 jaar Café Vlissinghe : Een feestjaar rond het erfgoed van Brugges oudste herberg.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 1, pp. 16-20.
- De Visch (Lieven), Van Vlaenderen (Boudewijn), Beernaert (Brigitte) (e.a.).** *Café Vlissinghe : since 1515.* Brugge, Orde van 500, 2016, 107 p.
- Devriese (Luc).** *Gentse keldercafés.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 72-75.
- Devriese (Luc).** *Gentse kermissen.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 27-38.
- Devriese (Luc), Desmet (Paul).** *Hoefsmeden en wagenmakers.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 67-68.
- Devriese (Luc).** *Koeien in de stad.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 396-402.
- Dewilde (N.).** *Evolutie van het bodemgebruik in Sint-Huibrechts-Lille : Evaluatie van de cartografie van Ferraris (1).* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 4, pp. 157-165.
- Dierckx (Etienne).** *Tradition et Grand feu à Aishe-en-Refail.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 4, pp. 232-239.
- Doms (Alexis).** *Quelques cartes de visite de Bobelins...* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 166, pp. 11-16.
- Ducatteuw (Etienne).** *Bewoning en gebouwen tussen Leie en Gaverbeek vanaf de middeleeuwen (2).* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 65-118.
- Duerloo (Luc).** *Nobility, institutional horizons, and national identities : a diptych on the Flemish nobility.* In : **Wrede (Martin) (Hrsg.).** *Adel und Nation in der Neuzeit : Hierarchie, Egalität, Loyalität, 16. - 20. Jahrhunderts.* Ostfildern, Thorbecke Verlag, 2016, pp. 91-101 (Beihefte der Francia 81).
- Dumolyn (Jan).** *De Brugse Sint-Sebastiaansgilde : een corporatieve continuïteit.* In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016].* Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 13-24.
- Elen (Jean-Marie).** *Ongeval met goede afloop te Huldenberg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 2, p. 119.
- Elen (Jean-Marie).** *De verdrinking van Clothilde Güns of Maria Florentina Güns uit Ottenburg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, pp. 56-58.
- Ervynck (Anton).** *Etensresten uit een beerput : Archeologisch onderzoek van vroegere voedingspatronen.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 3, pp. 6-21.

- Ferket (Marie-Louise).** *Holkermis*. De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 83, pp. 15-18.
- Ferket (Marie-Louise).** *Onze vrijheidsboom*. De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 83, pp. 13-14.
- Filliaert (Luc).** *De Grootte Oorlog op doek : Frontschilders in Nieuwpoort, 1916-1918*. Gent, Academia Press, 2016, 144 p.
- Goeminne (Koen).** *Over huwelijkspolitiek en Habsburgse kinnen*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 3, pp. 203-204.
- Goethals (Bart).** *De Bonte os, een bonte geschiedenis*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2016, 2, pp. 50-59.
- Gonay (Jean-Pierre).** *Contribution à l'étude du site de Préalles à Heyd (IV) : Les industries de Préalles*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 137, pp. 6-22.
- Gulinck (Hubert).** *Een symfonie van wegen en percelen : Deel 3 : van Ruisbroek naar Baken*. Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 32-46.
- Guri (Shipé).** *Les grandes résidences urbaines en Europe (1500-1830) : État de la question et nouvelles perspectives*. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 317-328.
- Hendrickx (Dirk), Naessens (Harold).** *De doodschuld in de Brugse Sint-Sebastiaansgilde*. In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.)**. *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016]*. Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 127-136.
- Hermans (Klem).** *Historische halse humor... toen en nu : Van scatalogie tot glimlach en grimlach, grap en rol*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 48-51.
- Jammart (René Maurice).** *Het Cijnsboek van Gaasbeek 1550-1705, een bloemlezing*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 417-421.
- Jansen (Roger).** *De band tussen de algemene en de plaatselijke geschiedenis (deel 42)*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, pp. 148-149.
- Legay (Marie-Laure).** *La souveraineté monétaire dans les Pays-Bas méridionaux XVIe-XIXe siècle*. Turnhout, Brepols, 2016, XXIII-268 p. (Habsburg worlds 1).
- Lemahieu (Marc).** *Het koningsschieten op de papegaai*. In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.)**. *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016]*. Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 59-86.
- Lemahieu (Marc).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : Een algemeen overzicht*. In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.)**. *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016]*. Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 25-38.
- Lombaerde (Piet).** *Van Plato tot Ledoux. De mythe van de ideale stad in beeld en woord*. In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.)**. *Andersland : In de voetsporen van Thomas More*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 174-193.
- Maenen (Jean).** *De Maas oversteken is steeds een gevaarlijke onderneming*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 3, pp. 79-81.

- Mees (Roger).** *Nog een boring in Meerhout.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 134, pp. 6-7.
- Mertens (Jos).** *Een stropershistorie.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, pp. 17-18.
- Morias (Chris).** *Over gevonden en geplaatste kinderen te Ottenburg, Neerijse, Huldenberg en Loonbeek.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 4, pp. 207-213.
- Naessens (Harold).** *Ten geleide.* In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016].* Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 9-12.
- Orban (Rosine), Eldridge (Jennifer), Polet (Caroline).** *Skelettenverzameling Schoten.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 154, pp. 80-85.
- Orban (Rosine), Eldridge (Jennifer), Polet (Caroline).** *Skelettenverzameling Schoten.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 155, pp. 159-164.
- Parker (Christopher), Debruyne (Pascal).** *Het assembleren van een wereld : Ruimtelijkheid en macht in een vrijzone.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 169-184.
- Parmentier (Isabelle).** *Avant-propos.* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 1-8.
- Parmentier (Jan), Segers (Yves), Vrelust (Jef).** *Naar de stad : Productie- en aanvoercircuits van voedsel en drank.* In : **Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.).** *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag.* [Kontich], BAI, 2016, pp. 22-59.
- Piedfort (Albert).** *La gilde des archers de Saint-Sébastien.* Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comté de Jette et de la Région. Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2016, 43, pp. 65-90.
- Piron (Damien), Weerts (Audrey), Wintgens (Sophie).** *La gestion des ressources publiques : acteurs, enjeux et processus – actes de la 8ème édition des après-midis de recherche du département de science politique de l'Université de Liège ... et au-delà!* Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2016, 28, pp. 17-31 [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1030>].
- Pitel (Wilfried).** *Au fil des saisons : Histoire du climat dans le nord de la France (XVIe - XVIIIe s.).* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 101-116.
- Provoost (Nele).** *Schokkend en fascinerend : Rampen in het verleden.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 2, pp. 4-5.
- Riem (Willy).** *Ducasse et vie au hameau du Pont-Rouge à Warneton.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 139-156.
- Robert (Mireille-Tsheusi), Rousseau (Nicolas) (collaborateur).** *Racisme anti-Noirs : Entre méconnaissance et mépris.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, 190 p.
- Rodríguez García (Magaly).** *On the Legal Boundaries of Coerced Labor.* In : **van der Linden (Marcel), Rodríguez García (Magaly) (eds.).** *On Coerced Labor : World*

- and Compulsion after Chattel Slavery*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 11-29 (Studies in Global Social History 25).
- Roelstrate (Johan)**. *Een huis vol dingen : Over nalatenschap en weesbeheer*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 2, pp. 141-152.
- Rouquart (Willy)**. *Loonboekje – Loonzakje*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, p. 58.
- Ryckbosch (Wouter)**. *Economic inequality and growth before the industrial revolution : The case of the Low Countries (fourteenth to nineteenth centuries)*. European Review of Economic History, 20, 2016, 1, pp. 1-22 [DOI : 10.1093/ereh:hev018].
- Sas (André)**. *Boogschuttersgilde St.-Pieter Tervant*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 3, pp. 44-54.
- Schoubrechts (Vincent)**. *De post : 500 jaar geschiedenis in Europa = La poste : 500 ans d'histoire en Europe*. Tielt, Lannoo, 2016, 206 p.
- Segers (Arno)**. *Kinderstoet in Neeroeteren*. Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 48-52.
- Small (Graeme)**. *Centres, Peripheries and the Performative Textile : By Way of Conclusion*. In : **Lambert (Bart), Wilson (Katherine Anne) (eds.)**. *Europe's rich fabric : The consumption, commercialisation, and production of luxury textiles in Italy, the Low Countries and neighbouring territories (fourteenth-sixteenth centuries)*. Farnham, Ashgate, 2016, pp. 235-240.
- Smeyers (Jan)**. *De Koninklijke Sint-Sebastiaansgilde Retie*. Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 23, 2016, 3, pp. 14-15.
- S.n.** *Ce que le pays de Liège doit à la Meuse... qui ne fut jamais un long fleuve tranquille!* Grivegnée, Noir dessin production, 2016, 240 p.
- S.n.** *Histoires des bains et bassins de natation de Liège : du 17e siècle à nos jours*. Liège, Province de Liège, 2016, 406 p.
- Soly (Hugo)**. *Social Relations, Political Balances of Power, and Perceptions of Big Business : Contrasting Images of Merchants in Northern Italy, the Low Countries, and Southern Germany in the Fourteenth to Sixteenth Centuries*. The Medieval Low Countries : An Annual Review, 2016, 3, pp. 175-217 [https://doi.org/10.1484/J.MLC.5.112394].
- Steel (Carolyn)**. *Epiloog : Hongerige steden*. In : **Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.)**. *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag*. [Kontich], BAI, 2016, pp. 200-204.
- Stenuit (Bernard)**. *Physionomie des Ardennes et des Ardennais*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 61-63.
- Stobart (Jon), Van Damme (Ilja)**. *Introduction : Markets in modernization. Transformations in urban market space and practice, c. 1800-c. 1970*. Urban History, 43, 2016, 3, pp. 358-371 [https://doi.org/10.1017/S0963926815000206].
- Suttor (Marc)**. *Les infrastructures fluviales et l'essor des villes de la Meuse moyenne. Des origines au XVIIe siècle*. Histoire urbaine, 2016, 1 (n° 45), pp. 38-65 [DOI : 10.3917/rhu.045.0038; URL : https://www.cairn.info/revue-histoire-urbaine-2016-1-page-38.htm].
- Suttor (Marc)**. *Les infrastructures fluviales et les pouvoirs dans la vallée de la Meuse, des origines à la fin du XVIe siècle*. In : **Förster (Birte), Bauch (Martin) (Hrsg.)**. *Wasserinfrastrukturen und Macht von der Antike bis zur Gegenwart*. Berlin [etc], De Gruyter Oldenbourg, 2015, pp. 124-140 (Historische Zeitschrift. Beiheft / NF 63).
- Suttor (Marc)**. *La navigation fluviale, des origines à 1850*. In : **Halleux (Robert), Vandersmissen (Jan), Tomsin (Philippe) (éds.)**. *Histoire des techniques en Belgique : La période préindustrielle. Geschiedenis van de techniek in België : De pre-industriële periode*. 3. Liège, Les Editions de la Province de Liège, 2015, pp. 867-899 (Collection «Ly Myreur des Histors» 13).

- Swinnen (David).** *Schoonderbuken en zijn cafés : Een geschiedenis tussen pot en pint.* Averbode, Heemkring Averbode, 2016, 151 p.
- Tijsskens (Guido).** *Toeval bestaat niet? Werden mijn voorouderlijke eigendommen blootgelegd op het Meytersveld te Kinrooi? (Vervolg en slot).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, pp. 9-12.
- Tillie (Willy).** *Deuren- of venstergeld.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 3, pp. 21-22.
- Tilly (Pierre).** *Conclusions : Le transport fluvial au coeur des préoccupations et des enjeux contemporains.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 4, pp. 1029-1041.
- Tilly (Pierre), Yante (Jean-Marie).** *Entre Seine et Rhin, ports et hinterlands (XVe siècle – XXe siècle). État des lieux et perspectives de recherche. Actes du colloque de Mons (10 et 11 décembre 2015) : Avant-propos.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 4, pp. 925-928.
- Tobback (Louis).** *Lessen uit 'Utopia'. Over slonzige democratie, hebzucht en de condition humaine.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 293-304.
- Torfs (Rik).** *Herbergzame utopie.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 305-320.
- Van Asseldonk (Martien), Leenders (Karel).** *'Die mate van den lande ende beemden' : De ontwikkeling van de oppervlaktematen in de Meierij van 's-Hertogenbosch.* Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2016, 33, pp. 13-50.
- Van Bavel (Bas).** *The invisible hand? How market economies have emerged and declined since AD 500.* Oxford, Oxford University Press, 2016, 330 p.
- Vanbelle (Gilbert).** *Cimetière de Lignièrès : Si les murs pouvaient nous raconter.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2016, 31, pp. 39-50.
- Van Damme (Ilja), Teughels (Nelleke).** *Boodschappen doen : Over markten, winkels en supermarkten.* In : **Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.).** *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag.* [Kontich], BAI, 2016, pp. 60-97.
- Van de Leemput (Dirk).** *Ramen op rollen : Glazeniersarchieven in Nederland, België, de Verenigde Staten en Zwitserland.* Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg : Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, 2016, LXI, pp. 164-193.
- van der Heijden (Manon).** *Marriage Formation : Law and Custom in the Low Countries 1500-1700.* In : **Seidel Menchi (Silvana) (with the collaboration of Emlyn Eisenach).** *Marriage in Europe, 1400-1800.* Toronto, Buffalo, London, University of Toronto Press, 2016, pp. 155-175.
- Van Der Kaa (Marie-Hélène).** *Sur la piste des loups dans la région de Durbuy.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 135, pp. 24-36.
- van der Straten (Alban).** *De Belgische ontdekkingsreizigers : Van Rubroeck tot de Gerlache in zeven eeuwen en continenten.* Tielt, Lannoo, 2016, 400 p.
- van der Straten (Alban).** *Les explorateurs belges : de Guillaume de Rubrouck à Adrien de Gerlache.* Bruxelles, Editions Mardaga, 2016, 400 p.
- Van Gerrewey (Christophe).** *Zoeken naar een alternatief. Tien verbeeldingen van de moderne stad.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 258-278.
- Vanhaute (Eric).** *Famines : Causes and Impact.* In : **Pritchard (Bill), Ortiz (Rodomiro), Shekar (Meera) (eds.).** *The Routledge Handbook on Food and Nutrition Security.* London, Routledge, 2016, pp. 227-239 [<https://doi.org/10.4324/9781315745749>].

- Vanhaute (Eric), Carlier (Julie), Parker (Christopher).** *Wereld(en) maken en de paradoxen van de globalisering.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 7-22.
- Van Houdt (Toon).** *De utopische traditie in 1400 werken.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 321-349.
- van Mierlo (H.T.A.M.).** *Ondernemersmacht en arbeiderskracht in een industrialiserende gemeenschap.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, pp. 23-40.
- Vannieuwenhuyze (Bram).** *Brussel in vuur en vlam : Feiten, preventie, bestrijding en verwerking van historische stadsbranden.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 2, pp. 6-25.
- Vannoppen (Henri).** *Over kledij, mode en streekdracht in Limburgs Haspengouw (afl. 2).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 2, pp. 6100-6103.
- Vannoppen (Henri).** *Over kledij, mode en streekdracht in Limburgs Haspengouw (afl. 3).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 3, pp. 6140-6141.
- Vannoppen (Henri).** *Over kledij, mode en streekdracht in Limburgs Haspengouw (afl. 4).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 4, pp. 6168-6170.
- Vannoppen (Henri).** *Over kledij, mode en streekdracht in Limburgs Haspengouw (afl. 5, slot).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 5, pp. 6192-6195.
- Vermeiren (Hugo).** *Ekers erfgoed in Bokrijk : De oude putmik van het Laar.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 1, pp. 28-29.
- Vermoesen (Reinoud), Soens (Tim), De Graef (Pieter), Van Vaerenbergh (Jeroen).** *Uit de stad : Verwerking en hergebruik van stedelijk voedselafval.* In : **Beyers (Leen), Van Damme (Ilja) (eds.).** *Antwerpen à la carte : Eten en de stad, van de middeleeuwen tot vandaag.* [Kontich], BAI, 2016, pp. 166-197.
- Vervalle (Walter).** *Desiderius Aers, eerste postbode te Bellem.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 4, pp. 35-49.
- von Wistinghausen (Monique).** *La ville en Europe : Essai.* Waterloo, Avant-propos, 2016, 159 p.
- Werkgroep Ars Moriendi.** *Memento mori : Rituelen van het sterfbed tot het graf.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 47-64.
- Willems (Richard).** *Geschiedenis van de ziekenzorg in Beveren.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 2, pp. 66-81.
- Willemsen (Annemariëke).** *Van hand tot hand : Handschoenen en wanten in de Nederlanden voor 1700.* S.I., SPA uitgevers, 2015, 198 p.
- Wolters (Luc).** *Historie en tradities van het Limburgs schutterswezen.* Voerendaal, Schrijven-Lippertz Medianova, 2016, 92 p.
- Yante (Jean-Marie).** *Créations et aménagements de voies d'eau dans les Pays-Bas (XIIe-XVIe siècles). Quelques jalons.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 4, pp. 973-981.
- Yante (Jean-Marie).** *Hinterlands portuaires des régions d'entre Meuse et Escaut (XIVe-XVIe siècles). Hinterlands lointains et hinterlands proches.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 4, pp. 929-943.
- Zemni (Sami).** *Nawoord : Globalisering en de relevantie van Global Studies.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 185-191.

a.3. *Généralités : La vie religieuse – Algemeenheden : Het godsdienstig leven*

- Aerts (Julie).** “De combinatie van expertise over onroerend, roerend en immaterieel religieus erfgoed is onze sterkte”. *META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief*, 91, 2016, 6, pp. 22-23 [Contenu : / Inhoud : religieus erfgoed, Vlaanderen, CRKC (Heverlee)].
- Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : Templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 346 p.
- Alvarez (Alexandre), Schmidt (Kevin).** *L'église Saint-Jean-l'Évangéliste à Liège*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 48 p. (Carnets du patrimoine 138).
- Annaert (Philippe).** *Chronique d'histoire monastique. La vie consacrée en mutation?* *Revue d'Histoire ecclésiastique. Louvain Journal of Church History*, 111, 2016, 3-4, pp. 667-682 [<https://doi.org/10.1484/J.RHE.5.111954>].
- Bal (Marie).** *Gods gave?* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 98-103 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Bergen (Paul), Christens (Ria).** *Langs kerken, kerkhoven en orgels tussen Leuven en Averbode*. Wolfsdonk, Kerkfabriek Sint-Antonius Abt, 2016, 215 p.
- Bertrands (Dirk).** *De restauratie van een kapel*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, pp. 36-37.
- Blocteur (Paul).** *La chapelle Saint-Roch à Nismes*. *Au Pays des Rièzes et des Sarts*, 56, 2016, XXVIII, 6 (n° 222), pp. 466-471.
- Blokland (Gottlieb).** *Geloof alleen! Protestanten in België : Een verhaal van 500 jaar*. Antwerpen, Garant Uitgevers, 2016, 295 p.
- Boniface (Xavier).** *Conclusion. Histoire(s) du diocèse de Lille*. In : **Boniface (Xavier), Vienne (Frédéric) (dir.).** *Histoire(s) du diocèse de Lille : Actes du colloque organisé par les Archives diocésaines de Lille, Villeneuve-d'Ascq et Lille, 28-29 mai 2013*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 223[ff.] (Revue du Nord. Hors série, Collection histoire 33).
- Bonnet (Charles).** *Le site archéologique de la cathédrale de Tournai*. In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue*. Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 107-114 (Transversalités 5).
- Brismé (Claude).** *L'église Sainte Aldegonde d'Ecaussinnes-Lalaing*. *Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel*, 44, 2016, 176, pp. 143-148.
- Broeckx (Edward), Costermans (Eugeen).** *Pelgrim in de tijd*. Reet, Davidsfonds, 2016, 184 p. [Contenu : / Inhoud : kerkelijke archieven].
- Brulet (Raymond).** *La cathédrale de Tournai à choeur ouvert : Exposition : Tournai, Office du Tourisme, 23 avril - 18 septembre 2016 : guide de l'exposition*. Jambes, Service public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'aménagement du territoire, du logement, du patrimoine et de l'énergie, 2016, 35 p. (SPW patrimoine 2).
- Brulet (Raymond).** *De Kathedraal van Doornik ondergrondse geheimen : Tentoonstellingsgids : Doornik, Dienst voor Toerisme, 23 april – 18 september 2016*. Namur, Service public de la Wallonie, 2016, 35 p. (Patrimoine).
- Brulet (Raymond).** *Tournai cathedral underground secrets : Exhibition : Tournai, Tourist Office, 23 april - 18 september 2016 : exhibition guide*. Jambes, Service public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'aménagement du territoire, du logement, du patrimoine et de l'énergie, 2016, 35 p. (SPW patrimoine 3).
- Brunelle (Vincent).** *La restauration des couvertures romanes de la cathédrale de Tournai*. In : **Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications,

- 2016, pp. 157-162 (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].
- Bruyneel (Guido).** *Kapelletje op de hoek Vossensteert-Agust Derrestraat*. Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, pp. 148-151.
- Burnet (Régis).** *Pour une herméneutique littéraire inscrite dans l'histoire*. In : **Vénard (Olivier-Thomas), Burnet (Régis).** *Dieu a parlé une fois, deux fois j'ai entendu. L'exégèse de l'Ecriture à l'heure de l'histoire de la réception*. Les Plans-sur-Bex, Parole et Silence, 2016, pp. 20-80 (La Bible en ses traditions).
- Callaert (Louis).** *Kerkelijke omschrijvingen in Klein-Brabant*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, pp. 21-22.
- Caspers (Christine), Maquet (Julien) (introduction).** *La route des cathédrales, collégiales et basiliques en Wallonie*. Namur, Institut du Patrimoine wallon (IPW), 2016, 284 p.
- Cockaerts (Marcel).** *Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw van Kampenhout in eer hersteld*. Campenhout. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 100-104.
- Cools (Jan).** *Een verborgen grafplaat voor Martinus Jonathas (+ 1628) in de begijnhofkerk te Herentals*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, XXV, pp. 167-172.
- Coomans (Thomas), Grootswagers (Lilian).** *Developing a European Network for the Future of Religious Heritage*. In : **Van Balen (Koen), Vandesande (Aziliz) (eds.)**, *Heritage counts : International Conference on the economic, environmental and cultural impact of heritage, 2015, Leuven*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 221-228 (Reflections on cultural heritage, theories and practices).
- Croon (Gerry).** *Ter eeren Goodts en zijn glorie : Over de renovatie van vijf beschermde kapellen in Kampenhout*. Campenhout. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 139-146.
- Cuppens (Jaak).** *Het orgel*. Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 53-56.
- De Bie (Ria).** *Paters zijn niet altijd groene jongens*. In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**, *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 142-150 (Heemkundig Jaarboek 51).
- De Bock (Sébastien).** *La crypte de Mousty, lieu de légendes*. Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 78, pp. 13-15.
- De Bock (Sébastien).** *L'église de Mousty, 1000 ans en 2016?* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 78, pp. 3-12.
- De Brant (Guy).** *De obiit in de Sint Jakobskerk van Kemzeke*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 4, pp. 113-116.
- Decavele (Johan).** *Onze-Lieve-Vrouw ter Hoyen in Gent : Zevenhonderdvijftig jaar begijnenbeweging*. Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 2016, 272 p. [+ DVD].
- De Doncker (Marcel).** *De klokken van Relegem*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 4, p. 123.
- De Doncker (Marcel).** *Een verdwenen kapelletje*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 1, p. 22.
- De Grootte (S.).** *Verwaarloosde kapel in de Izegemstraat Vinkt kreeg opnieuw kleur : Een stukje geschiedenis*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 1, pp. 111-113.

- Dehove (Pierre).** *Un patrimoine exceptionnel de l'abbaye Saint-Nicolas-des-Prés : La chasuble de saint Thomas Becket du 12e siècle et le culte de l'archevêque de Cantorbéry à Tournai.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 88-100 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Deléhouzée (Laurent).** *Apport de l'archéologie à la connaissance des couvertures médiévales de la cathédrale Notre-Dame de Tournai.* In : **Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications, 2016, pp. 93-156 (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].
- Deléhouzée (Laurent).** *Tournai, Cathédrale Notre-Dame : études préalables à la restauration : étude archéologique des charpentes du transept : 2003-2006.* Namur, Service public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'aménagement du territoire, du logement, du patrimoine et de l'énergie. Département du patrimoine, 2016, 85 p. (Rapports. Archéologie 4).
- Delmarcel (Guy).** *La tenture de « L'Histoire de Jacob » de la cathédrale de Tournai. Son importance pour le patrimoine.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 36-38 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Delsaerd (André).** *'t Kapelletje van Nopstal.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 3, pp. 169-174.
- De Munck (André), Cools (Yves).** *Daknam en z'n kerkje...* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, pp. 125-140.
- De Reyniès (Nicole).** *Le ciel du dais de procession.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 132-135 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- De Rycke (Jean-Pierre).** *La tapisserie de Ecce Homo (1500-1530) conservée à la cathédrale de Tournai. Une approche stylistique.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 66-71 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- De Rynck (Patrick) (ed.).** *Tongeren. De Basiliek en het Teseum : archeologische site, kerk, schatkamer, processies.* Gent, Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, 2016, 95 p.
- de Saint-Moulin (Léon).** *Histoire des jésuites en Afrique : du XVIIe siècle à nos jours.* Bruxelles, Lessius, 2016, 136 p.
- De Temmerman (Ludwig).** *De kapel van Sint-Apollonia te Elst.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 2, pp. 13-16.
- De Temmerman (Ludwig).** *De kapel aan de Jager.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 3, pp. 39-42.
- Devriese (Luc).** *Wolleweverskapel.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 3, pp. 237-246.
- Dupont (Jean-Marie).** *Ook een pastoor staat op zijn rechten.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 92-97 (Heemkundig Jaarboek 51).

- Dury (Christian), Dury (Julie).** *Les Archives de l'Évêché de Liège et l'histoire religieuse du Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 4, pp. 329-338.
- Franssens (Marcel).** *Basiliëknieuws - 1 : De Torenparementen in het kader van dertig jaar opvolging van de restauratie (1986-2016).* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 19-21.
- Gautier (Patrice), Fraiture (Pascale), Montens (Valérie).** *Window frame inventory number 3079 in the collections of the Royal Museums of Art and History, Brussels (Belgium) : Results of archaeological, historical and dendrochronological studies.* In : **Fraiture (Pascale) (ed.).** *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture.* Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, pp. 222-239 (Scientia artis 12).
- Gerits (Jan).** *Glasraam met de heilige Elisabeth van Thüringen in de Sint-Lambertuskerk van Neeroeteren.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 71-77.
- Gerits (Jan).** *Een merkwaardige icoon in de neogotische kapel aan de Jager te Nederbrakel.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 4, pp. 33-34.
- Goossens (Willy).** *De Eucharistische duif in de kerk van Rode is terug van weggeweest.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 3, pp. 193-195.
- Goris (Jan-M.).** *Sporen van de - vermoedelijk oude romaanse - Sint-Waldetrudiskerk.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, XXV, p. 236.
- Govaere (Michel), Gracia (Richard).** *Orfèvrerie de l'église de Bambecque.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, pp. 19-21.
- Gracia (Richard).** *Orfèvrerie de l'église de Rexpoëde.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 46-48.
- Henry (René).** *Nos chapelles : récit – mémoire.* Liège, Dricot, 2016, 170 p. (PAC Aywaille).
- Hermans (Roeland), Vints (Luc).** *Koorts op het Vleminckxveld : De kapel van Onze-Lieve-Vrouw ter Koorts en het klooster van de minderbroeders in Leuven.* Leuven, KADOC- KU Leuven, 2016, 56 p. (KADOC/Expo 16) [Tentoonstelling: KADOC [Leuven], 13-11-2015 – 31-01-2016].
- Honoré (Laurent).** *Les Eglises de Saint-Ghislain du XVIe siècles à nos jours : Histoire, architecture et patrimoine.* Saint-Ghislain, Cercle d'histoire et d'archéologie de Saint-Ghislain et de la région, 2015, 152 p. (Publication extraordinaire du Cercle d'histoire et d'archéologie de Saint-Ghislain et de la région 14).
- Hoogvliet (Margriet).** *«Une petite instruction pour femme séculière» : Lectures religieuses des femmes et bibliothèques à la fin du Moyen Âge et au 16e siècle.* Revue de la BNU (Strasbourg), 2016, pp. 36-43 (Le dossier : Des femmes et des livres) [<https://doi.org/10.4000/rbnu.1164>].
- Horbach (Raymond).** *Jean-Baptiste Lons.* Annales de la Société royale d'Archéologie, d'Histoire et de Folklore de Nivelles et du Brabant wallon, 2016, XXXIII, pp. 111-144.
- Ickx (Johan), Pizzo (Marco) (a cura di).** *Inventario : Chiesa e Fondazione Reale Belga "San Giuliano dei Fiamminghi" a Roma, Archivio storico.* Roma, Gangemi editore, 2016, 367 p.
- Jacques (Michel-Amand).** *Histoire de la tenture «L'histoire de Jacob» de la cathédrale de Tournai.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres*

- textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai*. Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 22-35 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Jacques (Michel-Amand)**. *Histoire du dais beau, riche et de bon goût de la cathédrale de Tournai*. In : **Pycke (Jacques) (dir.)**. *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai*. Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 110-120 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Jacques (Michel-Amand)**. *La tapisserie 'Ecce Homo' dite «panneau d'or», ex-voto du chanoine Nicolas Pottier à la cathédrale de Tournai (+ 1534)*. In : **Pycke (Jacques) (dir.)**. *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai*. Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 48-57 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Jacques (Yves), Tonon (Xavier) (avec la collaboration d'Aline Wilmet)**. *La cathédrale Saint-Paul à Liège : un écrin exceptionnel*. In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface)**. *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration*. Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 17-23.
- Jacques (Yves), Tonon (Xavier)**. *Le geste qui répare : les interventions sur les fenêtres*. In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface)**. *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration*. Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 179-184.
- Javaux (Jean-Louis)**. *Entre tradition et modernité : L'église des Saints-Pierre-et-Paul à Erpent*. Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 3, pp. 179-204.
- Juwet (Willy)**. *Drie eeuwen priester te Kester : Een overzicht*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 16-21.
- Kesteloot (Geert)**. *De klokken van de decenale kerk van Waregem, Amandus, Blasius, Maria en Donatus, krijgen er een zusje Anna-Helena bij*. Jaarboek van de Geschied-en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 53-63.
- Keutgens (Karin), Delmotte (Bernard), Indekeu (Charles)**. *Wooden witnesses : Romanesque joinery and other wooden elements or their negatives divulging historical secrets of the St Martin's Church, Zaventem (Belgium)*. In : **Fraiture (Pascale) (ed.)**. *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture*. Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, pp. 150-165 (Scientia artis 12).
- Lamberigts (Jan)**. *Kessenichse Narinxkapel gerenoveerd*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, pp. 150-153.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo)**. *De klokken van de Sint-Willibrorduskerk te Berchem*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 126, pp. 18-25.
- Lecocq (Isabelle), Vanden Bernden (Yvette), Herman (Christine), Carpeaux (Carole), Loire (Bruno)**. *Un élan du cœur, des rencontres et des réalisations*. In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface)**. *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration*. Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 169-173.
- Lecocq (Isabelle)**. *Un épilogue heureux*. In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface)**. *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration*. Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 219-222.
- Lecocq (Isabelle) (avec la collaboration de Bruno Loire)**. *Le geste qui crée : la conception et la réalisation des vitraux du XXIe siècle*. In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface)**. *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration*. Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 203-218.

- Lecocq (Isabelle).** *Introduction.* In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface).** *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration.* Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 15-16.
- Lecocq (Isabelle), Vanden Bernden (Yvette).** *Une parure de lumière au fil des siècles.* In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface).** *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration.* Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 28-34.
- Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface).** *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration.* Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, 236 p.
- Lécrivain (Philippe).** *Les premiers siècles jésuites : Jalons pour une histoire (1540-1814).* Namur, Lessius, 2016, 681 p.
- Liessens (Gerrit).** *De kosters van Burst (deel 1).* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 3, pp. 70-72.
- Liessens (Gerrit).** *De kosters van Burst (deel 2).* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 4, pp. 79-85.
- Lindmans (Herman).** *Boomkapellen en hun omgeving.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 2, pp. 24-26.
- Maenen (Jean).** *Broeder Longinus van de Orde van de H. Joannes Baptiste de la Salle, alias Martin Sloopmaekers uit Lanaken.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 1, pp. 3-13.
- Marnef (Guido), Van Bruaene (Anne-Laure).** *Civic religion : Gemeenschap, identiteit en religieuze vernieuwing.* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Blondé (Bruno), Boone (Marc) (red.).** *Gouden eeuwen : Stad en samenleving in de Lage Landen (1100-1600).* Gent, Academia Press, 2016, pp. 165-206.
- Masingarbe (Philippe).** *Un cas d'école : l'église Saint-Omer de Rexpoëde.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 38-41.
- Masingarbe (Philippe).** *Retour à l'église d'Hondschoote.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, p. 27.
- Mat (Raymond).** *Wat de tijd trotseert verdient eerbied – Hoeilaartse kapellen.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, pp. 181-186.
- Mattens (Danny), Rega (Jean-Pol).** *Beddengoed, kleren en huisraad van begijnen (1703-1900).* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 11-23.
- Meynen (Daniel).** *Histoire d'un vitrail de la chapelle Notre-Dame des Bateliers à Namur.* Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 181-201.
- Meynen (Daniel).** *Répertoire des églises et chapelles de l'ancien diocèse de Namur : extrait des archives de François Jacques (1907-1992) disposées alphabétiquement en cinq volumes, Vol. I : A-C.* Namur, Les Éditions namuroises, 2016, 258 p.
- Milh (Anton).** *"Corde uno". De Faculteit Theologie en Religiewetenschappen en het dominicaanse jubileumjaar (1216-2016).* Areopaag. Jaarboek 2015-2016, [2016], pp. 65-68.
- Milh (Anton).** *De dominicanen, reeds acht eeuwen predikend op stap... ook in West-Vlaanderen.* Ministrando, 52, 2016, 11, pp. 544-549.
- Moonens (Serge).** *Funerair erfgoed in de parochies.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 67-69.
- Nachtergaele (Willy).** *De restauratie van de kruisweg van de kapel O.L.V. ten Dale.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 128-136.

- Nicolas (Roger).** *La chapelle des Champs-Prévôt.* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 10-31.
- Notteboom (Walter).** *E.H. Robert De Kesel, 'de bouwer'.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 204-214.
- Nuytten (Dieter).** *De hertogelijke Onze-Lieve-Vrouw-van-Goede-Hoopkerk in Vilvoorde : Bouwgeschiedenis en restauraties.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 1, pp. 30-56.
- Nys (Ludovic).** *Le 'pannus aureus' de Tournai. Une image de dévotion, de compassion et de conversion.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 72-80 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Pée (Leo).** *Het Dendermonds Kapittel tijdens de 15de en 16de eeuw.* Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 7-190.
- Peeters (J.), Geuens (Natalie).** *Bidprentjes.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 1, pp. 2-4.
- Pyck (Maurits).** *Een Torhoutse monnik Turolodus maakt naam in Normandië.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 7-21.
- Pycke (Jacques), Navez (Pierre-Louis).** *Le riche patrimoine textile conservé à la Cathédrale de Tournai.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 7-20 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, 149 p. (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Remmen (Martijn).** *Het koorgestoelte van de Sint-Salvatorkerk van Hakendover; een restauratie na een bewogen geschiedenis.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 4, pp. 26-41.
- Reyniers (Marc).** *Met grote ijver voor de godsdienst.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 183-187 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Ruelle (Annette).** *Le pèlerin et la norme : L'art de la formule dans l'ancien droit romain, ou l'invention de l'Etat de droit par le rite.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (LXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 505-526 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Schils (Marie-Christine).** *La chapelle Saint-Joseph aux Dignes.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 168, pp. 27-28.
- Schimpf (Géraldine).** *L'inventaire du patrimoine des églises de Gravelines.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, pp. 2-5.
- Schuttelaars (Anton).** *Burials in Saint Johns Church, 's-Hertogenbosch (Thirteenth Century – 1810).* In : **van Bueren (Truus), Cockerham (Paul), Horch (Caroline), Meuwese (Martine), Schilp (Thomas) (eds.).** *Reformations and their impact on the culture of memoria.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 251-278 (Memoria and remembrance practices 1).
- Serrière Vincent-Petit (Flavie), Venault de Bourleuf (Elisabeth).** *Le geste qui sauve : la conservation-restauration du vitrail de Leon d'Oultres.* In : **Lecocq (Isabelle) (dir.), Carpeaux (Carole), Allard (Dominique) (préface).** *Les vitraux de la cathédrale Saint-Paul à Liège : six siècles de création et de restauration.* Liège, Comité wallon pour le Vitrail associé au Corpus Vitrearum; Turnhout, Brepols, 2016, pp. 185-202.

- Simons (Leen).** *Het kapelletje van "de Bank" 100 jaar oud.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 33-37.
- S.n. (in samenwerking met Heemkundige Kring Iddergem).** *Kapel van den Hoek.* Denderleeuw, Gemeentebestuur Denderleeuw, 2016, 16 p.
- Spronk (Klaas) (ed.).** *The present state of Old Testament studies in the Low Countries. A collection of Old Testament studies published on the occasion of the seventy-fifth anniversary of the Oudtestamentisch Werkgezelschap.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XI-295 p. (Oudtestamentische studiën 69).
- Stevens (Theo).** *Bidprentjes door de jaren heen.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 3, pp. 25-32.
- Stroobants (Aimé).** *Stadskluizenaren in Dendermonde.* Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 222-240.
- Tellier (Aïda).** *L'église de Rexpoëde, histoire d'un mobilier en grande partie disparu.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 42-45.
- Van Cleven (Fanny).** *Chasuble Thomas Becket : L'opération de conservation.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 104-109 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Van Cleven (Fanny).** *Dais de procession : Traitement de conservation.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 137-147 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Van Cleven (Fanny), Vanden Berghe (Ina).** *Les samits monochromes.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 101-103 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Van Cleven (Fanny).** *Tapiserie Ecce Homo : traitement de conservation.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 81-86 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Van de Perre (Dirk).** *Gevelplan van Servandoni voor de kerk van Lede?* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 2, pp. 151-154.
- Van de Perre (Dirk), Roggeman (Willy).** *De kerken van Sint-Antelinks.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 2, pp. 85-116.
- Van Devyvere (F.).** *Lourdeskapel aan de Kattestraat / Veldekenstraat.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 9-16.
- Van Elslande (Rudy).** *Een laatgotische muurschildering in de St.-Petrus en St.-Martinuskerk in Assenede.* Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Historisch Genootschap van het Meetjesland, 2016, 67, pp. 57-98.
- Van Erp (Stephan), Milh (Anton) (eds.).** *Het habijt weer uit de kast. Botsing of ontmoeting tussen generaties in dominicaans perspectief.* Leuven, Dominicanen, 2016, 114 p.
- Van Hautegeem (Jean Pierre).** *De orgels, organisten en klokken van de Onze-Lieve-Vrouw-kerk(en) van Laken (17de - 21ste eeuw).* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, extranummer, pp. 1-37.
- Vanhoof (Frans).** *Een Oorlogsmonument in elke parochiekerk in het aartsbisdom Mechelen.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 1, pp. 133-142.

- Van Poecke (K.).** *De kapel Sint-Vincentius te Maarke als relict van de Vlaamse Reconquista in Portugal (12de-13de eeuw) - Deel I.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 20, 2016, 58, pp. 24-37.
- Van Poecke (K.).** *De kapel Sint-Vincentius te Maarke als relict van de Vlaamse Reconquista in Portugal (12de-13de eeuw) - Deel II.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 20, 2016, 59, pp. 12-19.
- Van San (Piet).** *Enkele eeuwenoude en opmerkelijke liturgische kledingstukken uit de kerkschatten van de Sint-Martinuskerk in Overijse.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 1, pp. 57-68.
- Van Schaik (John).** *Ketters : Een geschiedenis naast de Kerk.* Leuven, Davidsfonds, 2016, 265 p.
- Van Steen (Marc).** *Een algemene blik op rituelen.* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 82, pp. 8-10.
- Van Steen (Marc).** *Een blik op rituelen van eerste communie en vormsel.* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 82, pp. 10-12.
- van Steenberghe (Daniel).** *L'église Notre-Dame au Sablon à Bruxelles.* Bruxelles, Waterloo, Avant-propos, 2016, 175 p.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Middeleeuwse 'Anna te drieën' vindt veilig onderdak op zijaltaar.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, pp. 106-107.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Oosthovenaars zijn terecht trots op hun prachtig processievaandel.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 1, pp. 30-32.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Vrijwilligers werkten vier maanden aan restauratie van het hoofdaltaar.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, pp. 58-59.
- Vercauteren (Marie), Lamant (Patrick).** *L'opération de conservation de la tapisserie «Les Retrouvailles».* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 39-46 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Verhelst (Karel).** *Enkele krachtlijnen uit de geschiedenis van het dekenaat Herk-de-Stad.* Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2016, pp. 28-35.
- Vermeulen (Richard).** *De kapel 'Onze-Lieve-Vrouw van Lourdes' te Balen-Schoorheide.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2016, 15, pp 63-68.
- Véron-Denise (Danièle).** *Le dais de Tournai (1737-1739) et la famille Watrin, brodeurs de Beauvais.* In : **Pycke (Jacques) (dir.).** *Soie, laine, or et argent. Quatre œuvres textiles majeures du Trésor de la Cathédrale de Tournai.* Louvain-la-Neuve, i6doc.com, 2016, pp. 121-131 (Tournai. Art et histoire / Instruments de travail 26).
- Waegeman (T.).** *Grafstenen van broederschapsleden in de O.-L.-Vrouwkerk te Hasselt.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 173-180.
- Waegeman (Tony).** *De Sint-Quintinskathedraal, Hasselt : Bezoekersgids.* Gent, Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen vzw, 2016, 95 p.
- Westerman (Jeroen).** *«Les voûtes sont là, qu'elles y restent...» La polémique sur la restauration de la nef de Notre-Dame de Tournai après les bombardements de mai 1940.* In : **Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications, 2016, pp. 79-92 (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].

a.4. *Généralités : La vie culturelle – Algemeenheden : Het culturele leven*

- Absillis (Kevin).** *De ruïnes van Utopia : Hoe het maakbare paradijs verschrompelde tot hekwerkwijk.* Passage : Tijdschrift voor Europese Cultuur & Literatuur, 3, 2016, 3, pp. 4-14.
- Allegaert (Sophie).** *Flandern – Geschichten aus dem Ehrengastland der Frankfurter Buchmesse 2016.* [Houten], Lannoo Publishers; Köln, VISITFLANDERS, [2016], 64 p.
- Baetens (Inge), D'Hollander (Dries).** *Het boeiende werk achter de schermen van de Archeologische Dienst Waasland.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 1, pp. 42-44.
- Baetens (Inge).** *Erfpunt : Partner voor het on(t)roerend erfgoed in het Waasland.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 4, pp. 212-213.
- Balace (Sophie).** *'Majestas Domini' d'Amay.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 150-151 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Bavay (Gérard), Collette (François), Heupgen (Paul).** *La Trouille : Patrimoine du Pays de Mons.* Mons, Maison de la Mémoire de Mons, 2016, 48 p. (Cahiers de la Maison de la Mémoire de Mons).
- Beelen (Hans), van der Sijs (Nicoline).** *Crowdsourcing Nederlandstalig gedrukt erfgoed.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 38-41.
- Bergmans (Anna).** *Le passé des peintures murales : découverte, restauration et documentation.* In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 75-95 (Scientia artis 11).
- Berkers (Maarten).** *Vulferus : databank archeologisch depot.* @rchiefink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 4, p. 6.
- Berserik (C.J.), Caen (J.M.A.).** *Limburgs glas, in het licht van de recente aanwinsten.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, [s.p.] (Kunst & erfgoed in de kijker 51).
- Bosmans (Sigrid), De Maeyer (Jan).** *Overleg Cultureel-Erfgoed.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 6, pp. 32-33 [Contenu : / Inhoud : Cultureel erfgoed, Vlaanderen].
- Braeckman (Kurt).** *Afbreken of herbestemmen : Een nieuwe toekomst voor ons onroerend erfgoed.* Brakel, Herman De Croo Centrum, 2016, 104 p.
- Bücken (Véronique).** *Paire de soupnières - Jean François Joseph Beghin.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 148-149 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Bücken (Véronique).** *Les sept joies de Marie - attribué à Lancelot Blondeel (en collaboration avec Pierre Pourbus?).* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 212-213 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Candry (Fernand).** *Kerkklokken en klokkenhuiders in Langemark.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 4, pp. 85-88.
- Charlier (Joseph) (avec la collaboration de Georges Moureau et de Daniel Clabots).** *Les campagnes hesbignones. La collaboration avec la Société d'archéologie et d'histoire de Wareme et de Hesbaye.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 33-40 (Transversalités 5).

- Claessens (Liesbeth), Reyns (Natasja).** *Archeologisch vooronderzoek Oud-Turnhout – Oosthoven, Dorpskom, Polderstraat*. Temse, All-Archeo, 2016, 39 p. (Rapporten All-Archeo).
- Cleeren (Natalie).** *Trends in onderzoek en conservatie van archeologische objecten in metaal*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 5, pp. 42-51.
- Conradi (Julie).** *Hoe participatiedrempels in de erfgoedsector wegwerken?* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 4, pp. 28-33.
- Creve (Jan).** *Erfgoed is niet maakbaar*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring “Het Land van Beveren”, LIX, 2016, 1, pp. 13-18.
- Dartevelle (Patrice).** *La protection du patrimoine culturel mobilier en Communauté française de Belgique (Wallonie-Bruxelles) : Histoire, problèmes et réalisations*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles**. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 7-21 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Deckers (Pieterjan), Bleumers (Lizzy).** *Digitaal erfgoed van bodem tot cloud. De ontwikkeling van MEDEA als ‘crowdsourcing’ registratieplatform voor metaaldetectievondsten in Vlaanderen*. Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 18, pp. 14-20.
- Deckers (Pieterjan), Bleumers (Lizzy), Ruelens (Sanne), Lemmens (Bert), Vanderperren (Nastasia), Marchal (Clémence), Pierson (Jo), Tys (Dries).** *MEDEA : Crowd-Sourcing the Recording of Metal-Detected Artefacts in Flanders (Belgium)*. Open Archaeology, 2, 2016, 1, [s.p.] [<https://doi.org/10.1515/opar-2016-0019>; DOI : 10.1515/opar-2016-0019].
- De Clippele (Marie Sophie).** *La norme protectrice du divertissement : Le droit du patrimoine culturel immatériel*. Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 38, s.p. (En ligne) [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=284>].
- De Clippele (Marie Sophie), Fain (Matthieu).** *La protection administrative des biens culturels*. In : **Derème (François) (dir.). Patrimoines & Œuvres d’art. Questions choisies**. Bruxelles, Larcier, 2016, pp. 217-270.
- De Grootte (Estelle).** *La deuxième restauration à Bois, sous la direction de l’Institut royal du Patrimoine artistique : Observer, comprendre et interpréter*. In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.). D’une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l’église de Bois**. Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 108-112 (Scientia artis 11).
- De Grootte (Estelle).** *Essais de reconstitutions*. In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.). D’une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l’église de Bois**. Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 181-186 (Scientia artis 11).
- De Grootte (Koen), Verhaeghe (Frans).** *La majolique du bas Moyen Âge aux Temps Modernes en Flandre (Belgique). Recherches récentes, hypothèses interprétatives et questions*. In : **Ravoire (Fabienne), Horny (Alban) (dir.). Faiences et majoliques du XVe au XVIIe siècle en France et en Belgique : Pour un bilan des connaissances archéologiques : Table ronde internationale, Sens, CEREP, 7-8 septembre 2010**. Dijon, Éditions universitaires de Dijon, 2016, pp. 181-196 (Collection Art, archéologie & patrimoine).
- Degryse (Hadewijch) (ed.), Moens (Jan), Weterings (Peter), De Grootte (Koen), Sevenants (Walter), Vynckier (Geert), Cousserier (Katrien), Jansen (Isabelle), Bradt (Tomas), Van Impe (Luc), Peeters (Filip), Dehaene (Tom) (voorwoord).** *Archeologie 2016 : recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*. Leuven, Provincie Vlaams-Brabant, 2016, 34 p.

- De Jonge (Krista).** *Preface.* In : **Martens (Pieter) (ed.).** *Digitizing and modelling palaces.* Leuven, PALATIUM; Heidelberg, arthistoricum.net, 2016, pp. 7-8 (Virtual palaces 1; PALATIUM e-publication 2) [The PALATIUM workshop Virtual palaces, Part I. Digitizing and Modelling, held in Leuven on 18-19 November 2011].
- Delcourt-Vlaeminck (Marianne), Pion (Constantin), Simon-Hiernard (Dominique).** *Le R. P. Camille de la Croix, un Tournaisien archéologue en Poitou : exposition créée au Musée d'Archéologie de Tournai (Belgique), du 15 octobre 2016 au 17 avril 2017.* Tournai, Musée d'archéologie, Société tournaisienne de géologie, préhistoire et archéologie, 2016, 136 p.
- Delcourt-Vlaeminck (Marianne).** *Tournai, l'archéologie d'une ville. Des liens étroits avec la Société tournaisienne de géologie, de préhistoire et archéologie.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 41-46 (Transversalités 5).
- De Logi (A.).** *Het archeologisch onderzoek aan de Meirebeekstraat in Bachte-Maria-Leerne : Stand van zaken eind december 2015.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 1, pp. 64-69.
- De Maeyer (Jan), Van Goethem (Geert), De Scheemaeker (Koen).** *Erfgoed in beweging : Over de dynamiek van erfgoed en geschiedenis.* In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.).** *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 31-42.
- Demanet (Jean-Claude).** *Pro Geminiaco. Un demi-siècle de collaboration.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 23-32 (Transversalités 5).
- De Reu (Martine).** *Vlaamse topstukken : Topstukkendecreet tegen het licht gehouden.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 2, pp. 8-10 [Contenu : / Inhoud : Topstukkendecreet, Cultureel erfgoed, Vlaanderen].
- Desbat (Armand).** *Quand l'archéologue devient céramologue.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 69-74 (Transversalités 5).
- Despriet (Philippe).** *Zuid-Westvlaamse opgravingen 2015.* Kortrijk, Archeologie Zuid-West-Vlaanderen vzw, 2016, 48 p. (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 92).
- Dewilde (Marc), Wyffels (Franky).** *Toevalsvondst in Wieltje (Ieper - Sint-Jan) : Aan de trappen van de onderwereld.* Brussel, Vlaamse Overheid. Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016, 8 p. (Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 59) [Contenu : / Inhoud : Sint-Jan (Ieper), WOI, ondergrondse oorlogsvoering, dug-outs].
- Dexters (Robert).** *Archeologie : Historie van de archeologische vondsten in Eisden.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 2, pp. 26-30.
- De Zutter (Ode).** *Tien jaar Cultureel-Erfgoedconvenant Land van Waas.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, p. 86.
- Dhaeze (Wouter), Decorte (Jan), Vandeveld (Jessica) (e.a.).** *Van steentijd tot wereldoorlog : Tien jaar archeologiebeleid in Oudenburg (2005-2015).* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 2, pp. 67-120.
- D'hamers (Katrijn).** *Erfgoed zonder grenzen : Erfgoedorganisaties uit Europa in de bres voor vluchtelingen en asielzoekers.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 2, pp. 46-55.
- Ducat (Jean).** *La vocation précoce d'un archéologue.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 11-16 (Transversalités 5).

- Duchesne (Jean-Patrick).** *Les bourgeois de Calais – Auguste Rodin.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 202-203 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Duvosquel (Jean-Marie), Morsa (Denis) (dir.), Ancion (William) (préface).** *Patrimoine religieux & philosophique : 28e édition des journées européennes du Patrimoine en Wallonie : 10 & 11 septembre 2016.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 336 p.
- Engelbrecht (Wilken), Hamers (Bas) (eds.).** *Over de grens bekeken : Transmissie van de cultuur van de Lage Landen.* V Olomouci, Univerzita Palackého, 2016, iv-228 p.
- Fairon (Guy).** *Du ciel, voir le passé sous la terre : Prospections aériennes sur le sud belge et les régions limitrophes.* Arlon, Musée d'Autelbas, 2016, 78 p. (Les cahiers du groupe de recherches aériennes du sud belge, 2016, 45).
- Fillet (Rone).** *Archeosporters Brussel.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 11, pp. 6-9.
- Flahaut (Michel), Pingot (Jean-Louis).** *La nature de la pierre de la Croix de Saint-Géry.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 103, pp. 17-25.
- Gerits (Jan).** *Glasmedaillons en kleine historische glasramen uit de 16de-18de eeuw in Vlaams-Brabants bezit.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 2, pp. 84-87.
- Gilissen (Pierre).** *Raymond Brulet – Pionnier de la section des fouilles de la Commission royale des monuments, sites et fouilles de la Région wallonne.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 57-68 (Transversalités 5).
- Goeminne (Koen).** *De vergeten graftombe van Hugo II, burggraaf van Gent : Een status quaestionis.* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 2, pp. 3-20.
- Hameeuw (Hendrik) (ed.).** *Recent archeologisch onderzoek West-Vlaanderen.* Roeselare, Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2015, 102 p. (West-Vlaamse Archaeologica 25).
- Hans-Collas (Ilona).** *Conclusion.* In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 385-392 (Scientia artis 11).
- Hans-Collas (Ilona).** *De la description des peintures murales à leur interprétation.* In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 211-322 (Scientia artis 11).
- Hans-Collas (Ilona).** *Le Maître de Ponthoz : son talent et son œuvre à Ponthoz et à Bois.* In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 323-384 (Scientia artis 11).
- Hantson (Willem).** *Hondekensmolen unearthed : Archeologisch onderzoek in Izegem 2011.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 1, pp. 23-30.
- Hauwaerts (Evelien).** *We hebben een Topstuk in huis! Wat nu?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 2, pp. 11-13 [Contenu : / Inhoud : Topstukkendecreet, Cultureel erfgoed, Vlaanderen].
- Hendriks (Veerle), Martens (Femke), Minsaer (Karen).** *Begraven onder de parking van 't stad : Archeologisch vooronderzoek op de Scheldekaaien in Antwerpen.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 11, pp. 14-16.

- Heynen (Hilde), Allacker (Karen), Bervoets (Wouter) (e.a.).** *Lutopia : stad van de toekomst*. Leuven, Metaforum KU Leuven; Antwerpen, Polis, 2016, 114 p.
- Huygebaert (Stefan).** *Kunst in Café Artistique Flessinghe*. In : **De Visch (Lieven), Van Vlaenderen (Boudewijn), Beernaert (Brigitte) (e.a.).** *Café Vlissinghe : since 1515*. Brugge, Orde van 500, 2016, pp. 56-73.
- Kervyn de Volkaersbeke (Benoît).** *Een 'middeleeuwse' miniatuur over de strijd op de Sint-Bonifatiusbrug tussen de 'Société Archéologique de Bruges' en de eerste conservator van het Gruuthusemuseum*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 4, pp. 232-242.
- Kockerols (Hadrien).** *Un beau fragment de monument funéraire à Namur*. Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 5-13.
- Leemans (Johan), Meijns (Brigitte).** *Why are some Greater than Others? Actors and Factors Shaping the Authority of Persons from Antiquity to the Renaissance*. In : **Boodts (Shari), Leemans (Johan), Meijns (Brigitte) (eds.).** *Shaping authority : How did a person become an authority in Antiquity, the Middle Ages and the Renaissance?* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 9-20 (Lectio 4).
- Lefere (Marie).** *Jagers-verzamelaars tussen de kloosterzusters*. Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 44-46.
- Legge (Jacky).** *Les tombes de marbriers : quelques observations pour l'établissement d'une future grille de lecture*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 711-732 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Lichtenberg (Lou).** *Delen Antwerps bastion wijken voor tramtunnel*. Archeologie magazine, 2016, 3, pp. 6-7.
- Marchandisse (Alain), Masson (Christophe).** *D'un décor à l'autre, d'un commanditaire à l'autre*. In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XIe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois*. Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 187-210 (Scientia artis 11).
- Mariage (Florian), Pycke (Jacques).** *Les matériaux de couverture de la cathédrale et des édifices privés à Tournai avant 1600. Sources disponibles, état des lieux historique et premier bilan*. In : **Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications, 2016, pp. 43-68 (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].
- Maroye (Marc).** *De beiaard van Sint-Martens-Lierde*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 4, pp. 18-20.
- Martel (Jacques).** *Un carillon exceptionnel sur le point culminant des Flandres*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, pp. 5-9.
- Martens (Pieter).** *Introduction*. In : **Martens (Pieter) (ed.).** *Digitizing and modelling palaces*. Leuven, PALATIUM; Heidelberg, arthistoricum.net, 2016, pp. 9-12 (Virtual palaces 1; PALATIUM e-publication 2) [The PALATIUM workshop Virtual palaces, Part I. Digitizing and Modelling, held in Leuven on 18-19 November 2011].
- Mees (Dahlia).** *Conservation-restauration et conservation préventive des trésors*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 30-45 (Protection du patrimoine culturel 1).

- Meier (Elise).** *Nederland en Vlaanderen spelen haasje-over : Immaterieel Cultureel Erfgoed in de Lage Landen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 4-8.
- Mertens (Claude).** *Le pays de Bohan au fil... des lettres (3e partie).* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 72-78.
- Min (Eric).** *Op stap tussen tekens : Een literaire en artistieke wandeling in de Onze-Lieve-Vrouw-ter-Steenwijk.* Brussel, Vlaams Parlement, 2016, 47 p.
- Minnen (Bart).** *IJzerandsteen als band : Datering van de wijnmuur in Wezemaal en oorsprong van de Walenstraat en Heirbaan in Rotselaar.* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 3, pp. 227-238.
- Mostert (Kelly).** *Erfgoed en virtual reality : Een gedroomde combinatie.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 4, pp. 18-22.
- Norman (Anne).** *10 espaces singuliers en Brabant wallon.* Wavre, Province du Brabant wallon, 2016, 71 p. (Architectures 16).
- Palumbo (Margherita), Sidoli (Eugenio) (eds.).** *Books that made Europe : Economic governance and democracy from 15th to 20th century.* Brussels, Bibliotheca Wittockiana, 2016, 354 p.
- Parmentier (Jan), Wyballie (Daan), D'hondt (Jan), Dobbelaere (Annelies), Vandamme (Ludo), Beernaert (Brigitte), Huyghe (Jan), Hillewaert (Bieke), Vandewalle (André), Van Poucke (Tine), De Bruyne (Hilde), Moenaert (Patrick).** *Veelvuldige Chinese Gezichten : China-belangstelling in Brugge in de 18de en 19de eeuw.* Brugge, Musea Brugge, 2016, 48 p.
- Pesson (William), Culot (Maurice) (introduction).** *Architectures rosicruciennes : Du XVIIe siècle à nos jours.* Bruxelles, AAM, 2016, 156 p.
- Peters (E.), Nollen (Joeske), de Jonge (L.).** *Archeologisch onderzoek in en rondom Breda in het jaar 2014.* Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom", 2015, 68, pp. 186-208.
- Plumier (Jean).** *Quand la recherche sert l'intérêt général.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 47-56 (Transversalités 5).
- Potvlieghe (Ghislain), De Loecker (Jean-Paul) (fotograaf).** *Orgels in het Pajottenland.* S.l., Heemkundige Kring van Gooik / Uitgeverij De Draak vzw, 2016, 328 p. (+ 1 CD) (Vergeten meesterwerken).
- Reygel (Patrick).** *Het archeologisch onderzoek aan de Perronstraat.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 48, pp. 1168-1172.
- Rombouts (Luc), Belemans (Rob).** *Wie beiert weet waar de klepel hangt : Praktijkontwikkeling rond het borgen van de beiaardcultuur.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 1, pp. 32-37.
- Schindler Kaudelka (Eléni).** *Raymond Brulet – Fautor rei cretariae romanae.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 75-82 (Transversalités 5).
- Schudel (Walter).** *Matériaux et technique : de l'observation à l'analyse scientifique. Les matériaux et leur utilisation.* In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 127-150 (Scientia artis 11).
- Schudel (Walter).** *Restaurer, conserver : une démarche extrêmement problématique.* In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 113-126 (Scientia artis 11).

- Sence (Michel).** *Fouilles archéologiques à Comines-France, le site Hurlupin-Château.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 337-340.
- Smeets (Maarten).** *Archeo-rapport 366 : Het archeologisch vooronderzoek aan de Geldenaaksebaan te Heverlee.* Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2016, s.p.
- Sosnowska (Philippe), Fraiture (Pascale), Crémer (Sarah).** *Contribution to the history of Brussels floorings, Belgium (16th-19th centuries). Initial results of an archaeological and dendrochronological investigation.* In : **Fraiture (Pascale) (éd.).** *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture.* Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, pp. 78-111 (Scientia artis 12).
- Steenhoudt (Michiel), Smeets (Maarten).** *Archeo-rapport 360 : Het archeologisch onderzoek aan de Wijnpersstraat 10 te Leuven.* Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2016, [s.p.]
- Tillie (Willy).** *Labyrinten in de wereld en in de Westhoek.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 3, p. 23.
- Toussaint (Jacques).** *Critériologie des trésors.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 22-29 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Paysage avec scène d'agression – Henri Bles et Lucas van Valckenborch.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 214-215 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Paysage avec la parabole du Bon Samaritain – Henri Bles.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 218-219 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Saint Jérôme dans un paysage – Henri Bles et Lambert van Noort.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 22-29 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van Assche (Eline).** *L'iconoclasme comme stratégie guerrière, jadis et aujourd'hui.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 74-75.
- Van Bos (Marina).** *X-ray Fluorescence Analysis of the Murals in the Chapel of Ponthoz and Parish Church at Bois.* In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.).** *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois.* Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 151-180 (Scientia artis 11).
- Van Bouchaute (Piet), De Meester (Patty).** *Sint-Nicolaaskerk Sint-Niklaas.* Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2016, 14 p. (Erfgoedprokkels).
- Van Camp (Bart).** *Archeologische nieuwtjes : Van prehistorische tot middeleeuwse vondsten in onze gemeente.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 40-41.
- Vandebotermert (Jurgen).** *De Halse beiaard, een stil schandaal.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, pp. 36-38.
- Van den Bossche (Benoît).** *Ivoire des trois résurrections.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 152-153 (Protection du patrimoine culturel 1).

- Vanden Eynde (Jean-Louis).** *Panelled frames, modes of use : A technological and typological study of several roof rames in the Hainaut (Belgium).* In : **Fraiture (Pascale) (ed.).** *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture.* Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, pp. 112-127 (Scientia artis 12).
- Van de Perre (Arnold).** *Wat zit er in de Affligemse ondergrond? (2).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 325-327.
- Vander Ginst (Vanessa), Smeets (Maarten).** *Het archeologisch vooronderzoek aan het Brouwerijplein te Leuven.* Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2016, 26 p. (+ DVD) (Archeo-rapport 358).
- Vanderhoeven (Alain), Eryvynck (Anton) (red.).** *Het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek van de O.L.V.-basiliek van Tongeren (1997-2003). Deel 1 : Vondstcatalogus.* Brussel, Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016, 558 p. (Relicta monografieën 11).
- Vanderhoeven (Alain), Eryvynck (Anton) (red.).** *Het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek van de O.L.V.-basiliek van Tongeren (1997-2003). Deel 2 : Studie van de vondsten.* Brussel, Agentschap Onroerend Erfgoed, 2016, 637 p. (Relicta monografieën 12).
- Van Devyvere (F.).** *Onder Lichterveldse zoden : Archeologisch onderzoek langs de Stegelstraat.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 125-204.
- Van Eenoo (Mieke).** *Jan Geerkens : Amateurarcheoloog uit Kinrooi herontdekt.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 8-11.
- Van Geesbergen (Dominique).** *Le Hainaut oriental. Trente huit années au sein de la Société royale d'archéologie, d'histoire et de paléontologie de Charleroi.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 17-22 (Transversalités 5).
- Van Leeuwen (Jacqueline).** *"Tijd voor vakmensen!" : Een nieuwe visie op vorming in de erfgoedsector.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 1, pp. 4-10.
- Van Vaerenbergh (Jeroen).** *Bosbouw bij Hulsterlo : Archeologisch onderzoek te Kieldrecht-Kouter.* Tielcelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 29, 2016, 9, pp. 132-142.
- Vastmans (Frank), Buyst (Erik).** *Socio-Economic Impact of Built Heritage in Flanders : Results and Methodological Discussion.* In : **Van Balen (Koen), Vandesande (Aziliz) (eds.).** *Heritage counts : International Conference on the economic, environmental and cultural impact of heritage, 2015, Leuven.* Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 153-162 (Reflections on cultural heritage, theories and practices).
- Vergain (Philippe), Letor (Axelle).** *Une gestion territoriale du patrimoine archéologique : Amorces de planification en Wallonie et en France.* In : **Camara (Abdoulaye), Négri (Vincent) (dir.).** *La protection du patrimoine archéologique : Fondements sociaux et enjeux juridiques.* Paris, L'Harmattan, [2016], pp. 221[ff.] (Droit du patrimoine culturel et naturel).
- Vermeiren (Geert).** *Archeologische evenwichtsoefeningen in het Gentse Wintercircus.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 6-7.
- Verslype (Laurent).** *L'archéologie de l'Antiquité tardive, du haut Moyen Age et urbaine.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 95-96 (Transversalités 5).
- Verslype (Laurent), Vilvorder (Fabienne).** *Une carrière, un centre d'excellence. 40 ans de recherches et de formation en archéologie nationale.* In : **Verslype (Laurent) (dir.).** *De Gallia : Raymond Brulet, historien, archéologue, gestionnaire et pédagogue.* Louvain, Presses Universitaires de Louvain, 2011, pp. 135-155 (Transversalités 5).

- Vervoort (Robby), Bruggeman (Jordi), Reyns (Natasja).** *Archeologische opgraving Antwerpen – Oudeleuwenrui*. Temse, All-Archeo, 2016, 2 Vol. (73, 51 p.) [+ DVD-ROM].
- Walterus (Jeroen), Vander Stichele (Alexander).** *De staat van de cultureel-erfgoedsector in 2014 : Enkele resultaten en tendensen uit het Cijferboek cultureel erfgoed*. Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 4, pp. 23-27.
- Willemsen (Annemarieke).** *Archeologie van Maastricht tot Maasvlakte*. Archeologie magazine, 2016, 1, pp. 6-7 [N.a.v. de tentoonstelling 'Maas & mens' te Leiden (Rijksmuseum van Oudheden) 15 december 2015 t/m 31 december 2016].
- Wodon (Bernard), Foret (Michel) (préfacier).** *Mille ans de rayonnement artistique liégeois*. Liège, Éditions de la Province de Liège, 2016, 285 p.
- b. Démographie, industrie, commerce, agriculture, moulins – Demografie, nijverheid, handel, landbouw, molens**
- Alff (Marie-Laure).** *Sur les traces d'Ide d'Ardenne*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 32-37.
- Algot (Guy).** *Molenadvertenties*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 381-383.
- Andries (Nora).** *Naar de bron : Een technische benadering van vroege Binche-kant = Une approche technique de la dentelle de Binche initiale = Eine technische Betrachtung der frühen Binche-Spitzen = A technical approach to early Binche lace*. Antwerpen, Stichting Carolus Borromeus, 2015, 60 p.
- Barbazon (Yvon).** *Chairière et ses moulins*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 43-52.
- Barbazon (Yvon).** *Fabrication de chaux et de briques en Ardenne*. Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, pp. 135-138.
- Barbazon (Yvon).** *La ferme et les 3 moulins de Beauraing à partir du 17ème siècle*. Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore, 2016, 52, pp. 20-65.
- Barbazon (Yvon).** *Le moulin de Felenne*. Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore, 2016, 51, pp. 20-41.
- Barbazon (Yvon).** *Le moulin d'Olenne (Holenne) (1ère partie)*. Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore, 2016, 51, pp. 42-57.
- Barbazon (Yvon).** *Le moulin d'Olenne (Holenne) (2ème partie)*. Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore, 2016, 52, pp. 14-19.
- Barbazon (Yvon).** *Restauration de moulins sur Gedinne : Petit Rot et Wavreille*. Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, pp. 142-143.
- Beghin (Christiane).** *La ferme de Rome*. Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe, 2016, 40 p. (Le Lothier roman, 2016, 3).
- Belemans (Rob).** *Een leven lang documenteren*. Max Broes en de triage-lavoir van Péronnes-lez-Binche. Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 29-32.
- Bernaerts (Leon).** "De Heivelden", *Heihoek 3, Blaasveld : Van lemen huisje tot langgevelhoeve*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 2, pp. 2-5.
- Bernard (Henri).** *Il était une fois... La forgerie dans la région de Rocroi*. Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, 6 (n° 222), pp. 456-459.
- Blanc (Annie), Blanc (Philippe), Tournour (Francis).** *Origine de marbres blancs employés au Moyen Âge et à la Renaissance dans les anciens Pays-Bas méridionaux*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire

- et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 549-566 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Branquart (Bernard).** *Les moulins d'Ecaussinnes*. Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 174, pp. 49-53.
- Buelens (Steven).** *Delirium Tremens : La Brasserie Huyghe, l'histoire d'une réussite*. Tielt, Lannoo, 2016, 140 p.
- Caestecker (Frank).** *Vluchten door de eeuwen heen*. Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 2, pp. 26-33.
- Camerlynck (Leo).** *De wijnbouw in Brabant... en in Vorst en Ukkel*. Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 259, pp. 28-30.
- Canseliet (Ovide).** *Les moulins de Beloeil*. Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/2 (vol. 19, n° 146), pp. 29-37.
- Ceulemans (Pieter).** *Vreemdelingenkwesities in het land van Aarschot*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 3, pp. 161-168.
- Claeys (Jackie).** *Huwelijksleeftijd door de eeuwen heen*. In : **Baete (Frank) (e.a.)**. *Bruiloftsklokken luiden : Meer dan honderd jaar trouwen in Groot-Assenede*. Assenede, Twee Ambachten, 2016, pp. 5-8 (De Twee Ambachten, 24, 2016, 1).
- De Baets (Peter).** *Over Italianen en 'Savoyards' in de 18de en 19de eeuw (1) : [Migratie]*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 364-372.
- De Baets (Peter).** *Over Italianen en 'Savoyards' in de 18de en 19de eeuw (2)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 487-493.
- De Bie (Ria).** *Servaes en de molen op de Schootheide*. In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 104-112 (Heemkundig Jaarboek 51).
- De Clercq (Bjorn).** *Brouwerijen in Assenede, een kort overzicht*. De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 87-89.
- De Gryse (Janiek).** *Archeologische opgraving Van Mosseveldemolen Aalst*. Brugge, Ruben Willaert, 2016, 55 p. (+ CD-ROM) (Rapport 104).
- Denewet (Lieven), Augustyn (Beatrijs).** *De droogmakerij "de lage Moere" van Meetkerke*. Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 4, pp. 177-199.
- Denewet (Lieven).** *Ons laatste hoevemolentje te Eggewaartskapelle*. Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 2, pp. 58-59.
- Denewet (Lieven).** *Ruim 60 Vlaamse molens bij de notaris (2010-2016)*. Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 2, pp. 60-81.
- Denewet (Lieven).** *De Watermolen van Kleerbeek te Houwaart als eerste uitgerust met de vortex-turbine van Turbulent*. Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 1, pp. 36-43.
- De Taeye (Bart), De Rijck (Elke).** *Hoegaarden, rijk aan watermolens*. Levende Molens, 38, 2016, 4, p. 39.
- De Taeye (Bart), De Rijck (Elke).** *Na 35 jaar maalt de molen van Hoksem opnieuw*. Levende Molens, 38, 2016, 4, p. 39.
- De Temmerman (Ludwig).** *Hof Ten Broeke te Sint-Maria-Oudenhove : Het neerhof van het kasteel van Lilare*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 4, pp. 6-17.

- De Temmerman (Ludwig).** *De Perlinkmolen te Elst : Een van de oudste watermolens.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 1, pp. 13-16.
- Devos (Isabelle), Schmidt (Ariadne), De Groot (Julie).** *Introduction : Unmarried and Unknown : Urban Men and Women in the Low Countries since the Early Modern Period.* Journal of Urban History, 42, 2016, 1, pp. 3-20 [DOI : <https://doi.org/10.1177/0096144215610770>] [Special issue : **Devos (Isabelle), Schmidt (Ariadne), De Groot (Julie) (eds.)**, *The Lure of the City : Comparative Perspectives on Singles in Towns in the Low Countries, 1600-1940*].
- Devriese (Luc).** *Het Belgisch trekpaard : Zijn geschiedenis : Enkele getuigenissen en een museum in Vollezele.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 30-32.
- Devriese (Luc).** *Winkels historisch-taalkundig bekeken.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 2-3.
- Devroe (An).** *Tentoonstelling : Twee eeuwen biercultuur in de Zennevallei.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 2, pp. 12-16.
- de Waha-Jurion (Françoise), de Waha (Michel).** *Pierres et savoir faire de la tour Burbant. Une première approche.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**, *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 587-616 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- D'hamers (Katrijn).** *Vluchten is van alle tijden.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 2, pp. 4-5.
- Diederich (Eric), Jacques (J.C.).** *Werken aan de Luizenmolen van Anderlecht.* Levende Molens, 38, 2016, 5, pp. 72-74.
- Drobecq (Pierre).** *Schilderij van de Van Kerrebroeckmolen in Jabbeke.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 4, pp. 207-208.
- Drobecq (Pierre).** *Schilderij van de Zandwegemolen te Brugge uit 1933.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 3, pp. 155-156.
- Dubuisson (Michel).** *La fabrication de la bière à l'abbaye de Villers : Les limites d'une reconstitution «à l'identique».* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 22-23.
- Ducatteeuw (Etienne).** *Het Beverse Goed te Beaulieu aangekocht door de Stad Waregem.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 383-384.
- Eggen (Coen).** *Vakwerkbouw, 600 jaar bouwen met hout en leem in Zuid-Limburg en omstreken.* Nijmegen, Vantilt, 2016, 263 p.
- Eggerickx (Thierry), Brée (Sandra), Bourguignon (Mélanie).** *Transitions de fécondité et évolutions économiques du 18e au 21e siècle : Le cas de la Wallonie.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 3/4, pp. 46-74.
- Geysen (Stan).** *Brouwers, bierstekers en bierhandelaars in Beerse en Vlimmeren.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 17-80.
- Gheeraert (Johan).** *Steentje Molen : Het verhaal van een molen, een boerderij en enkele huizen tussen Poperinge en Elverdinge.* S.l., Johan Gheeraert, 2016, 93 p.
- Gillisjans (Marc).** *Kroniek van het Hof ten Elder.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 235-260.

- Goossens (Carine).** *VZW Prosperite, een nieuwe toekomst voor de Prosperhoeve.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring “Het Land van Beveren” vzw, LIX, 2016, 1, pp. 9-12.
- Groessens (Eric).** *Le marbre Sainte-Anne.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 699-710 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Hoornaert (Geert).** *Olie-rosmolens in de Roeselaarse binnenstad in de XVIIIde eeuw.* Erfgoed Roeselare : Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O., 5, 2016, 1, pp. 6-9.
- Houthoofd (Gabriel).** *De verdwenen windmolens van Koolskamp.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooe-Koolskamp, 2016, 12, pp. 85-99.
- Huys (Paul).** *Molenadvertenties in de “Gazette van Gend” van 1799.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 1, pp. 44-47.
- Laethem (Yvonne).** *La brasserie Roland.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/1 (vol. 19, n° 145), p. 26.
- Lambert (Bart), Wilson (Katherine Anne).** *Introduction : Luxury Textiles in Italy, the Low Countries and Neighbouring Territories (Fourteenth to Sixteenth Centuries) : A Conceptual Investigation.* In : **Lambert (Bart), Wilson (Katherine Anne) (eds.).** *Europe's rich fabric : The consumption, commercialisation, and production of luxury textiles in Italy, the Low Countries and neighbouring territories (fourteenth-sixteenth centuries).* Farnham, Ashgate, 2016, pp. 1-9.
- Lefevere (Alex).** *De Wihoeft, een kleine hoeve in een groot verhaal.* Te Lomelle op die Campine. Driemaandelijks tijdschrift van Erfgoed Lommel vzw, 42, 2016, 1, pp. 7-26.
- Mattens (Danny).** *Over dienstboden bij landbouwers in Vlaanderen (17de-19de eeuw).* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 4, pp. 32-48.
- Molenforum Vlaanderen.** *Vijftien Vlaamse “Actieve Molens 2016”.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 3, pp. 127-139.
- Nivelle (Arnold).** *De Wede Molen van Heukelom.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 9-13.
- Ockeleij (Jaak).** *De pachters en eigenaars van de Koereitmolen in Asse-Krokegem (17de - 20ste eeuw).* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 1, pp. 1-16.
- Okerman (Lieve).** *Naaldkant in Brakel een eeuw geleden.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 58-60.
- Okkerse (Sabine).** *Overzicht van de eenmalige en terugkerende werken in het beheersplan van de Verrebeekmolen te Opbrakel (Brakel).* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 3, pp. 121-123.
- Oostra (Fred).** *Windrichting en windsnelheid in Vlaanderen nu en later.* Levende Molens, 38, 2016, 5, pp. 68-71.
- Patteuw (Jo).** *Hofstede De Vosseput.* Ons Wingene : Jaarboek, 2016, pp. 70-87.
- Peelman (Marc).** *De overbrenging van de Gansakermolen naar Sint-Amands.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 2, p. 57.
- Peelman (Marc).** *Trekkershutten op het domein van de Steenoven te Sint-Amands.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, pp. 38-42.
- Philippo (Robert).** *Macht, malaise en migraties.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegenschap, 52, 2016, 1, pp. 27-32.

- Poulain (Michel).** *Les 350 ans d'évolution du paysage démographique de Charleroi.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 25-52 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Salamagne (Alain).** *Courants d'exportation de la pierre bleue dans le sud du comté de Hainaut (14e-16e siècles).* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 733-762 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Schils (Marie-Christine).** *Le tour de Lambert Xhrouet.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 168, pp. 6-12.
- Scolart (Georges).** *L'invention de la "machine à tricoter", un fruit de l'amour.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/2 (vol. 19, n° 146), pp. 46-48.
- Segers (Arno).** *Een nieuwe molen op de Oeterbeek – Goyensmolen.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 66-70.
- S.n.** *De Blaarmolen in Tongeren.* Levende Molens, 38, 2016, 3, pp. 40-44.
- S.n.** *Catalogue de l'exposition : 200 ans d'activité brassicole à Beloeil.* Beloeil, Association pour la sauvegarde du patrimoine, 2016, pp. 53-82.
- S.n.** *De Grasheidemolen van Putte.* Levende Molens, 38, 2016, 4, pp. 41-42.
- S.n.** *Huwelijken te Borchtlombeek 1793-1910.* S.l., Familiekunde Vlaanderen. Regio Dilbeek, 2016, 115 p.
- S.n.** *Huwelijken te Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek 1792-1910.* S.l., Familiekunde Vlaanderen. Regio Dilbeek, 2016, 245 p.
- S.n.** *Huwelijken te Pamel 1792-1910.* S.l., Familiekunde Vlaanderen. Regio Dilbeek, 2016, 245 p.
- S.n.** *Huwelijken te Strijtem 1793-1910.* S.l., Familiekunde Vlaanderen. Regio Dilbeek, 2016, 54 p.
- S.n.** *Molens en maalterijen in Broechem, Emblem, Oelegem en Ranst.* Levende Molens, 38, 2016, 3, p. 45.
- S.n.** *De Rotemse Molen in Halen.* Levende Molens, 38, 2016, 6, pp. 90-93.
- Sonck (Steven).** *Brouwerij Walravens te Kwakenbeek : Het relaas van de laatste brouwerij in de geschiedenis van Gooik.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, pp. 40-47.
- Souffreau (Georges L.).** *Geschiedenis van de Wind- en Watermolens te Aspelare en Nederhasselt.* Woubrechtgem, Georges L. Souffreau, 2016, s.p.
- Stroobants (Aimé).** *Dendermonds zilver en tin uit het klooster van de Zwartusters-Augustinessen.* Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 241-266.
- Surquin-Godart (Marie-Josée).** *Le moulin de Wadelincourt.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/4 (vol. 19, n° 148), pp. 101-108.
- Tasca (Daniela).** *1001 Italianen : Vijf eeuwen immigratie in de Nederlanden.* Amsterdam, Athenaeum – Polak & Van Gennep, 2016, 223 p.
- Tesain (Albert) (préface).** *Céramiques et verreries de la région du Centre.* Le Roelux, Cercle d'histoire Léon Mabille, 2015, [non paginé].
- Tillieux (Jean).** *Remarques sur la nuptialité à Mozet sous l'Ancien Régime et au début du XIXe siècle (1685-1820).* Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 15-20.

- Vandenbergh (Raf).** *Geschiedenis van de Izegemse schoennijverheid*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 2, pp. 3-34.
- Van den Bossche (Karel).** *Molenspreekwoorden : molenaarsmoraal*. Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 4, pp. 202-206.
- Van der Jeught (François), Bosselaers (Antoon).** *De bouw van de stenen schorswindmolen "De Coddaert" in Mechelen (1752-1753)*. Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 3, pp. 145-154.
- Van der Jeught (François).** *Het omwaaien van de Mechelse Ziekeliënmolen in 1661 als door "Satan uytter hel"*. Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 1, p. 48.
- Van De Velde (Guido).** *Maria De Decker... 50 jaar geleden [Weiveldmolen, 1961, Camiel De Decker, molenhuis, De Voorpost 1966, Dekkers molen]*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 4, pp. 150-159.
- Vandewalle (Chris).** *Bier en brouwers bij de vleet : Het brouwbedrijf in Vleteren en Woesten (18de - 21ste eeuw)*. Alveringem, Mout- en Brouwhuis de Snoek, 2016, 128 p.
- Van Dievoet (Walter).** *Ieperse edelsmeden van het ancien régime*. Brussel, Academie voor de Geschiedenis van de Edelsmeedkunst in België, 2016, 176 p.
- Van Driessche (Thomas).** *'van goeden koerliken Rotcelaerstone wel ende reynlic ghehouwen' : Winning en toepassing van Diestiaanijzerzandsteen in het Hageland van de middeleeuwen tot de 20ste eeuw*. Relicta : Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen, 2016, 13, pp. 7-124.
- van Eycken (Jos).** *Oorlogsschade Molen van Aken in Putte*. Levende Molens, 38, 2016, 4, pp. 40-41.
- Vangeel (Luc).** *De Calsterhoeve te Rijmenam : Een pachtcontract uit de 18de eeuw*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 3, pp. 239-250.
- Van Ginckel (Leo).** *Geschiedenis van de eeuwenoude hoeve Van Ginckel in de Kapelstraat*. Jaarboek Heemkundige Kring van Malle, 2016, XXXVII, pp. 101-109.
- Verachtert (Luc).** *Molens en maalderijen in Broechem, Emblem, Oelegem en Ranst*. Oelegem, Heemkundige Kring De Brakken, 2016, 272 p. (Jaarboek / Heemkundige Kring De Brakken [Oelegem] 2016).
- Vermeiren (Carlos).** *Boerderijen in Zevergem (Deel I - verdwenen boerderijen)*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 63-124.
- Vermeiren (Hugo), Marcus (Fons).** *Waar stond ooit de Stabroekse rosmolen?* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 2, pp. 23-26.
- Verwerft (Bart).** *Hof ter Welle krijgt vroegere grandeur terug*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren" vzw, LIX, 2016, 1, pp. 28-32.
- Vincent (Patrice).** *De la corporation à la confrérie des pottiers de Bouffloulx*. Châtelaineau, Editions du Gral, 2016, 51 p.
- Vyvey (Edouard G.).** *Een onbekende brouwerij op Middelkercke of... toch niet helemaal onbekend*. Graningate. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring van Middelkerke, 36, 2016, 141, pp. 1-9.
- Willemart (Jacques).** *Les anciennes briqueteries namuroises*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 791-808 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).

c. *Les châteaux, seigneurs et seigneuries – Kastelen, heren en heerlijkheden*

- Adriaens (Miet), Cools (Hans).** *Tot profijt van de stad : Informele politieke participatie en geschenken in de heerlijkheid Diest (1499-1568)*. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 13, 2016, 3, pp. 77-107 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.868>].
- Ameeuw (Jozef).** *Gebeurtenissen in en rondom het kasteel van Beauvoorde tijdens de Eerste & Tweede Wereldoorlog*. Koksijde, Jozef Ameeuw, 2016, 23 p.
- Barbazon (Yvon).** *Les châteaux de Févry et du Rot à Gedinne village*. Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, pp. 75-82.
- Bastiaen (F.).** *Verdwaalde archivalia? Inventaris oud archief parochie en heerlijkheden Lotenhulle*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 1, p. 114.
- Bellin (François).** *A propos du droit de halage au pied du château de Durbuy*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 136, pp. 49-53.
- Beun (Johan).** *Nieuwe inzichten over de heerlijkheid Mesen en de 'mansus' van de deken (1180)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 74-83.
- Binnemans (Ingrid), van Landeghem (Danny).** *Een (h)eerlijk recht? ... Of inpikkerij?* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 71-78 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Bouly de Lesdain (Renaud).** *Du Château de Rexpoëde au Groenhof*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 12-13.
- Burie (Wilfred).** *Les possessions de la Maison princière d'Arenberg, en Brabant Wallon, au XIXe siècle*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Pays. Bulletin de liaison, 2015, 77, pp. 64-71.
- Caes (Ward), Vandesande (Jo), Minnen (Bart).** *Het verdwenen slot van Roost : Een uniek kasteel in het hertogdom Brabant*. Haacht, Haachtse Geschied- en Oudheidkundige Kring, 2016, 190 p.
- Castelain (Rik).** *Elsegem : Dorpsheerlijkheid, feodale en andere goederen (15de-17de eeuw)*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 43-66.
- Coenaerts (Jan), Pype (Pedro).** *Van klooster tot ruïne : Het bewogen verleden van het Limburgse kasteel Henegauw*. Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 18-20.
- Coomans (Thomas).** *Le bâti, support matériel des peintures : analyse architecturale de la chapelle du château de Ponthoz et de l'église de Bois*. In : **Hans-Collas (Ilona) (dir.)**. *D'une même main : Peintures murales du XVe siècle dans la principauté de Liège : Regards croisés sur la chapelle du château de Ponthoz à l'église de Bois*. Bruxelles, Institut royal du patrimoine artistique, 2016, pp. 33-74 (Scientia artis 11).
- Cornelis (Bert).** *Rega's hof : Het kasteel, zijn bewoners en Rotselaar-Heikant*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 30-45.
- Cornelis (Bert).** *Rega's hof : Het kasteel, zijn bewoners en Rotselaar-Heikant*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 2, pp. 140-154.
- Coun (Th.).** *De familie van Cranevelt en de heerlijkheid Neerharen in de 16de en 17de eeuw*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 103-150.
- Das (Erwin).** *Poging tot reconstructie van de geschiedenis van kasteeldomein : 'het Lobos'*

- (deel 1). Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2016, pp. 11-21.
- Debbaut (Ronny).** *De Ierse Prestons, heren van Sint-Joris (1647-1675)*. Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 137-150.
- Debbaut (R.).** *Staten van Goed van de heerlijkheid het Poekse te Nevele*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 3, p. 104.
- De Bondt (Louis).** *Het domein en de heerlijkheid van Drietoren te Londerzeel 1100-2000 : hun opeenvolgende eigenaars en hun aandeel in 900 jaar Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 143 p.
- De Bondt (Louis).** *Hof ten Trappen de heerlijkheid te Steenhuffel 1330-1900 : De eigenaars en hun aandeel in de Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 45 p.
- De Bondt (Louis).** *De hoven van Marselaer in Steenhuffel en Malderen 1250-1831 : De opeenvolgende eigenaars en hun aandeel in 6 eeuwen Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 183 p.
- De Bondt (Louis).** *Het Ridderhof te Moortere te Londerzeel 1350-1540*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 45 p.
- De Bondt (Louis).** *Ten Broecke en Groenhoven, het kasteeldomein te Malderen 1230-2010 : 33 eigenaars en hun aandeel in 800 jaar Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 128 p.
- de Cartier d'Yves (Jacques).** *Histoire et patrimoine : La pierre tombale d'Arnould de Brandebourg dans la chapelle de Hubinne (Hamois). Les seigneurs de Hubinne de 1345 à la fin de l'Ancien Régime d'après les reliefs*. Mémoires des villages du Haut-Bocq : Achet – Emptinne – Hamois – Mohiville – Natoye – Schaltin – Scy, 2016, 11, pp. 24-47.
- Delbecque (Christophe).** *Le Groenhof : jardin de Flandre*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 14-17.
- De Maegd (Chris).** *Ooidonk : "... geen prachtiger kasteel..."*. Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, I, 189, pp. 4-14.
- De Maeyer (Steve).** *Abbé Pouillet en het kasteel van Opdorp (1923-1927) (2)*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 1, pp. 3-12.
- De Maeyer (Steve).** *Abbé Pouillet en het kasteel van Opdorp (1923-1927) (3)*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 2, pp. 54-65.
- Den Hond (Sarah).** *De ideeën van Chyusenaar getoetst aan de eclectische architectuur van Beyaert : het kasteel Marnix de Sainte-Aldegonde in Bornem*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, pp. 23-29.
- Depauw (Claude).** *L'état de biens à la mortuaire de Guilbert de la Barre, seigneur de Mouscron (+ 1592). Le mobilier du château de Mouscron comme élément de culture châtelaine*. In : **Cauchies (Jean-Marie), Henrion (Marie), Bragard (Philippe) (dir.)**. *Lire, danser et chanter au château : La culture châtelaine, XIII-XVIIe siècles*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 47-60.
- Depauw (Claude), Debroux (Anne) (avec la collaboration de).** *Vaisselles de table et ustensiles de cuisine du château seigneurial de Mouscron d'après l'inventaire après décès de Guilbert de la Barre (+ 1592)*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luyppaert (Monique) (dir.)**. *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 321-340 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- de Trazegnies (Olivier).** *De 19de eeuw moet gered worden*. Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, IV, 192, pp. 36-39.

- De Vlieger-De Wilde (Koen).** *De fruitmuur van het kasteel d'Ursel in Hingene.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, II, 190, pp. 23-27.
- de Wasseige (François-Emmanuel).** *De dossiers van Francis Bonaert en de Vereniging der Historische Woonsteden.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, II, 190, pp. 4-17.
- de Wasseige (François-Emmanuel).** *De restauratie van een tuin in Mons.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, II, 190, pp. 28-34.
- d'Udekem d'Acoz (Bernard).** *Het kasteel en het park van 't Couthof.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, III, 191, pp. 6-16.
- Goeminne (Luc).** *De heren van Vichte, verwant met de Heren van Petegem-Leie.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2016, 83, pp. 5-18.
- Goossens (Willy).** *Had Victor d'Overschie het verval van het adellijk domein te Neerijse wel kunnen voorkomen?* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 2, pp. 92-112.
- Goossens (Willy).** *In het spoor van Jan van Huldenberg naar Bois-Seigneur-Isaac.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, pp. 3-8.
- Gordts (Jan).** *Marie Antoinette Caroline van der Gracht de Fretin en het kasteel ter Elst te Tildonk.* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 2, pp. 134-139.
- Hoffsummer (Patrick).** *Le château de Franchimont à Theux.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 48 p. (Carnets du patrimoine 133).
- Hooghe (Filip).** *Het beleg van het kasteel van Bornem door Hector Vilain en de Gentenaars in 1326.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, pp. 4-6.
- Hossey (Guido).** *Villers-la-Loue, une seigneurie hubertine méconnue.* Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2016, 7, pp. 7[ff.].
- Jadot (Luc).** *L'église et la seigneurie de Scy du XIVe siècle à la fin du Ier Empire - 2ème et dernière partie : De 1815 à la fin du XIXème siècle.* Mémoires des villages du Haut-Bocq : Achet – Emptinne – Hamois – Mohiville – Natoye – Schaltin – Scy, 2016, 11, pp. 144-157.
- Lahouste (Jean-Philippe).** *Le fief et seigneurie de le Warnave à Warneton.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 59-64.
- Lauwaert (Margaux), Peeters (Pierre) (e.a.).** *Regards sur Beloeil et l'histoire millénaire de la Maison de Ligne.* Tournai, Wapica, 2016, 168 p.
- Lenoir (Laurent).** *La Citadelle de Calais.* Bulletin historique et artistique du Calaisis, 201, 2016, pp. 85-90.
- Meganck (Marc), de Wasseige (François-Emmanuel).** *Kastelen en landhuizen van Brussel (VIII) : Koekelberg.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, I, 189, pp. 20-27.
- Motte (Virginie), Mélard (Nicolas).** *Traces de la vie quotidienne dans une prison médiévale : Les graffitis du château de Selles à Cambrai, Nord (France).* In : **Cauchies (Jean-Marie), Henrion (Marie), Bragard (Philippe) (dir.).** *Lire, danser et chanter au château : La culture châtelaine, XIII-XVIIe siècles.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 221-236.
- Mouriaux de Meulenacker (Pierre).** *La bibliothèque de Beloeil.* In : **Cauchies (Jean-Marie), Henrion (Marie), Bragard (Philippe) (dir.).** *Lire, danser et chanter au château : La culture châtelaine, XIII-XVIIe siècles.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 237-246.

- Nachtergaele (Willy).** *Het kasteel van Olsene en zijn bewoners door de eeuwen heen.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 99-127.
- Neven (Marie-Noëlle).** *Gebouwen van architecturaal belang na 1945.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, II, 190, pp. 43-46.
- Nijssen (Rombout), Oosterbosch (Michel).** *Gewoonterechtelijke regelingen over keurgoederen van de heren van Wideux in Sint-Lambrechts-Herk.* Limburg. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 11-19.
- Nijssen (Rombout).** *De installatie van kanunnik Michiel Walram de Borchgrave als heer van Genoelselderen, 22 juni 1754.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 181-186.
- Papin (Kristof).** *La seigneurie du chapitre de Saint-Omer à Rexpoëde et l'impossibilité de nommer des échevins (1448-1449).* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 28-29.
- Pattyn (René).** *Boedelbeschrijving van het kasteel De Naeyer na het overlijden van Alida Peeters, weduwe van Louis De Naeyer (1923).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 3, pp. 10-15.
- Pauly (Guy).** *Het kasteel van Pittingen.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, IV, 192, pp. 29-35.
- Poulain (Maxime), Baeten (Jan), De Clercq (Wim), De Vos (Dirk).** *Dietary Practices at the Castle of Middelburg, Belgium : Organic Residue Analysis of 16th – to 17th-Century Ceramics.* Journal of Archaeological Science, 67, 2016, pp. 32-42 [<https://doi.org/10.1016/j.jas.2016.01.006>].
- Preneel (Arnold).** *Geschillen omtrent de schandpaal van de heerlijkheid van Vlinckambacht in Langemark in 1430, 1541 en 1631.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 1, pp. 3-42.
- Rau (Daan).** *Tentoonstelling : Giovanni Niccolò Servandoni in Kasteel d'Ursel.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 3, pp. 12-16.
- Rotsaert (Koen).** *De Xaverianen op het kasteel Ter Wind.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 1, pp. 40-44.
- Schoellen (Marc).** *De warande van het kasteel van Clervaux (I).* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, I, 189, pp. 28-33.
- Schoellen (Marc).** *Het wildpark van het kasteel van Clervaux (II).* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, II, 190, pp. 18-22.
- Sellier (Raymond).** *La seigneurie du bois de Nieppe et château de La Motte-au-Bois : la réforme.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, pp. 10-14.
- Spaepen (Leo).** *Een raadselachtige steen : Kasteel Erbrugge 1768.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 1, pp. 24-33.
- Timmermans (Djamila).** *Het park van Mariëndal in de steigers.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 3, pp. 145-155.
- van Cleven (Jean).** *Het kasteel Reigerlo te Beernem.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, I, 189, pp. 34-39.
- van Cleven (Jean).** *De neogotische wandschilderingen in het kasteel van Schelderode (1865) (I).* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, IV, 192, pp. 15-19.
- Vandenbussche (Koenraad).** *Eernegemse lenen van de Burg van Brugge.* Ernigahem. Handelingen van de Kring voor Geschied- Heem- en Familiekunde, 35, 2016, 2, pp. 47-62.

- Van den Eynde (Guido) (in samenwerking met Jacques Brinkhof).** *De 'thooren van der water molen' en de ontwikkeling van het kasteel in Breda in het begin van de zestiende eeuw.* In : **van den Eynde (Guido), Toorians (Lauran) (red.).** *Op zand, veen en klei : Liber amicorum Karel Leenders bij gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag.* Hilversum, Verloren; Tilburg, Zuidelijk Historisch Contact, 2016, pp. 249-270 (Bijdragen tot de geschiedenis van het zuiden van Nederland 3).
- Van den Hove (Peter).** *Een vondstmelding archeologie : Het poortgebouw van de burcht van Ninove.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 2, pp. 143-150.
- Verhaegen (Marc).** *Herinneringen aan het leven op het kasteel Beauvoorde te Wulveringem na Arthur Merghelynck (+ 1908).* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 1, pp. 101-118.
- Vermoesen (Karel).** *Het kasteeltje van Doregem.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, pp. 19-20.
- Verstappen (Peter).** *De kastelen van Deurne (1) : Het Bisschoppenhof.* Turninum : Volksmuseum Deurne, 2011, 2, pp. 5-13.
- Wijsman (Hanno).** *Livres et bibliothèques au château en France et dans les anciens Pays-Bas au XVe et XVIe siècles.* In : **Cauchies (Jean-Marie), Henrion (Marie), Bragard (Philippe) (dir.).** *Lire, danser et chanter au château : La culture châtelaine, XIIIe-XVIIe siècles.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 199-220.
- d. *Les abbayes, les couvents, les béguinages, les hôpitaux, les paroisses, les saints et la dévotion – Abdijen, kloosters, begijnhoven, hospitalen, parochies, heiligen en devotie*
- Achard (Claude).** *Saint Blaise, Gargantua et le Poulain de Pézenas.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 245-260 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Angheben (Marcel).** *Les reliquaires mosans et l'exaltation des fonctions dévotionnelles et eucharistiques de l'autel.* Codex aquilarensis, 32, 2016, pp. 171-208.
- Angheben (Marcel).** *Du transitus à la résurrection : La représentation de la destinée posthume des saints dans l'orfèvrerie mosane.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 11-32 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuilletés précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIIIe siècle»].
- Annaert (Philippe).** *La paroisse de Baisy et les abbayes d'Aywières et de Saint-Hubert d'Ardenne au Moyen Âge.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 3, pp. 275-291.
- Balace (Sophie).** *Christ d'Oreye.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 168-169 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Balace (Sophie).** *Lamentation sur le Corps du Christ – Maître de la 'Virgo inter Virgines'.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 210-211 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Balace (Sophie).** *'Sedes Sapientiae'.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 172-173 (Protection du patrimoine culturel 1).

- Beaujean (Philippe).** *Religieuze indijking in de Polder : De broederschap van de rozenkrans in de Polder.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 4, pp. 9-10.
- Biesemans (Bart).** *Het klooster van Aartselaar : Aanvullingen.* Heemkring Aartselaar, 31, 2011, pp. 15-26.
- Bijnen (Jacqueline).** *Maria's Werbeek : Ontstaan en verering van de miraculeuze Lieve Vrouwe ter Sneeuw te Werbeek onder Retie.* Veldhoven, Stichting Historisch Erfgoed Veldhoven, 2016, 98 p. (Bijdragen tot de geschiedenis van de gemeente Veldhoven 9).
- Bijsterveld (Arnoud-Jan A.).** *De overlevering van de vita van Sint-Oda en haar verering in de late middeleeuwen.* In : **Bijsterveld (Arnoud-Jan A.), Roelvink (Véronique) (red.).** *Rondom Sint-OedenRode. Macht, religie en cultuur in de Meierij.* Woudrichem, Pictures Publishers, 2016, pp. 135-145.
- Bijsterveld (Arnoud-Jan A.).** *Het veelbesproken leven van Sint-Oda.* In : **Bijsterveld (Arnoud-Jan A.), Roelvink (Véronique) (red.).** *Rondom Sint-OedenRode. Macht, religie en cultuur in de Meierij.* Woudrichem, Pictures Publishers, 2016, pp. 80-93.
- Bodart (Emmanuel), Stauder (Fred).** *Inventaire des archives de la paroisse de Daussoulx : (1857) 1889-2000.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 23 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 107).
- Bombay (Jo), Eryvynck (Anton), Walgraeve (Raf).** *Sint-Gerolf : de figuur andermaal belicht, methodisch onderzoek van de reliek bewaard te Drongen.* Drongen, Wende, 2016, 62 p. [Contenu : / Inhoud : Inhoud overgenomen uit het Jaarboek 2016 van Dronghine].
- Bresseleers (Frans), De Vylder (Katleen) (ed.).** *Naar Compostela vanuit de Lage Landen bij de zee : Studie rond Sint-Jacobsverering in de Lage Landen.* S.I., Katleen De Vylder, 2016, 187 p.
- Brown (Andrew).** *The archery guild and popular religion.* In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.).** *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016].* Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 87-102.
- Bruyère (Paul).** *Les archives de la Cité de Liège et l'abbaye de Saint-Jacques.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 133-143.
- Bücken (Véronique).** *L'Annonciation et la Visitation, dits panneaux de Walcourt.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 206-207 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Bücken (Véronique).** *Vierge à l'Enfant, une donatrice présentée par sainte Marie Madeleine - Maître à la Vue de Sainte-Gudule.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 208-209 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Buyse (Dirk), De Bruyker (Jens), Fiers (Evelyne) (e.a.).** *Abdij Affligem : Ontdek het abdijlandschap.* Dendermonde, Regionaal Landschap Schelde-Durme, 2016, 26 p.
- Callegier (Hendrik), Vansteelant (Ann).** *Inventaris van het archief van de Heilig Hart van Jezus en Sint-Amandusparochie te Spiere : 1701-1998.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 34 p. (Rijksarchief te Kortrijk : Inventarissen 35).
- Callegier (Hendrik), Vansteelant (Ann).** *Inventaris van het archief van de O.-L.-Vrouw Hemelvaartparochie te Heestert, 1638-2009.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 40 p. (Rijksarchief te Kortrijk : Inventarissen 36).
- Callegier (Hendrik), Vansteelant (Ann).** *Inventaris van het archief van de Sint-*

- Eligijsparochie te Moen, 1740-2006*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 31 p. (Rijksarchief te Kortrijk : Inventarissen 37).
- Cannuyer (Christian)**. *Marie à baudet. Autour de la Fuite en Égypte dans la procession de la dédicace athise*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 261-294 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Cannuyer (Christian)**. *L'origine arménienne de saint Servais, évêque de Tongres : État de la question*. In : **Cannuyer (Christian) (éd.)**. *Entre Orient et Occident : Circulation des hommes, porosité des héritages (Rika Gyselen in honorem) : Actes du colloque, Tongres, Musée Gallo-romain, 13-14 mars 2015*. Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2016, pp. 137-176 (Acta Orientalia Belgica 29).
- Carnier (Marc)**. *Inventaris van het archief van de Onze-Lieve-Vrouwparochie te Hever : 1419-2005*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 52 p.
- Cartier (Nicole)**. *Reflets d'un trésor dispersé : Le trésor du chapitre de Sainte-Aldegonde de Maubeuge : 1482-1693*. Gand, Snoeck, 2015, 336 p.
- Cools (Yves)**. *Daknam en Sint-Blasius*. De Sovereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, pp. 141-146.
- Daem (Paul)**. *Archeologie van de voormalige priorij der Karmelieten, O.-L.-V. Ter Muylen, Liedekerke : Een assessment en verkennend onderzoek*. Liedekerke, Heemkundige kring van Liedekerke, 2016, 101 p.
- de Baere (Guido)**. *Das Ruusbroec-Institut : 90 Jahre Studium der Frömmigkeit in den Niederlanden*. Geist & Leben : Zeitschrift für christliche Spiritualität, 89, 2016, 2, pp. 197-201.
- De Brouwer (Karel), De Brouwer (Karlén), De Coninck (Koenraad) (e.a.)**. *Sint-Jozefkerk Aalst : Geschiedenis van kerk en parochie*. Aalst, Werkgroep Sint-Jozef 125, 2016, 283 p.
- Declercq (Daan)**. *"'t'Hunnen koste af te breken en er op te bouwen een huys staende in het begijnhof" : De onverwachte bouwgeschiedenis van het Gentse Sint-Elisabethbegijnhof tijdens de 19de eeuw*. Handelingen van de Maatschappij van Geschiedenis- en Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 131-156.
- De Keyser (Christopher)**. *Een bedevaartster doorkruist Neerijse : Hoe de drossaard van Brabant ook in Neerijse zijn sporen achterliet*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 4, pp. 214-226.
- De Keyzer (Walter)**. *Un établissement hainuyer d'assistance aux lépreux. La maladrerie Saint-Ladre de Beaumont (14e-16e siècles)*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 45-64 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Delauré (Frans)**. *UITVERGROOT : De processie van Wakkerzeel*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 3, pp. 292-296.
- De Leeuw (Ivo)**. *De metamorfose en ontplooiing van de grote hospitalen tijdens de Italiaanse renaissance*. In : **De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis), Van Roy (Vincent) (eds.)**. *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600)*. Antwerpen, Garant, 2016, pp. 43-52 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).

- Delhaye (Jean-Pierre).** *Folklore et culte de saint Christophe à Flobecq depuis le Moyen Âge.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 289), pp. 182-186.
- De Meireleir (Marc), De Bock (Hubert).** *Het klooster van Saleghem, deel 3.* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 81, pp. 4-11.
- de Meulenaere (Fabrice).** *Les ermites d'Houplines-Nord (actuellement Ploegsteert) (XVIIIe siècle).* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 53-58.
- Depas (Estelle), Rampelberg (Doriane), Ronsmans (Noémie).** *Sur les pas de sainte Gertrude...* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 33-40.
- De Smet (Walter).** *De centen van onze parochie.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 60-66 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Desmette (Philippe).** *Confréries et processions dans le diocèse de Tournai.* Paraboles, 87, 2016, 2, pp. 18-20.
- de Trazegnies (Olivier).** *De abdij van La Ramée viert haar 800-jarig bestaan.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, II, 190, pp. 35-42.
- De Turck (Daphne Mary).** *Serving Masters : An Anthropological Perspective on the Invention, Reinvention and Keeping of Tradition in Contemporary Processions in Honour of Eligius.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 3, pp. 323-339.
- De Waele (Eric), Gautier (Patrice), Loicq (Sabine), Servais (Nicolas), Van Hove (Marie-Laure), Willems (Didier).** *L'abbaye de La Ramée : Autour du moulin domestique et des étangs.* Namur, Service public de Wallonie, 2016, 24 p.
- De Waele (Eric), Heller (Frédéric), Van Hove (Marie-Laure).** *L'Abbaye de Villers-la-Ville : Un parcours archéologique.* Namur, Service public de Wallonie, 2016, 32 p.
- Dewier (Alain).** *Sur les traces de Saint-Agapit : Des Récollets de Binche à l'église Saint-Remi de Waudrez.* [La Louvière], Cercle d'histoire Henri Guillemin, 2016, 40 p. (Passion Patrimoine Local 4).
- Dubuisson (Laurent).** *La procession d'Ath à la fin du Moyen Âge, un théâtre en mouvement.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 343-374 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Ducastelle (Jean-Pierre).** *Saint Christophe à la ducasse d'Ath.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 289), p. 181.
- Ducastelle (Jean-Pierre).** *Saint Christophe, un géant processionnel européen.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 289), pp. 193-206.
- Dumont (J.).** *Le contexte politique de la reconstruction de l'abbatiale.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 145-149.
- Ermens (Daniël), Van Looveren (Erna).** *Plaatsgebonden devotie zkt nieuwe bewaarplaats.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 340-348.

- Exelmans (Eddy), Bergen (Paul), Peeters (Paul).** *Cijnsboek van Averbode onder Testelt Misselbrueck Zichen Tielt etc. vernieuwd in 1519.* Averbode, Heemkring Averbode, 2016, 287 p.
- Gabriëls (Angèle).** *Verdwenen vroomheid : Begijnen uit de polderdorpen.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 4, pp. 16-20.
- Gaens (Tom).** *De bewoners van Sint-Sophia. Over de constructie van kloostergemeenschappen, de destructie van idealen en de deconstructie van pastoorlijsten.* In : **Sanders (Jan G.M.) (ed.).** *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641).* Leuven, Peeters, 2016, pp. 347-356 (Studia cartusiana 5; Miscellanea Neerlandica 44).
- Gaens (Tom), van Lith-Droogleeve Fortuijn (A.M.), Sanders (J.G.M.).** *Kalendarium.* In : **Sanders (Jan G.M.) (ed.).** *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641).* Leuven, Peeters, 2016, pp. 203-294 (Studia cartusiana 5; Miscellanea Neerlandica 44).
- Gaens (Tom), Sanders (J.G.M.).** *Prosopografisch overzicht van de bewoners van Sint-Sophia.* In : **Sanders (Jan G.M.) (ed.).** *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641).* Leuven, Peeters, 2016, pp. 295-346 (Studia cartusiana 5; Miscellanea Neerlandica 44).
- Gerits (Jan).** *Relieken in de kerken van het Oude Land van Aarschot.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 1, pp. 14-29.
- Geûens (Alain).** *Le 800e anniversaire de la fondation de l'abbaye d'Aywiers.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 77, pp. 40-44.
- Geûens (Alain).** *Les cloches de la paroisse Sainte-Gertrude de Lasne.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 75, pp. 22-23.
- Geûens (Alain).** *La paroisse Sainte-Gertrude à Lasne & le comte Guillaume von Schwerin.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 9-10.
- Gijbels (Jos).** *Onze-Lieve-Vrouw-aan-de-Staak ontstaan.* Beringen, Jos Gijbels, 2016, 92 p. (Coursel in de heyde 1826).
- Golinelli (Paolo).** *Mathilde de Toscane / Canossa et les monastères fondés entre les Ardennes et l'Italie du Nord du temps de son premier mariage.* In : **Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 27-51 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).
- Goossens (Willy).** *Agatha, Antoon, Maria, Nicolaas, Paul en Peter of zes heiligen voor vijf parochiekerken.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, pp. 59-68.
- Grégoire (Paul-Christian).** *Les origines d'Orval : Apport des fouilles entre 1962 et 1970.* In : **Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 73-78 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).
- Grootaers (Johan), Verbeke (Jan).** *De restauratie van een uniek stucwerkgewelf van Ian Christiaen Hansche in de bibliotheek van de Parkabdij in Heverlee.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 3, pp. 42-61.
- Heesters (W.), Bijsterveld (Arnoud-Jan A.).** *Het leven van de heilige maagd Oda. Vertaling.* In : **Bijsterveld (Arnoud-Jan A.), Roelvink (Véronique) (red.).** *Rondom Sint-OedenRode. Macht, religie en cultuur in de Meierij.* Woudrichem, Pictures Publishers, 2016, pp. 94-109.

- Henderiks (Valentine).** *Châsse reliquaire de saint Maurice*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 204-205 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Henderiks (Valentine).** *Mise au Tombeau de Soignies*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 182-183 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Henderiks (Valentine).** *Retable de la Vie de la Vierge*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 184-185 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Henderiks (Valentine).** *Retable de la Vierge et de l'Enfance du Christ - Robert Moreau (?) et Pieter I Coeck van Aelst (?)*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 188-189 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Henderiks (Valentine).** *Retable de la Vraie Croix*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 196-197 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Henderiks (Valentine).** *Saint Antoine de Barbefosse*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 178-179 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Henrivaux (Omer).** *La création de la paroisse de Sart-Dames-Avelines*. *Revue d'histoire du Brabant wallon*. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 3, pp. 237-246.
- Hoekx (J.A.M.), Hopstaken (G.), van Lith-Droogleever Fortuijn (A.M.), Sanders (J.G.M.)**. *De kroniek van Gerardus Eligii*. In : **Sanders (Jan G.M.) (ed.)**. *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641)*. Leuven, Peeters, 2016, pp. 19-146 (*Studia cartusiana* 5; *Miscellanea Neerlandica* 44).
- Houben (Jos) (e.a.)**. *Diamant van een parochie : Onze-Lieve-Vrouw van Fatima Bret-Gelieren, 60 jaar parochie 1956-2016*. S.I. [Genk], s.n. [Parochie Bret], 2016, 121 p.
- Huijghebaert (Philippe)**. *Een Maria uit vele*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 126, pp. 33-35.
- Huybens (Gilbert)**. *Fiere Magriet van Leuven*. *Eigen Schoon en De Brabander*. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 3, pp. 361-372.
- Janssens (Herman) (ed.)**. *De premonstratenzer Abdijkerk van Ninove. Barokke pracht in luister hersteld*. Averbode, Werkgroep Norbertijner geschiedenis in de Nederlanden, 2016, 71 p. (Bijdragen van de contactdag 26).
- Jous (Léon)**. *Les curés de la paroisse Sainte Aldegonde à Ecaussinnes-Lalaing*. *Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme*. *Bulletin Trimestriel*, 44, 2016, 176, pp. 127-134.
- Kairis (Pierre-Yves)**. *Buste-reliquaire de saint Poppon - Jean Goesin*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 144-145 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Kairis (Pierre-Yves)**. *Christ mort – Jean Del Cour*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 198-199 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Kairis (Pierre-Yves)**. *Conversion de saint Paul – Laurent Delvaux*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 200-201 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Kairis (Pierre-Yves)**. *Coupe Oranus - Orfèvre GH ou HG*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 140-141 (Protection du patrimoine culturel 1).

- Kairis (Pierre-Yves).** *Fonts baptismaux dits de Notre-Dame.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 156-157 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Kairis (Pierre-Yves).** *Vierge dite des Avocats.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 146-147 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Laffineur-Crépin (Marylène).** *Buste-reliquaire de saint Lambert - Hans von Reutlingen.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 136-137 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Laffineur-Crépin (Marylène).** *Christ en croix dit «Beau Dieu» de Huy.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 166-167 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Laffineur-Crépin (Marylène).** *Clé-reliquaire dite de saint Hubert.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 120-121 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Laffineur-Crépin (Marylène).** *Médaille de l'Arbre de vie.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 82-83 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Laffineur-Crépin (Marylène).** *Tableau-reliquaire de la Vraie Croix.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 130-131 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Laffineur-Crépin (Marylène).** *Vierge à l'Enfant en majesté dite 'Sedes Sapientiae'.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 162-163 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lambiet (Thomas).** *L'abbaye Notre-Dame du Val-Dieu à Aubel.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 48 p. (Carnets du patrimoine 132).
- Lambrechts (Antoine).** *Reis van Petersburg naar Tongeren : De Heilige Lutgart en Dostoevskijs credo.* In : **Boulogne (Pieter), Coudenys (Wim), Soldatjenkova (Tatjana), Verpoest (Lien) (eds.).** *Ik hou van jou, Peters creatie : Festschrift voor Emmanuel Waegemans. Ljubljū tebjā, Petra tvoren'e : festšrift v cest' Emmanuela Vagemansa.* Amsterdam, Pegasus, 2016, pp. 13-20 (Pegasus Oost-Europese studies 28).
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *Devotieprenten van Theresia van het Kind Jezus.* Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 125, pp. 10-13.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *Een molenaar op strafbedevaart naar het Heilig Bloed te Wilsnack.* Levende Molens, 38, 2016, 6, pp. 88-89.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *De strafbedevaart naar Onze-Lieve-Vrouw te Aardenburg.* Heemkring Aartselaar, 36, 2016, 4, pp. 17-23.
- Landuyt (Guido), Gielis (Marcel).** *Processies in Turnhout.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 33, 2015, 3, pp. 31-37.
- Landuyt (Guido), Gielis (Marcel).** *De Turnhoutse parochies, hun processies en de processie van Zevendonk.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 33, 2015, 2, pp. 35-39.
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène).** *Châsse de Notre-Dame de Huy - Atelier de la chasse de saint Remacle à Stavelot.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors*

- classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 122-123 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène)**. *Châsse de saint Domitien – Godefroid dit de Huy (attribuée à)*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 86-87 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène)**. *Châsse de sainte Ode et de saint Georges*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 106-107 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène)**. *Châsse de saint Hadelin*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 78-79 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène)**. *Châsse de saint Mengold – Godefroid dit de Huy (attribuée à)*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 88-89 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène)**. *Christ en majesté dit de Rausa*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 164-165 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène)**. *Evangélaire de Notger*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 80-81 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Laffineur-Crépin (Marylène)**. *Triptyque dit de Sainte-Croix*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 84-85 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Lemeunier (Albert), Balace (Sophie)**. *Vierge de calvaire*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 174-175 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Luse (Jackie)**. *De Trois-Fontaines à Orval : La tradition claravalienne*. In : **Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 17-26 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).
- Macaux (Mathilde)**. *Étude des jardins historiques d'abbayes cisterciennes belges du XIIe siècle au XVIIIe siècle : Les abbayes d'Orval, de Villers-en-Brabant, d'Aulne, de la Cambre et de Notre-Dame de Saint-Remy*. Bulletin de la Commission Royale des Monuments et des Sites, 2016, 28, pp. 17-56.
- Mai (Nadine)**. *Creation of the Sacred : Notes on the Jerusalem Chapel in Bruges and its relic of the True Cross*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 2, pp. 267-286.
- Maillard-Luybaert (Monique)**. *Le destin tourmenté des reliques de Raimburge, abbesse d'Épinlieu*. Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 95-112.
- Martens (Marleen)**. *De abdissenportretten van Herkenrode*. Hasselt, Het Stadsmus, 2015, 16 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 50).
- Mazure (Nicolas)**. *Naar de vaantjes : Tentoonstelling over bedevaartrituelen. Bezoekersgids*. Leuven, Provincie Vlaams-Brabant, 2016, 26 p.
- Meulemeester (Jean Luc)**. *Over een nooit opgevoerd Sint-Arnoldusspel*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 208-215.

- Mignot (Philippe), Henrotay (Denis).** *A propos des origines d'Orval : Les sources archéologiques.* In : **Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 79-102 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).
- Moïs (Christian).** *Hondelange il y a 300 ans : Fondation de la confrérie Notre-Dame des-Sept Douleurs.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2016, 28, pp. 43-44.
- Mueller (Joan), Warren (Nancy Bradley) (eds.).** *A companion to Colette of Corbie.* Leiden, Boston, Brill, 2016, VIII-230 p. (Brill's companions to the Christian tradition 66).
- Nijssen (Rombout), Neirinckx (Pieter).** *Kussen in de kerk : Relikwieënverering in de decanaten Beringen en Vlijtingen.* Hasselt, Limburgse studies, 2016, 63 p.
- Noël (René).** *La fondation de l'abbaye d'Orval : L'apport des textes.* In : **Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 59-72 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).
- Ockeley (Jaak).** *Brabantse heiligen.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 3, pp. 281-282.
- Ockeley (Jaak).** *Toestand van de abdijen en kloosters in Vlaams-Brabant en Brussel : 19 : In het laatste kwart van de 18de eeuw.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 1, pp. 97-120.
- Ockeley (Jaak).** *Toestand van de abdijen en kloosters in Vlaams-Brabant en Brussel : 19 : In het laatste kwart van de 18de eeuw (2).* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 165-188.
- Ockeley (Jaak).** *Toestand van de abdijen en kloosters in Vlaams-Brabant en Brussel : 19 : in het laatste kwart van de 18de eeuw, III : De abdij Dielgem (Jette).* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 4, pp. 475-490.
- Parmentier (Yves).** *Van Ostarius, Piekenier-hondenslager en huurling tot Suisse en kerkwachter.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 1, pp. 45-56.
- Peene (Werner).** *Het kloostergebouw in Leffinge.* Graningate. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring van Middelkerke, 36, 2016, 141, pp. 10-13.
- Peeters (Paul), Exelmans (Eddy) (collaborator).** *Census Averbodiensis in Sichen et extra in loco, dicto den Worp, et in Weduwedorp extra muros versus Asperum Collem, etc. Averbodium anno 1631, scriptum per Petrum Willems, villicum, etc., vel maiorem et secretarium Averbodiensem. Cedit Palmarum. Census in Zicghene et Thielt.* Averbode, Heemkring Averbode, 2016, 59 p. (R.A.L., Kerkarchief Brabant, Inventaris 701, nr. 5182, Cijnsregister Abdij van Averbode).
- Persoons (Ernest), Van Reyn (Geert) (eds.).** *De heilige Maximiliaan Maria Kolbe, minderbroeder-conventueel († Auschwitz, 14 augustus 1941) : Documentaire tentoonstelling over zijn leven, verwezenlijkingen en invloed : Maurits Sabbibliotheek, Leuven 12 augustus 2016 - 21 oktober 2016.* Leuven, Study and Documentation Centre "Capuchins in the Low Countries", 2016, VI-168 p.
- Persoons (Ernest).** *Kluizen, kluizenaars en kluizenaressen in Oost-Brabant.* Oost-Brabant : heemkundig tijdschrift voor het Hageland en Omgeving, 48, 2011, 3, pp. 21-40.
- Pessieux (Marie-Flore).** *Marie-Martine Bourtonbourt : Fondatrice des Sœurs de la Charité de Namur.* Namur, Fidélité, 2016, 106 p.

- Philips (Robin).** *Goederenbeheer van de Abdij van Roosenberg (16de - 18de eeuw) : Een illustratie van de rol van grootgrondbezit in de landmarkt van het Land van Waas.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2016, 119, pp. 93-126.
- Pierre (Sébastien).** *Notre-Dame de Luxembourg : dévotion et patrimoine.* Bastogne, Musée en Piconrue, 2016, 304 p. (Art religieux et croyances populaires en Ardenne et Luxembourg).
- Pinson (Colette).** *Saint-Roch en Brabant Wallon.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 72-73.
- Piront (Julie), Henneau (Marie-Elisabeth), Boulvain (Sylvie).** *Les chanoinesses de l'ordre du Saint-Sépulcre : du cloître à l'école.* In : **Lensen (Jean-Pierre) (dir.).** *1616-2016 : 400 ans de savoir : Du couvent des sépulcrines au Centre culturel de Visé.* Visé, Société royale archéo-historique de Visé et de sa région, 2016, pp. 18-115 (Nouvelles notices visétoises 137-138).
- Plumer (Jean-Marie).** *Enquête sur les reliquaires «pyramidaux» de la cathédrale des Saints-Michel-et-Gudule : A la recherche des origines, de Bruxelles à San Lorenzo de El Escorial.* Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles : Mémoires, rapports et documents, 2016-2018, 74, pp. 195-243.
- Preneel (Arnold).** *De verpachte onroerende eigendommen van de abdij van Zonnebeke (18de eeuw).* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 2, pp. 179-204.
- Raeymaekers (Walter).** *Tentoonstelling Sint-Martinus van Tours (316-397).* Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 23, 2016, 4, pp. 5-7.
- Richelle (Sophie).** *L'hospice par ses vieillards : représentations et conditions d'expérience à l'hospice Saint-Jean (Luxembourg, 19e siècle).* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 68, 2016, 1, pp. 89-103.
- Ronvaux (Pierre).** *Nuit de noces (Au nuit' du mariache) (Parodie).* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 289), pp. 207-208.
- Rotsaert (Koen).** *Het buitenverblijf van de Brugse bisschoppen te Sint-Michiels.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 4, pp. 243-255.
- Sanders (Jan G.M.) (ed.).** *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641).* Leuven, Peeters, 2016, 400 p. (Studia cartusiana 5; Miscellanea Neerlandica 44).
- Sanders (Jan G.M.).** *Historisch overzicht.* In : **Sanders (Jan G.M.) (ed.).** *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641).* Leuven, Peeters, 2016, pp. 11-18 (Studia cartusiana 5; Miscellanea Neerlandica 44).
- Sanders (Jan G.M.).** *Voorwoord.* In : **Sanders (Jan G.M.) (ed.).** *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641).* Leuven, Peeters, 2016, pp. 7-10 (Studia cartusiana 5; Miscellanea Neerlandica 44).
- Sannen (Julienne), Alaerts (Sandra).** *Volksdevotie in Oost-Brabant door onze voorouders beoefend in de helft van de 20ste eeuw.* Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2016, 111 p.
- Scarcez (Alicia).** *Musique et liturgie des chanoinesses de Sainte-Waudru de Mons.* Mémoires et Publications de la Société des Sciences, des Arts et des Lettres du Hainaut, 2016, 109, pp. 87-102.
- Shoemaker (Stephen J.).** *Mary in early Christian faith and devotion.* New Haven, Yale University Press, 2016, XI-289 p.

- Slegers (Jonas).** *Een Munsters mysterie : Tweede heilige op Pomellum.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 16, 2016, 49, pp. 1184-1185.
- Slegers (Jonas).** *De reliekkasten van Munsterbilzen, episode 2.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 47, pp. 1134-1137.
- S.n.** *Les Capucins en Luxembourg (1616-1796) : Dossier pédagogique : Exposition au Musée Gaspar du 16 octobre au 5 juin 2016. Une exposition du Département des Musées de la Ville d'Arlon, en collaboration avec l'Institut Archéologique du Luxembourg et le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles.* Arlon, Département des musées de la ville d'Arlon, 2016, 23 p.
- S.n.** *Kapellen en kapelletjes in Nieuwkerken-Waas : Een foto-inventaris van klein religieus erfgoed in het straatbeeld met aanvullende informatie over kapellen en heiligen.* Sint-Niklaas, Bibliotheca Wasiana, 2016, 35 p. [Tentoonstelling, Bibliotheekfiliaal Nieuwkerken, 09.09.2016 – 01.10.2016].
- S.n.** *Kapellen in Belsele en Puivelde : Een foto-inventaris van klein religieus erfgoed in het straatbeeld.* Sint-Niklaas, Bibliotheca Wasiana, 2016, 35 p. [Tentoonstelling, Sint-Andreas en Ghislenuskerk, 13.05.2016 – 14.05.2016].
- S.n.** *Kroning 2016 Zevenjaarlijkse feesten Tongeren : Pakkende Kroning deelnemers getuigen.* Hasselt, Het Belang van Limburg, 2016, 30 p.
- S.n.** *Notre-Dame de Luxembourg : dévotion et patrimoine.* Bastogne, Musée en Piconrue, 2016, 303 p.
- S.n.** *Les Pauvres Soeurs de Mons : depuis 1350.* Mons, Maison de la Mémoire de Mons, 2016, 208 p.
- Snaet (Joris).** *De koepel van de abdijkerk van Ninove doorgelicht : Een architectuurhistorische studie.* In : **Janssens (Herman) (ed.)** *De premonstratenzer Abdijkerk van Ninove. Barokke pracht in luister hersteld.* Averbode, Werkgroep Norbertijner geschiedenis in de Nederlanden, 2016, pp. 13-34 (Bijdragen van de contactdag 26).
- Snijders (Donaat).** *Sint-Lambertus van Maastricht.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, pp. 29-30.
- Stappaerts (Paul A.).** *De kapellen en kapelletjes van Retie van Schoonbroek.* Retie, Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 2016, 127 p.
- Steels (Herman).** *...achter de schermen Congregatie van de Zusters Heilige Engelen 1880-2015 te Lokeren.* Lokeren, Heemkring "De Souvereinen", 2016, 148 p. (Heemkring "De Souvereinen" : Buitengewone uitgaven 19).
- Steenmeijer (Rutger).** *De restauratie van het interieur van de voormalige abdijkerk van Ninove.* In : **Janssens (Herman) (ed.)** *De premonstratenzer Abdijkerk van Ninove. Barokke pracht in luister hersteld.* Averbode, Werkgroep Norbertijner geschiedenis in de Nederlanden, 2016, pp. 35-44 (Bijdragen van de contactdag 26).
- Swennen (Gerard).** *Kruisbeeld Bollen-Levenhier.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 113-122.
- Tihon (André).** *Dictionnaire des paroisses des Pays-Bas autrichiens, des principautés de Liège et de Stavelot-Malmédy, et du duché de Bouillon en 1787.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 255 p. (Studia 157).
- Tourneur (Francis).** *Ensemble de sculptures de la collegiale Sainte-Waudru - Jacques Du Broeucq et son atelier.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.)** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 191-195 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Aigle-lutrin d'Houffalize - Jehan Joses (fondeur, attribué à).* In : **Delcor (Frédéric) (éd.)** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 126-127 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Autel portatif.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.)** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 154-155 (Protection du patrimoine culturel 1).

- Toussaint (Jacques).** *Calice dit de saint Berthuin - Hugo d'Oignies (attribué à)*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 92-93 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Couronne-reliquaire des Saintes Épines et son écrin*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 92-93 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Croix-reliquaire a double traverse - Atelier d'Hugo d'Oignies*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 100-101 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Croix-reliquaire a double traverse de Walcourt - Atelier d'Oignies*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 114-115 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Ensemble de huit affliges de Namur*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 142-143 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Griffon-lutrin d'Andenne*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 138-139 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Plaque de l'ancien buste-reliquaire de saint Feuillen - Hugo d'Oignies*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 102-103 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Reliquaire-tourelle de la Vraie Croix - Atelier d'Oignies*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 118-119 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Repos de Jesus ou Jesueau*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 128-129 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Six fragments d'un retable de la Passion*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 176-177 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Statue-reliquaire de saint Blaise*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 112-113 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Trente-deux oeuvres du trésor d'Oignies - Hugo d'Oignies, son atelier et l'atelier d'Oignies*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 94-99 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Vierge à l'Enfant de Marche-les-Dames*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 170-171 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Toussaint (Jacques).** *Vierge de Walcourt - Atelier d'Oignies*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 62-63 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van Acker (Lucien).** *De H. Kruisrelikwie van Izegem*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 105-110.
- Van Acker (Lucien).** *De Vlaamse magisters-generaal van de Orde van de Trinitariërs*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 216-220.

- Van Caenegem (Benoît).** *À propos des prêtres qui ont sauvé les reliques de sainte Waudru : Henri et Charles Le Mayeur, cousins au service de la Patronne de Mons.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 375-382.
- Vanclooster (Dirk), Van Acker (Jan), Lehouck (Alexander).** *Idesbald : Begraven & gedenken in de Duinenabdij.* Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, 2016, 96 p.
- Vandebotermet (Jurgen).** *Een merkwaardige prent van Onze-Lieve-Vrouw van Halle.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, pp. 32-34.
- Van de Cruys (Marc), Schauwers (Mia), Cheron (Marc).** *Tongerlo.* Wijnegem, Homunculus, 2016, 59 p. (Heraldiek van abijden en kloosters 15) [2de herziene druk].
- Van den Akker (Dries).** *Miracolo!* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 3, pp. 413-440.
- Van den Bossche (Benoît).** *Châsse de Notre-Dame de Tournai – Nicolas de Verdun.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 90-91 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van den Bossche (Benoît).** *Châsse de sainte Gertrude de Nivelles - Jakenez d'Anchin, Colay de Douai, Jacquemon de Nivelles.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 124-125 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van den Bossche (Benoît).** *Châsse de saint Eleuthère.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 108-109 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van den Bossche (Benoît).** *Châsse de saint Remacle.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 110-111 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van den Bossche (Benoît).** *Mise au Tombeau de Mainvault.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 180-181 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van den Bossche (Benoît).** *Vierge de Berselius – Daniel Mauch.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 186-187 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van den Bossche (Benoît).** *Vierge dite de Dom Rupert.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 158-159 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Vanden Bossche (Hugo), Tops (Bert).** *Inventaris van de boekencollectie van het Begijnhof te Turnhout.* Turnhout, De Vienden van het Begijnhof van Turnhout vzw, 2016, 67 p.
- Van den Hout (Guus).** *Pious Prints from Antwerp.* In : **Den Hollander (August) (ed.).** *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp.* Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 20-21.
- Vandenplas (Dirk).** *Het altaar van de heilige J.-B. de La Salle terug in Lembeek.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 10-13.
- Van de Perre (Dirk).** *Tekening van Philips De Deyn van abdijbeluik Ninove (1650) terug van weggeweest.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 1, pp. 63-72.
- Vanderostyne (Michel).** *Steenbrugse abdijkoren.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, pp. 34-45.

- Vandewiele (Wim).** *Langs het pad van de postulant : Binnenkijken in de Trappistenabdij van Westvleteren.* Antwerpen, Halewijn, 2016, 166 p.
- Vande Winkel (Georges).** *Ninove, een Vlaamse premonstratenzer abdij op de grens van Brabant en op het breukvlak van stad en platteland.* In : **Janssens (Herman) (ed.)** *De premonstratenzer Abdijkerk van Ninove. Barokke pracht in luister hersteld.* Averbode, Werkgroep Norbertijner geschiedenis in de Nederlanden, 2016, pp. 7-12 (Bijdragen van de contactdag 26).
- van Dijk (J.G.M.), van Lith-Droogleeveer Fortuijn (Sanders (J.G.M.), van Schijndel (Th.M.), Praem (O.)).** *De levensloop van Gerardus Eligii, geschreven door Petrus De Wal.* In : **Sanders (Jan G.M.) (ed.)**. *Domus prope Buscumducis : Bronnen voor de geschiedenis van het kartuizerklooster bij 's-Hertogenbosch (1466-1641).* Leuven, Peeters, 2016, pp. 147-202 (Studia cartusiana 5; Miscellanea Neerlandica 44).
- Vandormael (Herman).** *Onze-Lieve-Vrouw van Halle... in Frankrijk.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, p. 45.
- Van Droogenbroeck (Frans J.).** *Getouwtrek om Brabantse heiligen tijdens de 11de eeuw.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 3, pp. 283-322.
- Van Eeckenrode (Marie) (dir.) (avec la collaboration de Sébastien De Valeriola).** *Il lui donna le nom de Ramey : L'abbaye de la Ramée à travers ses archives (1216-2016).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 114 p. (Studia 158).
- Van Elslande (Rudy).** *Onze-Lieve-Vrouw Ter Haghe (ca. 1405-1410).* Heemkundige Vereniging Terneuzen. Nieuwsbrief, 98, 2016, pp. 2-7.
- Van Gehuchten (François).** *De mirakels van Vorst en Veerle.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 2, pp. 18-22.
- Van Grunderbeek (Marie-Claude).** *Sinte Wijen van Anderlecht, belijder en Marcel JACOBS (anderlechtensia).* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 3, pp. 333-360.
- Vanhauwaert (Soetkin).** *Don't judge a head by its cover : The materiality of the "Johannesschlüssel" as a reliquary.* In : **Laugerud (Henning), Ryan (Salvador), Skinnebach (Laura Katrine) (eds.)**. *The materiality of devotion in late Medieval Northern Europe : Images, objects, practices.* Dublin, Four Courts Press, 2016, pp. 104-120.
- Van Hoetegem (Philippe).** *De verering van de patroonheilige in de Sint-Sebastiaansgilde te Brugge.* In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.)**. *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016].* Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 103-126.
- Vanpée (Dominique).** *Magdalena de Cafmeyer een dichtende begijn uit Huldenberg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 4, pp. 227-229.
- Van San (Piet).** *Processies in Overijse, een vervolg.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 2, pp. 129-130.
- Van San (Piet).** *De traditie van bid-, devotie- of doodsprentjes in Overijse.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 1, pp. 69-74.

- Vanvolsem (Johan).** *Begijnen in Halle*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, p. 29.
- Vanvolsem (Johan).** *Begijnen in Halle?* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, p. 36.
- Vanvolsem (Johan).** *Het miraculeus beeld van Onze Lieve Vrouwe te Hal*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, pp. 38-39.
- Verfaillie (Joke).** *Inventaris van het archief van de kerkfabriek en parochie Sint-Amandus te Denderleeuw : 1571-1875*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 48 p. (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 118).
- Verleyen (Wilfried).** *Wie was de H. Alena van Vorst?* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 3, pp. 323-332.
- Vermeulen (Guido).** *De volksdevotie tot Sint-Antonius-abt in West-Vlaanderen : Een iconografische studie aan de hand van devotionalia en kerkschatten van vroeger en nu*. Zonnebeke, Guido Vermeulen, 2016, 269 p.
- Verslype (Laurent).** *Châsse-reliquaire d'Andenne*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 76-77 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verstegen (Raf).** *Bijdragen tot de geschiedenis van kerk en parochie Heilige Familie Boven-Lo*. Leuven, vzw Parochiale Werking en Kerkfabriek Heilige Familie Boven-Lo, 2016, 60 p.
- Willaert (Carine).** *Te Lourdes op de bergen*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, pp. 228-232.
- Willand (Alain).** *Saint Christophe à Ath (1976-2015)*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 289), pp. 187-192.
- Wils (Raf).** *Lourdesgrot Zwaneven*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, pp. 98.
- Wils (Raf).** *Rotseerders uit Westmeerbeek bouwden Lourdesgrot Zwaneven*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, pp. 42-47.
- Yante (Jean-Marie).** *Quelques avancées significatives sur les origines d'Orval*. In : **Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 115-118 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).

e. Les sciences, l'enseignement, les arts – De wetenschappen, het onderwijs, de kunsten

- Alcoy (Rosa), Barcélo (Alba).** *Bosch en portada : de la pintura al món de l'edició*. Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 357-377 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Allegaert (Patrick), Lamot (Yoon Hee).** *Het imaginaire museum van Dirk De Wachter. Een gesprek*. In : **Allegaert (Patrick) (e.a.)**. *Museum Dirk De Wachter : Kunst & psychiatrie in borderlinetijden*. Tiel, Lannoo, 2016, pp. 25-48.
- Antomarchi (Catherine), de Guichen (Gaël).** *Catheline Périer : le dernier des Mohicans?* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.)**. *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'eteren : Liber amicorum*. Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 121-130.

- Augustyniak (Anne-Sophie), Postée (Marie), Sanyova (Jana).** *De beschilderde lijsten = Les cadres peints = The painted frames.* In : **van Grevenstein-Kruse (Anne) (red.), Dauwe (Jozef) (inl.), Ceulemans (Christina) (inl.).** *Van boomstam tot altaarstuk = Du tronc d'arbre au retable = From tree trunk to altarpiece.* Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2015, pp. 103-114 [Tentoonstelling het Lam Gods ont(k)leed!, 2012-2017].
- Bakker (Boudewijn).** *Landscape and religion from Van Eyck to Rembrandt.* London, Routledge, 2016, XVII-347 p.
- Balate (Caroline).** *Les trésors cachés des palais.* Mons, Barreau de Mons, 2015, 58 p. [Ordre des avocats du Barreau de Mons].
- Barrio Olano (Maïte).** *Périer ou l'exigence du savoir.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 89-98.
- Berducou (Marie).** *Catheline Périer-D'Ieteren, Marie Berducou : moments communs de notre histoire.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 131-134.
- Bergeon Langle (Ségolène).** *Catheline, une femme de caractère.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 135-148.
- Biesbrouck (Maurits), Goddeeris (Theodoor), Steeno (Omer).** *De Russische vertalingen van Andreas Vesalius' (1514-1564) anatomische werken.* Studium : Tijdschrift voor Wetenschaps- en Universiteitsgeschiedenis, 9, 2016, 3, pp. 161-170.
- Borchert (Till-Holger).** *De schilder als verteller.* Kunstschrift : Openbaar Kunstbezit in Nederland, 60, 2016, 2, pp. 10-19 [Contenu / Inhoud : Hans Memling, Rogier van der Weyden].
- Bossuyt (Julien).** *Hoe zagen gewone mensen de kunstenaars?* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2016, 2, pp. 35-41.
- Brosens (Koenraad), Alen (Klara), Slegten (Astrid).** *Vlaamse wandtapijten in 50 verhalen.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 156 p.
- Bussche (Liesbet) (in gesprek met Christoph Fink, Ria Pacquée, Ted Noten en Joost Conijn).** *En passant : De kunstenaar als reiziger, de reis als kunstwerk.* Antwerpen, Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, 2016, 131 p. (Track Report, TR 16/02).
- Buyens (Koen).** *Music and opera in Brussels, 1700-1850 : A tale of two cities.* In : **Borsay (Peter), Furnée (Jan Hein) (eds.).** *Leisure cultures in urban Europe, c. 1700-1870 : A transnational perspective.* Manchester, Manchester University Press, 2016, pp. 117-139.
- Caillet (Jean-Pierre).** *Conclusions de la Journée d'études de Liège (2014).* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 139-146 (L'oeuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].
- Castronovo (Simonetta).** *Orfèvreries mosanes et septentrionales en Piémont, Vallée d'Aoste et Savoie.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 85-108 (L'oeuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].

- Cools (Jan).** *Terugkijkend naar het Herentalse bonifantenhuis*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, XXV, pp. 155-166.
- Delmarcel (Guy).** *Los tapices de la Embajada de España ante la Santa Sede, Roma, florilegio de la tapicería europea*. In : **Ramírez Ruiz (María Victoria) (ed.)**. *Los tapices de la Embajada de España ante la Santa Sede, Roma : colección Galliera*. Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, 2016, pp. 13-16.
- De Poorter (Mathias).** *Kunstwerk : De buitenzijde van het Lam Gods gerestaureerd*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016-2017 (december-januari), 6, pp. 22-26.
- de Sauvage (Caroline).** *Le Christ de Pitié, chef-d'oeuvre du Brabant*. Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 3, pp. 215-236.
- De Wachter (Dirk).** *Bedenkingen over het wezen van de kunsten in deze tijd*. In : **Allegaert (Patrick) (e.a.)**. *Museum Dirk De Wachter : Kunst & psychiatrie in borderlinetijden*. Tiel, Lannoo, 2016, pp. 9-24.
- Dominici (Tamara).** *Dalle Fiandre alle Marche : Una rassegna dei pittori neerlandesi sui periodici d'arte locali*. Studi pesaresi, 4, 2016, pp. 199-212, 254.
- Dubois (Hélène), Stehr (Ute).** *Het doorzagen van de zijpanelen van het Lam Godsretabel in Berlijn in 1894 = Le sciage des panneaux latéraux de l'Agneau mystique à Berlin en 1894 = The sawing of the wings of the Ghent Altarpiece in Berlin in 1894*. In : **van Grevenstein-Kruse (Anne) (red.), Dauwe (Jozef) (inl.), Ceulemans (Christina) (inl.)**. *Van boomstam tot altaarstuk = Du tronc d'arbre au retable = From tree trunk to altarpiece*. Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2015, pp. 43-54 [Tentoonstelling het Lam Gods ont(k)leed!, 2012-2017].
- Ducastelle (Jean-Pierre).** *Portraits sculptés à Ath et dans la région*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 288), pp. 157-170.
- Fraiture (Pascale).** *Dendrochronologie = Dendrochronologie = Dendrochronology*. In : **van Grevenstein-Kruse (Anne) (red.), Dauwe (Jozef) (inl.), Ceulemans (Christina) (inl.)**. *Van boomstam tot altaarstuk = Du tronc d'arbre au retable = From tree trunk to altarpiece*. Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2015, pp. 25-42 [Tentoonstelling het Lam Gods ont(k)leed!, 2012-2017].
- Frankart (Roland), Mathieu (Paul), Carton (Claude), Mouze (Patrick), Deparpe (Béatrice).** *Graveurs et gravures de l'Ardenne*. St.-Lambert-et-Mont-de-Jeux, Les Amis de l'Ardenne, 2016, 96 p. (*Les Amis de l'Ardenne*, 2016, 53).
- Gaskell (Ivan).** *Foiled Again : Trompe l'Oeil Revisited*. In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.)**. *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 99-106.
- Genbrugge (Aline).** *Studie van de structurele toestand = Étude de l'état structurel = Study of the structural condition*. In : **van Grevenstein-Kruse (Anne) (red.), Dauwe (Jozef) (inl.), Ceulemans (Christina) (inl.)**. *Van boomstam tot altaarstuk = Du tronc d'arbre au retable = From tree trunk to altarpiece*. Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2015, pp. 83-102 [Tentoonstelling het Lam Gods ont(k)leed!, 2012-2017].
- Glatigny (Jean-Albert).** *Radiografie Lam Gods = Radiographie L'Agneau mystique = Radiography Ghent Altarpiece*. In : **van Grevenstein-Kruse (Anne) (red.), Dauwe (Jozef) (inl.), Ceulemans (Christina) (inl.)**. *Van boomstam tot altaarstuk = Du tronc d'arbre au retable = From tree trunk to altarpiece*. Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2015, pp. 55-82 [Tentoonstelling het Lam Gods ont(k)leed!, 2012-2017].
- Henderiks (Valentine).** *Calvaire reliquaire de la Vraie Croix*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 134-135 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Janssens (Jef).** *Literatuur in het oosten van Vlaanderen*. Tielcelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 29, 2016, 9, pp. 60-70.

- Jongen (Ludo).** *Van het begin tot 1500 : Van geschreven naar gedrukte letters.* In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel (red.)).** *Geschiedenis van de literatuur in Limburg.* Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 22-65.
- Laroy (Peter).** *Hommage aan drie Aalterse kunstschilders : Adhemar De Poorter, Amédé Laroy, Antoon De Clerck.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 2, pp. 52-62.
- Ling (Elenor).** *The Dutch and Flemish Print Albums Compiled by Lord Fitzwilliam (1745-1816).* In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.).** *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 201-216.
- Lo Mauro (Déborah).** *Les Christ en croix de Pierre-Paul Rubens : L'impact d'un modèle dans diverses copies du XVIIe au XIXe siècle.* Annales d'histoire de l'art et d'archéologie (Bruxelles), 38, 2016, pp. 133-159.
- Massing (Jean Michel), McNeill Hale (Meredith).** *The Speelman Fellowship and Netherlandish Art in Cambridge.* In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.).** *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 15-46.
- McAinsh (Andrew).** *Identification of Paul Eber as an owner and reader of Vesalius's "De humani corporis fabrica".* The Library, 17, 2016, 4, pp. 446-450.
- Meoni (Lucia).** *Tapices de Bruselas.* In : **Ramírez Ruiz (Maria Victoria) (ed.).** *Los tapices de la Embajada de España ante la Santa Sede, Roma : colección Galliera.* Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, 2016, pp. 66-91.
- Núñez de la Fuente (Sara).** *La leyenda del unicornio en "La puerta de los pájaros" de Gustavo Martín Garzo.* Elos : revista de literatura infantil e xuvenil, 2016, 3, pp. 167-202.
- Paredes (Cecilia).** *Entre peinture, tapisserie et restauration. Autour du carton de saint Paul des Musées de la Ville de Bruxelles.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 55-68.
- Pattyn (Chantal).** *De verbeelding verbeeld.* In : **Allegaert (Patrick) (e.a.).** *Museum Dirk De Wachter : Kunst & psychiatrie in borderlinetijden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 5-8.
- Pelaéz López (Mercedes).** *Bruselas, arte rebelde.* Descubrir el arte, 2016, 210, pp. 46-48.
- Queralt del Hierro (María Pilar).** *El reflejo español en Flandes.* Historia y vida, 2016, 583, pp. 66-71 [En las principales ciudades flamencas es posible encontrar todavía muestras arquitectónicas y artísticas del paso de los españoles].
- Ramírez Ruiz (Victoria).** *Tapices flamencos.* In : **Ramírez Ruiz (Maria Victoria) (ed.).** *Los tapices de la Embajada de España ante la Santa Sede, Roma : colección Galliera.* Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, 2016, pp. 170-179.
- Rinckhout (Eric).** *L'avant-garde comme fabrique d'idées : Une exposition à Bozar.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 71-72.
- Serck-Dewaide (Myriam).** *Découverte d'un retable bruxellois inconnu à Milan.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 109-120.
- Sintubin (Manuel).** *Historische seismologie : Op zoek naar aardbevingen.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 2, pp. 60-73.
- S.n.** *450 jaar onderwijs in Boortmeerbeek, Hever en Schiplaken.* Boortmeerbeek, Heemkring Ravensteyn, 2016, 141 p.
- S.n.** *Restauratie/REVELATIE : De buitenluiken van het Lam Gods.* Gent, Provincie Oost-

- Vlaanderen, 2016, 143 p. [Uitgave naar aanleiding van de tentoonstelling te Gent (Provinciaal Cultuurcentrum Caermersklooster) van 12 oktober 2016 tot 28 mei 2017].
- Stavans (Ilan).** *El Quijote y los tapices flamencos (más una traslación al español de la First Parte, Capítulo 39)*. Cuadernos de Literatura, 20, 2016, 40, s.p.
- Stevens (Theo).** *Vier eeuwen volksonderwijs in Oostham*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, pp. 4-9.
- Stoichita (Victor I.).** *Der Vorhang des Parrhasios. Das Bild der Ähnlichkeit von Giotto bis Magritte*. In : **Blümle (Claudia), Wismer (Beat) (Hrsg.)**. *Hinter dem Vorhang : Verhüllung und Enthüllung seit der Renaissance – von Tizian bis Christo*. München, Hirmer, 2016, pp. 66-73.
- Thys (Erik).** *The Art of the Borderline*. In : **Allegaert (Patrick) (e.a.)**. *Museum Dirk De Wachter : Kunst & psychiatrie in borderlinetijden*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 79-108.
- Tomasi (Michele).** «L'Énigme de l'art des frères Van Eyck» ou la question du naturalisme autour de 1900 : Courajod, Schlosser, Dvorák, Mâle. In : **Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.)**. *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 361-369.
- van Audenaeren (Kristel).** *Een bijzondere deelcollectie van het Gruuthusemuseum : De wandtapijten*. Museumbulletin (Brugge), 37, 2015, 3, pp. 14-17.
- Van Caenegem (Benôit).** *Une toile de Sainte-Waudru à l'exposition du cinquantenaire de la Belgique?* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 383-390.
- Vanden Bemden (Yvette).** *Le vitrail, les arts graphiques et la peinture*. In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.)**. *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum*. Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 69-88.
- van den Bossche (Stefan).** *Zuiver en ontroerend beweegloos : prerafaëlitische sporen in de Belgische kunst en literatuur*. Antwerpen, Garant, 2016, 493 p.
- Van Grevenstein-Kruse (Anne).** *Quelques réflexions personnelles sur le dialogue entre historiens d'art et restaurateurs et le rôle de la «Commission internationale d'experts» au cours du traitement du polyptique de l'Agneau Mystique en 2012-2016*. In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.)**. *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum*. Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 149-164.
- Vanherpe (Antoon).** *Jan van Eyck en de Gentse schilders : Een wereld van verschil*. Kortrijk, Vanherpe, 2016, 158 p.
- Vanherpe (Antoon).** *Jan Van Eyck & de Gentse school : Een ontmoeting tussen heden en verleden*. Kortrijk, Antoon Vanherpe, 2016, 216 p.
- van Horen (Herman), van Horen-Verhoosel (Hannie).** *1500-1793 : Duistere eeuwen?* In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel) (red.)**. *Geschiedenis van de literatuur in Limburg*. Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 66-201.
- Varoli-Piazza (Rosalia).** *Si semina per raccogliere : scambio di punti di vista diversi, con discussione*. In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.)**. *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum*. Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 165[ff.]
- Velásquez (Roxana) (inl.)**. *Brueghel to Canaletto : European masterpieces from the Grasset Collection*. San Diego, The San Diego Museum of Art, 2016, 43 p.
- Verdonck (Ann), Deceuninck (Marjolein).** *Gevelafwerkingen in Vlaanderen van de middeleeuwen tot de 20ste eeuw : Een synthese*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 5, pp. 4-25.

f. *Le paysage – Het landschap*

- Beaufils (Thomas).** *La laideur est-elle un affront? Paysages industriels de Flandre et des Pays-Bas.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 25-30.
- Belayew (Dimitri), Leroy (Jean-Claude), Lomba (Ghislaine).** *De mémoire de paysages : Floreffé.* Namur, Société archéologique de Namur, 2016, 280 p. (Namur : histoire et patrimoine).
- Bertholet (Paul).** *À propos des «arbres de la Reine».* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 165, pp. 16-22.
- Bertrands (Dirk).** *Waar zijn de Hamse beken gebleven? Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham],* 37, 2016, 2, pp. 26-31.
- Blondé (Anne), Dabaut (Niels), Daems (Rudi), Jansen (Jeroen), Slegers (Roel).** *De Merode : levend landschap tussen Kempen en Hageland.* Antwerpen, Provincie Antwerpen, 2016, s.p. (Landschappen in de provincie Antwerpen 7).
- Bodyn (Laura).** *Het Heempark in Genk : Hoe burgers en lokale overheid samen een natuurpareltje beheren en verbondenheid voor de gemeenschap scheppen.* Oikos, 2016, 78, pp. 65-68 [Contenu : / Inhoud : parken, Genk, milieubeweging].
- Breyne (Kevin).** *Sporen van de Eerste Wereldoorlog in hartje West-Vlaanderen. Op verkenning langs de Vrijbosroute, Stroroute en Kezelbergrouete.* Brugge, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 2016, 98 p.
- Brocatus (Sonja), Segers (Ward) (red.).** *Gegeerd groen : 40 jaar Domein Kiewit.* Hasselt, Stad Hasselt, 2016, 66 p.
- Bruyneel (Guido).** *Vrijheidsboom vervangen.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, p. 152.
- Camerlinckx (Jan).** *De Vaanders.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 4, pp. 25-34.
- Cassaert (Michaël).** *Turfbelevingsbox : Beleef de verdwenen venen : Het ABC van de turf : 5 eeuwen turfwinning tussen Antwerpen en Breda.* Ranst, Regionaal Landschap de Voorkempen, 2016, 43 p. (+ 10 losse bijlagen).
- Collette (Olivier), Corbiau (Marie-Hélène).** *Inscription de projets routiers anciens dans le paysage : La Via Mansuerisca à travers les Hautes Fagnes belges. Contribution géomorphologique.* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 191-202.
- Coppée (Jean-Luc), De Mori (Hervé), Noiret (Claudy).** *Le Saule, roi des têtards : Les alignements de saules têtards en Wallonie : éclairages historique, culturel, écologique et économique.* Cul-des-Sarts, Les Bocages A.S.B.L., [2016], 368 p.
- Cuylaerts (Louis).** *De melodieuze zanger van het akkerland zit in zwaar weer [de veldleeuwerik].* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, pp. 69-73.
- Cuylaerts (Louis).** *Zieke linden moe(s)ten sneuvelen in de Cornelis Mertenslaan.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 1, pp. 24-29.
- Debelder (Oscar), De Wael (Jos).** *Provinciedomein Kessel-Lo : Herinrichting inkomzone Holsbeeksesteenweg.* Groencontact, 42, 2016, 1, pp. 22-25.
- De Block (Greet).** *Ecological infrastructure in a critical-historical perspective : From engineering social territory to encoding natural topography.* Environment and Planning A : Economy and Space (International Journal of Urban and Regional Research), 48, 2016, 2, pp. 367-390 [https://doi.org/10.1177/0308518X15600719].
- De Block (Greet), De Kool (David), De Meulder (Bruno).** *Paradise regained? Crossing borders between planning concepts in the Netherlands and Belgium (1830-2012).* In : **Arts (Jos), Filarski (Rudolf), Jeekel (Hans), Toussaint (Bert) (eds.).** *Builders and Planners : A History of Land-Use and Infrastructure Planning in the Netherlands.*

- Delft, Eburon Academic Publishers, 2016, pp. 17-67.
- De Block (Mario).** *Het Turnhouts Vennengebied : samenwerking op de Europese kaart.* Groencontact, 42, 2016, 5, pp. 12-15.
- Deflorenne (Philippe).** *Les orchidées de l'Entre-Sambre-et-Meuse.* Nismes, Les Editions du Parc naturel, 2016, 192 p.
- Delbecq (Christophe).** *Le patrimoine arboré de Flandre.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, pp. 2-4.
- Delente (Alexandra), Ponette (Quentin), Vincke (Caroline).** *Quelles sont les espèces forestières exotiques d'avenir en Wallonie?* Silva Belgica (Société Royale Forestière de Belgique), 123, 2016, 5, pp. 22-23.
- Deligne (Chloé).** *Les sylvies du Namurois et d'entre Sambre et Meuse : Convergences et contrastes.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolde) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 137-162 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Deseyn (Ruth), Samyn (Rik).** *Beleef De Gavers en Stadlandschap Leie en Schelde : Zomer en najaar 2016.* Brugge, Provincie-West-Vlaanderen, 2016, 28 p.
- De Waegemaeker (Jeroen), Van Acker (Maarten), Kerselaers (Eva), Rogge (Elke).** *Shifting climate, reshaping urban landscapes : Designing for drought in the Campine landscape.* Journal of Landscape Architecture (JoLA), 11, 2016, 3, pp. 72-83 [<https://doi.org/10.1080/18626033.2016.1252173>].
- De Wael (Jos).** *Bosland bestaat 10 jaar : Grootste avonturenbos van Vlaanderen dankzij uniek samenwerkingsverband.* Groencontact, 42, 2016, 4, pp. 16-18.
- De Wael (Jos).** *Recreatiedomein Distelhoek Merksem : Gecontroleerde wildernis met een duurzaam karakter.* Groencontact, 42, 2016, 3, pp. 22-27.
- Dewilde (Marc), Verboven (Hilde), Wyffels (Franky).** *Bellewaarde Ridge (Belgium) : Survey of a World War I Landscape.* In : **Stichelbaut (Birger), Cowley (David) (eds.).** *Conflict Landscapes and Archaeology from Above.* Farnham, Ashgate Publishing, 2016, pp. 29-44.
- D'hondt (Maarten).** *Groenbeheer met schapen in Turnhout : Schapenkuddes kunnen perfect ingeschakeld worden.* Groencontact, 42, 2016, 1, pp. 18-21.
- Draulans (Dirk).** *In de Putten : Natuurdagboek uit een conflictlandschap.* Antwerpen, Polis, 2016, 519 p.
- Emmerechts (Frans).** *Geschiedenis van het Geelse landschap.* Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2016, 51, pp. 5-98.
- Gheyle (Wouter), Saey (Timothy), Van Hollebeeke (Yannick), Verplaetse (Stephanie), Note (Nicolas), Bourgeois (Jean), Van Meirvenne (Marc), Van Eetvelde (Veerle), Stichelbaut (Birger).** *The Archaeology of World War I in Comines-Warneton (Belgium) through Aerial Photographs and Proximal Soil Sensing.* In : **Stichelbaut (Birger), Cowley (David) (eds.).** *Conflict Landscapes and Archaeology from Above.* Farnham, Ashgate Publishing, 2016, pp. 11-28.
- Gheyle (Wouter), Saey (Timothy), Van Hollebeeke (Yannick), Verplaetse (Stephanie), Note (Nicolas), Bourgeois (Jean), Van Meirvenne (Marc), Van Eetvelde (Veerle), Stichelbaut (Birger).** *Historical Aerial Photography and Multi-Receiver EMI Soil Sensing, Complementing Techniques for the Study of a Great War Conflict Landscape.* Archaeological Prospection, 23, 2016, 3, pp. 149-164.
- Goeminne (Luc).** *De evolutie van het bosareaal tussen Leie en Schelde van het jaar 1000 tot 1900.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2016, 83, pp. 319-332.
- Goossens (Carine).** *De Duitse bunkerlinie in Beveren.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren" vzw, LIX, 2016, 2, pp. 86-89.

- Hendrickx (Bert).** *Gezocht en gevonden : een houtschijf van de oude beuk aan de Warande.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 33-36.
- Heremans (Davy).** *Langs de oevers van de Schelde : Op zoek naar de dynamiek tussen mens en landschap in Kerkhove.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 14-17.
- Huizenga (Hilde E.A.) (onderzoek en tekst).** *Oogst van het krijtlandschap : Cultuurhistorie en bijna vergeten beheertechnieken voor opbrengst van erf en terrein.* Maarn, Peredour, 2016, 340 p.
- Jacobs (Jean-Paul), Remacle (Annie).** *Propositions d'actions pour la préservation du lézard des souches en Wallonie.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'agriculture, des ressources naturelles et de l'environnement, 2016, 70 p. (Tout savoir. Environnement 4).
- Jennekens (Peter), Amendt (Kevin) (medew.), Habets (Rob) (medew.), Hageman (John) (medew.), Magnee (Roger) (medew.), Willemsen (Frans) (medew.).** *De Grote Berg : Zijn ingangen en de bijbehorende stelsels.* Riemst, Werkgroep Groevenonderzoek Riemst, 2016, 199 p.
- Leenders (K.A.H.W.).** *De 'darinkwake' in zijn landschap.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 356-363.
- Lefevere (Alex).** *Postel, Rauw en Stevensvennen, het verhaal van een landschap.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 100-117.
- Leroy (Pieter).** *Des plantes machos et tant d'autres choses. Les Pays-Bas s'immunisent contre le changement climatique.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 25-29.
- Mennen (Vic).** *Een bron bij een duin : Het raadselachtige grenspunt Borrenberg.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 128-135.
- Michel (Georges), Thys (Georges) (dir.).** *Atlas du Karst wallon : Bassins versants du Hoyoux et de la Solières.* Jambes, Service public de Wallonie. Direction générale de l'Agriculture, des Ressources naturelles et de l'Environnement, 2016, 380 p.
- Moors (Inge).** *Langs boerenerven en -hoven ... : Erfbeplanting en landschapsintegratie in Limburg.* Hasselt, Provincie Limburg. Directie Economie, Europa, Landbouw en Platteland, 2016, 122 p. [Herdruk].
- Moreau (Serge).** *Les sept forêts d'Ardenne (1ère partie).* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 64-71.
- Notteboom (Bruno), Danneels (Koenraad).** *Landscape Urbanism in Belgium : Sociobiology and the exchange of methods and metaphors.* In : **Dahl (C.), Diedrich (L.), Lindholm (G.), Vicenzotti (V.), Vogel (N.) (eds.).** *Beyond Ism: the Landscape of Landscape Urbanism, Alnarp, Sweden, October 19-21, 2016. Proceedings.* Alnarp, s.n., [2016], pp. 8-15.
- Otjacques (Albert).** *La borne de Gerhenne (cinquième partie).* Cercle d'études historiques de Gedinne : Revue, 2016, 20A, pp. 4-33.
- Otjacques (Albert).** *Le kaolin.* Cercle d'études historiques de Gedinne : Revue, 2016, 20A, pp. 61-74.
- Renard (Étienne).** *La situation et l'étendue de la Forêt Charbonnière au premier millénaire : Bilan historiographique et retour aux sources.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Héroid) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 51-77 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Reulens (Kristof), Luys (Jaak), Bervoets (Hilde) (medewerker).** *De Maten 60 jaar beschermde natuur.* Genk, Stad Genk, 2016, [s.p.].

- Rommes (Jean).** *Orchidées sauvages, joyaux de la vallée du Molenbeek*. Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comté de Jette et de la Région. Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2016, 43, pp. 35-46.
- Scholzen (Eléonore), Lhoir (Pierre), Vincke (Caroline), Ponette (Quentin).** *Bilan et valorisation des arboretums de Wallonie*. Silva Belgica (Société Royale Forestière de Belgique), 123, 2016, 3, pp. 36-38.
- Schroeder (Nicolas).** *Repenser la croissance médiévale et son impact sur les paysages*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.)**. *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 203-212.
- Serna (Virginie), Leroy (Inès).** *Interactions et occupations des milieux côtier et fluvial dans la longue durée : Sources confluentes en Canche*. In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.)**. *Les cultures des littoraux du haut Moyen Age : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 41-58 (Revue du Nord 24).
- Smets (Koen), Van den Bremt (Paul), Haneca (Kristof).** *Ongewoon wonderlijke bomen bij de Onze-Lieve-Vrouw ter Koortskapel in Sint-Katelijne-Waver*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 1, pp. 24-29.
- S.n.** *30 ans de protection de la nature à Malmedy, Stavelot, Trois-Ponts et Waimes*. Waimes, Patrimoine nature asbl, 2016, 28 p. (Patrimoine nature).
- S.n.** *Ces arbres, témoins de notre histoire : Un patrimoine vulnérable à sauvegarder*. Jambes, Service public de Wallonie. Département du patrimoine, 2016, s.p.
- S.n.** *Une garene à proximité de Bruxelles : La forêt de Soignes*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 131, pp. 7-10.
- S.n.** *Kempense Heuvelrug tussen Kasterlee en Lichtaart : Landschapvisie en toeristisch ontwikkelingsplan*. Kasterlee, Regionaal Landschap Kleine en Grote Nete, 2016, 184 p.
- Stichelbaut (Birger), Van Hollebeeke (Yannick), Bourgeois (Jean).** *Comines-Warneton 1914-2014 : A landscape approach*. In : **Reeves (Keir), Bird (Geoffrey R.), James (Laura), Stichelbaut (Birger), Bourgeois (Jean) (eds.)**. *Battlefield Events : Landscape, Commemoration and Heritage*. London, New York, Routledge - Taylor & Francis Group, 2016, pp. 64-76 (Routledge Advances in Event Research Series 17).
- Stichelbaut (Birger), Gheyle (Wouter), Saey (Timothy), Van Eetvelde (Veerle), Van Meirvenne (Marc), Note (Nicolas), Van den Berghe (Hanne), Bourgeois (Jean).** *The First World War from Above and Below. Historical Aerial Photographs and Mine Craters in the Ypres Salient*. Applied Geography, LXVI, 2016, pp. 64-72.
- Termote (Johan).** *Waterlopen in West-Vlaanderen*. Ieper, Koninklijke West-Vlaamse Gidsenkring, 2016, 122 p. (Jaarboek van de Koninklijke West-Vlaamse gidsenkring 2016).
- Toussaint (Michel).** *L'abri-sous-roche de Martouzin, un cas particulier*. Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore, 2016, 52, pp. 6-7.
- Vandael (Luc), Decoodt (Hannelore), Dewilde (Marc), Geleys (Piet), Himpe (Koen), Pieters (Marnix), Verboven (Hilde).** *The heritage of 'Flanders Fields' : Research, protection, management and commemoration of World War I landscapes in Flanders (Belgium)*. In : **Reeves (Keir), Bird (Geoffrey R.), James (Laura), Stichelbaut (Birger), Bourgeois (Jean) (eds.)**. *Battlefield Events : Landscape, Commemoration and Heritage*. London, New York, Routledge - Taylor & Francis Group, 2016, pp. 95-108 (Routledge Advances in Event Research Series 17).
- Van Damme (Sylvie), Foré (Pieter).** *De Polders mee-maken : Bouwstenen voor beeldkwaliteit in de polders tussen Nieuwpoort en Diksmuide*. Leuven, Garant, 2016, 191 p.

- van der Meijden (Ruud), Strack van Schijndel (Maarten).** *Guide des plantes sauvages du Benelux*. Meise, Jardin botanique de Meise, 2016, 520 p.
- Van der Veken (Danny).** *Natuurhistorische wandeling Bremelsheide*. Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 3, pp. 27-31.
- Van der Veken (Danny).** *Natuurhistorische wandeling Bremelsheide (2)*. Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 4, pp. 20-25.
- Van Driessche (Thomas).** "*Les plus belles allées du monde*" : *Historische dreven en drevenstelsels in Tongerlo en Westerlo*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 3, pp. 6-23.
- Vandromme (Dirk).** *Heesters in historisch perspectief : Tendensen in de beplantingsconcepten vanaf de 18de tot de 21ste eeuw*. 2. Groencontact, 42, 2016, 1, pp. 10-13.
- Veeckman (Johan) (red.).** *Onroerend erfgoedkroniek van de stad Antwerpen 2015*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2016, 4, pp. 209[ff.].
- Vereecken (Theo).** *Speuren naar de Parmavaart in Stekene : Historisch-geografisch onderzoek naar een 'verdwenen' waterweg*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 2, pp. 44-54.
- Verwerf (Dieter), Lambrecht (Griet), Huyghe (Jan), Mikkelsen (Jari Hinsch).** *Op de rand van het prehistorisch en middeleeuws landschap : Het archeologisch onderzoek langs de Gentse Steenweg in Sijsele (Damme, West-Vlaanderen)*. In : **Hameeuw (Hendrik) (ed.).** *Recent archeologisch onderzoek West-Vlaanderen*. Roeselare, Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2015, pp. 83-101 (West-Vlaamse Archaeologica 25).
- Witdouw (Roger).** *Op zoek naar het 'Land van Mortagne'*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 63-73.
- Yante (Jean-Marie).** *Premières mesures législatives belges pour la sauvegarde des paysages (1911-1931)*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 231-244.
- Zaman (L.).** *Carlier en de heide*. Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 3, pp. 94-109.
- Zwaenepoel (Arnout), Vandamme (Dominique).** *Herders, schapen en natuurbeheer in de Zwinstreek*. S.l., Provincie West-Vlaanderen, 2016, 275 p.

2. Villes et communes – Steden en gemeenten

- Aerts (Erik), Van der Wee (Herman).** *Geschiedenis van Lier : Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*. Lier, Gilde Heren van Lier, 2016, 607 p.
- Anciaux (Michel), Tillieux (Éliane) (préface).** *Champion, l'histoire d'un village : de Campilo à Champion*. [Belgrade], Coop-ere, 2016, 144 p. [Illustré de cartes postales anciennes].
- Anthuenis (Walter).** *Hoe Koning Nobel zijn troon terug kreeg te Daknam*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 3, pp. 115-117.
- Aper (Cyriel).** *Clippeldorp : Waar is dat?* Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 1, pp. 24-27.
- Apers (Chris).** *De rekeningen van het Land van Rumst 1407-1408*. In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 27-32 (Heemkundig Jaarboek 51).

- Apers (Chris).** *Sdertogen Meiseniers in Klein-Brabant*. In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 20-22 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Apers (Chris).** *Het testament van Jan Bau en Katelijne Van Oyenbrugge*. In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 33-39 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Apers (Chris).** *De verkoop van de voogdij van Puurs in 1312*. In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 23-26 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Apers (Chris).** *De voogdij van Puurs*. In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. pp. 16-19.
- Bal (Marie).** *Zijn boekje te buiten gegaan?* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 220-228 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Baute (Walderik), Croene (Carlos).** *Zeldonk in vogelvluchten*. Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 213-236.
- Bavay (Gérard).** *Mons et nous*. Bruxelles, Aparté, 2015, 239 p.
- Beele (Wilfried).** *Wat waren 'maetsaerden' eigenlijk?* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 2, pp. 151-152.
- Bellens (Tim), Schryvers (Anne), Veeckman (Johan).** *Antwerpen on the origins and early development of Antwerp*. In : **Gläser (Manfred), Schneider (Manfred) (Hrsg.)**. *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum X : Vorbiesiedlung, Gründung und Entwicklung*. Lübeck, Verlag Schmidt-Römhild, 2016, pp. 75-86 (Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum 10).
- Belvaux (Marc), Goffin (André-M.)**. *L'hôtel de Namur d'Elzée et les hôtels de Montpellier rue de Fer à Namur*. Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 87-127.
- Bertrands (Dirk).** *Het Heldenplein*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, pp. 18-20.
- Bertrands (Dirk).** *Kwaadmechelen volgens het kadaster 1842-45*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, pp. 32-38.
- Bertrands (Dirk).** *Het oude Kwaadmechelse Gemeentehuis*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 3, pp. 42-43.
- Bertrands (Dirk).** *De waterpomp van Kwaadmechelen*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, p. 40.
- Besure (Philippe).** *Scy, son histoire et ses environs : Concerne aussi Mohiville, Scoville, Hamois, Ry, Rémont, Jannée, Barvaux en Condroz, Porcheresse, Champ du Bois : Tome I : la géographie et les plans, le cimetière du village, listes d'anciens habitants*. Andenne, Philippe Besure, 2016, 24 p.
- Biemans (Johan).** *Lommel uit een oude doos*. Te Lomelle op die Campine. Driemaandelijks tijdschrift van Erfgoed Lommel vzw, 42, 2016, 2, pp. 4-6.
- Binnemans (Ingrid).** *Hier woon ik!* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 125-128 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Binnemans (Ingrid).** *Wie vist er in mijn vijver?* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 164-167 (Heemkundig Jaarboek 51).

- Boerjan (Gilbert).** *Een Stropke van de Brugsche Puurte.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 39-48.
- Boerjan (Gilbert).** *Een Stropke van de Brugsche Puurte.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 150-158.
- Boerjan (Gilbert).** *Een Stropke van de Brugsche Puurte : Deel 8.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 3, pp. 215-222.
- Boerjan (Gilbert).** *Een Stropke van de Brugsche Puurte : Deel 9.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 4-5, pp. 311-316.
- Boerjan (Gilbert).** *Een Stropke van de Brugsche Puurte.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 382-386.
- Boone (Marc), Deneckere (Gita) (eds.).** *Gent : Stad van alle tijden.* Brussel, Mercatorfonds – STAM, 2016, 255 p. [2e ed.].
- Boucher (Jean).** *La fronde des Biergeois.* In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers.* Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 177-180.
- Bradt (Tomas).** *De eerste Gentse pottenbakker en andere verrassingen.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 36-37.
- Brismé (Claude).** *Document hors texte : Le blason communal.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 176, p. 118.
- Brismé (Claude).** *Document hors texte : Le "nouveau" drapeau d'Ecaussinnes.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 176, p. 119.
- Brismé (Claude).** *La rue Jacquemart Boulle à Ecaussinnes (2ème partie).* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 173, pp. 26-31.
- Brismé (Claude).** *La rue Jacquemart Boulle à Ecaussinnes-Lalaing, (travaux réalisés par Jacquemart et Romain Boulle).* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 174, p. 57.
- Brismé (Claude).** *La rue Jacquemart Boulle, le presbytère et l'église Sainte Aldegonde à Ecaussinnes-Lalaing (1re partie).* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 175, pp. 76-91.
- Brongniart (Bruno).** *Rexpoëde d'hier, aujourd'hui, de demain...* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, p. 4.
- Callens (Paul).** *'De graven van Gits' : gemeentelijke begraafplaats Gits.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 85 p.
- Callens (Paul).** *'De graven van Grammene' : gemeentelijk kerkhof Grammene.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 73 p.
- Callens (Paul).** *'De graven van Hertsberge' : gemeentelijk kerkhof Hertsberge.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 88 p.
- Callens (Paul).** *'De graven van Hulste' : gemeentelijke begraafplaats Hulste.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 218 p.
- Callens (Paul).** *'De graven van Meigem' : gemeentelijk kerkhof Meigem.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 78 p.
- Callens (Paul).** *'De graven van Poesele' : gemeentelijk kerkhof Poesele.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 44 p.
- Callens (Paul).** *'De graven van Zeveren' : gemeentelijk kerkhof Zeveren.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 85 p.
- Calus (Achiël).** *Met de voeten in het water.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 119-124 (Heemkundig Jaarboek 51).

- Caluwaerts (Linda).** *Een accijnsvrije kelder op het Schemelbert te Liezele.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 160-163 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Caluwaerts (Linda).** *Ik ga er nog eentje maken.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 168-172 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Chaintreau (Marc).** *Façades de Rexpoëde.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 32-33.
- Chanoine Roland, Henquin (Joseph), Lépine (André).** *Matagne-la-Petite : Notes d'histoire (2).* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, 34 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 396).
- Coeckelbergh (Paul), Delaere (Lieve).** *Oud-Heverlee en de kapel van O.-L.-Vrouw van Steenberghe in de achtertuin van de hertogen van Arenberg.* Blanden, Geschied- en Heemkundige Kring Oud-Heverlee, 2016, 36 p.
- Coeckelbergh (Paul), Delaere (Lieve).** *Sint-Joris-Weert : van de 'Belle-vue' van Arenberg tot bloeiend woondorp tussen Dijle en Meerdaalwoud.* Blanden, Geschied- en Heemkundige Kring Oud-Heverlee, 2016, 32 p.
- Coisman (Claude).** *Le ruisseau de mon enfance : La Biesme – Le Biez : Histoire géoéconomique : Essai.* Châtelet, Société royale d'histoire Le vieux Châtelet, 2016, 114 p.
- Coninck (Edouard).** *A la découverte des ruelles et monuments du village de Beloeil.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/2 (vol. 19, n° 146), pp. 49[ff.].
- Cools (Marc).** *Uccle et ses ruisseaux : Histoire d'une commune et de sa gestion de l'eau au sein du bassin de la Senne.* Bruxelles, Commune d'Uccle, 2016, 60 p.
- Cools (Yves).** *Daknam en het verhaal van Reinaert de Vos.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 3, pp. 112-114.
- Cornelissens (Willy).** *Verleden, Heden en Toekomst van Brasschaat.* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 39, 2016, 1, pp. 27-33.
- Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, 240 p. (Heemkundig Jaarboek 51).
- Crocket (Benny).** *Dringend geld nodig? Verkoop eens een rente.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 40-45 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Crocket (Benny).** *De oude garde van Hingene.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2016, 27, p. 10.
- Crocket (Benny).** *De tragische zelfmoord van Jan Anné.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 188-194 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Crocket (Benny).** *Het verhaal van den Haese.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 85-87 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Dandoy (Marc) (dir.).** *Ath 1572/1573 : Mémoires pour l'avenir : De la tolérance vers la liberté.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2015, 198 p. (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 27).

- Danloy (Geneviève), Vandenkerchove (Joël).** *Rendeux, autrefois et aujourd'hui*. Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2016, 31, pp. 51-66.
- David (Jan).** *Een praatje rond de platse (Plaets) van Koolskamp*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoois-Koolskamp, 2016, 12, pp. 25-30.
- De Boeck (Dirk).** *Verbouwing van de pastorie van Erpe in het begin van de 20ste eeuw*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 1, pp. 3-11.
- Debognies (Guy).** *Halle, randgeval...* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 3, pp. 2-6.
- De Bondt (Louis).** *Het goed van Voorspoel en Oudenhove te Londerzeel en Wolvertem 1310-1970 : De eigenaars en hun aandeel in 800 jaar Brabantse en Belgische geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 171 p.
- De Bondt (Louis).** *Hof te Boots, pachthof op Londerzeel-heide 1400-1900 : De eigenaars en hun aandeel in de Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 53 p.
- De Bondt (Louis).** *Hof te Luyts Londerzeel 1350-1600 : De eigenaars en hun aandeel in de Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 28 p.
- De Bondt (Louis).** *Hof ter Loch Londerzeel 1500-1920*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 93 p.
- De Bondt (Louis).** *Hof ter Pluymennest, Taltena of Altenaken te Londerzeel 1450-1950 : Vijf eeuwen Londerzeelse en Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 63 p.
- De Bondt (Louis).** *Het Schaliënhuis te Londerzeel 1550-1816 : De eigenaars en hun aandeel in de Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 9 p.
- De Bondt (Louis).** *Het steen op de heuvel : Historische feiten achter een vergeten legende 1230-1600 : De eigenaars en hun aandeel in de Brabantse geschiedenis*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 65 p.
- De Bondt (Louis).** *Tusschenbeke alias Hof ter Hellen te Londerzeel : 1470-1920*. Londerzeel, De Bondt, 2016, 72 p.
- De Borger (Paul).** *Hoe het begon*. In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 12-15 (Heemkundig Jaarboek 51).
- De Borger (Paul).** *Waarom Breendonk niet Pullaar heet*. In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 211-215 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Debourse (Pierre).** *De Là-Haut, analyse de photos aériennes du village d'Houthem*. Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 271-298.
- Debouverie (Patrick) (coord.)**. *Saint-Gilles 800 ans... du village à la ville = Saint-Gilles 800 jaar... van dorp tot stad*. Bruxelles, Syndicat d'Initiative de Saint-Gilles ASBL, 2016, 167 p.
- Declerck (Geert).** *En toen kwam het "stadswater"*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 1, pp. 13-18.
- Decorte (Bernard).** *De Koekuit, een wijk in de branding*. 't Wingheroen. Tijdschrift van de Heemkring Menen, 37, 2016, 1 [125], pp. 1-75.
- De Decker (Sam), Goossens (Carine).** *Grenzeloos Sint-Laureins : Een tocht langs landschappen en erfgoed*. Sint-Laureins, Gemeente Sint-Laureins, 2016, 143 p.
- Dejemepe (Pierre) (dir.)**. *Le silence et les tombes : Une histoire du cimetière de Saint-Gilles*. Bruxelles, Commune de Saint-Gilles, [2016], 51 p.
- Dejemepe (Pierre) (dir., réd.), De Staercke (Jean-Pierre).** *Saint-Gilles : huit siècles d'histoire(s), 1216-2016*. Bruxelles, Liège, Wavre, Mardaga, 2016, 253 p.

- Dejemeppe (Pierre) (ed.), De Staercke (Jean-Pierre).** *Sint-Gillis : acht eeuwen geschiedenis(sen), 1216-2016.* Bruxelles, Mardaga, 2016, 253 p.
- Dejemeppe (Pierre) (dir.).** *De stilte en de graven : De begraafplaats van Sint-Gillis.* Brussel, Gemeente Sint-Gillis, [2016], 51 p.
- Dejemeppe (Pierre), Rubin (Lionel) (coord.).** *Tous les chemins mènent à Saint-Gilles! = Alle wegen leiden naar Sint-Gillis! : Le journal du huitcentième : 1216-2016 = Krant van de achthonderdste : 1216-2016.* Bruxelles = Brussel, Commune de Saint-Gilles = Gemeente Sint-Gillis, 2016, s.p.
- De Kok (Harry), Gielis (Marcel), Landuyt (Guido), Stevens (Fred) (eds.).** *Turnhout van A tot Z : Een stedelijke biografie.* Turnhout, Brepols, 2016, 386 p.
- Delhaye (Willy), Van Mol (Jean-Jacques) (dir.).** *Les abords de la rue de l'Hospice à Boitsfort : Genèse d'un noyau villageois.* Bruxelles, Histoire et sciences à Watermael-Boitsfort, 2016, 239 p. (Histoire des quartiers 8).
- De Maesschalck (Edward).** *Leuven in vogelvlucht.* Meerbeek, De Maesschalck, 2016, 110 p.
- De Maeyer (Wouter).** *Was het nu Oudenaarde of Pamele? Op zoek naar de roots van Tussenbruggen.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 24-29.
- Demanet (Yves).** *Is een authentiek deel van de middeleeuwse stadswal ontdekt?* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 51-53.
- Dendiéval (Raymond).** *Regard sur les villages-patrimoine.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, pp. 22-24.
- Deroux (Carl).** *Le poème liminaire de Jean de Tramasure à la «Description de la ville d'Ath» par Jean Zuallart (1610).* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 327-342 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- De Rynck (Patrick) (ed.).** *Stad met ziel : Leuven, bewogen door erfgoed. Landschapstekening van de deelraad erfgoed.* Leuven, Drukkerij de Bie, 2016, 50 p.
- Desaever (Etienne).** *In en om de Geushoek te Wulpen.* [Nieuwpoort], s.n., 2016, 23 p.
- Desaever (Etienne).** *Van Abele tot Wulpen.* [Nieuwpoort], s.n., 2016, 30 p.
- De Smet (Jeroen).** *Laken, een kortverhaal van een lange geschiedenis (afl. 1).* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 1, pp. 14-19.
- De Smet (Jeroen).** *Laken, een kortverhaal van een lange geschiedenis (afl. 2).* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 2, pp. 13-21.
- De Smet (Jeroen).** *Laken, een kortverhaal van een lange geschiedenis (afl. 3).* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 3, pp. 18-24.
- De Smet (Walter).** *Een koopmans'agreement'.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 79-84 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Devriese (Luc).** *Het Nieuw Kasteel (1545-1576) en het Spaans Kasteel (1589-1593) eerst en vooral gericht tegen de Gentenaars.* Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. Jaarboek, 2016, 53, pp. 145-151.
- Devriese (Luc), Gelaude (Frank).** *De Rietgracht en de 'vrijheid van GENT' : Deel 1 :*

- Betekenis*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 90-97.
- Devriese (Luc), Gelaude (Frank)**. *De Rietgracht en de 'vrijheid van GENT' : Deel 2*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 3, pp. 170-186.
- De Vriendt (François)**. *Le cimetière et la chapelle Sainte-Marguerite à Mons : Observations sur l'histoire sociale et la géographie funéraire de la cité (XIIIe-XXe siècle)*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 85-112 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Dewier (Alain)**. *In memoriam Jules Vanhese : «Souvenirs de La Louvière.»* [La Louvière], Cercle d'histoire Henri Guillemin, 2016, 128 p. (Passion Patrimoine Local 3).
- Dewilde (Brecht), Huybens (Gilbert)**. *Leuven – De Tafelronde*. Leuven, Stad Leuven, 2016, 63 p.
- De Witte (Hubert)**. *The origin of mediaeval Bruges : Historical and archaeological evidence*. In : **Gläser (Manfred), Schneider (Manfred) (Hrsg.)**. *Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum X : Vorbesiedlung, Gründung und Entwicklung*. Lübeck, Verlag Schmidt-Römhild, 2016, pp. 87-98 (Lübecker Kolloquium zur Stadtarchäologie im Hanseraum 10).
- Dewulf (L.)**. *2017 : Een bijzonder herdenkingsjaar voor de stad Oostende 750 jaar stadsrechten*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 6, p. 111.
- D'hoker (Thomas), Leys (Kathleen)**. *Het hart van Groot-Bijgaarden : Erfenis van Raymond Pelgrims de Bigard : Open Monumentendag 2016*. Dilbeek, Gemeente Dilbeek, 2016, s.p.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily)**. *De herinrichting van het Hoegaardse kerkhof - De Brouwersgraven : Tomsin*. Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 205/4, pp. 3-8.
- Dony (Emile)**. *Le village de Bourslers : Mémoire de la Société des Sciences des Arts et des Lettres du Hainaut, Mons, 1904*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2015, pag. mul. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 391).
- Dutilleux (Brecht)**. *Izegem vóór 1600, dorp in beweging*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 1, pp. 19-22.
- Duvivier de Fortemps (Jean-Luc), Lesage (Benjamin)**. *L'Ardenne ancestrale : à la recherche des temps oubliés*. Neufchâteau, Weyrich, 2016, 135 p. (Âme de l'Ardenne).
- Flahaut (Michel), Gille (Camille)**. *Avant la distribution d'eau dans les villages de Chastre. À propos de 'La Pompe', d'Édouard Vissers (1924)*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 104, pp. 4-12.
- Flahaut (Michel)**. *Chastre. À propos de 'La Quête des œufs', d'Édouard Vissers (1924)*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 102, pp. 4-5.
- Forrer (Roland)**. *Un document inédit à Ottignies : de Salvador à... Maurice et Caprine!* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 75, pp. 11-13.
- Forrer (Roland), Godart (Anne)**. *De Salvador à Maurice et de Carême à Dalí : du neuf?* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 78, pp. 16 [ff.].
- Friart (Charles)**. *Le Roelux : typonymie histoire locale*. Le Roelux, Cercle d'histoire Léon Mabilie, 2015, 291 p. [Réédité par le Cercle d'histoire Léon Mabilie].
- Frippiat (Yves-Marie)**. *La «Maison du Bailli» à Sart-Eustache : Origines et vicissitudes*. Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 2, pp. 130-146.

- George (Philippe), Hupkens (Jean-Pierre) (préfacier), Demeyer (Willy) (préfacier).** *Liège en 100 dates*. Tours, Sutton, 2016, 127 p. (100 dates pour l'histoire).
- Gies (Anne).** *Kerkelijk bestuur in Liedekerke van 1830 tot nu*. Liedekerke, Liedekerks Heemkundig Genootschap, 2016, 89 p.
- Gijbels (Jos).** *Huizen A6-A370*. Beringen, Jos Gijbels, 2016, 91 p. (Coursel in de heyde 1826).
- Gijbels (Jos).** *Inwoners L.G.P.D.S.D.* Beringen, Jos Gijbels, 2016, 93 p. (Coursel in de heyde 1826).
- Gijbels (Jos).** *Inwoners R.L.S.* Beringen, Jos Gijbels, 2016, 93 p. (Coursel in de heyde 1826).
- Gillard (Émile).** *L'histoire de la «Roche-aux-Corneilles» à Bomal*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 136, pp. 54-60.
- Gille (Camille), Flahaut (Michel).** *D'anciens fours à pain à Chastre. À propos de 'La Flambée', d'Édouard Vissers (1924)*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 103, pp. 4-7.
- Goolis (Johan).** *Aarschot – Gemeenteplaats*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 1, pp. 30-33.
- Gourdin (Yves), Thomas (Alain), Servais (Marcel), Guében (Marie-Paule), Zéler (Jeanne), Delogne (Pierre) (e.a.).** *Histoire de Bertrix : ses rues, ses quartiers*. Bertrix, Centre culturel de Bertrix, 2016, 208 p.
- Gybels (Bert).** *Helden van Wolfsdonk*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 3, pp. 152-160.
- Hackeng (Rolf) (ed.).** *Groot verhalenboek Maastricht : Alle sprokkels uit het archief*. Zutphen, Uitgeverij Walburg Pers, 2016, 240 p.
- Haeghebaert (L.).** *Historiek van de 'keunepeupe'*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 145-154.
- Haeyaert (Philippe).** *950 jaar Gullegem, Graaf Boudewijn V van Vlaanderen (1013-1067) en de oorkonde van 1066 van het Sint-Pieterskapittel in Rijsel*. 't Meiboompje (Gullegem), 33, 2016, 4, pp. 4-13.
- Hasquin (Hervé).** *Charleroi, capitale régionale*. In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016*. Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 9-24 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4° série 2115).
- Hendrickx (Bert).** *Erfgoedbomen in Turnhout (deel 1) : de unieke Ginkgo Biloba-boom in de Hofpoort*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 33, 2015, 4, pp. 26-29.
- Hendrickx (Bert).** *Erfgoedbomen in Turnhout (deel 2) : herinneringsboom "Leopoldinum" in de achtertuin van het voormalige Torenhuis aan de Grote Markt*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 26-32.
- Hendrickx (Bert).** *Erfgoedbomen in Turnhout (deel 3) : Veteranenbomen van de Eerste en Tweede Wereldoorlog*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 2, pp. 23-29.
- Hendrickx (Bert).** *Erfgoedbomen in Turnhout (deel 5) : het Stokt*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 4, pp. 18-36.

- Hendriks (Giel).** *Grensbetwistingen Lommel-Overpelt 1331-1827*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 210 (maart – april), pp. 1-19.
- Hendriks (Giel).** *Grensbetwistingen Lommel-Overpelt 1331-1827 (Deel 2)*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 211 (mei – juni), pp. 1-21.
- Hendriks (Giel).** *Grensbetwistingen Lommel-Overpelt 1331-1827 (Deel 3)*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 213 (september – oktober), pp. 15-28.
- Hens (Pierre), Mens (André).** *Edegem dat boerendorp van toen ... : Van Negerdorp tot Edegem in de wereld. 2*. Edegem, Davidsfonds, 2016, 287 p.
- Hornard (Jonathan), Bodart (Emmanuel).** *Inventaire des archives de la commune de Felenne, 1809-1955*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 25 p. (Archives de l'Etat à Namur. Inventaires 104).
- Houdé (Chantal) (red.).** *De begraafplaats van Anderlecht : Stap voor stap*. Anderlecht, Dienst Toerisme, [2016], 31 p.
- Houdé (Chantal) (rédi.).** *Le cimetière d'Anderlecht : Pas à pas*. Anderlecht, Service du tourisme, [2016], 31 p.
- Huybens (Gilbert), Cockx (Evert) (medewerker).** *Leuvense burgemeesters geportretteerd*. Leuven, Peeters, 2016, 107 p. (Memorabilia Lovaniensia 3).
- Jous (Léon).** *Un Ecaussinnois méconnu : Fernand Brenard*. Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 173, p. 32.
- Jous (Léon).** *Gens de chez nous (2ème partie)*. Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 173, pp. 3-9.
- Jous (Léon).** *Gens de chez nous*. Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 174, pp. 45-48.
- Jous (Léon).** *Gens de chez nous*. Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 175, pp. 92-96.
- Jous (Léon).** *Gens de chez nous (dernière partie)*. Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 176, pp. 121-126.
- Juveyns (Lambert), Geysens (Jac), Dusoleil (Steven) (eds.).** *Frederik Lintsstraat*. Leuven, Erfgoedcel Leuven, 2016, [s.p.] (Straathistoires : Leuvense buurten in woord en beeld 6).
- Kenis (Ramon).** *Leuven : Een wandeling in de tijd : Diestsestraat*. Leuven, Leuven Historisch Genootschap, 2016, 114 p. (Leuven historisch) [Titel varieert : *Leuven, wandelingen in de tijd*].
- Klaasen (Huub).** *De mogelijke oorsprong van de Oude Pastorij te Essen*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 6-10.
- Laloo (Pieter), Cryns (Jasmine), Noens (Gunther) (e.a.).** *Lier-Duwijck : Drieduizend jaar boeren aan de beek*. Antwerpen, Provincie Antwerpen, 2016, 6 p. (Archeologie in de provincie Antwerpen 20).
- Lannoy (Delphine), Pirlot (Vincent), Yande (Olivier).** *Inventaire des archives de la commune de Bras : 1831-1976 (1981)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 77 p. (Archives de l'État à Arlon. Inventaires 89).
- Lapraille (Marc).** *Bande, Le patronnage*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2016, 27, pp. 33-35.
- Lapraille (Marc).** *Petit patrimoine en péril : Les bornes entre Grune et Bande*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2016, 27, pp. 15-20.
- Lederer (Francis).** *La «Croix des aviateurs» du Bois de Grune*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2016, 27, pp. 24-32.
- Leicher (Bernard).** *De Neerbeekstraat*. Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 29, 2016, 1, pp. 63[ff.].

- Léonard (Georges).** *Histoire de Ponderôme. Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore*, 2016, 51, pp. 5-19.
- Lépine (André), Renaux (Firmin), Philippart (Christian) (e.a.).** *L'entité de Cerfontaine vue par... (15)*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, 28 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 175).
- Lépine (André).** *L'entité de Philippeville vue par... (12)*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, 40 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 441).
- Lépine (André).** *Gonrioux : Notes d'histoire*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, 24 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 397).
- Lépine (André).** *Sautour : Notes d'histoire*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, pag. mul. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 399).
- Loos (Marcel).** *De Graaf in de Graafstraat*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, pp. 24-29.
- Marré-Muls (Anne-Marie).** *La guerre des «kertins»*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 203-210 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Martin (Gérald).** *Les petites «histoires» de nos villages (2e partie)*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 38-42.
- Marut (Alex).** *Genk, eventjes vermeld in de literatuur, deel 2*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 2, pp. 4-17.
- Masingarbe (Philippe).** *Reexpoëde : procès contre les décimateurs*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 34-37.
- Mathieu (Paul).** *Le village de Dèle près d'Arlon*. Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 1/2, pp. 3-21.
- Maurissen (Frans).** *De gedenksteen van Meller*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 5, pp. 6188-6191.
- Mennen (Vic).** *Een bron bij een duin : Het raadselachtige grenspunt Borrenberg*. Te Lommel op die Campine. Driemaandelijks tijdschrift van Erfgoed Lommel vzw, 42, 2016, 3, pp. 5-11.
- Moïs (Christian).** *La commune de Wolkrange vers 1960*. Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2016, 28, pp. 52-54.
- Mondelaers (Martien).** *De Demer bruisend door de stad Diest*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2016, 56 p.
- Mostert (Gerard).** *Boyen en Negenoord worden Stokkem*. De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen [Dilsen-Stokkem], XXXVII, 2016, 1 (nr. 145), pp. 11-17.
- Motte (Jacques), Paso (Simone), Jurdant (Eric), de Selliers de Moranville (Marie).** *Villers-Sainte-Gertrude & Grand-Bru : Inventaire du petit patrimoine*. Villers-Saint-Gertrude, Presence; Visé, Qualité-Village-Wallonie, 2016, 150 p.
- Nicolas (Roger).** *La statue de saint Antoine de Padoue*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 1-2.
- Nijssen (Rombout).** *Gents zilver in Sint-Lambrechts-Herk : Twee zilveren penningen uit de eerste helft van de dertiende eeuw*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 59-62.
- Nonclercq (Philippe).** *Charleroy autrefois : ses rues, ses quartiers, son histoire*. Grivegnée, Noir dessin production, 2016, 276 p.
- Notteboom (Hugo).** *Voornaam bezoek te Maldegem*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 191-203.

- Notteboom (Walter).** *Het Furfozennest in de Kleitse bossen.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 215-229.
- Ockeley (Jaak).** *De Papenbos in Krokegem.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 2, pp. 51-59.
- Pals (Mia).** *Heibel in Postel.* Melse Tijdingen, 2016, 24, pp. 200-211.
- Peetermans (Frans).** *Slimme kippen : Een Gooiks anekdootje van Octaaf Bellemans.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, p. 33.
- Petit (Patrice).** *Rocroy «Village Étape» depuis le 7 août 2012.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, 6 (n° 222), pp. 460-465.
- Pfister-Langanay (Christian).** *Dunkerque : Nouvelles perspectives (XVIIe-XXe siècle) = Dunkirk revisited (XVIIth – XXth century).* Villeneuve d'Ascq, Université Charles de Gaule-Lille III, 2016, pp. 233-470 (*Revue du Nord*).
- Piérard (Christiane).** *Les escaliers montois.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, p. 391.
- Pieters (Mark).** *Hoeylaert en Overysse in oude persberichten.* Overijse, Pieters, 2016, 256 p.
- Poelaert (Roger).** *Kadonkelput : Een speciale plaats in Oetingen.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, pp. 51-53.
- Polet (Sébastien).** *La ferme de Bilande, entre Wallonie et Flandre.* In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers.* Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 165-176.
- Polome (Bernard).** *La tour de Barvaux-sur-Ourthe.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 136, pp. 3-11.
- Pottel (Alain).** *La reconstruction de l'hôtel de ville et du presbytère de Comines.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 299-312.
- Puccio (Laetizia).** *Le patrimoine de Grâce-Hollogne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 60 p. (Carnets du patrimoine 136).
- Quewet (Jean), Quewet (Léopold).** *Monceau-en-Ardenne : Son histoire - ses familles.* Auderghem, Jean Quewet, 2016, 299 p.
- Raeymaekers (Walter).** *Retie - Kroniek in kriskras van een Kempens dorp.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 1, pp. 2-3.
- Raeymaekers (Walter).** *Retie - Kroniek in kriskras van een Kempens dorp.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 3, pp. 2-4.
- Raeymaekers (Walter).** *Retie - Kroniek in kriskras van een Kempens dorp.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 4, pp. 2-4.
- Renard (Philippe).** *Le mémorial BAIZA de Marengo.* Terres entre Wamme et Lhomme, 2016, 27, pp. 21-23.
- Roels (Arnold), De Vent (Georges).** *Heist aan Zee : Cafés en middenstand : Het vissersdorp.* Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, 2016, 304 p.
- Roggeman (Liliane).** *'s Heerenhuys in Mariekerke.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert)** (eds.). *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 156-159 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Rorive (Jean-Pierre), Mension-Rigau (Eric) (préfacier), Collignon (Christophe) (préfacier).** *Ombres & lumières en Val mosan : Histoire mouvementée du Pays de Huy.* Liège, Éditions de la Province de Liège, 2016, 383 p.

- Roufosse (Francis), Lanners (Jean) (préface), Roufosse (Francis) (préface).** *De 1901 à 2000.* Marche-en-Famenne, 2016, 224 p. (Il était une fois Marche-en-Famenne 3).
- Servaes (Paul).** *Requiescat in pace. In memoriam Joseph Servaes collaborateur en redder van zijn dorp.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 229-234 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Sibille (Pierre), Heuchon (Luc) (préface).** *Quand les pierres nous racontent leur histoire : Les monuments, les stèles, les plaques commémoratives et l'entité de Courcelles.* Courcelles, Sibille Pierre, 2016, 199 p.
- Sirjacobs (Isabelle).** *Le patrimoine de La Louvière.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 64 p. (Carnets du patrimoine 135).
- Smets (Jan).** *Mechelen : Een stad vertelt : Jan Smets in gesprek.* Mechelen, ElenA, 2016, 208 p.
- S.n.** *Glabbeek doorheen de eeuwen.* Glabbeek, Gemeentebestuur, [2016], 24 p. [Publicatie in het kader van 'Glabbeek herdenkt! De geschiedenis van ons dorp'].
- S.n.** *Heraanleg van de Demer door Diest.* Aalst, Vlaamse Milieumaatschappij, 2016, 33 p.
- S.n.** *Niet te geloven... een walvis op het strand : De Panne, Koksijde, Oostduinkerke, Nieuwpoort.* Nieuwpoort, Dewaele, 2016, 24 p.
- Staf (Thomas).** *Tien 1000 jaar : Over het ontstaan van een stad.* Tienen, Staf Thomas, 2016, 128 p.
- Sterckx (Jos).** *Meerhout in de Westhoek.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 134, pp. 4-5.
- Sterckx (Jos).** *De Molenberg op een zijspoor.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 134, p. 23.
- Sterk (Jos).** *Hasselt caféstad. Deel V.* [Bree], Vertelpunt Uitgevers, 2016, 196 p.
- Sterk (Jos).** *De oudste geschiedenis van Hasselt : Hasselt ab urbe condita libri. Deel I.* [Bree], Vertelpunt Uitgevers, [2016], 231 p.
- Stubbe (Lieven).** *Van tragedie tot trekpleister : Het verhaal van de oude vaart.* Brugge, Provinciehuis Boeverbos, 2016, 231 p. [Provinciaal Domein De Palingbeek, Ieper].
- Tavernier (Jos), Steurbaut (Peter).** *Waar lag 't Gangske precies? Ghendtsche Tydinghen.* Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 342-348.
- Terryn (Caroline).** *De lievebermen in Moerkerke en Damme.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 4, pp. 112-150.
- Theunissen (Bertho).** *De Oude Thomma.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 2, pp. 14-15.
- Thijs (Guido).** *Marien Schell, een (on)bekende Kannenaar.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 2, pp. 6-7.
- Tomasek (Michel).** *La mairie-poste néo-flamande de Rexpoëde.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 5-8.
- Van Acker (Lucien).** *Jeronimo Nipho, een onbekende beroemde Ardooienaar.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooi-Koolskamp, 2016, 12, pp. 49-58.
- Van Clemen (Sam), Hendrickx (Bert).** *Foto van het Meldeamt in de Sint-Antoniusstraat.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 47-49.
- Van Clemen (Sam).** *Een gedenksteen in de Vredestraat.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 42-44.
- Van Clemen (Sam).** *Die Partnerschaft von Hammelburg mit Turnhout.* In : **S.n.** *Hammelburg – Stadt mit Geschichte. Streifzug durch zwei Jahrhunderte :*

- herausgegeben anlässlich des Jubiläums "1300 Jahre Hammelburg". Hammelburg, Stadt Hammelburg, 2016, pp. 125-140.*
- Van Damme (Paul).** *Brugge : Het verhaal van een stad.* Oostkamp, Stichting Kunstboek, 2016, 144 p.
- Vandekerckhove (Jan).** *Ken uw stad Ieper.* Gent, Jan Vandekerckhove, 2016, 359 p.
- Vandenbussche (Koenraad).** *Enkele suggesties over het ontstaan van Eernegem.* Ernigahem. Handelingen van de Kring voor Geschied- Heem- en Familiekunde, 35, 2016, 1, pp. 1-20.
- Van den Ende (Eliane).** *De Rossaert & zijn passanten.* Antwerpen, Ronny Van de Velde / Ludion, 2016, 400 p.
- van der Elst (Wim).** *Arenbergstraat...* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 201-202.
- Van der Taelen (Emile).** *Torens van Mechelen : meer dan de Sint-Romboutstoren.* Soest, Boekscout, 2016, 132 p.
- Van Dessel (Annie).** *Blaasveld, ooit baronie en zelfstandig tot 1976, nu onze groene long en geliefde deelgemeente...* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 2, p. 9.
- Vandewalle (Paul I.C.).** *De Kasselrij Veurne : Geschiedenis, instellingen, economie, cartografie.* Veurne, Paul Vandewalle, 2016, 581 p.
- Van de Wiele (Johan).** *Gent : De kracht van een stad.* S.I., ARV, 2016, 285 p.
- Vandommele (Joost).** *Gent : Van de middeleeuwen tot 1918 : Een bakermat van democratie en socialisme.* Ledeberg, Joost Vandommele, 2016, 433 p. [Met 22 arbeid(er)sgedichten van René De Clercq, grootvader van de auteur].
- Van Doorne (Geert).** *Patershol : eeuwenoud, eigenwijs, springlevend.* Gent, Uitgeverij Snoeck, 2016, 188 p.
- Vanhove (Jean-Pascal).** *Reexpoëde, modeste carrefour ferroviaire d'autrefois.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 18-21.
- Van Keer (Martine).** *Een begin van afscheuring.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 206-210 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Van Keer (Martine).** *Gemeten en betaald... Maar blijkbaar niet genoeg!* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 135-141 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Van Landeghem (Danny).** *Niet welkom.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 216-219 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Vanlandtschoote (Éric).** *Reexpoëde : exemple de permanence de la petite et de la moyenne exploitation agricole dans le monde préindustriel.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, p. 22.
- Van Liedekerke (Maurits).** *Van Abbeloos tot Zeppos : Anderhalve eeuw Pajottenland in 75 portretten.* S.I., De Draak, 2016, 270 p.
- Van Meulder (Jan).** *Afdokken zullen jullie.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 129-134 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Van Meulder (Jan).** *Wijn doet beter blazen.* In : **Crocket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 195-200 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Van Mol (Bruno).** *Les lignes de la Haine.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son*

- soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 365-378 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Van Osta (Ward)**. *Historiek van de Brasschaatse straatnaamgeving (1)*. Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 39, 2016, 1, pp. 4-14.
- Vanoverberghe (Jan)**. *Deerlijk vanuit de lucht (Vichsteenweg)*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2016, 2, pp. 48-49.
- Vanoverberghe (Jan)**. *Dorpskroniek : nieuwe straatnamen : Keizelbergstraat, Kapittelstraat en Proosdijstraat - Biesbeke - De Spijker*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2016, 2, pp. 60-64.
- Van Ryssel (Daniël)**. *Meersenijsstraat 20-22 : Huis 'De Lelie'*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 349-352.
- Van Ryssel (Daniël)**. *Minder bekende of verdwenen locaties in Gent : Keizer Karelstraat 75 : Huis Lousbergs - De Hemptinne*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 4-5, pp. 261-265.
- Vanvolsem (Johan)**. *Duidelijke grensligging : Halle was tot 1795 Henegouws!* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 46-47.
- Vanvooren (Gerard) (e.a.)**. *Vinderhoute, van de prehistorie tot heden*. [Vinderhoute], Werkgroep Geschiedenis Vinderhoute, 2016, 786 p.
- Van Winnendaele (Marie-Claude)**. *Andenne : de l'ancien Hôtel de Ville à la Maison des Associations*. [Lives-sur-Meuse], Marie-Claude Van Winnendaele, 2016, 35 p. (Promenades et découvertes en Namurois 4).
- Van Winnendaele (Marie-Claude)**. *Namur – quartier des Carmes, quartier de charme*. Lives-sur-Meuse, Marie-Claude Van Winnendaele, 2016, 42 p.
- Verheyde (Fons)**. *De Verdrongen Weide te Ieper : Een turbulente geschiedenis*. Ieper, Fons Verheyde, 2016, 60 p.
- Vermeir (R.)**. *'t Oud Gemeentehuis : Archeologisch onderzoek*. Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVI, 2016, 88, pp. 4-16.
- Vermeiren (Hugo)**. *Geen viering voor het oudste Scheldedorp : Oorderen mocht geen 900 jaar worden*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 3, pp. 27-31.
- Vermeiren (Hugo)**. *Geen viering voor het oudste Scheldedorp : Oorderen mocht geen 900 jaar worden (2)*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 4, pp. 21-22.
- Verschraegen (Matthijs)**. *Op stap door Sint-Blasius-Boekel (deel 3)*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 3, pp. 5-25.
- Verschuere (Luc)**. *Les fortifications de Charleroi, des origines espagnoles (1666) à la démolition de la forteresse hollandaise*. In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.)**. *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016*. Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 231-266 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Verstraete (Rogier)**. *De geschiedenis van het kleine klokje*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 1, pp. 31-34.
- Verstraeten (Jacques)**. *Le patrimoine de Hannut*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 52 p. (Carnets du patrimoine 137).
- Vincent (Patrice)**. *Le tableau : La source miraculeuse de Pont-de-Loup*. Châtelineau, Editions du Gral, 2016, 12 p.

- Vinck (Raf).** *Beslag op een herberg-brouwerij te Kalfort.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* pp. 201-205.
- Vinck (Raf).** *Burenruzie in Nattenhaasdonk.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 151-155 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Vinck (Raf).** *Schoolmeester Adriaen Van Meerbeeck stelt zich borg voor de pachter van de accijnzen.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 67-70 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Vos (Paul).** *Grepen uit het Molse verleden : De pomp op het Laar.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 234-237.
- Wils (Raf).** *Turnhout is wel degelijk ouder dan Oud-Turnhout... of toch niet?* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, pp. 155-157.
- Windey (Louis).** *Kastel, het glazen dorp : Het dorpsleven te Kastel: een reis in het verleden!* [Moerzeke], Louis Windey, [2016], 179 p.
- Withouck (Roos).** *Etienne Withouck, een Wevelgemnaar in hart en nieren.* Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 29, 2016, 3, pp. 43[ff.].
- Wuyts (Willy) (red.).** *Van Terhagen naar Rumst langs oude foto's.* Schelle, Geschiedkundige Kring Rumesta, 2016, 39 p. (Uitgaven van de Geschiedkundige Kring Rumesta 96).

III. HISTOIRE PAR ÉPOQUES – GESCHIEDENIS IN TIJDVAKKEN

A. DE LA PRÉHISTOIRE À LA NAISSANCE DES PRINCIPAUTÉS TERRITORIALES – VAN DE VOORHISTORISCHE TIJD TOT HET ONTSTAAN VAN DE VORSTENDOMMEN

1. Préhistoire, époque gallo-romaine – Prehistorie, Gallo-Romeinse tijd⁽⁵⁾

- Baeteman (Cécile).** *Modifications du paysage et possibilité d'activités humaines pendant l'Holocène dans la plaine maritime belge.* In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.).** *Les cultures des littoraux du haut Moyen Age : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 15-28 (Revue du Nord 24).
- Barbazon (Yvon).** *Le site celte à Gedinne et à Louette-Saint-Pierre.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, pp. 126-128.
- Beke (Floris), Hiddink (Henk), De Mulder (Guy).** *Vierhonderd urnen : Een uitzonderlijk groot grafveld uit de metaaltijden in Hofstade.* Ex Situ, 2016, pp. 22-23.
- Bernd (Christoph).** *Studien zur Chronologie und Typologie der Bandkeramik und der epibandkeramischen Gruppen in Nordfrankreich und Belgien : Analyse der kermaischen Gefässe.* Bonn, Dr. Rudolf Habelt GmbH, 2016, 575 p. (Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde 89).
- Billard (Cyrille), Bosquet (Dominique), Dreesen (Roland) (éds.).** *Autour de l'hématite : circulation et transformation au cours de la préhistoire récente : Actes de la table-ronde internationale = About haematite : procurement and transformation during*

(5) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Recent Prehistory : Acts of the international round table, 7-8/02/2013, Namur (Jambes)*. Bruxelles, Société royale belge d'anthropologie et de préhistoire, 2016, 2 Vol. (252 p., 232 p.) (Anthropologica et Praehistorica 125-126; Études et recherches archéologiques de l'Université de Liège 143).
- Claes (Britt), Kaurin (Jenny)**. *La fouille de la Nécropole de Saint-Vincent ou la naissance d'une archéologie préventive avant la lettre*. Bulletin van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussel = Bulletin des Musées royaux d'Art et d'Histoire, Bruxelles, 2016-2017, 87-88, pp. 83-96.
- Dekeersmaecker (Mia)**. *Grot van Han-sur-Lesse meer dan stalactieten en stalagmieten : 'de eerste menselijke sporen gaan tot 9000 jaar terug'*. Archeologie magazine, 2016, 3, pp. 54-57.
- Delye (Emmanuel)**. *Le matériel néolithique*. In : **Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, pp. 69-92 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- De Rodder (Regina), De Temmerman (Ludwig)**. *De Keltisch-Germaanse erfenis in Horebeke en omgeving*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 4, pp. 28-32.
- De Temmerman (Ludwig)**. *Keltische relictten in Everbeek en Parike*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 2, pp. 7-8.
- Gonay (Jean-Pierre)**. *Contribution à l'étude du site de Préalles à Heyd (II)*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 135, pp. 3-23.
- Gonay (Jean-Pierre)**. *Contribution à l'étude du site de Préalles à Heyd : Les grottes karstiques de Préalles à Heyd*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 136, pp. 21-48.
- Lambrecht (Griet), Huyghe (Jan), Mikkelsen (Jari Hinsch), Decraemer (Stefan), Verwerft (Dieter)**. *Van grafheuvel tot begraafplaats : Een grafmonument uit de midden-bronstijd en sporen uit de Merovingische periode op de hedendaagse begraafplaats Hogenakker te Oedelem (Beernem, West-Vlaanderen)*. In : **Hameeuw (Hendrik) (ed.)**. *Recent archeologisch onderzoek West-Vlaanderen*. Roeselare, Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2015, pp. 61-81 (West-Vlaamse Archaeologica 25).
- Lehoërff (Anne)**. *Préhistoires d'Europe : de Néandertal à Vercingétorix : 40000 – 52 avant notre ère*. Paris, Belin, 2016, 604 p. (Mondes anciens).
- Meurisse-Fort (Murielle)**. *L'environnement littoral du Pas-de-Calais à l'Holocène*. In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.)**. *Les cultures des littoraux du haut Moyen Age : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 29-40 (Revue du Nord 24).
- Perdaen (Yves), Woltinge (Inger)**. *Grootschalig steentijdonderzoek ter hoogte van het logistiek park Waasland fase West (Verrebroek)*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 3, pp. 157-167.
- Van Impe (Luc), Creemers (Guido), Bogaert (Linda)**. *De Rieten in Meeuwen-Gruitrode : Nieuw leven voor elitegraven uit de ijzertijd*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 5, pp. 26-41.
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel)**. *Fragments du crâne néanderthalien d'Engis 2*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 46-47 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verstrepen (Emiel)**. *Mammoeten in Dendermonde en het skelet in het Museum*. Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 206-221.

- Alltag (Claudine), Allonsius (Clothilde), Adam (Jean-Pierre) (e.a.).** *À la romaine! Résidence privée, construction publique en Gaule du Nord [Exposition, Louvres – ARCHÉA, 18 novembre 2016 – 21 mai 2017, Guiry-en-Vexin, Musée archéologique du Val-d'Oise, 5 novembre 2016 – 17 septembre 2017].* Roissy-en-France (Val-d'Oise), Roissy-Pays de France-ARCHÉA, 2016, 157 p.
- Authom (Nicolas), Paridaens (Nicolas), Clerbois (Sébastien) (collab.), Delplancke (Marie-Paule) (collab.), Derreumaux (Marie) (collab.).** *La Villa gallo-romaine du «Champ de Saint-Eloi» à Merbes-le-Château.* Namur, Service public de Wallonie. Département du patrimoine, 2015, 396 p. (Etudes et documents).
- Baeteman (Cecile), Pieters (Marnix).** *Hoe en waarom het landschap veranderde tijdens de Romeinse periode te Raversijde (Oostende, Belgische kustvlakte).* In : **Hameeuw (Hendrik) (ed.).** *Recent archeologisch onderzoek West-Vlaanderen.* Roeselare, Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2015, pp. 1-25 (West-Vlaamse Archaeologica 25).
- Bausier (Karine).** *Approche de l'extraction et du travail de la pierre durant l'Antiquité.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 495-514 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Bausier (Karine), Blin (Florine), Breyer (Catherine) (réd.).** *Espace gallo-romain : L'enfance et les jeux.* Ath, Espace gallo-romain, 2016, 35 p. (Les carnets de l'Espace gallo-romain 2).
- Bedon (Robert), Mavéraud-Tardiveau (Hélène) (dir.).** *Présence des divinités et des cultes (arts plastiques, iconographie, épigraphie, monuments, édifices...) dans les villes et les agglomérations secondaires de la Gaule romaine et des régions voisines, du Ier siècle avant notre ère au IVe siècle de notre ère.* Limoges, Pulim, 2016, 599 p. (Caesarodunum 47/48).
- Blanchard (Florian).** *Jupiter dans les Gaules et les Germanies : du Capitole au cavalier à l'anguipède.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2015, 204 p. (Collection «Archéologie et culture»).
- Bourgeois (Ignace), Clerbaut (Tim).** *De Romeinse sleutel van Ranst.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, p. 12.
- Brunaux (Jean-Louis).** *L'Univers spirituel des Gaulois : Art, religion et philosophie.* Lacapelle-Marival, Archéologie nouvelle, 2016, 174 p.
- Castorio (Jean-Noël), Maligorne (Yvan) (dir.).** *Mausolées et grands domaines ruraux à l'époque romaine dans le nord-est de la Gaule.* Bordeaux, Ausonius, 2016, 156 p. (Ausonius éditions. Scripta antiqua 90).
- Clerbaut (Tim), Goderis (Jozef), Hantson (Willem) (eds.).** *Harken in Roeselaarse bodem : Een Gallo-Romeinse dakpanoven en zijn omgeving te Roeselare-Haven.* Roeselare, Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2016, 103 p. (West-Vlaamse archaeologica / Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen 26).
- Colleoni (Fabien) (dir.).** *Stations routières en Gaule romaine : Architecture, équipements et fonctions.* Paris, CNRS Éditions, [2016], 320 p. (Gallia, 73, 2016, 1).
- Craenen (Pieter).** *Ambiorix : Oorlog tegen Caesar.* Rotterdam, Brave New Books, 2015, 320 p.
- Creemers (Guido).** *100 key pieces, one hundred stories.* Tongeren, Gallo-Romeins Museum, 2016, 262 p.
- Delestrée (Louis Pol).** *Contextes archéologiques et numismatique gauloise : Exemples dans le Nord-Ouest.* Revue numismatique, 2016, 173, pp. 139-169.

- Demanet (Jean-Claude), Vilvorder (Fabienne) (dir.).** *Liberchies, vicus gallo-romain. VI, Zone d'habitat dans le quartier ouest : Fouilles de Pro Geminiaco (1995-2007)*. Louvain-la-Neuve, Université catholique de Louvain, 2015, 569 p. (Collection d'archéologie Joseph Mertens 16).
- Deru (Xavier) (auteur), Delmaire (Roland) (collaborateur).** *La Gaule Belgique*. Paris, Picard, 2016, 137 p.
- Despriet (Philippe).** *Eerste-eeuwse leerlooierij in Romeins Kortrijk*. [Kortrijk], VZW Archeologie Zuid-West-Vlaanderen, 2016, 46 p. (Romeins Kortrijk 5; Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 93).
- Despriet (Philippe).** *Gallo-Romeins heiligdom in Harelbeke-Stasegem (West-Vlaanderen)*. Kortrijk, Archeologie Zuid-West-Vlaanderen, 2016, 160 p. (Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 94).
- De Winter (Natasja).** *Romeinse muurschilderingen in Tongeren. Een overzicht : Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Provinciaal Gallo-Romeins Museum*. Tongeren, Aron, 2016, veelv. pag. (Aron-rapport 287).
- Doyen (Jean-Marc).** *Structures agricoles, occupation du sol et monétisation des campagnes de la civitas Remorum (Aisne, Ardennes, Marne) de la fin du IIIe s. a.C. à 68 p.C.* In : **Martin (Stéphane) (éd.).** *Monnaies et monétarisation dans les campagnes de la Gaule du Nord et de l'Est, de l'Age du Fer à l'Antiquité tardive*. Bordeaux, Ausonius éditions, 2016, pp. 61-88 (Ausonius éditions. Scripta antiqua 91).
- Dütting (Monica K.).** *Fishing gear from the Roman period in the Netherlands : An overview*. Environmental Archaeology, 2016, 21, pp. 389-401.
- Goffioul (Claire), Fock (Heike), Hanut (Frédéric).** *Barbarians in the Roman Empire : Finds of the archaeological excavations of the Germanic settlement of Nereth in Baelen*. Namur, Service public de Wallonie. Département du patrimoine, 2016, 31 p.
- Goffioul (Claire), Fock (Heike), Hanut (Frédéric).** *Des "barbares" dans l'Empire romain : Témoignages des fouilles l'établissement germanique de Nereth à Baelen*. Namur, Service public de Wallonie, 2016, 31 p. (Patrimoine 7).
- Hartoch (Else), Manteleers (Ide).** *Évolution typologique et fonctionnement des meules à travers le temps*. In : **Hartoch (Else) (éd.).** *Moudre au pays des Tungri*. Tongeren, Provinciaal Gallo-Romeins Museum, 2015, p. 26 (Atuatuca 7).
- Hartoch (Else).** *Les habitudes alimentaires et agricoles du chef-lieu de la cité des Tongres et ses régions envoisnantes*. In : **Hartoch (Else) (éd.).** *Moudre au pays des Tungri*. Tongeren, Provinciaal Gallo-Romeins Museum, 2015, pp. 12-21 (Atuatuca 7).
- Hartoch (Else).** *Types de meules et fonctionnement jusqu'à la fin du Bas-Empire*. In : **Hartoch (Else) (éd.).** *Moudre au pays des Tungri*. Tongeren, Provinciaal Gallo-Romeins Museum, 2015, pp. 26-38 (Atuatuca 7).
- Henrion (Fabrice), Finoulst (Laure-Anne).** *Sur terre ou sur l'eau? La diffusion des sarcophages de pierre produits en Gaule du Nord et du Nord-Est (Ve – VIIIe siècles)*. In : **Peytremann (Édith).** *Des fleuves et des hommes à l'époque mérovingienne : Territoire fluvial et société au premier Moyen Âge (Ve – XIIe siècle) : Actes des XXXIIIèmes Journées internationales d'archéologie mérovingienne, Strasbourg, 28-30 septembre 2012*. Dijon, Revue Archéologique de l'Est, 2016, pp. 131-140 (Mémoire. Association française d'Archéologie mérovingienne 32; Revue Archéologique de l'Est. Supplément 42).
- Henrotay (Denis), Hanut (Frédéric), Goemaere (Éric).** *Découverte d'un atelier de potiers à Arlon/Orolaunum (province de Luxembourg, Belgique)*. In : **Société française d'étude de la céramique antique de Gaule.** *Actes du congrès d'Autun, 5-8 mai 2016 : la céramique en contexte funéraire : Approches multiples; actualité des recherches céramiques*. Marseille, SFECAG, 2016, pp. 527-548.
- Hoebrex (Maxime), Vanderbeken (Tim).** *Archeologisch onderzoek Hoeneveldje*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 1, pp. 2-14.

- Joly (Martine), Séguier (Jean-Marc).** *Les céramiques non tournées en Gaule romaine : Introduction.* In : **Joly (Martine), Séguier (Jean-Marc) (dir.).** *Les céramiques non tournées en Gaule romaine dans leur contexte social, économique et culturel : Entre tradition et innovation. Actes du colloque tenu les 25 et 26 novembre à Paris, INHA.* Tours, FERAC, 2015, pp. 9-16 (Revue archéologique du Centre de la France. Supplément 55).
- Jullian (Camille).** *Gallia : Tableau sommaire de la Gaule sous la domination romaine.* Cork, Primento Digital Publishing, 2015, 545 p.
- Lahaye (Jean-Louis), Bodelet (Jean-Michel) (medewerker).** *Sur les traces de Jules César en Belgique.* Waterloo, Renaissance du Livre, 2016, 158 p. (Sur les traces de... 1).
- Laubenheimer (Fanette).** *Boire en Gaule : hydromel, bière et vin.* Paris, CNRS éditions, 2015, 186 p. (Passé recomposé).
- Laubry (Nicolas).** *Les « coups de foudre » de Jupiter et l'exportation de la religion romaine en Gaule.* Gallia : Archéologie de la France antique, 73, 2016, 2, pp. 123-144.
- Lepot (Annick), Vilvorder (Fabienne).** *La céramique à dégraissant calcite sur le territoire des Tongres.* In : **Joly (Martine), Séguier (Jean-Marc) (dir.).** *Les céramiques non tournées en Gaule romaine dans leur contexte social, économique et culturel : Entre tradition et innovation. Actes du colloque tenu les 25 et 26 novembre à Paris, INHA.* Tours, FERAC, 2015, pp. 231-244 (Revue archéologique du Centre de la France. Supplément 55).
- Martin (Stéphane).** *Monnaies et marchés dans les campagnes gauloises : concepts, lieux, objets.* In : **Martin (Stéphane) (éd.).** *Monnaies et monétarisation dans les campagnes de la Gaule du Nord et de l'Est, de l'Age du Fer à l'Antiquité tardive.* Bordeaux, Ausonius éditions, 2016, pp. 13-32 (Ausonius éditions. Scripta antiqua 91).
- Martin (Stéphane) (éd.).** *Monnaies et monétarisation dans les campagnes de la Gaule du Nord et de l'Est, de l'Age du Fer à l'Antiquité tardive.* Bordeaux, Ausonius éditions, 2016, 201 p. (Ausonius éditions. Scripta antiqua 91).
- Martin (Stéphane).** *Du statère au sesterce : Monnaie et romanisation dans la Gaule du Nord et de l'Est (IIIe s. a.C. / Ier s. p.C.).* Pessac, Ausonius, 2015, 488 p. (Scripta antiqua 78).
- Massart (Claire).** *Les tumulus dans la cité des Tongres. Caractéristiques et diversités régionales.* In : **Castorio (Jean-Noël), Maligorne (Yvan) (dir.).** *Mausolées et grands domaines ruraux à l'époque romaine dans le nord-est de la Gaule.* Bordeaux, Ausonius, 2016, pp. 93-104 (Ausonius éditions. Scripta antiqua 90).
- Monsieur (Patrick).** *Lusitanian Amphorae in Germania Superior, Germania Inferior and Gallia Belgica. Scarcity, Identification Problems, Contexts and Interpretations.* In : **Vaz Pinto (Inês), Roberto de Almeida (Rui), Martin (Archer) (eds.).** *Lusitanian amphorae : Production and distribution : Published on the occasion of the 30th Congress of the Rei Cretariae Romanae Fautores (Lisbon, 2016).* Oxford, Archaeopress Publishing Ltd, [2016], pp. 369-380 (Roman and late antique Mediterranean pottery 10).
- Moumm (Vera).** *Exposition : «Les gladiateurs, héros du Colisée».* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 73-76.
- Nijssen (Rombout).** *Een Kelt in Val-Meer.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 3, p. 43.
- Nijssen (Rombout).** *Een Romein in Hoepertingen.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 151-152.
- Paridaens (Nicolas), Cattelain (Pierre), Genvier (Stéphane).** *Un sanctuaire tardoromaine à Matagne-la-Grande dans la cité des Tongres.* Gallia, 71, 2014, 1, pp. 131-142.

- Pichon (Blaise).** *Les espaces civiques dans l'ouest de la Gaule Belgique (IIe – IVe siècles).*
In : **Brassous (Laurent), Quevedo (Alejandro) (dir.).** *Urbanisme civique en temps de crise : Les espaces publics d'Hispanie et de l'Occident romain entre les IIe et IVe siècles.* Madrid, Casa de Velázquez, 2015, pp. 9-28 (Collection de la Casa de Velázquez 149).
- Remy (Hélène), Gillet-Mignot (Patricia).** *Un quartier de l'agglomération Gallo-Romaine de Saint-Mard (Virton).* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2015, 177 p. (Etudes et Documents Archéologie 1).
- Reniere (Sibrecht).** *Querns and mills during Roman times at the northern frontier of the Roman Empire (Belgium, northern France, southern...).* In : **Rosenberg (Danny), Rowan (Yorke), Gluhak (Tatjana) (eds.).** *Journal of Lithic Studies : proceedings of the 1st meeting of the association for ground stone tools research University of Haifa, July 2015.* S.l., s.n., 2016, pp. 403-428.
- Reniere (Sibrecht), Taelman (Devi), Goemaere (Eric), De Clercq (Wim), Dreesen (Roland).** *Stone Ointment Palettes in the Northwestern Part of Gallia Belgica.* In : *Rapports Archéologie.* Jambes, SPW Editions. Département du patrimoine, 2016, p. 42.
- Roure (Réjane) (coord.).** *Cultes et rites chez les Gaulois [des gestes quotidiens aux pratiques spectaculaires].* Dijon, Fatou, 2015, 95 p. (Dossiers d'archéologie 367).
- Schipp (Oliver).** *Götter in der Provinz : eine Untersuchung der Weiheinschriften in der nördlichen Germania superior und der östlichen Gallia Belgica.* Gutenberg, Computus-Dr. Satz & Verl., 2016, 230 p. (Pietas 7).
- Sillon (Charlotte).** *Fabrication, circulation et usages de l'or monnayé dans le Nord de la Gaule (IIIe e - Ier siècle av. J.-C.).* Revue numismatique, 2016, 173, pp. 231-270.
- Sillon (Charlotte).** *La "richesse relative des émissions" comme facteur chronologique : un modèle à dépasser? Le cas du Nord de la Gaule.* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2016, 162, pp. 113-142.
- Sueur (Quentin).** *La vaisselle métallique en Gaule Belgique à la veille de la Conquête : Répartition spatiale et perspectives de recherches.* Germania : Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, 94, 2016, pp. 89-116.
- Toussaint (Jacques).** *Trésor de Marchovelette.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 62-63 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Tsingarida (Athena).** *The reception of the van Branteghem collection in Belgium.* In : **Wiegel (Hildegard), Vickers (Michael) (eds.).** *Excalibur : Essays on antiquity and the history of collecting in honour of Arthur MacGregor.* Oxford, BAR Publishing, 2016, pp. 105-112 (BAR / International series 2512).
- Van Andringa (William).** *Le cens, l'autelet la ville chef-lieu : Auguste et l'urbanisation des Trois Gaules.* Gallia : Archéologie de la France antique, 72, 2015, 1, pp. 17-34.
- Van Bellinghen (Stephan).** *Bouwmaterialen uit de Gallo-Romeinse periode in het Gemeentelijk Museum van het Graafschap Jette.* Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comté de Jette et de la Région. Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2016, 43, pp. 5-34.
- Van den Bossche (Benoît).** *Tympan de la Prophétie d'Apollon.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 160-161 (Protection du patrimoine culturel 1).
- van der Tuuk (Luit).** *De Romeinen : Langs de limes in de Lage Landen.* Utrecht, Omniboek, 2016, 192 p. (Waar & wanneer geschiedenissen).
- Van Heesch (Johan).** *The Multiple Faces of the Countryside : Monetization in the North-West of Gaul during the High Empire (1st-3rd c. AD).* In : **Martin (Stéphane) (éd.).**

- Monnaies et monétarisation dans les campagnes de la Gaule du Nord et de l'Est, de l'Age du Fer à l'Antiquité tardive.* Bordeaux, Ausonius éditions, 2016, pp. 89-108 (Ausonius éditions. Scripta antiqua 91).
- Vanholme (Nele).** *Romeinse pottenbakkers onder de speelplaats.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 11, pp. 36-37.
- Vanhoutte (Christof).** *In de schaduw van grootsheid : Een vierduizend jaar oud grafveld in Wielsbeke.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 18-20.
- Vanvaeck (Mark).** *Tentoonstelling : Gladiatoren in het Gallo-Romeins Museum. Spektakel in het Colosseum : Van toen en straks.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 53, 2015-2016 (december-januari), 6, pp. 18-21.
- Venant (Nelly).** *Apports de l'étude des chaînes opératoires de la céramique non tournée gallo-romaine : Le cas de la céramique à dégraissant carbonaté (sud de la civitas Tungrorum).* In : **Société française d'étude de la céramique antique de Gaule. Actes du congrès d'Autun, 5-8 mai 2016 : la céramique en contexte funéraire : Approches multiples; actualité des recherches céramiques.** Marseille, SFECAG, 2016, pp. 431-442.
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Bronzes mithriaques d'Angleur.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 64-65 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Chaland de Pommeroeul.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 68-69 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Dédicace des Arlonais à Apollon.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 58-59 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent).** *Ensemble funéraire de la tombe 10 du cimetière mérovingien du quartier Saint-Brice, Tournai.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 72-73 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Ensemble funéraire du tumulus de Penteville.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 48-49 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Monument de Vervicius et Vervicia.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 54-57 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Pilier dit du marchand de drap.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 66-67 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Relief dit de la moissonneuse des Trevires.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 60-61 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Relief dit des voyageurs.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 52-53 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent).** *Sarcophage gallo-romain de Tournai.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 70-71 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Sarcophage de sainte Chrodoara.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.). Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.** Bruxelles,

- Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 74-75 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Verslype (Laurent), Herinckx (Anne-Michel).** *Tombe à char de la tombelle III de Warmifontaine*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.)**. *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 5051 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Vilvorder (Fabienne).** *Le gobelet à médaillon d'applique de Saint-Mard*. In : **Lemaître (Sévérine), Batigne Vallet (Cécile) (dir.)**. *Abécédaire pour un archéologue lyonnais : Mélanges offerts à Armand Desbat*. Autun, Éditions Mergoïl, 2015, pp. 329 (Archéologie et histoire romaine 31).
- Vilvorder (Fabienne).** *Liberchies, un nouveau gobelet moulé d'Argonne*. Signa, 2015, 4, pp. 249-251.

2. Epoque mérovingienne, l'évangélisation, l'époque carolingienne – Merovingische tijd, de evangelisatie, de Karolingische tijd

- Boelaert (Johan R.)**. *Lichaamskwalen en hun verzorging : Van Karel de Grote tot de Eerste Kruistocht (768-1099)*. Antwerpen, Garant, 2016, 131 p. (Geschiedenis van de geneeskunde en gezondheidszorg 6).
- de Longueville (Sylvie).** *Le matériel carolingien : La céramique*. In : **Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, pp. 107-111 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 167 p. (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- Delye (Emmanuel).** *Introduction*. In : **Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, pp. 7-16 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- Delye (Emmanuel).** *Le matériel carolingien : Le matériel métallique en fer*. In : **Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, pp. 112-114 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- Delye (Emmanuel).** *Les structures*. In : **Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, pp. 17-46 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- Demelenne (Marie), Bossiroy (Dominique), Dagrain (Fabrice), Van Parys (Laurent).** *Les mortiers médiévaux de Pont-de-Bonne : Entre lacunes et savoir-faire*. In : **Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, pp. 47-68 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- Desoutter (Emmanuel), Elleboode (Emmanuel), Lançon (Mathieu) (e.a.)**. *L'occupation carolingienne et post-carolingienne de la plaine maritime flamande française : Premier bilan*. In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.)**. *Les cultures des littoraux du haut Moyen Age : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 127-168 (Revue du Nord 24).
- Devroy (Jean-Pierre).** *La politique annonaire des Carolingiens comme question économique, religieuse et morale*. In : **S.n.** *L'alimentazione nell'alto Medioevo :*

- Pratiche, simboli, ideologie : Spoleto, 9-14 aprile 2015*. Spoleto, Fondazione Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 2016, pp. 299-352 (Settimane di studio della Fondazione Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo 63).
- de Waha (Michel)**. *Le(s) occupaton(s) du haut Moyen Âge : Prolégomènes à l'étude de l'habitat du haut Moyen Âge de Pont-de-Bonne*. In : **Delye (Emmanuel) (dir.)**. *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique)*. Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condroz, 2016, pp. 142-148 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condroz, 2016, 32).
- Dierkens (Alain), Périn (Patrick)**. *L'Austrasie transrhénane*. In : **Dupuy (Virginie) (dir.)**. *Austrasie, le royaume mérovingien oublié*. Cinisello Balsamo, Milan, Silvana editoriale, 2016, pp. 24-25 [Catalog of an itinerant exhibition held at the Espace Camille Claudel, Saint-Dizier, France, Sept. 2016-March 2017; Musée d'archéologie nationale, Apr.-Oct. 2017].
- Dierkens (Alain)**. *Le monachisme en Austrasie mérovingienne. Quelques orientations*. In : **Dupuy (Virginie) (dir.)**. *Austrasie, le royaume mérovingien oublié*. In : **Dupuy (Virginie) (dir.)**. *Austrasie, le royaume mérovingien oublié*. Cinisello Balsamo, Milan, Silvana editoriale, 2016, pp. 72-73 [Catalog of an itinerant exhibition held at the Espace Camille Claudel, Saint-Dizier, France, Sept. 2016-March 2017; Musée d'archéologie nationale, Apr.-Oct. 2017].
- Dierkens (Alain)**. *Saint-Dizier : Une intéressante exposition consacrée à l'Austrasie mérovingienne*. Bulletin de la Société royale d'Archéologie de Bruxelles, 77, 2016, pp. 14-15.
- Dumézil (Bruno)**. *Les vrais-faux messages diplomatiques mérovingiens*. In : **Dumézil (Bruno), Vissière (Laurent) (dir.)**. *Épistolaire politique. 2 : Authentiques et autographes*. Paris, PUPS, 2016, pp. 19-34 (Cultures et civilisations médiévales 66).
- François (Sophie)**. *Une fosse de rejet de l'atelier de bronzier mérovingien d'Hames-Boueres (Pas-de-Calais)*. In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.)**. *Les cultures des littoraux du haut Moyen Âge : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 255-268 (Revue du Nord 24).
- Guizard (Fabrice)**. *Le souverain chasseur en Lotharingie aux temps carolingiens*. In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérod) (dir.)**. *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien*. Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 223-234 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Laurent-Corsini (Sylvie), Laurent (Hervé)**. *Un pic de production du fer en Franche-Comté pendant l'époque mérovingienne*. In : **Peytremann (Édith)**. *Des fleuves et des hommes à l'époque mérovingienne : Territoire fluvial et société au premier Moyen Âge (Ve - XIIe siècle) : Actes des XXXIIIèmes Journées internationales d'archéologie mérovingienne, Strasbourg, 28-30 septembre 2012*. Dijon, Revue Archéologique de l'Est, 2016, pp. 289-299 (Mémoire. Association française d'Archéologie mérovingienne 32; Revue Archéologique de l'Est. Supplément 42).
- Lauwerier (Roel C.G.M.)**. *Merovingians at Borgharen : Digging into a listed monument near Maastricht (the Netherlands)*. In : **Willemsen (Annemarieke), Kik (Hanneke) (eds.)**. *Golden Middle Ages in Europe : New research into early-medieval communities and identities; Proceedings of the second 'Dorestad Congress' held at the National Museum of Antiquities, Leiden, The Netherlands, 2-5 July 2014*. Turnhout, Brepols, 2015, pp. 33-40.
- Mériaux (Charles)**. *'Bonus agricola' : À propos de quelques figures de saints prêtres dans l'hagiographie carolingienne*. In : **Patzold (Steffen), Bock (Florian) (Hrsg.)**. *Gott handhaben : Religiöses Wissen im Konflikt um Mythisierung und Rationalisierung*. Berlin [etc], De Gruyter, 2016, pp. 115-130 [Vertaling van: "Meesterwerk: Van Van Eyck tot Rubens in detail", Tielt, Lannoo, 2013].

- Nelson (Janet Loughland).** *Revisiting the Carolingian Renaissance.* In : **Kreiner (Jamie), Reimitz (Helmut) (eds.).** *Motions of Late Antiquity : Essays on Religion, Politics, and Society : In Honour of Peter Brown, Conference, Spring 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 331-346 (Cultural Encounters in Late Antiquity and the Middle Ages 20).
- Schneider (Tobias).** *Sépultures multiples masculines dans les nécropoles mérovingiennes en Europe.* In : **Peytremann (Édith).** *Des fleuves et des hommes à l'époque mérovingienne : Territoire fluvial et société au premier Moyen Âge (Ve – XIIIe siècle) : Actes des XXXIIIèmes Journées internationales d'archéologie mérovingienne, Strasbourg, 28-30 septembre 2012.* Dijon, Revue Archéologique de l'Est, 2016, pp. 351-365 (Mémoire. Association française d'Archéologie mérovingienne 32; Revue Archéologique de l'Est. Supplément 42).
- Stone (Rachel).** *Beyond David and Solomon : Biblical models for Carolingian laymen.* In : **Patzold (Steffen), Bock (Florian) (Hrsg.).** *Gott handhaben : Religiöses Wissen im Konflikt um Mythisierung und Rationalisierung.* Berlin [etc], De Gruyter, 2016, pp. 189-202 [Vertaling van: "Meesterwerk: Van Van Eyck tot Rubens in detail", Tiel, Lannoo, 2013].
- Vallée (Amélie).** *La pratique funéraire du dépôt de seaux en bois à la période mérovingienne : un état de la question en Gaule du Nord-Ouest.* Archéologie médiévale, 2016, 46, pp. 49-56.
- Van Loon (Jozef).** *Lanaken en de vroegste geschiedenis van Franken en Merovingen.* In : **Marynissen (Ann) (red.).** *Een leven lang taal- en literatuurwetenschap.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, (KANTL), 2016, pp. 11-76 (Themanummer *Verlagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 126, 2016, 1-2).
- van Rhijn (Carine).** *Carolingian Rural Priests as Local (Religious) Experts.* In : **Patzold (Steffen), Bock (Florian) (Hrsg.).** *Gott handhaben : Religiöses Wissen im Konflikt um Mythisierung und Rationalisierung.* Berlin [etc], De Gruyter, 2016, pp. 131-146 [Vertaling van: "Meesterwerk: Van Van Eyck tot Rubens in detail", Tiel, Lannoo, 2013].

B. ÉPOQUE DES PRINCIPAUTÉS MÉDIÉVALES – DE TIJD DER MIDDELEEUEWSE VORSTENDOMMEN,

1. La période en général – Het tijdvak in het algemeen

a. *Les institutions et la vie politique, le droit – De instellingen en het politieke leven, recht*

- Aarts (Bas).** *The Meuse : River Tolls and Castle Sieges.* In : **Ettel (Peter), Flambard Héricher (Anne-Marie), O'Connor (Kieran Denis) (eds.).** *Château et commerce : Actes du colloque international de Bad Neustadt an der Saale (Allemagne, 23-31 août 2014).* Caen, Presses Universitaires de Caen, 2016, pp. 11-20 (Château Gaillard 27).
- Balouzat-Loubet (Christelle).** *Les ducs de Lorraine et la forêt (XIIIe - XVe siècles) : Remarques préliminaire.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolde) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 267-281 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Barbier (Josiane).** *Rois et forêts en Lotharingie pendant le premier Moyen Âge : L'Ardenne, berceau de la «forestis»?* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolde) (dir.).**

- La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 195-222 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Blockmans (Wim), Hoppenbrouwers (Peter).** *Eeuwen des onderscheids : Een geschiedenis van middeleeuws Europa.* Amsterdam, Uitgeverij Bert Bakker, 2016, 639 p. [8 ed.].
- Boone (Marc).** *Medieval Europe.* In : **Clark (Peter) (ed.).** *The Oxford Handbook of Cities in World History.* Oxford, Oxford University Press, 2016, pp. 221-239.
- Bragard (Philippe).** *Ambrosio Precipiano en Franche-Comté, en Lorraine, aux Pays-Bas... et à Champlitte?* In : **Delobette (Laurence), Delsalle (Paul) (éds.).** *Champlitte, place forte du comté de Bourgogne : XIIIe-XVIIe siècles : Actes de la journée d'étude.* Vy-lès-Filain, Ed. Franche-Bourgogne, 2016, pp. 87-100.
- Broers (Erik-Jan).** *Het strafproces in de middeleeuwse Karlepiek.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 1, pp. 6-27.
- Damen (Mario), Tys (Dries).** *De constructie van de macht : Strategieën van vorst en adel.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 365-392.
- Damen (Mario), Tys (Dries).** *The construction of power : Strategies of the prince and the nobility.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 365-392.
- Decat (Frank).** *Heren van de Euregio : Hoe Loon en zijn graven het Middeleeuwse Maas-Rijng gebied mee vorm gaven 1150-1300.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 3, pp. 199-245.
- Deltenre (Michel).** *Un cas unique d'appel au Parlement de Paris en provenance des Terres de Débat : Le recours introduit par l'Office du bailliage de Lessines-Flobecq contre un jugement du Conseil de Flandre favorable à des suborneurs de témoins flobecquois (1433-1438).* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 167-196 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- De Paermentier (Els), Vanderputten (Steven).** *Aristocratic patronage, political networking and the shaping of a private sanctuary : Countess Clemence of Flanders and the early years of Bourbourg Abbey (c.1103-21).* Journal of Medieval History, 42, 2016, 3, pp. 317-337 [DOI : 10.1080/03044181.2016.1163278].
- De Paermentier (Els).** *Structures of (Mutual) Inspiration : Some Observations on the Circulation of Repetitive Text Formulas in Charters from the Medieval Low Countries (Twelfth and Thirteenth Centuries).* In : **Barret (Sébastien), Stutzmann (Dominique), Vogeler (Georg) (eds.).** *Ruling the Script in the Middle Ages : Formal Aspects of Written Communication (Books, Charters, and Inscriptions).* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 167-195 (Utrecht Studies in Medieval Literacy 35).
- Dierkens (Alain), Périn (Patrick).** *Les Francs en Belgique II au Ve siècle. Histoire et archéologie.* In : **Riddler (Ian), Soulat (Jean), Keys (Lynne) (dir.).** *Le témoignage de la culture matérielle. Mélanges offerts au Professeur Vera Evison. The Evidence of Material Culture. Studies in Honour of Professor Vera Evison.* Autun, Éditions Mergoïl, 2016, pp. 263-282 (Europe médiévale 10).
- Gravet (Serge).** *Le mausolée de Marie de Namur dans la collégiale Saint-Ursmer à Binche.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-*

- Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 301-320 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Grosse (Rolf), Kintzinger (Martin), Zey (Claudia), Monnet (Pierre) (red.).** *Bouvines 1214-2014 : Histoire et mémoire d'une bataille : approches et comparaisons franco-allemandes.* Bochum, Dr. Dieter Winkler, 2016, 170 p.
- Heirbaut (Dirk).** *Leenrecht in Vlaanderen, Saksen en Lombardije : Enkele beschouwingen naar aanleiding van de Nederlandse vertaling van de 'Libri Feudorum'.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 1, pp. 28-47.
- Heirbaut (Dirk).** *Sachsenspiegel or Sassen Speyghel, c. 1220-1235, Ed. Pr. 1474, Eike Von Reppow (c. 1180-c. 1235).* In : **Dauchy (Serge), Martyn (Georges), Musson (Anthony), Pihlajamäki (Heikki), Wijffels (Alain) (eds.).** *The Formation and Transmission of Western Legal Culture. 150 Books that Made the Law in the Age of Printing.* Cham, Springer, 2016, pp. 28-31 (Studies in the history of law).
- Hollevoet (Yann).** *Entre Frisons, Francs et Anglo-Saxons : La Flandre maritime au haut Moyen Âge.* In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.).** *Les cultures des littoraux du haut Moyen Âge : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 69-76 (Revue du Nord 24).
- Jeay (Claude).** *Signature et pouvoir au Moyen Âge.* Paris, Ecole des Chartes, 2015, 608 p. (Mémoires et documents de l'Ecole des Chartes 99).
- Lecuppre-Desjardin (Élodie).** *Annexions, conquêtes, héritages : Réflexions sur la perception du complexe territorial bourguignon (XIV-XVè siècle).* In : **Péquignot (Stéphane), Savy (Pierre) (dir.).** *Annexer? Les déplacements de frontières à la fin du Moyen Âge.* Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, 227 p. (Collection Histoire).
- Lecuppre-Desjardin (Élodie).** *Le duel judiciaire dans les villes des anciens Pays-Bas bourguignons : Privilège urbain ou acte de rébellion?* In : **Israel (Uwe), Jaser (Christian) (Hrsg.).** *Agon und Distinktion : Soziale Räume des Zweikampfs zwischen Mittelalter und Früher Neuzeit.* Berlin, LIT Verlag, 2016, pp. 181-198 (Geschichte, Forschung und Wissenschaft 47).
- Leson (Richard A.).** *Reconstitution de la tombe de Robert de Cassel.* Mémoires de la Société d'histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 23-40.
- Lubich (Gerhard).** *Niederrhein – Niederlande – Lothringen im 12. Jahrhundert. Der Nordwesten des Reichs als Peripherie?* In : **Ruess (Karl-Heinz) (Hrsg.).** *Die Staufer und der Norden Deutschlands.* Göppingen, Gesellschaft für Staufische Geschichte e.V., 2016, pp. 131-154.
- van der Tuuk (Luit).** *De Franken in België en Nederland : Heersers in de vroege middeleeuwen.* Utrecht, Omniboek, 2016, 303 p.
- Willemsen (Annemarieke).** *Looking for early-medieval royal graves in the Low Countries and the Rhineland.* In : **Willemsen (Annemarieke), Kik (Hanneke) (eds.).** *Golden Middle Ages in Europe : New research into early-medieval communities and identities; Proceedings of the second 'Dorestad Congress' held at the National Museum of Antiquities, Leiden, The Netherlands, 2-5 July 2014.* Turnhout, Brepols, 2015, pp. 15-24.

b. *Vie économique et sociale – Economisch en sociaal leven*

- Bardyn (Andrea).** *Vrouwen in de middeleeuwse samenleving.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tiel, Lannoo, 2016, pp. 283-318.
- Bardyn (Andrea).** *Women in the medieval society.* In : **Lambert (Véronique), Stabel**

- (Peter) (eds.). *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 283-318.
- Billen (Claire)**. *Hêtre, chêne et mort-bois : Dynamique forestière, usages forestiers et pouvoirs sur la sylve en Lotharingie (XIIe - XIIIe siècle)*. In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolde) (dir.)**. *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien*. Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 283-296 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Boone (Marc)**. «*Estre le bien commun et general d'icelle préféré au bien privé et particulier*» : *Vrijwillige rechtspraak, stedelijke identiteit en stedelijke diplomatiek*. In : **Brand (Hanno), Benders (Jeroen), Nip (Renée) (eds.)**. *Stedelijk verleden in veelvoud. Opstellen over laatmiddeleeuwse stadsgeschiedenis in de Nederlanden voor Dick de Boer*. Hilversum, Verloren, 2011, pp. 197-211 (Middeleeuwse Studies en Bronnen 134).
- Boshart (M.)**. *De pest in Europa 1347-1352 : Geschiedenis van een epidemie*. Soesterberg, Aspekt, 2016, 222 p.
- Boucheron (Patrick), Menjot (Denis) (con la colaboración de Marc Boone)**. *Historia de la Europa urbana. II, La ciudad Medieval*. València, Publicacions Universitat de València, 2010, 405 p.
- Brandenburgh (Chrystel Richarda)**. *Clothes make the man : Early medieval textiles from the Netherlands*. Leiden, Leiden University Press, 2016, XIII-291 p. (Archaeological Studies Leiden University 30).
- Charruadas (Paulo), Deligne (Chloé), Schroeder (Nicolas)**. *De la «Carbbonaria» à l'«Arduenna» : Environnement, exploitation et paysages, du haut Moyen Âge à 1300*. In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolde) (dir.)**. *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien*. Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 79-86 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Corbiau (Marie-Hélène)**. *Route, charroi et forêt en Lotharingie : Une exploitation rationnelle des ressources naturelles*. In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolde) (dir.)**. *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien*. Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 311-326 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Deckers (Pieterjan)**. *Economy, identity and power : The Yser estuary in the early Middle Ages*. In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.)**. *Les cultures des littoraux du haut Moyen Age : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 77-88 (Revue du Nord 24).
- De Groot (Julie)**. *En de laatmiddeleeuwse vrouwen? Documenten uit Antwerpen, Brugge en Gent doorgelicht*. @rchiefink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 2, pp. 2-4.
- Deltenre (Michel)**. *La pratique du jeu de «Soule à la Crosse» à Flobecq à la charnière des XIIIe et XIVe siècles*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 287), pp. 133-150.
- Deploige (Jeroen), Stabel (Peter)**. *Textielondernemers en textielarbeiders in de middeleeuwse stad*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**. *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 241-282.
- Deploige (Jeroen), Stabel (Peter)**. *Textile entrepreneurs and textile workers in the medieval city*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**. *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 241-282.

- Dierkens (Alain).** *'Equus non prohibetur ad manducandum, tamen non est consuetudo.'* Goûts, dégoûts et interdits alimentaires pendant le Haut Moyen Âge. In : **S.n.** *L'alimentazione nell'alto Medioevo : Pratiche, simboli, ideologie : Spoleto, 9-14 aprile 2015.* Spoleto, Fondazione Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo, 2016, pp. 413-445 (Settimane di studio della Fondazione Centro Italiano di Studi sull'Alto Medioevo 63).
- Dombrecht (Kristof), Vanonacker (Eline).** *The status and sense of identity of farmers and villagers.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 393-431.
- Dombrecht (Kristof), Vanonacker (Eline).** *De status en identiteitsbeleving van boeren en dorpingen.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 393-431.
- Dumolyn (Jan).** *The many faces of the medieval burgher in the Southern Netherlands.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 143-172.
- Dumolyn (Jan).** *De vele gezichten van de middeleeuwse burger in de Zuidelijke Nederlanden.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 143-172.
- Haemers (Jelle).** *Ambachtslieden in de middeleeuwse stad.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 209-240.
- Haemers (Jelle).** *Artisans and craft guilds in the medieval city.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* pp. 209-240.
- Hoffsummer (Patrick).** *Les toitures médiévales en Belgique.* In : **Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications, 2016, pp. 29-42 (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].
- Huart (Stéphanie).** *Maintenir la paix dans la communauté et affirmer l'identité urbaine : Bannis et bannissement à Valenciennes au XIVe siècle.* *Questes*, 32, 2016, pp. 85-102.
- Ijpelaar (Linda), Chavannes-Mazel (Claudine A.) (eds.).** *De groene middeleeuwen : Duizend jaar gebruik van planten (600-1600).* Eindhoven, Lecturis, 2016, 302 p.
- Lambert (Véronique).** *Golden times?* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 521-541.
- Lambert (Véronique).** *Gouden tijden?* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 521-541.
- Maggi (Christophe).** *Armatures métalliques dans les combles médiévaux du sud de la Belgique : la typo-chronologie.* In : **Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications, 2016, pp. 69-78 (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].
- Pauly (Michel).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Introduction.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolf) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 13-19 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).

- Prak (Maarten).** *Gouden eeuwen, gouden tijden : De Lage Landen in de middeleeuwen.* Stadsgeschiedenis, 11, 2016, 2, pp. 182-185.
- Puttevels (Jeroen).** *Kooplieden en geldhandelaars.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 173-208.
- Puttevels (Jeroen).** *Merchants and money changers.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 173-208.
- Révillion (Stéphane).** *Introduction.* In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (éds.).** *Les cultures des littoraux du haut Moyen Age : Cadres et modes de vie dans l'espace maritime Manche-mer du Nord du IIIe au Xe siècle.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 9-14 (Revue du Nord 24).
- Salamagne (Alain).** *Les tours à double couronnement : Aspects constructifs et symboliques.* In : **Duperroy (Françoise), Desmet (Yves) (dir.).** *Les couvertures médiévales : Images et techniques.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, Service Publications, 2016, pp. 243-256 (Etudes et documents. Monuments et sites 14) [Actes du Colloque International Autour de la Cathédrale Notre-Dame de Tournai, 22 et 23-04-2015, Tournai].
- Schroeder (Nicolas).** *L'Ardenne : Appropriation, exploitation et paysages du haut Moyen Âge à 1300.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolf) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 163-193 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- S.n.** *Medieval fashion : Ouvrage publié à l'occasion de l'exposition présentée à la Maison du patrimoine médiéval mosan : mars – novembre 2016.* Bouvignes, Maison du patrimoine médiéval mosan, 2016, 88 p. (Cahiers de la MPMM 10).
- Spufford (Peter).** *Moneys of Account in the Burgundian Netherlands.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 137-162 (Etudes numismatiques 5).
- Uhrmacher (Martin).** *Die Darstellung von Wäldern im Rhein-Maas-Moselraum auf historischen Karten des späten 15. und 16. Jahrhunderts.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolf) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 21-50 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Van Cauteren (Katharina), Huts (Fernand).** *Entre Dieu & l'argent : L'âge d'or des Pays-Bas méridionaux : un livre à quatre mains où deux auteurs donnent leur vision de l'évolution sociale, économique, culturelle et religieuse des Pays-Bas méridionaux au Moyen Âge et, à partir des mêmes notes, jouent deux airs différents.* Tielt, Lannoo, 2016, 336 p.
- Van Cauteren (Katharina), Huts (Fernand).** *Voor God & geld : Gouden tijd van de Zuidelijke Nederlanden. Een twee-eiig tweelingboek waarin twee auteurs eigenzinnig hun visie geven op de sociale, economische, culturele en religieuze ontwikkelingen in de middeleeuwse Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, 336 p.
- Van Hautert (Cas).** *Middeleeuwers tussen hoop en vrees.* Utrecht, Uitgeverij IJzer, 2015, 603 p.
- Van Steensel (Arie).** *Guilds and Politics in Medieval Urban Europe. Towards a Comparative Institutional Analysis.* In : **Jullien (Eva), Pauly (Michel) (dir.).** *Craftsmen and Guilds in the Medieval and Early Modern Periods.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, pp. 37-56.

- Xhayet (Geneviève).** *La bière dans l'alimentation et la médecine des moines au Moyen Âge.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 7-14.
- Yante (Jean-Marie).** *Les changeurs au Moyen Âge.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 11-20 (Etudes numismatiques 5).
- Yante (Jean-Marie).** *Chartes de franchises et droits forestiers (XIIIe - XIVe siècles) : Luxembourg, Namur, Liège, Hainaut.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolf) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 297-310 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Yante (Jean-Marie).** *Voirie romaine et itinéraires médiévaux : Le cas de la Lorraine centrale.* Mémoires de Metz, 2016, 28, pp. 107-127.

c. *La vie religieuse – Godsdienstig leven*

- Ampe (Albert).** *Johannes Ruusbroec (1293-1381).* In : **Sieben (Hermann Josef) (Hrsg.).** *Lehrer des geistlichen Lebens im Mittelalter : Wilhelm von Saint-Thierry, Franz von Assisi, Mechtild von Magdeburg, Hadewijch, Richard Rolle von Hampole, Johannes Ruusbroec, Heinrich Seuse, Ludolf von Sachsen, Johannes Gerson und Thomas Hemerken a Kempis.* Köln, Patristisches Zentrum Koinonia-Oriens e.V., 2016, pp. 194-266 (Edition Cardo 188; Bibliotheca spiritualis 4).
- Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* Abingdon, Oxon, New York, Routledge, 2016, 204 p. (Contemporary theological explorations in Christian mysticism) [DOI : 10.4324/9781315597126].
- Baert (Barbara).** *The Annunciation and the senses : Late medieval devotion and the pictorial gaze.* In : **Laugerud (Henning), Ryan (Salvador), Skinnebach (Laura Katrine) (eds.).** *The materiality of devotion in late Medieval Northern Europe : Images, objects, practices.* Dublin, Four Courts Press, 2016, pp. 121-145.
- Baert (Barbara).** *The Enclosed Garden : a Utopian and Mystical Sanctuary.* In : **Van der Stock (Jan) (ed.).** *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More.* Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 49-54.
- Baert (Barbara).** *Late medieval enclosed gardens of the Low Countries : Contributions to gender and artistic expression.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, 110 p. (Studies in iconology 2).
- Bara (Wendelien).** *La mística del amor : un diálogo de experiencias personales. Influencia de Bernardo de Claraval y Guillermo de Saint-Thierry en la obra de Hadewijch.* Cistercium, 2016, 267, pp. 53-74.
- Bastiaensen (J.).** *Een strafbedevaart uit 1484.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 3, p. 119.
- Berger (Roger).** *Un censier médiéval pour la cure de Rubrouck.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, pp. 12-15.
- Boshart (M.).** *Bedevaarten in de middeleeuwen.* Soesterberg, Aspekt, 2016, 290 p.
- Burkhardt (Julia).** *Tomáš z Cantimpré, Bonum universale de apibus (Knihovna Národního muzea XII F 3).* In : **Dragoun (Michal), Doležalová (Lucie), Ebersonová (Adéla) (eds.).** *Ubi est finis huius libri deus scit : stredoveká knihovna augustiniánských kanovníku v Roudnici nad Labem.* Praha, Scriptorum, 2015, pp. 268-276.
- Burnet (Régis).** *Der Genter Altar. Jan and Hubert van Eyck.* Welt und Umwelt der Bibel : WUB; Archäologie, Kunst, Geschichte, 80, 2016, 2, pp. 74-77.

- De Baere (Guido), Fraeters (Veerle).** *Editions of the Works of Middle dutch Mystics.* In : **Den Hollander (August) (ed.).** *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp.* Antwerp, University of Antwerp, 2016, p. 30.
- Delsaerd (Pierre).** *Dionysius Carthusiensis, 'Speculum conversionis peccatorum'.* In : **Den Hollander (August) (ed.).** *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp.* Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 10-13.
- Deploige (Jeroen), Embach (Michael), Evans (Christopher P.), Gärtner (Kurt), Moens (Sara) (eds.).** *Hildegardis Bingensis Opera Minora II. Corpus Christianorum : Continuatio Mediaevalis. Vol. 226 A.* Turnhout, Brepols, 2016, 400 p.
- Diemel (Bas).** *Lacunes in de collectieve herinnering van Zuid-Nederlandse Windesheimer kloosters.* MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 30, 2016, 1, pp. 2-10.
- Dierkens (Alain).** *Maubeuge et Nivelles à la fin du VIIe siècle : Note sur deux passages de la 'Vita sanctae Aldegundae prima (BHL 244)'. In : Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).* *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 23-48 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Dlabačová (Anna), Tervoort (A.).** *Introduction. Inspiring Spirituality and Religious Plurality in the Late Medieval Low Countries.* In : **Goudriaan (Koen), Dlabačová (Anna) (ed.), Tervoort (Ad) (ed.).** *Piety in practice and print : Essays on the late medieval religious landscape.* Hilversum, Verloren, 2016, pp. 11-17 (Studies in Dutch religious history 4).
- Dlabačová (Anna).** *Transcending the Order : The Pursuit of Observance and Religious Identity Formation in the Low Countries, c. 1450-1500.* In : **Roest (Bert), Uphoff (Johanneke) (eds.).** *Religious Orders and Religious Identity Formation, ca. 1420-1620. Discourses and Strategies of Observance and Pastoral Engagement.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 86-109 (The Medieval Franciscans 13).
- Esders (Stefan).** *Nationes quam plures conquiri : Amandus of Maastricht, Compulsory Baptism, and 'Christian Universal Mission' in Seventh-Century Gaul.* In : **Kreiner (Jamie), Reimitz (Helmut) (Hrsg.).** *Motions of Late Antiquity: Essays on Religion, Politics, and Society in Honor of Peter Brown.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 201-229 (Cultural Encounters in Late Antiquity and the Middle Ages 20).
- Faesen (Rob).** *The Body of Christ and the union "without difference" : Hadewijch's Eucharistic "Vision 7-8" reconsidered.* In : **Laugerud (Henning), Ryan (Salvador), Skinnebach (Laura Katrine) (eds.).** *The materiality of devotion in late Medieval Northern Europe : Images, objects, practices.* Dublin, Four Courts Press, 2016, pp. 36-49.
- Faesen (Rob).** *Godservaring en geloofsleer bij Middelnederlandse mystieke auteurs.* In : **Milh (Anton), van Erp (S.) (eds.).** *Tussen Credo en Amen : Geloven als opdracht en overgave.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 59-69 (LOGOS : Leuvense Ontmoetingen rond Geloof, Openbaring en Spiritualiteit 11).
- Faesen (Rob), Arblaster (John).** *"Poor in ourselves and rich in god" : Indwelling and non-identity of being (wesen) and suprabeing (overwesen) in John of Ruusbroec.* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* Abingdon, Oxon, New York, Routledge, 2016, pp. 59-72 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism) [DOI : 10.4324/9781315597126].
- Faesen (Rob).** *Vergoddelijking : In het perspectief van Jan van Ruusbroec.* Tijdschrift voor Theologie, 56, 2016, 1, pp. 19-33 [DOI : 10.2143/TVT.56.1.3194509].
- Fiorentino (Francesco).** *Lo specchio delle anime semplici di Margherita Porete. Amore e femminicidio.* In : **Pice (Nicola), Fioriello (Custode Silvio) (a cura di).** *Studi in*

- ricordo di Felice Moretti*. Bari, Edipuglia, 2016, pp. 99-112 (Studi Bitontini 101-102, Numero speciale).
- Fraeters (Veerle) (ed.), Willaert (Frank) (ed.), Grijp (Louis Peter) (medewerker).** *Dalok : Hadewijch*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem, 2016, 481 p. (Németalföldi műhely (Budapest) 1).
- Fraeters (Veerle).** *Editions of the Works of Middle Dutch Mystics : The Works of Hadewijch*. In : **Den Hollander (August) (ed.)**. *The Ruusbroec Institute Library : treasuring spiritual heritage of the Low Countries*. Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 32-33.
- Fraeters (Veerle) (Hrsg.), Willaert (Frank) (Hrsg.), Grijp (Louis Peter) (medewerker).** *Hadewijch : Lieder : Originaltext, Kommentar, Übersetzung und Melodien*. Berlin, De Gruyter, 2016, 462 p.
- Fraeters (Veerle).** *The mystic's sensorium : Modes of perceiving and knowing God in Hadewijch's visions*. In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.)**. *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries*. Abingdon, Oxon, New York, Routledge, 2016, pp. 28-40.
- Geirnaert (Noël).** *Johannes Crabbe, Abbot of Ten Duinen, 1457-88*. In : **Marciari (John) (ed.)**. *Hans Memling : Portraiture, Piety, and a Reunited Altarpiece*. London, New York, The Morgan Library & Museum in association with Paul Holberton Publishing; Brugge, The Flemish Research Centre for the Arts in the Burgundian Netherlands, Musea Brugge, 2016, pp. 62-72.
- Gooskens (Frans).** *Workhouses where the Living served the Dead? The Foundation of Apostle Houses in Europe in the Fourteenth and Fifteenth Centuries*. In : **van Bueren (Truus), Cockerham (Paul), Horch (Caroline), Meuwese (Martine), Schilp (Thomas) (eds.)**. *Reformations and their impact on the culture of memoria*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 67-89 (Memoria and remembrance practices 1).
- Goudriaan (Koen), Dlabáčová (Anna) (ed.), Tervoort (Ad) (ed.)**. *Piety in practice and print : Essays on the late medieval religious landscape*. Hilversum, Verloren, 2016, 352 p. (Studies in Dutch religious history 4).
- Grosse (Peggy).** *Wundervölker in Thomas von Cantimprés "De natura rerum"*. In : **Grosse (Peggy), Grossmann (Georg Ulrich), Pommeranz (Johannes) (Hrsg.)**. *Monster. Fantastische Bilderwelten zwischen Grauen und Komik [Ausstellung im Germanischen Nationalmuseum, Nürnberg vom 7. Mai bis 6. September 2015]*. Nürnberg, Germanisches Nationalmuseum, 2015, pp. 250-253.
- Haggh-Huglo (Barbara).** *From hand to hand : Transfers of liturgical books in the Diocese of Cambrai in the Late Middle Ages*. In : **Schleif (Corine), Schier (Volker) (Hrsg.)**. *Manuscripts Changing Hands. Handschriften wechseln von Hand zu Hand*. Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, in Kommission, 2016, pp. 165-180 (Wolfenbütteler Mittelalter-Studien 31).
- Henneau (Marie-Élisabeth), Piront (Julie).** *Un nouveau profil de bénédictines au Nord de la "dorsale catholique" : une réforme pensée par et pour des femmes au XVIIe siècle*. *Annales de l'Est*, 2016, n° Extra 1, pp. 33-56 (Numéro spécial : VIIIèmes Universités d'hiver. Changer, rénover, restaurer : la réforme au fil de l'histoire et de l'actualité).
- Janssens (Jef).** *Paradijselijke literatuur in de middeleeuwen*. In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.)**. *Andersland : In de voetsporen van Thomas More*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 123-150.
- Jéay (Madeleine).** *Jacques de Vitry et Thomas de Cantimpré : Mettre en scène le dialogue entre le biographe et la sainte femme*. In : **Connochie-Borgne (Chantal), Fanlo (Jean-Raymond) (éds.)**. *Fables mystiques. Savoirs, expériences, représentations du Moyen-Âge aux Lumières*. Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 109-120 (Sénéfiance 64).

- Kiekens (Ine).** *'Soliloquium, Soliloque en Alleen-spreken'. De handschriftelijke verspreiding van Hugo van St.-Victors 'Soliloquium de arrha animae' in de laatmiddeleeuwse Lage Landen.* *Queeste* : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden, 22, 2015, 1, pp. 8-28.
- Kockerols (Hadrien).** *La dédicace de l'église de Kortessem par l'évêque de Liège Réginard (1026-1038).* *Bulletin de la Société Royale Le Vieux-Liège*, 2016, 353-354 (tome XVII, n°s 6-7), pp. 121-132.
- Mai (Nadine).** *Leid und Licht. Strategen der Imagination in der Jerusalemkapelle zu Brügge.* In : **Koch (Elke), Schlie (Heike) (Hrsg.).** *Orte der Imagination – Räume des Affekts : Die mediale Formierung des Sakralen.* Paderborn, Wilhelm Fink, 2016, pp. 163-194.
- Martine (Tristan).** *Les mouvements de réforme monastique en Lotharingie méridionale au Xe siècle : quelles conséquences spatiales pour les familles comtales?* *Annales de l'Est*, 2016, n° Extra 1, pp. 19-32 (Numéro spécial : VIIIèmes Universités d'hiver. Changer, rénover, restaurer : la réforme au fil de l'histoire et de l'actualité).
- Meijns (Brigitte).** *Clerics and monastics.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 319-364.
- Meijns (Brigitte).** *Clerus en kloosterlingen.* In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.).** *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 319-364.
- Mertens (Thom).** *Jhesus collacien.* In : **Den Hollander (August) (ed.).** *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp.* Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 22-23.
- Moens (Sara).** *Guibert de Gembloux's «De destructione monasterii Gemblacensis». Literary Legacy and Issues of Authorship Against the Backdrop of the Decline of Traditional Monasticism.* *Bulletin de la Commission royale d'Histoire. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis*, 2016, 182, pp. 275-301.
- Mommaers (Paul) (ed., transl.).** *Hadewijch : The complete letters.* Leuven, Peeters, 2016, 391 p.
- Morelle (Laurent).** *En guise de conclusion : Y a-t-il des pratiques cisterciennes de l'écrit documentaire?* In : **Baudin (Arnaud), Morelle (Laurent) (dir.).** *Les pratiques de l'écrit dans les abbayes cisterciennes (XIIe – milieu du XVIe siècle) : Produire, échanger, contrôler, conserver.* [Troyes], Aube en Champagne, Le Département; Paris, Somogy, [2016], pp. 337-345 [Actes du colloque international, Troyes-Abbaye de Clairvaux, 28-30 octobre 2015].
- Newman (Barbara).** *Annihilation and authorship : Three women mystics of the 1290s.* *Speculum*, 91, 2016, 3, pp. 591-630 [Contenu : Marguerite Porète].
- Nogueira (Maria Simone Marinho).** *La onde estava antes de ser : Marguerite Porete e as alama aniquiladas.* *Scintilla. Revista de Filosofia e Mística Medieval*, 13, 2016, 2, pp. 11-30.
- Peeters (Dieter).** *Bisschop en koning : De ideale samenwerking : De visie van Sigebert van Gemblours (ca. 1030-1112) op de verhouding tussen bisschoppen en wereldlijke machthebbers in zijn bisschopsvitae.* *Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries*, 25, 2016, 2, pp. 149-175.
- Pinel (Élodie).** *'Elle a passé la pointe du glaive' : L'écriture de la violence dans le Miroir des simples âmes de Marguerite Porete.* *Camenuiae*, 2016, 15, pp. 1-13.
- Planchart (Alejandro Enrique).** *Papal Musicians at Cambrai in the Early Fifteenth Century.* In : **Brand (Benjamin David), Rothenberg (David J.) (eds.).** *Music and*

- culture in the Middle Ages and beyond : Liturgy, sources, symbolism.* Cambridge, Cambridge University Press, 2016, pp. 191-206
- Porion (Jean-Baptiste M.).** *Hadewijch (1220-1240).* In : **Sieben (Hermann Josef) (Hrsg.).** *Lehrer des geistlichen Lebens im Mittelalter : Wilhelm von Saint-Thierry, Franz von Assisi, Mechtild von Magdeburg, Hadewijch, Richard Rolle von Hampole, Johannes Ruusbroec, Heinrich Seuse, Ludolf von Sachsen, Johannes Gerson und Thomas Hemerken a Kempis.* Köln, Patristisches Zentrum Koinonia-Oriens e.V., 2016, pp. 141-158 (Edition Cardo 188; Bibliotheca spiritualis 4).
- Pycke (Jacques), Vleeschouwers (Cyriel) (dir.).** *Les actes des évêques de Noyon-Tournai (7e siècle – 1146, 1148).* Louvain-la-Neuve, CIACO, 2016, 2 Vol. (Episcopalis officii sollicitudo 1).
- Roelvink (Henrik).** *Muziek voor Sint-Oda. Officie en mis uit twee gregoriaanse koorboeken van de Sint-Jan in 's-Hertogenbosch.* In : **Bijsterveld (Arnoud-Jan A.), Roelvink (Véronique) (red.).** *Rondom Sint-OedenRode. Macht, religie en cultuur in de Meierij.* Woudrichem, Pictures Publishers, 2016, pp. 146-155.
- Ruzzier (Chiara).** *Des armaria aux besaces. La mutation de la Bible au XIIIe siècle.* In : **Grévin (Benoît), Mairey (Aude) (éds.).** *Le Moyen Âge dans le texte : Cinq ans d'histoire textuelle au Laboratoire de médiévistique occidentale de Paris.* Paris, Publications de la Sorbonne, 2016, pp. 111-134 (Publications de la Sorbonne. Histoire ancienne et médiévale 141).
- Ruzzier (Chiara).** *Bibles anglaises et bibles françaises au XIIIe siècle : sœurs jumelles ou cousines éloignées?* In : **Mairey (Aude), Abélès (Solal), Madeline (Fanny) (dir.).** *Contre-Champs : Études offerts à Jean-Philippe Genet par ses élèves.* Paris, Classiques Garnier, 2016, pp. 321-349 (Polen : pouvoirs – lettres – normes 4).
- Salzer (Kathryn E.).** *Vaucelles abbey : social, political, and ecclesiastical relationships in the borderland region of the Cambrésis, 1132-1330.* Turnhout, Brepols, 2016, XXVIII-366 p.
- Schroeder (Nicolas).** *Sylves et monastères en Lotharingie : Imaginaire et matérialité des paysages.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolf) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 235-266 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
- Sieben (Hermann Josef) (Hrsg.).** *Lehrer des geistlichen Lebens im Mittelalter : Wilhelm von Saint-Thierry, Franz von Assisi, Mechtild von Magdeburg, Hadewijch, Richard Rolle von Hampole, Johannes Ruusbroec, Heinrich Seuse, Ludolf von Sachsen, Johannes Gerson und Thomas Hemerken a Kempis.* Köln, Patristisches Zentrum Koinonia-Oriens e.V., 2016, 419 p. (Edition Cardo 188; Bibliotheca spiritualis 4).
- Stoop (Patricia).** *Introduction : Medieval women's religious texts in the germanic regions.* *The Journal of Medieval Religious Cultures*, 42, 2016, 2, pp. 5-8.
- Tock (Benoît-Michel).** *Les Cisterciens et l'écrit au XIIe siècle : Considérations générales.* In : **Baudin (Arnaud), Morelle (Laurent) (dir.).** *Les pratiques de l'écrit dans les abbayes cisterciennes (XIIe – milieu du XVIe siècle) : Produire, échanger, contrôler, conserver.* [Troyes], Aube en Champagne, le Département; Paris, Somogy, [2016], pp. 15-29 [Actes du colloque international, Troyes-Abbaye de Clairvaux, 28-30 octobre 2015].
- Verdeyen (P.), Arblaster (John).** *William of Saint-Thierry and his Trinitarian mysticism.* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* Abingdon, Oxon, New York, Routledge, 2016, pp. 16-27 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism) [DOI : 10.4324/9781315597126].

d. *La vie culturelle – Het culturele leven*

- Adam (Renaud).** *Colard Mansion, passeur de textes?* In : **Schoysman (Anne), Colombo Timelli (Maria) (dir.)**. *Le roman français dans les premiers imprimés*. Paris, Classiques Garnier, 2016, pp. 11-24 (Rencontres 147; Rencontres. Série Civilisation médiévale 17).
- Ainsworth (Maryan Wynn).** *The Evolution of Jan Crabbe's Triptych*. In : **Marciari (John) (ed.)**, *Hans Memling : Portraiture, Piety, and a Reunited Altarpiece*. London, New York, The Morgan Library & Museum in association with Paul Holberton Publishing; Brugge, The Flemish Research Centre for the Arts in the Burgundian Netherlands, Musea Brugge, 2016, pp. 73-80.
- Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.)**. *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing*. Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, 159 p. [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Ainsworth (Maryan Wynn).** *The Relationship Between the Rotterdam Drawing and the New York Painting*. In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.)**. *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing*. Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 116-133 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Alba (Laura).** *El «Descendimiento» de Rogier van der Weyden : aspectos técnicos de sus copias más fieles*. In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.)**. *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 142-153.
- Albert (Sophie).** *Le cri de la cité, le souverain et le chevalier dans quelques romans arthuriens*. In : **Hablot (Laurent), Vissière (Laurent) (dir.)**. *Les paysages sonores au Moyen Âge et à la Renaissance*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 61-72 (Histoire).
- Armstrong (Adrian).** *"Imprimé en ville marchande et renommée d'Anvers" : Antwerp Editions of Jean Molinet's Poetry*. *Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden*, 23, 2016, 2, pp. 123-137 (Speciaal nummer : **Gabriël (Renée), Oosterman (Johan) (eds.)**. *Between stability and transformation : Textual traditions in the Medieval Netherlands*).
- Armstrong (Adrian).** *Literary Countermoments of the Late Middle Ages*. In : **Buskirk (Jessica), Mareel (Samuel) (eds.)**. *The Aura of the Word in the Early Age of Print*. New York, London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, pp. 180-199.
- Arranz Gozalo (Loreto).** *Proceso de restauración de la capa pictórica del "Calvario" de Rogier van der Weyden*. In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.)**. *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 168-175.
- Barthe (Pascale).** *A Dove or a Crow? Jean Lemaire de Belges and Jean Thenaud Open the Way to the Ottomans*. In : **Barthe (Pascale) (dir.)**. *French Encounters with the Ottomans, 1510-1560*. London, New York, Routledge, 2016, pp. 26-53 (Transculturalisms, 1400-1700).
- Bazán (Bernardo Carlos).** *La noétique de Siger de Brabant*. Paris, J. Vrin, 2016, 270 p.
- Bellon (Roger).** *L'anonymat des auteurs dans le Roman de Renart*. In : **Douchet (Sébastien), Naudet (Valérie) (dir.)**. *L'anonymat dans les arts et les lettres au*

- Moyen Âge*. Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 25-36 (Sénéfiance 63).
- Boeve (Marleen), IJssennagger, Jongen (Ludo), Meuwese (Martine), Meeder (Sven), Porck (Thijs) (red.)**. *Dertig dieren in de middeleeuwen*. Hilversum, Verloren, 2016, pp. 197-266 (*Madoc*, 30, 2016, 4).
- Bolzoni (Lina)**. *Geneva and New York. Two places of memory for Pietro Bembo and Ginevra de' Benci*. In : **Jeanneret (Michel), Ducimetrière (Nicholas) (eds.)**. *The Italian Renaissance : A zest for life*. Cambridge, Legenda, 2016, pp. 15-23 [Hans Memling].
- Borchert (Till-Holger)**. *Hans Memling (ca. 1440-1494) : An Introductory Sketch*. In : **Marciari (John) (ed.)**. *Hans Memling : Portraiture, Piety, and a Reunited Altarpiece*. London, New York, The Morgan Library & Museum in association with Paul Holberton Publishing; Brugge, The Flemish Research Centre for the Arts in the Burgundian Netherlands, Musea Brugge, 2016, pp. 44-61.
- Borchert (Till-Holger)**. *Memling und Italien*. In : **Ciuliová (Ingrid) (ed.)**. *Artistic innovations and cultural zones*. Bratislava, VEDA – Frankfurt, Lang, 2015, pp. 130-161 (Spectrum Slovakia series 7).
- Borchert (Till-Holger)**. *Some Eyckian Drawings and Miniatures in the Context of the Drawing*. In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.)**. *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing*. Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 94-107 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Borchert (Till-Holger)**. *Some Remarks on Drawings by Van Eyck, his Workshop and his Followers*. In : **Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.)**. *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 73-86.
- Bouget (Hélène)**. *Fictions de la vérité et jeux d'anonymat dans les romans du Graal*. In : **Douchet (Sébastien), Naudet (Valérie) (dir.)**. *L'anonymat dans les arts et les lettres au Moyen Age*. Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 129-142 (Sénéfiance 63).
- Bouwmeester (Gerard), van Vledder (Mark G.)**. *Medical Actors and Actions in Non-Medical Middle Dutch Literature*. In : **Grave (Jaap), Honings (Rick), Noak (Bettina) (eds.)**. *Illness and literature in the Low Countries from the Middle Ages until the 21st century*. Göttingen, V&R Unipress, 2016, pp. 19-32.
- Bracke (Elisabeth)**. *And then there was light : On the artist in the Middle Ages and the Renaissance and on the emergence of genius*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**. *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 505-520.
- Bracke (Elisabeth)**. *En toen was er licht : Over de kunstenaar in de middeleeuwen en de renaissance en het ontstaan van het genie*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**. *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 505-520.
- Brandsma (Frank)**. *Leeuw*. In : **Boeve (Marleen), IJssennagger, Jongen (Ludo), Meuwese (Martine), Meeder (Sven), Porck (Thijs) (red.)**. *Dertig dieren in de middeleeuwen*. Hilversum, Verloren, 2016, pp. 226-227 (*Madoc*, 30, 2016, 4).
- Broucke (Camille)**. *Une grande croix émaillée mosane reconstituée, vers 1160-1170 (Louvre, Stuttgart, Cologne et Nantes)*. In : **George (Philippe) (coord.)**. *Orfèvrerie septentrionale, XIIIe et XIIIe siècle*. [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 147-148 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. -

- Suite des Feuilletts précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèverie mosane XIIe et XIII siècle»].
- Buck (Stephanie).** *Copying and Beyond : The Multiple Functions of Early Netherlandish Drawings.* In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.).** *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing.* Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 80-93 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Burnett (Charles).** *The Translator as an Authority.* In : **De Leemans (Pieter), Goyens (Michèle) (eds.).** *Translation and authority, authorities in translation [Proceedings of the Tenth Cardiff Conference on the Theory and Practice of Translation in the Middle Ages, University of Leuven, 2013].* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 53-68 (The Medieval Translator 16).
- Campbell (Lorne).** *The late style of Rogier van der Weyden.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 8-19.
- Cañas Gálvez (Francisco de Paula).** *Juan II de Castilla y el Tríptico de Miraflores : marco espiritual, proyección política y propaganda regia en torno a una donación real (1445).* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 20-29.
- Caramanza Malia (David), Romero Bejarano (Manuel).** *Nuevos datos de la escultura funeraria en Jerez de la Frontera durante la Baja Edad Media. Las laudas flamencas de San Juan de los Caballeros [New data from the funerary sculpture in Jerez de la Frontera during the Middle Ages. Flemish laudas of San Juan de los Caballeros].* Estudios sobre patrimonio, cultura y ciencias medievales, 18, 2016, 1, pp. 195-218.
- Chao Castro (David).** *Egas Cueman en Castilla y el desarrollo de la tipología sepulcral con imagen orante.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 43-56.
- Ciulisová (Ingrid).** *Rogier van der Weyden and Veit Stoss and Their Two Followers.* In : **Ciulisová (Ingrid) (ed.).** *Artistic innovations and cultural zones.* Bratislava, VEDA – Frankfurt, Lang, 2015, pp. 182-213 (Spectrum Slovakia series 7).
- Collet (Olivier).** *L'anonymat dans les traductions médiévales françaises de la 'Legenda aurea'.* In : **Douchet (Sébastien), Naudet (Valérie) (dir.).** *L'anonymat dans les arts et les lettres au Moyen Âge.* Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 85-94 (Sénéfiance 63).
- Coonin (Arnold Victor).** *Altered identities in the "Portinari Altarpiece".* Source : Notes in the History of Art [Chicago], 36, 2016, 1, pp. 4-15.
- Courroux (Pierre).** *L'écriture de l'histoire dans les chroniques françaises (XIIIe-XVe siècle).* Paris, Classiques Garnier, 2016, 1024 p. (Histoire culturelle 1).
- Davidson (Clifford), Walsh (Martin W.), Broos (Ton J.) (eds.).** *Mary of Nieuwmegeen : The ca. 1518 translation and the Middle Dutch analogue, Mariken van Nieuwmegeen.* Kalamazoo, Medieval Institute Publications. Western Michigan University, 2016, 158 p. (Early drama, art, and music monograph series 31).
- de Boer (Dick E.H.).** *'Brenghdymyeenighe nieumare?' Nieuwsgaringen nieuwsverspreiding in de middeleeuwen.* Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis, 2016, 23, pp. 157-172.

- de Bruijn (Elisabeth).** *Reculer pour mieux sauter : De bronnenproblematiek en de literaire eigenheid van de Middelnederlandse 'Helias'*. Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 126, 2016, 3, pp. 227-264.
- De la Fuente (José).** *La restauración del soporte del «Calvario» de Rogier van der Weyden*. In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.)**. *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 176-183.
- Denoyelle (Corinne).** *Polylogues masculins et polylogues féminins dans la littérature médiévale*. In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.)**. *Genre et discours rapporté en français médiéval*. Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 15-30 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Desbois-Ientile (Adeline).** *Lemaire de Belges et les sources médiévales du «roman de Pâris»*. In : **Schoysman (Anne), Colombo Timelli (Maria) (dir.)**. *Le roman français dans les premiers imprimés*. Paris, Classiques Garnier, 2016, pp. 45-58 (Rencontres 147; Rencontres. Série Civilisation médiévale 17).
- Descatoire (Christine).** *Une paire de chandeliers mosans aux figures allégoriques (vers 1160)*. In : **George (Philippe) (coord.)**. *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle*. [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 149-152 (*L'œuvre de la Meuse 2*) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Œuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].
- De Zutter (Éodie).** *El Descendimiento de la cruz del Museo de Bellas Artes de Bilbao : un pequeño manifesto de la pintura bruselense = The Descent from the Cross in the Bilbao Fine Arts Museum : a small manifesto of Brussels School Painting*. Buletina / Bilboko Arte Ederen Museoa, 10, 2016, pp. 67-98, 237-249.
- Diedrichs (Christof L.).** *Ohne Brille sieht man mehr : Jan van Eyck "Die Madonna des Kannikus Georg van der Paele"*. Norderstedt, BoD – Books on Demand, 05/2016, 106 p. [2. Auflage].
- Docampo Capilla (Javier).** *Talleres nórdicos y clientes hispanos : la llegada de libros de horas flamencos a la Corona de Aragón (siglos XIV-XV)*. In : **Miquel Juan (Matilde), Pérez Monzón (Olga), Bueso Manzanás (Miriam) (eds.)**. *Ver y crear. Obradores y mercados pictóricos en la España gótica (1350-1500)*. Madrid, Ediciones de La Ergástula, 2016, pp. 235-258 (Historia y arte 1) [Papers presented at the conference held in Madrid, Spain, November, 11-13 November 2015].
- Ducos (Joëlle).** *Que traduire en français? Traductions uniques et traductions multiples*. In : **De Leemans (Pieter), Goyens (Michèle) (eds.)**. *Translation and authority, authorities in translation [Proceedings of the Tenth Cardiff Conference on the Theory and Practice of Translation in the Middle Ages, University of Leuven, 2013]*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 39-52 (The Medieval Translator 16).
- Elen (Albert J.).** *Two Papers and a Watermark*. In : **Ainsworth (Maryann Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.)**. *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing*. Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 36-43 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Falque (Ingrid).** *Du dynamisme de l'herméneutique dévotionnelle à la fin du Moyen Âge : L'exemple des Andachtsbilder flamande*. MethIS. Méthodes et Interdisciplinarité en Sciences Humaines, 2016, 5, pp. 77-109.
- Fernández Hernández (Gonzalo).** *Pintura flamenca del ocaso de la Edad Media*. Boletín Millares Carlo, 2016, 32, pp. 105-121 [This article studies the Flemish painting in the

- autumn of the Middle Ages where their painters are commonly known as the Flemish Primitives].
- Foehr-Janssens (Yasmina).** *Rapporter le discours des femmes : Les stratégies discursives des personnages féminins dans le Lancelot en prose.* In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.).** *Genre et discours rapporté en français médiéval.* Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 31-52 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Fransen (Bart).** *One altarpiece, one way : From Brussels to Laredo.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 66-76.
- Gabriël (Renée).** *Introduction : Between Stability and Transformation. Textual Traditions in the Medieval Netherlands.* *Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden*, 23, 2016, 2, pp. 61-70 (Speciaal nummer : **Gabriël (Renée), Oosterman (Johan) (eds.).** *Between stability and transformation : Textual traditions in the Medieval Netherlands*).
- Galand (Perrine).** *Les Amours (1513) d'un belge à Paris : Remacle d'Ardenne, «le plus ancien poète néo-latin d'amour en France».* In : **Millet (Olivier), Sanchi (Luigi-Alberto) (dir.).** *Paris, carrefour culturel autour de 1500.* Paris, PUPS, 2016, pp. 253-270 (Cahiers V.L. Saulnier 33).
- Galassi (Maria Clelia).** *The persistence of Dirk Bouts' legacy : Quentin Massys' Louvre Lamentation and its late copy at Chiavari.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (eds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 45-54.
- Gayo (María Dolores).** *El «Calvario» de Rogier van der Weyden : los materiales del soporte y de la pintura.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 162-167.
- Geirnaert (Noël).** *Jan van Hulst, een naam in Brugge en de polderstreek.* *Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago*, LVIII, 2016, 1, pp. 14-15.
- George (Philippe).** *La croix de Baltimore, un "monument" de l'art mosan.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 159-162 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuilletts précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].
- George (Philippe).** *Orfèvrerie septentrionale (XIIe – XIIIe siècle). L'œuvre de la Meuse (II).* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 7-10 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuilletts précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].
- Ghislain (Jean-Claude).** *Les émaux romans de style mosan d'un reliquaire au Musée d'Art et d'Histoire Guy Baillet à Langres.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 163-178 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuilletts précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].

- Gielen (Eline), van Ark (Dennis).** *Maerlant anno nu : Een webtentoonstelling over het oudste 'Rijmbijbel'-handschrift.* MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 30, 2016, 3, pp. 10-178.
- Gil (Marc).** *Huit plaques émaillées du XIIe siècle, remployées sur la reliure d'un évangélaire de l'abbaye Saint-Pierre-le-Vif de Sens des années 1240-1250.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 67-84 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Œuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].
- Gil (Marc).** *Le Maître de Guînes et l'enluminure gothique des années 1230-1250 entre Flandre et Artois.* In : **Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.).** *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 157-172.
- Greulich (Markus).** *Ein Brief mit Folgen. Heinrichs von Veldeke Prinzip impliziter poetologischer Reflexion.* In : **Masse (Marie-Sophie), Seidl (Stephanie) (Hrsg.).** *"Texte dritter Stufe" : deutschsprachige Antikenromane in ihrem lateinisch-romanischen Kontext.* Berlin, Münster, LIT, 2016, pp. 95-166 (Kultur und Technik 31).
- Hadermann-Misguich (Lydie).** *Résonances byzantines dans la peinture flamande du XVe siècle.* In : **Brodbeck (Sulamith), Nicolaidès (Andréas), Pagès (Paule), Pitarakis (Brigitte), Rapti (Ioanna), Yota (Élisabeth) (dir.).** *Mélanges Catherine Jolivet-Lévy.* Paris, Association des Amis du Centre d'Histoire et Civilisation de Byzance, 2016, pp. 189-206 (Travaux et mémoires / Collège de France – CNRS, Centre de Recherche d'Histoire et Civilisation de Byzance 20, 2).
- Henderiks (Valentine).** *Albrecht Bouts in the Brukenthal Collection : A New Attribution for a Unique Self-'memento Mori' Portrait.* Acta Musei Brukenthal (Sibiu) / Ministerul Culturii Şi Cultelor, Muzeul Naţional Brukenthal, 11, 2016, 2, pp. 175-187.
- Henderiks (Valentine), Deneffe (Dominique), Fransen (Bart).** *De oorspronkelijke opstelling : Diverse hypotheses = La présentation originale : Plusieurs hypothèses = The original presentation : Various hypotheses.* In : **van Grevenstein-Kruse (Anne) (red.), Dauwe (Jozef) (inl.), Ceulemans (Christina) (inl.).** *Van boomstam tot altaarstuk = Du tronc d'arbre au retable = From tree trunk to altarpiece.* Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2015, pp. 115-139 [Tentoonstelling het Lam Gods ont(k) leed!, 2012-2017].
- Hoeven (Walter).** *Het "Memling" portatief in het Bourgondië van de vijftiende eeuw : Reconstrueren en bespelen.* S.l., Mijnbestseller.nl, 2016, 224 p.
- Janssen (Theo A.J.M.), Marynissen (Ann).** *'Der zotten ende der narren scip' in het kielzog van 'dasz Narrenscheyff' en 'Stultifera Nautis'.* In : **Marynissen (Ann) (red.).** *Een leven lang taal- en literatuurwetenschap.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, (KANTL), 2016, pp. 95-166 (Themanummer *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 126, 2016, 1-2).
- Janulardo (Ettore).** *Due opera di Bruegel fra comico e tragico.* In : **Secchi Tarugi (Luisa) (a cura di).** *Comico e tragico nella vita del Rinascimento (atti del XXVI Convegno internazionale (Chianciano Terme-Pienza, 17-19 luglio 2014)).* Firenze, Franco Cesati editore, 2016, pp. 481-490 (Quaderni della Rassegna 114).
- Jover (Maite).** *Maestros viajeros, obras importadas : las tablas del Maestro de Sopetrán.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 131-141.

- Kemperdick (Stephan).** *The Drawing and Colour.* In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.).** *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing.* Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 108-115 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluk en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Kemperdick (Stephan).** *The Miraflores Triptych and the issue of Rogier van der Weyden's "authenticated" paintings.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 30-42.
- Koldewey (Jos).** *Hippolyte de Berthoz by Dirk Bouts and Hugo van der Goes : A Patron as Martyr.* In : **Manuth (Volker), van Leeuwen (Rudie), Koldewey (Jos) (eds.).** *Example or alter ego? Aspects of the "portrait historié" in Western art from Antiquity to the present.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 131-146 (Nijmegen art historical studies 22).
- Koreny (Fritz).** *Attribution, Style and Date.* In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.).** *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing.* Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 58-69 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluk en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Lambert (Bart).** *Merchants on the margins : Fifteenth-century Bruges and the informal market.* *Journal of Medieval History*, 42, 2016, 2, pp. 226-253 [DOI : 10.1080/03044181.2016.1141366].
- Lammertse (Friso).** *The Discovery.* In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.).** *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing.* Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 8-23 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluk en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Lehmann (Sabine).** *Rapporteur au féminin au Moyen Âge : formes distinctes ou continuum?* In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.).** *Genre et discours rapporté en français médiéval.* Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 69-82 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- López de Asíaín (María Antonia).** *La restauración de la «Crucifixión» del Maestro de la Leyenda de santa Catalina en el Prado.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 154-161.
- López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie).** *Le discours rapporté en français médiéval au prisme du genre.* In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.).** *Genre et discours rapporté en français médiéval.* Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 7-14 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand).** *Chansons, ballades et complaintes de guerres au XVe siècle : Entre exaltation de l'esprit belliqueux et mémoire des événements.* In : **Hablot (Laurent), Vissière (Laurent) (dir.).** *Les paysages sonores au Moyen Âge et à la Renaissance.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 113-124 (*Histoire*).
- Marciari (John).** *Memling at the Morgan : The Crabbe Triptych in Context.* In : **Marciari (John) (ed.).** *Hans Memling : Portraiture, Piety, and a Reunited Altarpiece.* London, New York, The Morgan Library & Museum in association with Paul Holberton

- Publishing; Brugge, The Flemish Research Centre for the Arts in the Burgundian Netherlands, Musea Brugge, 2016, pp. 18-43.
- Marnette (Sophie).** *L'énonciation féminine dans les lais médiévaux.* In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.).** *Genre et discours rapporté en français médiéval.* Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 97-120 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Masse (Marie-Sophie), Seidl (Stephanie).** «Dritte Stufe» und «viertes Rad». *Poetologische Reflexionen und Autorbilder in französisch- und deutschsprachigen Antikenromanen des Mittelalters.* In : **Masse (Marie-Sophie), Seidl (Stephanie) (Hrsg.).** *“Texte dritter Stufe” : deutschsprachige Antikenromane in ihrem lateinisch-romanischen Kontext.* Berlin, Münster, LIT, 2016, pp. 117-134 (Kultur und Technik 31).
- Messling (Guido).** *Reflections, Models and Possible Function.* In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.).** *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing.* Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 70-79 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling ‘A new look at a Van Eyck Masterpiece’ in het ‘Metropolitan Museum of Art’ (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Mohrmann (Ivo).** *Zeichnungen an mittelalterlichen Retabeln – versteckt hinter Skulpturen.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 99-108.
- Montero Tortajada (Encarna).** «Una myga ymatge en paper, de ploma, de mà de Johannes» : la fugitiva sombre de Van Eyck en la corona de Aragón a mediados del siglo XV = «Una myga ymatge en paper, de ploma, de mà de Johannes» : *The fleeting shadow of Van Eyck in Aragón during the mid-15th century.* Archivo español de arte, 89, 2016, 353, pp. 1-14.
- Nichols (Stephen G.).** *Mutable Stability, a Medieval Paradox. The Case of ‘Le roman de la Rose’.* *Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden*, 23, 2016, 2, pp. 71-103 (Speciaal nummer : **Gabriël (Renée), Oosterman (Johan) (eds.).** *Between stability and transformation : Textual traditions in the Medieval Netherlands*).
- Nieuwenhuis (Mark).** *Walter van Egmond en Boudewijn van Liesborn in de ‘Ysengrinus’.* *Tiecelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap*, 29, 2016, 9, pp. 11-37.
- Nowakowski (Andrzej) (red.).** *Sąd : ‘Sąd Ostateczny’ Hansa Memlinga = Judgment.* Gdańsk, Muzeum Narodowe w Gdańsku; Warszawa, Narodowe Centrum Kultury; Kraków, TaiWPN Universitas, 2016 187 p.
- Nys (Ludovic).** *A posse ad esse non valet consequentia : Jean van Eyck s'est-il rendu à Jérusalem? À propos des Trois Marie au Tombeau de Rotterdam.* In : **Cannuyer (Christian) (éd.).** *Entre Orient et Occident : Circulation des hommes, porosité des héritages (Rika Gyselen in honorem) : Actes du colloque, Tongres, Musée Gallo-romain, 13-14 mars 2015.* Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2016, pp. 193-224 (*Acta Orientalia Belgica* 29).
- Oppermann-Marsaux (Evelyne).** *L'expression du regret en français médiéval : Une question de genre(s)?* In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.).** *Genre et discours rapporté en français médiéval.* Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 121-134 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Parada López de Corselas (Manuel).** *El viaje de Jan van Eyck de Flandes a Granada (1428-1429).* Madrid, La Ergástula, 2016, 206 p. (Colección Arte y contextos 1).
- Pérennec (René).** *Zum romanisch-germanischen Literaturkontakt in “theodistischer” Perspektive : einige Bemerkungen zu Veldekes “Eneasroman”, Herborts “Liet von Troye” und Maerlants “Historie van Troyen”.* In : **Masse (Marie-Sophie), Seidl**

- (Stephanie) (Hrsg.). *“Texte dritter Stufe” : deutschsprachige Antikenromane in ihrem lateinisch-romanischen Kontext*. Berlin, Münster, LIT, 2016, pp. 75-97 (Kultur und Technik 31).
- Pérez Preciado (José Juan)**. *En torno al Tríptico de la Redención del Museo del Prado*. In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.)**. *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 102-117.
- Poldi (Gianluca), Villa (Giovanni C.F.)**. *A New Technical Study of the Vicenza Crucifixion*. In : **Marciari (John) (ed.)**. *Hans Memling : Portraiture, Piety, and a Reunited Altarpiece*. London, New York, The Morgan Library & Museum in association with Paul Holberton Publishing; Brugge, The Flemish Research Centre for the Arts in the Burgundian Netherlands, Musea Brugge, 2016, pp. 81-89.
- Postel (Jean-Philippe)**. *L'affaire Arnolfini : Enquête sur un tableau de Van Eyck*. Arles, Actes Sud, 2016, 155 p.
- Reynolds (Catherine)**. *Evolution or derivation : The Prado “Descent from the cross” and the lost “Carrying of Christ’s body to the tomb”*. In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.)**. *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 88-101.
- Roccati (Giovanni Matteo)**. *Le roman dans les incunables. L’impact des stratégies éditoriales dans le choix des titres imprimés*. In : **Schoysman (Anne), Colombo Timelli (Maria) (dir.)**. *Le roman français dans les premiers imprimés*. Paris, Classiques Garnier, 2016, pp. 95-126 (Rencontres 147; Rencontres. Série Civilisation médiévale 17).
- Rosenfeld (Jörg)**. *Der sogenannte Memling-Altar im Lübecker St Annen-Museum. Ein Objekt der Begierde*. In : **Rovagnati (Gabriella), Sprengel (Peter) (Hrsg.)**. *Philologia sanat. Studien für Hans-Albrecht Koch zum 70. Geburtstag*. Frankfurt am Main, Peter Lang, 2016, pp. 67-84.
- Saiz-Sánchez (Marta)**. *‘Si ferai je, non ferai’ : L’expression de l’accord et du désaccord dans le dialogue médiéval*. In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.)**. *Genre et discours rapporté en français médiéval*. Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 135-156 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Schlusemann (Rita)**. *‘Fascinatio’ durch Worte und Politik von ‘Van den vos Reynaerde’ bis ‘Reynke de vos’*. In : **Glück (Jan), Lukascsek (Kathrin), Waltenberger (Michael) (Hrsg.)**. *Reflexionen des Politischen in der europäischen Tierepik*. Berlin, De Gruyter, 2016, pp. 116-137.
- Schmitz (Silvia)**. *Wenn eine Hindin nicht mehr ‘modern’ ist. Heinrichs von Veldeke Eneas und der Verlust poetischer Komplexität ‘auf dritter Stufe’*. In : **Masse (Marie-Sophie), Seidl (Stephanie) (Hrsg.)**. *“Texte dritter Stufe” : deutschsprachige Antikenromane in ihrem lateinisch-romanischen Kontext*. Berlin, Münster, LIT, 2016, pp. 21-38 (Kultur und Technik 31).
- Schoysman (Anne), Colombo Timelli (Maria)**. *Introduction*. In : **Schoysman (Anne), Colombo Timelli (Maria) (dir.)**. *Le roman français dans les premiers imprimés*. Paris, Classiques Garnier, 2016, pp. 7-10 (Rencontres 147; Rencontres. Série Civilisation médiévale 17).
- Sibille (Arnaud)**. *Ponctuer la géomancie de Guillaume de Moerbeke*. In : **Fasseur (Valérie), Rochelois (Cécile) (éds.)**. *Ponctuer l’oeuvre médiévale. Des signes au sens*. Genève, Droz, 2016, pp. 473-488 (Publications romanes et françaises 267).
- Signore (Giacomo), Dlabáčová (Anna), Abram (Marieke)**. *Between Norms and Books. Constructing Authority in the Fifteenth Century*. In : **Boodts (Shari), Leemans (Johan), Meijns (Brigitte) (eds.)**. *Shaping authority : How did a person become an*

- authority in Antiquity, the Middle Ages and the Renaissance? Turnhout, Brepols, 2016, pp. 389-438 (Lectio 4) [DOI : <https://doi.org/10.1484/M.LECTIO-EB.5.111092>].
- Slob (Marit)**. *Kunst die je (niet) aanspreekt : De functie van ondersteboven en in spiegelschrift geschreven inscripties bij Jan van Eyck*. MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 30, 2016, 3, pp. 158-169.
- Smith (Simon)**. *Moest Miraudijs wijken voor Moriaen? Over de inpassing van 'Die Riddere metter Mouwen' in de Lancelotcompilatie*. Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden, 23, 2016, 1, pp. 37-51.
- Souleau (Pauline)**. *Voix narratives, polyphonie et autorité : Froissart et les Gascons dans le « Voyage en Béarn » des « Chroniques » de Jean Froissart*. In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.)**, *Genre et discours rapporté en français médiéval*. Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 157-175 (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Steyaert (Griet)**. "A deposition including two men on two ladders" : Carel van Mander's Description of Rogier's "Deposition" and the "Deposition" by the Master of the Legend of Saint Catherine. In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.)**, *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 57-65.
- Summerfield (Thea)**. *The Function of Fiction : King Edward I, King Arthur and Velthem's Continuation*. Journal of the International Arthurian Society, 2015, 3, pp. 32-54.
- Theunissen (Christel)**. *The Tree of Charlemagne? Ecclesiastical and Secular Rulers on Late Medieval Choir Stalls*. In : **Verhoeven (Mariëtte), Bosman (Lex), van Asperen (Hanneke) (eds.)**, *Monuments & memory : Christian cult buildings and constructions of the past : Essays in honour of Sible de Blaauw*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 307-316 (*Architectural crossroads* 3).
- Thiry-Stassin (Martine)**. 'Bertrand du Guesclin'. *Approches du 'Triomphe des Neuf Preux' (Abbeville, Pierre Gerard, 30 mai 1487)*. In : **Schoysman (Anne), Colombo Timelli (Maria) (dir.)**, *Le roman français dans les premiers imprimés*. Paris, Classiques Garnier, 2016, pp. 143-158 (*Rencontres 147; Rencontres. Série Civilisation médiévale* 17).
- van Benthem (Jaap)**. *Johannes Tourout : Een 15de-eeuws componist met een internationale status*. Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 22-24.
- Van Camp (An)**. *The Use of Goldpoint and Silverpoint in the Fifteenth Century*. In : **Ainsworth (Maryan Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.)**, *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing*. Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 44-57 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].
- Van Cauteren (Katharina)**. *Haute couture and prêt-à-porter : The art market in the Late Middle Ages*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**, *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 435-504.
- Van Cauteren (Katharina)**. *Haute couture en prêt-à-porter : De kunstmarkt in de late Middeleeuwen*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**, *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 435-504.
- Vandemeulebroucke (Eva), Desplenter (Youri)**. *How Jan van Leeuwen (+ 1378) was Made an Author: 'Opera Omnia' and Authority*. In : **Boodts (Shari), Leemans**

- (Johan), Meijns (Brigitte) (eds.). *Shaping authority : How did a person become an authority in Antiquity, the Middle Ages and the Renaissance?* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 363-388 (Lectio 4).
- Vandemeulebroucke (Eva)**. *Van charismatische kok tot tekst. Het verdedigen en bestendigen van charismatisch gezag in de laatmiddeleeuwse tekstcultuur*. Tijdschrift voor Nederlandse taal- en Letterkunde, 2016, 132, pp. 203-226.
- van der Vlist (Ed)**. 'Einmal, andermal, zum drittenmal...': *Maerlants Rijmbijbel onder de hamer*. MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 30, 2016, 2, pp. 91-100.
- Van Tricht (Ildiko)**. *L'autorité et le développement d'une terminologie médicale aux XIVe et XVe siècles*. In : **De Leemans (Pieter), Goyens (Michèle) (eds.)**. *Translation and authority, authorities in translation [Proceedings of the Tenth Cardiff Conference on the Theory and Practice of Translation in the Middle Ages, University of Leuven, 2013]*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 155-170 (The Medieval Translator 16).
- Van Tuinen (Ilona)**. *Drawings from the Time of Memling and his Followers*. In : **Marciari (John) (ed.)**. *Hans Memling : Portraiture, Piety, and a Reunited Altarpiece*. London, New York, The Morgan Library & Museum in association with Paul Holberton Publishing; Brugge, The Flemish Research Centre for the Arts in the Burgundian Netherlands, Musea Brugge, 2016, pp. 90-106.
- Van Tuinen (Ilona)**. *Jordaens, Rembrandt : Two new early works*. Paris, Talabardin & Gautier, 2016, 53 p.
- Van Wersch (Line)**. *Early-medieval glass in the middle Meuse valley : Shapes, materials and techniques*. In : **Willemssen (Annemarieke), Kik (Hanneke) (eds.)**. *Golden Middle Ages in Europe : New research into early-medieval communities and identities; Proceedings of the second 'Dorestad Congress' held at the National Museum of Antiquities, Leiden, The Netherlands, 2-5 July 2014*. Turnhout, Brepols, 2015, pp. 43-48.
- Veratelli (Federica)**. *L'arte della promozione sociale : Uomini d'affari toscani come clienti di artisti fiamminghi*. In : **Tanzini (Lorenzo), Tognetti (Sergio) (a cura di)**. *La mobilità sociale nel Medioevo italiano : Competenze, conoscenze e saperi tra professioni e ruoli sociali (secc. XII-XV)*. Roma, Viella, 2016, pp. 403-429 (I libri di Viella 220).
- Veratelli (Federica)**. *I Gualterotti nelle Fiandre e un ritratto di Joos van Cleve*. In : **Pietrogianni (Mari), Ceschi (Chiara) (eds.)**. *Uno sguardo verso Nord : Scritti in onore di Caterina Viridis Limentani*. Padova, Il Poligrafo, 2016, pp. 453-458.
- Vidal Franquet (Jacobo)**. *De Paris, Bruxelles i Arras : mestres tapissers a la Corona d'Aragó medieval*. In : **Terés (M. Rosa) (ed.)**. *Catalunya i l'Europa septentrional a l'entorn de 1400 : circulació de mestres, obres i models artístics*. Roma, Viella, 2016, pp. 163-196 (IRCVN-Medieval Cultures 5).
- Wackers (Paul)**. *Authority in Middle Dutch*. In : **De Leemans (Pieter), Goyens (Michèle) (eds.)**. *Translation and authority, authorities in translation [Proceedings of the Tenth Cardiff Conference on the Theory and Practice of Translation in the Middle Ages, University of Leuven, 2013]*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 17-38 (The Medieval Translator 16).
- Wackers (Paul)**. *Wat staat er eigenlijk? Over het editeren van 'Van den vos Reynaerde'*. Tiecelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 29, 2016, 9, pp. 98-118.
- Wallert (Arie), Reissland (Birgit), Megens (Luc)**. *Notes on the Material Aspects*. In : **Ainsworth (Maryann Wynn), Elen (Albert J.), Lammertse (Friso) (eds.)**. *An Eyckian crucifixion explored : Ten essays on a drawing*. Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen, 2016, pp. 24-35 [Deze publicatie valt samen met de tentoonstelling 'A new look at a Van Eyck Masterpiece' in het 'Metropolitan Museum of Art' (25 januari - 24 april 2016), die draait rond het New York tweeluik en de bijbehorende Rotterdam tekening].

- Waltenberger (Michael).** *Das Buch AUCUPRE : Oder : Narrative Ordnungs(ent)gründung im 'Roman de Renart'.* In : **Glück (Jan), Lukaschek (Kathrin), Waltenberger (Michael) (Hrsg.).** *Reflexionen des Politischen in der europäischen Tierepik.* Berlin, De Gruyter, 2016, pp. 27-43.
- Warnar (Geert).** *The Books of Pieter Pouwelsz. Literature, Law and Late Medieval Textual Culture in the Low Countries.* *Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden*, 23, 2016, 2, pp. 104-122 (Speciaal nummer : **Gabriël (Renée), Oosterman (Johan) (eds.).** *Between stability and transformation : Textual traditions in the Medieval Netherlands*).
- Watteuw (Lieve), Van Bos (Marina).** *Un «Jardin Clos» flamand en cuir bouilli du XVe siècle : Production, dégradation et conservation d'un petit panneau en cuir peint.* *Annales de la Société royale d'Archéologie, d'Histoire et de Folklore de Nivelles et du Brabant wallon*, 2016, XXXIII, pp. 79-90.
- Wirth-Jaillard (Aude).** *Le discours rapporté dans les documents comptables médiévaux au prisme du genre (genre textuel et genre sexué).* In : **López Muñoz (Juan Manuel), Marnette (Sophie) (coord.).** *Genre et discours rapporté en français médiéval.* Louvain-la-Neuve, EME Éditions, 2016, pp. 177[ff.] (*Le discours et la langue*, 8, 1).
- Wuttke (Ulrike).** *Im Diesseits das Jenseits bereiten : Eschatologie, Laienbildung und Zeitkritik bei den mittelniederländischen Autoren Jan van Boendale, Lodewijk van Velthem und Jan van Leeuwen.* Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 2016, s.p. [<https://doi.org/10.17875/gup-2016-974>].
- Wuttke (Ulrike).** *(Re)forming the Future : Prophecy as a Means of Reform in Jan van Boendale's 'Boec vander Wraken'.* *Mittelalterliche Zukunftsgestaltung im Angesicht des Weltendes*, 2015, pp. 125-140.
- You (Yao-Fen).** *Another piece of the Rogerian puzzle : Recent findings on the Arenberg Lamentation.* In : **Campbell (Lorne), Pérez Preciado (José Juan) (coord.).** *Rogier van der Weyden y España : Actas del congreso internacional : Madrid, Museo Nacional del Prado, mayo de 2015.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 77-87.

2. Les différentes principautés – De verschillende vorstendommen

a. Brabant, Limbourg, Outre-Meuse, Malines – Brabant, Limburg, Overmaas, Mechelen

1. *La dynastie, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De dynastie, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen*

- Damen (Mario).** *Prelaten, edelen en steden. De samenstelling van de Staten van Brabant in de vijftiende eeuw.* *Bulletin de la Commission royale d'Histoire. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis*, 2016, 182, pp. 5-274.
- Goossens (Willy).** *Hertog Hendrik II (1235 - 1248) en hertogin Sofie van Thüringen (1224 - 1275).* *Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode*, [35], 2016, 4, pp. 230-244.
- Oosterbosch (Michel).** *Het protocol van Petrus Martini alias Blampens, notaris in Herentals (1464-1485).* *Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring*, 2016, XXV, pp. 5-106.
- van der Meulen (Jim).** *Vassalage and Authority : The Knightly Estate of Fourteenth-Century Brabant.* *The Medieval Low Countries. An Annual Review*, 2016, 3, pp. 61-96 [DOI : 10.1484/J.MLC.5.112391].

2. *La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven*

- a. Le commerce, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine –
De handel, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het
stadsleven

- Craenen (Ine).** *Wel wees, maar niet verweesd : De relatie tussen wees en voogd in Leuven in de periode 1450-1461.* Leuven, Stadsarchief Leuven, 2016, 28 p. (Itinera Nova. Claves Scabinorum 8).
- Damen (Mario).** *The town as a stage? Urban space and tournaments in late medieval Brussels.* Urban History, 43, 2016, 1, pp. 47-71 [DOI: <https://doi.org/10.1017/S0963926814000790>].
- Delameillieure (Chanelle).** *Dat zij 'haers dancks ende moetswillen gegaen es' : De schaking als huwelijksstrategie in vijftiende-eeuws Leuven.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 13, 2016, 2, pp. 77-100 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.22>].
- De Win (Paul).** *Jan van Edingen, heer van Kestergat, en zijn oudste zoon Lodewijk werden allebei amman van Brussel in de 15de eeuw.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 4, pp. 491-534.
- Jacobs (Abraham).** *Stedelijke samenhang in Brabant van 1312 tot 1430 : Identiteit en ideologie.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 1, pp. 49-76.
- Peters (Jean Paul).** *Het pondgeld als eigengereid facet van de stedelijke fiscaliteit in het laat-middeleeuwse Zoutleeuw.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 1, pp. 77-96.
- Speleers (Lien), Goffette (Quentin), Marinova (Elena), Claes (Britt).** *Évolution du paysage végétal médiéval et mise en évidence de la densification des activités humaines sur le site de la «Petite rue des Bouchers» (Bruxelles, Belgique) : étude interdisciplinaire.* In : **Dietsch-Sellami (Marie-France), Hallavant (Charlotte), Bouby (Laurent), Pradat (Bénédicte) (dir.).** *Plantes, produits végétaux et ravageurs : Actes des Xe Rencontres d'Archéobotanique, Les Eyzies-de-Tayac, 24-27 septembre 2014.* Bordeaux, Aquitania, 2016, pp. 89-106 (Aquitania. Supplément 36).
- Stabel (Peter).** *The Move to Quality Cloth. Luxury Textiles, Labour Markets and Middle Class Identity in a Medieval Textile City : Mechelen in the Late Thirteenth and Early Fourteenth Centuries.* In : **Lambert (Bart), Wilson (Katherine Anne) (eds.).** *Europe's rich fabric : The consumption, commercialisation, and production of luxury textiles in Italy, the Low Countries and neighbouring territories (fourteenth-sixteenth centuries).* Farnham, Ashgate, 2016, pp. 159-180.
- Tys (Dries), Wouters (Barbora).** *Antwerp (Belgium) - Ninth Century Viking Town? From Early Medieval Trading Place to Ottoman Power Centre.* In : **Holmquist (Lena), Kalmring (Sven), Hedenstierna-Jonson (Charlotte) (eds.).** *New Aspects on Viking-age Urbanism, c. AD 750-1100 : Proceedings of the International Symposium at the Swedish History Museum, April 17-20th 2013.* Stockholm, Archaeological Research Laboratory, Stockholm University, 2016, pp. 195-202.
- Van den Bergh (Jef) (vert.).** *Transcriptie schepenakte Turnhout – Lyftochten rente Here Willem Die Ryke, 27 juni 1452.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 3, p. 63.

- Van den Bergh (Jef) (vert.).** *Transcriptie Schepenakte Turnhout – Scheiding en deling na die doot here Stheven Die Knecht.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen “Taxandria”, 34, 2016, 4, p. 50.
- van Gerven (Jan).** *Antwerpen in de XIIIe eeuw : De bescheiden opkomst van een stad.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 209-254.
- Vannieuwenhuyze (Bram).** *Brandpreventie en -bestrijding in laatmiddeleeuws Brussel (Brusselse bronnen, dl. III)*.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 4, pp. 535-552.
- Vannieuwenhuyze (Bram).** *De Hoogstraat in de laatmiddeleeuwse Brabantse steden : Enkele beschouwingen over stadstopografische overeenkomsten en verschillen.* Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2016, 33, pp. 51-76.
- Waerniers (Ewoud).** *'Amicitia et seditio' : Conflictstructuren in de ontwikkeling van de stedelijke autonomie in Sint-Truiden tijdens de eerste helft van de twaalfde eeuw.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 4, pp. 817-840.
- b. Les campagnes, seigneurs et seigneuries, paroisses et villages, paysans et l'agriculture – Het platteland, heren en heerlijkheden, parochies en dorpen, boeren en landbouw
- Charruadas (Paulo).** *L'«ombre» de la forêt charbonnière : Environnement, exploitation et paysages forestiers aux confins du Hainaut et du Brabant des origines à 1300.* In : **Pauly (Michel), Pettiau (Hérolf) (dir.).** *La forêt en Lotharingie médiévale : Actes des 18es Journées Lotharingiennes = Der Wald im mittelalterlichen Lotharingien.* Luxembourg, Section historique de l'Institut Grand-Ducal, 2016, pp. 87-136 (Publications du C.L.U.D.E.M. 43).
3. *La vie religieuse, l'organisation ecclésiastique à l'échelon supra-paroissial, les séculiers, les réguliers, la doctrine, la pratique religieuse, les saints – Het godsdienstig leven, de bovenparochiale kerkelijke inrichting, de seculiere geestelijkheid, de religieuzen, de leer, de godsdienstpraktijk, de heiligen*
- Boffa (Sergio).** *L'abbaye et la naissance d'une ville : Le cas de Nivelles des origines à la fin du XIIIe siècle.* Annales de la Société d'Archéologie d'Histoire et de Folklore de Nivelles, 2016, 33, pp. 61-78.
- Brückner (Jens).** *Erste Untersuchungen des Liber Ordinarius der Stiftskirche St. Gertrud in Nivelles : Bericht über einen Expertenworkshop vom 7. bis 8. März 2016 in Cambridge M.A.* Liturgisches Jahrbuch, 66, 2016, 3, pp. 186-190.
- Caers (Bram), Verhoeven (Pieter).** *Sint Rombout in een Mechelse stadskroniek : laatvijftiende-eeuwse devotie geprojecteerd op het verleden.* Qeeeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden, 23, 2016, 1, pp. 1-21.
- Kors (Mikel M.).** *Willem Jordaens' 'Planctus super obitu fratris Iohannis de Speculo'. Inleiding en kritische editie.* Ons Geestelijk Erf. Tijdschrift voor de geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden. Journal for the History of Spirituality in the Low Countries, 87, 2016, 3-4, pp. 332-344 [DOI : 10.2143/OGE.87.3.3239921].
- Sanders (Jan).** *Verkloosterling in het vijftiende-eeuwse 's-Hertogenbosch.* Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2016, 33, pp. 77-112.
- Schepers (Kees).** *Willem Jordaens's Lamentation over the death of a beloved fellow monk : to the limits of spiritual love.* Ons Geestelijk Erf. Tijdschrift voor de geschiedenis

van de vroomheid in de Nederlanden. *Journal for the History of Spirituality in the Low Countries*, 87, 2016, 3-4, pp. 345-358 [DOI : <https://doi.org/10.2143/OGE.87.3.3239922>].

Stoop (Patricia). *Female authorship in the Augustinian convent of Jericho and the translation of Conrad of Saxony's Speculum beatae Mariae virginis in sermons by Maria van Pee and Janne Colijns*. *Journal of Medieval Religious Cultures*, 42, 2016, 2, pp. 248-268.

Van den Eynde (Guido M.). *De stichting van het middeleeuwse gasthuis van Breda en de stedelijke ontwikkeling rond 1300*. *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom"*, 2016, 69, pp. 194-207.

Van de Perre (Dirk). *De Ninoofse abdijkerk : uitzonderlijk voorbeeld van een laatbarok kerkinterieur*. In : **Janssens (Herman) (ed.)** *De premonstratenzer Abdijkerk van Ninove. Barokke pracht in luister hersteld*. Averbode, Werkgroep Norbertijner geschiedenis in de Nederlanden, 2016, pp. 45-62 (Bijdragen van de contactdag 26).

4. *La vie culturelle : l'enseignement, les sciences, les arts – Het culturele leven: het onderwijs, de wetenschappen, de kunsten*

Caers (Bram). *Layered text formation in urban chronicles : The case of an early modern manuscript from Mechelen*. *Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden*, 23, 2016, 2, pp. 154-170 (Speciaal nummer : **Gabriël (Renée), Oosterman (Johan) (eds.)**. *Between stability and transformation : Textual traditions in the Medieval Netherlands*).

Henderiks (Valentine). *Im Namen des Vaters und des Sohnes : Die Dynastie der Bouts in Löwen*. In : **van den Brink (Peter), Preising (Dagmar), Polfer (Michel) (Hrsg.)**. *Blut und Tränen : Albrecht Bouts und das Antlitz der Passion*. Regensburg, Schnell + Steiner, 2016, pp. 13-26 [Exposition : Nationalmuseum für Geschichte und Kunst Luxemburg, 07-10-2016 – 12.02.2017, Luxemburg].

Henderiks (Valentine). *Die Werkstatt von Albrecht Bouts, ein florierendes Unternehmen im Dienst der Frömmigkeit : Die spätmittelalterliche Devotio moderna in den Südlichen Niederlanden*. In : **van den Brink (Peter), Preising (Dagmar), Polfer (Michel) (Hrsg.)**. *Blut und Tränen : Albrecht Bouts und das Antlitz der Passion*. Regensburg, Schnell + Steiner, 2016, pp. 27-42 [Exposition : Nationalmuseum für Geschichte und Kunst Luxemburg, 07-10-2016 – 12.02.2017, Luxemburg].

Sleiderink (Remco). *Brussels*. In : **Wallace (David) (ed.)**. *Europe : A literary history, 1348-1418*. Oxford, New York, Oxford University Press, 2016, [2 Vol.], pp. 530-545.

b. *Flandre – Vlaanderen*

1. *La dynastie, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De dynastie, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen*

Brunner (Thomas), Stuckens (Aurélie). *Autour d'une correspondance privée inédite entre deux frères en 1298 : Les lettres de Gérard et de Jacques Mulet, chanoines douaisiens et clercs du comte de Flandre*. *Revue du Nord : histoire*. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 417, pp. 759-809.

Cauche (Jean-François). *La noblesse du bas Moyen Âge face à l'usure, une forme de protection du réseau vassalique et du domaine seigneurial. L'exemple de la famille de Béthune dans le comté de Flandre (1202-1244)*. In : **Mairey (Aude), Abélès (Solal), Madeline (Fanny) (dir.)**. *Contre-Champs : Études offerts à Jean-Philippe Genet par ses élèves*. Paris, Classiques Garnier, 2016, pp. 121-138 (Polen : pouvoirs – lettres – normes 4).

- De Groote (S.).** *Op zoek naar de realiteit achter een geromantiseerd verhaal : Waar Willem Wenemaer sneuvelde of de Slag aan de Rekkeling in Bachte (15 juli 1325).* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 3, pp. 3-33.
- Delmaire (Bernard).** *Un acte inédit de Marguerite, comtesse de Flandre, sur Expoëde (juin 1251).* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 9-10.
- Demets (Lisa), Dumolyn (Jan).** *Urban chronicle writing in late medieval Flanders : The case of Bruges during the Flemish revolt of 1482-1490.* Urban History, 43, 2016, 1, pp. 28-45 [DOI : <https://doi.org/10.1017/S0963926815000152>].
- Demets (Lisa), Dumolyn (Jan).** *Urban chronicle writing in late medieval Flanders : The case of Bruges during the Flemish revolt of 1482-1490 - CORRIGENDUM.* Urban History, 43, 2016, 1, p. 46 [DOI : <https://doi.org/10.1017/S0963926815000450>].
- Dumolyn (Jan), Pajic (Milan).** *Enemies of the Count and of the City : The collective exile of rebels in fourteenth-century Flanders.* Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis, 84, 2016, 3-4, pp. 461-501 [DOI : 10.1163/15718190-08434p05].
- Lambert (Bart), Pajic (Milan).** *Immigration and the common profit : Native cloth workers, Flemish exiles, and royal policy in fourteenth-century London.* Journal of British Studies, 55, 2016, 4, pp. 633-657 [DOI : 10.1017/jbr.2016.75].
- Nieus (Jean-François).** *Les archives des comtes de Flandre jusqu'au milieu du XIIIe siècle. Chronique d'une naissance difficile.* In : **Héлары (Xavier), Nieus (Jean-François), Provost (Alain), Suttor (Marc) (réd.).** *Les archives princières, XIIe – XVIe siècles.* Arras Cedex, Artois Presses Université, 2016, pp. 43-65 (Histoire).
- Nijssen (Rombout).** *Een zilveren groot van Lodewijk van Male in Vroenhoven.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 3, pp. 247-249.
- Pinto-Mathieu (Elisabeth).** *Une bâtardise fictive : Le personnage de Ferrand dans Baudouin de Flandre.* In : **Avignon (Carole) (dir.).** *Bâtards et bâtardises dans l'Europe médiévale et moderne.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 489-498.
- Vanbossele (José).** *De Brugse Metten en de Guldensporenslag volgens Egidius li Muisis, abt van de Sint-Maartensabdij in Doornik.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 185-201.

2. La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven

- a. Le commerce, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine – De handel, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het stadsleven

- Beun (Johan).** *De pest in Wijtschate anno 1571.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 1, pp. 67-76.
- Boone (Marc).** *Marché libre, rendement collectif et intérêts privés, un trio infernal? Les fermiers des assises de la ville de Gand à la fin du Moyen Âge.* Memini. Travaux et Documents, 2016, 19/20, pp. 159-175.
- Callewier (Hendrik).** *“Uit het land van Pape Jan” : Zigeuners, vluchtelingen en andere exotische bezoekers van middeleeuws Kortrijk.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 221-240.
- Caudron (Freddy), Vernaeve (Wilfried), De Mecheleer (Lieve) (voorwoord).** *Stadsrekeningen van Aalst (1405-1409) Algemeen Rijksarchief – Rekenkamers,*

- registers, 31417 – 314418bis – 31419*. Aalst, Stad Aalst, 2016, XIII-461 p. (Alostanea Historiae Fontes. Stadsrekeningen Aalst).
- Crombie (Laura)**. *Archery and crossbow guilds in medieval Flanders, 1300-1500*. Martlesham, The Boydell Press, 2016, IX-259 p.
- Crombie (Laura)**. *Sisters of Saint George : Female membership and material remembrance within the Crossbow Guild of late medieval Ghent*. *Women's History Review*, 2016, 25, pp. 871-886.
- Crombie (Laura)**. *The social profile and the festive culture of the members of the Bruges Saint Sebastian shooting guild*. In : **Dumolyn (Jan), Vandewalle (André) (eds.)**. *Sint-Sebastiaan binnen Brugge : 600 jaar gildearchief [Tentoonstelling, Brugge, Koningszaal van de Sint-Sebastiaansgilde, van 27 augustus tot 16 oktober 2016]*. Brugge, Koninklijke Hoofdgilde Sint-Sebastiaan, 2016, pp. 39-58.
- Deckers (Pieterjan)**. *De vroegmiddeleeuwse bewoning van de Vlaamse kustvlakte : Van kustmoeras tot cultuurlandschap*. In : **Hameeuw (Hendrik) (ed.)**. *Recent archeologisch onderzoek West-Vlaanderen*. Roeselare, Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2015, pp. 37-59 (West-Vlaamse Archaeologica 25).
- Declercq (Diederik)**. *Stadskern of stadsrand? Sociale stratificatie binnen de ruimtelijke ordening van het vijftiende-eeuwse Kortrijk (1438-1451)*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 1, pp. 89-113.
- Demets (Lisa), Dumolyn (Jan)**. *La ville comme Sainte Vierge : Un aspect de l'idéologie urbaine en Flandre médiévale (fin du XIVe siècle – début du XVIe siècle)*. Cahiers électroniques d'Histoire Textuelle du LAMOP, 2016, 9, pp. 23-52.
- Devriese (Luc)**. *Luxueuze boeken en devotievoorwerpen in een rijk Gents koopmanshuis Te Putte, alias Gouden Leeuwplein (1398)*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 390-395.
- Donche (Pieter)**. *De poorters en inwoners van Veurne anno 1473*. Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 1, pp. 3-42.
- Galoppini (Laura)**. *Il Libro della comunità dei Lucchesi a Bruges (1377-1404) : i conflitti celati*. Southern African Journal of Medieval and Renaissance Studies, 2012, 22-23, pp. 69-90
- Goeminne (Luc)**. *De renaissance van de 12de eeuw : Een technologische revolutie in Vlaanderen*. Astene-Deinze, Luc Goeminne, 2016, 188 p.
- Haemers (Jelle)**. *Révolte et requête. Les gens de métiers et les conflits sociaux dans les villes de Flandre (XIIIe - XVe siècle)*. *Revue historique*, 2016, 318, pp. 27-56 [DOI : 10.3917/rhis.161.0027].
- Hanson (Marc)**. *Stadslandbouw in Gent : Het Sint-Baafsdorp in de late middeleeuwen*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 330-341.
- Hooghe (Filip)**. *Ieper en Poperinge onder het regime van Filips van Artevelde en de grafelijke repressie nadien (1379-1384)*. Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 2, pp. 127-150.
- Igual Luis (David)**. *Vom Feld aufs Schiff : Handel und Export von Reis aus Valencia nach Flandern im Spätmittelalter*. *Hansische Geschichtsblätter*, 2016, 134, pp. 61-95.
- Kai-Henrik (Günther)**. *Sizilianer, Flamen, Eidgenossen : Regionale Kommunen und das soziale Wissen um kommunale Conjuratio im Spätmittelalter*. Berlin, De Gruyter – De Gruyter Oldenbourg, 2016, 340 p. (Quellen und Forschungen zur Agrargeschichte 57).
- Leloup (Ward)**. *Monnikerede, a small town within the portuary system of the commercial*

- metropolis of Bruges*. In : **Solórzano Telechea (Jesús Ángel), Arizaga Bolumburu (Beatriz), Bochaca (Michel) (eds.)**. *Las sociedades portuarias de la Europa Atlántica en la Edad Media*. Logroño, Instituto de Estudios Riojanos, 2016, pp. 197-212 (Colección ciencias históricas 35) [Proceedings of a meeting held in Nájera, Spain, July 27-29, 2015].
- Pajic (Milan)**. *Xénophobie et intégration : La communauté flamande de Colchester (1351-1367)*. Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 416, pp. 509-531.
- Papin (Kristof)**. *La ville de Bergues à l'ère bourguignonne. Vie politique, économique et sociale d'une ville flamande (1382-1482)*. Annales du Comité flamand de France, 69, 2016, pp. 7-31.
- Rivera Medina (Ana María)**. *Navegación, comercio y negocio : los intereses vascos en los puertos flamencos en los siglos XV y XV*. In : **Solórzano Telechea (Jesús Ángel), Arizaga Bolumburu (Beatriz), Bochaca (Michel) (eds.)**. *Las sociedades portuarias de la Europa Atlántica en la Edad Media*. Logroño, Instituto de Estudios Riojanos, 2016, pp. 165-196 (Colección ciencias históricas 35) [Proceedings of a meeting held in Nájera, Spain, July 27-29, 2015].
- Saelens (Wout)**. *Moeders of werksters? De rol van de vrouwen in de middeleeuwen. Casus : het Gentse weversambacht*. @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 2, pp. 5-6.
- Soens (Tim), Stabel (Peter)**. *De kracht van kleinschaligheid : Op zoek naar de wortels van duurzaam economisch succes in middeleeuws Vlaanderen*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**. *Gouden Tijden : Rijkdom en status in de Middeleeuwen in de Zuidelijke Nederlanden*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 17-139.
- Soens (Tim), Stabel (Peter)**. *Small but strong. Looking for the roots of sustainable economic success in medieval Flanders*. In : **Lambert (Véronique), Stabel (Peter) (eds.)**. *Golden times : Wealth and status in the Middle Ages in the southern Low Countries*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 17-139.
- Trio (Paul)**. *De aansluiting in 1360 van de Ieperling Pieter Paeldinc in het Oudenaardse gilde van de kruisboogschutters van Sint-Joris tegen de achtergrond van de vroegste geschiedenis van deze schuttersvereniging*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 121-134.
- Van Acker (Jan)**. *De eerste oorkonde van Filips van de Elzas te Atrecht (1167)*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 1, pp. 185-188.
- Van Belle (Ronald)**. *Een middeleeuws insigne uit Ieper : Geen helm, maar een kaart [sic]*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 475-479.
- Van Biervliet (Lori)**. *Gertrude de Scheutelaere, femme fatale in Brugge (1436-38)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 429-440.
- van Gassen (Tineke)**. *Social Mobility in the Craft Guilds of Masons and Carpenters in Late Medieval Ghent*. In : **Jullien (Eva), Pauly (Michel) (dir.)**. *Craftsmen and Guilds in the Medieval and Early Modern Periods*. Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, pp. 57-76.

- b. Les campagnes, seigneurs et seigneuries, paroisses et villages, paysans et l'agriculture – Het platteland, heren en heerlijkheden, parochies en dorpen, boeren en landbouw

- Castelain (Rik)**, *Enkele lenen in de omgeving van Waregem*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), 2016, 44, pp. 289-304.
- Deschepper (Ewoud)**, *Een historisch-archeologisch onderzoek naar middeleeuwse landelijke bewoning rond Gent*. Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 3-46.
- Donche (Pieter)**, *Oude land- en korenmaten in het Gentse a° 1478*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 57-62.
- Tys (Dries)**, *Maritime Environment and Social Identities in Medieval Coastal Flanders : The Management of Water and Environment and its Consequences for the Local Community and the Landscape*. In : **Barrett (James H.), Gibbon (Sarah Jane) (eds.)**, *Maritime Societies of the Viking and Medieval World*. Abingdon, Oxon, Routledge, 2016, pp. 122-137 (Society for Medieval Archaeology Monograph 37).

3. La vie religieuse – Het godsdienstig leven

- Declercq (Georges A.)**, *Note de diplomatie (sur trois actes de Simon de Vermandois, évêque de Noyon-Tournai, pour l'abbaye Saint Pierre au Mont Blandin à Gand, 1140)*. In : **Pycke (Jacques), Vleeschouwers (Cyriel) (dir.)**, *Les actes des évêques de Noyon-Tournai (7e siècle – 1146, 1148)*. Louvain-la-Neuve, CIACO, 2016, pp. 437-442 (Episcopalis officii sollicitudo 1).
- Deltenre (Michel)**, *De aanval op de monniken van Signy door Jan van Oudenaarde en zijn aanhangers Jan en Gillot van Ercry (26 december 1252)*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 67-80.
- Sellner (Harald)**, *Klöster zwischen Krise und correctio : monastische “Reformen” im hochmittelalterlichen Flandern*. Regensburg, Verlag Schnell & Steiner, 2016, 606 p. (Klöster als Innovationslabore. Studien und Texte, Band 3).
- Trân-Duc (Lucile)**, *Fontenelle et Saint-Pierre de Gand (IXe – XIIe siècles). Rivalités et échanges*. In : **Excoffon (Sylvain), Hurel (Daniel-Odon), Peters-Custot (Annick) (éds.)**, *Interactions, emprunts, confrontations chez les religieux : Antiquité tardive – fin du XIXe siècle : Actes du VIIIe colloque international du CERCOR, célébration du trentenaire, Saint-Étienne, 24-26 octobre 2012*. Saint-Étienne, Publications de l'Université de Saint-Étienne, 2016, pp. 153-162.
- Van Belle (Ronald), Nachtergaele (Vic)**, *Klein beeldhouwwerk uit de late middeleeuwen : De zwikken van de Kortrijkse Gravenkapel*. Kortrijk, Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring, 2016, 360 p. (Handelingen Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk LXXXI).

4. La vie culturelle – Het culturele leven

- Aymerich (Montserrat)**, *Jaume Copí, un brodador flamenc al servei de la família reial : de Pere el Cerimoniós a Violant de Bar i Maria de Luna*. In : **Terés (M. Rosa) (ed.)**, *Catalunya i l'Europa septentrional a l'entorn de 1400 : circulació de mestres, obres i models artístics*. Roma, Viella, 2016, pp. 15-52 (IRCVI-Medieval Cultures 5).
- Henderiks (Valentine)**, *L'anonymat dans la peinture flamande du XVe siècle. Des maîtres aux noms d'emprunt aux collaborateurs d'atelier*. In : **Douchet (Sébastien), Naudet (Valérie) (dir.)**, *L'anonymat dans les arts et les lettres au Moyen Âge*. Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 95-105 (Sénéfiance 63).

c. *Hainaut, Tournai, le Tournaisis – Henegouwen, Doornik en het Doornikse*

1. *La vie politique – Het politieke leven*

- Cauchies (Jean-Pierre).** *Les troubles de 1478 dans le Pays d'Ath.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 290), pp. 220-221.
- de Waha (Michel), Verdoot (Jérôme).** *Une charte de 1262 concernant le «sauvement» de Beaumont.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 47-60.
- de Waha (Michel).** *Les clauses militaires de la 'notice d'inféodation' du comté de Hainaut à l'évêché de Liège (1071) : Droit 'régalien' d'ouverture des forteresses ou puissance des châtelains?* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luyppaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 49-70 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Ducauw (Jean-Pierre).** *La Guerre des Ronds (1252), histoire et mémoire.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luyppaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 71-84 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Duvosquel (Jean-Marie).** *Une cour seigneuriale au XVe siècle : La famille de La Clyte au château de Comines.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luyppaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 197-226 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Maillard-Luyppaert (Monique).** *'Delenda est mala domus' : La Malmaison, une forteresse mal aimée aux confins du Cambrésis et du Hainaut (fin du XIVe - début du XVe siècle).* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luyppaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 145-166 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Mariage (Florian).** *Pouvoirs et institutions au village : Décodage de quelques «chartes-lois» du Tournaisis (XIIIe siècle).* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 113-129 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Nys (Ludovic).** *Chest li déclarations d'aucuns joyaux... Si montent vasselmenches d'argent, de cuisines et de boutillerie et de cambre : Orfèvrerie, joaillerie et argenterie de table à la cour de Hainaut 1356-1417. Leur usage, les commande.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luyppaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 113-144 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Van Camp (Valeria).** *Les archives des comtes de Hainaut entre 1280 et 1321. Une recherche exploratoire.* In : **Hélary (Xavier), Nieus (Jean-François), Provost (Alain), Sutor (Marc) (réd.).** *Les archives princières, XIIe – XVe siècles.* Arras Cedex, Artois Presses Université, 2016, pp. 67-92 (Histoire).
- Van Camp (Valeria).** *Princely Communication in the Late Thirteenth and Early*

Fourteenth Century : A Diplomatic Study of the Charters of the Counts of Hainaut. In : **Barret (Sébastien), Stutzmann (Dominique), Vogeler (Georg) (eds.)**. *Ruling the Script in the Middle Ages : Formal Aspects of Written Communication (Books, Charters, and Inscriptions)*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 509-537 (Utrecht Studies in Medieval Literacy 35).

2. La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven

Cauchies (Jean-Marie). *Le meilleur catel, une jument et des monnayeurs à Estreux (Valenciennes) en 1433 : À propos d'une sentence de Thiery Le Roy, receveur des mortemains de Hainaut*. Mémoires et Publications de la Société des Sciences, des Arts et des Lettres du Hainaut, 2016, 109, pp. 13-28.

Nys (Ludovic). *Les hôtels urbains des comtes de Hainaut sous les Avesnes et les Bavière (1280-1428)*. In : **S.n.** *Identités et histoire de Valenciennes et du Valenciennois. Regards croisés*. [Valenciennes], s.n., 2016, pp. 67-108 (Mémoires du Cercle archéologique et historique de Valenciennes 12).

Van Camp (Valeria). *Le comté de Hainaut*. In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.)**. *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes*. Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 59-80 (Études numismatiques 5).

Van Camp (Valeria). *Tournai et le Tournaisis*. In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.)**. *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes*. Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 127-136 (Études numismatiques 5).

3. La vie religieuse – Godsdienstig leven

Jenny-Clark (Anne). *Les bréviaires, objets de transmission entre chanoinesses à la collégiale Sainte-Waudru de Mons (Hainaut)*. In : **Brown (Cynthia Jane), Legaré (Anne-Marie) (dir.)**. *Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance = Woman, art and culture in medieval and early Renaissance Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 151-176 (Texte, codex & contexte 19) [Colloque «Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance / Women, art and culture in medieval and early Renaissance Europe»; (Lille) : 28-30.03.2012].

Pycke (Jacques), Mercier (Philippe), Dumoulin (Jean) (e.a.). *La messe de Tournai : Une messe polyphonique en l'honneur de Notre-Dame à la cathédrale de Tournai au 14e siècle*. Louvain-la-Neuve, CIACO, 2016, 111 p. (Tournai, art et histoire. Instruments de travail 27) [Nouvelle édition revue et complétée avec planches en couleurs].

d. Namur – Namen

1. La vie politique – Het politieke leven

Bagerius (Henric), Ekholst (Christine). *The Unruly Queen : Blanche of Namur and Dysfunctional Rulership in Medieval Sweden*. In : **Rohr (Zita Eva), Benz (Lisa) (eds.)**. *Queenship, Gender, and Reputation in the medieval and Early Modern West, 1060-1600*. Cham, Springer International Publishing, 2016, pp. 99-118.

Ruffini-Ronzani (Nicolas). *Variations autour de la mort du prince : Le décès de Philippe le Noble, marquis de Namur, vu à travers trois sources médiévales*. Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 4, pp. 240-254.

2. *La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven*

- Chantinne (Frédéric), Mignot (Philippe).** *Le commerce et l'artisanat de l'armement au XVe siècle à Montaigne, château des comtes de Namur.* In : **Ettel (Peter), Flambard Héricher (Anne-Marie), O'Connor (Kieran Denis) (eds.).** *Château et commerce : Actes du colloque international de Bad Neustadt an der Saale (Allemagne, 23-31 août 2014).* Caen, Presses Universitaires de Caen, 2016, pp. 79-90 (Château Gaillard 27).
- Fossion (Alain).** *Le comté de Namur.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 95-110 (Etudes numismatiques 5).

3. *La vie religieuse - Godsdienstig leven*

- Toussaint (Jacques).** *Le trésor d'Oignies et ses avatars.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 32-42 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIIIe siècle»].
- Verpeaux (Nathalie).** *Le «Liber monasteriorum Walciodorensis et Hasteriensis» : Miroir d'une difficile introduction de l'observance de Bursfeld au début du XVIe siècle?* *Revue bénédictine*, 126, 2016, 2, pp. 373-405.

e. *Luxembourg – Luxemburg*1. *La vie politique – Het politieke leven*

- Fajt (Jiří) (Hrsg.).** *Kaiser Karl IV., 1316-2016. Ausstellungsführer; Erste Bayerische-Tschechische Landesausstellung.* Prazé, Národní Galerie, [2016], 186 p. [“20. Oktober 2016 - 5. März 2017, Germanisches Nationalmuseum Nürnberg”].
- Genot (Gilles).** *Continuité dynastique et conscience historique dans le duché de Luxembourg. La chronique de Nicolas de Naves (1521).* Hémécht. *Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire.* *Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär*, 68, 2016, 1, pp. 5-62.
- Irsigler (Franz).** *Konrad IX. von Weinsberg, Königin Barbara (von Cilli) und die ritterliche Gesellschaft zum Phönix [Conrad IX of Weinsberg, Queen Barbara (of Celje) and the knightly Order of the Phoenix].* Hémécht. *Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire.* *Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär*, 68, 2016, 3, pp. 261-279.
- Thewes (Guy), Hoffmann (Anne), Fuge (Boris) (red.).** *Charles IV, le Luxembourg et «son» comte, roi et empereur européen (1316-1378) = Karl IV, Luxemburg und «sein» europäischer Graf, König und Kaiser (1316-1378) = Charles IV, Luxembourg and «its» European count, king and emperor (1316-1378).* [Luxembourg], Musée d'histoire de la ville de Luxembourg, [2016], 43 p.
- Thill (Marc), Schank (Dan).** *Johann der Blinde, Karl IV : das Zeitalter der Luxemburger.* Luxembourg, Editions Saint-Paul, 2016, 93 p.
- Yante (Jean-Marie).** *Le comté de Chiny aux XIe et XIIe siècles.* In : **Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 5-16 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).

2. *La vie religieuse – Het religieuze leven*

Frequin (Sanne). *Veiling und Unveiling : The Materiality of the Tomb of John I of Avesnes and Philippa of Luxembourg in the Franciscan church of Valenciennes.* In : **Barker (Jessica), Adams (Ann) (eds.).** *Revisiting the Monument : Fifty Years since Panofsky's Tomb Sculpture.* London, The Courtauld Institute of Art, 2016, pp. 184-200.

3. *La vie culturelle – Het culturele leven*

Schiermeyer (Thilo). *Untersuchungen zur Keramik des 11./12. Jahrhunderts bis zum 15./16. Jahrhundert in Luxemburg, Textband mit CD-ROM und Tafelband.* Rahden, Westf., Leidorf, 2015, 470 p. (Münstersche Beiträge zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie 8; Dossiers d'Archéologie XVIII Centre National de Recherche Archéologique Luxembourg).

f. *Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmedy – De vorstendommen Luik, Loon, Stavelot-Malmedy*

1. *Les Princes-évêques, le chapitre Saint-Lambert, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De Prins-bisschoppen, het St.-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen*

Kupper (Jean-Louis). *Notger de Liège (972-1008).* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, 152 p. (Mémoires de la Classe des Lettres).

2. *La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven*

Nijssen (Rombout). *La principauté de Liège.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 111-126 (Etudes numismatiques 5).

Preiss (Sidonie), Henrard (Denis), Schroeder (Nicolas). *Approche des pratiques agricoles durant le haut Moyen Âge en Hesbaye : étude de l'habitat rural de Lohincou/Villers-le-Bouillet (Province de Liège, Belgique).* In : **Dietsch-Sellami (Marie-France), Hallavant (Charlotte), Bouby (Laurent), Pradat (Bénédicte) (dir.).** *Plantes, produits végétaux et ravageurs : Actes des Xe Rencontres d'Archéobotanique, Les Eyzies-de-Tayac, 24-27 septembre 2014.* Bordeaux, Aquitania, 2016, pp. 155-182 (Aquitania. Supplément 36).

3. *La vie religieuse – Het godsdienstig leven*

Adam (Renaud), Snijders (Tjamke). *La bibliothèque de Saint-Jacques, arsenal du savoir.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 79-91.

Allart (Dominique), Joly (E.). *La question des styles à Saint-Jacques. «Le gothique de la Renaissance».* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 167-173.

- Bertrand (Paul).** *Le chartrier de l'abbaye de Saint-Jacques à Liège, du XIe au XIVe siècle. Miroir des pratiques liégeoises de l'écrit.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 101-113.
- Bestle-Hofmann (Verena).** *Unus liber de Sancto Benedicto : das Benediktiskompandium des Jean de Stavelot und die Klosterreform des 15. Jahrhunderts.* Sankt Ottilien, EOS Editions Sankt Ottilien, 2016, 373 p. (Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige. Ergänzungsband 50).
- Bolle (Caroline), Coura (Geneviève), Léotard (Jean-Marc).** *L'infirmerie des moines, dernier vestige des bâtiments conventuels.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 67-77.
- Bruyère (Paul), de Moffarts d'Houchenée (Stanislas).** *Le chanoine Henri ex Palude († 1515) et le bâton de chantre de la cathédrale Saint-Lambert de Liège.* *Le Moyen Âge : Revue d'Histoire et de Philologie*, CXXII, 2016, 3-4, pp. 643-680 [DOI : 10.3917/rma.223.0643].
- Close (Florence).** *Saint Jacques le Majeur, saint Jacques le Mineur et Compostelle.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 115-119.
- Dumont (J.).** *Saint-Jacques et la Cité de Liège.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, p. 129.
- Dury (Julie).** *La délimitation des paroisses de l'ancien diocèse de Liège (XIIe – XVe siècles).* In : **Baron (Nacima), Boisselier (Stéphane), Clément (François), Sabaté (Flocel) (dir.).** *Limites et frontières. 1 : Reconnaître et délimiter l'espace localement au Moyen Âge.* Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, pp. 81-98.
- Henriet (Patrick).** *Relire l'autel portatif de Stavelot.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 179-208 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Œuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].
- Hermand (Xavier), Terlinden (E.).** *L'abbaye de Saint-Jacques à Liège et la réforme de l'observance au XVe siècle.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 121-128.
- Hoffsummer (Patrick), Joly (E.), Maggi (C.), Piavaux (Mathieu).** *L'église catholique/ Architecture.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 153-164.
- Kockerols (Hadrien).** *Découverte d'un second dessin du retable de Saint Remacle à Stavelot.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 209-236 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14

- novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuilletés précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIII siècle»].
- Léthé (Jean-Nicolas).** *L'église ottonienne : Essai de restitution d'un édifice disparu.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 29-43.
- Lucas (Samuel).** *Essai de rendu du domaine de la chartreuse de Liège par ses marques laissées dans le paysage actuel.* In : **Auberson (Laurent) (dir.).** *Les chartreuses et leur espace : Actes du colloque tenu à Arzier (canton Vaud, Suisse) en 2008 et études diverses.* Lausanne, Cahiers d'archéologie romande, 2016, pp. 163-168 (Cahiers d'archéologie romande 160).
- Schroeder (Nicolas).** *L'assise foncière de la richesse de l'abbaye.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 93-99.
- Schroeder (Nicolas).** *Villa, ban, court et mairie. Formation et définition des frontières locales dans les seigneuries de l'abbaye de Stavelot-Malmedy (XIe – XVe s.).* In : **Baron (Nacima), Boisselier (Stéphane), Clément (François), Sabaté (Flocel) (dir.).** *Limites et frontières. 1 : Reconnaître et délimiter l'espace localement au Moyen Âge.* Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, pp. 55-72.
- Vanderputten (Steven).** *Saint-Jacques dans son milieu monastique (XIe-XIIIe siècle) : réseaux et réformes.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 45-55.
- Vanheule (Koen).** *The beginnings of a monastic reformer. The younger years of Poppo of Stavelot (Lotharingia, 978-1020).* Revue d'Histoire ecclésiastique. Louvain Journal of Church History, 111, 2016, 3-4, pp. 483-524 [<https://doi.org/10.1484/J.RHE.5.111947>].
- Vanheule (Koen).** *Reformist hagiography : The Life of St Roding of Beaulieu and the struggle for power in early eleventh-century Lotharingia.* Journal of Medieval History, 42, 2016, 5, pp. 511-534 [<https://doi.org/10.1080/03044181.2016.1230512>].
- Verpeaux (Nathalie).** *La composition du cartulaire de l'abbaye de Flône (diocèse de Liège) au début du XVIe siècle et ses liens avec les archives.* Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 414, pp. 7-35.
- Wilkin (Alexis).** *La fondation de Saint-Jacques et l'essor du monachisme bénédictin dans la Cité de Liège.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 19-27.
- Xhayet (Geneviève).** *Aspects de la vie quotidienne à l'abbaye de Saint-Jacques à la fin du Moyen Âge.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 57-65.

4. La vie culturelle – Het culturele leven

- Kockerols (Hadrien).** *Le monument funéraire médiéval dans l'ancien diocèse de Liège. Tome 1 : Formes et images. Tome 2 : Catalogue.* Namur, Editions namuroises, 2016, 2 Vol. (396, 775 p.) (Art funéraire 3).

g. *L'archéologie médiévale – De middeleeuwse archeologie*

- Clement (Raymond).** *Wie maakte de middeleeuwse muurschilderingen in de basiliek?* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 3, pp. 25-33.
- Deckers (Pieterjan).** *De vroegmiddeleeuwse bewoning van de Vlaamse kustvlakte – van kustmoeras tot cultuurlandschap.* In : **Hameeuw (Hendrik) (ed.).** *Recent archeologisch onderzoek West-Vlaanderen.* Roeselare, Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2015, pp. 37-59 (West-Vlaamse Archaeologica 25).
- De Groote (Koen).** *Technische en typologische analyse van het aardewerk uit drie afvalcontexten (13de-16de eeuw) afkomstig uit de cisterciënzerinnenabdij van Herkenrode.* Relicta : Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen, 2016, 13, pp. 201-300.
- Demelenne (Marie), Bossiroy (Dominique), Chantinne (Frédéric), Dagrain (Fabrice), Delye (Emmanuel), Van Hove (Marie-Laure), Van Parys (L.), Willems (D.).** *L'apport des analyses de mortiers à l'archéologie du bâti en Wallonie. Etude de cas : structures médiévales.* Archaeologia mediaevalis, 39, 2016, pp. 52-53.
- Doperé (Frans).** *L'étude des techniques de taille des pierres comme outil dans la recherche sur les débuts de l'abbaye cistercienne d'Orval.* In : **Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les origines de l'abbaye cistercienne d'Orval : Actes du colloque organisé à Orval le 23 juillet 2011.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 103-114 (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 99).
- Galmiche (Thierry), Buccio (Vincent).** *Les ardoises gravées de l'abbaye de Prémontré (Aisne), un support de notation musicale aux XVe-XVIe siècles.* Archéologie médiévale, 2016, 46, pp. 123-133.
- Hendriks (Veerle).** *Middeleeuwse stadswal bij Antwerpse Blauwe Toren.* Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, p. 35.
- Korpiun (Patrice), Tixador (Arnaud), Delassus (David).** *Merci pour les restes! Archéologie des habitudes alimentaires à la fin du Moyen Âge à Valenciennes (XIVe – XVIe siècles).* Catalogue de l'exposition. Gand, Editions Snoeck, 2016, 159 p.
- Moens (Jan), Troubleyn (Liesbeth), Kinnaer (Frank).** *Het afval van schoenlappers/oudeschoenmakers uit de site Ganzendries te Mechelen.* Relicta : Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek, 2016, 13, pp. 157-200.
- Moens (Jan).** *Leerresten uit het archeologisch onderzoek op het Sint-Martensplein, de Oude Vismarkt en de Stoofstraat te Aalst.* Relicta : Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen, 2016, 13, pp. 125-156.
- Panhuysen (Titus).** *The early medieval tesserae from the St. Servatius church excavations in Maastricht – The Netherlands (1981-1989).* Caiete ARA, 2016, 7, pp. 109-120.
- Peters (Catherine), de Bernardy de Sigoyer (Sophie).** *Une ville mosane entre le Ve et le XIIIe siècle : L'apport de l'archéologie à l'histoire de Huy (Belgique, Wallonie, province de Liège).* In : **Peytremann (Édith).** *Des fleuves et des hommes à l'époque mérovingienne : Territoire fluvial et société au premier Moyen Âge (Ve – XIIIe siècle) : Actes des XXXIIIèmes Journées internationales d'archéologie mérovingienne, Strasbourg, 28-30 septembre 2012.* Dijon, Revue Archéologique de l'Est, 2016, pp. 61-73 (Mémoire. Association française d'Archéologie mérovingienne 32; Revue Archéologique de l'Est. Supplément 42).
- Peters (E.), Nollen (Joeseke), de Jonge (L.).** *Sporen van het klooster van Johanna van Polanen en de inhoud van een afvalkuil. Archeologisch onderzoek in het Begijnhof van Breda.* Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en Land van Breda "De Oranjeboom", 2015, 68, pp. 176-185.

- Schaus (Amandine).** *Projet de mise en valeur d'un site archéologique : Conservation, restauration et ouverture au public de la «zone d'entrée» du 'rocher du Vieux-Château' à Modave.* In : **Delye (Emmanuel) (dir.).** *Les fortifications celtique et carolingienne du Rocher du Vieux-Château à Pont-de-Bonne (Modave, Belgique).* Amay, Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, pp. 127-134 (Bulletin du Cercle archéologique Hesbaye-Condruz, 2016, 32).
- Verbeek (Marie).** *Les traces archéologiques du sac de Dinant de 1466.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 43-56 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].

3. Les ducs de Bourgogne – Bourgondische hertogen (1363-1477)

- Baelden (William), Bardi (Élodie), Boulanger (Titouan), Buchet (Eugénie), Dalemans (Etienne), Duchene (Julie), Dugauquier (Marie), Henry (Alexandre), Hock (Mathilde), Krug (Coline), Larue (Paul), Marlier (Louise), Meunier (Julien), Nollet (Teresa), Tombal (Nolwenn), Uttley (Maureen).** *"Ici fut Dinant". Le décor et les acteurs de la tragédie de 1466.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 13-42 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Banjeneć (Élise).** *Philippe le Bon et les orfèvres : Les orfèvres du XVe siècle d'après les comptes du duc de Bourgogne.* In : **Antoine-König (Élisabeth), Tomasi (Michele) (dir.).** *Orfèvrerie gothique en Europe.* Roma, Viella, 2016, pp. 173-185 (Études lausannoises d'histoire de l'art 21).
- Baudry (Antoine), Joly (Emmanuel).** *La restauration de la collégiale Notre-Dame à Dinant après le sac de 1466.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 123-138 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Baveye-Kouidrat (Laune).** *Quelques aspects de la périnatalité à la cour de Bourgogne (1371-1482).* In : **Mormiche (Pascale), Perez (Stanis) (dir.).** *Naissance et petite enfance à la cour de France : Moyen Âge – XIXe siècle.* Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, pp. 25-34 (Histoire et civilisations 1675).
- Berlin (Andrea).** *Magie am Hof der Herzöge von Burgund : Aufstieg und Fall des Grafen von Étampes.* Konstanz, München, UVK Verlagsgesellschaft, 2016, 308 p. (Spätmittelalterstudien 6).
- Bolt (N.).** *Apothekers in de Lage Landen, geboekstaafd in de archieven van de Hertogen van Bourgogne.* Bulletin Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux = Bulletin Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie, 166, 2016 (Maart - Mars), 130, pp. 1-5.
- Bolt (N.).** *Apothekers in het Bourgondisch Rijk. Hun leeftijd van pensionering en van de start van hun carrière.* Bulletin Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux = Bulletin Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie, 166, 2016 (Maart - Mars), 130, pp. 14-22.
- Bolt (N.).** *Apothekerskleding ten tijde van het Bourgondisch Rijk.* Bulletin Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux = Bulletin Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie, 166, 2016 (Maart - Mars), 130, pp. 6-13.
- Boone (Marc).** *Philippe de Comynnes et le monde urbain.* In : **Blanchard (Joël) (éd.).** *1511-2011. Philippe de Comynnes : droit, écriture : deux piliers de la souveraineté.*

- Geneva, Droz, 2012, pp. 201-224 (Cahiers d'Humanisme et Renaissance 100).
- Brouwers (Dieudonné).** *Philippe le Bon, duc de Bourgogne, au siège de Dinant en 1466.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** "Ici fut Dinant" : *Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 91-96 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Campbell (Lorne).** *Antoine, the 'Grand Bâtard de Bourgogne', and his Portrait by Rogier Van Der Weyden.* In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.).** *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 47-68.
- Codron (Bruno).** *Les sceaux des échevins de la ville de Bergues sous Philippe le Hardi.* Annales du Comité Flamand de France, 2016, 69, pp. 33-66.
- Coleau (Michel).** *L'anéantissement de Dinant en 1466. Une onde de choc... littéraire au XIXe siècle.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** "Ici fut Dinant" : *Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 187-218 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Coleau (Michel).** *Une légende commerciale.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** "Ici fut Dinant" : *Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, p. 219 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Crombie (Laura).** *A New Power in the Late Fourteenth-Century Low Countries : Philip the Bold's Planned Franco-Burgundian Invasion of England and Scottish Alliance, 1385-1386.* *History : the Journal of the Historical Association*, 101, 2016, 344, pp. 3-19 [DOI : 10.1111/1468-229X.12144].
- De Clerck (Daniel).** *Thibaut Barradot, een Bourgondische Bruggeling.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 257-274.
- Defebvre (Christian).** *La Flandre Bourguignonne en cartes. Tome 6, La Flandre Bourguignonne de 1384 à 1477 : Une dynamique nouvelle...* La Gorgue, Citoyenneté en actes, 2016, 96 p.
- De Kesel (Lieve).** *New Perspectives on Devotional Manuscripts Associated with Margaret of Austria and Her Relations : The Role of the Prayer Books Master.* In : **Brown (Cynthia Jane), Legaré (Anne-Marie) (dir.).** *Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance = Woman, art and culture in medieval and early Renaissance Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 89-116 (Texte, codex & contexte 19) [Colloque «Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance / Women, art and culture in medieval and early Renaissance Europe»; (Lille) : 2012.03.28-30].
- Dixon (Rebecca).** *Codex and Consumption. Adaptation and Lifestyle Aspiration in the Burgundian 'Fille du comte de Pontieu'.* *Queeste : Tijdschrift over middeleeuwse letterkunde in de Nederlanden*, 23, 2016, 2, pp. 138-153 (Speciaal nummer : **Gabriël (Renée), Oosterman (Johan) (eds.).** *Between stability and transformation : Textual traditions in the Medieval Netherlands*).
- Doutrepont (Georges).** *La littérature française à la cour des ducs de Bourgogne : Philippe le Hardi, Jean sans Peur, Philippe le Bon, Charles le Téméraire (Éd. 1909).* [Paris], Hachette Livre, 2016, LXVIII-544 p. (Bibliothèque du XVe siècle 8).
- Dumolyn (Jan).** *Philippe de Comynnes et les discours politiques en Flandre médiévale.* In : **Blanchard (Joël) (éd.).** *1511-2011. Philippe de Comynnes : droit, écriture : deux piliers de la souveraineté.* Geneva, Droz, 2012, pp. 33-56 (Cahiers d'Humanisme et Renaissance 100).

- Dumont (Jonathan), Marchandisse (Alain).** *La signature dans les lettres du duc de Bourgogne Philippe le Bon.* In : **Dumézil (Bruno), Vissière (Laurent) (dir.).** *Épistolaire politique. 2 : Authentiques et autographes.* Paris, PUPS, 2016, pp. 61-82 (Cultures et civilisations médiévales 66).
- Dünnebeil (Sonja), Paravicini (Werner) (Vorwort).** *Die Protokollbücher des Ordens vom Goldenen Vlies : 4 : Der Übergang an das Haus Habsburg (1477 bis 1480).* Frankfurt am Main, Lang, 2016, 350 p. (Kieler Werkstücke. Reihe D : Beiträge zur europäischen Geschichte des späten Mittelalters 17).
- Eichberger (Dagmar).** *Branding. Porträtkunst und Visualisierungsstrategien am Beispiel Margaretes von Österreich, Regentin der Burgundischen Niederlande.* In : **Krems (Eva-Bettina), Ruby (Sigrid) (Hrsg.).** *Das Porträt als kulturelle Praxis [anlässlich der Tagung Das Porträt. Mobilisierung und Verdichtung am Kunstgeschichtlichen Institut der Philipps-Universität Marburg, 23. - 25.6.2011].* Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, 2016, pp. 108-119.
- Falmagne (Thomas), Van Den Abeele (Baudouin) (eds.).** *Dukes of Burgundy.* Leuven, Peeters, 2016, 534 p. (Corpus catalogorum Belgii : The medieval booklists of the Southern Low Countries 5) [Latijnse tekst met Engelse commentaar].
- Fossion (Alain).** *1466. Monnaies et crime de lèse-majesté.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *“Ici fut Dinant” : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d’archéologie, d’histoire et de folklore, 2016, pp. 73-80 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l’occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Gillet (Claude).** *Qui est responsable de la trop rapide reddition de la ville de Dinant en 1466?* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *“Ici fut Dinant” : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d’archéologie, d’histoire et de folklore, 2016, pp. 81-90 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l’occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Jacek Rojewski (Oskar), Privitera (Paolo).** *Torres y murallas : la imagen de la ciudad como expresión del poder de los duques de Borgoña y Flandes en la Segunda mitad del siglo XV.* In : **Chaves Martín (Miguel Ángel) (dir.).** *Ciudad y comunicación.* Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2016, pp. 445-456.
- Kamp (Hermann).** *Burgund : Geschichte und Kultur.* München, Verlag C.H. Beck, [2016], 128 p. (Beck’sche Reihe 2414) [2. Auflage].
- Kamp (Hermann).** *Die Funktionseliten und die Aufstände in den burgundischen Territorien nach dem Tod Karls des Kühnen.* In : **Hirbodian (Sigrid), Kretzschmar (Robert), Schindling (Anton) (Hrsg.).** *“Armer Konrad” und Tübinger Vertrag im interregionalen Vergleich : Fürst, Funktionseliten und “Gemeiner Mann” am Beginn der Neuzeit.* Stuttgart, W. Kohlhammer Verlag, 2016, pp. 343-362 (Veröffentlichungen der Kommission für geschichtliche Landeskunde in Baden-Württemberg. Reihe B 206).
- Karaskova (Olga).** *Une princesse dans le miroir : Marie de Bourgogne est-elle la dédicataire du Miroir des dames de Philippe de Bouton?* In : **Brown (Cynthia Jane), Legaré (Anne-Marie) (dir.).** *Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance = Woman, art and culture in medieval and early Renaissance Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 291-308 (Texte, codex & contexte 19) [Colloque «Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance / Women, art and culture in medieval and early Renaissance Europe»]; (Lille) : 2012.03.28-30].
- Laffineur-Crépin (Marylène).** *Reliquaire de Charles le Téméraire - Gerard Loyet.* In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 132-133 (Protection du patrimoine culturel 1).

- Lambert (Bart).** *'Se fist riche par draps de soye': The Intertwinement of Italian Financial Interests and Luxury Trade at the Burgundian Court (1384-1481)*. In : **Lambert (Bart), Wilson (Katherine Anne) (eds.)**. *Europe's rich fabric : The consumption, commercialisation, and production of luxury textiles in Italy, the Low Countries and neighbouring territories (fourteenth-sixteenth centuries)*. Farnham, Ashgate, 2016, pp. 91-106.
- Lecuppre-Desjardin (Élodie)**. *L'histoire de la principauté de Bourgogne en chansons : Une propagande bien orchestrée*. In : **Hablot (Laurent), Vissière (Laurent) (dir.)**. *Les paysages sonores au Moyen Âge et à la Renaissance*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 125-142 (Histoire).
- Lecuppre-Desjardin (Élodie)**. *Le Royaume inachevé des ducs de Bourgogne (XIVe-XVe siècles)*. Paris, Belin, [2016], 429 p. (Collection histoire).
- Malafarina (Gianfranco)**. *Il re dei tornei : Le imprese di Jacques de Lalaing*. Alumina, 14, 2016, 54 (luglio / agosto / settembre), pp. 6-13.
- Martens (Marc)**. *Een vierde reeks aanvullingen bij de biografie van Pieter Bladelin*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 230-270.
- Pearson (Andrea)**. *Margaret of York, Colette of Corbie, and the Possibilities of Female Agency*. In : **Brown (Cynthia Jane), Legaré (Anne-Marie) (dir.)**. *Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance = Woman, art and culture in medieval and early Renaissance Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 357-366 (Texte, codex & contexte 19) [Colloque «Les femmes, la culture et les arts en Europe entre Moyen Âge et Renaissance / Women, art and culture in medieval and early Renaissance Europe»; (Lille) : 2012.03.28-30].
- Prochno-Schinkel (Renate)**. *Schmuck in Burgund, Flandern und Frankreich unter den Valois-Herzögen (1364-1477)*. In : **Rieger (Angelica) (Hrsg.)**. *Schmuck im Mittelalter*. Berlin [etc], De Gruyter, 2016, pp. 419-[482] (Das Mittelalter, 21, 2016, 2).
- Sablon du Corail (Amable)**. *L'État princier à l'épreuve : Financer et conduire la guerre pendant la crise de l'État bourguignon (1477-1493)*. *Revue historique*, 2016, 679, pp. 549-576 [DOI : 10.3917/rhis.163.0549].
- Saint-Amand (Pascal)**. *La démolition des fortifications de Dinant après le sac de 1466 : un épisode de la vengeance de Philippe le Bon contre les Dinantais*. In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.)**. *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466*. Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 97-122 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.)**. *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466*. Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, 221 p. (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Saint-Amand (Pascal)**. *Relation du sac de Dinant de 1466 par Jacques du Clercq*. In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.)**. *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466*. Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 169-176 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Saint-Amand (Pascal)**. *Relation du sac de Dinant de 1466 par Jean de Haynin*. In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.)**. *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466*. Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 177-186 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Santamaria (Jean-Baptiste)**. *La circulation des officiers de finances dans l'État bourguignon (milieu XIVe - fin XVe siècle)*. *Revue du Nord : histoire*. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 416, pp. 533-555.

- Schnerb (Bertrand).** *Tournai et Azincourt : l'histoire d'un désastre.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 285, pp. 44-60.
- Schnitker (Harry).** *Margaret of York : Princess of England, Duchess of Burgundy, 1446-1503.* Donington, Richard III and Yorkist History Trust in association with Shaun Tyas, 2016, xvi-336 p.
- Schwarz (Jörg).** *Zu den diplomatischen Beziehungen zwischen Pfalzgraf Friedrich dem Siegreichen (+ 1476) und Herzog Karl dem Kühnen von Burgund (+ 1477) : "... le conte palatin du Rin, lequel est nostre alyé".* In : **Fuchs (Franz), Spiess (Pirmin) (Hrsg.).** *Friedrich der Siegreiche (1425-1476). Beiträge zur Erforschung eines spätmittelalterlichen Landesfürsten.* Neustadt an der Weinstrasse, Selbstverlag der Stiftung zur Förderung der pfälzischen Gesichtsforschung, 2016, pp. 73-101 (Stiftung zur Förderung der Pfälzischen Geschichtsforschung : Stiftung zur Förderung der Pfälzischen Geschichtsforschung / Reihe B / Abhandlungen zur Geschichte der Pfalz; Band 17).
- Sommé (Monique).** *The Dukes and Duchesses of Burgundy as Benefactors of Colette de Corbie and the Colettine Poor Clares.* In : **Mueller (Joan), Warren (Nancy Bradley) (eds.).** *A companion to Colette of Corbie.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 32-55 (Brill's companions to the Christian tradition 66).
- Straub (Karen).** *"Les douze dames de rhétorique" in Text und Bild : allegorisches Manifest und literarische Debatte an den Höfen von Burgund und Bourbon.* Affalterbach, Didymos-Verlag, 2016, 328 p. (Studien zur Kunstgeschichte des Mittelalters und der frühen Neuzeit Band 15).
- Studt (Birgit).** *Lorbeer, Vlies und Feuerstahl : Antikenrezeption als Herrscherheroisierung - die Bildpolitik der Herzoge von Burgund.* In : **Aurnhammer (Achim), Bröckling (Ulrich) (Hrsg.).** *Vom Weihegefäß zur Drohne : Kulturen des Heroischen und ihre Objekte.* Würzburg, Ergon Verlag, 2016, pp. 85-101 (Helden – Heroisierungen – Heroismen 4).
- Tixhon (Axel).** *Préface : Dinant en 1466. Au-delà du Romantisme...* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 9-12 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Tonglet (Benoit).** *Aux origines du sac de Dinant en 1466. L'affrontement de trois pensées. Essai de sociologie politique.* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 57-72 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Torres Fauaz (Armando).** *Les archives ducales bourguignonnes : Une étude à la lumière de leurs inventaires les plus anciens.* In : **Hélary (Xavier), Nieus (Jean-François), Provost (Alain), Suttor (Marc) (réd.).** *Les archives princières, XIIe – XVe siècles.* Arras Cedex, Artois Presses Université, 2016, pp. 159-180 (Histoire).
- Tourneur (Francis), Dubois (Grégoire).** *La marbrerie dinantaise et la crise de 1466, rupture ou continuité?* In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.).** *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 151-168 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Vanden Abeele (Andries).** *Karel de Stoute op weg naar de macht : De wapenpas van de Beterverde Burcht.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique

- = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 258, pp. 14-32.
- van Reeth (Jan M.F.)**. *L'Agneau Mystique de Van Eyck, les ducs de Bourgogne, la relique du Saint-Sang et les croisades*. In : **Cannuyer (Christian) (éd.)**. *Entre Orient et Occident : Circulation des hommes, porosité des héritages (Rika Gyselen in honorem) : Actes du colloque, Tongres, Musée Gallo-romain, 13-14 mars 2015*. Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2016, pp. 225-244 (Acta Orientalia Belgica 29).
- Verbeek (Marie), Hardy (Carole), Goemaere (Eric), Doperé (Frans), De Grootte (Estelle), Stuyck (Sofie), Crémer (Sarah), Fraiture (Pascale)**. *La collégiale Notre-Dame de Dinant à l'époque du sac de 1466 : la chapelle de la Compagnie d'Angleterre*. In : **Saint-Amand (Pascal), Tixhon (Axel) (dir.)**. *"Ici fut Dinant" : Autour du sac de 1466*. Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2016, pp. 139-150 (Les échos de crèvecoeur 44) [à l'occasion du 550e anniversaire du sac de Dinant de 1466 par Philippe le Bon et Charles le Téméraire].
- Verreycken (Quentin)**. *Une oisiveté dangereuse. Vers une réglementation du « temps libre » dans les armées bourguignonnes sous Charles le Hardi (1471-1477)*. Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 38, s.p. (En ligne) [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=297>].
- Verreycken (Quentin), Bousmar (Éric), Rousseaux (Xavier) (éds.)**. *«Pour nous servir en l'armée» : Le gouvernement et le pardon des gens de guerre sous Charles le Téméraire, duc de Bourgogne (1467-1477)*. Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, 322 p.
- Verreycken (Quentin)**. *Le soldat face au sacré : La lutte contre le viol des femmes et des lieux saints dans les armées de Charles le Hardi (1465-1477), moyen de promotion d'un nouveau modèle de comportement des gens de guerre?* In : **Jalabert (Laurent), Simiz (Stephano) (dir.)**. *Le soldat face au clerc. Armée et religion en Europe occidentale (XVe-XIXe siècle)*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 163-178 (Collection «Histoire») [Textes issus du colloque «Armée et religion, XVe-XIXe siècles», Nancy, 21-22 octobre 2013].
- Wasielewski (Amanda)**. *Books were opened : The Apocalypse of Margaret of York (Ms. M. 484) and Spiritual Empowerment of the Laity in the Fifteenth Century*. Peregrinations. Journal of Medieval Art and Architecture, 5, 2016, 4, pp. 76-110.
- Weusten (Wieneke)**. *Mary of Burgundy or Margaret of Austria : A Search for the True Identity of the Mary Magdalene from Chantilly*. In : **Manuth (Volker), van Leeuwen (Rudie), Koldeweij (Jos) (eds.)**. *Example or alter ego? Aspects of the "portrait historié" in Western art from Antiquity to the present*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 147-158 (Nijmegen art historical studies 22).
- Wiersma (Lisa)**. *Het graf van Karel de Stoute (1433-1477) door Jacques Jonghelinck (1530-1606) : Een Habsburgs renaissance monument voor een Bourgondische ridder*. Museumbulletin (Brugge), 36, 2016, 3, pp. 14-19.

C. LES TEMPS MODERNES – HET MODERNE TIJDVAK

1. Les Pays-Bas espagnols et autrichiens – De Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden

a. *Généralités, la dynastie et ses représentants, la haute noblesse, l'armée, l'histoire politique et militaire – Algemeenheden, de dynastie en haar vertegenwoordigers, de hoge adel, het leger, politieke en militaire geschiedenis*

- Álvarez Francés (Leonor).** *Estrategias de la respuesta a la Leyenda Negra en Los españoles en Flandes de Lope de Vega.* In : **Rodríguez Pérez (Yolanda), Sánchez Jiménez (Antonio) (coord.).** *La Leyenda Negra en el crisol de la comedia : El teatro del Siglo de Oro frente a los estereotipos antihispánicos.* Madrid, Iberoamericana Editorial Vervuert, 2016, pp. 101-120 (Tiempo emulado. Historia de América y España 51).
- André (Sylvain).** *De la consultation à l'ordonnance : Gaspar de Pons et la réforme des institutions financières de la Monarchie hispanique (1590-1593).* Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 39, s.p. [En ligne] [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=421>].
- Andrews (Jean).** *Early Modern Habsburg Women : Transnational Contexts, Cultural Conflicts, Dynastic Continuities.* Bulletin of Spanish Studies, 93, 2016, 2, pp. 344-345.
- Arblaster (Paul).** *'Our Valiant Dunkirk Romans' : Glorifying the Habsburg War at Sea, 1622-1629.* In : **Raymond (Joad), Moxham (Noah) (eds.).** *News networks in early modern Europe.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 583-596 (Library of the written word 47).
- Audubert (Louise).** *Cérémonies monarchiques et musique à la cour de Charles Quint.* E-Spania : Revue électronique d'études hispaniques médiévales, 2016, 23, s.p. (Ejemplar dedicado a : *Entre histoire et littérature / Célébrer le pouvoir royal*).
- Badinter (Elisabeth).** *Le pouvoir au féminin : Marie-Thérèse d'Autriche, 1717-1780 : L'impératrice reine.* Paris, Flammarion, 2016, 364 p.
- Bastiaans (Marcel).** *Na weeen van de Slag van Lafelt.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 37-38.
- Beheydt (Ludo).** *Artistieke natievorming in de Gouden Eeuw.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 22-27.
- Beun (Johan).** *Vier lijsten met pioniers van de kasselrij Ieper uit de jaren 1570-1575.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 2, pp. 155-164.
- Bost (Mélanie), Servantie (Alain).** *Joyeuses entrées de l'empereur Charles Quint : Le Turc mis en scène.* eHumanista : Journal of Iberian Studies, 2016, 33, pp. 29-49.
- Botello López-Canti (Jesús).** *Cervantes, Felipe II y la España del Siglo de Oro.* [Pamplona], Universidad de Navarra; Madrid, Iberoamericana; Frankfurt am Main, Vervuert, 2016, 212 p. (Biblioteca Aurea Hispánica 111).
- Bourel (Wido).** *Kinderen van de Beeldenstorm : Tien bekende, beruchte of vergeten Zuid-Nederlanders in de geuzentijd.* [Izegem], Uitgeverij iD, 2016, 129 p.
- Cano de Gardoqui y García (José Luis), Pérez de Tudela Gabaldón (Almudena) (eds.).** *La correspondencia de Felipe II con su secretario Pedro de Hoyo conservada en la British Library de Londres (1560-1568).* Valladolid, Ediciones de la Universidad de Valladolid, 2016, 302 p. (Serie Historia y sociedad 199).

- Carretero Zamora (Juan Manuel).** *Gobernar es gastar (Carlos V, el servicio de la Cortes de Castilla y la deuda de la monarquía hispánica, 1516-1556)*. Madrid, Silex, 2016, 552 p.
- Cauchies (Jean-Marie).** *Sur les pas de Charles Quint à Mons : Une joyeuse entrée princière en novembre 1515*. Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 61-94.
- Colletta (Terasa) (a cura di).** *Tra storia e recupero : le città portuali dell'impero spagnolo nell'età di Filippo II; l'età del confronto e la riqualificazione dei fronti a mare storici*. Roma, Kappa, 2009, 110 p. (Storia dell'urbanistica. Campania).
- Croket (Benny).** *Alva jennen*. In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**, *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 46-54 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Croket (Benny).** *Trouble tyt : Antagonisten in de strijd*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2016, 27, pp. 35-41.
- Crouzet (Denis).** *Charles Quint : Empereur d'une fin des temps*. Paris, Odile Jacob, 2016, 669 p.
- Daemen-de Gelder (Katrien), Vander Motten (Jean-Pierre).** *A broken broker in Antwerp : William Aylesbury and the Duke of Buckingham's goods, 1648-1650*. In : **Major (Philip) (ed.), Jardine (Lisa) (intr.)**, *Literatures of exile in the English Revolution and its aftermath, 1640-1690*. London, Routledge, 2010, pp. 65-78 (Transculturalisms 1400-1700).
- de Bernardo Ares (José Manuel).** *La historiografía actual sobre la Guerra de Sucesión y los tratados de Utrecht y Rastadt (1702-1714)*. Magallanica : revista de historia moderna, 2016, 5, pp. 149-165.
- Decoster (Gérald).** *A Lessines, "Le Jour de l'Assault" dit "Festin" : une réalité historique*. In : **Dandoy (Marc) (dir.)**, *Ath 1572/1573 : Mémoires pour l'avenir : De la tolérance vers la liberté*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2015, pp. 95-118 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 27).
- De Groote (S.).** *Moord op Floris, baron van Montigny en jongere broer van de graaf van Horn in opdracht van de Spaanse koning Filips II (1570)*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 4, pp. 21-25.
- De Groote (S.).** *De onthoofding van de heer van Horn, heer van Nevele en kasteelheer van Ooidonk, op de Grote Markt van Brussel (1568)*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 4, pp. 9-20.
- Dekimpe (Wim).** *De Spaanse herovering van de stad Kortrijk 1646-1648*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 203-219.
- Dekoninck (Koen), Poelmans (Eline), Swinnen (Johan).** *How beer created Belgium (and the Netherlands) : The contribution of beer taxes to war finance during the Dutch Revolt*. Business History, 58, 2016, 5, pp. 694-724 [DOI: 10.1080/00076791.2015.1024231].
- de la Fuente de Pablo (Pablo).** *Las traducciones del tratado de la artillería de Diego Ufano (1614-1646)*. 1611 : Revista de historia de la traducción = A journal of translation history = Revista d'història de la traducció, 2016, 10, s.p.
- Delsalle (Paul).** *Le Chanoine Jean Richardot, à la tête des Pays-Bas et de la Franche-Comté (1540-1609)*. In : **Delobette (Laurence), Delsalle (Paul) (éds.)**, *Champlitte, place forte du comté de Bourgogne : XIIIe-XVIIe siècles : Actes de la journée d'étude*. Vy-lès-Filain, Ed. Franche-Bourgogne, 2016, pp. 221-230.
- De Schepper (Hugo).** *Une législation de circonstance aux Pays-Bas sous le gouvernement personnel d'Alexandre Farnèse, 1579-1589*. In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.)**, *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion*

- de ses 65 ans*. Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 281-297 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Dhondt (Frederik)**. *Del Contrato Al Tratado : La Transformación Legal de La Sucesión Española (1659-1713)*. In : **Ribot García (Luis Antonio), Iñurritegui Rodríguez (Jose Maria) (eds.)**, *Europa y Los Tratados de Reparto de La Monarquía de España, 1668-1700*. Madrid, Biblioteca Nueva, 2016, pp. 55-77 (Colección Historia Biblioteca Nueva).
- Dhondt (Frederik)**. *The Law of Nations and Declarations of War after the Peace of Utrecht*. *History of European Ideas*, 42, 2016, 3, pp. 329-349 [<http://dx.doi.org/10.1080/01916599.2015.1118333>].
- Dohet (Camille)**. *Prudence, cautèle et dissimulation : Le double discours des élites politiques durant la guerre de Quatre-Vingts ans*. *Revue belge de Philologie et d'Histoire*. *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 94, 2016, 4, pp. 883-920.
- Droste (F.)**. *Cuius regio, eius religio : Kantelend wereldbeeld in de 16de eeuw*. In : **Feyaerts (Kurt), Brône (Geert), Schoonjans (Steven), Stuyckens (Geert) (Hrsg.)**, *Sprache in Raum und Geschichte, System und Kultur : Festschrift für Luk Draye*. Leuven, Leuvense Bijdragen, 2016, pp. 486-493 (Leuvense Bijdragen 99-100).
- Dubois (Sébastien)**. *La publication des ordonnances dans les Pays-Bas autrichiens : Souveraineté, légalité, publicité*. In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.)**, *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans*. Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 397-411 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Dubuisson (Laurent)**. *L'exécution des Huguenots français (Ath, 1572). Retour sur le contexte et les enjeux d'un massacre*. In : **Dandoy (Marc) (dir.)**, *Ath 1572/1573 : Mémoires pour l'avenir : De la tolérance vers la liberté*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2015, pp. 17-46 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 27).
- Duerloo (Luc)**. *The hunt in the performance of archducal rule : Endurance and revival in the Habsburg Netherlands in the early seventeenth century*. *Renaissance Quarterly*, 69, 2016, 1, pp. 116-154.
- Dumont (Jonathan)**. *'Le lion enfin couronné' : Pensée politique et imaginaire royal au cours des premiers voyages espagnols des princes de la Maison de Bourgogne-Habsbourg*. *Revue belge de Philologie et d'Histoire*. *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 94, 2016, 4, pp. 841-882.
- Dupont (Adrien)**. *Les agents en cour au service de la ville d'Ath, 1613-1788*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.)**, *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 281-300 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Dupont (Adrien)**. *La Ducasse d'Ath au rythme des (r)évolutions, 1786-1819*. *Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI)*, 2016, 38, s.p. [En ligne] [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=254>].
- Fagel (Raymond)**. *La Furia Española (1576) en el teatro. Un trágico accidente de la guerra o una agresión premeditada?* In : **Rodríguez Pérez (Yolanda), Sánchez Jiménez (Antonio) (coord.)**, *La Leyenda Negra en el crisol de la comedia : El teatro del Siglo de Oro frente a los estereotipos antihispánicos*. Madrid, Iberoamericana Editorial Vervuert, 2016, pp. 51-66 (Tiempo emulado. Historia de América y España 51).
- Falzone (Emmanuël)**. *«Princeps conventionis lege obligetur» : Le pouvoir du Prince et ses limites dans un 'consilium' de Leoninus au comte d'Egmont (Conseil des Troubles,*

- 1567-1568). In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.)**. *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans*. Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 229-249 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Fejtő (François)**. *Joseph II : Un Habsbourg révolutionnaire*. Paris, Perrin, 2016, 512 p.
- Fontaine (Matthieu), Moulis (Philippe)**. *Fête, politique et frontière dans les limites septentrionales du royaume de France (fin XVIIe - début XVIIIe siècles)*. Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 38, s.p. (En ligne) [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=301>].
- García García (Bernardo José)**. *Farnesio y Felipe II, estrategias contrapuestas*. Desperta Ferro : Historia moderna, 2016, 22, pp. 26-31 (Ejemplar dedicado a : *Farnesio en Francia*).
- García García (Bernardo) (edición a cargo de)**. *Felix Austria : lazos familiares, cultura política y mecenazgo entre las cortes de los Habsburgo : family ties, political culture and artistic patronage between the Habsburg courts networks*. [Madrid], Fundación Carlos de Amberes, 2016, 446 p. (Fundación Carlos de Amberes 10).
- García García (Bernardo)**. *El tricentenario de los tratados de Utrecht, Rastatt y Baden (1712-1715)*. Cuadernos de Historia Moderna, 41, 2016, 1, pp. 199-224.
- García Hernán (David)**. *Carlos V : imperio y frustración*. Madrid, Ediciones Paraninfo, 2016, 198 p.
- García Prieto (Elisa)**. *¿Quién escribe las cartas del Rey? Nuevas perspectivas sobre la correspondencia familiar de los Habsburgo*. Hispania : Revista española de historia, 76, 2016, 254, pp. 669-692.
- Geevers (Liesbeth)**. *Dynasty and State Building in the Spanish Habsburg Monarchy : The Career of Emanuele Filiberto of Savoy (1588-1624)*. Journal of Early Modern History : Contacts, Comparisons, Contrasts, 20, 2016, 3, pp. 267-292 [DOI : 10.1163/15700658-12342512].
- Gómez Requejo (María)**. *Los Austrias y las ceremonias alrededor de la muerte del rey, ritual y simbología*. Revista Estudios Institucionales, 3, 2016, 4, pp. 251-266.
- Gozalbo (Antonio)**. *Tapices y crónica, imagen y textoun entramado persuasivo al servicio de la imagen de Carlos V*. Potestas : Religión, poder y monarquía. Revista del Grupo Europeo de Investigación, 2016, 9, pp. 109-134.
- Grandchamps (Etienne)**. *Carolo 350 fois! L'édit politique donné à Charleroi par Charles II, roi d'Espagne, le 5 février 1693*. Charleroi, Fafouille, 2016, 192 p.
- Griffey (Erin)**. *The Materials of Marital Diplomacy : Henrietta Maria's Trousseau*. In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.)**. *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 197-212.
- Grössing (Sigrid-Maria)**. *Kaiser Maximilian I. & die Frauen*. Wien, Amalthea Signum Verlag, 2016, 221 p.
- Guignet (Philippe)**. *Messieurs du Magistrat de Valenciennes de l'époque bourguignonne au début du règne de Philippe II : Essai d'histoire sérielle sur le renouvellement des oligarchies municipales*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 227-258 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Haan (Bertrand)**. *Dos rivales en tiempos de guerras de religión. Las relaciones entre los reyes de España y Francia entre 1559 y 1590*. Desperta Ferro : Historia moderna, 2016, 22, pp. 6-11 (Ejemplar dedicado a : *Farnesio en Francia*).

- Haan (Bertrand).** *'Mostrando su persona'. El combate de Felipe II por su reputación en su advenimiento al trono.* E-Spania : Revue électronique d'études hispaniques médiévales, 2016, 24, s.p. (Ejemplar dedicado a : *Mécénats et patronages féminins au moyen âge / La monarchie espagnole aux carrefours de l'Europe*) [<https://doi.org/10.4000/e-spania.25674>].
- Hale (Meredith).** *The Production of History : Famiano Strada's 'De Bello Belgico'.* In : **Stocker (Mark), Lindley (Phillip) (eds.).** *Tributes to Jean Michel Massing : Towards a Global Art History.* London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, pp. 91-104.
- Hengerer (Mark).** *Access at the Court of the Austrian Habsburg Dynasty (Mid-Sixteenth to Mid-Eighteenth Century) : A Highway from Presence to Politics?* In : **Raeymaekers (Dries), Derks, (Sebastiaan) (eds.).** *The key to power? The culture of access in princely courts, 1400-1750.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 124-154 (Rulers & elites : Comparative studies in Governance 8) [International conference held at the University of Antwerp on 8-9 November 2012].
- Hortal Muñoz (José Eloy).** *Integración de las élites de los Países Bajos en las cortes de Carlos V y Felipe II : del acceso al monarca a la ruptura de los lazos de patronazgo.* In : **Imízcoz Beunza (José María), Artola Renedo (Andoni) (coord.).** *Patronazgo y clientelismo en la monarquía hispánica (siglos XVI-XIX).* Bilbao, Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea, 2016, pp. 259-296 (Historia medieval y moderna).
- Hoyois (Jean-Paul).** *Le service funèbre célébré à Mons pour Philippe II (28 et 29 octobre 1598).* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 341-364 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Huybrechts (Yves).** *Zwischen Fremdheit und Nähe : Die österreichischen Niederlanden und das Heilige Römische Reich. Zur politischen Integration eines "fernen" Reichsstandes.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 14-23 (Historische Belgienforschung 1).
- Iby (Elfriede).** *Die Ermählung der hauser Habsburg und Bourbon – eine erfolgreiche diplomatische Mission.* In : **Eybl (Franz M.), Almási (Gábor), Csáky (Moritz) (Hrsg.).** *Häuser und Allianzen = Houses and alliances = Maisons et alliances.* Bochum, Verlag Dr. Dieter Winkler, 2016, pp. 33-40 (Das achtzehnte Jahrhundert und Österreich 30).
- Janssens (Gustaaf).** *L'abolition du Conseil des Troubles du duc d'Albe, un conseil «communément haï» aux Pays-Bas (1573-1576).* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe-XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 251-279 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Junot (Yves).** *Réconciliation et réincorporation dans la monarchie hispanique : L'exemple de Dunkerque au temps d'Alexandre Farnèse.* Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 415, pp. 233-255.
- Kuijpers (Erika), van der Haven (Cornelis).** *Battlefield Emotions 1500-1800: Practices, Experience, Imagination.* In : **Kuijpers (Erika), van der Haven (Cornelis) (eds.).** *Battlefield Emotions 1500-1800 : Practices, Experience, Imagination.* London, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 3-22 (Palgrave Studies in the History of Emotions).
- Kuijpers (Erika).** *Weg van het geweld.* Geschiedenis magazine, 51, 2016, 2, pp. 12-15 [Contenu : / Inhoud : migratie, geschiedenis, Tachtigjarige Oorlog].

- Lau (Thomas).** *Die Kaiserin : Maria Theresia*. Wien, Böhlau-Verlag, 2016, 440 p.
- Leyder (Dirk).** *Op en rond de Kunstberg : Het verblijf van de pages van het Brusselse hof tijdens de 18de eeuw*. In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2016, 9, pp. 17-33 [DOI : 10.1484/J.I.M.A.5.113265].
- López-Cordón Cortezo (Victoria).** *Regards sur les femmes de l'Ancien Régime (XVIe – XVIIIe siècles) : Femmes influentes, femmes de pouvoir*. In : **Boixareu (Mercè), Juan-Olivia (Esther), Romera-Pintor (Angela) (dir.), Perrot (Michelle) (préface).** *Figures féminines de l'histoire occidentale dans la littérature française*. Paris, Honoré Champion éditeur, 2016, pp. 51-60 (Bibliothèque de littérature générale et comparée 147).
- Lotfin (Alain).** *La révolte des Gueux en Flandre, Artois et Hainaut : politique, religion au XVIe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, 192 p. (Histoire et civilisations 1482-1648).
- Maffi (Davide).** *La última campaña. La entrada en Francia y el socorro de Rouen (1592)*. Desperta Ferro : Historia moderna, 2016, 22, pp. 48-59 (Ejemplar dedicado a : *Farnesio en Francia*).
- Marini (Mirella).** *Dynastic relations on an international stage : Margaret de la Marck (1527-1599) and Arenberg family strategy during the Dutch Revolt*. In : **Sluga (Glenda), James (Carolyn) (eds.).** *Women, diplomacy and international politics since 1500*. London [etc], Routledge, 2016, pp. 46-67.
- Martínez Albero (Miquel).** *La Imagen de la Monarquía : Moda, espectáculos y política. María Teresa y Margarita Teresa de Austria en busca de un Nuevo Olimpo*. Anales de historia del arte, 2016, 26, pp. 103-139.
- Mayans y Suscar (Gregorio), Mestre Sanchis (Antonio) (ed. lit.), Pérez García (Pablo) (ed. lit.).** *Vida del gran duque de Alba : precedida de la correspondencia entre Mayans y el duque de Huéscar*. València, Institució Alfons el Magnànim, 2016, 516 p. (Arxius i documents).
- Melard (Ludo).** *De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648)*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 1-9.
- Melard (Ludo).** *De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) (Vervolg)*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 2, pp. 1-5.
- Melard (Ludo).** *De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) (Vervolg)*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 3, pp. 1-3.
- Mielich (Matthias).** *Kriegspropaganda, Wahrnehmung und Interpretation des Achtzigjährigen Krieges aus der Sicht der Konfliktparteien (1568-1648)*. München, GRIN Verlag, 2016, 24 p.
- Mitchell (Silvia Z.).** *Marriage plots : Royal women, marriage diplomacy and international politics at the Spanish, French and Imperial Courts, 1665-1679*. In : **Sluga (Glenda), James (Carolyn) (eds.).** *Women, diplomacy and international politics since 1500*. London [etc], Routledge, 2016, pp. 86-106.
- Müller (Johannes).** *Exile memories and the Dutch revolt : the narrated diaspora, 1550-1750*. Leiden, Boston, Brill, 2016, viii-243 p. (Studies in medieval and Reformation traditions 199).
- Munari (Isabella).** *Quinientos scudos : Tiziano en el verano de 1553, entre Carlos V y Felipe II*. Libros de la Corte, 2016, 13, pp. 86-104.
- Naegle (Gisela).** *Écrire au père, écrire au prince : Relations diplomatiques et familiales dans la correspondance de Maximilien Ier et de Margerite d'Autriche*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 286, pp. 61-82.
- Nordman (Daniel).** *Tempête sur Alger : L'expédition de Charles Quint en 1541*. Saint-Denis, Editions Bouchène, 2016, [s.p.] (Histoire du Maghreb).

- Norwich (John Julius).** *Four princes : Henry VIII, Francis I, Charles V, Suleiman the Magnificent and the obsessions that forged modern Europe.* London, John Murray, 2016, xi-288 p.
- Pascual Molina (Jesús Félix).** *Exequias de Fernando el Católico en España, Italia, Flandes e Inglaterra.* Revista de estudios colombinos, 2016, 12, pp. 7-18.
- Rodríguez Hernández (Antonio José).** *La situación de Flandes entre 1585 y 1590.* Desperta Ferro : Historia moderna, 2016, 22, pp. 12-19 (Ejemplar dedicado a : *Farnesio en Francia*).
- Rodríguez-Salgado (M.J.).** *Kinship, collaboration and conflict : The complex relations between Alessandro Farnese and Philip II.* In : **Valladares (Rafael), Barrios (Feliciano), Sánchez Belén (Juan A.) (eds.).** *En la corte del Rey de España : "Liber amicorum" en homenaje a Carlos Gómez-Centurión Jiménez (1958-2011).* Madrid, Poliferno, 2016, pp. 59-106.
- Salamagne (Alain).** *Le château fort à la Renaissance.* In : **Faucherre (Nicolas), Gautier (Delphine), Mouillebouche (Hervé) (dir.).** *Fortifier sa demeure du XVIe au XVIIIe siècle. Actes du cinquième colloque international au château de Bellecroix, 16-18 octobre 2015.* Chagny, Éditions du centre de castellologie de Bourgogne, 2016, pp. 34-57.
- Samson (Alexander).** *¿Rebeldes o luchadores por la libertad? Los amotinados de Flandes.* In : **Rodríguez Pérez (Yolanda), Sánchez Jiménez (Antonio) (coord.).** *La Leyenda Negra en el crisol de la comedia : El teatro del Siglo de Oro frente a los estereotipos antihispánicos.* Madrid, Iberoamericana Editorial Vervuert, 2016, pp. 121-140 (Tiempo emulado. Historia de América y España 51).
- Servantie (Alain), Sicking (Louis).** *L'origine de diplomatie imperial à la cour ottomane. Les missions de Corneille de Schepper, ambassadeur habsbourgeois, à Constantinople, 1533-1534.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (éds.).** *«Pays bourguignons et Orient : diplomatie, conflits, pèlerinage, échanges (XIVe-XVIe siècles) : Rencontres de Mariemont-Bruxelles (24-27 septembre 2015) : Actes.* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes, 2016, pp. 213-239 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes (14e – 16e s.) 56).
- Simon (Nicolas).** *Une culture d'État? Législation et prise de décision dans les Pays-Bas espagnols (1580-1610).* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 299-313 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Soen (Violet).** *Das aufsässige Antwerpen versöhnen? Friedensstrategien der Habsburgischen Generalstatthalter während des Aufstands der Niederlande (1566-1586).* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 24-37 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Soen (Violet).** *The Beeldenstorm and the Spanish Habsburg response (1566-1570).* BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 1, pp. 99-120 [<http://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10102>].
- Soen (Violet), Masschelein (Elisa).** *Het Eeuwig Edict en de Intredes van Don Juan in 1577. Of de moeizame mise-en-oeuvre en mise-en-scène van een vredesverdrag tijdens de Nederlandse Opstand.* Tijdschrift voor Geschiedenis, 129, 2016, 2, pp. 175-195 [DOI : 10.5117/TVGESCH2016.2.SOEN].
- Spaepen (Leo).** *De Bedmarlinie in Wijnegem (1701/2 - ?).* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 2, pp. 38-46.

- Speeckaert (Jean-Charles).** *Dominique de Lesseps : Un diplomate français à Bruxelles au temps de renversement des alliances (1752-1765)*. Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2016, 196 p. (Mémoire de la Classe des Lettres. Collection in-8° 4e série, 12).
- Sturkenbaum (Dorothee).** *Battlefield Emotions in Early Modern Europe : Trends, Key Issues and Blind Spots*. In : **Kuijpers (Erika), van der Haven (Cornelis) (eds.)**. *Battlefield Emotions 1500-1800 : Practices, Experience, Imagination*. London, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 271-284 (Palgrave Studies in the History of Emotions).
- Sutherland (Suzanne).** *From Battlefield to Court : Raimondo Montecucoli's Diplomatic Mission to Queen Christina of Sweden after the Thirty Years' War*. *Sixteenth Century Journal : The Journal of Early Modern Studies*, 2016, 4, pp. 915-938.
- Suykerbuyk (Ruben).** *De sacra militia contra iconomachos : Civic Strategies to Counter Iconoclasm in the Low Countries (1566)*. In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Jonckheere (Koenraad), Suykerbuyk (Ruben) (eds.)**. *Beeldenstorm : Iconoclasm in the Low Countries*. BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 1, pp. 15-35 [<https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10177>].
- Tantner (Anton).** *Intelligence Offices in the Habsburg Monarchy*. In : **Raymond (Joad), Moxham (Noah) (eds.)**. *News networks in early modern Europe*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 443-464. (Library of the written word 47).
- Thiry (Steven).** *Forging dynasty : The politics of dynastic affinity in Burgundian-Habsburg birth and baptism ceremonial (1430-1505)*. In : **Raeymaekers (Dries), Derks, (Sebastiaan) (eds.)**. *The key to power? The culture of access in princely courts, 1400-1750*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 268-295 (Rulers & elites : Comparative studies in Governance 8) [International conference held at the University of Antwerp on 8-9 November 2012].
- Thiry (Steven).** *From darkness into light : Dynastic incorporation in late-fifteenth and sixteenth-century Burgundian-Habsburg and French princely baptisms*. In : **Mormiche (Pascale), Perez (Stanis) (dir.)**. *Naissance et petite enfance à la cour de France : Moyen Âge – XIXe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, pp. 167-184 (Histoire et civilisations 1675).
- Tondeur (Maxime).** *Bâtir une place forte au XVIIIe siècle : La construction et l'entretien des nouvelles fortifications de Mons (1750-1781)*. *Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons*, 2016, 83, pp. 113-176.
- Tondeur (Maxime).** *La population civile, acteur majeur de la chasse aux déserteurs : Un aperçu de l'évolution de la législation sur l'aide à la désertion dans les Pays-Bas autrichiens*. In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.)**. *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans*. Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 429-448 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Torres (Luc).** *Luces y sombras de don Juan de Austria*. *E-Spania : Revue électronique d'études hispaniques médiévales*, 2016, 23, s.p. (Ejemplar dedicado a : *Entre histoire et littérature / Célébrer le pouvoir royal*) [<https://doi.org/10.4000/e-spania.25312>].
- Unterreiner (Katrin).** *Maria Theresia : Mythos & Wahrheit*. Wien, Graz, Klagenfurt, Styria premium, 2016, 191 p.
- Vande Putte (Guy).** *Frederik IV van Salm-Kyrburg : Portret van een onfortuinlijke "Prins van Overijse"*. *Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart)*, 40, 2016, 2, pp. 75-82.
- van der Haven (Cornelis).** *Drill and Allocution as Emotional Practices in Seventeenth-Century Dutch Poetry, Plays and Military Treatises*. In : **Kuijpers (Erika), van der Haven (Cornelis) (eds.)**. *Battlefield Emotions 1500-1800 : Practices, Experience,*

- Imagination*. London, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 25-48 (Palgrave Studies in the History of Emotions).
- van der Lem (Anton)**. *Die Entstehung der Niederlande aus der Revolte : Staatenbildung im Westen Europas*. Berlin, Verlag Klaus Wagenbach, 2016, 259 p. [Traduit du néerlandais / Uit het Nederlands vertaald].
- Vandermeersch (Bernard)**. *Ces lois «qui ne sont pas des lois» : Doctrines et justifications ecclésiastiques contre le nouvel ordre législatif à la fin de l'Ancien régime en Belgique*. In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.)**. *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans*. Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 449-463 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Van der Steen (Jasper)**. *De wilde jonge jaren van Willem van Oranje*. *Geschiedenis magazine*, 51, 2016, 1, pp. 12-16.
- Van Deursen (Arie Theodorus)**. *Willem van Oranje : Een biografisch portret*. Amsterdam, Uitgeverij Bert Bakker, 2016, 88 p. [Tweede druk; eerste druk : 1995].
- Van Gelder (Klaas), Debets (Jan)**. *Barrièretroepen in de Oostenrijkse Nederlanden : Vloek of zegen? De Nederlanden 'extra muros' : Jaarboek uitgegeven door de Vereniging/Stichting Zannekin*, 38, 2016, pp. 19-46.
- Van Gelder (Klaas)**. *Regime change at a distance : Austria and the Southern Netherlands following the War of the Spanish Succession (1716-1725)*. Leuven, Peeters, 2016, 449 p. (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten : Nieuwe reeks 29).
- van Roy (Judy), van Audenaeren (Kristel)**. *De portretbuste van Karel V : Een materiaaltechnische studie*. *Museumbulletin (Brugge)*, 37, 2015, 3, pp. 10-13.
- Verberckmoes (Johan)**. *Early Modern Jokes on Fearing Soldiers*. In : **Kuijpers (Erika), van der Haven (Cornelis) (eds.)**. *Battlefield Emotions 1500-1800 : Practices, Experience, Imagination*. London, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 113-124 (Palgrave Studies in the History of Emotions).
- Verdugo (Francisco), Cañete (Hugo A.) (ed.)**. *La Guerra de Frisia : Las campañas del coronel Verdugo en el norte de Flandes, 1579-1594*. Barcelona, Ediciones Platea, 2016, 339 p. [2 edición] (Colección Historia de los conflictos 8).
- Vermeulen (Julien)**. *1746 - Franse Cavalerie in Hoogede*. *Erfgoed Roeselare : Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O.*, 5, 2016, 2, pp. 100-114.
- Verstraeten (Walter)**. *Waar Mansfeld is kan er geen Farnese zijn*. In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.)**. *Veertig documenten Klein-Brabant : Een leesoefening*. [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 55-59 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Vilar Sánchez (Juan Antonio)**. *La frontera de los Países Bajos Reales, allende el Ultramar. Las conflictivas tierras renanas de su Majestad Católica*. E-Spania : *Revue électronique d'études hispaniques médiévales*, 2016, 24, s.p. (Ejemplar dedicado a : *Mécénats et patronages féminins au moyen âge / La monarchie espagnole aux carrefours de l'Europe*).
- Weller (Thomas)**. *Fronteras fluidas : Los Países Bajos, la Hansa y el embargo general de 1586-1587*. E-Spania : *Revue électronique d'études hispaniques médiévales*, 2016, 23, s.p. (Ejemplar dedicado a : *Mécénats et patronages féminins au moyen âge / La monarchie espagnole aux carrefours de l'Europe*).
- Witdouck (Roger)**. *Gullegem en Moorsele tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697)*. 't Meiboompje (Gullegem), 33, 2016, 2, pp. 1-129.
- Zedinger (Renate)**. *Das Haus Lothringen auf dem Weg in die Reichskirche (1691-1715)*. In : **Eybl (Franz M.), Almási (Gábor), Csáky (Moritz) (Hrsg.)**. *Häuser und*

Allianzen = Houses and alliances = Maisons et alliances. Bochum, Verlag Dr. Dieter Winkler, 2016, pp. 97-110 (Das achtzehnte Jahrhundert und Österreich 30).

b. *Institutions centrales, représentants du pouvoir central, le droit, assemblées d'états – Centrale instellingen, vertegenwoordigers van het centraal gezag, de standenvergaderingen, het recht*

- Cappelle (Kaat).** *'In de macht, plicht en momboorije van heuren man': De rechtspositie van de getrouwde vrouw in Antwerpen en Leuven (16de eeuw).* Pro Memoria. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 1, pp. 48-68.
- Dauven (Bernard).** *Politique de la grâce et approche quantitative de l'homicide en Brabant, XVIe-XVIIe siècles.* Histoire & Mesure, XXXI, 2016, 2, pp. 71-105 [URL : <https://doi.org/10.4000/histoiremesure.5442>].
- Decock (Wim).** *In Defense of Commercial Capitalism : Lessius, Partnerships and the 'Contractus Trinus'.* In : **Van Hofstraeten (Bram), Decock (Wim) (eds.).** *Companies and company law in late medieval and early modern Europe.* Leuven, Paris, Peeters, 2016, pp. 55-90 (Iuris scripta historica 29).
- De ruysscher (Dave).** *Petrus Peckius, Ad rem nauticam (1556).* In : **Dauchy (Serge), Martyn (Georges), Musson (Anthony), Pihlajamäki (Heikki), Wijffels (Alain) (eds.).** *The Formation and Transmission of Western Legal Culture. 150 Books that Made the Law in the Age of Printing.* Cham, Springer, 2016, pp. 110-113 (Studies in the history of law).
- De Smet (Walter).** *De Weertse schepenbank in herberg 't Sas.* In : **Croket (Benny), van Kerckhoven (Gert) (eds.).** *Veertig documenten Klein-Brabant : Een lees oefening.* [Bornem], Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2016, pp. 88-91 (Heemkundig Jaarboek 51).
- Druwé (Wouter).** *Transitional Justice in Consultations of Hendrik van Kinschot (1541-1608) Learned Legal Practice on Wars, Loans and Credit.* Glossae : European Journal of Legal History, 2016, 13, pp. 243-274.
- Hans-Collas (Ilona).** *Judicium time. Justice et avertissement à travers la Mort et son miroir. A propos du Jugement dernier de Malines (1526).* In : **Benucci (Alessandro), Leclerc (Marie-Dominique), Robert (Alain) (éds.).** *Mort suit l'homme pas à pas : Représentations iconographiques, variations littéraires, diffusion des thèmes : Actes du XVIIe congrès international de l'association Danses macabres d'Europe, Troyes, 25-28 mai 2016.* Reims, épure, 2016, pp. 59-78.
- Huys (Paul).** *Molenprocessen voor de Grote Raad van Mechelen (eind 15de & eerste helft 16de eeuw).* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 2, pp. 88-93.
- Huys (Paul).** *Nog molenprocessen voor de Grote Raad van Mechelen (1563-1580).* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2016, 3, pp. 140-144.
- Parmentier (Romain).** *Juger en temps de troubles : Justice pénale et criminalité à Namur au temps des Malheurs (1650-1700).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, 257 p. (Histoire, justice, sociétés).
- Ronvaux (Marc).** *Communautés rurales dans les appels de Namur au Grand Conseil de Malines (XVIIIe siècle).* Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 21-55.
- Ronvaux (Marc).** *Procès namurois du XVIIIe siècle : L'entretien des chemins à Saint-Servais (1763).* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 4, pp. 255-259.
- Simon (Nicolas).** *Introduction : Quand légiférer, c'est communiquer. Etudes sur le processus législatif au 16e siècle.* Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 39, s.p. [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=348>].

- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar in Londerzeel XIV vervolg.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 16-24.
- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar XV vervolg.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 2, pp. 61-68.
- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar XV vervolg.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 3, pp. 137-141.
- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar XV vervolg.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 4, s.p.
- Van Herwegen (Leo).** *De rechtspleging door de heren van Oostmalle in het ancien régime sinds de 16de eeuw.* Jaarboek Heemkundige Kring van Malle, 2016, XXXVII, pp. 140-216.
- Van Hofstraeten (Bram).** *Antwerp Company Law around 1600 and its Italian Origins.* In : **Van Hofstraeten (Bram), Decock (Wim) (eds.).** *Companies and company law in late medieval and early modern Europe.* Leuven, Paris, Peeters, 2016, pp. 29-54 (Iuris scripta historica 29).
- Van Hofstraeten (Bram).** *Het 'contractus tinus' in vroegmodern Antwerpen.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 2, pp. 131-152.
- Vantaggiato (Lorenza).** *«Affin leur faire reparacions honorables cest assez de deux voiaiges».* *Brevi note sul pellegrinaggio giudiziario dalla Fiandra verso la Terrasanta.* Nuova rivista storica, 100, 2016, 2, pp. 517-550.
- Vermeir (René).** *Los Flamencos en los pleitos de Hidalguía ante la Chancillería de Granada : El caso de las familias de Neve y Coghén de Montefrío (s. XVII – XVIII).* In : **Iglesias Rodríguez (Juan José), García Bernal (José Jaime) (eds.).** *Andalucía en el mundo Atlántico moderno : Agentes y escenarios.* Madrid, Sílex, 2016, pp. 481-502 (Sílex universidad).
- Vleeschouwers-Van Melkebeek (Monique).** *Comptus sigilliferi curie Tornacensis (1483-1531) : Le tribunal de l'officialité de Tournai et les comptes du scelleur. Introduction, édition et traduction française.* Tournai, Tournai – Art et Histoire, 2016, 2 Vol. (Tournai – Art et Histoire. Instruments de travail 28).
- Vleeschouwers-Van Melkebeek (Monique).** *'Incestum commisit' : Contrôle et répression des relations charnelles et des mariages incestueux par le tribunal de l'officialité de Tournai au début du XVIIe siècle.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 213-228 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Wijffels (Alain).** *La loi dans le discours judiciaire : L'article 15 de l'Édit Perpétuel de 1611 dans le ressort du Parlement de Flandre.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 317-353 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).

c. La démographie – De demografie

- Braet (André).** *Penningkohieren of belastinglijsten van Wakken 1571 en 1577.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 82 p.
- De Clercq (René), Goeminne (Luc).** *Bevolking en grondbezit te Bachte in de 16de eeuw.* Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek, 2016, 83, pp. 243-318.
- De Clercq (René), Goeminne (Luc).** *Bevolking en grondbezit te Wontergem in de 16de eeuw.* Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek, 2016, 83, pp. 19-104.

- Dorban (Michel).** *La natalité avant la transition démographique : Une histoire immobile? Le Luxembourg aux XVIIe et XVIIIe siècles.* Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 1/2, pp. 23-40.
- Maddens (Niklaas).** *Het aantal inwoners van Kortrijk in 1786.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 253-261.
- Neirinck (Frans).** *Parochieregisters van Aarsele : huwelijken 1627-1795.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2016, 274 p.
- Schepens (Daniel) (ed.).** *De volkstelling van 1747 in oostelijk Vlaams-Brabant.* Rotselaar, s.n., 2016, 3 Vol.
- Versyck (Wim).** *Christianus Herpels : Negenmaal getrouwd, achtmaal weduwnaar.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 2, pp. 176-178.

d. La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven

1. *Le commerce, l'expansion à l'étranger, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine – De handel, buitenlandse expansie, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het stedelijk leven*

- Aerts (Erik), Van der Wee (Herman).** *Les Pays-Bas espagnols et autrichiens.* In : **Van Heesch (Johan), Yante (Jean-Marie), Lowagie (Hannes) (dir.).** *Monnaies de compte et monnaies réelles : Pays-Bas méridionaux et principauté de Liège au Moyen Âge et aux Temps modernes.* Louvain-la-Neuve, Association Professeur Marcel Hoc, 2016, pp. 163-200 (Etudes numismatiques 5).
- Bavay (Gérard).** *Une traversée de l'histoire des carrières de Soignes au 18e siècle sur la piste de Jean Joseph Bottemanne (1723-1794).* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 515-548 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Bruijnje (Remco).** *De Gentse gebuurten doorgelicht.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 1, pp. 1-3.
- Bruneel (Claude).** *«Beaux quartiers» et mixité sociale à Bruxelles au siècle des Lumières.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 425-442.
- Bustos Rodríguez (Manuel).** *Cambio político y comunidades mercantiles : los flamencos de Cádiz tras la Paz de Utrecht.* In : **Iglesias Rodríguez (Juan José), García Bernal (José Jaime) (eds.).** *Andalucía en el mundo Atlántico moderno : Agentes y escenarios.* Madrid, Sílex, 2016, pp. 311-334 (Sílex universidad).
- Büttner (Nils).** *Antwerpen 1585 : Künstler und Kenner zwischen Krieg und Neubeginn.* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 45-55 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) [“Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel”].
- Buylaert (Frederik), De Rock (Jelle), Dumolyn (Jan).** *La Loge des Bourgeois de Bruges : Les stratégies de distinction d'une élite commerçante cosmopolite.* Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 414, pp. 37-69.
- Cauchies (Jean-Marie).** *L'incendie d'Ath de 1504 et le «privilège des feux» : genèse d'un règlement de Philippe le Beau, roi de Castille (15 avril 1505).* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien)**

- (dir.). *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 35-44 (Études et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Crailsheim (Eberhard)**. *The Spanish connection : French and Flemish merchant networks in Seville (1570-1650)*. Köln, Weimar, Wien, Böhlau Verlag, 2016, 450 p. (Wirtschafts- und sozialhistorische Studien 19).
- Dapsens (Jean-Claude)**. *Les «Lefebvre», lignée d'orfèvres tournaisiens des XVIIème et XVIIIème siècles*. Huy, P. Malherbe, 2016, 68 p.
- De Doncker (Tim)**. *Bouwaanvragen als spiegels van het dagelijks leven in Gent tijdens de vroegmoderne periode (1671-1795)*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 68-71.
- Delaruelle (Stephan), Tops (Bert)**. *300 jaar geleden : de grote brand van het oud stadhuis*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 16-17.
- Delfosse (Jan)**. *Drieduizend gulden voor Francisco de la Puebla : Een ingewikkelde erfeniskwestie in de Spaans-Brugse handelswereld (1577-1615)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 407-428.
- De Paepe (Timothy)**. *Een netwerk van luxe : De familie Duarte in het zeventiende-eeuwse Antwerpen*. Antwerpen, DIVA Antwerp Home of Diamonds / Provincie Antwerpen, 2016, 24 p. [E-only publicatie].
- De Paepe (Timothy)**. *Networking in high society : The Duarte family in seventeenth-century Antwerp*. Antwerp, DIVA Antwerp Home of Diamonds / provincie Antwerpen, 2016, 15 p. [E-only publicatie].
- Dereymaeker (Nathalie)**. *Hesdin, Philippeville et Charlemont : Villes neuves fortifiées, entre théorie et pratique*. Histoire urbaine, 2016, 1 (n° 45), pp. 17-35 [DOI : 10.3917/rhu.045.0017; URL : <https://www.cairn.info/revue-histoire-urbaine-2016-1-page-17.htm>].
- De ruyscher (Dave)**. *A Business Trust for Partnerships? Early Conceptions or Company-Related Assets in Legal Literature and Antwerp Forensic and Commercial Practice (Late Sixteenth-Early Seventeenth Century)*. In : **Van Hofstraeten (Bram), Decock (Wim) (eds.)**. *Companies and company law in late medieval and early modern Europe*. Leuven, Paris, Peeters, 2016, pp. 9-28 (Iuris scripta historica 29).
- De ruyscher (Dave), Puttevels (Jeroen)**. *Consulter, débattre, négocier et légiférer en matière d'assurance maritime (Anvers-Bruxelles, 1555-1571)*. Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 39, s.p. [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=348>].
- De ruyscher (Dave)**. *The Struggle for Voluntary Bankruptcy and Debt Adjustment in Antwerp (c. 1520-c. 1550)*. In : **Cordes (Albrecht), Schulte Beerbühl (Margrit) (eds.)**. *Dealing with Economic Failure : Between Norm and Practice (15th to 21st Century)*. Frankfurt, Peter Lang, 2016, pp. 77-95.
- Devriese (Luc), Negroni (Maria)**. *De 'backwaghen' van mijnheer Odevaere, procureur en griffier van Nevele (1698)*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 61-63.
- Devriese (Luc)**. *Kiekens en ander gevogelte te koop in de schaduw van het Gentse belfort : Poeldenier - kippenslachter (en traiteur?) Massin in de Mageleinstraat, anno 1768*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 59-62.
- Devriese (Luc)**. *Massale hoeveelheden boter en snuiftabak in heel verschillende achttiende-eeuwse kruidenierszaken (Gent, 1710-1768)*. Van Mensen en Dingen.

- Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 28-48.
- Devriese (Luc), De Leu (Gilbert).** *Paardensmeden in het Gentse stadscentrum (1744-1789)*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 69-73.
- Devriese (Luc), De Leu (Gilbert).** *Een paardentravalje aan de Gentse Sint-Niklaaskerk*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 64-66.
- Devriese (Luc).** *De 'wijnckel' van apotheker Stijl in 1698*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 55-58.
- Devriese (Luc).** *Een winkel is een hoek... ... Of heeft minstens een typisch winkelvenster. Winkelvasters en winkelpuien in het 17de- en vroeg-18de-eeuwse Gent*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 4-19.
- Ducatteeuw (Etienne).** *Driehonderd jaar Gentsebaan (2)*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 119-163.
- Dupont (Adrien).** *Les initiatives des échevins d'Ath en matière d'urbanisme lié à l'eau, 1697-1788*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 107-134 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Duvosquel (Jean-Marie).** *La joyeuse entrée de Georges de Halluin, seigneur de Comines, dans sa ville en 1512 : un cortège et une cérémonie symboliques*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 135-154 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Enderman (Maarten W.).** *Structural timber in 15th- and 16th-century town houses in 's-Hertogenbosch (The Netherlands) : Recent research on supporting structures*. In : **Fraiture (Pascale) (ed.)**. *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture*. Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, pp. 46-65 (Scientia artis 12).
- Engineer (Urmi).** *Sugar Revisited : Sweetness and the Environment in the Early Modern World*. In : **Gerritsen (Anne), Riello (Giorgio) (eds.)**. *The global lives of things : The material culture of connections in the early modern world*. London, New York, Routledge, 2016, pp. 198-220.
- Gamero Rojas (Mercedes).** *Flamencos en la Sevilla del siglo XVII : actividades económicas entre Europa y América*. In : **Iglesias Rodríguez (Juan José), García Bernal (José Jaime) (eds.)**. *Andalucía en el mundo Atlántico moderno : Agentes y escenarios*. Madrid, Sílex, 2016, pp. 287-310 (Sílex universidad).
- Gerritsen (Anne).** *Domesticating Goods from Overseas : Global Material Culture in the Early Modern Netherlands*. *Journal of Design History*, 29, 2016, 3, pp. 228-244 [<https://doi.org/10.1093/jdh/epw021>].
- Gerritsen (Anne), Riello (Giorgio).** *The global lives of things : Material culture in the first global age*. In : **Gerritsen (Anne), Riello (Giorgio) (eds.)**. *The global lives of things : The material culture of connections in the early modern world*. London, New York, Routledge, 2016, pp. 1-28.
- Gerritsen (Anne), Riello (Giorgio) (eds.)**. *The global lives of things : The material culture of connections in the early modern world*. London, New York, Routledge, 2016, xvi-265 p.

- Huys (Paul).** *Antoon de Caigny (1719-1793), baljuw en stadsgriffier van Deinze en zijn Tieltsse familie.* Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek, 2016, 83, pp. 105-138.
- Jiménez Montes (Germán).** *Los inicios de una nación : Mercaderes flamencos en Sevilla durante el reinado de Felipe II.* In : **Iglesias Rodríguez (Juan José), García Bernal (José Jaime) (eds.).** *Andalucía en el mundo Atlántico moderno : Agentes y escenarios.* Madrid, Silex, 2016, pp. 215-241 (Silex universidad).
- Jiménez Montes (Germán).** *Sevilla, puerto y puerta de Europa : la actividad de una compañía comercial flamenca en la segunda mitad del siglo XVI.* Studia historica. Historia moderna, 38, 2016, 2, pp. 353-386 (Ejemplar dedicado a : *Crisis familiares y curso de vida en la España Moderna*).
- Jous (Léon).** *Une grâce... Impériale en faveur d'un Ecaussinnois en 1781.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 174, pp. 54-56.
- Kempeneers (Paul).** *Hofstad in de Plumstraat in Brussel (1685).* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 275-276.
- Lahouste (Jean-Philippe).** *Le Temple, fief de Comines à Warneton-Bas (XVIe - XVIIIe siècle).* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 41-52.
- Lombaerde (Piet).** *Antwerp Architecture and Urbanism from the Calvinist Period until the Twelve Years' Truce (1577-1609).* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 70-79 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Mateus (Susana Bastos) (coord.), Vieira (Carla) (coord.), Fátima Reis (Maria) (prefácio).** *Mendes Benveniste : uma família sefardita nos alvares da Modernidade.* Lisboa, Cátedra de Estudos Sefarditas «Alberto Benveniste», 2016, 159 p.
- Parmentier (Isabelle).** «Faire bans, édits et ordonnances» : *Le règlement de police de Charleroi de 1779.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 379-398 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Puttevils (Jeroen).** *The Lure of Lady Luck : Lotteries and Economic Culture in the Fifteenth- and Sixteenth-Century Low Countries.* In : **Zollinger (Manfred) (ed.).** *Random riches : Gambling Past & Present.* London, Routledge, 2016, pp. 57-71.
- Puttevils (Jeroen).** *Trading Silks and Tapestries in Sixteenth-Century Antwerp.* In : **Lambert (Bart), Wilson (Katherine Anne) (eds.).** *Europe's rich fabric : The consumption, commercialisation, and production of luxury textiles in Italy, the Low Countries and neighbouring territories (fourteenth-sixteenth centuries).* Farnham [etc], Ashgate, 2016, pp. 131-157.
- Riguelle (William).** *Le chien dans la rue aux XVIIe et XVIIIe siècles : Le cas des villes du sud de la Belgique.* Histoire urbaine, 2016, 3 (n° 47), pp. 69-86 [DOI : 10.3917/rhu.047.0069; URL : <https://www.cairn.info/revue-histoire-urbaine-2016-3-page-69.htm>].
- Rivière (Mathilde).** «La réfection de la maison de monseigneur le duc» : *Pour une étude de la prison de Namur au XVe siècle à partir des comptes de construction.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 2, pp. 89-125.
- Rousman (Corentin).** *Une révolution pour le Lumeçon? La ducasse de Mons à travers les troubles des réformes autrichiennes de la fin du 18e siècle.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien)**

- (dir.). *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 473-494 (Études et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Ryckebusch (Olivier)**. *Dunkerque et les populations étrangères au XVIIIe siècle*. Revue historique de Dunkerque et du Littoral, 2016, 49, pp. 29-40.
- Schalley (Niels), Thijs (Hannah), Van Cauteren (Katharina)**. *Voor God en Geld : Gouden tijd van de Zuidelijke Nederlanden*. Gent, OKV, 2016, 40 p. (Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 54, 2016, extra 4).
- Simon (Nicolas)**. *Chacun pour soi(e)? Lobbying, stratégies économiques et commerce international dans le secteur de la soie aux Pays-Bas espagnols (1618)*. Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 39, s.p. (En ligne) [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=327>].
- Soetaert (Alexander)**. *Une espèce de déluge dans la ville... Inondations urbaines à Namur aux Temps modernes*. Namur, Les amis de la citadelle de Namur, 2016, 112 p. [Traduit du néerlandais / Vertaald uit het Nederlands].
- Soetaert (Alexander)**. *Stedelijke overstromingen en overheidsinterventie : De casus van het vroegmoderne Namen*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 2, pp. 26-43.
- Sosnowska (Philippe), Goemaere (Éric)**. *The reconstruction of Brussels after the bombardment of 1695 : An analysis of the recovery through an archaeological and historical study of the use of bricks*. Construction History : International Journal of the Construction History Society, 31, 2016, 2, pp. 59-80 [<https://www.jstor.org/stable/26476236>].
- Swinnen (Herman)**. *Aankopen voor de administratie anno 1700 [Een keerssnutter, een muijseval en een santschotel]*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, p. 211.
- Van Aerde (Marc)**. *Het Ruggelveld en de aanleg van de Turnhoutsebaan tot Schilde (1745-1750)*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 1, pp. 3-16.
- Van Belle (Jean-Louis)**. *Les baux de carrières de marbres wallons au temps du Roi Soleil : Rance et Solre-Saint-Géry (1628-1742)*. Bruxelles, Éditions Safran, 2016, 158 p. (Histoire 8).
- Van den Abeele (Andries)**. *De Gilde van Sint-Sebastiaan in een woelige tijd (1578-1584) : Lezen tussen de lijntjes*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 3, pp. 160-168.
- Van Hofstraeten (Bram)**. *The Organization of Mercantile Capitalism in the Low Countries : Private Partnerships in Early Modern Antwerp 1480-1620*. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 13, 2016, 2, pp. 1-24 [DOI: <http://doi.org/10.18352/tseg.19>].
- Van Hofstraeten (Bram)**. *Private Partnerships in Seventeenth-Century Maastricht*. In : **Van Hofstraeten (Bram), Decock (Wim) (eds.)**. *Companies and company law in late medieval and early modern Europe*. Leuven, Paris, Peeters, 2016, pp. 115-148 (Iuris scripta historica 29).
- Vanruysseveldt (Vicky)**. *Travelling without risks? Itinerant entertainers in the Duchy of Brabant and their uses of passports at the end of the eighteenth century*. Cultural and Social History, 13, 2016, 4, pp. 437-450 [<https://doi.org/10.1080/14780038.2016.1237449>].
- Vanvolsem (Johan)**. *Halle in de 16de eeuw*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, pp. 40-41.

Verhoeven (Gerrit). *How do these foreigners blend in? Migration and integration in late eighteenth-century Antwerp (1715-92).* Cultural and Social History, 13, 2016, 2, pp. 161-177 [https://doi.org/10.1080/14780038.2016.1166410].

Vrancken (Josie). *De buren van het Sint-Veerleplein : Een microstudie naar de organisatie, participatie en interactie van een Gentse buurt in de zeventiende en achttiende eeuw.* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 63-92.

2. *La société, l'évaluation des fortunes et niveau de vie, les mentalités, la vie quotidienne – De maatschappij, fortunepeilingen en levensstandaard, de mentaliteiten, het dagelijkse leven*

Bernaerts (Leon). *De jeugd in de zestiende eeuw.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 1, p. 6.

Boussemaere (Noël). *Een verijdelde plundering van granen in Steenstrate op vrijdag 31 januari 1766.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 2, pp. 165-178.

Bruneel (Claude). *Les ventes publiques en Brabant au XVIIIe siècle : Formes et procédures.* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 413-427 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).

Callewier (Hendrik). *Ruimtelijke ordening en armenzorg in een premoderne stad : De "gemene weide" van Kortrijk.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 1, pp. 5-38.

Capelle (Kaat). *Moord in de kasselrij Ieper in de achttiende eeuw.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 1, pp. 77-84.

Codron (Bruno). *Winnoc Van Peene, une figure de Rexpoëde au XVIe siècle.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, pp. 30-31.

De Boeck (Dirk). *Jaargetijden in de kerk van Mere met een brooddeling voor de armen in het jaar 1506.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 1, pp. 15-18.

De Boule (Luc). *Een nieuwjaarsbrief uit 1793.* Melse Tijdingen, 2016, 24, pp. 148-155.

De Groot (S.). *Een verband tussen de oude sage 'de priesteragehond' uit Vinkt en een moord uit 1526.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 4, pp. 6-8.

Evers (Kristof). *Boel in de Bergen op den Zoom [= herberg] : Een beknopte eindgeneriek.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 3, pp. 34-39.

Jammart (Maurice René). *Huwelijksdispensaties in Vlaanderen en Brabant : XVIIe-XVIIIe eeuw.* [Halle], René Maurice Jammart, 2016, 198 p.

Jonckheere (Tony). *Overspel te Eernegem.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, pp. 21-22.

Levens (Pierre). *Genoeg oorlog! Mechelen na de Vrede van Munster : Het dagelijks leven in Mechelen en omgeving uit het dagboek van een Hollander in 1653-1655 : Reizen, leven, vermaak, misdaad en religie.* Mechelen, Pierre Levens, 2016, 256 p.

Libert (Marc). *Production et consommation de bière dans les couvents et abbayes du Brabant au XVIIIe siècle.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 15-21.

- Lievens (Lode).** *Het bewogen leven van een vondeling uit Brussel, Begga Macqué (alias Anna Maria Moris)*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 4, pp. 97-104.
- Luyckx (Herman).** *Dragonders krijgen op hun donder te Wijnegem (1791)*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 2, pp. 18-25.
- Musin (Aude).** *La place des bâtards dans les processus de vengeance et les guerres privées entre familles*. In : **Avignon (Carole) (dir.)**. *Bâtards et bâtardises dans l'Europe médiévale et moderne*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 359-368.
- Ockeleij (Jaak).** *Een karos voor markies de Cotereau (1663)*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 4, pp. 124-126.
- Parmentier (Romain).** *Dans l'ombre d'un pendu : Justice et mentalités autour du suicide à la fin du XVIIe siècle*. XVIIe siècle, 271, 2016, 2, pp. 303-326.
- Pieters (Marnix).** *La cultura material de comunidades pesqueras medievales en el condado de Flandes y el comercio internacional. El caso de Walraversijde, un pueblo de pescadores abandonado en el siglo XVII (Ostende, Bélgica, costa del Mar del Norte)*. In : **S.n.** *Actas del V Congreso Internacional de Arqueología Subacuática (IKUWA V)*. [S.l.], Ministerio de Educación Cultura y Deporte, Subdirección General de Documentación y Publicaciones, 2016, pp. 769-778.
- Reinders (Sophie).** *'Social Networking is in Our DNA' : Women's Alba Amicorum as Places to Build and Affirm Group Identities*. In : **van der Poel (Dieuwke), Grijp (Louis Peter), van Anrooij (Wim) (eds.)**. *Identity, Intertextuality, and Performance in Early Modern Song Culture*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 150-177 (Intersections : Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 43).
- Robert (Yves).** *Une lettre envoyée d'Ath le 12 octobre 1720*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 290), pp. 222-225.
- Roelens (Jonas).** *'Spaensche Pepers' en een 'Schrickelyck Quaet' : Sodomie in 18de-eeuws Brugge*. Historica (Vereniging voor Gendergeschiedenis), 39, 2016, 2, pp. 3-7.
- Schoon (Edmond).** *Bescherming van een onwettig kind te Meldert in het jaar 1714*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 328-331.
- Strijbosch (Carla).** *The Many Shades of Love : Possessions and Inscribers of Sixteenth-Century Women's Alba*. In : **van der Poel (Dieuwke), Grijp (Louis Peter), van Anrooij (Wim) (eds.)**. *Identity, Intertextuality, and Performance in Early Modern Song Culture*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 178-208 (Intersections : Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 43).
- Swinnen (Herman).** *Vondeling te Jezus-Eik*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, p. 212.
- Swinnen (Herman).** *Een wel gelegen afspanning genaamd den Leopoldus*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 2, pp. 89-111.
- Van Acker (Lucien).** *Kwezels en dibben in Ardooe in de Oostenrijkse Tijd (1720-1795)*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooe-Koolkamp, 2016, 12, pp. 71-84.
- Van Acker (Lucien).** *De wilde klokkenluiders uit de Scheldevallei*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 352-355.
- van der Poel (Dieuwke).** *Exploring Love's Options : Song and Youth Culture in the Sixteenth Century Netherlands*. In : **van der Poel (Dieuwke), Grijp (Louis Peter), van Anrooij (Wim) (eds.)**. *Identity, Intertextuality, and Performance in Early Modern*

- Song Culture*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 209-239 (Intersections : Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 43).
- Vangeel (Luc)**. *Onderhoudspflicht in de achttiende eeuw te Rijmenam, Haacht en Wakkerzeel*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 25-29.
- Vangeel (Luc)**. *Onderhoudspflicht in de achttiende eeuw te Rijmenam, Haacht en Wakkerzeel (aanvulling)*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 2, pp. 128-133.
- Van Poucke (André)**. *Eind 17e Eeuw : Een kerkelijk huwelijk ontbonden*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 2, p. 46-47.
- Van Reyn (Geert) (red.)**. *De pest te Leuven : 1634-1636 : De kapucijnen en de zorg om de mens*. Leuven, Peeters, 2016, XII-400 p. (Memorabilia Lovaniensia 2).
- Vergauwen (Benjamin), Vergauwen-Doggen (Katrien)**. *Recht op Doel! Het PolderMAS verwierf het octrooi van de Sint-Sebastiaanshandbooggilde van Kallo (1698)*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring “Het Land van Beveren”, LIX, 2016, 2, pp. 94-98.
3. *Les campagnes, seigneurs et seigneuries, paroisses et villages, paysans et l'agriculture – Het platteland, heren en heerlijkheden, parochies en dorpen, boeren en landbouw*
- Benoit (Filips)**. *De belastingen van Waregem in 1602*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), 2016, 44, pp. 351-375.
- Bernard (Joseph)**. *La Ferme au Chesne à Durbuy, gentilhomme des Marckloff et de Nicolas de Blier : (XVIème et XVIIème siècles)*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 135, pp. 37-59.
- Bruyneel (Guido)**. *De Gemene en Loweiden contra Zevekote : Een proces in 1620-1622*. Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, pp. 90-141.
- Croket (Benny)**. *Bornemse rundveehouders in 1772*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, pp. 8-18.
- Croket (Benny), Vangassen (Chris), Calus (Achiël)**. *Hingense rundveehouders in 1779*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2016, 27, pp. 23-32.
- De Keyzer (Maïka), van Onacker (Eline)**. *Beyond the flock. Sheep farming, wool sales and social differentiation in a sixteenth-century peasant society : the Campine in the Low Countries*. The Agricultural History Review, 2016, 64, pp. 157-180.
- D'hooge (Wim)**. *Een wissel tussen Hoevenen en Ekeren : Een ruil in het geestelijke maar niet in het wereldlijke*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 4, pp. 35-38.
- Donche (Pieter)**. *De verkoop van de heerlijkheid Eke in 1540*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 209-268.
- Eylenbosch (Ernest)**. *Met eikelvarkens van Saint-Ghislain naar Leuven in het jaar 1507*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 4, pp. 49-55.
- Hoppenbrouwers (Patrick)**. *Belastingen in de 17de eeuw*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 53-63.
- Laroy (Peter)**. *Rentboek uit 1620 duikt terug op*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring “Arthur Verhoustraete” Aalter, 39, 2016, 2, pp. 65-66.
- Notteboom (Hugo)**. *Schoonmaken en verdiepen van de Lieve (1609-1613)*. Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Historisch Genootschap van het Meetjesland, 2016, 67, pp. 143-152.

Pieters (Marcel). *Molensprokkel : Octrooi voor het oprichten van een rosmolen te Lokeren [1794]*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 1, pp. 30-35.

Van Roosbroeck (Filip). *Discussie, statistiek en standaardformulieren : De veepest in de Oostenrijkse Nederlanden en haar bronnen (1769-1785)*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 2, pp. 44-59.

e. *La vie religieuse – Het kerkelijk leven*

1. *Le protestantisme – Het protestantisme*

Beel (Chris). *De Beeldenstorm : Volksopstand in de Nederlanden en speciaal in het Westkwartier*. Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 4, pp. 69-84.

Cannuyer (Christian). *La diffusion des idées protestantes à Ath et dans sa châtellanie au XVIe et au début du XVIIe siècle. Deux approches*. In : **Dandoy (Marc) (dir.)**. *Ath 1572/1573 : Mémoires pour l'avenir : De la tolérance vers la liberté*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2015, pp. 47-94 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 27).

Decavele (Johan). *Dopers uit Zuidwest-Vlaanderen op de brandstapel in Rijsel in 1563 : De broederschappen van Nieperke, Zwevegem en Halewijn*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 12-26.

Decavele (Johan). *Geloofsvluchtelingen uit Ieper in Norwich : Commentaar bij recent onderzoek van Alastair Duke*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 142-149.

Decavele (Johan). *Protestanten in het Land van Waas in de zestiende eeuw*. Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2016, 119, pp. 27-92.

De Zutter (Joris). *Te triest om 't al te vertellen : Beeldenstorm in Gent, 1566 : Het ooggetuigenverslag van Marcus van Vaernewijck*. Gent, Snoeck, 2016, 135 p.

Gysen (Paul). *450 jaar Beeldenstorm in Berchem - Deel 1*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 125, pp. 14-21.

Gysen (Paul). *450 jaar Beeldenstorm in Berchem - Deel 2*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 126, pp. 26-32.

Harline (Craig E.). *Jacobs vlucht : Een familiesaga uit de Gouden Eeuw*. Nijmegen, Vantilt, 2016, 351 p.

Joos (Willy). *Charles Standaert, doopsgezind en eigenwijs*. Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2016, 67, pp. 99-142.

Lottin (Alain). *La révolte des Gueux en Flandre, Artois et Hainaut : Politique, religion et société au XVIe siècle*. Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2016, 192 p. (Histoire et civilisations).

Marnef (Guido). *Antwerpen : Jacob Propst, Wilhelm von Oranien und Philipp Marnix von St. Aldegonde*. In : **Welker (Michael) (Hrsg.) (u.a.)**. *Europa reformata : Reformatiionsstädte Europas und ihre Reformatoren*. Leipzig, Evangelische Verlagsanstalt, 2016, pp. 25-34.

Marnef (Guido). *Erasmus of Rotterdam and his influence on the development of the protestant reformation in the Southern Netherlands : Erasmus of Rotterdam Birthday Lecture 2013*. Yearbook / Erasmus of Rotterdam Society, 36, 2016, 1, pp. 35-52 [URL : <https://doi.org/10.1163/18749275-03601002>].

Scheerder (Jozef), Decavele (Johan) (red.), Janssens (Gustaaf) (red.). *Het Wonderjaar te Gent 1566-1567*. Gent, Academia Press, 2016, IV-276 p. (Verhandelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent 36).

- Temmerman (Johan).** *Maarten Luther : 500 jaar reformatie*. Brussel, ASP, 2016, 223 p.
- Van Acker (Lucien).** *Geeraert Luyckens, beeldstormer*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooe-Koolskamp, 2016, 12, p. 100.
- Van Bruaene (Anne-Laure), Jonckheere (Koenraad), Suykerbuyk (Ruben) (eds.).** *Beeldenstorm : Iconoclasm in the Low Countries*. BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 1, 176 p. [Special issue].
- Van Dessel (Frank).** *De Beeldenstorm in Antwerpen en de St.-Bernardusabdij te Hemiksem*. HemikSem – HK HeymiSSen vzw, 21, 2011, 2, p. 15.
- Van De Venne (Hans).** *Cornelius Rekenarius Hulstensis, drukker en schoolmeester in het Calvinistisch Gent (1579-1585)*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 4-5, pp. 266-275.
- Verberckmoes (Johan).** *Loud voices. Emotions in the Reformation*. In : **Eusterschulte (Anne), Wälzholz (Hannah) (eds.).** *Anthropological Reformations – Anthropology in the Era of Reformation*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2015, pp. 33-53 (Refo500 Academic Studies (R5AS) 28).
- Weis (Monique).** *Le contexte politique et religieux des anciens Pays-Bas en 1573. Protestantisme et répression*. In : **Dandoy (Marc) (dir.).** *Ath 1572/1573 : Mémoires pour l'avenir : De la tolérance vers la liberté*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2015, pp. 9-16 (Études et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 27).

2. *L'église catholique : l'organisation, les séculiers, les réguliers, la doctrine, la pratique religieuse, les saints – De katholieke kerk : de inrichting, seculiere geestelijkheid, de religieuzen, de leer, de godsdienstpraktijk, de heiligen*

- Bauwens (Michal).** *Under Construction? The Catholic Community in Ghent after the Beeldenstorm*. In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Jonckheere (Koenraad), Suykerbuyk (Ruben) (eds.).** *Beeldenstorm : Iconoclasm in the Low Countries*, 131, 2016, 1, pp. 81-98 [<https://www.bmgm-lchr.nl/articles/10.18352/bmgm-lchr.10180/>].
- Bernaerts (Leon).** *Een moeilijke pastoor te Willebroek in 1688*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, pp. 14-15.
- Bollaert (A.).** *Poeselse kerklijken in de 18de eeuw*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 3, pp. 79-87.
- Clemens (Theo).** *Een handgeschreven gebedenboek uit 1644 voor een zelfstandig wonend lid van de Derde Orde van Franciscus*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 349-353.
- Corne (Bavo).** *De Kortrijkse Sint-Maartenskerk tijdens de Contrareformatie*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 1, pp. 45-65.
- Daras (Hervé).** *Cervantes (+ 1616) en de trinitariërs in West-Vlaanderen*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 441-464.
- Daras (Hervé).** *De Trinitariërs in de Leiestreek*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 285-289.
- De Boer (David).** *Picking up the Pieces : Catholic Material Culture and Iconoclasm in the Low Countries*. In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Jonckheere (Koenraad), Suykerbuyk (Ruben) (eds.).** *Beeldenstorm : Iconoclasm in the Low Countries*. BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 1, pp. 59-80 [<https://doi.org/10.18352/bmgm-lchr.10179/>].
- Delfosse (Annick).** *Les reliques des catacombes de Rome aux Pays-Bas : Acteurs, réseaux, flux*. In : **Baciocchi (Stéphane), Duhamelle (Christophe) (dir.).** *Reliques romaines :*

Invention et circulation des corps saints des catacombes à l'époque moderne. Rome, École française de Rome, 2016, pp. 263-286 (Collection de l'École française de Rome 519).

- Desmette (Philippe)**. *La fête en question : Attentes et réactions du monde ecclésiastique face aux fêtes d'obligation dans la province de Cambrai (milieu XVIe - début XVIIIe siècle)*. Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 38, s.p. [En ligne] [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=300>].
- Devos (Patrick)**. *De visitatiememoranda van bisschop Antoon Triest in het Scheldeveld : Deel 1 (Afsnee, [De Pinte], Deurle)*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 277-312.
- Devos (Patrick)**. *De visitatiememoranda van Bisschop Antoon Triest in de toenmalige dekenij Oudenaarde (1624-1654)*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 135-226.
- d'Orléans (Pierre Joseph), Earl of Ellesmere (coll.), Henry (Richard) (coll.)**. *History of the two Tartar conquerors of China : Including the two journeys into Tartary of Father Ferdinand Verbiest in the suite of the Emperor Kang-hi from the French of Père Pierre Joseph d'Orléans of the company of Jesus*. London, New York, Routledge, 2016, s.p. [First published 2010 by Ashgate Publishing; Reprint of the 1854 edition published by the Hakluyt Society] [Online resource, e-book] [DOI: 10.4324/9781315586922].
- Ems (Gregory)**. *L'emblématique au service du pouvoir : La symbolique du prince chrétien dans les expositions emblématiques du collège des jésuites de Bruxelles sous le gouvernement de Léopold-Guillaume (1647-1656)*. Louvain-la-Neuve, UCL Presses Universitaires de Louvain, 2016, XIV-362 p. (L'atelier d'Erasmus 1).
- Fraipont (Albert)**. *Dom Spirlet, abbé des affaires... et homme d'affaires au fil de quatre années de correspondance (1760-1764)*. Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2016, 8, pp. 39-59.
- François (Wim)**. *The Moerentorf Bible*. In : **Den Hollander (August) (ed.)**. *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp*. Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 14-15.
- Gibbons (Katy)**. *English catholics and the continent*. In : **Smuts (R. Malcolm) (ed.)**. *The Oxford Handbook of the Age of Shakespeare*. Oxford, Oxford University Press, 2016, pp. 367-383.
- Golvers (Noël)**. *Jesuit Correspondence from China : The two "Tartary Letters" of Ferdinand Verbiest, SJ (1682 & 1683) and their oldest printed edition (Paris, 1684) as a case study*. Sino-Western Cultural Relations Journal, 38, 2016, pp. 43-58.
- Goodrich (Jaime)**. *Authority, gender, and monastic piety : Controversies at the English Benedictine convent in Brussels, 1620-1623*. British Catholic History, 33, 2016, 1, pp. 91-114 [DOI : <https://doi.org/10.1017/bch.2016.7>].
- Guignet (Philippe)**. *La bibliothèque de la collégiale Saint-Pierre de Lille au XVIIIe siècle. Portée, sens et limites de l'ouverture de la première bibliothèque publique de la France du Nord*. In : **Boniface (Xavier), Vienne (Frédéric) (dir.)**. *Histoire(s) du diocèse de Lille : Actes du colloque organisé par les Archives diocésaines de Lille, Villeneuve-d'Ascq et Lille, 28-29 mai 2013*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 39-50 (Revue du Nord. Hors série, Collection histoire 33).
- Harline (Craig), Van Mulder (Jonas)**. *Miracle Books*. In : **Den Hollander (August) (ed.)**. *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp*. Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 18-19.

- Jostes (Aloysia).** *Das Kapitel von Windesheim und die 'secta Lutherana'*. Ons Geestelijk Erf. Tijdschrift voor de geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden. Journal for the History of Spirituality in the Low Countries, 87, 2016, 1-2, pp. 142-178 [DOI : 10.2143/OGE.87.1.3200543].
- Levens (Pierre).** *Kapucijnen in Mechelen gebaseerd op een dagboek uit 1654*. Mechelen, Pierre Levens, 2016, losbladig (Capuchins in the Low Countries. Studies (Leuven) 17).
- Leysens (Agathe).** *Pouvoir municipal et vie paroissiale en Flandre maritime au XVIIIe siècle*. In : **Boniface (Xavier), Vienne (Frédéric) (dir.)**. *Histoire(s) du diocèse de Lille : Actes du colloque organisé par les Archives diocésaines de Lille, Villeneuve-d'Ascq et Lille, 28-29 mai 2013*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 39-50 (Revue du Nord. Hors série, Collection histoire 33).
- Lottin (Alain).** *Progrès, affirmation et éradication de la «Nouvelle religion» dans la châtellenie de Lille au XVIe siècle*. In : **Boniface (Xavier), Vienne (Frédéric) (dir.)**. *Histoire(s) du diocèse de Lille : Actes du colloque organisé par les Archives diocésaines de Lille, Villeneuve-d'Ascq et Lille, 28-29 mai 2013*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 23-38 (Revue du Nord. Hors série, Collection histoire 33).
- Louthan (Howard).** *From the Rhine to the Vistula : The Low Countries, Germany and Religious Reform in Renaissance Poland*. Ons Geestelijk Erf. Tijdschrift voor de geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden. Journal for the History of Spirituality in the Low Countries, 87, 2016, 1-2, pp. 179-199 [DOI : 10.2143/OGE.87.1.3200544].
- Maes (Ronny).** *Een bruidschat voor een seminarist*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 2, p. 48.
- Masingarbe (Philippe).** *À propos de la devise de l'abbé Alexandre Van de Walle (1680-1761)*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, pp. 10-11.
- McGinn (Bernard).** *A Sixteenth-Century Mystical Renaissance in the Eastern Netherlands*. Ons Geestelijk Erf. Tijdschrift voor de geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden. Journal for the History of Spirituality in the Low Countries, 2016, 87, pp. 28-49 [DOI : 10.2143/OGE.87.1.3200538].
- Meeus (Hubert).** *Johannes David, Christeliicken waersegher*. In : **Den Hollander (August) (ed.)**. *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp*. Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 16-17.
- Melion (Walter).** *Prayers and Spiritual Exercises*. In : **Den Hollander (August) (ed.)**. *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp*. Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 24-25.
- Moerman (Manon).** *Het episcopaat van Servaas de Quinckere, zevende bisschop van Brugge (1630-1639)*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 1, pp. 47-80.
- Ockeley (Jaak).** *De martelaren van Gorcum*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 3, pp. 373-412.
- Ockeley (Jaak).** *Rond het sterfhuys van pastoor Jan Ardenois van Meldert 1678-1679*. De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 457-468.
- Peeters (Paul).** *Geschil in verband met de rekening van het kerkorgel van de Sint-Martinuskerk*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, pp. 213-215.

- Pieters (Marcel).** *De Gilde of Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van de Heilige Scapulier van den Berg Carmel te Daknam uit 1732.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 3, pp. 147-156.
- Schepers (Kees).** *Less is More : Fewer Assumptions to better Understand the 'Arnhem Mystical Sermons' and their Context.* Ons Geestelijk Erf. Tijdschrift voor de geschiedenis van de vroomheid in de Nederlanden. Journal for the History of Spirituality in the Low Countries, 2016, 87, pp. 50-74 [DOI : 10.2143/OGE.87.1.3200539].
- Somers (Annelies).** *Wat als...? Een vroegmoderne denkoefening over de unie van de Gentse kapitels van Sint-Veerle en Sint-Baafs.* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 47-62.
- Thibaut (Christian).** *Les curés d'Ocquier sous l'Ancien Régime.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 136, pp. 12-20.
- Tihon (André).** *Les revenus et les charges du clergé du doyenné de Genappe en 1787.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 4, pp. 292-318.
- Van Acker (Jan).** *Een gokje op een Compostellareis van Victor Masin in 1515?* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 303-307.
- Van Acker (Jan), Van Acker (Lucien).** *Meningsverschillen in de Veurnse Sint-Niklaasabdij in de eerste helft van de 17de eeuw.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 385-406.
- Van Bruaene (Anne-Laure).** *Embodied piety : Sacrament houses and iconoclasm in the sixteenth-century Low Countries.* In : **Van Bruaene (Anne-Laure), Jonckheere (Koenraad), Suykerbuyk (Ruben) (eds.).** *Beeldenstorm : Iconoclasm in the Low Countries.* BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 1, pp. 36-58 [DOI : <https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10178>].
- Van de Voorde (Eddy), Vankeerberghen (Jos).** *Regularisatie van 17de eeuwse kerken h. geestrekeningen : Bijdrage tot de plaatselijke geschiedenis van Diegem en omstreken (1615-1623).* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 145-164.
- Van Doninck (Femke).** *Utopische verbeeldingskracht in religieuze emblemata.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 2, pp. 6-7.
- Verheggen (Evelyne).** *Spiritual Virgins and their Passion for Devotional prints.* In : **Den Hollander (August) (ed.).** *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp.* Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 26-27.
- Williams (Richard G.) (ed.).** *Mannock Strickland (1683-1744), agent to English convents in Flanders : Letters and accounts from exile.* Suffolk, Boydell & Brewer, 2016, 341 p. (Catholic Record Society Publications 86).

3. *Le jansénisme, la franc-maçonnerie, le judaïsme, la sorcellerie – Het jansenisme, de vrijmetselarij, het judaïsme, hekserij*

- Castell (Pau).** *La figura de la bruixa en l'obra de Hieronymus Bosch.* Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 205-224 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- De Groote (S.).** *Vermeende hekserij en heksenvervolging in het Land van Nevele.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 4, pp. 26-28.
- De Poorter (Matthias).** *Tentoonstelling : Vrouwen op bezems : De heksen van Bruegel.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 2, pp. 17-21.

- Desmette (Philippe).** *Un enjeu doctrinal entre jansénistes et anti-jansénistes : Le Séminaire de Tournai à la charnière des XVIIe et XVIIIe siècles.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 255-276.
- Monballyu (Jos).** *Heksenvervolgingen in Poperinge (1650-1677).* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 2, pp. 217-266.
- Monballyu (Jos).** *De terechtstelling van een duivelse moordenaar op 23 februari 1673 in Poperinge.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 1, pp. 177-183.
- Tirez (Luc).** *De Ferrara en Jan Van Steene.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 2, pp. 41-43.
- Tirez (Luc).** *De laatste jaren van Jan Van Steene in Stekene [Heksenverbranding].* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, pp. 2-6.
- Van Meerbeeck (Michel).** *Autour de la saisie des pièces jansénistes à Bruxelles (1703). Bilan et perspectives.* Revue d'Histoire ecclésiastique. Louvain Journal of Church History, 111, 2016, 1-2, pp. 80-91 [<https://doi.org/10.1484/J.RHE.5.110723>].
- Vanysacker (Dries).** *Enlightenment and Witchcraft. The Dangers of Denying the Existence of the Devil.* In : **Behringer (Wolfgang), Lorenz (Sonke), Bauer (Dieter R.)**. (Hrsg.). *Späte Hexenprozesse. Der Umgang der Aufklärung mit dem Irrationalen.* Gütersloh, Verlag für Regionalgeschichte, 2016, pp. 25-34 (Hexenforschung 14).
- Vervoort (Reinilde).** *Waarom zijn de heksen van Bruegel?* Museumbulletin (Brugge), 36, 2016, 1, pp. 10-11.
- Weber (Jean-Pol).** *Deux sorciers «blancs» dans la seigneurie de Mirwart à la fin du XVIe siècle [Two 'White' Sorcerers in the Seigneurie of Mirwart at the End of the Sixteenth Century].* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 68, 2016, 4, pp. 435-452.

f. *La vie culturelle – Het culturele leven*

1. *Les courants de pensée, l'humanisme, l'imprimerie, la situation linguistique – Geestelijke stromingen, het humanisme, de drukkunst, taaltoestanden*

- Achterhuis (Hans).** *Voorwoord.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon)** (eds.). *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 7-16.
- Balbontín Noval (Delia).** *Los Bellerio, libreros en Sevilla de origen flamenco.* In : **Iglesias Rodríguez (Juan José), García Bernal (José Jaime)** (eds.). *Andalucía en el mundo Atlántico moderno : Agentes y escenarios.* Madrid, Sílex, 2016, pp. 737-764 (Sílex universidad).
- Bertrand (Gilles), Cayuela (Anne), Del Vento (Christian), Mouren (Raphaële)** (dir.). *Bibliothèques et lecteurs dans l'Europe moderne (XVIIe – XVIIIe siècles).* Genève, Droz, 2016, 532 p. (Bibliothèque des lumières 88).
- Cock (Marcel).** *De humanistengroep rond de 'editio princeps' van Thomas More's 'Utopia' (1516).* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 3, pp. 221-256.
- Cools (Hans).** *Europe-America-Utopia : Visions of an Ideal World in the Sixteenth Century.* In : **Van der Stock (Jan)** (ed.). *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More.* Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 21-30.
- Coppens (Chris).** *Documenting the Early Modern Book World : Inventories and Catalogues in Manuscript and Print.* Publishing History : The history of the production, distribution, and consumption of text and image, 2016, 76, pp. 91-95.

- Coronel Ramos (Marco Antonio), Ferrando i Francés (Antoni) (e.a.).** *Juan Luis Vives : el humanista y su entorno.* València, Institució Alfons el Magnànim, Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 2016, 647 p.
- De Baets (Peter).** *De 16de-eeuwse Brugse vertaler Martinus Everaert.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 37-43.
- De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, 382 p.
- De Bom (Erik), Van Houdt (Toon).** *Inleiding. De ondraaglijke lichtheid van de utopie.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 17-34.
- De Bom (Erik).** *Van politieke blauwdruk tot volwaardige roman : Verkenning van enkele Neolatijnse utopieën.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 32, 2016, 2, pp. 24-33.
- De Bom (Erik).** *Vernuftige instellingen voor ziellose mensen? Over het welvarende maar lege bestaan in Utopia.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 73-102.
- De Bruyn (Natalie), Depuydt (Joost).** *Onbekende 16de-eeuwse Antwerpse grammatica ontdekt in het FelixArchief.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 354-356.
- De Cauter (Lieven).** *Het moment Morus. 'Utopia' in het licht van de 'nieuwe omheiningen van het gemeengoed'.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 279-292.
- De Jong (Jaap).** *Wat als Erasmus ook Nederlands had geschreven? De wonderlijke verhouding van Erasmus tot zijn moedertaal.* Onze taal, 85, 2016, 1, pp. 14-16.
- Del Amo (Elena).** *Lovaina, quinientos años de Utopía.* Viajar : la primera revista española de viajes, 2016, 450, pp. 82-93.
- Delsaerdt (Pierre).** *Primordia : de start van de Antwerpse stads- en kapittelbibliotheek in 1608-1609.* In : **Leerintveld (Ad), Bedaux (Jan) (eds.).** *Historische stadsbibliotheeken in Nederland : Studies over openbare stadsbibliotheeken in de Noordelijke Nederlanden vanaf circa 1560 tot 1800.* Zutphen, Walburgpers, 2016, pp. 134-143 (Bijdragen tot de geschiedenis van de Nederlandse boekhandel – Nieuwe reeks 18).
- De Marchi (Cesare) (a cura di), Mascardi (Agostino).** *La congiura del conte Gio. Luigi de' Fieschi : secondo la prima edizione di Anversa del 1629 e riscontrata sull'edizione veneziana del 1637 e sulla bolognese del 1639, con l'aggiunta delle Opposizioni e della Difesa dell'autore.* Sestri Levante, Gammarò, 2016, 161 p. (I classici).
- de Mûelenaere (Gwendoline).** *Disputatio and dedication : Seventeenth-century thesis prints in the Southern Low Countries.* De Zeventiende Eeuw : Cultuur in de Nederlanden in Interdisciplinair Perspectief, 31, 2015, 2, pp. 24-306.
- Deneire (Tom).** *Erasmus, Viglius van Ayta en het ciceronianisme.* It Beaken : Tydskrift fan de Fryske Akademy, 78, 2016, 1/2, pp. 114-133.
- Deneire (Tom).** *Sermo inter absentes : Aura and Simulated Aura in Justus Lipsius's Letters and Dialogues.* In : **Buskirk (Jessica), Mareel (Samuel) (eds.).** *The Aura of the Word in the Early Age of Print.* New York, London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, pp. 115-129.
- De Schepper (Marcus).** *Het 'gouden boekje' van Thomas More : Een kleine drukgeschiedenis van Utopia, 1516-1750.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 32, 2016, 2, pp. 4-11.
- De Schepper (Marcus).** *Thomas More en de drukpers.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 32, 2016, 2, p. 3.
- De Schepper (Marcus).** *'Utopia' in Leuven 1516-1548-1565/6.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 2, pp. 2-4.

- de Vos (Marjolein).** *De oude drukken van dr. D.A. Wittop Koning : Een rijkelijk gevulde schatkist.* Bulletin Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux = Bulletin Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie, 166, 2016 (Maart - Mars), 130, pp. 52-59.
- Dlabačová (Anna).** *De houtsnede die niet bestond. Een gecorrigeerde afbeelding in het werk van Gerard Leeu.* MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 30, 2016, 1, pp. 28-40.
- Dlabačová (Anna).** *The widow and her books : a pioneering woman in the Antwerp printing trade around 1500.* Bibliologia : An International Journal of Bibliography, Library Science, History of Typography and the Book, 2014, 9, pp. 19-42 [DOI : 10.1400/233283].
- Fagel (Raymond).** *Un humanista entre mercaderes Juan Luis Vives y el mundo comercial de Brujas.* In : **Coronel Ramos (Marco Antonio), Ferrando i Francés (Antoni) (e.a.).** *Juan Luis Vives : el humanista y su entorno.* València, Institució Alfons el Magnànim, Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 2016, pp. 167-198.
- Falzone (Emmanuël).** *Thomas More et Nicolas Everaerts à Louvain (1516-2016).* Journal des tribunaux, 135, 2016, 6663, p. 639.
- Forestié (Georges).** *Recherches sur les bois gravés et polytypés dans le dernier quart du XVIIIe siècle (Hommage à madame Françoise Weil).* Le Livre & l'Estampe : Revue semestrielle de la Société Royale des Bibliophiles et Iconophiles de Belgique, LXII, 2016, 185, pp. 7-102.
- Gerits (Rozewinde).** *The 'Triumphal Procession' of Emperor Charles V and Clement VII in Bologna (1530) : Printing and copying news in the Netherlands. Robert Peril, Nicolas Hogenberg and Martin Lempereur.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 197-218.
- Geudens (Christophe), Verbeke (Demmy).** *Tussen scholastiek en humanisme : Maarten van Dorp, Desiderius Erasmus en Thomas More.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 32, 2016, 2, pp. 14-21.
- Gil (Marc).** *Les derniers enlumineurs du Nord à la Renaissance.* Art et Métiers du Livre : reliure, bibliophilie, estampe, 2016, 314, pp. 18-27.
- Golvers (Noël).** *The earliest examples of Chinese characters printed in the Southern Low Countries (Leuven, 1672; Antwerp, 1683).* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 319-334.
- Hanselaer (Johan).** *Een nieuwe aanwinst! Een uitgave van het werk van Triverius uit 1592.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 2, pp. 39-41.
- Hulsenboom (P.).** *Sending a Message to the Thebans, Poles and Dutch. The First Published Translation of Sarbiewski in the Low Countries and its Appropriation to a Seventeenth-Century Dutch Context.* De Zeventiende Eeuw, 32, 2016, 1, pp. 81-96.
- Imhof (Dirk).** *De boekhandel van de Plantijnse uitgeverij-drukkerij met Medina del Campo in de 16de eeuw en vroeg 17de eeuw.* In : **Sánchez del Barrio (Antonio) (coord.).** *El comercio del libro entre los Países Bajos y España durante los siglos XVI y XVII.* Valladolid, Universidad de Valladolid, 2016, pp. 129-141 (Historia y Sociedad 2) [ed. IV].
- Imhof (Dirk).** *El comercio del libro de la imprenta-editorial de Plantino con Medina del Campo en el siglo XVI y principios del siglo XVII.* In : **Sánchez del Barrio (Antonio) (coord.).** *El comercio del libro entre los Países Bajos y España durante los siglos XVI y XVII.* Valladolid, Universidad de Valladolid, 2016, pp. 29-46 (Historia y Sociedad 2) [ed. IV].
- Imhof (Dirk).** *Het drukken en verkopen van Dodoens' werken door de Plantijnse uitgeverij.* In : **Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.).** *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en*

- zijn betekenis*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 45-52 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Imhof (Dirk)**. *From ascetic workaholics to gentry : Life in the Plantin household*. In : **Geysen (Kris) (e.a.)**. *Museum Plantin Moretus, Antwerp*. Ghent, Snoeck Publishers, 2016, pp. 11-50.
- Imhof (Dirk)**. *The production and distribution of illustrated editions by the Antwerp Plantin Press in the beginning of the 17th century*. In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.)**. *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts*. Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 101-110 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) [“Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel”].
- Imhof (Dirk)**. *Reliable texts attractively presented : The Plantin and Moretus publishing dynasty*. In : **Geysen (Kris) (e.a.)**. *Museum Plantin Moretus, Antwerp*. Ghent, Snoeck Publishers, 2016, pp. 51-98.
- Imhof (Dirk)**. *Three Future Cologne Publishers as Apprentices in Antwerp : Bernhard Wolters, Johann Kinckius and Cornelis van Egmont*. *The Library : Transactions of the Bibliographical Society*, 17, 2016, 1, pp. 3-27 [DOI : <https://doi.org/10.1093/library/17.1.3>].
- Jansen (Wieneke)**. *Defending the Poet : The Reception of ‘On the Sublime’ in Daniel Heinsius’ ‘Prolegomena on Hesiod’*. *Lias : Journal of Early Modern Intellectual Culture and its Sources*, 43, 2016, 2, pp. 199-223 [DOI : 10.2143/LIAS.43.2.3197376].
- Katz (Louise)**. *La production des presses de Josse Bade*. In : **Millet (Olivier), Sanchi (Luigi-Alberto) (dir.)**. *Paris, carrefour culturel autour de 1500*. Paris, PUPS, 2016, pp. 285-290 (Cahiers V.L. Saulnier 33).
- Kockelbergh (Iris), Geysen (Kris)**. *The Golden Compass*. In : **Geysen (Kris) (e.a.)**. *Museum Plantin Moretus, Antwerp*. Ghent, Snoeck Publishers, 2016, pp. 127[ff.]
- Lamal (Nina)**. *Promoting the Catholic Cause on the Italian Peninsula : Printed ‘Avvisi’ on the Dutch Revolt and the French Wars of Religion, 1562-1600*. In : **Raymond (Joad), Moxham (Noah) (eds.)**. *News networks in early modern Europe*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 675-694 (Library of the written word 47).
- Lamal (Nina)**. *‘Translated and Often Printed in Most Languages of Europe’ : Movement and Translations of Italian Histories on the Dutch Revolt across Europe*. In : **McLean (Matthew), Barker (Sara K.) (eds.)**. *International Exchange in the Early Modern Book World*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 124-146 (Library of the written word 51).
- Laube (Matthew)**. *Confessional Networks, Cultural Exchange and the Printed Music of Jerome Commelin (c.1550-1597)*. In : **McLean (Matthew), Barker (Sara K.) (eds.)**. *International Exchange in the Early Modern Book World*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 259-281 (Library of the written word 51).
- Laureys (M.)**. *Liefde voor de letteren, gedrevenheid voor de staat, overgave aan God. Het leven van Thomas More*. In : **Sacré (Dirk), De Bom (Erik), Verbeke (Demmy), Tournoy (Gilbert) (eds.)**. *Utopia & More : Thomas More, de Nederlanden en de utopische traditie*. Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 29-38 (Supplementa Humanistica Lovaniensia 41).
- Laureys (Marc)**. *Thomas More. Een leven in dienst van de letteren, van de staat en van God*. In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.)**. *Andersland : In de voetsporen van Thomas More*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 35-53.
- Liesen (Bruno)**. *“We have the right to print all that is good, that is our trade” : Publishing and printing in Belgium under the Austrian regime (1713-1794)*. *Mitteilungen der Gesellschaft für Buchforschung in Österreich*, 2016, 1, pp. 21-37.

- Marsico (Clementina).** *Nell' officina di Josse Bade : la pubblicazione delle «Elegantie»*. Bibliothèque d'Humanisme et Renaissance : Travaux et documents (Genève, Droz), 77, 2014, 1, pp. 133-159.
- Meunier (Laurence).** *Disputationes, dissertationes, repetitiones : Travaux universitaires publiés aux XVIIe et XVIIIe siècles, conservés à la Bibliothèque royale de Belgique*. In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2016, 9, pp. 35-58 [DOI : 10.1484/J.IMA.5.113412].
- More (Thomas), Tobback (Louis) (inl.), Torfs (Rik) (inl.).** *Thomas More : Utopia*. Amsterdam, Athenaeum-Polak en Van Gennep, 2016, 174 p.
- Muyllé (Jan).** *De huisraad en de bibliotheek van Antoon van Arenberg, graaf van Senninghem : Sporen van een hoogadellijke verzameling (Brussel, 1617)*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 1, pp. 7-86.
- Pallier (Dennis).** *L'apothicaire Pierre Porret, ami et agent de Plantin*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 219-262.
- Papy (Jan).** *Thomas More, 'Utopia' and Leuven : Tracing the Intellectual and Cultural Context*. In : **Van der Stock (Jan) (ed.)**. *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 49-54.
- Papy (Jan).** *De twee pennen van kanselier-literator Thomas More. Humanistische literatuur en 'New Learning' in het Engeland van Hendrik VIII*. In : **Sacré (Dirk), De Bom (Erik), Verbeke (Demmy), Tournoy (Gilbert) (eds.)**. *Utopia & More : Thomas More, de Nederlanden en de utopische traditie*. Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 39-50 (Supplementa Humanistica Lovaniensia 41).
- Papy (Jan).** *'Utopia' the Book, in Leuven and the Low Countries*. In : **Van der Stock (Jan) (ed.)**. *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, p. 73.
- Pieper (Christoph).** *'Utopia'. Een complex literair experiment*. In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.)**. *Andersland : In de voetsporen van Thomas More*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 54-72.
- Providera (Tiziana).** *Ancora sulla fortuna di Giustio Lipsio in Italia*. Storia del pensiero politico, 2016, 3, pp. 343-362.
- Rial Costas (Benito).** *International Publishing and Local Needs : The Breviaries and Missals Printed by Plantin for the Spanish Crown*. In : **McLean (Matthew), Barker (Sara K.) (eds.)**. *International Exchange in the Early Modern Book World*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 15-30 (Library of the written word 51).
- Rodríguez López-Vázquez (Alfredo).** *Una segunda edición del Lazarillo en Amberes en 1553, en octavo*. Lemir : Revista de Literatura Española Medieval y del Renacimiento, 2016, 20, pp. 611-613.
- Roggen (Vibeke).** *A Protean text : 'Utopia' in Latin, 1516-1631*. In : **Cave (Terence) (ed.)**. *Thomas More's Utopia in Early Modern Europe. Paratexts and contexts*. Manchester, Manchester University Press, 2008, pp. 14-31, 273-275.
- Roick (Matthias).** *Bildgewalt und Moral : Zur Ethik im sechszehnten Jahrhundert*. In : **Gaskell (Ivan), van Gelderen (Martin) (Hrsg.)**. *Sturm der Bilder : Bürger, Moral und Politik in den Niederlanden : 1515-1616*. Göttingen, Göttinger Verlag der Kunst, 2016, pp. 42-56.
- Sacré (Dirk).** *Thomas More en de Nederlanden*. In : **Sacré (Dirk), De Bom (Erik), Verbeke (Demmy), Tournoy (Gilbert) (eds.)**. *Utopia & More : Thomas More, de Nederlanden en de utopische traditie*. Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 193-219 (Supplementa Humanistica Lovaniensia 41).
- Selleslach (Kristof).** *Het einde van het zwarte tijdperk : De uitverkoop van de 'libri nigri' door de Officina Plantiniana (1673-1680)*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 263-286.

- Selleslach (Kristof)**. *The organisation of work at the 'Officina Plantiniana'*. In : **Geysen (Kris) (e.a.)**. *Museum Plantin Moretus, Antwerp*. Ghent, Snoeck Publishers, 2016, pp. 99-126.
- Smets (An), Smeyers (Katharina) (eds.)**. *Cras vives : Incunabula and rare books printed in Leuven*. Leuven, KU Leuven, University Library, Special Collections, 2016, 58 p.
- Smets (An), Smeyers (Katharina)**. *'Koochboek' keert terug naar Leuven*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 335-337.
- Smets (An)**. *Een zeldzaam wiskundig handboek uit 1573*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 338-339.
- Smeyers (Katharina)**. *Groet en typografische zegen*. Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 2, p. 5.
- Soetaert (Alexander)**. *Printing at the frontier : The emergence of a transregional book production in the Ecclesiastical Province of Cambrai (c. 1560-1659)*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 1, pp. 137-164.
- Sors (Anne-Katrin)**. *Themen- und Funktionsspektren niederländischer und flämischer Druckgraphik der Frühen Neuzeit und die Bestände der Göttinger Kunstsammlung*. In : **Gaskell (Ivan), van Gelderen (Martin) (Hrsg.)**. *Sturm der Bilder : Bürger, Moral und Politik in den Niederlanden : 1515-1616*. Göttingen, Göttinger Verlag der Kunst, 2016, pp. 24-41.
- Storme (Patrick)**. *Historical Type in the Collection of the Plantin-Moretus Museum in Antwerp from a Metal Conservator's Point of View*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 19, 2016, 2, pp. 1-13 [DOI: 10.18146/2213-7653.2016.265].
- Theyssens (Thomas)**. *Een advocatenbibliotheek tijdens de nazomer van Antwerpen : De privébibliotheek van de Antwerpse advocaat Maximiliaan Martini (ca. 1561-1637)*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 1, pp. 87-136.
- Tournoy (Gilbert)**. *Lipsiana novissima V : De nalatenschap van Justus Lipsius*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 1, pp. 165-184.
- Tournoy (Gilbert), Thoen (Paul)**. *De Romeinse Lucretia en haar Poolse tegenhangster : Een poëtisch dispuut te Brugge tussen de Vlaamse humanist Stefaan de Grave en de Poolse diplomaat Johannes Dantiscus*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 1, pp. 137-175.
- Vagnon (Emmanuelle)**. *Beyond the Horizon : Terra Incognita*. In : **Van der Stock (Jan) (ed.)**. *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 55-62.
- Van Cleempoel (Koenraad)**. *The Ultimate Utopia : a Universe in the Hand*. In : **Van der Stock (Jan) (ed.)**. *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 63-72.
- van de Haar (Alisa)**. *Language Games : The Multilingual Emblem Book and the Language Question in the Low Countries (16th & 17th centuries)*. Queeste. Tijdschrift over Middeleeuwse Letterkunde, 22, 2015, 1, pp. 82-109.
- Vandenbroeck (Paul)**. *Erotic Utopia : The 'Garden of Earthly Delights' in Context*. In : **Van der Stock (Jan) (ed.)**. *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 41-48.
- Vandenbussche (Triene)**. *De drukkerscentra in Ieper en Kortrijk vergeleken (1610-1672)*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 165-183.
- Van Der Stock (Jan)**. *In Search of Utopia – The Exhibition*. In : **Van der Stock (Jan) (ed.)**. *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 13-20.
- Van Houdt (Toon)**. *Hart of wet? Individu, samenleving en staat in vroegmoderne utopieën*.

- In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.)**. *Andersland : In de voetsporen van Thomas More*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 151-173.
- Van Impe (Steven)**. *De Antwerpse uitgever en courantier Maarten Binnart (ca. 1590 - ca. 1653) : Met een fondslijst*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 94, 2016, 2, pp. 287-318.
- Van Impe (Steven)**. *Met intelligentie en kracht, maar ook met vallen en opstaan : Zuid-Nederlandse drukkers aan de basis van het zeventiende-eeuwse krantenbedrijf in Wenen*. Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis, 2016, 23, pp. 209-224.
- Van Impe (Steven)**. *Nieuwe gegevens over zeventiende-eeuwse Brugse kranten*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 221-239.
- Van Kerchove (Dirk)**. *Adrianus Chilius, een humanist uit Maldegem*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 179-190.
- Van Rossem (Stijn)**. *La imprenta de la familia Verdussen y la comercialización de sus libros en el mundo ibérico e iberoamericano*. In : **Sánchez del Barrio (Antonio) (coord.)**. *El comercio del libro entre los Países Bajos y España durante los siglos XVI y XVII*. Valladolid, Universidad de Valladolid, 2016, pp. 67-106 (Historia y Sociedad 2) [ed. IV].
- Van Rossem (Stijn)**. *The Printing Press Production of the Verdussen Family and their Book-Trading Network in the Iberian and Latin American World*. In : **Sánchez del Barrio (Antonio) (coord.)**. *El comercio del libro entre los Países Bajos y España durante los siglos XVI y XVII*. Valladolid, Universidad de Valladolid, 2016, pp. 157-191 (Historia y Sociedad 2) [ed. IV].
- Verachten (Lucie)**. *De omslag van een boek van Triverius...* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 3, pp. 43-46.
- Verdoodt (Frans-Jos)**. *Vijfhonderd jaar 'Utopia', 'Thomas Morus' en 'Dirk Martens van Aalst'*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 2, pp. 133-142.
- Vermeulen (Louis)**. *Het vertaalproces van een zestiende-eeuwse bijbel : Bronnen en bewerkingswijze van de Van Ruremund-vertaling uit 1525*. Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 25, 2016, 2, pp. 176-216.
- Walsby (Malcolm)**. *Plantin and the French Book Market*. In : **McLean (Matthew), Barker (Sara K.) (eds.)**. *International Exchange in the Early Modern Book World*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 80-103 (Library of the written word 51).
- Wijsman (Hanno)**. *Handschriften und gedruckte Bücher : der Wandel der europäischen Buchkultur im 15. Jahrhundert*. In : **Beier (Christine) (Hrsg.)**. *Geschichte der Buchkultur*. 5. Gotik. Teilband 1. Graz, Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, 2016, pp. 97-114.

2. L'enseignement, les sciences – Het onderwijs, de wetenschappen

- Bertram (Gitta)**. *Elevating optics : The title page by Peter Paul Rubens of Franciscus Aguilonius's Opticorum libri sex (1613) in its historical context*. Explorations in Renaissance Culture, 2016, 42, pp. 212-242.
- Biesbrouck (Maurits), Steeno (Omer), Goddeeris (Theodoor)**. *Andreas Vesalius' 'Chinawortelbrief'*. In : **Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.)**. *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 9-28 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Biesbrouck (Maurits), Goddeeris (Theodoor), Steeno (Omer)**. *Medische geschiedenis van Nicolaas Perrenot, patient van Vesalius en vader van kardinaal Granvelle*. In :

- De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis), Van Roy (Vincent) (eds.).** *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600)*. Antwerpen, Garant, 2016, pp. 53-74 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).
- Biesbrouck (Maurits), Goddeeris (Theodoor), Steeno (Omer).** *De Russische vertalingen van Andreas Vesalius' (1514-1564) anatomische werken*. Studium : Tijdschrift voor Wetenschaps- en Universiteitsgeschiedenis = Revue d'Histoire des Sciences et des Universités, 9, 2016, 3, pp. 161-170.
- Boudon-Millot (Véronique).** *Vésale lecteur de Galien et d'Hippocrate*. In : **Vons (Jacqueline) (études réunies par).** *La Fabrique de Vésale : Mémoire d'un livre : Actes des journées d'étude des 21 et 22 novembre 2014*. Paris, Bibliothèque Interuniversitaire de Santé, [2016], pp. 11-26 (Collection Medic@ : Bibliothèque Interuniversitaire de Santé).
- Bourel (Wido).** *Pieter Platevoet, 'eertclootschrijver' en sterrenkundige uit Dranouter (1552-1622)*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 32-33.
- Broos (Paul).** *De heekunde ten tijde van Rembert Dodoens*. In : **Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.).** *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 97-118 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Carrillo Esper (Raúl), Carrillo Córdoba (Luis Daniel), Carrillo Córdoba (Dulce María), Carrillo Córdoba (Carlos Alberto), Carrillo Córdoba (Jorge Raúl).** *Andrés Vesalio, Francisco Díaz, Miguel de Cervantes Saavedra y el nacimiento de la urología en el siglo XVI*. Gaceta médica de México, 151, 2015, 4, pp. 543-552.
- Ceperuelo (Dolors).** *Les aportacions d'Andreas Vesalius, Gabriele Fallopio o Bartolomeo Eustachi*. Som COEC / Col·legi Oficial d'Odontòlegs i Estomatòlegs de Catalunya, 2016, 174, pp. 44-45.
- de Bry (Gustave).** *Les remèdes infallibles du curé de Grandhan*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 138, pp. 44-60.
- De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis), Van Roy (Vincent) (eds.).** *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600)*. Antwerpen, Garant, 2016, 157 p. (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).
- Dooms (Marc).** *Medicinalium Observationum Exempla Rara*. In : **Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.).** *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 119-124 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Dooms (Marc).** *Rare Diseases and Orphan Drugs: 500 years ago*. Orphanet Journal of Rare Diseases, 2015 (21 Dec), 10, p. 161.
- Dooms (Marc).** *Rembert Dodoens (1517-1585) : Pioneer in Rare Diseases and Orphan Drugs*. Bulletin Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux = Bulletin Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie, 166, 2016 (Maart - Mars), 130, pp. 23-26.
- Droixhe (Daniel).** *Fer ou ciguë? Récits sur le cancer du sein au 18e siècle*. Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2015, 102 p. (L'Académie en poche 64).
- Egmond (Florike).** *The garden of nature : Visualizing botanical research in Northern and Southern Europe in the 16th century*. In : **Ferdinand (Juliette) (ed.).** *From Art to Science. Experiencing Nature in the European Garden, 1500-1700*. Treviso, ZeL Edizioni, 2016, pp. 18-33 (Festina Lente : Indagini d'arte e culture 4).
- Egmond (Florike).** *The world of Carolus Clusius : Natural history in the making, 1550-1610*. London, New York, Routledge, 2016, XIV-292 p. (Perspectives in economic and social history 6).

- Ems (Grégory).** *Les expositions emblématiques, moyen de diffusion d'un 'doctrinae specimen' des élèves : Références littéraires dans les compositions estudiantines du Collège jésuite bruxellois.* Humanistica Lovaniensia : Journal of Neo-Latin Studies, 2016, 65, pp. 317-341.
- Gilias (Guy).** *Dodoens en de farmacie in de zestiende eeuw.* In : **Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.).** *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis.* Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 53-72 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.).** *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis.* Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, 131 p. (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Gilias (Guy).** *De rijke verbeelding en kleurrijke detailbeschrijving van Andreas Vesalius in zijn boek Onderzoek van de anatomische 'observaties' van Gabriel Fallopius.* In : **De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis), Van Roy (Vincent) (eds.).** *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600).* Antwerpen, Garant, 2016, pp. 75-86 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).
- Gilias (Guy).** *De visie van J.B. van Helmont over de pest (de zwarte dood) tegenover de klassieke opvattingen tijdens de middeleeuwen.* Bulletin Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux = Bulletin Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie, 166, 2016 (Maart - Mars), 130, pp. 27-51.
- Golvers (Noël).** *Vroegste contacten in Leuven met het Chinees en de eerste Chinese karakters hier gedrukt.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 3, p. 7.
- Hernández González (Justo Pedro).** *Bibliología de la "Fábrica" (1543).* Peca Complutense : Boletín de la Biblioteca Histórica "Marqués de Valdequilla", 2015, 22, pp. 1-18.
- Hestermans (Pierre).** *Jean-Baptiste Van Helmont, philosophe, médecin, alchimiste, chimiste.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 134, pp. 11-17.
- Houtzager (Hans).** *Andreas Vesalius en zijn contacten met medici en burgers in Augsburg.* In : **De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis), Van Roy (Vincent) (eds.).** *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600).* Antwerpen, Garant, 2016, pp. 87-94 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).
- Huguier (Michel).** *Trois grands esprits de la Renaissance sur les routes d'Europe : Michel Sittow, Ignace de Loyola, André Vésale.* Montceaux-lès-Meaux, Editions Fiacre, 2016, 283 p.
- Laboulais (Isabelle), Guédron (Martial) (éds.).** *Écrire les sciences.* Bruxelles, Éd. de l'Université de Bruxelles, 2015, 210 p. (XVIII : études sur le 18e siècle 42).
- Laboulais (Isabelle), Guédron (Martial) (éds.).** *Introduction.* In : **Laboulais (Isabelle), Guédron (Martial) (éds.).** *Écrire les sciences.* Bruxelles, Éd. de l'Université de Bruxelles, 2015, pp. 7-14 (XVIII : études sur le 18e siècle 42).
- Laekeman (Gert).** *De wilg volgens Dodoens.* In : **Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.).** *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis.* Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 29-32 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Nierzwicki (Krzyszof).** *Warszawski egzemplarz "De humani corporis fabrica" Andreasa Vesaliusa (Bazylea 1555) ze zbiorów Biblioteki Narodowej : przyczynek do dziejów recepcji anatomii wesalińskiej w Polsce.* In : **Imańska (Iwona), Wagner (Arkadiusz)**

- (red.). *Dawnych ksiąg niesyty : tom studiów dedykowany profesorowi Januszowi Tondelowi na siedemdziesięciolecie urodzin*. Toruń, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2016, pp. 167-204.
- Nutton (Vivian)**. *Vesalius and his publishers*. In : **Vons (Jacqueline) (études réunies par)**. *La Fabrique de Vésale : Mémoire d'un livre : Actes des journées d'étude des 21 et 22 novembre 2014*. Paris, Bibliothèque Interuniversitaire de Santé, [2016], pp. 27-36 (Collection Medic@ : Bibliothèque Interuniversitaire de Santé).
- Polenghi (Simonetta)**. *Catholic Enlightenment for children. Teaching religion to children in the Habsburg Empire from Joseph II to the Restoration*. *Historia y Memoria de la Educación*, 2016, 4, pp. 49-84 (Ejemplar dedicado a : Educación y religión católica en la Europa moderna y contemporánea).
- Riero Palmero (Juan)**. *Andrés Vesalio (1514-1564) en el quinto centenario de su nacimiento*. *Anales de la Real Academia de Medicina y Cirugía de Valladolid*, 2015, 52, pp. 15-19.
- Seifert (Dietmar)**. *Andreas Vesalius und Kursachen : eine Spurensche*. *Ärztblatt Sachsen : offizielles Organ der Sächsischen Landesärztekammer mit Publikationen ärztlicher Fach- und Standesorganisationen*, 27, 2016, 2, pp. 81-83.
- Suy (Raphael), Fournneau (Inge)**. *De ontdekking van de pulmonaire transit in de zestiende eeuw : Van gissen naar weten*. In : **De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis), Van Roy (Vincent) (eds.)**. *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600)*. Antwerpen, Garant, 2016, pp. 23-42 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).
- Van Callewaert (Aagje)**. *Hulde aan de geneesheer-humanist : Medische drukken in de Cultura Fonds Bibliotheek te Dilbeek*. In : **De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis), Van Roy (Vincent) (eds.)**. *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600)*. Antwerpen, Garant, 2016, pp. 105-126 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).
- Van Cleempoel (Koenraad)**. *The ultimate Utopia : A Universe in the hand*. In : **Van der Stock (Jan) (ed.)**. *In search of Utopia : Art and Science in the Era of Thomas More*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 63-69.
- Van de Schoor (Rob), Posthumus Meyjes (Guillaume H.M.) (eds.)**. *Georgius Cassander's De officio pii viri (1561)*. Berlin, De Gruyter, 2016, x-296 p. (Arbeiten zur Kirchengeschichte 134) [Critical edition with contemporary French and German translations].
- Van de Woestijne (Paul)**. *Pascasius Justus, een 16de-eeuwse dokter uit Eeklo, schreef een psycho-analytische studie over gokverslaving*. *Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland*, 2016, 67, pp. 5-56.
- Van Hee (Bob)**. *Rembert Dodoens en zijn Galenisch therapeutisch denkbeeld*. In : **Gilias (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.)**. *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 33-44 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Van Hee (Robrecht)**. *Andreas Vesalius : His surgical activities and influence on modern surgery*. *Acta Chirurgica Belgica : Official Journal of the Royal Belgian Society for Surgery*, 116, 2016, 1, pp. 62-68 [<http://dx.doi.org/10.1080/00015458.2016.1140958>].
- Vanpaemel (Geert)**. *Ad Vivum. La nature, l'art et la science dans la zoologie du XVIIe siècle*. In : **De Poorter (Matthias), Koslow (Susan), Newman (Abigail D.), Rutgers (Jaco), Vanpaemel (Geert), Vézilier-Dussart (Sandrine)**. *L'odyssée des animaux : les peintres animaliers flamands du XVIIe siècle*. Gand, Snoeck, 2016, pp. 13-19.
- Van Roy (Vincent)**. *Tussen overlevering en empirie? Vier zestiende-eeuwse receptenboekjes onder de loep genomen*. In : **De Leeuw (Ivo), Van Tilburg (Cornelis)**,

- Van Roy (Vincent) (eds.)**. *De medische renaissance anders bekeken (1400-1600)*. Antwerpen, Garant, 2016, pp. 127-148 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 5).
- Van Zanen (Sylvia)**. 'Met veel verlangen kijk ik uit naar het verschijnen van dat boek' : *De bibliotheek van de plantkundige Carolus Clusius*. Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis, 2016, 23, pp. 11-32.
- Vermeulen (Koen)**. *Rembert Dodoens, 'Doctor inder Medecine der Stadt van Mechelen'. Een onderzoek naar Dodoens' jaren als Stadsgeneesheer van Mechelen (1548-1574)*. In : **Gilius (Guy), Van Tilburg (Cornelius), Van Roy (Vincent) (red.)**. *Rembert Dodoens : een zestiende-eeuwse kruidenwetenschapper, zijn tijd- en vakgenoten en zijn betekenis*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 29-32 (Cahiers Geschiedenis van de Geneeskunde en Gezondheidszorg 7).
- Vons (Jacqueline)**. *Les squelettes de Vésale*. In : **Vons (Jacqueline) (études réunies par)**. *La Fabrique de Vésale : Mémoire d'un livre : Actes des journées d'étude des 21 et 22 novembre 2014*. Paris, Bibliothèque Interuniversitaire de Santé, [2016], pp. 37-64 (Collection Medic@ : Bibliothèque Interuniversitaire de Santé).
- Vos (Paul)**. *Grepen uit het Molse verleden : Limburger doceert aan de Latijnse school in Mol*. Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 244-247.

3. Les arts – De kunsten

- Adamson (John)**. *Policy and Pomegranates : Art, Iconography and Counsel in Rubens's Anglo-Spanish Diplomacy of 1629-1630*. In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.)**. *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 143-179.
- Alcoy (Rosa)**. *Bosch al país de l'art. L'anvers i el revers del monogràfic*. Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 7-15 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Alcoy (Rosa)**. *Lectures cabals i delirants d'El jardí de les delícies de Hieronymus Bosch*. Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 91-147 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Alsteens (Stijn)**. *A Portraitist's Progress*. In : **Alsteens (Stijn), Eaker (Adam)**. *Van Dyck – The anatomy of portraiture*. New Haven, London, Yale University Press, 2016, pp. 1-38.
- Alsteens (Stijn), Eaker (Adam)**. *Van Dyck – The anatomy of portraiture*. New Haven, London, Yale University Press, 2016, xi-307 p.
- Auwers (Michael)**. *Ambition and Ambivalence : Peter Paul Rubens as a Diplomat*. In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.)**. *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 127-142.
- Avery (Charles)**. "... per dar campo alla sagesza et studio dell'arte" : il «Ratto della Sabina» di Giambologna. In : **Bracci (Susanna), Brunori Cianti (Lia) (eds.)**. *Giambologna – il Ratto delle Sabine e il suo restauro*. Livorno, Sillabe, [2016], pp. 18-43 (Il luogo del David. Restauri 5).
- Baadj (Nadia)**. *Collaborative craftsmanship and chimeric creation in seventeenth-century Antwerp art cabinets*. In : **Burghartz (Susanna), Burkart (Lucas), Göttler (Christine) (eds.)**. *Sites of mediation. Connected histories of places, processes, and objects in Europe and beyond, 1450-1650*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 270-296 (Intersections 47).
- Barrón García (Aurelio), Aramburu-Zabala Higuera (Miguel Angel)**. *Pinturas del taller de Rubens legadas en Logroño en 1623*. Ars bilduma : Revista del Departamento de Historia del Arte y Música de la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitateko Artearen Historia eta Musika Saileko aldizkaria, 2016, 6, pp. 23-41.

- Bass (Marisa).** *Jan Gossart and the invention of Netherlandish antiquity.* Princeton, N.J., Princeton University Press, 2016, 211 p.
- Bastiaensen (Jean).** *Finding Clara : Establishing the Biographical Details of Clara Peeters (ca. 1587-after 1636).* Boletín del Museo del Prado, 34, 2016, 52, pp. 17-31.
- Bastiaensen (Jean).** *Uit de doeken : Waar woonde Pieter Bruegel de Oude in Brussel?* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 3, pp. 22-27.
- Bellini (Paolo).** *Proverbi fiamminghi incisi da Jan Wierix.* Grafica d'arte (Milano), 27, 2016 (luglio-settembre), 107, pp. 8-14.
- Bertoli Bursotti (Anna Maria).** *Jean Jacobs, un orefice fiammingo a Bologna.* In : **Frommel (Sabine) (a cura di).** *Crocevia e capitale della migrazione artistica : Forestieri a Bologna e bolognesi nel mondo (secolo XVII) [Convegno Internazionale "Crocevia e capitale della migrazione artistica : Forestieri a Bologna e bolognesi nel mondo (secolo XVII)", tenutosi dal 30 novembre al 2 dicembre 2010].* Bologna, Bononia Univ. Press, 2012, pp. 287-302.
- Blauensteiner (Björn).** *The Fall of Man and its consequences : Thoughts on the pictorial programme of Bosch's The Garden of Earthly Delights.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 16-33.
- Bleyerveld (Yvonne), Veldman (Ilja M.), Plomp (Michiel C.) (medewerker), Schepers (Bart) (medewerker).** *The Netherlandish drawings of the 16th century in Teylers Museum.* Leiden, Primavera Pers, 2016, 295 p.
- Blondé (Bruno), Lyna (Dries).** *Neophilia and Old Master paintings : Changes in consumer choice and the evolution of art auctions in the eighteenth century.* Continuity and Change : A Journal of Social Structure, Law and Demography in Past Societies, 31, 2016, 3, pp. 361-389 [DOI : 10.1017/S0268416016000266].
- Bönisch (Rudolf).** *Barocke Bilderkopien von Peter Paul Rubens : der Altar aus der Wendischen Kirche Senftenberg.* Ruben, Radochla-Verlag, 2016, pp. 63-68 [Overdruk uit : *Kippensand : Heimatkalender für das Senftenberger Gebiet*, 2016, 4].
- Bono (Giulio), Maida (Maria Chiara).** *Bosch in Venice Conservaton Project : Notes on conservation treatment.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 34-55.
- Boom (Henk).** *De bezeten visionair : Vijfhonderd jaar controversie over Jheronimus Bosch.* Amsterdam, Athenaeum-Polak & Van Gennep, 2016, 296 p.
- Borchert (Till-Holger).** *Bosch – Meisterwerke im Detail.* Köln, Verlag Bernd Detsch, 2016, 320 p.
- Borchert (Till-Holger).** *Bosch par le détail.* Paris, Hazan, 2016, 319 p.
- Borchert (Till-Holger).** *Jheronimus Bosch : Meesterwerk = Jheronimus Bosch : Masterpiece.* Tiel, Lannoo, 2016, 48 p. [2de ed.]
- Borrás Espinosa (Marc).** *Hieronymus Cock : ¿creador de boscos o copista?* Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 243-262 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Borrás Espinosa (Marc).** *Sobre la posible autoría del Bosco de la tabla central del tríptico de "Los Improperios" del Museu de Bellas Arts de València.* Archivo de arte valenciano, 2015, 96, pp. 27-41.
- Bracci (Susanna), Brunori Cianti (Lia) (eds.).** *Giambologna – il Ratto delle Sabine e il suo restauro.* Livorno, Sillabe, [2016], 127 p. (Il luogo del David. Restauri 5).

- Brunori (Lia).** *Il modello del Ratto delle Sabine dall'Accademia alla Galleria.* In : **Bracci (Susanna), Brunori Cianti (Lia) (eds.).** *Giambologna – il Ratto delle Sabine e il suo restauro.* Livorno, Sillabe, [2016], pp. 44-55 (Il luogo del David. Restauri 5).
- Bruyneel (Jonas).** *Tentoonstelling : Hendrick De Clerck : Spindoctor van de Aartshertogen.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 1, pp. 12-19.
- Bultynck (Leonie).** *Around Bosch : Focus [Museum Mayer van den Bergh].* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 39 p.
- Bultynck (Leonie).** *Autour de Bosch : Focus [Musée Mayer van den Bergh].* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 39 p.
- Bultynck (Leonie).** *Rondom Bosch : Focus [Museum Mayer van den Bergh].* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 39 p.
- Bultynck (Leonie).** *Von Bosch inspiriert : Fokus [Museum Mayer van den Bergh].* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 39 p.
- Burghartz (Susanna), Burkart (Lucas), Göttler (Christine).** *Introduction : 'Sites of Mediation' in Early Modern Europe and Beyond. A Working Perspective.* In : **Burghartz (Susanna), Burkart (Lucas), Göttler (Christine) (eds.).** *Sites of mediation. Connected histories of places, processes, and objects in Europe and beyond, 1450-1650.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 1-22 (Intersections 47).
- Butt (Carrie A.).** *Susanna Fourment and her daughter : Anthony van Dyck.* JAMA : the Journal of the American Medical Association, 315, 2016, 18, pp. 1932-1933.
- Büttner (Nils) (u.a.).** *Hiëronymus Bosch in der Akademie der bildenden Künste Wien.* Wien, Verlag Bibliothek der Provinz, 2016, 32 p.
- Büttner (Nils).** *Hieronymus Bosch : Visions and nightmares.* London, Reaktion Books, 2016, 208 p. (Renaissance lives).
- Büttner (Nils).** *Jeroen Bosch : De schilder van visioenen en nachtmerries.* Amsterdam, Meulenhoff, 2016, 159 p.
- Büttner (Nils).** *Ware Kunst : zur ökonomischen Praxis des Malers Peter Paul Rubens.* In : **Richter (Sandra), Garner (Guillaume) (Hrsg.).** *'Eigennutz' und 'gute Ordnung' : Ökonomisierungen der Welt im 17. Jahrhundert.* Wiesbaden, Harrassowitz, 2016, pp. 241-256.
- Byule (Anne).** *Des oeuvres méconnues du sculpteur bruxellois Jacques Bergé à l'église Notre-Dame d'Alseberg.* Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles : Mémoires, rapports et documents, 2016-2018, 74, pp. 159-193.
- Canalda (Sílvia).** *A l'entorn dels set pecats capitals : la iconografia dels novíssims de Flandes a Catalunya.* *Materia : Revista internacional d'Art*, 2016, 10-11, pp. 225-242 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Centin (Alfio).** *Lodewijk Toeput, detto il Pozzoserrato : da Anversa a Treviso, sola andata.* In : **Guaragnella (Pasquale), Luisi (Francesco), Musarra (Franco) (a cura di).** *Interazioni linguistiche, letterarie e culturali tra l'Italia e i paesi d'oltralpe dal Quattrocento al Novecento.* Firenze, Franco Cesati Editore, [2016], pp. 77-86 (Civiltà italiana. Terza serie 11).
- Ceulemans (Anne-Emmanuelle), Ems (Grégory).** *Emblèmes musicaux dans les collèges jésuites : Bruxelles et Courtrai au XVIIe siècle.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 236 p. (Collection «Art & société»).
- Challe (Sophie), Dumortier (Claire).** *Majoliques de la fin du XVIe siècle retrouvées dans le palais de Marie de Hongrie à Binche (Hainaut, Belgique).* In : **Ravoire (Fabienne), Horny (Alban) (dir.).** *Faïences et majoliques du XVIe au XVIIe siècle en France et en Belgique : Pour un bilan des connaissances archéologiques : Table ronde internationale, Sens, CEREP, 7-8 septembre 2010.* Dijon, Éditions universitaires de Dijon, 2016, pp. 157-180 (Collection Art, archéologie & patrimoine).

- Checa Cremades (Fernando).** *El fuego y la lechuga. Sobre la recepción del Bosco en las cortes flamenca y española de los Habsburgo en el siglo XVI.* In : **Silva Maroto (Pilar) (coord.).** *El Bosco : La exposición del V Centenario.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 157-171.
- Chippis Smith (Jeffrey).** *Rubens, Bishop Veit Adam von Gepeckh, and the Freising High Altar, 1623-1625.* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 261-274.
- Cimorelli (Dario) (ed.).** *Jacques Jordaens (1593-1678) : Allegories of fruitfulness and abundance.* Milano, Silvana editoriale, 2016, 103 p. (Cahiers des Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique 20).
- Colantuono (Anthony).** *High Quality Copies and the Art of Diplomacy during the Thirty Years War.* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 111-126.
- Cóndor Orduña (María).** *La revolución de Caravaggio. Ecos en Flandes y Holanda.* Descubrir el arte, 2016, 208, pp. 28-34.
- Dall'Asta (Andrea) (e.a.).** *Immagini di antichi eroi : tre arazzi fiamminghi alla Raccolta Lercaro.* Bologna, Fondazione Lercaro, 2016, 80 p.
- Damien (Muriel), Heering (Caroline).** *Vocabulaire, typologie et fonctions de l'ornement baroque dans les anciens Pays-Bas méridionaux.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 126-137 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Danieli (Michele).** *Gli incisori fiamminghi di Dionisio Calvaert.* In : **Frommel (Sabine) (a cura di).** *Crocevia e capitale della migrazione artistica : Forestieri a Bologna e bolognesi nel mondo (secoli 15-16).* Bologna, Bononia University Press (BUP), 2010, pp. 469-482.
- Danieli (Michele).** *Pittura erotica tra Bologna e Praga : aggiunte a Denys Calvaert e Dirck de Quade van Ravesteyn.* Czech and Slovak Journal of Humanities, 2016, 3 (Historia Artium), pp. 39-52.
- Davis (Lucy).** *The Evolution of an 'Allegory of Fruitfulness'.* In : **Cimorelli (Dario) (ed.).** *Jacques Jordaens (1593-1678) : Allegories of fruitfulness and abundance.* Milano, Silvana editoriale, 2016, pp. 35-44 (Cahiers des Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique 20).
- De Bondt (Bart).** *Pieter Bruegel en Baasrode.* Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 191-205 [Pieter Bruegel de Oude].
- de Brézé (Nathalie).** *Otto van Veen on Penitence and Choice.* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 146-154 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- de Bruyn (Eric).** *Textos e imágenes : las fuentes del arte del Bosco.* In : **Silva Maroto (Pilar) (coord.).** *El Bosco : La exposición del V centenario; Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 73-89.
- De Geest (Joost).** *Tentoonstelling : Jheronimus Bosch 500 : Visioenen van een genie.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 1, pp. 20-27.
- De Jonge (Krista).** *La toiture pyramidale à bulbe, signe identitaire de l'architecture Habsbourg d'origine brabançonne au XVIe siècle.* In : **Chatenet (Monique), Gady**

- (Alexandre) (éds.). *Toits d'Europe. Formes, structures, décors et usages du toit à l'époque moderne (XVe-XVIIe siècle) : Actes des huitièmes Rencontres d'architecture européenne, Paris, 12-14 juin 2013, Centre André Chastel*. Paris, Picard, 2016, pp. 25-46 (De Architectura).
- Dekoninck (Ralph), Delfosse (Annick)**. *Église catholique et art baroque*. In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di)**. *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano*. Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 17-26 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Dekoninck (Ralph)**. *Le montage des images comme outil méditatif dans la gravure anversoise des XVIIe et XVIIIe siècles*. Archivio italiano per la storia della pietà, 29, 2016, pp. 155-172.
- Dekoninck (Ralph)**. *Peace through the Image from Van Barrefelt to Van Veen*. In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.)**. *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts*. Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 38-44 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Dekoninck (Ralph), Delbeke (Maarten), Delfosse (Annick), Heering (Caroline), Vermeir (Koen)**. *La spectacularité baroque dans les anciens Pays-Bas : Moyens et fins*. In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di)**. *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano*. Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 138-149 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Delbeke (Maarten)**. *Echoing Rome. Aspects of the religious architecture of the Southern Low Countries*. In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di)**. *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano*. Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 27-32 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- del Carmen Garrido Pérez (María)**. *El Bosco : el proceso creativo de sus pinturas*. Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 77-89 (Ejemplar dedicado a : Bosch al país de l'art).
- De Mambro Santos (Ricardo)**. *The Ultimate Beginning : Vasari, Van Mander and the Paradigm of "Nuova Imitazione"*. In : **Jonietz (Fabian), Nova (Alessandro) (ed.)**. *Vasari als Paradigma : Rezeption, Kritik, Perspektiven = The Paradigm of Vasari : Reception, Criticism, Perspectives*. Venezia, Marsilio, 2016, pp. 153-162 (Collana del Kunsthistorisches Institut in Florenz, Max-Planck-Institut 20) [Proceedings of the conference held at the Kunsthistorisches Institut in Florenz, Max-Planck-Institut, Florence, Italy, February 14-16, 2014].
- De Meuter (Ingrid)**. *Vlaamse wandtapijten : Productie en handel : De Oudenaardse familie Van Verren (1680-1740)*. Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 2016, 493 p.
- de Nijs (Bob)**. *La música polifònica flamenca del segle XV a les novelles clàssiques catalanes : Tirant lo Blanc i Curial e Güelfa*. In : **Pradilla Cardona (Miquel Àngel) (ed.)**. *Sapientiae liberi, libertati sapientes : miscellània d'homenatge a Joan Martí i Castell. Vol. 2*. Tarragona, Publicacions URV, 2016, pp. 203-211 (Universitat Rovira i Virgili 72).
- De Nile (Tania)**. *"Fantasmi notturni" dopo Bosch : la nascita di un nuovo canone nelle tentazioni di Cornelis Saftleven e David Teniers II*. Storia dell'arte, 2015, 141, pp. 999-119.
- De Nile (Tania)**. *A new provenance study : The Vienna Last Judgement in 17th century inventories*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**.

- Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 70-89.
- De Paepe (Timothy).** *De droomwereld van de hertog en zijn architect.* In : **Guidoboni (Francesco) (ed.), Migom (Serge) (ed.), Lemmens (Luk) (inl.).** *Giovanni Niccolò Servandoni : Schilder-decorateur-architect.* Antwerpen, Provinciebestuur Antwerpen, 2016, pp. 75-91 (Historische publicaties / Kasteel d'Ursel (Hingene) 6) [Dit zesde deel verscheen naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling, georganiseerd in het kasteel d'Ursel (Hingene) van 15 mei tot 15 augustus 2016].
- De Poorter (Matthias).** *D'après nature? Les oiseaux dans l'art des Pays-Bas méridionaux au XVIIIe siècle.* In : **De Poorter (Matthias), Koslow (Susan), Newman (Abigail D.), Rutgers (Jaco), Vanpaemel (Geert), Vézilier-Dussart (Sandrine).** *L'odyssée des animaux : les peintres animaliers flamands du XVIIIe siècle.* Gand, Snoeck, 2016, pp. 21-26.
- De Poorter (Matthias).** *Kunstwerk : Verborgen Van Dyck : Nog even in het Rubenshuis.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 53, 2015-2016 (december-januari), 6, pp. 22-25.
- De Poorter (Matthias), Koslow (Susan), Newman (Abigail D.), Rutgers (Jaco), Vanpaemel (Geert), Vézilier-Dussart (Sandrine).** *L'odyssée des animaux : les peintres animaliers flamands du XVIIIe siècle.* Gand, Snoeck, 2016, 231 p.
- Depoortere (Theo).** *Het onderzoek en de conservatie van drie barokke altaren van Pieter I Scheemaekers in de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Aarschot.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 2, pp. 77-83.
- De Smet (Lucien).** *Willy [Stevens] vindt het testament van Maria Pypelinckx : [Moeder van Peter Paul Rubens].* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 2, pp. 11-23.
- De Witte (Aurèle).** *Kunstschilder Jan Miel : Doopdatum, familie en verwanten in Beveren (begin 17de eeuw).* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 4, pp. 195-208.
- D'Hainaut-Zveny (Brigitte).** *De chairs, d'ors et de bois : Réflexions sur les polychromies partielles dans les retables d'autel du début du XVIe siècle.* In : **Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.).** *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 143-156.
- D'Hondt (Jan), Meulemeester (Jean Luc).** *Van Oost en Huyssens, Janssens, Rubens en Schut : Enkele aanvullende gegevens over de Brugse wandtapijtenreeks De zeven vrije kunsten.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 2, pp. 287-302.
- Díaz Padrón (Matías).** *Miguel de Salamanca, a client of Gaspar de Crayer at the Monastery of San Francisco, Burgos.* Revue belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, 2016, 85, pp. 5-28.
- Díaz Padrón (Matías).** *"The Young Queen Tomyris" of Peter Paul Rubens.* Barcelona, Epiarte, 2016, 39 p.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Schoenmakerszoon uit Hoegaarden werd de beeldhouwer van de bekendste Antwerpse madonna : Laurentius Gillis (Antwerpen 1688-1749).* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 204/3, p. 7.
- Dominici (Tamara).** *Quentin Metsys e l'Italia : Immagini di un viaggio.* Studiolo : Revue d'histoire de l'art de l'Académie de France à Rome, 2016, 13, pp. 10-29.

- Dubost (Jean-François).** *Rubens et l'invention d'une image politique : La France personnifiée, XVIe-XVIIe siècle.* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 65-110.
- Ducos (Blaise).** *Rubens allemand? Le duo formé par Georg Petel et Rubens.* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 255-260.
- Eaker (Adam).** *A Taste for Van Dyck.* In : **Alsteens (Stijn), Eaker (Adam).** *Van Dyck – The anatomy of portraiture.* New Haven, London, Yale University Press, 2016, pp. 39-54.
- Ertz (Klaus), Nitze-Ertz (Christa).** *David Vinckboons (1576-1632) : Monographie mit kritischem Katalog der Zeichnungen und Gemälde.* Lingen, Luca-Verlag, 2016, 419 p. (Flämische Maler im Umkreis der grossen Meister 10).
- Esposito (Teresa).** *Occult knowledge and sacred geometry : A new interpretation of a portrait of Rubens and his son from the Hermitage Museum.* De Zeventiende Eeuw : Cultuur in de Nederlanden in Interdisciplinair Perspectief, 32, 2016, 2, pp. 211-234.
- Ewing (Dan).** *Jan de Beer : Gothic renewal in Renaissance Antwerp.* Turnhout, Brepols, [2016], 385 p. (Me fecit).
- Fagiolo (Marcelle).** *Le declinazioni dell'effimero tra Roma e i Paesi bassi meridionali.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 14-16 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Falkenburg (Reindert).** *Conversando con el Jardín de las delicias.* In : **Silva Maroto (Pilar) (coord.).** *El Bosco : La exposición del V centenario; Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 135-155.
- Falletti (Franca).** *Il restauro del Ratto delle Sabine del Giambologna.* In : **Bracci (Susanna), Brunori Cianti (Lia) (eds.).** *Giambologna – il Ratto delle Sabine e il suo restauro.* Livorno, Sillabe, [2016], pp. 56-67 (Il luogo del David. Restauri 5).
- Ferrer Orts (Albert), Ferrer del Río (Estefanía).** *Influencias flamencas en la obra de Joan de Joanes.* De arte : revista de historia del arte, 2016, 15, pp. 78-95.
- Fischer (Stefan).** *Hieronimus Bosch follower : The garden of earthly delights.* Münster, s.n., [2016], 11 p.
- Fischer (Stefan).** *Im Irrgarten der Bilder : die Welt des Hieronymus Bosch.* Stuttgart, Reclam, 2016, 236 p.
- Fischer (Stefan).** *Jheronimus Bosch.* Köln, Taschen, [2016], 300 p.
- Fischer (Stefan).** *Jheronimus Bosch : Het complete werk.* Köln, Taschen, 2016, 300 p.
- Fischer (Stefan).** *Jheronimus Bosch : L'oeuvre complet.* Köln, Taschen, [2016], 300 p.
- Fitzenreiter (Daniel).** *Die Amazonenschlacht aus den Werkstätten des jungen Peter Paul Rubens und Jan Brueghel des Älteren.* Beiträge zur Erhaltung von Kunst- und Kulturgut (Bonn), 2016, 1, pp. 85-92.
- Fowler (Caroline O.).** *Abraham Bloemaert, Peter Paul Rubens and the reform of caritas.* In : **Fowler (Caroline O.).** *Drawing and the senses : An early modern history.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 99-149 (Harvey Miller studies in baroque art).
- Fowler (Caroline O.).** *Drawing and the senses : An early modern history.* Turnhout, Brepols, 2016, 178 p. (Harvey Miller studies in baroque art).
- Fratini (Donatella).** *Vasari, Guicciardini, Van Mander e la genesi della storiografia artistica nelle Fiandre.* In : **Jonietz (Fabian), Nova (Alessandro) (ed.).** *Vasari als Paradigma : Rezeption, Kritik, Perspektiven = The Paradigm of Vasari : Reception, Criticism, Perspectives.* Venezia, Marsilio, 2016, pp. 249-256 (Collana del Kunsthistorisches Institut in Florenz, Max-Planck-Institut 20) [Proceedings of

- the conference held at the Kunsthistorisches Institut in Florenz, Max-Planck-Institut, Florence, Italy, February 14-16, 2014].
- Frère (Wendy).** *Jan van Delen (ca. 1635-1703), sculpteur de l'époque baroque : Essai monographique.* Annales de la Société d'Archéologie de Bruxelles : Mémoires, rapports et documents, 2016-2018, 74, pp. 119-157.
- Fritsche (Ulrich).** *Jheronimus Bosch : das Rätsel der Johannes-Bilder.* Schmollenberg, Verlag Hazeka, 2016, 32 p.
- Fusenich (Thomas).** *Hans Vredeman de Vries malt Bürgerkrieg, Religionsfrieden und Kapitulation (1570-1586).* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 10-23 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Galassi (Maria Clelia).** *The Reception of Italian Art in the Paintings of Jan Massys.* In : **Ciulisová (Ingrid) (ed.).** *Artistic innovations and cultural zones.* Bratislava, VEDA – Frankfurt, Lang, 2015, pp. 162-181 (Spectrum Slovakia series 7).
- García Calvo (Margarita).** *Tapices de escenas mitológicas tejidos en los talleres bruselenses de Jacques van der Borcht (h. 1650-h.1709-1713) y Albert Auwerx (1629-1709) : nueva documentación.* Archivo español de arte, 89, 2016, 355, pp. 241-254.
- García-Frías Checa (Carmen).** *David Teniers el Joven en las Colecciones Reales de Patrimonio Nacional.* Reales Sitios : Revista del Patrimonio Nacional, 2015, 201, pp. 16-37.
- Genbrugge (Aline).** *The conservation of Bosch's Saint Jerome at Prayer, from the Museum of Fine Arts, Ghent, at the Royal Institute for Cultural Heritage in Brussels.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 90-105.
- Ghirardi (Angela).** *Pittura e vita popolare : un sentiero tra Anversa e l'Italia nel secondo Cinquecento.* Mantova, Tre Lune Edizioni, 2016, 243 p. (Asteres 23).
- Gooiker (Hannah), Verzandvoort (Erwin), van de Vrie (Dick), Vriens (Thomas) (ed.).** *Bosch in context.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, s.p. [Keerdruk].
- Groeneveld-Baadj (Nadia).** *Jan van Kessel I (1626-79) : Crafting a natural history of art in early modern Antwerp.* London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, 208 p. (Harvey Miller studies in Baroque art).
- Härting (Ursula).** *Catholic life in the churches of Antwerp.* In : **Baisier (Claire) (ed.).** *Divine interiors : experience churches in the age of Rubens.* Schoten, BAI, 2016, pp. 22-37 [This catalogue has been published to accompany the exhibition 'Divine interiors. Experience churches in the age of Rubens', Museum Mayer van den Bergh, Antwerp, 17 June 2016-16 October 2016].
- Härting (Ursula).** *Mehr Sex auf dem Land? Dekorationsprogramme und die Erweiterung der Bildthemen in der flämischen Malerei im 16. und frühen 17. Jahrhundert.* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 127-145 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Hathaway (Nenagh).** *Jheronimus Bosch and the Netherlandish grisaille.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life*

- and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 106-123.
- Heinen (Ulrich).** *Die Erfindung des Barocktriptychons. Rubens' Aktualisierung des Wandelbildes.* In : **Ganz (David), Rimmel (Marius) (Hrsg.).** *Klappeneffekte. Faltbare Bildträger in der Vormoderne.* Berlin, Reimer, 2016, pp. 337-365 (Reimer Bild + Bild 4).
- Heinen (Ulrich), Fusenig (Thomas).** *Stylistic development in paintings of Antwerp church interiors around 1600.* In : **Baisier (Claire) (ed.).** *Divine interiors : experience churches in the age of Rubens.* Schoten, BAI, 2016, pp. 12-21 [This catalogue has been published to accompany the exhibition 'Divine interiors. Experience churches in the age of Rubens', Museum Mayer van den Bergh, Antwerp, 17 June 2016-16 October 2016].
- Heisterberg (Marion).** *Vogel-Perspektiven : Mythos und Wissen vom Paradiesvogel im flämischen (Tier-)landschaften des 16. und 17. Jahrhunderts.* Dresdener Kunstblätter, 60, 2016, 4, pp. 24-33.
- Herbert (Christopher).** *Foreshadowing the reformation : Art and religion in the fifteenth-century Burgundian Netherlands.* London, New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2016, XII-163 p.
- Herremans (Valérie).** *"Il marmo si sia intenerito in vita" : Rubens and sculpture : a status quaestionis.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 33-42 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Horbach (Raymond).** *Adrien Anrion, un Nivellois élève de Delvaux.* Annales de la Société royale d'Archéologie, d'Histoire et de Folklore de Nivelles et du Brabant wallon, 2016, XXXIII, pp. 91-110.
- Huet (Leen).** *Pieter Bruegel : De biografie.* Antwerpen, Polis, 2016, 435 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos), Spronk (Ron) (e.a.).** *Hiëronymus Bosch : Painter and draughtsman : Catalogue raisonné.* Brussels, Fonds Mercator, 2016, 607 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos), Spronk (Ron) (e.a.).** *Jérôme Bosch : peintre et dessinateur : Catalogue raisonné.* Bruxelles, Fonds Mercator, 2016, 607 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos), Spronk (Ron) (e.a.).** *Jheronimus Bosch : Maler und Zeichner : Catalogue raisonné.* Brüssel, Fonds Mercator, 2016, 607 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos), Spronk (Ron) (e.a.).** *Jheronimus Bosch : Schilder en tekenaar : Catalogue raisonné.* Brussel, Fonds Mercator, 2016, 607 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos).** *Hieronymus Bosch : Visionen eines genies. Jheronimus Bosch 500.* Stuttgart, Belsler, 2016, 191 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos).** *Jheronymus Bosch : Visioenen van een genie.* 's-Hertogenbosch, Noordbrabants Museum, 2016, 191 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos).** *Jheronymus Bosch : Visiones de un genio.* 's-Hertogenbosch, Noordbrabants Museum, 2016, 191 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos).** *Jheronymus Bosch : Visioni di un genio.* 's-Hertogenbosch, Noordbrabants Museum, 2016, 191 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos).** *Jheronymus Bosch : Visions de génie.* 's-Hertogenbosch, Noordbrabants Museum, 2016, 191 p.
- Ilsink (Matthijs), Koldewej (Jos).** *Hieronymus Bosch : Visions of genius : Technical studies.* Brussels, Mercatorfonds, 2016, 463 p. [Titel varieert : *Hieronymus Bosch : Vision of genius*].
- Jacobs (Alain).** *Les catafalques des pompes funèbres baroques dans les Pays-Bas méridionaux.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.*

- Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 159-170 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Jacobs (Alain).** *Connaître pour apprécier.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 11-13 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Jacobs (Alain).** *Laurent Delvaux : Addenda au catalogue raisonné.* Annales de la Société royale d'Archéologie, d'Histoire et de Folklore de Nivelles et du Brabant wallon, 2016, XXXIII, pp. 17-60.
- Jacobs (Alain).** *Les monuments funéraires dans les Pays-Bas méridionaux à l'époque baroque.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 171-186 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Jacobs (Alain).** *La scénographie baroque des églises des Pays-Bas méridionaux : le mobilier liturgique. Entre influence et tradition.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 84-107 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Jacobs (Alain).** *Séjour des sculpteurs flamands à Rome aux XVIe et XVIIe siècles.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 57-72 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Jacobs (Lynn F.).** *Inside/outside : Bosch's Triptych of the Crucified Martyr (Wilgefortis Triptych).* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 138-157.
- Jaffé (David).** *From Youthful Violence to Pleas for Peace : Rubens's Political Development, and the Influence of His Master, Otto van Veen.* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 167-183 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Jonckheere (Koenraad).** *Rubens : Portraits after existing prototypes.* London, Harvey Miller Publishers, 2016, 339 p. (Portraits 4).
- Jongeneel (Else).** *Les deux modes picturaux des 'Allégories des cinq sens'.* Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 416, pp. 557-576.
- Jonker (Michiel), Bergvelt (Ellinoor).** *Dutch and Flemish paintings : Dulwich Picture Gallery.* London, D Giles Limited, 2016, 351 p.
- Knackfuss (Hermann).** *Anton van Dyck.* [Hamburg], Severus Verlag, 2016, 95 p. [1., Nachdruck der Originalausgabe von 1897, bearbeitete Ausgabe].
- Koerner (Joseph Leo).** *Bosch & Bruegel : From enemy painting to everyday life.* Princeton, Princeton University Press, 2016, 412 p. (Bollingen series [Princeton, N.J.] 35 : 57; The A.W. Mellon lectures in the fine arts / National Gallery of Art [Washington, D.C.] 2016, 1).
- Koldewij (Jos).** *Het Laatste Oordeel van Jheronimus Bosch : Een meesterwerk gerestaureerd.* Brugge, Musea Brugge, 2016, 23 p. (Museumbulletin).
- Koslow (Susan).** *Frans Snyders, «le» peintre animalier du XVIIe siècle.* In : **De Poorter (Matthias), Koslow (Susan), Newman (Abigail D.), Rutgers (Jaco), Vanpaemel**

- (Geert), **Vézilier-Dussart (Sandrine)**. *L'odyssée des animaux : les peintres animaliers flamands du XVIIe siècle*. Gand, Snoeck, 2016, pp. 35-44.
- Kremb (Jens)**. *Painted tabletops of the late Middle Ages and Jheronimus Bosch's (workshop) The Seven Deadly Sins and the Four Last Things*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**. *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 158-177.
- Krems (Eva-Bettina), Ruby (Sigrid)**. *Das Porträt als kulturelle Praxis – Einleitung*. In : **Krems (Eva-Bettina), Ruby (Sigrid) (Hrsg.)**. *Das Porträt als kulturelle Praxis [anlässlich der Tagung Das Porträt. Mobilisierung und Verdichtung am Kunstgeschichtlichen Institut der Philipps-Universität Marburg, 23. - 25.6.2011]*. Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, 2016, pp. 10-18.
- Krüger (Konstanze)**. *Der erste Schritt : Fallstudien zu Unterzeichnungen in flämischen Landschaften des 16. und 17. Jahrhunderts*. In : **Neidhardt (Uta), Krüger (Konstanze) (Hrsg.)**. *Das Paradies auf Erden : flämische Landschaften von Bruegel bis Rubens*. Dresden, Sandstein Verlag, 2016, pp. 64-71.
- Krzyżagórska-Pisarek (Katarzyna)**. *Corpus Rubenianum versus Rembrandt research project : Two approaches to a catalogue raisonné*. Warsaw, Polska Akademia Nauk, 2016, pp. 23-49 [Overdruk uit : *Rocznik Historii Sztuki*, 2016, 41].
- Kubies (Grzegorz)**. *Angel trumpeters and poena sensus. A reflection on Jheronimus Bosch's Last Judgement triptych in the Groeningemuseum in Bruges*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**. *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 178-199.
- Laneyrie-Dagen (Nadeije)**. *Rubens : pour qui sont ces serpents...* In : **Laneyrie-Dagen (Nadeije)**. *Animaux cachés, animaux secrets*. Paris, Editions Citadelles & Mazenod, 2016, pp. 92-97.
- Lattuada (Riccardo) (a cura di = ed.)**. *Alessandro Farnese : Un grande condottiero in miniature : il Duca di Parma e Piacenza ritratto da Jean de Saive = Alessandro Farnese : a miniature portrait of the great General : the Duke of Parma and Piacenza portrayed by Jean de Saive*. Milano, Piacenza, Biffi Arte, arte, eventi per il XXI secolo, 2016, 63 p.
- Lattuada (Riccardo)**. *Colori e tradizioni dei materiali nelle chiese del Barocco : Italia e Fiandre a confronto*. In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di)**. *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano*. Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 76-83 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Lenders (Anne)**. *Clara Peeters pone la mesa : Objetos y alimentos ante la mirada de un espectador del siglo XVII*. In : **Vergara (Alejandro) (ed.)**. *El arte de Clara Peeters*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 49-66 [Esposizione tenuta ad Amberes, Museum Rockoxhuis, dal 16 giugno al 2 ottobre 2016 e a Madrid, Museo Nacional del Prado, dal 25 ottobre 2016 al 19 febbraio 2017].
- Leone de Castris (Pierluigi)**. *Napoli 1532-1553 : pittori toscani, spagnoli, fiamminghi al servizio del viceré Pedro de Toledo*. In : **Sánchez García (Encarnación) (dir.)**. *Rinascimento meridionale*. Napoli, tullio pironti editore, 2016, pp. 523-543 (Materia hispánica 5).
- Leuschner (Eckhardt)**. *Weltgerichts-Ikonographie und Imitation italienischer Kunst im Antwerpen des späten 16. Jahrhunderts*. In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.)**. *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts*. Petersberg, Michael Imhof

- Verlag, 2016, pp. 56-69 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) [“Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel”].
- Lo Bianco (Anna).** *Rubens e la nascita del barocco*. Venezia, Marsilio, 2016, 270 p.
- Luttikhuisen (Henry).** *Into the Wild. St. John the Baptist in the work of Jheronimus Bosch and Geertgen tot Sint Jans*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**, *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 218-235.
- Maes (Gaëtane).** *De l'expertise artistique à la vulgarisation au siècle des Lumières : Jean-Baptiste Descamps (1715-1791) et la peinture flamande, hollandaise et allemande*. Turnhout, Brepols, 2016, 608 p.
- Mai (Tanja).** *Werkanalyse von “Der Raub der Töchter des Leukippos” von Peter Paul Rubens*. München, GRIN Verlag, 2016, 18 p.
- Manegold (Cornelia).** *Friedensgesandte und die Porträtkultur im frühneuzeitlichen Europa*. In : **Krems (Eva-Bettina), Ruby (Sigrid) (Hrsg.)**, *Das Porträt als kulturelle Praxis [anlässlich der Tagung Das Porträt. Mobilisierung und Verdichtung am Kunstgeschichtlichen Institut der Philipps-Universität Marburg, 23. - 25.6.2011]*. Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, 2016, pp. 139-153.
- Mareel (Samuel).** *Inscription et Performance dans le ‘Testament Rhetorical’ d’Eduard de Dene (Bruges, 1562)*. Le Moyen Âge : Revue d’Histoire et de Philologie, CXXII, 2016, 2, pp. 327-339 [DOI : 10.3917/rma.222.0327].
- Martens (Didier), Jeghers (Audry), de Potter (Sophie).** *Le prétendu Obiit de Lambert Lombard, œuvre de Barthel Bruyn le jeune, et le portrait colonais de la renaissance dans les collections publiques belges*. Annales d’histoire de l’art et d’archéologie (Bruxelles), 38, 2016, pp. 93-113.
- Martens (Didier).** *Une réception en trois lieux : échos artistiques et littéraires d’un triptyque de Jérôme Bosch entre Venise, Palma de Majorque et Bruges*. *Materia : Revista internacional d’Art*, 2016, 10-11, pp. 169-203 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l’art*).
- McGrath (Elizabeth).** *Ernest van Veen and the “Black But Beautiful” Bride*. In : **Stocker (Mark), Lindley (Phillip) (eds.)**, *Tributes to Jean Michel Massing : Towards a Global Art History*. London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, pp. 155-162.
- McGrath (Elizabeth) (e.a.)**. *Rubens, Mythological subjects, Achilles to the graces*. London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, 2 Vol. (Corpus Rubenianum Ludwig Burchard XI, 1).
- Meeus (Hubert), De Koninck (Tine).** *Guilielmus Bolognino’s ‘Den Gheestelijken Leeuwercker’ : The Collected Songs of a Counter-Reformation Champion*. In : **van der Poel (Dieuwke), Grijp (Louis Peter), van Anrooij (Wim) (eds.)**, *Identity, Intertextuality, and Performance in Early Modern Song Culture*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 93-117 (Intersections : Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 43).
- Merle du Bourg (Alexis).** *Van Dyck, peintre des dandys : Correspondences et discordances = Van Dyck, painter of dandies : Similarities and dissimilarities*. In : **Leribault (Christophe) (dir.)**, *Figures du dandy : de Van Dyck à Oscar Wilde = The dandy*. Paris, Paris Tableau, 2016, pp. 13-24.
- Moretti (Matteo).** *Van Dyck a Palazzo Spinola. Opere autografe e attribuzioni nei documenti dell’Archivio Storico*. In : **Simonetti (Farida), Zanelli Gianluca (a cura di)**, *Van Dyck tra Genova e Palermo : Liechtenstein - The princely collections e Palazzo Spinola*. Genova, Sagep Editori, 2016, pp. 41-56 [Galleria Nazionale di Palazzo Spinola 10-11-2016 – 26.02.2017].

- Morselli (Raffaella).** *Rubens and the Spell of the Gonzaga Collections.* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 21-38.
- Müller (Matthias).** *Der multimediale Herrscher. Die Realisierung der Medien als Herausforderung für das Fürstenporträt in der Frühen Neuzeit.* In : **Krems (Eva-Bettina), Ruby (Sigrid) (Hrsg.).** *Das Porträt als kulturelle Praxis [anlässlich der Tagung Das Porträt. Mobilisierung und Verdichtung am Kunstgeschichtlichen Institut der Philipps-Universität Marburg, 23. - 25.6.2011].* Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, 2016, pp. 120-138.
- Muller (Jeffrey).** *St. Jacob's Antwerp art and counter reformation in Rubens's parish church.* Leiden, Boston, Brill, 2016, XXIV-631 p. (Brill's studies in intellectual history 253; Brill's studies on art, art history and intellectual history 13)
- Muller (Jeffrey).** *Works of Art and Architecture for Restoration, Community, and Parish Building in St. Jacob's, Antwerp, 1585-1621.* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 80-88 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Muls (Erik).** "De eed van de Brugse chirurgijnen", een corporatiestuk van Philips Bernaerts (1677). Een contextuele analyse met nieuwe gegevens over maker en geportretteerden. *Oud Holland : Quarterly for Dutch Art History*, 129, 2016, 3-4, pp. 149-166.
- Nakamura (Toshiharu).** *Frans Hals's painterly style and his 'tronie'-like genre paintings : An examination of the influence of Flemish head studies.* In : **Hirakawa (Kayo) (ed.).** *Sacred and profane in early modern art.* Kyoto, Department of Aesthetics and Art History, Graduate School of Letters, Kyoto, 2016, pp. 59-83 (Kyoto studies in art history 1).
- Newman (Abigail D.).** *Paul de Vos et ses collaborations : Les féroces combats d'animaux mis en scene par des artistes pacifiques.* In : **De Poorter (Matthias), Koslow (Susan), Newman (Abigail D.), Rutgers (Jaco), Vanpaemel (Geert), Vézilier-Dussart (Sandrine).** *L'odyssée des animaux : les peintres animaliers flamands du XVIIe siècle.* Gand, Snoeck, 2016, pp. 57-66.
- Nooteboom (Cees).** *Een duister voorgevoel : Reizen naar Jheronimus Bosch.* Amsterdam, De Bezige Bij, 2016, 74 p.
- Oliván Santaliestra (Laura).** *The Representational Strategies of the Count-Duke of Olivares and Elisabeth of France : Equestrian Portraits, 'Guardainfantes' and Miniatures (1628-1644).* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 213-234.
- Osborne (Toby).** *Anthony van Dyck : A Painter-Diplomat Of the Thirty Years War?* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 181-196.
- Osnabrugge (Marije).** *Aert Mytens and the "Virgin of the Rosary" altarpiece for San Severo Maggiore al Pendino in Naples (1582 - 1584).* *Memorie domenicane*, 44, 2013, pp. 477-486.
- Osnabrugge (Marije).** *La carriera di Aert Mytens a Napoli e nel Viceregno spagnolo prima del suo arrivo all'Aquila.* In : **Maccherini (Michele) (a cura di).** *Il restauro della Crocifissione di Santa Maria delle Grazie a Calascio e la pittura all'Aquila tra '500 e '600.* *L'Aquila, L'Una*, [2015], pp. 35-43.

- Osnabrugge (Marije).** *Louis Finson, Matthias Stom and Hendrick De Somer : Three "pittori fiamminghi" in seventeenth-century Naples.* In : **van der Smán (Gert Jan) (ed.).** *Caravaggio and the painters of the North.* Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 2016, pp. 53-61.
- Osnabrugge (Marije).** *Louis Finson, Matthias Stom y Hendrick de Somer : tres 'pittori fiamminghi' integrados en la Nápoles del siglo XVI.* In : **van der Smán (Gert Jan) (comisario).** *Caravaggio y los pintores del norte : del 21 de junio al 18 de septiembre de 2016.* Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 2016, pp. 52-62.
- Osnabrugge (Marije).** *New documents for Matthias Stom in Naples.* The Burlington Magazine, 156, 2014, 1331, pp. 107-108.
- Parnigoni (Cinzia).** *Il restauro del modello in terra cruda del Ratto delle Sabine. Un restauro raro.* In : **Bracci (Susanna), Brunori Cianti (Lia) (eds.).** *Giambologna – il Ratto delle Sabine e il suo restauro.* Livorno, Sillabe, [2016], pp. 68-79 (Il luogo del David. Restauri 5).
- Pascual (Carlos).** *Amberes, la luz del Siglo de Oro : Ciudad de pintores.* Viajes National Geographic, 2016, 200, pp. 88-95.
- Patigny (Géraldine).** *Une vie archivée : Jérôme Du Quesnoy le vieux, sculpteur bruxellois sous les archiducs Albert et Isabelle.* Annales d'histoire de l'art et d'archéologie (Bruxelles), 37, 2015, pp. 167-175.
- Peeters (Natasja).** *Francken en zonen : Artistieke, sociale en economische aspecten van een Kempische schildersdynastie en hun ateliers rond 1600.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, pp. 73-84.
- Peeters (Natasja).** *The Worst of Times, the Best of Times : The Antwerp Religious Painter Frans Francken and His Altarpieces 1586-1587.* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 117-126 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Pérez de Tudela Gabaldón (Almudena).** *Adenda a la correspondencia artística entre el cardenal Granvela y el Duque de Villahermosa (1560-1574).* BSAA Arte, 2016, 82, pp. 33-50.
- Pinson (Yona).** *"Let there be..." : The world corrupted from its inception.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 236-263.
- Pokorny (Erwin).** *Alart du Hameel and Jheronimus Bosch : Artistic relations and chronologies.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 264-277.
- Polo Pujadas (Magda).** *La música instrumental y la música vocal en Hieronymus Bosch.* Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 149-168 (Ejemplar dedicado a : Bosch al país de l'art).
- Popovcak (Borivoj).** *Otmica Sabinjanki i Bitka kod Isa(?) : dvije tapiserije bruxelleske radionice iz druge polovice 16. stoljeća u fundusu Strossmayerove galerije u Zagrebu ('The rape of the Sabine women and Battle of Issus'(?): two tapestries from a Brussels workshop at Strossmayer Gallery in Zagreb (second half of the 16th century)).* Radovi Instituta za Povijest Umjetnosti (Zagreb), 2016, 40, pp. 21-34.

- Pousao-Smith (Maria-Isabel).** *Adriaen Brouwer's Hybrid Technique and Social Indeterminacy.* In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.).** *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 107-123.
- Raband (Ivo).** *Staging Genoa in Antwerp : The Triumphal Arch of the Genoese Nation for the 'Blijde Inkomst' of Archduke Ernest of Austria into Antwerp, 1594.* In : **Burghartz (Susanna), Burkart (Lucas), Göttler (Christine) (eds.).** *Sites of mediation. Connected histories of places, processes, and objects in Europe and beyond, 1450-1650.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 23-45 (Intersections 47).
- Ramakers (Bart).** *Dirty from behind, Pearly in Front : Lady World in Rhetoricians' Drama.* In : **Melion (Walter S.), Ramakers (Bart) (eds.).** *Personification : Embodying Meaning and Emotion.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 284-336 (Intersections 41).
- Refini (Eugenio).** 'Soni fiunt suaviore' : Musical Implications in the Early Modern Reception of Longinus' 'On the Sublime'. *Lias : Journal of Early Modern Intellectual Culture and its Sources*, 43, 2016, 2, pp. 241-262 [DOI : 10.2143/LIAS.43.2.3197378].
- Ribouillault (Denis).** *Regurgitating Nature : On a Celebrated Anecdote by Karel van Mander about Pieter Bruegel the Elder.* *Journal of Historians of Netherlandish Art*, 8, 2016, 1, s.p. [DOI : 10.5092/jhna.2016.8.1.4].
- Ritter (Laura).** *The making of Bosch : Observations on his artistic reception.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 278-295.
- Robinson (William W.), Anderson (Susan) (collab.).** *Drawings from the age of Bruegel, Rubens, and Rembrandt : Highlights from the collection of the Harvard Art Museums.* Cambridge, Harvard Art Museums, 2015, 413 p.
- Rubinstein (Greg).** *Abraham Mathijs, Whale-Fisherman : Author of the First True Topographical Drawing of North America?* In : **Stocker (Mark), Lindley (Phillip) (eds.).** *Tributes to Jean Michel Massing : Towards a Global Art History.* London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, pp. 211-220.
- Rutgers (Jaco).** *Rubens, peintre de chevaux : esquisse d'un cheval blanc cabré avec cavalier.* In : **De Poorter (Matthias), Koslow (Susan), Newman (Abigail D.), Rutgers (Jaco), Vanpaemel (Geert), Vézilier-Dussart (Sandrine).** *L'odyssée des animaux : les peintres animaliers flamands du XVIIe siècle.* Gand, Snoeck, 2016, pp. 27-33.
- Salomon (Xavier F.).** *Van Dyck in Sicilia. Il ritratto di Desiderio Segno.* In : **Simonetti (Farida), Zanelli Gianluca (a cura di).** *Van Dyck tra Genova e Palermo : Liechtenstein - The princely collections e Palazzo Spinola.* Genova, Sagep Editori, 2016, pp. 7-40 [Galleria Nazionale di Palazzo Spinola 10-11-2016 – 26.02.2017].
- Sancho Lobis (Victoria).** *Van Dyck, Rembrandt, and the portrait print.* New Haven, London, Yale University Press, 2016, 108 p.
- Schaudies (Irene).** *The Fullness of Things : Jordaens Celebrates Nature's Bounty.* In : **Cimorelli (Dario) (ed.).** *Jacques Jordaens (1593-1678) : Allegories of fruitfulness and abundance.* Milano, Silvana editoriale, 2016, pp. 21-34 (Cahiers des Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique 20).
- Schlie (Heike).** *Martyrium im Bildvollzug. Dieric Bouts' Hippolytus-Triptychon in Brügge, das Hippolytus-Triptychon in Boston und ein Gebet Jean Molinets im Auftrag von Hippolyte de Berthoz.* In : **Ganz (David), Rimmele (Marius) (Hrsg.).** *Klappeneffekte. Faltbare Bildträger in der Vormoderne.* Berlin, Reimer, 2016, pp. 233-256 (Reimer Bild + Bild 4).
- Schlie (Heike).** *Testimoniale Szenarien im Bildvollzug der Malerei : Rubens' Epitaphien und die biblischen Urszenen der Zeugenschaft.* In : **Krämer (Sybille), Schmidt (Sybille) (Hrsg.).** *Zeugen in der Kunst.* Paderborn, Wilhelm Fink, 2016, pp. 19-46.

- Schmelzer (Björn).** *Singers in a church : Implications of voice, sound and movement in post-iconoclastic interiors by Van Steenycck, Grimmer and Neeffs.* In : **Baisier (Claire) (ed.).** *Divine interiors : experience churches in the age of Rubens.* Schoten, BAI, 2016, pp. 38-58.
- Scholten (Loes).** *Archival documents about the workshop of Jheronimus Bosch.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 296-309.
- Schölzel (Christoph).** *Entdeckungen bei der Restaurierung von Gillis van Coninxloos und Karel van Manders Gemälde "Landschaft mit dem Urteil des Midas".* In : **Neidhardt (Uta), Krüger (Konstanze) (Hrsg.).** *Das Paradies auf Erden : flämische Landschaften von Bruegel bis Rubens.* Dresden, Sandstein Verlag, 2016, pp. 72-78.
- Schwartz (Gary).** *Jheronimus Bosch : The road to heaven and hell.* New York, Overlook Duckworth, 2016, 254 p.
- Seifert (Christian Tico).** *Rubens & company : Flemish drawings from the Scottish National Gallery.* Edinburgh, National Gallery of Scotland, 2016, 80 p.
- Sellink (Manfred).** *Enfant de son époque et précurseur : Jeroen Bosch.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 3-10.
- Sellink (Manfred).** *"Der großen Verschiedenheit sowohl in Farbe als auch Aussehen sollen wir weise und rücksichtsvoll folgen, denn das bringt die große gepriesene Schönheit". Die Landschaft in der Kunst der südlichen Niederlande bis 1600.* In : **Neidhardt (Uta), Krüger (Konstanze) (Hrsg.).** *Das Paradies auf Erden : flämische Landschaften von Bruegel bis Rubens.* Dresden, Sandstein Verlag, 2016, pp. 14-27.
- Sellink (Manfred).** *Voorloper én vertegenwoordiger van zijn tijd : Reflecties over de betekenis van Jheronimus Bosch' oeuvre.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 58-66.
- Shaw-Miller (Lindsey).** *'Beautiful Secrets' : Poetical Disclosure in the Work of Michael Sweerts (1618-64).* In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.).** *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 124-138.
- Silva Maroto (Pilar).** *El Bosco y su obra.* In : **Silva Maroto (Pilar) (coord.).** *El Bosco : La exposición del V Centenario.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 17-71.
- Silver (Larry).** *Crímenes y castigos. Los Infiernos del Bosco.* In : **Silva Maroto (Pilar) (coord.).** *El Bosco : La exposición del V centenario; Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016.* Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 115-133.
- Silver (Larry).** *Defining Bosch.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 310-329.
- Silver (Larry).** *Rubens's Myths for the 'Rey Planeta' at the Torre de la Parada.* In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.).** *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 235-254.
- Simonetti (Farida).** *I bambini genovesi ritratti da Van Dyck : Ansaldo Palavicino.* In : **Simonetti (Farida), Zanelli Gianluca (a cura di).** *Van Dyck tra Genova e Palermo : Liechtenstein - The princely collections e Palazzo Spinola.* Genova, Sagep Editori, 2016, pp. 57-72 [Galleria Nazionale di Palazzo Spinola 10-11-2016 – 26.02.2017].
- Simonetti (Farida), Zanelli Gianluca (a cura di).** *Van Dyck tra Genova e Palermo : Liechtenstein - The princely collections e Palazzo Spinola.* Genova, Sagep Editori, 2016, 95 p. [Galleria Nazionale di Palazzo Spinola 10-11-2016 – 26.02.2017].
- Slegers (Jonas).** *Geeft het schilderij 'De lijkverzorging van Christis' (1623) van Deodatus Van der Mont stilaan al zijn geheimen prijs? Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 16, 2016, 49, pp. 1186-1191.*

- Smith (Charles Saumarez).** *The Rubens at King's*. In : **Stocker (Mark), Lindley (Phillip) (eds.)**. *Tributes to Jean Michel Massing : Towards a Global Art History*. London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2016, pp. 221-239.
- Smuts (R. Malcolm), Duerloo (Luc).** *Occasio's Lock of Hair : The Artist and the Ruler in Pursuit of Opportunity*. In : **Duerloo (Luc), Smuts (R. Malcolm) (eds.)**. *The age of Rubens : Diplomacy, dynastic politics and the visual arts in early seventeenth-century Europe*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 5-20.
- S.n.** *Pieter Snayers (1592-1667) : ein Schlachtenmaler aus dem 17. Jahrhundert*. Argos : das Wirtschaftsmagazin für Mitteleuropa (Leipzig), 24, 2016, 2, pp. 24-26.
- Szmydki (Ryszard).** *Les marbres belges dans les demeures royales en Pologne au XVIIe siècle*. Bulletin du Centre de Recherche du Château de Versailles, 2012, s.p. [En ligne] [<https://doi.org/10.4000/crcv.13637>; DOI : 10.4000/crcv.13637].
- Szmydki (Ryszard).** *Manierizm antwerpski XVI wieku*. Barok / Instytut Literary Polski Uniwersytetu Warszawskiego (Warszawa), 23, 2016, 1/2, pp. 67-84.
- Tacke (Andreas).** *Winners and Losers : The Impact of the Reformation on the Art Market*. In : **Hirakawa (Kayo) (ed.)**. *Sacred and profane in early modern art*. Kyoto, Department of Aesthetics and Art History, Graduate School of Letters, Kyoto, 2016, pp. 37-58 (Kyoto studies in art history 1).
- Terés (M. Rosa).** *El món fantàstic de les misericòrdies, un repertori a l'abast del Bosch*. Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 21-35 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Thomaes (Frédéric), Van den Abeele (Andries).** *Paul-Louis Cyfflé (1724-1806), een Bruggeling in Lotharingen*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 1, pp. 81-136.
- Togni (Fedora).** *La perspective géométrique dans la peinture de Quentin Metsys et de Bernard van Orley : Une analyse comparative*. Annales d'histoire de l'art et d'archéologie (Bruxelles), 38, 2016, pp. 27-48.
- Twiehaus (Simone).** *Dal nord a Bologna : Dionisio Calvaert pittore e disegnatore fiammingo in Italia*. In : **Frommel (Sabine) (a cura di)**. *Crocevia e capitale della migrazione artistica : Forestieri a Bologna e bolognesi nel mondo (secoli 15-16)*. Bologna, Bononia University Press (BUP), 2010, pp. 457-468.
- Uppenkamp (Barbara).** *'Indian' motifs in Peter Paul Rubens's The martyrdom of Saint Thomas and The miracles of Saint Francis Xavier*. Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek, 2016, 66, pp. 112-141.
- Van Cauteren (Katharina), Huts (Fernand) (foreword).** *Politics as painting : Hendrick De Clerck (1560-1630) and the archducal enterprise of empire*. Tiel, Lannoo, 2016, 416 p.
- Van Cauteren (Katharina).** *Politiek & schilderkunst : Hendrick De Clerck (1560-1630) en de keizerlijke ambities van de aartshertogen Albrecht en Isabella*. Tiel, Lannoo, 2016, 416 p.
- van de Haar (Alisa).** *Beyond Nostalgia : The Antwerp Schoolmaster Peeter Heyns (1537-1598) Publishing in Exile*. De Zeventiende Eeuw. Cultuur in de Nederlanden in Interdisciplinair Perspectief, 2015, 30, pp. 327-343.
- van de Haar (Alisa).** *"Both One and the Other" : The Educational Value of Personification in the Female Humanist Theatre of Peeter Heyns (1537-1598)*. In : **Melion (Walter S.), Ramakers (Bart) (eds.)**. *Personification : Embodying Meaning and Emotion*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 256-283 (Intersections 41).
- Vandenbroeck (Paul).** *Axiología e ideología en el Bosco*. In : **Silva Maroto (Pilar) (coord.)**. *El Bosco : La exposición del V centenario; Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 91-113.

- Vandenbroeck (Paul).** *The Century of the Flemish Primitives : Late Medieval Art in the Royal Museum of Fine Arts Antwerp.* Kontich, BAI, 2016, 141 p.
- Vander Auwera (Joost).** *Abraham Janssen van Nuyssen and His Role in the Revival of the Erotic Genre between the Fall of Antwerp and the Return of Rubens (1585-1608).* In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.).** *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 155-166 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) [“Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel”].
- Vander Auwera (Joost).** *Jordaens's Allegory of Fertility : The History and Creation of a Masterpiece.* In : **Cimorelli (Dario) (ed.).** *Jacques Jordaens (1593-1678) : Allegories of fruitfulness and abundance.* Milano, Silvana editoriale, 2016, pp. 45-70 (Cahiers des Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique 20).
- van der Smán (Gert Jan), Pijl (Luuk).** *The first admirers : Adam Elsheimer and Peter Paul Rubens.* In : **van der Smán (Gert Jan) (ed.).** *Caravaggio and the painters of the North.* Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 2016, pp. 89-115.
- van der Smán (Gert Jan), Pijl (Luuk).** *Los primeros admiradores: Adam Elsheimer y Peter Paul Rubens.* In : **van der Smán (Gert Jan) (comisario).** *Caravaggio y los pintores del norte : del 21 de junio al 18 de septiembre de 2016.* Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 2016, pp. 89-115 [Madrid, Museo Thyssen-Bornemisza, 18-06-2016 – 18.09.2016].
- Van de Velde (Hildegard).** *“Een schilderye op paneel oliverwe in ebbenhouten lyste wesende Lantschap” : Flämische Landschaftsmalerei in Antwerpener Kunstsammlungen des 16. und 17. Jahrhunderts.* In : **Neidhardt (Uta), Krüger (Konstanze) (Hrsg.).** *Das Paradies auf Erden : flämische Landschaften von Bruegel bis Rubens.* Dresden, Sandstein Verlag, 2016, pp. 58-63.
- van de Weijer (Paul).** *Norbert Heylbrouck sr. herontdekt.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 16-26.
- Vandivere (Abbie).** *“A translucent flesh-coloured primuersel” Intermediate layers in Jheronimus Bosch's paintings.* In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.).** *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center.* 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 352-369.
- Van Driessche (Wim).** *Jan Van Cleef en de Trinitariërs in de Gentse Sint-Jacobskerk.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 2-10.
- van Eck (Xander).** *The high altar of the archiepiscopal cathedral of Mechelen : St. Rumbold's grand reliquary and tomb.* Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art, 38, 2015-2016, 4, pp. 213-227.
- van Eck (Xander).** *Pulpits in Leuven and Mechelen : Visual sermons on divine grace and predestination.* Simiolus. Netherlands Quarterly for the History of Art, 38, 2015-2016, 3, pp. 185-197.
- van Gelderen (Martin).** *Über Krieg, Gewalt und Tyrannei : Die Bilder des niederländischen Aufstandes von Bruegel bis Goltzius (1558-1590).* In : **Gaskell (Ivan), van Gelderen (Martin) (Hrsg.).** *Sturm der Bilder : Bürger, Moral und Politik in den Niederlanden : 1515-1616.* Göttingen, Göttinger Verlag der Kunst, 2016, pp. 57-86.
- van Ginhoven (Sandra).** *Connecting art markets : Guiliam Forchondt's dealership in Antwerp (c. 1632-78) and the overseas paintings trade.* Leiden, Boston, Brill, 2016, VIII-288 p. (Studies in the history of collecting & art markets 1).
- van Heesch (Daan).** *Animated caprices. A note on Bosch's afterlife in seventeenth-century*

- Spain*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**. *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 124-137.
- Van Hout (Nico)**. "Ein so schönes Bild ist nie in der Natur gesehen worden" : *Peter Paul Rubens und die Landschaft*. In : **Neidhardt (Uta), Krüger (Konstanze) (Hrsg.)**. *Das Paradies auf Erden : flämische Landschaften von Bruegel bis Rubens*. Dresden, Sandstein Verlag, 2016, pp. 52-57.
- van Leeuwen (Rudie)**. *Moses and the Israelites by Maerten de Vos : the Portrait Historié of the Panhuys Family from 1574*. In : **Manuth (Volker), van Leeuwen (Rudie), Koldewij (Jos) (eds.)**. *Example or alter ego? Aspects of the "portrait historié" in Western art from Antiquity to the present*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 173-190 (Nijmegen art historical studies 22).
- van Marion (Olga)**. *Lovesickness on Stage : Besotted Patients in 17th-Century Medical Handbooks and Plays*. In : **Grave (Jaap), Honings (Rick), Noak (Bettina) (eds.)**. *Illness and literature in the Low Countries from the Middle Ages until the 21st century*. Göttingen, V&R Unipress, 2016, pp. 47-60.
- Van Mulders (Christine)**. *Rubens : Works in collaboration : Jan Brueghel I & II*. London, Harvey Miller Publishers, 2016, 358 p. (Corpus Rubenianum Ludwig Burchard 27, 1).
- Van Oostveldt (Bram), Bussels (Stijn), Jansen (Wieneke)**. *Introduction : The Early Histories of the Sublime*. *Lias : Journal of Early Modern Intellectual Culture and its Sources*, 43, 2016, 2, pp. 191-198 [DOI : <https://doi.org/10.2143/LIAS.43.2.3197375>].
- Van Oostveldt (Bram), Bussels (Stijn)**. *Introduction : The Sublime and Seventeenth-Century Netherlandish Art*. *Journal of Historians of Netherlandish Art*, 2016, pp. [DOI : <https://doi.org/10.5092/jhna.2016.8.2.1>].
- van Waddenoijen (Jeanne)**. "Salmen genoechte hebben met wiven?" *The Garden of Earthly Delights, interpretations and prejudices*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**. *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 388-407.
- van Wamel (Marieke)**. *The patron in the picture. Bosch and his donor portraits*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**. *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 408-425.
- van Wyhe (Cordula)**. *The Fabric of Female Rule in Leone Leoni's Statue of Mary of Hungary, c. 1556*. In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.)**. *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 139-174.
- Vassilieva-Codognot (Olga)**. *À la recherche des généalogies effigiaires de princes : Series of Retrospective Dynastic Portraits and the Social Implications of True Likeness (Antwerp, ca. 1600)*. In : **Krems (Eva-Bettina), Ruby (Sigrid) (Hrsg.)**. *Das Porträt als kulturelle Praxis [anlässlich der Tagung Das Porträt. Mobilisierung und Verdichtung am Kunstgeschichtlichen Institut der Philipps-Universität Marburg, 23. - 25.6.2011]*. Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, 2016, pp. 93-107.
- Vázquez Dueñas (Elena)**. *The appreciation of Bosch's paintings in Spanish houses*. In : **Carelli (Dawn), Gooiker (Hannah), Timmermans (Jo) (ed.)**. *Jheronimus Bosch, his life and his work : 4th International Jheronimus Bosch Conference, april 14-16, 2016, 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center*. 's-Hertogenbosch, Jheronimus Bosch Art Center, 2016, pp. 370-387.

- Vélez Chaurri (José Javier), Echeverría Goñi (Pedro Luis).** *Identificación de una serie de grabados rubenianos como modelo de los relieves de la sillería de Lanciego (Álava)*. BSAA Arte, 2016, 82, pp. 185-203.
- Vergara (Alejandro).** *Reflejos de arte y cultura en los cuadros de Clara Peeters*. In : **Vergara (Alejandro) (ed.)**. *El arte de Clara Peeters*. Madrid, Museo Nacional del Prado, 2016, pp. 13-48 [Esposizione tenuta ad Amberes, Museum Rockoxhuis, dal 16 giugno al 2 ottobre 2016 e a Madrid, Museo Nacional del Prado, dal 25 ottobre 2016 al 19 febbraio 2017].
- Vézillier-Dussart (Sandrine).** *Joannes Fyt, Les trophées de chasse ou l'élégance de la vie silencieuse*. In : **De Poorter (Matthias), Koslow (Susan), Newman (Abigail D.), Rutgers (Jaco), Vanpaemel (Geert), Vézillier-Dussart (Sandrine)**. *L'odyssée des animaux : les peintres animaliers flamands du XVIIe siècle*. Gand, Snoeck, 2016, pp. 45-56.
- Vicens (Teresa).** *Un element misteriós en algunes escenes d'adoració flamenques*. *Materia : Revista internacional d'Art*, 2016, 10-11, pp. 55-73 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Weller (Dennis P.).** *Early arrivals in America : Paintings attributed to Peter Paul Rubens and Anthony van Dyck*. *The Burlington magazine*, 158, 2016, 1355, pp. 110-112.
- Weststeijn (Thijs), Gesterkamp (Lennert).** *A new identity for Rubens's 'Korean man' : Portrait of the Chinese merchant Yppong*. *Netherlands Yearbook for History of Art = Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*, 2016, 66, pp. 142-169.
- Weststeijn (Thijs).** *The Sublime and the "beholder's share" : Junius, Rubens, Rembrandt*. *Journal of Historians of Netherlandish Art*, 8, 2016, 2, 32 p.
- Wheelock (Arthur K.).** *Van Dyck : New York*. *The Burlington magazine*, 158, 2016, 1360, pp. 585-586.
- Will (Chris).** *Jeroen Bosch : Tussen hemel & hel*. Amsterdam, Stokerkade, 2016, 119 p.
- Wintgens (Véronique).** *Le fabuleux voyage de Claudio Monteverdi : De Mantoue à Anvers, en passant par Spa...* *Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel*, 42, 2016, 165, pp. 23-29.
- Wolf (Ineke).** *Twee schilderijen van Peter van Lint over Liefde en Vruchtbaarheid*. *Oud Holland : Quarterly for Dutch Art History*, 129, 2016, 1, pp. 17-30.
- Woodall (Joanna).** *'Greater or lesser?' Tuning into the Pendants of the 'Five Senses' by Jan Bruegel the Elder and his Companions*. In : **McNeil Hale (Meredith) (ed.)**. *Cambridge and the study of Netherlandish art : The Low Countries and the fens*. Turnhout, Brepols, 2016, pp. 69-98.
- Woollett (Anne T.).** *Hitting the Mark : Strategies of Display in the Altarpieces of the Antwerp Militia Guilds*. In : **Leuschner (Eckhardt) (Hrsg.)**. *Rekonstruktion der Gesellschaft aus Kunst : Antwerpener Malerei und Graphik in und nach den Katastrophen des späten 16. Jahrhunderts*. Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2016, pp. 89-100 (Studien zur internationalen Architektur- und Kunstgeschichte 136) ["Beiträge einer internationalen Tagung gleichen Namens ... 2011 in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel"].
- Wysenbach (Stefanie).** *Riches of the Sea : Collecting and Consuming Frans Snijders's Marine Market Paintings in the Southern Netherlands*. In : **Burghartz (Susanna), Burkart (Lucas), Göttler (Christine) (eds.)**. *Sites of mediation. Connected histories of places, processes, and objects in Europe and beyond, 1450-1650*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 328-352 (Intersections 47).
- Zanelli (Gianluca).** *"Tutto spontaneità e naturalezza". Van Dyck a Genova : il ritratto della Marchese Spinola*. In : **Simonetti (Farida), Zanelli Gianluca (a cura di)**. *Van Dyck tra Genova e Palermo : Liechtenstein - The princely collections e Palazzo Spinola*. Genova, Sagep Editori, 2016, pp. 73-89 [Galleria Nazionale di Palazzo

Spinola 10-11-2016 – 26.02.2017].

2. Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmedy – Het prinsbisdom Luik, het Land van Loon, Stavelot-Malmedy

a. *Les Princes-évêques, le chapitre Saint-Lambert, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De Prins-bisschoppen, het Sint-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen*

Masson (Christophe). *Le sang de la paix.* Liège, Province de Liège, 2016, 45 p. [Publié à l'occasion des commémorations du 700e anniversaire de la Paix de Fexhe dans le cadre de l'opération «Debout citoyen»].

Mertens (Jef). *Alden-Biesen (afl. 54) : De betekenis van de 18de-eeuwse landcommandeurs voor Rijkhoven-Bilzen : 4. Landcommandeur (Wirich) Leopold von Steiner (1749-1766).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 1, pp. 6080-6083.

Mertens (Jef). *Alden-Biesen (afl. 55) : De betekenis van de 18de-eeuwse landcommandeurs voor Rijkhoven-Bilzen : 5. Landcommandeur Caspar Anton von Belderbuch (1766-1784).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 2, pp. 6110-6114.

Mertens (Jef). *Alden-Biesen (afl. 56) : De betekenis van de 18de-eeuwse landcommandeurs voor Rijkhoven-Bilzen : 6. Landcommandeur Franz von Reischach (1784-1807).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 3, pp. 6129-6133.

Mertens (Jef). *Alden-Biesen (afl. 57) : De betekenis van de 18de-eeuwse landcommandeurs voor Rijkhoven-Bilzen : 7. Landcommandeur Wilhelm von Kerpen (1807-1823).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 4, pp. 6153-6156.

Mertens (Jef). *Alden-Biesen (afl. 58) : De betekenis van de 18de-eeuwse landcommandeurs voor Rijkhoven-Bilzen. : Slotbeschouwingen.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 5, pp. 6177-6180.

Mosmuller (J.M.H.). *Voor en na Worrigen : Een militair-politieke geschiedenis van de Landen van Overmaas en Maastricht tot aan de Nederlandse Opstand (1568).* [Heerlen], Lisdodde, 2016, 105 p.

b. *La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven*

1. *Le commerce, l'expansion à l'étranger, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine – De handel, buitenlandse expansie, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het stedelijk leven*

de Moffarts d'Houchenée (Stanislas), Boulvain (Sylvie), Abry (Louis). *Les commissaires de la cité de Liège, 1424-1794 : Selon les manuscrits d'Abry et d'après les actes. Tome III* (1581-1639), Tome III** (1640-1666).* Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2016, 2 Vol. (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 38) [Tiré à 176 exemplaires nominatifs sur papier de Hollande Van Gelder, numérotés de 1 à 150 et de CCI à CCXXVI, réservés aux membres de la Société, ainsi qu'un exemplaire au nom et pour le compte de celle-ci, et 100 exemplaires sur papier Da Costa, dont 50 exemplaires numérotés de 151 à 200 et 50 exemplaires numérotés de 227 à 276. Composé en Garamond, corps 12 et 10].

Gilles (Isabelle). *Indoor journey and furniture made for 18th-century houses in Liege (Belgium).* In : **Fraiture (Pascale) (ed.).** *Between carpentry and joinery : Wood finishing work in European medieval and modern architecture.* Brussels, Royal Institute for Cultural Heritage, 2016, pp. 254[ff.] (Scientia artis 12).

Gilles (Isabelle). *Le nom des espaces de la demeure patricienne à Liège au XVIIIe*

siècle. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 351-362.

2. *La société, l'évaluation des fortunes et niveau de vie, les mentalités, la vie quotidienne – De maatschappij, fortunepeilingen en levensstandaard, de mentaliteiten, het dagelijkse leven*

Hendriks (Theo). *Bijzondere doodsoorzaken in Overpelt in de periode van 1634 tot 1637*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 214 (november – december), pp. 2-15.

Hendriks (Theo). *De pest en andere bijzondere doodsoorzaken in Overpelt in de periode 1634-1637*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 213 (september – oktober), pp. 1-14.

Leestmans (Charles-J.A.). *En quelques logis liégeois (1675-1791)*. Bulletin de la Société Royale Le Vieux-Liège, 2016, 353-354 (tome XVII, n°s 6-7), pp. 133-169.

Lemmens (Ria). *Dodelijk cafébezoek te Schulte in 1734 en parenteel van Franciscus Vanswantebrouck*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 3, p. 90.

Nijssen (Rombout). *De aanstelling van Joannes Adrianus Van den Abeele tot meier van Kleine-Spouwen, 1773*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 97-102.

Nijssen (Rombout). *Het testament en het grafkruis van Arnold Thijs uit Membruggen, 1792*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 2, pp. 8-13.

Nijssen (Rombout). *Het testament en het grafkruis van Arnold Thijs uit Membruggen, 1792*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 83-89.

Nijssen (Rombout). *De verpachting van de Rijkhovenmolen in Bilzen, 2 maart 1720*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 49-55.

Philippe (Marc). *Toevallige vondst : Helena Hubers uit Kleine-Brogel trouwt met Zwitserse militair in 1703*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 1, p. 19.

Roosen (J.). *Het agrarische productenscala in het Limburgse Maasland tijdens de achttiende eeuw*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 3, pp. 251-274.

Stevens (Theo). *Vorstschade aan het koren op de Buijtinge van Beringen*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 1, pp. 4-9.

van Ormelingen (Jean-Jacques). *Levering van grafstenen te Tongeren (1645-1713)*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 29-48.

Xhayet (Geneviève). *Entre médecine et art de vivre : Prendre les eaux de Spa, au XVIe et au début du XVIIe siècle (1559-1619)*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 167, pp. 4-16.

c. *La vie religieuse – Het godsdienstig leven*

- Coun (Theo).** *De diefstal van een ciborie in de kerk van Munsterbilzen.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 47, pp. 1154-1155.
- Hendriks (Giel).** *Antoon “van Pelt”, pastoor, beuzenstichter.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 212 (juli – augustus), pp. 1-20.
- Kunnen (Mathieu).** *Testamenten verleden voor de pastoors te Opitter 1700-1777 (deel I).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 3, pp. 123-126.
- Nijssen (Rombout).** *Een ordonnantie van de abdis van Munsterbilzen op de bestrijding van veeziekte, 1770.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 3, pp. 193-197.
- Slegers (Jonas).** *Het pomellum van abdis Odilia van Buymelborch (1563).* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 48, pp. 1157-1161.
- Van den Bossche (Benoît).** *L'église au XVIe siècle: décor sculpté et mobilier.* In : **Allart (Dominique), Piavaux (Mathieu), Van den Bossche (Benoît), Wilkin (Alexis) (dir., réd.).** *L'église Saint-Jacques à Liège : templum pulcherimum : Une histoire, un patrimoine.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, pp. 175-191.

d. *La vie culturelle: l'enseignement, l'imprimerie, les sciences, les arts – Het culturele leven: het onderwijs, de wetenschappen, de kunsten*

- Lefftz (Michel).** *L'antichambre des Cieux. Scénographies baroques dans l'ancienne principauté de Liège.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 108-112 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Lefftz (Michel).** *Maître Balthazar, sculpteur à Liège au service du prince-évêque Erard de la Marck.* Namur, Université de Namur, [2016], 86 p. [Contenu : «Le présent volume à été réalisé à l'occasion de la première exposition jamais réalisée sur l'oeuvre de Maître Balthazar, sculpteur au service du prince-évêque de Liège, Erard de la Marck. Celle-ci s'est tenue à la collégiale de Huy, du 11 juin au 11 septembre 2016»].
- Lefftz (Michel).** *Séjour des sculpteurs liégeois à Rome aux XVIIe et XVIIIe siècles.* In : **Bossu (Charles), Bracke (Wouter), Jacobs (Alain) (a cura di).** *Alla luce di Roma : I disegni scenografici di scultori fiamminghi e il barocco romano.* Roma, De Luca editori d'arte, 2016, pp. 73-83 [Catalogo della Mostra tenuta a Roma nel 2016-2017].
- Nijssen (Rombout).** *De aanstelling van Willem Tenaers tot koster, kapelaan en onderwijzer in Mielen-boven-Aalst, 1691.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 21-27.
- van Ormelingen (Jean-Jacques).** *Het zilveren kenteken van de Tongerse rederijkers (18de eeuw).* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 153-160.

D. ÉPOQUE CONTEMPORAINE – HEDENDAAGSE TIJD, 1789-NU

1. Par tranches chronologiques – In chronologische volgorde

a. *La révolution brabançonne et liégeoise – De Brabantse en Luikse omwenteling*

Judge (Jane). «*Qu'allons-nous devenir?*» *Belgian national identity in the Age of Revolution*. In: **Jensen (Lotte) (ed.)**. *The Roots of Nationalism : National Identity in the Age of Revolution*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2016, pp. 291-307.

Polasky (Janet L.). *Revolutionaries Between Nations, 1776-1789*. *Past & Present*, 232, 2016, 1, pp. 165-201 [<https://doi.org/10.1093/pastj/gtw016>].

Van Dam (Michiel). 'Gardez-vous-en bien ... de la brochure' : Pamfletgebruik en politieke cultuur in de historiografie over de Brabantse Omwenteling, 1787-1789. *Handelingen : Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, 69, 2016, pp. 233-248.

b. *L'époque française – De Franse tijd*

Aertssen (Ludo). *Zandvlietenaren in dienst van Napoleon : P.J. Carpentier en J.B. Van der Heyden stierven voor de keizer*. *Polderheem*. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 1, pp. 20-24.

Beel (Chris). *Napoleon volgens Bart Gevaert*. Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 1, pp. 17-22.

Bernaerts (Leon). *Sprokkelingen uit 1816 : Aanmaningen voor onze gemeenten*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 3, pp. 19-20.

Branda (Pierre) (dir.). *L'économie selon Napoléon : monnaie, banque, crises et commerce sous le premier Empire*. Paris, Vendémiaire, 2016, 438 p. (Collection bibliothèque du XIXe siècle, 2425-7443) [Proceedings of the congress organized by La Banque de France and the fondation Napoléon, Paris, France, March 24-25, 2016].

Branda (Pierre), Chave (Isabelle), Chevallier (Bernard) (e.a.). *Napoléon à Sainte-Hélène : La conquête de la mémoire*. Paris, Gallimard, 2016, 303 p.

Bruyland (Herman). *Het verhaal achter de soldatenbrief uit Moorsel (1811)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 2, pp. 216-225.

Casteels (Roger). *Haachtse soldaten van Napoleon*. *Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift*. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 3, pp. 251-252.

Chew III (William L.). *Rich Refugees : Antwerp Aristocrats in America, 1794-1803*. *Napoleonica*. *La Revue : Revue international d'histoire des deux Empires napoléoniens*, 2012, 3, (n° 15), pp. 22-53 [<https://doi.org/10.3917/napo.123.0022>].

Cuyvers (Jos). *De eerste Geelse politiecommissarissen : ongewenst en onbegrepen : Een omstreden creatie uit de Franse Tijd (1795-1814)*. *Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel* [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2016, 51, pp. 99-132.

de Canals Campà (Jordi). *Waterloo, visto por Victor Hugo*. *Armoria : Revista d'informació, anàlisi i recerca de la genealogia i l'heràldica, així com també de la vexil·lologia, la sigil·lografia, la insinieria, la nobiliària i l'emblemàtica general, en l'àmbit geogràfic i cultural català*, 2016, 5, pp. 165-198.

Deseure (Brecht). *La représentation du pouvoir français en Belgique (1792-1799) : Entre révolution et tradition*. *Annales Historiques de la Révolution Française*, 384, 2016, 2, pp. 109-130.

- Deseure (Brecht), Berger (Emmanuel).** *Unity and fragmentation : Recent research trends on the "neuf départements réunis"*. In : **Planert (Ute).** *Napoleon's Empire : European Politics in Global Perspective*. London, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 39-52 (War, culture and society, 1750-1850) [DOI : 10.1057/9781137455475].
- Esdaile (Charles J.).** *Napoleon, France and Waterloo : the eagle rejected*. Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, XIII-257 p.
- Flahaut (Michel), Gille (Camille).** *Des Chastroids, soldats de la République et de l'Empire français, 1798-1814. 4 : Les Chastroids morts sous les armes (3)*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 102, pp. 13-22.
- Flahaut (Michel), Gille (Camille).** *Soldats chastroids de la République et de l'Empire français, 1798-1814. 4. Les Chastroids morts sous les armes (3)*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 103, pp. 12-16.
- Fortescue (John W.).** *The campaign of Waterloo : The classic account of Napoleon's last battles*. London, Frontline Books, 2016, 230 p.
- Geerinck (Patrik).** *Het hemd was nader dan de rok [Frans bewind in het Scheldedepartement]*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 2, pp. 59-61.
- Gijbels (Jolien).** *Oog in oog met het slagveld van Waterloo : Het herinneringslandschap in de beleving van Britse, Franse, Pruisische en Nederlandse reizigers (1815-1870)*. De Negentiende Eeuw (Tijdschrift van de Werkgroep De Negentiende Eeuw), 40, 2016, 2, pp. 104-121 [Themanummer : *Waterloo herinnerd, herdacht en herbeleefd*].
- Glover (Gareth).** *The American Sharpe : The adventures of an American officer of the 95th Rifles in the Peninsular and Waterloo campaigns*. Barnsley, Frontline Books, 2016, 260 p.
- Goossens (Willy).** *Napoleon : Een tiran die veel van onze mensen de dood in joeg*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 3, pp. 139-157.
- Haythornthwaite (Philip J.).** *Picton's division at Waterloo*. Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, VI-231 p.
- Horn (Pierre).** *Le défi de l'enracinement napoléonien entre Rhin et Meuse, 1810-1814 : L'opinion publique dans les départements de la Roër, de l'Ourthe, des Forêts et de la Moselle*. Berlin, De Gruyter, 2016, 474 p. (Pariser historische Studien 197).
- Ilsen (Michel).** *Gedenkmunument (1856) voor de oud-strijders van Napoleon*. Hasselt, Het Stadsmus, 2015, 16 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 47).
- Istace (Jean).** *Assemblée cantonale, section Paliseul, le 9 septembre 1810*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 3-9.
- Jans (Raoul).** *De conscrits van Zoersel, Halle en Sint-Antonius*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 4, pp. 477-487.
- Laurent (René).** «*Le drapeau d'honneur de Waterloo (1832)*». Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 81, pp. 13-17.
- Laurent (René).** *Le Musée de Waterloo*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 51-58.
- Leggiere (Michael V.) (ed.).** *Napoleon and the operational art of war : Essays in honor of Donald D. Horward*. Leiden, Boston, Brill, 2016, 569 p. (History of Warfare 110).
- Lenseclaes (Jan).** *Charles de Loupogne - Charlepoenj : Laatste Brigand uit het oude Brabant en gewapende verdediger van het Ancien Régime*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, pp. 54-55.
- Lignereux (Aurélien).** *Des gendarmes impériaux? Retours d'expérience sur le moment impérial de la gendarmerie française (1796-1814)*. In : **Houte (Arnaud-Dominique), Luc (Jean-Noël) (dir.).** *Les gendarmeries dans le monde de la Révolution française à nos jours*. Paris, PUPS, 2016, pp. 85-96 (Mondes contemporains).

- Maes (Ronny).** *Een Franse priester te Zande*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, p. 8.
- Maes (Ronny).** *De lading van wagens, karren tijdens het Franse Bewind*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 2, pp. 49-50.
- Mansel (Philip).** *Le prince de Ligne, Napoléon et l'Autriche en 1809*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 259, pp. 41-58.
- Moonens (Serge), De Loecker (Jean-Paul).** *Gooikse jongens gesneuveld tijdens de Franse bezetting 1794-1815 : Plechtige inhuldiging gedenkplaat*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, pp. 12-19.
- Moumm (Vera).** *Exposition : Juin 1815 Napoléon à Charleroi, L'ultime campagne*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 47-48.
- Negro Marco (Luis).** *Waterloo y la Europa de 1815*. Ejército : de tierra español, 2016, 905, pp. 44-51.
- Nijssen (Rombout).** *Adjunct-burgemeester Vanminsel van Zolder over de veteranen van Napoleon in zijn gemeente, 1815*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 2, pp. 161-172.
- Nijssen (Rombout).** *Veteranen van Napoleon in Binderveld, Kozen, Nieuwerkerken en Wijer, 1815*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 3, pp. 35-42.
- Nijssen (Rombout).** *Veteranen van Napoleon in Munsterbilzen, 1815*. Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 16, 2016, 49, pp. 1194-1198.
- Noël (Juliette).** *Marie Walewska, «l'amie polonaise» de Napoléon : Son séjour à Liège en 1816-1817 et son entourage. De la légende de son habitation rue Mandeville à la réalité*. Bulletin de la Société Royale Le Vieux-Liège, 2016, 353-354 (tome XVII, n°s 6-7), pp. 170-183.
- Ockeleij (Jaak).** *De kantonmunicipaliteit Asse*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 3, pp. 65-82.
- Op de Beeck (Johan).** *Het hart van Napoleon : De keizer en de vrouwen*. Antwerpen, Horizon, 2016, 477 p.
- Pieters (Marcel).** *Huiszoekingen te Daknam op 25 juli 1798*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 4, pp. 183-184.
- Planert (Ute).** *Introduction : Napoleon and beyond : Reshaping power in Europe and the world*. In : **Planert (Ute).** *Napoleon's Empire : European Politics in Global Perspective*. London, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 1-20 (War, culture and society, 1750-1850) [DOI : 10.1057/9781137455475].
- Planert (Ute) (ed.).** *Napoleon's Empire : European Politics in Global Perspective*. London, Palgrave Macmillan, 2016, XVIII-334 p. (War, culture and society, 1750-1850) [DOI : 10.1057/9781137455475].
- Poelaert (Roger).** *Een kanonkogel : Van Waterloo naar Oetingen*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 34-36.
- Renglet (Antoine).** *Un système policier impérial? Le commissaire général et la police municipale d'Anvers (1808-1814)*. Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies, 20, 2016, 1, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/chs/164>; DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.1643>].

- Rousman (Corentin).** *Relations des entrées à Mons des troupes françaises en 1792 et des Cosaques en 1814 : Aperçu a posteriori de ces événements à travers des témoins directs.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 177-200.
- Rymen (Karel).** *Van Boerenkrijg tot Waterloo : Hoe 4000 Boeren ontsnapten uit Diest naar Zelem.* Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2016, pp. 22-27.
- Schalenborgh (Tony).** *Eisden in de Franse Tijd : Grote kerkroof in Eisden in 1797.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 1, pp. 1-10.
- Sedeyn (Guido).** *Het kohier van de 'Emprunt Forcé' in het bestuurlijk kanton Elverdinghe (1796).* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 2, pp. 205[ff.].
- Siborne (H.T.).** *The History of the Waterloo Campaign : The Classic Account of the Last Battle of the Napoleonic Wars.* Newburyport, Pen & Sword Books, 2016, 657 p.
- S.n.** *Waterloo herinnerd, herdacht en herbeleefd.* Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2016, pp. 82-142 (De Negentiende Eeuw, 40, 2016, 2).
- Snijders (Frans).** *De Franse Omwenteling en de gevolgen voor het gildeleven.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 56-59.
- Thompson (Neville).** *Wellington after Waterloo.* Oxon, Routledge, 2016, 248 p. (Routledge revivals) [First published in 1986 by Routledge & Kegan Paul].
- Todorov (Nicola).** *La Grande Armée à la conquête de l'Angleterre : le plan secret de Napoléon.* Paris, Vendémiaire, 2016, 295 p.
- Tondeur (Jean-Philipp) (dir.), Meganck (Paul).** *La soirée du 16 juin 1815 à l'aile gauche française.* Bruxelles, Editions de la Belle Alliance, 2016, 195 p. (Waterloo 1815, les carnets de la campagne 15; Quatre-Bras 3).
- Tulard (Jean), Boudon (Jacques-Olivier) (préface).** *Les historiens de Napoléon : 1821-1969 : vus par Jean Tulard, membre de l'Institut.* Paris, SPM, 2016, 190 p.
- Vandeginste (Hendrik).** *De Maatschappij der oude wapenbroeders van Napoleon in de Torhoutse pers.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 65-80.
- Vandervelden (Jos).** *De slag bij Waterloo : 18 juni 1815 : einde van de Franse overheersing - Deel 1.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 1, pp. 14-30.
- Vandervelden (Jos).** *De slag bij Waterloo : 18 juni 1815 : einde van de Franse overheersing - Deel 2.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 2, pp. 54-75.
- Van de Sompel (André).** *Peiling naar de taken en de inzet van de Kalkense en de Laarnse verantwoordelijken bij de uitvoering van de wetten op de militaire dienstplicht tijdens de Franse Periode (1798-1814).* Castellum. Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne. Driemaandelijks tijdschrift, XXXIII, 2016, 3 & 4, pp. 5-95.
- Van Devyvere (F.).** *De 'beloken' tijd 1795-1800 : Lichtervelde onder Frans bestuur.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 107-144.
- Vanhaecke (Luc).** *Het kerende tij : Oostende en het Leiedepartement tijdens de laatste maanden van het bewind van Napoleon (25 november 1812 – 3 mei 1814).* Brugge, Uitgeverij Luc Vanhaecke, 2016, 278 p. (Aspecten van de geschiedenis van Oostende (1803-1814), 2012-2016) 3).
- Verplancke (Johan).** *Enfant naturel de la Patrie : Deel 1 : Nicolaus Dagheraet (1794-1869), kindsoldaat van Napoleon.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 37, 2016, 4, pp. 134-153.

- Verschaffel (Tom).** *(On)gehinderd door het heden : Re-enactment en het naspelen van Waterloo.* De Negentiende Eeuw (Tijdschrift van de Werkgroep De Negentiende Eeuw), 40, 2016, 2, pp. 134-142 [Themanummer : *Waterloo herinnerd, herdacht en herbeleefd*].
- Werkgroep “Det waas Roy”.** *Det waas Roy! Gruitrode, een Limburgs dorp in de kering (1794-1796).* Gruitrode, Werkgroep “Det waas Roy”, 2016, 447 p.
- Zimmerman (Jean-Marie).** *La conscription dans le canton de Messancy pendant l'occupation française de 1795 à 1815.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2016, 28, pp. 59-82.
- c. L'époque du Royaume-Uni, la révolution de 1830 – De periode van het Verenigd Koninkrijk, de omwenteling van 1830**
- Aerts (Remieg).** *Het ingesleten pad : Over de betekenis van de Grondwet van 1815.* In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 45-56.
- Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, 257 p.
- Alen (André).** *Slotwoord.* In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, p. 249.
- Azou (Kristien), Ghesquiere (Hendrik).** *Gullegem tijdens het verenigd koninkrijk der Nederlanden (1815-1830).* 't Meiboompje (Gullegem), 33, 2016, 1, pp. 4[ff.].
- Bragard (Philippe).** *The defensive system of the Dutch Belgium (1815-1830).* In : **Kupka (Andreas) (Hrsg.).** *Ars militaris nach der Revolution. Der europäische Festungsbau in der 1. Hälfte des 19. Jahrhunderts und seine Grundlagen.* Regensburg, Schnell + Steiner, 2016, pp. 191-204 (Festungsforschung, Band 8).
- de Gerlache de Waillimont (Paul).** *Le baron Etienne-Constantin de Gerlache et l'indépendance de la Belgique.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 288, pp. 38-52.
- De Vlioger-De Wilde (Koen).** *Het ware verhaal (van hertog Charles-Joseph d'Ursel en de revolutie van 1830).* Kasteel d'Ursel Magazine (februari – maart – april), 2016, 45, pp. 10-13.
- Dhondt (Frederik).** *Bij uitsluiting aan den Souverein, zonder eenige de minste ruggenspraak? Het volkenrecht, verdragen en de Grondwet van 1815.* In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 209-230.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Brandbestrijding tijdens het Hollandse Bewind te Hoegaarden.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 203/2, pp. 3-11.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Hoegaardse biersprokkels onder het Hollands Bewind in het licht van de actualiteit.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den

- Moutstock', LII, 2016, 202/1, pp. 15-16.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Onder het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden : Zondag 23 maart 1815 : Burgemeester De Zangré leest de verklaring aan de kerkdeur.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 202/1, pp. 10-12.
- Heringa (Aalt Willem).** *Soevereiniteit zo moeizaam gewonnen, zo geleidelijk geronnen? Grondwet 1815 : het bestuur van de internationale betrekkingen. Een perspectief van 1615 tot 2015; Van bestand tot E(M)U.* In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 183-206.
- Jespers (Jacques).** *Het levensverhaal van Jan Carel Josephus van Speyk : Amsterdam, 31 januari 1802 – Antwerpen, 5 februari 1831.* [Breda], [Jacques Jespers], [2016], 87 p.
- Kikkert (Jan Gerard).** *De drie Oranje Koningen : Willem I, Willem II, Willem III.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, [2016], 310 p. [Oorspronkelijke uitgave : 2010].
- Lemmens (Wim).** *Spelen met licht en duisternis : Bérangers liederen en de politiek-culturele strijd in het Brussel van koning Willem I (1815-1830).* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 45-70 (Urban notebooks 14).
- Nicolas (Roger), Adam (Patrick) (préface).** *Heurts et malheurs à Bouillon pendant la période hollandaise (1815-1830).* Arlon, Province de Luxembourg, 2016, 23 p.
- Prud'Homme van Reine (Ronald).** *Liever niet de lucht in : De omstreden zelfmoordaanslag van Jan Carel van Speijk.* Amsterdam, Arbeiderspers, 2016, 240 p.
- Prud'Homme van Reine (Ronald).** *Waarom ging Van Speijk liever de lucht in?* Geschiedenis magazine, 51, 2016, 8, pp. 34-37.
- Rotteveel Mansveld (Careljan), Velle (Karel).** *Inleiding.* In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 9-14.
- Schimmelpenninck van der Oije (Coenraet).** *De Ridderschappen in Noord en Zuid (1815-1830).* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 276, pp. 24-33.
- Stevens (Fred).** *Guillaume Ier, codificateur du royaume des Pays-Bas et la «renationalisation» du droit (1815-1831).* In : **Bousmar (Éric), Desmette (Philippe), Simon (Nicolas) (dir.).** *Légiférer, gouverner et juger : Mélanges d'histoire du droit et des institutions (IXe – XXIe siècle) offerts à Jean-Marie Cauchies à l'occasion de ses 65 ans.* Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, pp. 465-485 (Publications des Facultés universitaires Saint-Louis 144).
- Strauven (Francis).** *Le Palais des Académies - une résidence urbaine offerte au Prince d'Orange par les Belges.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 407-424.
- Van Acker (Lucien).** *1830 in Koolskamp en in Ardooie.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooie-Koolskamp, 2016, 12, pp. 20-24.
- Van Nieuwenhove (Jeroen), Voermans (Wim).** *De grondwetsherzieningsprocedure in 1815 en de latere ontwikkelingen in België en in Nederland : Op het spanningsveld tussen rigiditeit en soepelheid.* In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 57-102.

- Verhey (Luc).** *200 jaar Grondwet 1815 : De nationale staat 'revisited'*. In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland*. Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 231-248.
- Witte (Els).** *L'aristocratie belge et l'Orangisme, Ire partie*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 288, pp. 9-37.
- Witte (Els).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815) en het ontstaan van de Belgische Constitutie (1831)*. In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland*. Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 15-44.
- Witte (Els).** *Le Royaume perdu : Les orangistes belges contre la révolution : 1828-1850*. Bruxelles, Samsa, 2016, 663 p. [Traduit du néerlandais / Uit het Nederlands vertaald].
- Witte (Els).** *Les traces de la révolution de 1830 dans la ville*. In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 16-31 (Regards sur la ville).
- Witte (Els).** *Tweehonderd jaar Verenigd Koninkrijk der Nederlanden : Tussen verdeeld herdenken en vernieuwend herschrijven*. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 277-316.

d. *La Belgique unitaire – Het unitaire België*

1. 1914–1918

a. Généralités – Algemeenheden

- Adriaansen (Wim).** *Een detachement militairen in Huijbergen*. In : **van der Linden (Henk), Onderwater (Pauline), Tas (Tom) (red.).** *Brabant en de Eerste Wereldoorlog : De oorlog en het Brabantse land*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, pp. 103-110.
- Aerts (Eric).** *In de ban van Jeanne Schrapnell*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 2, pp. 30-33 [Oorlogsweesje 'geadopteerd' door vijf Vlaamse soldaten].
- Amara (Michaël), Benvindo (Bruno), Bouchat (Pierre), Bousmar (Éric), Charon (Arnaud), Eggerickx (Thierry), Gybels (Elisabeth), Kesteloot (Chantal), Klein (Olivier), Mihail (Benoît), Steffens (Sven), Tallier (Pierre-Alain) Tousignant (Nathalie), Vaesen (Joost), Jaumain (Serge) (dir.), Jourdain (Virginie) (dir.).** *Sur les traces de la Première Guerre mondiale à Bruxelles. Note de synthèse BSI*. Brussels Studies : het elektronisch wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over Brussel, 102, 4 juillet 2016, 27 p. [Online : www.brusselsstudies.be].
- Andeweg (Gert).** *In de beslotenheid van een Rotterdamse hotelkamer werd 'Het nieuwe Europa' gelanceerd*. In : **van der Linden (Henk), Ruis (Edwin), Wils (Eric) (red.).** *Rotterdam en de Eerste Wereldoorlog*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, pp. 229-262.
- Andriessen (Hans), Mevis (Paul), Sinninghe Damsté (Willem), Reijntjens (Jan), Rossingh (Ruud), van de Vrugt (Marijke).** *Het proces tegen Wilhelm II : Een arrest over de schuld van de Duitse keizer aan WO I*. Tielt, Lannoo, 2016, 520 p.
- Barry (Gearoid), Dal Lago (Enrico), Healy (Roisin) (eds.).** *Small Nations and Colonial Peripheries in World War I*. Leiden, Boston, Brill, 2016, 303 p. (History of Warfare 109).
- Beck (Philippe).** *Der Erste Weltkrieg in der Literatur*. In : **Roland (Hubert) (Hrsg.).**

- Eine kleine deutsch-französische Literaturgeschichte*. Tübingen, Gunter Narr, 2016, pp. 207-232.
- Benvindo (Bruno), Vanraepenbusch (Klara)**. *Des commémorations sous l'influence? Exposer la Grande Guerre à Bruxelles*. Mémoires en jeu. Revue critique interdisciplinaire et multiculturelle sur les enjeux de mémoire, 12, 2016, 2, pp. 102-110.
- Bouchat (Pierre), Klein (Olivier), Rosoux (Valérie)**. *L'impact paradoxal des commémorations de la Grande Guerre*. In : **Antichan (Sylvain), Gensburger (Sarah), Teboul (Jeanne) (e.a.)**. *La commémoration en pratique. Usages et appropriations du centenaire de la Première Guerre mondiale*. Nanterre, BDIC, 2016, pp. 26-31 (Matériaux pour l'histoire de notre temps 121-122).
- Boulengier-Sedyn (Renée), Dewez (Joseph), Duysinx (Marc)**. *La grande guerre : 1914-1918*. Liège, Société de langue et de littérature wallonnes, 2016, 88 p. (Mémoire wallonne 18).
- Brolsma (Marjet)**. *"Het humanitaire moment". Nederlandse intellectuelen, de Eerste Wereldoorlog en het verlangen naar een regeneratie van de Europese cultuur (1914-1930)*. Hilversum, Verloren, 2016, 418 p.
- Buelens (Geert)**. *The Languages of Remembrance : An Attempt at a Taxonomy*. In : **Walker (Julian), Declercq (Christophe) (eds.)**. *Languages and the First World War : Representation and memory*. Houndmills [etc], Palgrave Macmillan, 2016, pp. 199-213.
- Bunk (Huig)**. *De vluchtelingenstroom van Vlaanderen naar Nederland 1914-1918*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 12-13.
- Chapman (Paul)**. *Menin Gate South : In Memory and In Mourning*. Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, 397 p.
- Chielens (Piet), Trogh (Pieter) (eds.) (met de medewerking van Dries Chaerle en Annick Vandenbilcke), Mortier (Erwin) (voorwoord)**. *De geschreven oorlog. Anthologie van teksten van het front in België, 1914-1940*. Antwerpen, Manteau, 2016, 1024 p.
- Cierpial (Chris)**. *Het oorlogsmonument in Beringen*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 2, pp. 45-51.
- Connelly (Mark)**. *Celluloid War Memorials : The British Instructional Films Company and the Memory of the Great War*. Exeter, University of Exeter Press, 2016, IX-329 p. (Exeter Studies in Film History) [Contenu : / Inhoud : Zeebrugge (Brugge), WOI, Ieper, 1918-1945].
- Coombs (Rose E.B.)**. *Before endeavours fade : A guide to the battlefields of the First World War*. S.l., After the Battle, 2016, 248 p. [Revised].
- Cornillie (Patrick), Wydooghe (Maarten) (ill.)**. *Zwijg mij van de oevers van de IJzer! Gedichten en schilderijen over '14-'18*. Lichtervelde, Pen & Papier, 2016, s.p. [Tentoonstelling, BIB in het Park (Wevelgem), 16-01-2016 – 13-02-2016].
- Declercq (Christophe)**. *German communities and their expulsion (Belgium)*. In : **[Freie Universität Berlin]**. *1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War*. Berlin - München, Freie Universität Berlin - Bayerische Staatsbibliothek, 2016, s.p.
- De Meyer (Marc), Verleyen (Misjoe)**. *Dieren aan het front*. In : **S.n.** *Knack Historia 1916*. Roeselare, Roularta Media Group, 2016, pp. 82-87.
- De Schaepdrijver (Sophie)**. *Struggle for the High Ground. Germany and Belgium in the First World War*. In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.)**. *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, pp. 77-87 (Historische Belgienforschung 1).

- Dewilde (Jan), Tahon (Johan), Verhelst (Peter) (e.a.).** *Menin Road - Ypernstrasse : Landscape, form & psyche*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 112 p.
- Duysinx (Marc).** *Liège, 14-18. La Grande Guerre en chansons*. In : **Boulangier-Sedyn (Renée), Dewez (Joseph), Duysinx (Marc) (e.a.).** *La Grande Guerre 14-18*. Liège, Société de langue et de littérature wallonnes, 2016, pp. 27-42 (Mémoire wallonne 18).
- Frank (Robert), Horel (Catherine) (dir.).** *1914-1918 hors d'Europe : Mobilisations et interprétations*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 208 p. (Monde(s) : histoire, espaces, relations 9).
- Geens (Emiel).** *Herdenkplaten op de begraafplaats van Tisselt*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 1, p. 7.
- Geers (Geert).** *De oorlogsmonumenten 1914-1918 te Destelbergen en Heusden*. Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. Jaarboek, 2016, 53, pp. 240-318.
- Genin (Vincent).** *Quand Caïn scrute Abel. Reflets mutuels des neutralités belge et suisse autour de la Première Guerre mondiale*. Revue générale, CLI, novembre-décembre 2016, 11-12, pp. 15-26.
- Gerwarth (Robert).** *The vanquished : Why the First World War failed to end, 1917-1923*. London, Allan Lane, 2016, 446 p.
- Gerwarth (Robert).** *De verslagenen : Waarom de Eerste Wereldoorlog nooit is opgehouden*. Amsterdam, Balans, 2016, 406 p. [Uit het Engels vertaald / Traduit de l'anglais].
- Gheysen (Stefaan) (ed.).** *The Flanders Fields Country & The Great War : The Great War Centenary*. Brugge, Westtoer, 2016, 140 p.
- Goderis (Jozef).** *Archeologische vondsten getuigen bij de geschiedenis van het kasteeldomein Sterrebos*. Erfgoed Roeselare. Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O., 5, 2016, 4, pp. 218-242.
- Gysen (Walter).** *"De Groote Oorlog" - geschiedkundig (deel 7)*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 125, pp. 29-38.
- Gysen (Walter).** *"De Groote Oorlog" - geschiedkundig (deel 8)*. Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 126, pp. 36-42.
- Haak (Miranda).** *De Spaanse Griep – een vergeten drama*. Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 11, 2016, 4, pp. 27[ff.].
- Hadley (Frédéric).** *La tour de l'Yser, la fabrique de la mémoire flamande*. 14-18. Le magazine de la Grande Guerre, 74, août-octobre 2016, pp. 64-70.
- Hamal (Olivier).** *Le Mémorial Interallié de Cointe. Un exemple de mémoire liégeoise?* In : **Grandjean (Geoffrey), Henrard (Gaëlle), Paulus (Julien) (dir.).** *Mémoires déclinées : Représentations, actions, projections*. Liège, Les territoires de la mémoire, 2016, pp. 151-172 (Voix de la mémoire 7) [Colloque intitulé : «Mémoire(s) et identité(s) : quand le passé bouscule le présent», Liège, 8 mai 2015].
- Harbers (Frank), van Oort (Thunnis).** *Breidel en stimulans : De impact van de Eerste Wereldoorlog op film en pers in België en Nederland*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 19, 2016, 1, pp. 1-3 [DOI : 10.18146/2213-7653.2016.245].
- Hauben (Arnout), Spaey (Johanna).** *Onder Vlaamse velden : Op zoek naar sporen van WO I*. Kalmthout, Polis, 2016, 206 p.
- Hendrickx (Bert).** *Twee vondsten i.v.m. de Eerste Wereldoorlog in Turnhout*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 33, 2015, 1, pp. 24-27.
- Hofman (Jean-Marc) (dir.).** *1914-1918, le patrimoine s'en va-t-en guerre*. Paris, Norma, 2016, 95 p.
- Hopkinson (Martin).** *Belgian Prints in Britain During World War I*. Print Quarterly, 33, 2016, 4, pp. 415-426 [https://www.jstor.org/stable/45376411].
- Hughes (Lorna M.).** *Finding Belgian refugees in Cymru1914.org : Using digital resources*

- for uncovering the hidden histories of the First World War in Wales*. Immigrants & Minorities. Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora, XXXIV, 2016, 2, pp. 210-231.
- Jacobs (Dirk), Melgers (Chantal), Weyens (Luc)**. *Dit zijn wij : Verhalen, ideeën, creaties : expo Limburg 1914-1918*. Hasselt, Deputatie van de Provincie Limburg, 2016, 66 p.
- Jaumain (Serge), Jourdain (Virginie)**. *In de sporen van de Eerste Wereldoorlog in Brussel : BSI synthesenota*. Brussel, Brussels Studies, 2016, 27 p. (Brussels Studies : Het elektronisch wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over Brussel 102).
- Kesteloot (Chantal), Bost (Mélanie)**. *Le Centenaire de la Grande Guerre en Belgique : Itinéraire au sein d'un paysage commémoratif fragmenté*. Paris, Observatoire du Centenaire/Université de Paris 1, 2016, 13 p.
- Kesteloot (Chantal), van Ypersele (Laurence)**. *Pour une analyse du phénomène commémoratif*. RBHC-BTNG-Journal of Belgian History, XLVI, 2016, 3/4, pp. 211-226.
- Kets (Jimmy)**. *The graves are nice this time of year*. Veurne, Uitgeverij Hannibal, 2016, 168 p.
- Kriegsman (Ingeborg)**. *Hoop op toekomst. Belgische vluchtelingen in Nederland*. Leuven, Davidsfonds, 2016, 207 p.
- Kuss (Susanne)**. *Die Erinnerungskultur in Deutschland an die Kriege in den deutschen Kolonien während des Ersten Weltkrieges in Afrika (1919 bis heute)*. In : **Eichmann (Flavio), Pöhlmann (Markus), Walter (Dierk) (Hrsg.)**. *Globale Machtkonflikte und Kriege : Festschrift für Stig Förster zum 65. Geburtstag*. Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2016, pp. 233-251.
- Lanneau (Catherine)**. *Les commémorations du centenaire de la Première Guerre mondiale : réflexion à mi-terme*. RBHC-BTNG-Journal of Belgian History, XLVI, 2016, 3/4, pp. 206-210.
- Leclercq (Florian), Stalins (Louis)**. *Les appartenances du monument aux troupes des campagnes d'Afrique*. In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.)**. *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen*. Bruxelles, Commune de Saint-Gilles - Université Saint-Louis, 2016, pp. 97-101.
- Martin (Johan), Demeyer (Frederik), Lodewyck (Stephen), Chielens (Piet)**. *De Grootte Oorlog in de Westhoek : 100 jaar Grootte Oorlog*. Brugge Westtoer, 2016, 112 p.
- Olsen (Jan)**. *Monument Wereldoorlog I, exact 100 jaar geleden gerealiseerd*. Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 3, pp. 7-8.
- Picque (Charles)**. *Une mémoire africaine de 14-18 à Saint-Gilles = Een afrikaanse nagedachtenis van '14-'18 te Sint-Gillis*. In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.)**. *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen*. Bruxelles, Commune de Saint-Gilles - Université Saint-Louis, 2016, pp. 9-13.
- Piette (Alain)**. *Le centenaire de la guerre 1914-18 : Echos de notre manifestation de 2016*. Mémoires des villages du Haut-Bocq : Achet – Emptinne – Hamois – Mohiville – Natoye – Schaltin – Scy, 2016, 11, pp. 10-14.
- Pype (Pedro), Coenaerts (Jan)**. *Archeologische waardering van WOI-erfgoed op de site van de Duitse Commandobunker te Zandvoorde (Gem. Zonnebeke, Prov. West-Vlaanderen) : ABO Archeologische Rapporten 203*. Aartselaar, ABO, 2016, 50 p.
- Raats (Jonas), Ulens (Jakob), Van der Hallen (Peter)**. *Klein nieuws uit de Grootte Oorlog : berichten van het (thuis)front*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2016, 22 p. (Tentoonstelling / Exposition : Nottebohmzaal (Antwerpen) 23-06-2016 – 18-09-2016).
- Raby-Dunne (Susan)**. *John McCrae : Beyond Flanders Fields*. Victoria, Heritage House, 2016, 85 p.

- Rosier (David).** *Gietijzeren gedenkplaat "Honneur aux Americains Secourant la Belgique"*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 2, pp. 87-91.
- Seberechts (Frank).** *Onsterfelijk in uw steen : Soldatengraven, heldenhulde en de Groot Oorlog*. Antwerpen, Vrijdag, 2016, 239 p.
- Skinner (Ian).** *a western front sojourn : Northern France and Belgium - april 2015*. S.l., Eigen beheer, 2016, s.p.
- Sluga (Glenda).** *Nationalism, the First World War, and sites of international memory*. History of Education Review, XLV, 2016, 2, pp. 212-227 [DOI : 10.1108/HER-09-2015-0018].
- S.n.** *100 jaar Groot Oorlog in de Westhoek : Tussentijds reflectiemoment Ieper 13 juni 2016*. Brugge, Westtoer, 2016, 43 p.
- S.n.** *1914 intellectueel oorlogsenthouziasme*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog A) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *De geschreven begraafplaats*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog 3).
- S.n.** *The Great War remembered : Muzikale evocatie van WOI*. Ieper, The Last Post Association, 2016, [42] p. [Publicatie n.a.v. het evenement te Ieper (Kathedraal St-Maarten & St-Nikolaas-kerk) op 11 november 2016].
- S.n.** *Inwijding van het altaar opgericht in de Metropolitan kerk te Mechelen in 1926 tot nagedachtenis der Geestelijken van het Aartsbisdom, slachtoffers van den oorlog*. Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 204/3, pp. 8-10.
- S.n.** *Knack Historia 1916*. Roeselare, Roularta Media Group, 2016, 178 p.
- S.n.** *Literatuur in de oorlog*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog H) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Literatuur verschenen na de wereldoorlog*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog K) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Monument van de Eerste Wereldoorlog*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 52-53.
- S.n.** *De officiële versies : Officiële Rapportering en Geschiedschrijving*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog 7) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Propaganda en censuur*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog 8) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Studiekringen & open brieven*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog 11) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- Sunderbrink (Bärbel), Strauven (Mieke).** *Vredeswandering : Hasselt en Detmold in de Eerste Wereldoorlog = Friedenswanderung*. Detmold, Stadtarchiv Detmold; Hasselt, Stadsarchief Hasselt, 2016, 13, 11 p.

- Vandenbroucke (Freddy).** *Monument aux morts, War Memorial, Kriegerdenkmal, Monumenti della Grande Guerra.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), pp. 11-14.
- Van der Fraenen (Jan).** *Zwarte houten kruisen.* Knack Historia 1916. Roeselare, Roularta Media Group, 2016, pp. 90-95.
- van der Linden (Henk) (eindred.).** *De Grote Oorlog : kroniek 1914-1918 : de Eerste Wereldoorlog in foto's, teksten en documenten. Deel 32.* Soesterberg, Aspekt, 2016, 342 p.
- van der Linden (Henk) (eindred.).** *De Grote Oorlog : kroniek 1914-1918 : de Eerste Wereldoorlog in foto's, teksten en documenten. Deel 33.* Soesterberg, Aspekt, 2016, 308 p.
- Vandeweyer (Luc).** *1914-1918 : De scheur in de beroepsgroep der artsen.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), p. 2.
- Vangansbeke (Jeannick).** *Vrouwen die de Eerste Wereldoorlog van héél nabij volgden...* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 2 (nr. 108), pp. 81-86.
- Vanraepenbusch (Karla), Meirlaen (Matthias).** *Van trauma sites naar herinneringsplekken : De integratie van de executies en de gefusilleerden in de stedelijke ruimte van Antwerpen, Luik en Rijsel (1914-1940).* Stads geschiedenis, 11, 2016, 2, pp. 146-164.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *De vlag van de oud-soldaten van onze gemeente.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, p. 61.
- Verbeke (Roger V.).** *Spotnamen voor Duitsers.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), p. 82.
- Vercauteren (Gregory), De Nil (Bart), Wouters (Nico), Jacobs (Tinne), Schepers (Simon).** *De Eerste Wereldoorlog in 2018 en daarna?! Verslag van de studiedag.* Brussel, Faro. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, 2016, 7 p.
- Verstraete (Herman).** *Ook in Duitsland : samen naar het donkere einde van de Grote Oorlog.* Shrapnel, XXVIII, 2016, 1 (nr. 107), pp. 3-6.
- Vidal-Naquet (Clémentine).** *La mort dans les correspondances conjugales.* In : **Homer (Isabelle), Pénicaut (Emmanuel) (dir.).** *Le soldat et la mort dans la Grande Guerre.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 155-164 (Collection Histoire).
- Viltart (Franck).** *"Voyage au pays des morts" : Les pèlerinages au front et le deuil de guerre (1919-1935).* In : **Homer (Isabelle), Pénicaut (Emmanuel) (dir.).** *Le soldat et la mort dans la Grande Guerre.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 155-164 (Collection Histoire).
- Wampach (Christophe).** *Der Rechtsstreit um die Verletzung der belgischen Neutralität im Ersten Weltkrieg [The legal discussion on the breach of Belgian neutrality in World War I].* Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Germanistische Abteilung, CXXXIII, 2016, pp. 404-439.
- Wellings (Ben).** *First World War Commemorations in Belgium and the Netherlands : Comparative perspectives.* BMGN - Low Countries Historical Review, 131, 2016, 3, pp. 99-109.
- Whitehouse (J.H.).** *Belgium in war : A record of personal experiences.* Cambridge, Cambridge University Press, 2016, 28 p. [Cambridge 1915].
- Williams (Georgina).** *Advertising Conflict : Propagandist Aesthetics in 1914.* In : **Branland (Marine) (dir.).** *1914 : Guerre et avant-gardes = War and the Avant-Gardes.* Nanterre, Presses universitaires de Paris Ouest, 2016, pp. 95-104 (20/21. Siècles : Cahiers du Centre Pierre Francastel 2016).
- Wouters (Nico).** *The centenary commemorations of the Great War in Belgium : History and politics of memory.* BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 3, pp. 76-86 [DOI : <http://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10230>].

- Yperman (Jan).** *Kunstboek Menin Road – Ypernstrasse. Landscape, Form & Psyche.* Gent, Möbius Publications, 2016, 112 p.
- Zian (Yasmina).** *Der Jude - ein potentieller Verräter? Ein Vergleich deutscher Lebensläufe während des Ersten Weltkriegs in Belgien.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 117-126 (Historische Belgienforschung 1).
- Zijlstra (Hans).** *100 jaar Belgenmonument in Amersfoort : stilstaan bij WO1.* Amersfoort, Gemeente Amersfoort & Archief Eemland, 2016, 48 p.

b. Les opérations militaires – Het militaire verloop

- Adriaenssens (Ivan Petrus), Garcia (Gustavo), Klochkov (Roman) (tekeningen), Wynant (Joost) (scenario).** *Cher ami : Een ode aan de dieren in de Eerste Wereldoorlog.* Tielt, Lannoo, 2016, [136 p.] (1 CD) [Bande dessinée / Stripverhaal, met een historisch dossier door **Aline Sax** en **Maarten Mahieu**].
- Akerman (James R.).** *Mapping, Battlefield Guidebooks, and Remembering the Great War.* In : **Liebenberg (Elri), Fosef Demhardt (Imre), Vervust (Soetkin) (eds.).** *History of Military Cartography : 5th International Symposium of the ICA Commission on the History of Cartography, 2014.* Cham, Heidelberg, Springer, 2016, pp. 159-178.
- Amez (Benôit).** *Les exécutés par l'armée belge en 1914-1918, des fusillés pour l'exemple? Comprendre l'application effective des condamnations à la peine de mort prononcées par la justice militaire belge.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des archives de la justice militaire - Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militaire gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 167-184 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Anseeuw (Jan).** *Wedervaren en terechtstelling van Charles Fryatt in de zomer van 1916.* Archiefleven. Nieuwsbrief van het Stadsarchief van Brugge, 2016, 3, p. 3.
- Baar (Simon).** *Mijn voorouders in WO1.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 28-35.
- Barbazon (Yvon).** *Ernest Delien, un héros de la bataille de Bièvre en 1914.* Cercle d'études historiques de Gedinne : Revue, 2016, 20B, pp. 121-125.
- Béghin (Laurent).** *Marcel Thiry et la Russie : de l'aventure à la littérature.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 3, pp. 711-735.
- Blomme (Bart).** *Een onbekende oorlogsfoto.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 3, p. 52.
- Blondeau (Guillaume).** *Des archers dans la cité de Saint-Georges. La légende des anges de Mons (1914-1918).* In : **Vissière (Laurent), Trévisi (Marion) (dir.).** *Le feu et la folie. L'irrationnel et la guerre (fin du Moyen Âge-1920).* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 19-38 (Collection Histoire).
- Bogaert (Jef).** *De laatste loodjes... : Laatste oorlogsacties in Zuid-West-Vlaanderen en Noord-Henegouwen, 8-11 november 1918.* Vichte, Jef Bogaert, 2016, 83 p. [2^e ed.].
- Bonte (Peter), Lambrecht (Eddy), Colpaert (Prosper) (fotograaf).** *Villa des Roses : 1916, uniek fotoverslag uit de Belgische sectoren : Koksijde vliegveld, Pervijze, Nieuwpoort, Kaaskerke, Diksmuide, Bootshoeke, Noordvaart, Beverdijk, Ramskapelle.* Brugge, Bonte, 2016, 184 p.
- Boone (Jacques).** *W.O. I : een volbloed ruiter van de 5e lanskiers in de cockpit van een tweedekker Bréguet 14.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 33, 2015, 2, pp. 40-46.

- Bossuyt (Gil).** *Sgt. William Stevens : Een kort verblijf aan het front in Wulverghem, april 1915.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 85-88.
- Brosens (Griet).** *Congo aan den IJzer. De 32 Congolese soldaten van het Belgisch leger in de Eerste Wereldoorlog.* In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.).** *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen.* Bruxelles, Commune de Saint-Gilles – Université Saint-Louis, 2016, pp. 57-68.
- Bührer (Tanja).** *Afrikanische und deutsche Kriegserfahrungen in Ostafrika während des Ersten Weltkrieges.* In : **Eichmann (Flavio), Pöhlmann (Markus), Walter (Dierk) (Hrsg.).** *Globale Machtkonflikte und Kriege : Festschrift für Stig Förster zum 65. Geburtstag.* Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2016, pp. 211-232.
- Buxton (Gerald W.).** *Time to Remember : The journal of Lance Sergeant William Webb, October 1914 - January 1916, 2nd Battalion Royal Warwickshire Regiment Seventh Division 1914-1918.* Solihull, Helion & Company, 2016, 184 p.
- Byledbal (Anthony).** *Les taupes de la Grande Guerre : Combats et combattants souterrains.* Arras, Artois Presses Université, 2016, 168 p.
- Bytrap (Frans).** *Hulde aan onze Humbeekse helden 1914-1918.* Grimbergen, Verheulpen, 2016, 90 p. (De gesneuvelden van Groot-Grimbergen. Deel 4 : Humbeek).
- Callewaert (Ferdy).** 1915 : "Hoe ijzervast de Duitse vuist op Vlaanderen rust". Erfgoed Roeselare. Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O., 5, 2016, 1, pp. 20-64.
- Callewaert (Ferdy).** 1916 : *Front vast in Vlaamse klei (vervolgreeks over Roeselare in WOI).* Erfgoed Roeselare. Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O., 5, 2016, 3, pp. 124-186.
- Callewaert (Ferdy).** *De marmeren grafplaat van Pieter de Geest.* Erfgoed Roeselare : Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O., 5, 2016, 1, pp. 10-19.
- Capiteyn (Romaan), Capiteyn (André) (samensteller).** *Misschien zal ik u niet meer terugzien : Briefwisseling Capiteyn – Timmermans uit WOI.* Drongen, Nevelland, 2016, 117 p.
- Cnudde (Walter).** *Duits Ehrenfriedhof Bergmolen (vervolg).* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoorie-Koolskamp, 2016, 12, pp. 40-48.
- Cornet (Anne).** *La réception des campagnes africaines de la Grande Guerre en Belgique pendant l'entre-deux-guerres, entre amertume et reconnaissance.* In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.).** *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen.* Bruxelles, Commune de Saint-Gilles – Université Saint-Louis, 2016, pp. 69-80.
- Cornet (Anne).** *Le soldat congolais dans la Grande Guerre. Un oublié de la propagande de guerre belge?* Revue Française d'Histoire d'Outre-Mer (Paris), CIV, 2016, n° 390-391, pp. 211-233 (Numéro spécial 'Les empires dans la Grande Guerre').
- Coudenys (Wim).** 'Hier liggen hun lijken...': *Russische militaire graven in België uit de Eerste Wereldoorlog.* In : **Boulogne (Pieter), Coudenys (Wim), Soldatjenkova (Tatjana), Verpoest (Lien) (eds.).** *Ik hou van jou, Peters creatie : Festschrift voor Emmanuel Waegemans. Ljubljū tebjā, Petra tvoren'e : festšrift v cest' Emmanuelja Vagemansa.* Amsterdam, Pegasus, 2016, pp. 423-441 (Pegasus Oost-Europese studies 28).
- Criel (Christ).** *102 jaar geleden in Eksaarde.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 1, pp. 17-20.
- Cuynen (Paul).** *Het oorlogsdagboek van Ernest Cuynen in 1915-1916.* Jaarboek Beerse Vlimmeren, 2016, 38, pp. 223-243.

- Daerden (Albert).** *Portvrijdom voor Belgische geïnterneerden in Nederland*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 18-22.
- De Bus (Albert).** *Meester Brancardier : Het oorlogsdagboek van Albert De Bus*. Harelbeke, Erfgoed Kring de Roede van Harelbeke, 2016, 327 p.
- Decadt (Dries), Victoor (Paul), Sohier (Lena).** *Voormezele 11 november 2016 : De mijnslag om St Elooi 27 maart 3.15 a.m.-16 april 1916*. Voormezele, 11-novembercomité, 2016, 35 p.
- de Hennin de Boussu Walcourt (Philippe Robert).** *Extraits du journal de guerre de Raoul de Hennin de Boussu Walcourt, officier d'ordonnance du roi Albert 1er*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 287, pp. 105-115.
- Delporte (Christian), Beurier (Joëlle).** *Photographier la Grande Guerre : France-Allemagne : l'héroïsme et la violence dans les magazines*. Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, 462 p. (Collection histoire) [Contenu : / Inhoud : Ypres].
- De Meester (Luc).** *Wereldoorlog I. Oktober-November 1918. Van Zulte tot Oudenaarde*. Tussen Leie en Schelde. Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek, 2016, 83, pp. 371-522.
- De Mont (Jan).** *Gesneuvelde soldaten WO I Roosdaal : Borchtlombeek – Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek – Pamel – Strijtem*. Roosdaal, Erfgoed Rausa, 2016, 23 p.
- De Moor (Jack).** *Ambulances motorisées. Dr Albert De Moor et la Colonne de voitures d'ambulance de la 2e division d'armée 1914-1916*. Ypres, In Flanders Fields Museum, 2016, 199 p.
- De Munck (Luc).** *Deux professeurs de l'Université de Liège à l'Océan*. Bulletin des Musées de la Ville de Liège, 2016, (hors série n° 41), pp. 37-42.
- De Munck (Luc).** *Les Liégeois morts à L'Océan*. Bulletin des Musées de la Ville de Liège, 2016, (hors série n° 41), pp. 14-17.
- Dendooven (Dominiek).** *'Wij' en de 'Ander' : Over natie en identiteit*. Rechtstreeks. Vrijzinnig Humanistisch Tijdschrift, XV, 2016, 56, pp. 24-27.
- Deneckere (Bernard).** *Het nest van het wondervliegtuig : Het vliegveld van Koksijde 1914-1918*. S.l., Deneckere, 2016, 171 p.
- Dergent (Frans).** *Een Gelenaar in de Grote Oorlog*. Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2016, 51, pp. 169-205.
- Derudder (Serge).** *Leleu Eloi, soldat brancardier sur le front de l'Yser*. Mémoires de la Société d'histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 227-258.
- Derveaux (Yves).** *De zoektocht naar het verhaal van Valère Derveaux*. Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 3 (nr. 109), pp. 73-79.
- De Simpel (Francis).** *La destruction de la tour d'observation allemande de Warneton, terreur des Australiens, 1917-1918*. Mémoires de la Société d'histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 259-270.
- De Swaef (Walter), D'haeseleer (Peter).** *Duitse oorlogsgruwel in Aalst, 26-28 september 1914*. Haaltert, P. D'haeseleer, 2016, 184 p.
- De Temmerman (Ludwig).** *Charles Van Bockstael : Lieder uit de loopgraven van 1914-1918*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 2, pp. 31-35.
- Dewitte (Erik), Vanhaezebrouck (Robrecht).** *Eén soldaat, twee voornamen*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 3, pp. 27-32.
- Dezutter (Willy).** *Cocaïne in de Vlaamse loopgraven tijdens de Eerste Wereldoorlog?* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 44-46.

- Dierckx (Bram), Hoegaerts (Josephine).** *Exercising Neutrality : The Practice of Manoeuvres in the Belgian Army before the Great War.* In : **De Mûelenaere (Nel), Hoegaerts (Josephine) (eds.).** *Country and army in the making : The Belgian military in the long nineteenth century.* Brussel, CegeSoma, 2016, pp. 22-47 (Special issue : *Journal of Belgian History*, XLVI, 2016, 2).
- Dignef (Leo).** *Oud-strijders van de Eerste Wereldoorlog.* Heemkundige Kring Beerse-Vlimmeren : De Vlierbes. Driemaandelijks Contactblad, 37, 2016, 145, p. 6.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Wereldoorlog 1914-1918 door de bril van Camil, 'Witte' Dumont Camille : 'De Artisten van Hougaerde en hun werk'.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 205/4, p. 9.
- Dolderer (Winfried).** *Der lange Weg zum "moralischen Frieden" : Zur Debatte um den angeblichen belgischen Franktireurkrieg 1927 bis 1958.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 3/4, pp. 76-106.
- Dolderer (Winfried).** *Stachel der Vergangenheit. Franz Petri und die Historikerkommission zum angeblichen belgischen Franktireurkrieg.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 136-145 (Historische Belgienforschung 1).
- d'Oultremont (Henri).** *Le major Henri d'Oultremont, tombé pour la Belgique le 22 octobre 1914.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 287, pp. 105-115.
- Driesen (Johnny).** *Soldaat Joannes Franciscus Driesen, geïnterneerde in Hardewijk.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 3 (nr. 109), p. 80.
- Dumoulin (Koenraad).** *Captain Noel Godfrey Chavasse.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), pp. 15-20.
- Espenhorst (Jürgen).** *The Eye of the Army : German Aircraft and Aero Cartography in World War I.* In : **Liebenberg (Elri), Fosef Demhardt (Imre), Vervust (Soetkin) (eds.).** *History of Military Cartography : 5th International Symposium of the ICA Commission on the History of Cartography, 2014.* Cham, Heidelberg, Springer, 2016, pp. 61-82.
- Espenhorst (Jürgen).** *A Good Map Is Half The Battle! The Military Cartography of the Central Powers in World War I.* In : **Liebenberg (Elri), Fosef Demhardt (Imre), Vervust (Soetkin) (eds.).** *History of Military Cartography : 5th International Symposium of the ICA Commission on the History of Cartography, 2014.* Cham, Heidelberg, Springer, 2016, pp. 83-130.
- Franck (Louis), De Vos (Jan), Rykmans (Alph.).** *Le témoignage d'Edouard Bunge sur le bombardement et la reddition d'Anvers en octobre 1914.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, n° 287, pp. 52-77.
- Francken (Louis).** *Les oubliés de la Grande Guerre. Enquête sur le vécu des 30.000 soldats belges internés aux Pays-Bas de 1914 à 1918.* Bruxelles, Memogrames, 2016, 162 p.
- Fruytier (Maurice).** *Op zoek naar de plaats waar 'het' in 1914 gebeurde.* Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 1, pp. 20-23.
- Geens (Emiel).** *Bar(r)agues-Lez-Calais.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, pp. 18-19.

- Geens (Emiel).** *Op zoek naar een vergeten grootoom [Frans Rudolf De Wever, soldaat 2e klasse O.V. (oorlogsvrijwilliger) au département des équipages, 2e Cie, begraven op begraafplaats Calais Nord op 1 augustus 1918].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, pp. 16-17.
- Geerinck (Tim), Depraetere (Robin), De Beul (Emma).** *Jozef Loncke [krijgsgevangene].* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 3, pp. 21-26.
- Geûens (Alain).** *Henri Jacquemin, un héros oublié de la grande guerre.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 75, 2015, 1, pp. 36-37.
- Gerits (Gerard).** *Truda vanne Vink : Mevrouw Louis Roppe (deel II). Haar vader Joannes Michiel Vinken stierf in WOI.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 3, pp. 114-120.
- Goeminne (André), Van Quickelberghe (Daniël).** *Alfred Meheus, gevechtsbrancardier tijdens de 1e wereldoorlog.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 265-275.
- Gregory (Patrick), Nurser (Elisabeth) (red.).** *An American on the Western Front : The First World War Letters of Arthur Clifford Kimber, 1917-18.* Stroud, The History Press, 2016, 351 p. [Contenu : / Inhoud : Ieper, WOI].
- Gysel (André).** *De memoires van viceadmiraal Pierre Ronarc'h met zijn Franse Marinefuseliers in Vlaanderen bij Melle en Gontrode, 9 - 10 oktober 1914, de verdediging van Diksmuide, 15 oktober - 10 november 1914, de gevechten bij Steenstrate, november-december 1914 - eind januari 1915 en Nieuwpoort - Sint-Joris, november-december 1914 - eind november 1915.* S.l., De Schorre, 2016, 278 p. [Andere titel : Herinneringen aan de Groote Oorlog van viceadmiraal Pierre Ronarc'h. *De Marinefuseliers aan het IJzerfront*].
- Gysel (André).** *Peter Kollwitz sneuvelde tweemaal.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), pp. 21-31.
- Gysel (André).** *Twee roemrijke dagen in Staden (19-20 oktober 1914).* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 56-58.
- Gysen (Walter).** *Slag der Zilveren Helmen.* Heemtenberg [Kring voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 125, pp. 39-42.
- Hallett (Christine E.).** *Nurse writers of the Great War.* Manchester, Manchester University Press, 2016, 278 p.
- Ham (Paul).** *Passchendaele : Requiem for doomed youth.* NSW, Penguin Random House Australia, 2016, 565 p.
- Hammes-Quittelier (Laure).** *Henri Quittelier, combattant de la Grande Guerre : Journal de Guerre, le «Carnet noir» 1er au 16 août 1914.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift, 2016, 259, pp. 3-18.
- Hammes-Quittelier (Laure).** *Henri Quittelier, combattant de la Grande Guerre II : Correspondance - Calais 30 octobre 1914 - 18 mars 1916.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift, 2016, 261, pp. 3-29.
- Hendrickx (Bert).** *Nieuwe, volledige lijst Turnhoutse gesneuvelden WOI.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 33, 2015, 4, pp. 35-39.
- Homer (Isabelle), Pénicaut (Emmanuel) (dir.).** *Le soldat et la mort dans la Grande Guerre.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 276 p. (Collection Histoire).
- Horvat (Stanislas).** *La question des fusillés : Quelques réflexions.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het*

- militair gerecht*. Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 185-196 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Hubé (Daniel)**. *Sur les traces d'un secret enfoui : Enquête sur l'héritage toxique de la Grande Guerre*. Paris, Ed. Michalon, 2016, 288 p.
- Jennepin (Daniel)**. *Éteignières 1914*. Au Pays des Rières et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 7 (n° 223), pp. 512-524.
- Joris (Frieda)**. *Maria Eskens - De verpleegster die de soldatenharten sneller doet kloppen - deel 1*. Overname uit 'Grote liefdes in de grote oorlog'. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, pp. 6-10.
- Joris (Frieda)**. *Maria Eskens - De verpleegster die de soldatenharten sneller doet kloppen - deel 2*. Overname uit 'Grote liefdes in de grote oorlog'. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 136, pp. 8-15.
- Köhring (Joachim)**. "Friedrich und die große Koalition" von Thomas Mann als Apologetik für den deutschen Einmarsch in Belgien 1914. München, GRIN Verlag, 2016, s.p. [Online ressource, PDF] [<http://www.grin.com/de/e-book/312563/friedrich-und-die-grosse-koalition-von-thomas-mann-als-apologetik-fuer>].
- Kouijzer (Dorien)**. *Bataille des idées ou raison de guerre? Des troupes noires en Europe Septentrion*. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 73-74.
- Kunnen (Mathieu)**. *De grote herdenking (9) : Kwartierstaat van Petrus Tilmanus Verweijen*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 1, pp. 3-6.
- Kunnen (Mathieu)**. *De grote herdenking (10) : Kwartierstaat van Joannes Lodewijk Bovens van Meeswijk*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 2, pp. 48-50.
- Lecomte (Bertrand), Vasseur (Loïc)**. *Fortifications 14-18 : Une contribution à l'étude des abris en béton de la Grande Guerre en Flandre française*. Laventie, l'Alloeu Terre de Batailles 1914-1918, 2016, 216 p.
- le Hardy de Beaulieu (Louis)**. *Alfred d'Huart (1896-1917)*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 287, pp. 131-135.
- Lelièvre (Walter), Lampaert (Roger)**. *Ramskapelle vrijwaart Parijs van de Duitse inval 1914-1918*. Erpe-Mere, De Krijger, 2016, 208 p.
- Le Naour (Jean-Yves)**. 1918. *L'étrange victoire*. Paris, Perrin, 2016, 410 p.
- Lépine (Guy), Laroche (Ludovic)**. 1914. *La Bataille du trou du diable. 1918 : Le cimetière franco-allemand des norbertins à Oignies-en-Thiérache – 1914 : Die schlacht am Trou du Diable. 1918 Deutsch-Französischer soldatenfriedhof les norbertins in Oignies-en-Thiérache*. Viroinval, Office du tourisme de Viroinval, 2016, 31 p. + 31 p.
- Leys (Guillaume)**. *Soldaat 2de klasse Isidoor Leys in de Groote Oorlog*. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 133, pp. 10-14.
- Liemann (Bernhard)**. *Der belgische Nachbar : die zweitwestlichste Stadt Preußens und der Kriegsbeginn 1914*. In : **Bräunche (Ernst Otto), Sander-Faes (Stephan) (Hrsg.)**. *Städte Im Krieg : Erlebnis, Inszenierung und Erinnerung des Ersten Weltkriegs*. Ostfildern, Thorbecke, 2016, pp. 69-91.
- Liemann (Bernhard)**. *Soziale Inklusion durch Krieg? Zivilgesellschaftliche Juli- und Augusterlebnisse 1914 an der deutsch-belgischen Grenze*. In : **Franz (Norbert), Lehnert (Jean-Paul) (Hrsg.)**. *Nationenbildung und Demokratie : europäische Entwicklungen gesellschaftlicher Partizipation*. Frankfurt, Lang, 2013, pp. 299-318 (Luxemburg-Studien 2).

- Lierneux (Pierre).** *Un achat de la SRAMA en faveur du Musée : Des uniformes belges de la Grande guerre = Door de KVVV werden Belgische uniformen uit de Eerste Wereldoorlog aangekocht en aan het Legermuseum geschonken.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2016, pp. 94-98.
- Lierneux (Pierre), Tessier (Vincent).** *Les plaques d'identité de l'armée belge 1914-1918.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2016, pp. 83-93.
- Maenen (Jean).** *De grote herdenking (11) : Lanakenaren overleden in L'Océan, het 'Hospitaal van de Koningin' tijdens de Groot Oorlog.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 3, pp. 84-86.
- Maes (Rudy).** *Een stalen monster op het slagveld : 100 jaar tank.* Eos magazine, 33, 2016, 11, pp. 70-74.
- Marble (Sanders).** *British Artillery on the Western Front in the First World War : 'The Infantry cannot do with a gun less'.* London, New York, Taylor & Francis Group, 2016, XVII-285 p. (Ashgate Studies in First World War history).
- Marée (Régis).** *Le site historique de Brûly-de-Pesche: Entre occupation et résistance.* Au Pays des Riezés et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 5 (n° 221), pp. 397-398.
- Marut (Alex).** *Honderd jaar oude Duitse bunkers in de Limburgse heide.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 2, pp. 2-13.
- Maudoux (Matthias).** *Les Anges de Mons (23-24 août 1914) : Autour d'une «légende» et de son interprétation.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 201-264.
- Mayhew (Emily).** *Wounded. A New History of the Western Front in World War I.* Oxford, Oxford University Press, 2016, 275 p. [First issued as an Oxford University Press paperback].
- McBride (Mike).** *Last Stand at Zandvoorde 1914 : Lord Hugh Grosvenor's Noble Sacrifice.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, 234 p. [Eerste Slag bij Ieper].
- Meulemans (Theo).** *1917 : Commandant Menne en pater Lefébure.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 3, pp. 121-147.
- Moeyaert (Jan) (red.), Morisse (Annemie) (e.a.).** *Shot at dawn = Dood met de kogel – executies in de Westhoek 14-18.* Poperinge, Stad Poperinge, 2016, 94 p. [Catalogus naar aanleiding van de tentoonstelling “Dood met de kogel : executies in de Westhoek 14-18” te Poperinge (Gasthuiskapel) van 3 september tot 13 november 2016].
- Monnaie (Jean-Pierre).** *Blessés et blessures à l'ambulance 1034 à Saint-Hubert (1914-1915).* Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2016, 8, pp. 61-72.
- Moumm (Vera).** *Exposition : Petits soldats de la Grande Guerre.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 2015, 77, pp. 61-63.
- Musschoot (Dirk).** *Belgen maken kommen. Zesduizend militairen en vluchtelingen in de munitiefabriek van Birtley, Engeland (1916-1919).* Tiel, Lannoo, 2016, 160 p.
- Nachtergaele (Willy).** *Het leven van een Zultse krijgsgevangene in WO1 : Remi Dhaenens.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 137-141.
- Naert (José).** *Arthur Seys, soldaat in de Grote Oorlog.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 3, pp. 33-44.
- Ngongo (Enika).** *'Aucun indigène ne veut aller au front à n'importe quel prix'. Les porteurs africains dans la Grande Guerre.* In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.).** *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen.* Bruxelles, Commune de Saint-Gilles – Université Saint-Louis, 2016, pp. 43-55.
- Ngongo (Enika), Sebert (Julien).** *Du soldat au héros, de l'homme au monument [suivi de :*

- Saint-Gilles, les soldats de l'Afrique [suivi de la double planche dessinée :] La vie d'Alexis Manise].* In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.).** *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen.* Bruxelles, Commune de Saint-Gilles - Université Saint-Louis, 2016, pp. 25-33, 35-41.
- Nijs (Louis), Nys (Mon), Ceulemans (Jef), Breugelmans (Johan) (ed.).** *Louis Nijs : Een Aarschottenaar : Soldaat in de Eerste Wereldoorlog.* Aarschot, Wagdi vzw, 2016, 256 p.
- O'Rourke (Narelle).** *Sisters at arms : Simonne Alpen, Edith Cavell & a Belgian/Australian family at war 1915-2015.* Queanbeyan, New South Wales, Narelle O'Rourke, [2015], x-326 p.
- Pas (Wim).** *Aloïs Pas : Dromen en herinneringen aan lang vervlogen dagen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 45-48.
- Pas (Wim).** *Aloïs Pas, gewond en krijgsgevangen...* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 2, pp. 85-95 [Inhoud : Aloïs Pas werd bij de slag van Schiplaken op 26 augustus 1914 zwaar verwond en krijgsgevangen genomen].
- Pas (Wim).** *Aloïs Pas : Naar den oorlog : Herinneringen 1914-1915 van een Londerzeelse karabinier te velde, gewond en krijgsgevangen.* Antwerpen, De Gulden Roos, 2016, 207 p.
- Pas (Wim).** *De Burgerwachters in Soltau.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 3, pp. 99-101 [Inhoud : De leden van de Burgerwacht die opgepakt werden door de Duitsers en afgevoerd naar een van de talrijke kampen in Duitsland, bekleden een aparte plaats in de geschiedenis van de Duitse strafkampen].
- Pas (Wim).** *Een Herdenkingsmonument in Soltau [Aloïs Pas en andere Londerzelenaars in kamp Soltau].* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 4, s.p.
- Pas (Wim).** *Victor Borms uit Malderen tijdens de Grootte oorlog 1914-18.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel. Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 3, pp. 109-136 [Contenu / Inhoud : Victor Borms uit Malderen, overleden in een Belgisch militair / burgerhospitaal in Neuville-sous-Montreuil (Pas-de-Calais, Frankrijk) op 21 juni 1917 tijdens WOI en er begraven op een Belgische begraafplaats. Hij was geen militair. Ook over het 'vergeten' kerkhof in Neuville-sous-Montreuil en het Belgisch hospitaal La Chartreuse Neuville-sous-Montreuil].
- Petillion (Jan).** *Ypres 14-18 : Remember.* Strépy-Bracquegnies, Le livre en papier, 2016, 161 p.
- Piérart (Michel).** *Coxyde et ses Zouaves 1915-1916.* Koksijde, Gemeentebestuur Koksijde, 2016, 93 p.
- Piérart (Michel).** *Koksijde en de Zoeaven, 1915-1916.* Koksijde, Gemeentelijke Archiefcommissie Koksijde, 2016, 93 p.
- Pieters (Marcel).** *Bij de omslagprent : Hulde van het Dankbare Vaderland [Maurice Auguste Savignac, een van de eerste Lokerse vrijwilligers].* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 1, pp. 1-2.
- Pipeleers (Jany).** *De grote herdenking (12) : Zoektocht naar een gesneuvelde oom : Joannes Gerardus Delcour.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, XLVII, 2016, 4, pp. 106-108.
- Ploum (Jo), Leukel (Patrick).** *Jules Yperman, kunstenaar aan het IJzerfront.* S.l., Mijnbestseller, 2016, 341 p.
- Pöhlmann (Markus).** *Le rôle du service de renseignement militaire dans le plan de*

- guerre allemand et dans les opérations contre la France et la Belgique en 1914.* In : **Arboit (Gérald) (dir.)**. *Renseignement et avant-guerre de 1914 en Grande Région*. Paris, CNRS éditions, 2016, pp. (CNRS éditions Alpha) [Fait suite aux journées d'études, Nancy, Université de Lorraine, 19-20 février 2015, organisées par le Centre régional universitaire lorrain d'histoire].
- Pöhlmann (Markus)**. *Über die Kriegsverbrechen von 1914*. In : **Eichmann (Flavio), Pöhlmann (Markus), Walter (Dierk) (Hrsg.)**. *Globale Machtkonflikte und Kriege : Festschrift für Stig Förster zum 65. Geburtstag*. Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2016, pp. 125-144.
- Postema (Fokke)**. *Interneringskamp Oldebroek*. In : **Koops (Enne), van der Linden (Henk), van Raan (Jos) (eds.)**. *Gelderland en de Eerste Wereldoorlog*. Soesterberg, Aspekt, 2016, pp. 151-158.
- Raven (Gerard)**. *Een miljoen Belgen en zeseneenhalf miljoen Nederlanders. De achtergronden van Rik Wouters' internering*. In : **Jager (Maarten), Raven (Gerard) (met een bijdrage van)**. *Rik Wouters & Nederland*. Zwolle, Waanders, 2016, pp. 91-102.
- Reijngoudt (Anton L.)**. *Het Belgenkamp in Harderwijk 1914-1918*. In : **Koops (Enne), van der Linden (Henk), van Raan (Jos) (eds.)**. *Gelderland en de Eerste Wereldoorlog*. Soesterberg, Aspekt, 2016, pp. 191-204.
- Rey (Pascal)**. *Accueil des internés en 1916*. L'encoche. Revue d'information de la commune de Montana, décembre 2016, 20, pp. 53-75.
- Richoux (Claude)**. *La bataille des frontières, du 20 au 24 août 1914, en Alsace-Lorraine puis en Wallonie, de la frontière suisse à la frontière franco-belge, du Rhin à l'Escaut*. Florennes, Claude Richoux, 2016, 227 p.
- Roose (Bart L.G.)**. *197 lanciers in Assebroek in 1914*. Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, pp. 87-89.
- Ross (Edward)**. *Bullets, Bombs, and Bayonets : A tribute to L/Cpl S. E. Shortliffe and the 43rd Canadian Infantry Battalion (Cameron Highlanders of Canada) CEF, who fought at Passchendaele, 1917*. Victoria, FriesenPress, 2016, 340 p.
- Rymen (Karel)**. *Uit het oorlogsdagboek van Zelemaar Max Porters, brancardier tijdens WO I (deel 6 - Slot)*. Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2016, pp. 5-10.
- Saenen (Roger)**. *Louis Imbrechts : Een frontsoldaat uit Kampenhout*. Campenhout. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 154-159.
- Saerens (Joris)**. *Alfons Stevens in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel*. Londerzeel, Saerens, 2016, 18 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris)**. *Antoon Alfons Van Aken in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel*. Londerzeel, Saerens, 2016, 38 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris)**. *Corneel Lodewijk De Boeck in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel*. Londerzeel, Saerens, 2016, 16 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris)**. *Frans De Donder in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel*. Londerzeel, Saerens, 2016, 49 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris)**. *Frans Henri Jan Van Doorslaer in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel*. Londerzeel, Saerens, 2016, 21 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris)**. *Jan-Baptist Teugels in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel*. Londerzeel, Saerens, 2016, 30 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).

- Saerens (Joris).** *Jeremias Van Doorslaer in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 35 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Joseph Van Esbroeck in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 103 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Karel Lodewijk Annaert in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 70 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Lodewijk Reyniers in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 28 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Leopold Annaert in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 20 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Lodewijk Eugeen Borms in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 28 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Lodewijk Jozef Van Doorslaer in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel, oudstrijder 1940-1945, zwaar gekwetst tijdens de strijd in Oedelem en overleden in Brugge.* Londerzeel, Saerens, 2016, 88 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Onze grootnonkel / grootoom Juliaan Van de Voorde in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 34 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Joris).** *Pieter Jan-Baptist Robberechts in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 65 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Saerens (Roza), Saerens (Jan), Saerens (Joris).** *Onze zwijgzame grootvader Jan-Baptist Robberechts in de Grootte Oorlog 1914-1918 : oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel.* Londerzeel, Saerens, 2016, 116 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Schwink (Otto).** *The German army : From mobilisation to First Ypres.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, 128 p. (Images of war; Special).
- Simoens (Tom).** *De chaos van het slagveld. Het Belgisch leger in de loopgraven 1914-1918.* Amsterdam, Horizon, 2016, 608 p.
- Simons (Karl).** *Zandvlietenaar trotseerde de eerste gasaanval (1) : Frans Pintens in de gruwel van WOI.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 2, pp. 15-19.
- Simons (Karl).** *Zandvlietenaar trotseerde de eerste gasaanval (2) : Frans Pintens in de gruwel van WOI.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 3, pp. 8-12.
- Simons (Karl).** *Zandvlietenaar trotseerde de eerste gasaanval (3) : Frans Pintens in de gruwel van WOI.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 4, pp. 11-15.
- Simons (Ludo).** *Van het kasteel naar het front. Het oorlogsdagboek van Jozef Simons 1914-1918.* Tielt, Lannoo, 2016, 328 p.
- S'Jegers (Eddy).** *Een oorlogsdagboek uit de Kempen.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2016, 15, pp 7-22.
- Smets (Sandrine).** *André Lynen, observateur d'artillerie. L'oeil de l'artiste au service de la tactique militaire pendant la Grande Guerre.* In : **Aubagnac (Gilles), Berlemont (Johanne), Boutet (Marjolaine) (dir.) (e.a.).** *Un milliard d'obus, des millions*

- d'hommes, L'artillerie en 14/18, Catalogue d'exposition.* Paris - Meaux, Liénart - Musée de la Grande Guerre du Pays de Meaux, 2016, pp. 38-47.
- Smets (Sandrine).** *Créer sous le feu. Les artistes combattants dans la Grande Guerre (1914-1918).* Bulletin d'information de la Société royale d'Archéologie de Bruxelles, 76, 2016, pp. 6-12.
- S.n.** *1917 : Total war in Flanders.* Brugge, Provincie West-Vlaanderen, 2016, [28] p. [Publicatie n.a.v. het gelijknamige project met tentoonstellingen en informatiepunten op verschillende locaties in West-Vlaanderen van 3 juni 2017 tot eind 2017].
- S.n.** *Afscheid : Korte laatste brieven in 't geheim geschreven (Franz De Backer).* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 31 p. (De geschreven oorlog I) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Het boek als monument.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog 5) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Carola Oman : Het landschap als laatste getuige.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog L) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Edmund Blunden : De poëtische vertalingen van een oorlogservaring in het landschap.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog C) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Eerherstel voor vergeten Belgische begraafplaats in Noord-Frankrijk [Een afvaardiging van Londerzeel en de burgemeesters van de Westhoek op bezoek op 24 september 2016 te Neuville-sous-Montreuil].* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 4, s.p.
- S.n.** *Ernst Jünger : Oorlogsroes in Langemark.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog I) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Francis Ledwidge.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog E) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Franz De Backer : Longinus & 'Soldat belge fusillé dans les dunes'.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog M) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Un Huttois raconte : Carnet de guerre d'Oscar Dormal, brancardier-ambulancier au 2e de Ligne sur l'Yser.* Tenneville, Éditions Memory, 2016, 63 p.
- S.n.** *Ivor Gurney : Boven op Hill 35.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 43 p. (De geschreven oorlog J) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *John McCrae : Kanaaldijk bij Essex Farm Cemetery.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 46 p. (De geschreven oorlog B) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *De lijsten.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog 4) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Marraines de Guerre.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven

- oorlog 10) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Max Deauville : Steenstrate*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 46 p. (De geschreven oorlog D) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Philip Gosse : De “Vleterbeek”*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 30 p. (De geschreven oorlog F) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Regimentsgeschiedenissen*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog 6) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Siegfried Sassoon : De Menenpoort*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog N) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Vermisten : De vergeefse zoektocht van een vader, een moeder en een echtgenote*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog 2) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *William Faulkner : ...wilde zo graag een oorlogsheld boven Ieper zijn...* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog O) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Zelf geschiedenis schrijven : Mijn geïllustreerde oorlog*. Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 39 p. (De geschreven oorlog 13) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling “De geschreven oorlog” in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *De Zwarte Duivels versloegen de Witte Helmen : [De Slag van Halen vanuit het perspectief van de Karabiniers - Wielrijders]*. Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 81-84.
- Soetens (Jürgen)**. *De ‘Groote Oorlog’ van Robert Soetens (1896-1927) uit Everbeek*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 1, pp. 17-28
- Spanjaard (Aad)**. *De Slag om Ieper : De strijd in Vlaanderens Westhoek 1914-1918*. Delft, Elmar, [2016], 159 p. (Historische route).
- Spraul (Gunter)**. *Der Franktireurkrieg 1914. Untersuchungen zum Verfall einer Wissenschaft und zum Umgang mit nationalen Mythen*. Berlin, Frank und Timme, 2016, 684 p. (Geschiedtswissenschaft 23).
- Strachan (Hew)**. *1915 : Auf der Suche nach Lösungen*. In : **Eichmann (Flavio), Pöhlmann (Markus), Walter (Dierk) (Hrsg.)**. *Globale Machtkonflikte und Kriege : Festschrift für Stig Förster zum 65. Geburtstag*. Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2016, pp. 145-160.
- Strachan (Hew)**. *The Oxford Illustrated History of the First World War*. Oxford, Oxford University Press, 2016, xiii-379 p. [New edition].
- Street (Peter)**. *Animals in the First World War*. Stroud, Pitkin, 2016, 33 p.
- Tavernier (Roger)**. *Nikolaj Roerich en zijn prent over Leuven en Reims*. Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 1, pp. 4-5.
- Terlinden (Maximilien)**. *Souvenirs de combats du baron Jacques Terlinden*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 287, pp. 125-130.

- Thijs (Willy).** *Ik druk u van verre de hand : Retie en de Grote Oorlog 1914-1918 in de brieven van soldaat Jan Gevers en zijn familie en het dagboek van soldaat Karel Oostvogels.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 23, 2016, 1, pp. 22-25.
- Tillie (Willy).** *Unieke communicatiebunker op de wijk De Brabant gesloopt.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 3, pp. 17-19.
- Üzümcü (A.).** *One Hundred Years of Chemical Warfare and Disarmament : Then and Now.* Yearbook of International Humanitarian Law, XVII, 2016, pp. 9-12.
- Vanacker (Daniel) (éd.).** *Un volontaire à l'armée : Lettres d'Emile Varlez (1917-1919).* Gent, Liberaal Archief, 2016, 71 p.
- Vanacker (Luc).** *Bevelvoering en onderwaterzetting achter de IJzer (oktober 1914).* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 3 (nr. 109), pp. 81-86.
- Vanacker (Luc), Ameeuw (Jozef), Stekelorum (Joeri).** *Route 97 : De militaire oorlogsdoden van 14-18 uit Wulpen, Oostduinkerke en Koksijde.* Koksijde, Gemeentelijke Archiefcommissie Koksijde, 2016, 140 p.
- Vanacker (Luc).** *Van 'boche' tot 'zigouiller', Franse overlevers van WOI.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 77-80.
- Van Aert (Marina).** *Kalmthouts voetbal in Wereldoorlog I.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 1, pp. 33-40].
- Vancoillie (Jan), Blicck (Kristof).** *Bouwen aan het front : Loopgraven, schuilplaatsen en betonbunkers van het Duitse leger aan het Ieperfront, 1914-1918.* Zonnebeke, Memorial Museum Passchendaele 1917, 2016, 336 p.
- Vandenbroucke (Freddy).** *1914, de bloedige inval in het Luikse.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 3 (nr. 109), pp. 35-72.
- Vandenbroucke (Freddy).** *Filip De Pillecyn : 'De Rit' en andere verhalen.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), pp. 32-38.
- Vandenbroucke (Freddy).** *Hoepertingen, 1914.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), p. 74.
- Vandenbroucke (Freddy).** *Kurassier Ferdinand Destouches, later vermaard schrijver als Ferdinand Céline, raakte in 1914 aan de arm gewond in de omgeving van Poelkapelle.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 49-58.
- Vandenbroucke (Freddy).** *Lloyd George, The Man Who Won the War.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 29-32.
- Vandenbroucke (Freddy).** *Porcheresse, 22 augustus, 21u30...* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 36-38.
- Vandenbroucke (Freddy).** *Terechtstelling van twee Duitse soldaten op 19 november 1918 in Herk-de-Stad.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 75-76.
- Vandenbroucke (Freddy).** *Wat was de habitat waaruit de poilu naar het slagveld vertrok?* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), p. 48.
- van de Poele (Patrick).** *L'armement portatif réglementaire de l'armée belge, de 1914 à 1918.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2016, pp. 38-60.
- Van der Donck (E.).** *Wereldoorlog I, Harry Vandervelden, een Lilse brancardier.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 3, pp. 98-107.

- Van der Fraenen (Jan).** *De uitputtingsoorlog in de lucht.* In : **S.n.** *Knack Historia 1916.* Roeselare, Roularta Media Group, 2016, pp. 72-79.
- Van Dessel (Annie).** *Philemon Van Cauteren, een Willebroekse soldaat uit de Eerste Wereldoorlog, begraven op het kerkhof van Vierzon.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 3, pp. 2-8.
- van de Werve de Schilde (Harold).** *Le major Victor van Strydonck et la charge de Burkel.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 287, pp. 119-124.
- Vandeweyer (Luc).** *De Congolezen tijdens WO I : Onbekend op dit adres?* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), p. 2.
- Vandeweyer (Luc).** *Jos Vols. Un brancardier-milicien de la Position fortifiée de Liège.* Bulletin des Musées de la Ville de Liège; hors série n° 41, avril 2016, pp. 45-50.
- Van Duyse (Dirk).** *Klein nieuws uit de Grootte Oorlog : Berichten van het (thuis)front, met het frontblaadje "Het Soete Waesland" van Hendrik Heyman (1879-1958).* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 2, pp. 105-128.
- Van Duyse (Dirk).** *Klein nieuws uit de Grootte Oorlog : Berichten van het (thuis)front, met het frontblaadje "Het Soete Waesland" van Hendrik Heyman (1879-1958) (2).* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 3, pp. 179-192.
- Van Duyse (Dirk).** *Klein nieuws uit de Grootte Oorlog : Berichten van het (thuis)front, met het frontblaadje "Het Soete Waesland" van Hendrik Heyman (1879-1958) (3).* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 4, pp. 242-255.
- Van Eldere (Dirk).** *'In Vlaanderen heb ik gedood.'* Jean Schoup, grenadier en bedrieger, over de gevechten in Rotselaar en Tremelo (10-13 september 1914). Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), 31, 2016, 2, pp. 163-184.
- Van Engeland (Dirk).** *De Duffelse soldaten.* Duffel, Den Grooten Duffelaar, 2015, 195 p. (Duffel tijdens de Grote Oorlog 2).
- Van Engeland (Dirk) (ed.), Van Dessel (Gommaire).** *Een muzikant in de loopgraven. Het oorlogsrelaas van Gommaire Van Dessel.* Duffel, Den Grooten Duffelaar, 2016, 191 p.
- Vanhaezebrouck (Robrecht).** *Gustave Benoit Van der Paelt, soldaat in het Canadees leger in de Grootte Oorlog.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 3, pp. 45-51.
- Van Humskerke (Veronique), Raats (Jonas).** *Jozef Simons en de Eerste Wereldoorlog.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, pp. 85-136.
- Van Langenhoven (Maria).** *Het levensverhaal van Achiel Van Langenhoven, een gewone soldaat in WO I (Herdersem 1894-1975).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 312-324.
- Vanmeerbeek (Roger).** *Van het sportveld naar het slagveld. Belgische sportmannen in de Grootte Oorlog.* Hofstade, Swinnen Printing nv, 2016, 152 p.
- Verbeke (Roger V.).** *De Belgische onderofficieren voor en in de Eerste Wereldoorlog.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), pp. 61-66.
- Verheulpen (Rony).** *De gesneuvelden van Groot-Grimbergen : Deel 3 : Beigem.* Grimbergen, Verheulpen, 2016, 80 p. (Beyghem aan zijne helden 1914-1918).
- Vermeiren (Hugo).** *De kustbatterijen waakten. Verdediging van de Schelde tijdens WO I.*

- Polderheem. *Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder*, 51, 2016, 1, pp. 14-15.
- Verstraete (Herman)**. *6400 soldaten dood per dag : En nog niet genoeg?* Shrapnel : The Western Front Association België. *Driemaandelijks tijdschrift*, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 10-14.
- Verstraete (Herman)**. *In de coulissen van de oorlog*. Shrapnel : The Western Front Association België. *Driemaandelijks tijdschrift*, 28, 2016, 3 (nr. 109), p. 34.
- Verstraete (Herman)**. *Loopgraafvoeten: een parallel : Vier jaar veertien-achttien en vier weken Ardennen 1944*. Shrapnel : The Western Front Association België. *Driemaandelijks tijdschrift*, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 47-48.
- Verstraete (Herman)**. *Louis Maufrais, ik was geneesheer in de loopgraven*. Shrapnel : The Western Front Association België. *Driemaandelijks tijdschrift*, 28, 2016, 3 (nr. 109), pp. 29-33.
- Verstraete (Herman)**. *Ook in Duitsland : Samen naar het donkere einde van de Grote Oorlog*. Shrapnel : The Western Front Association België. *Driemaandelijks tijdschrift*, 28, 2016, 1 (nr. 107), pp. 3-6.
- Vervecken (Gen), Vervecken (Kim)**. *Kleine verhalen en de Grote Oorlog : Louis Arets keerde na de oorlog veilig terug naar Oud-Turnhout*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 1, pp. 34-35.
- Vervecken (Gen), Vervecken (Kim)**. *Kleine verhalen en de Grote Oorlog (2) : Moederke Dockx verloor haar oudste zoon in Lier*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, pp. 74-75.
- Vuylsteke (Marc)**. *Pieter Michel Vandeputte, brancardier in Wereldoorlog I*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 20, 2016, 59, pp. 20-39.
- Vuylsteke (Marc)**. *Pieter Michel Vandeputte, brancardier in Wereldoorlog I*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 81-102.
- Wales (Roland)**. *From Journey's End to the Dam Busters : The Life of R. C. Sherriff, Playwright of the Trenches*. Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, XI-388 p. [Derde Slag bij Ieper, 1917].
- Wenkin (Hugues)**. *Sortis de l'enfer: Les tanks ont 100 ans*. Neufchâteau, Editions Weyrich, 2016, 224 p.
- Wils (Eric R.J.)**. *'De Draak van de Somme' : De grote vlammenwerper van kapitein Livens*. Shrapnel : The Western Front Association België. *Driemaandelijks tijdschrift*, 28, 2016, 3 (nr. 109), pp. 3-12.
- Wood (Ritchie)**. *Miners at War 1914-1919 : South Wales Miners in the Tunnelling Companies on the Western Front*. Solihull, Helion & Company, 2016, XVIII-320 p. [Zillebeke, Ieper, Mesen].
- Woods (Martin)**. *Where are our boys? How Newsmaps won the Great War*. Canberra, National Library of Australia, 2016, 245 p.
- Wouters (Willem)**. *'De Schutters van Leuven of In Duitse Ballingschap' : Het gedrukte oorlogsrelaas van Willem Wouters uit Werchter (1914-1915)*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 3, pp. 269-282.
- Yande (Roland)**. *L'arrivée des premiers Allemands à Arlon, le 6 août 1914 – Enquête sur le drame du Café Turc, jusqu'à son épilogue, le 22 septembre 1922*. Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 1/2, pp. 52-69.
- Zanders (Jean Pascal) (ed.)**. *Innocence slaughtered : Gas and the transformation of warfare and society*. London, Uniform Press, [2016], 272 p.

c. L'occupation – De bezetting

- Ansion (Frédéric).** *Binche 14-18*. Waterloo, Editions Luc Pire, 2016, 158 p.
- Arnould (Françoise).** *1914 : La première et la seule, la Belgique fait usage d'auto blindées. Volume II*. Strépy-Bracquegnies, Le Livre en papier, 2016, 556 p.
- Arnould (Marie).** *L'école des arts et métiers à Saint-Ghislain durant la guerre 14-18*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 611-621 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- A.St.M.** *Op Sint-Niklaasavond 1916*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 57-58.
- Beijnsberger (Louis).** 'Den grooten oorlog' : *Voorjaar 1916*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, pp. 14-21.
- Beijnsberger (Louis).** 'Den grooten oorlog' : *Lente 1916*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 2, pp. 52-61.
- Beijnsberger (Louis).** 'Den grooten oorlog' : *Zomer 1916*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 3, pp. 94-103.
- Beijnsberger (Louis).** 'Den grooten oorlog' : *Najaar 1916*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, pp. 136-141.
- Benvindo (Bruno).** *Een adolescent in de oorlog*. In : **S.n. Knack Historia 1916**. Roeselare, Roularta Media Group, 2016, pp. 138-139.
- Benvindo (Bruno), Kesteloot (Chantal).** *Bruxelles : ville occupée, 1914-1918*. Bruxelles, Tournai, Waterloo, Renaissance du livre, 2016, 175 p. (Villes en guerre).
- Benvindo (Bruno).** *Kinderen ten oorlog*. Science connection, 52, november-december 2016, pp. 12-15.
- Benvindo (Bruno), Van Asch (Martine), Van Doorslaer (Rudi).** *Oorlog in Korte Broek, 14-18*. Veurne, Hannibal, 2016, 64 p.
- Benvindo (Bruno).** *Quand l'enfance s'en va-t-en guerre*. Science connection, 52, novembre-décembre 2016, pp. 12-15.
- Benvindo (Bruno).** *Red de Belgische kinderen*. In : **S.n. Knack Historia 1916**. Roeselare, Roularta Media Group, 2016, pp. 130-137.
- Berghe (Frédéric).** *Comines sous le charme de la petite reine (1890-1914)*. Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 157-196.
- Bianchi (Assunta).** *La coopérative «Alimentation du Borinage», à Mons (1916-1919)*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 623-638 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Boniver (Guillaume).** *Archives de la paroisse de Soiron : La guerre de 1914*. Soiron, Les amis du ban de Soiron, 2016, 120 p.
- Bost (Mélanie), Colignon (Alain).** *1914-1918. La Wallonie dans la Grande Guerre*. Bruxelles, Renaissance du Livre, 2016, 176 p. (Villes en guerre).
- Burie (Wilfred).** *La déportation de civils rebecquois en 1916*. In : **S.n. Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916**. Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman País, 2016, pp. 119-144 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).

- Burie (Wilfred).** *La déportation des civils belges de 1916.* In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 9-60 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Busschots (Alfons), De Munter (René).** *Het leven tijdens de eerste wereldoorlog : Een overleven.* Sint-Katelijne-Waver, Erf en Heem, 2016, 560 p. (Accenten uit de geschiedenis van het Waverland 15).
- Buyse (John).** *Stekene in de grote oorlog – Een grensgeval.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, pp. 28-30 (deel 3) [Over de burgerwacht in Stekene].
- Buyse (John).** *Stekene in de grote oorlog – Een grensgeval.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 2, pp. 34-36 (deel 4) [Over de burgerwacht in Stekene].
- Buyse (John).** *Stekene in de grote oorlog – Een grensgeval.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, pp. 66-69 (deel 5).
- Buyse (John).** *Stekene in de grote oorlog – Een grensgeval.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 4, pp. 103-107 (deel 6).
- Buyze (Donald).** *Gedeporteerden van de Eerste Wereldoorlog : Het verhaal van mijn opa.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 1, pp. 12-19.
- Casteels (Roger).** *Pastorsverslagen over de Eerste Wereldoorlog in de regio Haacht : 4. Parochie Tremelo (pastoor K. Van Winkel) (vervolg).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), 31, 2016, 1, pp. 61-76.
- Casteels (Roger).** *Pastorsverslagen over de Eerste Wereldoorlog in de regio Haacht : 3. Parochie Wespelaar (E.P. Ignatius Lageschaar).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 2, pp. 155-162.
- Casteels (Roger).** *Pastorsverslagen over de Eerste Wereldoorlog in de regio Haacht : 4. Parochie Tremelo (pastoor K. Van Winkel) (vervolg).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 2, pp. 194-202.
- Casteels (Roger).** *Pastorsverslagen over de Eerste Wereldoorlog in de regio Haacht : 4. Parochie Tremelo (pastoor K. van Winkel) (vervolg).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 3, pp. 255-268.
- Cercles d'Histoire du Brabant Wallon.** *La déportation des civils brabançons.* In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 61-153 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Chancerel (Pierre).** *Le ravitaillement civil dans le Nord occupé : L'exemple du charbon.* In : **Eck (Jean-François), Heuclin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 173-190.
- Coene (Michel), Hautekeete (Krispijn).** *De Grote Oorlog in Assenede, 1914-1918 : De laatste getuigen : Een bijdrage.* Assenede, Michel Coene, 2016, 164 p.
- Commission d'histoire locale de Jupille.** *La vie des Jupillois en 14-18.* Jupille, Commission d'histoire locale de Jupille, 2016, 55 p.
- Cortoois (Danny).** *Fragment uit het oorlogsdagboek van barones Max de Troostenbergh, augustus-oktober 1914.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 287, pp. 35-51.
- Cossey (Hendrik).** *Marie-Jeanne Van Mol 'Mon journal'.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2016, pp. 72-85.

- Croon (Gerry).** *Buken, augustus 1914 : August Vanderwilt & Bertha Vandenbosch getuigen...* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 168-172.
- d'Aspremont Lynden dite Tante Mouche (Caroline).** *Journal - guerre 1914-1918 - noté au château de Ry (Mohiville-en-Condroz, Belgique) - 3ème partie, l'année 1916.* Mémoires des Villages du Haut-Bocq : Achet – Emptinne – Hamois – Mohiville – Natoye – Schaltin – Scy, 2016, 11, pp. 88-117.
- Debaillie (Filip) (bew.).** *Bommen op Gent : Het oorlogsdagboek van een Gentenaar.* Sint-Michiels (Brugge), Bonte, 2016, 160 p.
- Debruyne (Emmanuel).** *L'appareil répressif allemand dans l'arrondissement judiciaire de Mons, 1914-1918.* In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Champion (Jonas) (réd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 23-52 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Debruyne (Emmanuel).** *Les prisonniers politiques belges et français dans le système carcéral allemand, 1914-1918.* In : **Beaupré (Nicolas), Rance (Karine) (dir.).** *Arrachés et déplacés. Réfugiés politiques, prisonniers de guerre, déportés, 1789-1918.* Clermont-Ferrand, Presses universitaires Blaise Pascal, 2016, pp. 197-220.
- De Bruyne (Luc).** *Beek en "den Draad".* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 21-32.
- de Cartier d'Yves (Jacques).** *Errata-addenda. Le dernier repos de José Lens. Liste des plaignants d'Emptinne - août 1914.* Mémoires des Villages du Haut-Bocq : Achet – Emptinne – Hamois – Mohiville – Natoye – Schaltin – Scy, 2016, 11, pp. 5-9.
- De Doncker (Tim), De Martelaere (Regina).** *Nieuws van de Grootte Oorlog : Veel nieuws aan het WOI-(herdenkings)front.* Contemporanea, XXXVIII, 2016, 1, s.p. [<http://www.contemporanea.be/nl/article/geschiedenis-online-dedoncker-martelaere>].
- Dekeyser (Erik).** *Voor haard en land 1914-1915. Gentenaars uit de christelijke arbeidersbeweging in de groote oorlog.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 139-145.
- Delfante (Amélie).** «*Elle marche avec des soldats allemands pour deux marks*». *Relations intimes entre occupants et occupées durant la Première Guerre mondiale à Mons et à Jemappes.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 265-310.
- Delmotte (Étienne) (édition partielle par).** *Mon mémoire, du 29 août au 2 décembre 1914, par Ernest Le Boulengé.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 1, pp. 1-85.
- De Loecker (René).** *Herinneringen aan de oorlog 1914-1918 : Gebruik van het spoorwegnet – illustraties.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 49-51.
- Deloge (Pascal).** *Novembre 1918, un instantané de la vie à Ath au sortir de la Grande guerre.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 65-76 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Deman (Paul).** *De belevenissen van de pastoor van Esen in Torhout tijdens de 'Grootte Oorlog'.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 103-113.
- Deman (Paul).** *Het parochiaal leven tijdens de Eerste Wereldoorlog in Torhout.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 92-102.

- Demeester (Marieke) (bew.), Elfnovembergroep.** *Van den Grooten Oorlog : Mannen en vrouwen, Belgen, Fransen, Britten en Duitsers vertellen over de Eerste Wereldoorlog.* Kemmel, Malegijis, 2016, 360 p. [Getuigenissen verzameld door de Elfnovembergroep; verwerkt en uitgeschreven door Marieke Demeester. De oorspronkelijke opnamen (getuigenissen van vluchten) werden beluisterd en zo dicht mogelijk bij de gesproken taal uitgeschreven door Marieke Demeester] [Herwerkte en aangevulde uitgave].
- De Mets (Rudy).** *Everbeekse kleuterklas op het einde van de Eerste Wereldoorlog.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVI, 2016, 2, p. 28.
- Demoulin (Jules).** *Journal de déportation, 1916-1917. Première partie.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 104, pp. 15-24.
- Demoulin (Jules).** *Journal de déportation, 1916-1917. Deuxième partie.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 105, pp. 5-10.
- Demoulin (Michel).** *Les Belges en Suisse pendant la première guerre mondiale.* Revue générale, 151, 2016, 5/6, pp. 9-20.
- Deneire (Bertin).** *De ouderdom tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 3, pp. 9-16.
- De Raad (Harry).** *“Hoe verlang ik toch om u te om helzen”, brieven uit de Eerste Wereldoorlog.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 114-140.
- Derveaux (Yves).** *Het verhaal van dat Diksmuidse doksaal.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), pp. 67-70.
- d’Espiennes (Camille) (attribué au).** *Le manuscrit de Scy – la guerre de 1914-18 dans un village du Haut-Bocq (l’année 1916).* Mémoires des Villages du Haut-Bocq : Achet, Emptinne, Hamois, Mohiville, Natoye, Schaltin, Scy, 2016, 11, pp. 118-143.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens “de Groote Oorlog” 1914-1918 : Deel 11 : 25 november 1914 : Merenaar Philemon Janssens door Duitse soldaten neergeschoten en met de bajonet afgemaakt.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 1, pp. 12-14.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens “de Groote Oorlog” 1914-1918 : Deel 12 : Uitroeiing van duiven en vervolging van duivenmelkers in Erpe-Mere en omgeving tijdens WOI. Deel 13 : Leander Maeschalck, dodelijk slachtoffer van de Duitse duivenpolitiek.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 2, pp. 34-41.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens “de Groote Oorlog” 1914-1918 : Deel 14: De wielersport in Erpe-Mere vóór en tijdens WOI.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 3, pp. 60-66.
- De Volder (Jan).** *La résistance d’un cardinal : Le cardinal Mercier, l’église et la guerre 14-18.* Namur, Editions jésuites. Fidélité, 2016, 194 p. (Collection Histoire 1) [Traduit du néerlandais / Uit het Nederlands vertaald].
- Devoldere (Wilfried), Preneel (Arnold).** *Vluchtelingen naar Frankrijk tijdens de Grote Oorlog.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 39-43.
- Dhanens (Piet).** *Russische en Franse krijgsgevangenen in Gent tijdens de eerste wereldoorlog.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 4-5, pp. 250-256.
- Dobbelaar (Thom).** *Eendracht maakt macht.* Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 11, 2016, 3, pp. 10-21 [Trefwoorden: / Mots-clé : Oostburg, politiek, Hendrik Seerpilus Gratama, burgemeester, Eerste Wereldoorlog, Belgische vluchtelingen, annexatie].
- Dobbelaere (Jozef).** *De tewerkstelling van Maldegemse arbeiders en arbeidsters tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 286-362.

- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *De Duitse zusters in de congregatie in augustus 1914 bleven heel de oorlog te Hoegaarden en verhinderden veel leed.* Alpaïdis. Tijdschrift voor Heemkunde, Folklore en Oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LI, 2015, 201/4, 14-15 (deel 1); LII, 2016, 202/1, pp. 18-19 (deel 2).
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Mijn herinneringen aan de eerste wereldoorlog. Dagboek (augustus – begin november 1914) van Léonie Arnauts (1841-1917) (4de deel).* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift De V Geslachten van Hoegaarden (1741), LVII, 2016, 2, pp. 1259-1262.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Wereldoorlog 1914-1918 door de bril van Camil, 'Witte' Dumont Camille : 'De Artisten van Hougaerde en hun werk'.* Alpaïdis. Tijdschrift voor Heemkunde, Folklore en Oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 205/4, p. 9.
- Dondelinger (Jean-Paul), Muller (Jean-Paul).** *La déportation dans le canton de Messancy en 1916 et 1917.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2016, 28, pp. 4-42.
- d'Osta (Jean).** *14-18 Bruxelles occupée (7) : La grande détresse : Vivre et survivre ou comment se nourrir, se vêtir et se chauffer deviennent les principales préoccupations des Bruxellois.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 133, pp. 4-11.
- Driesen (Johnny).** *Bandietenstreken tijdens WOI : Boerenfamilies overvallen te Berendrecht.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder, 51, 2016, 2, pp. 20-22.
- Driesen (Johnny).** *Jonge mannen in België opgeëist door Duitsland tijdens WOI.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 3, pp. 32-33.
- Driesen (Johnny).** *Jonge mannen van Boom afkomstig opgeëist door Duitsland tijdens de Iste Wereldoorlog.* Jaarboek Geschiedkundige Studiegroep "Ten Boome" (Boom), 2016, pp. 115-125.
- Driesen (Johnny).** *Jonge mannen van Hemiksem opgeëist door Duitsland tijdens WOI.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), p. 78.
- Druelle-Korn (Clotilde).** *Des neutres engagés : les premiers délégués américains de la 'Commission for Relief in Belgium' écrivent leurs expériences de la guerre.* In : **Henwood (Philippe), René-Bazin (Paule) (dir.).** *Écrire en guerre, 1914-1918. Des archives privées aux usages publics.* Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, pp. 91-104.
- Dujardin (Jean-Claude), Gilles (Paul), Herpelin (Claude), Julien (Pierre), Lecocq (Roland), Marchand (Eric), Slegers (Philippe).** *1914-1918 La Bruyère se souvient...* Meux, Roland Lecocq, 2016, 230 p.
- Dujardin (Jean-Claude).** *La déportation de civils à Gûben : Gare de Rhisnes le 29 novembre 1916.* S.l., Jean-Claude Dujardin, 2016, 190 p.
- Flahaut (Michel).** *1914-1918. Wittenberg (Saxe), Allemagne. Images d'un camp de prisonniers de guerre et de déportés civils.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 105, pp. 11-19.
- Flahaut (Michel).** *Wittenberg, Saxe-Anhalt. À la recherche du camp de prisonniers de 1914-1918 et de son cimetière.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 105, pp. 20[ff.].
- Fruytier (Maurice).** *Affiche Verkeer Moervaart.* Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 3, pp. 90-91.
- Fruytier (Maurice).** *Affiche weerbaren.* Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 1, pp. 30-31.

- Geerts (Ferdi), Geerts (Karel).** *Leon Van Ham, een Lommelse passeur tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Te Lomelle op die Campine. Driemaandelijks tijdschrift van Erfgoed Lommel vzw, 42, 2016, 3, pp. 17-27 [Bewerking en selectie uit : **Laurent Lombard & Général-Major Hre Merzbach (préface du).** *Collection historique 1914-1918. Zone de mort.* Stavelot, Editions Vox Patriae, 1938].
- Gertzen (Thomas L.).** "Der verlorene Sohn"? *Das politische Engagement des Ägyptologen Friedrich Wilhelm von Bissing im besetzten Belgien während des Ersten Weltkrieges...* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 97-106 (Historische Belgienforschung 1).
- Gesquiere (Albert).** *Weer thuis als de bladeren vallen : Leven en overleven Bachten de Kupe tijdens de Eerste Wereldoorlog.* S.l., s.n., 2016, 176 p.
- Geubel (Philippe).** *Un civil allemand travaille au bureau de poste de Neufchâteau en tant qu'auxiliaire volontaire le 22 août 1917.* Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle «Terre de Neufchâteau», 2016, 1, pp. 34-36.
- Geubel (Philippe).** *Deux envois relatifs aux déportés civils travaillant à la scierie de Straimont en 1917.* Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle «Terre de Neufchâteau», 2016, 1, pp. 37-40.
- Gifford (Isabella).** *Expérience de vie à Boitsfort et Bruxelles pendant l'occupation : août 1914 – janvier 1919.* Bruxelles, Histoire et Sciences à Watermael-Boitsfort, 2016, 144 p.
- Gille (Camille), Flahaut (Michel).** *Le portrait d'un soldat allemand dessiné sur un mur intérieur du presbytère de Chastre en 1914.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 102, pp. 17-22.
- Goedhuys (Dominique).** *Voedselhulp in Loonbeek tijdens de Grooten Oorlog 1914-1918.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, pp. 9-20.
- Goedhuys (Dominique).** *Voedselhulp in Neerijse tijdens de Grooten Oorlog 1914-1918.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 3, pp. 178-192.
- Goffin (Daniël).** *De postdienst in België tijdens de eerste wereldoorlog.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 205/4, pp. 11-15.
- Grobben (Marena).** *Balen in 1916 : Naar het boek "Oorlogsgebeurtenissen in Balen" 1914-1918 F. Kemps.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2016, 15, pp. 43-62.
- Gusbin (Pierre).** *Déportation de civils belges en Allemagne, en 1916.* In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 145-152 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Hannecart (Léon).** *Il y a un siècle : La déportation de 1916 à Saint-Hubert.* Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2016, 8, pp. 7-16.
- Haulotte (Robert).** *Dion-le-Mont et les déportés durant la guerre 14-18 : Le cas d'Alette Bidoul.* In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 67-68 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Heemkundekring Onsenoort.** *Heusden en de Eerste Wereldoorlog.* In : **van der Linden (Henk), Onderwater (Pauline), Tas (Tom) (red.).** *Brabant en de Eerste Wereldoorlog : De oorlog en het Brabantse land.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, pp. 359-428.

- Hendrickx (Bert).** *Unieke dagboekfragmenten uit de Eerste Wereldoorlog van dame Renée de Kerchove de Denterghem.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 2, pp. 38-46.
- Herteleer (Willy).** *Brieven van het gemeentebestuur 1916.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, XXXV, 2016, pp. 27-102.
- Heuclin (Jean).** *Von Bissing : Une évaluation économique de la Belgique occupée en juin 1915.* In : **Eck (Jean-François), Heuclin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 109-130.
- Hopstaken (Joss).** *Essen en Roosendaal in de Grootte Oorlog volgens het dagboek van Jac. van der Veken (2).* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 87-98.
- Jans (Paul).** *Vluchtelingen in Geel tijdens de oorlogsjaren 1917-1918.* Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2016, 51, pp. 133-158.
- Joosten (François).** *Vrouwen in het verzet tijdens WOI.* Het Liller Heem, XXXIV, 2016, 2, pp. 50-53.
- Kenzeler (Jean).** *Geschiedenis. Het "Bureel van Weldadigheid" in de Eerste Wereldoorlog.* De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen Stokkem, XXXVI, 2016, 3 (nr. 143), pp. 84-87.
- Kollar (René) (ed.).** *A nun, a convent, and the German occupation of Belgium : Mother Marie Georgine's diary of World War I.* Eugene, Oregon, Pickwick Publications, 2016, xxiii-100 p.
- Kott (Christina).** *Das belgische Kulturerbe unter deutscher Besatzung - 1914 bis 1918 und 1940 bis 1944. Eine Skizze.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 155-165 (Historische Belgienforschung 1).
- Kunnen (Mathieu).** *De grote herdenking (11) : Lanakenaren overleden in L'océan, het 'Hospitaal van de Koningin' tijdens de Grootte Oorlog.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, XLVII, 2016, 3, pp. 84-86.
- Kuyle (Ghyslain).** *Kinderen op de vlucht voor oorlog en geweld tijdens de Eerste Wereldoorlog.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2016, pp. 20-33.
- Laroy (Peter).** *Nog wat kleine verhalen over de 'Grootte Oorlog' in Aalter.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 1, pp. 6-12.
- Lauriks (H.).** *1917 : Zelfs de honden moesten eraan geloven.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 1, pp. 24-32.
- Laus (Jean-Marie).** *La déportation de 1916.* In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman País, 2016, pp. 63-66 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Leleux (Marc).** *Exploitation de la main-d'oeuvre et stratégies industrielles allemandes dans le Nord de la France et le Hainaut belge durant la Première Guerre mondiale.* In : **Eck (Jean-François), Heuclin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 191-208.
- Lucas (Cécile).** *14-18, La Déportation.* In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne*

- et en France en 1916*. Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 99-114 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Malfait (Valentin)**. *Beloeil à l'heure allemande, 1914-1918*. Beloeil, Association pour la Sauvegarde du Patrimoine de Beloeil, 2015, 63 p. (Document 4).
- Matthys (Christa)**. *Nieuw leven in tijden van oorlog : Geboorten in Eeklo tijdens de Eerste Wereldoorlog*. Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Historisch Genootschap van het Meetjesland, 2016, 67, pp. 285-308.
- Medaerts (Vital)**. *Pastoor van Membruggen verkoopt kapel om door Duitsers onteerde kerk te herstellen*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 23-24.
- Mees (Roger)**. *Meerhout en de Grootte Oorlog*. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 136, pp. 5-7.
- Mens (André), Van Elshocht (André)**. *Edegem en de Grootte Oorlog*. Edegem, Gemeente Edegem, 2016, 184 p.
- Merckaert (Bart), Vande Winkel (Georges)**. *De opeising van arbeidskrachten in 'Zivil Arbeiter Bataillon' tijdens 'de Grootte Oorlog' in het kanton Ninove*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 4, pp. 257-356.
- Meuris (Patrick)**. *Het drama van Nieuwenhove*. De Gavergids, 2016, 2, pp. 9-14.
- Mostert (Gerard)**. *Geschiedenis. Brief van burgemeester Medaer aan de Duitse overheid*. De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen Stokkem, XXXVI, 2016, 4 (nr. 144), pp. 124-126.
- Mulle-Olivier (Lily), Pyncket (Marc)**. *Mon vieux fusil de 1872 : Het dagboek van Albert Cappelle*. 't Wingheroen. Tijdschrift van de Heemkring Menen, 37, 2016, 2 [126], pp. 79-108.
- Muller (Jakob)**. *Nation-Building avant la lettre! Deutsche Flamen- und Besatzungspolitik*. In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.)**. *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, pp. 146-154 (Historische Belgienforschung 1).
- Muschs (Jean-Louis)**. *La guerre 1914-1918 à Uccle*. Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift, 2016, 262 (novembre 2016), pp. 5-8.
- Naert (Jan)**. *Herlokalisering van de macht? Burgemeesters in bezet en bevrijd België en Noord-Frankrijk (1914-1921)*. Stadsgeschiedenis, 11, 2016, 1, pp. 61-77.
- Neys (R.)**. *Kalmthout lijdt honger : 1915-1916*. Calmthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 1, pp. 1-19.
- Nijssen (Rombout)**. *Zo ging dat... ... in Hasselt in 1916 : een verbod op het vieren van carnaval*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 1, p. 10.
- Nijssen (Rombout)**. *Zo ging dat... ... in Hasselt op 23 maart 1916 : afval sorteren!* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 1, pp. 24-25.
- Osaer (Herman)**. *Van vluchteling tot migrant : Een oorlogsverhaal uit de Grote Oorlog 14-18*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 3, pp. 58-64.
- Pauwels (Ludo)**. *De vlucht van een prins*. Jaarboek Erfgoed Balen, 2016, 15, pp. 87-93.
- Peeters (Guido)**. *Oorlogsherinneringen van meester Gust*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LI, 2016, 2, pp. 61-76.
- Pelsmaekers (Paulette)**. *De la Place du marché à la Place des Déportés*. In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916*. Rebecq, Entente des Cercles

- d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 69-96 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Piette (Alain).** *Les orphelins de la Grande Guerre dans notre commune.* Mémoires des Villages du Haut-Bocq : Achet – Emptinne – Hamois – Mohiville – Natoye – Schaltin – Scy, 11, 2016, pp. 15-23.
- Pirard-Schoutteten (Josette).** *Les habitants de La Hulpe déportés le 15 novembre 1916.* In : **S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 97-98 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Pochart (Jacques).** *La Grande Guerre (1914-1918) racontée par les curés d'Ecaussinnes à leur évêque, 5ème partie.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 173, pp. 19-25.
- Pyncket (Marc).** *Oorlogskroniek Menen 1916.* 't Wingheroen. Tijdschrift van de Heemkring Menen, 37, 2016, 2 [126], pp. 3-78.
- Raman (Denis).** *WOI in Damme : Hoe René De Burggraave uit Moerkerke als polsstokspringer over de 'Doodendraad' wou ontsnappen en andere volkse verhalen van zijn hand (deel 3).* 't Zwin Rechtoever, 2016, 1, pp. 8-9.
- Raman (Denis).** *WOI in Damme : Hoe René De Burggraave uit Moerkerke als polsstokspringer over de 'Doodendraad' wou ontsnappen en andere volkse verhalen van zijn hand (deel 4).* 't Zwin Rechtoever, 2016, 2, pp. 32-36.
- Raman (Denis).** *WOI in Damme : Hoe René De Burggraave uit Moerkerke over de doodendraad ontsnapte (deel 5).* 't Zwin Rechtoever, 2016, 4, p. 110.
- Redactie.** *De Groote Oorlog, zoals beleefd door vier Maldegemse onderwijzers.* Heemkundige kring het Ambacht Maldegem. Jaarboek, 2016, 22, pp. 150-178.
- Redactie.** *Pastors als verslaggevers (8) : WOI in de Sint-Gertrudisparochie te Zandvliet (2).* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 1, pp. 11-13.
- Redactie.** *Pastors als verslaggevers (8) : WOI in de Wilmarsdonkse Sint-Laurentiusparochie.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 2, pp. 10-14.
- Roden (Dimitri).** *Het Duits gerechtelijk beleid in bezet België (1940-1944).* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 197-212 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Rondelez (Kurt).** *Noodgeld tijdens WOI.* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 35, 2016, 1, pp. 12-17.
- Rondelez (Roger).** *Parochiearchief.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekennde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 2, p. 55.
- Rooff (Christoph).** *Anliegen, Entstehungskontexte und Thesen zu einer Geschichte der deutschen Besatzungspolitik in Belgien im Ersten Weltkrieg (1914 bis 1918).* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 88-96 (Historische Belgienforschung 1).
- Rymen (Karel).** *Een geboren Zeleenaar stierf tijdens WO I te Bocholt aan de Dodendraad.* Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring “Sint-Jansdal” Zelem, 2016, p. 39.

- Saerens (Joris).** *Victor Borms uit Malderen tijdens de Grootte Oorlog 1914-18 [Inhoud: Victor Borms uit Malderen, overleden in een Belgisch militair / burgerhospitaal in Neuville-sous-Montreuil (Pas-de-Calais, Frankrijk) op 21 juni 1917 tijdens WO I en er begraven op een Belgische begraafplaats. Hij was geen militair. Ook over het 'vergeten' kerkhof in Neuville-sous-Montreuil en het Belgisch hospitaal La Chartreuse Neuville-sous-Montreuil].* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 3, pp. 109-136.
- Saerens (Joris).** *Victor Borms in de Grootte Oorlog 1914-1918 : burger uit de regio Londerzeel die overleden en begraven is te Neuville-sous-Montreuil in Frankrijk tijdens WO I.* Londerzeel, Saerens, 2016, 31 p. (Enkele soldaten burgers uit Londerzeel in de Grootte Oorlog 1914-1918).
- Schalenborgh (Tony).** *100 jaar geleden : Gemeenterekeningen van Eisden tijdens de Grote Oorlog - Deel 2.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 3, pp. 1-15.
- Schalenborgh (Tony).** *100 jaar geleden : Uit oude oorlogskranten.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 4, pp. 1-11.
- Sercu (Aurel).** *Honderden Westhoek-vluchtelingen kwamen in de Grote Oorlog terecht in een Noord-Frans opvangcentrum, overleden er, werden er begraven in een weide... en vergeten...* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2016, pp. 89-107.
- Smits (Noud).** *Een nieuw land, een nieuw leven : Belgische vluchtelingen bouwen een nieuw bestaan op in Moergestel.* In : **van der Linden (Henk), Onderwater (Pauline), Tas (Tom) (red.).** *Brabant en de Eerste Wereldoorlog : De oorlog en het Brabantse land.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, pp. 249-272.
- S.n.** *100 jaar geleden : Gedicht van een weggevoerde.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 212 (juli – augustus), p. 21.
- S.n.** *Déportations 1916.* Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du Pays de Genappe, 2016, 66 p. (Le Lothier roman, 2016, 4).
- S.n.** *Il y a un siècle, la Grande Guerre dans nos villages. 3. Après la bataille, les premiers mois de l'occupation.* Au fil du Ton. C. de rech. et d'H. de Saint-Léger-en-Gaume, 2016, 54, pp. 3-29.
- S.n.** *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, 154 p. (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- S.n.** *Uit het oorlogsdagboek van pater Benedictus Van Doninck.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, p. 32.
- S.n.** *Veldwezelt en wijde omgeving in de Grootte Oorlog 1914-1918 (III).* Wiosello, 31, 2016, 1, pp. 1-110.
- S.n.** *Zijkant van de oorlog : opmerkelijke vrouwen in het hart van WO I.* [Brugge], Provincie West-Vlaanderen, 2016, 15 p.
- S.n.** *Zwijndrecht en Burcht in de Grootte Oorlog.* Zwijndrecht, Heemkundige Kring Zwijndrecht Burcht, 2014-2016, 3 Vol.
- Steenis (Paul).** *1916-1917. Le journal d'un déporté réfractaire, Jules Demoulin.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 104, pp. 13-14.
- Stroobants (Aimé).** *De Dendermondse 'Zivilarbeiters' en hun relicten.* Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 267-286.
- Struyve (Roel).** *Hilaire Lanszweert, spion in de Eerste Wereldoorlog.* Ons Wingene : Jaarboek, 2016, pp. 90-98.
- Terryn (Caroline).** *WOI in Damme : Voedselopeisingen en de noodhulp van het Bevoorradingskomiteit.* 't Zwin Rechteroever, 2016, 1, pp. 10-[13].

- Tixhon (Axel), Brassinne (Mélodie), Bragard (Philippe).** *La province de Namur au cœur de la Grande Guerre : Guide du visiteur : français.* Namur, Service du patrimoine culturel de la province de Namur, 2016, 72 p.
- Top (Ivan).** *Te voete, te paard, op wielen, over 't water en in de lucht : Verplaatsingen en transport gedurende de Eerste Wereldoorlog.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 1, pp. 3-32.
- Trogh (Pieter).** *Het dagboek van de Aalsterse vluchteling Jan Van de Meerssche.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2016, pp. 42-70.
- Uytersprot (Marc).** *De eerste vijf oorlogsmaanden te Aalst volgens de verslagen van de krant 'Vooruit' : Deel 4 : Socialisten versus katholieken over de aanpak van de sociale ellende (dinsdag 1 december - maandag 28 december 1914).* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 1, pp. 43-62.
- Vanacker (Luc).** *De oorlogsjaren van Verhaeren.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 3 (nr. 109), p. 87.
- Van Acker (Prosper).** *Beschrijving van de plaatselijke toestanden in den oorlogstijd (4) : 1918.* Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Historisch Genootschap van het Meetjesland, 2016, 67, pp. 227-284.
- Van Aerschot (André).** *Honderd jaar geleden : 'Deutschland über Alles', behalve in Haacht. Kroniek van drie weerspannige patriotten.* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), 31, 2016, 2, pp. 185-193.
- Van Aerschot (Tine).** *Zjefke in de grote oorlog.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2016, pp. 10-17.
- Van Bedaf (Jos), Hendrickx (Bert).** *Het smeekgebed / smeeklied van de Eerste Wereldoorlog teruggevonden door E.H. Jos Van Bedaf.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 2, pp. 48-50.
- Van Caenegem (Benoît).** *Mons : regards sur la collégiale Sainte-Waudru au cours de la Première Guerre mondiale.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 311-333.
- Vancoillie (Jan).** *Bissegem, 1914-1918 : Tussen Flugplatz en Munitionslager.* Wevelgem, Jan Vancoillie, 2016, 354 p.
- Vanden Bosch (Gerrit).** *Bisdommen : Oorlogsverslagen WO I.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 1, pp. 22-25.
- Vanden Bosch (Gerrit).** *Westkapelle tijdens 'den Grooten Oorlog' volgens pastoor D'hertoghe.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 3, pp. 96-101.
- Van den Broeck (André).** *Lier op de vlucht : Lierse vluchtelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Lier, Liers Genootschap voor Geschiedenis, [2016], 302 p. (Bijdragen tot de geschiedenis van de stad Lier 10).
- Van Den Broek (Guy).** *Essen in het midden van WO-I.* De Spijcker. Jaarboek Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 80-86.
- Vanderstoken (Colette), Vanderstoken (Christian).** *Des invités prestigieux au Château du Pachy pendant la Première Guerre mondiale.* Les Cahiers du Grand Manage, LXXXIV, 2016, pp. 12-13.
- Vandervelden (Hendrik).** *Wereldoorlog I – Klaroener Verreken.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 4, pp. 146-149.
- Van Dessel (Annie).** *De Grootte Oorlog 1914-1918 : Vluchtelingen uit Groot-Willebroek geregistreerd te Antwerpen.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, p. 6.

- Vandewal (Jan).** *Belevenissen van een weggevoerde werkweigeraar 1914-1918.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 14-21.
- Vandeweyer (Luc).** *Een nieuwe documentaire over de vluchtelingen in Nederland.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 3 (nr. 109), p. 2.
- van Diepenbeek (Pierre).** *Het vluchtoord Uden.* In : **van der Linden (Henk), Onderwater (Pauline), Tas (Tom) (red.).** *Brabant en de Eerste Wereldoorlog : De oorlog en het Brabantse land.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, pp. 229-248.
- Van Gijsegem (Rachel), Meiresonne (Lieve) (ed.), Goossens (Patrick) (ed.).** *De Grote Oorlog in mijn dorp Sint-Lievens-Houtem : Dagboek van Rachel Van Gijsegem.* Houtem, Heemkunde Houtem, 2016, 179 p.
- Van Gucht (Jozef).** *Buggenhout en Buggenhoutenaren in "Den Grooten Oorlog" 1914-18 - Aanvulling (2).* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 2, pp. 51-53.
- Van Gucht (Jozef).** *Buggenhout en Buggenhoutenaren in "Den Grooten Oorlog" 1914-18 - Aanvulling (3).* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 3, pp. 99-100.
- Van Herwegen (Leonard), Van Herwegen (Christ).** *De familie Van Herwegen op de vlucht in 1914 (2).* Heemtenberg (Kring voor Heemkunde Berchem), 24, 2016, 124, pp. 33-37.
- Van Laer (Hilde), Minnen (Bart).** *Gevangenschap en bezetting : De getuigenissen van Jacobus Verhaegen en Alfons Van Laer over de Eerste Wereldoorlog in Wezemaal (vervolg).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 77-91.
- van Lith (Hans).** *De onzichtbare dood aan de grens, 1915-1918.* In : **van der Linden (Henk), Onderwater (Pauline), Tas (Tom) (red.).** *Brabant en de Eerste Wereldoorlog : De oorlog en het Brabantse land.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, pp. 533-563.
- Van Mol (Bruno).** *Rapport des Frères des Écoles chrétiennes à Jemappes (Saint-Ferdinand) et à Ghlin sur les événements durant la guerre 14-18.* Annales du Cercle Archéologique de Mons / Cercle Archéologique de Mons, 2016, 83, pp. 335-354.
- Vanraepenbusch (Karla), Havermans (Anne-Mie).** *De moeilijke omgang met het erfgoed van de "vijand" - Duitse WO I-monumenten op stedelijke begraafplaatsen in bezet België.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 1, pp. 1-19.
- Vansteenkiste (Arne) (dir.).** *De zijkant van de oorlog : Opmerkelijke vrouwen in het hart van WO I : Veurne, Diksmuide, Koekelare, De Panne : Guide de visiteurs = Besucherbrochure = Visitors guide.* Brugge, Westtoer, 2016, 96 p.
- Van Twembeke (Johan).** *Krantenberichten 1916.* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 345-388.
- Van Twembeke (Johan).** *Voedselbedeling in Scheldeveld tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 125-198.
- Van Wouterghem (Etienne), Van Ryckeghem (Antoon).** *De oorlogsherinneringen van pastoor Jozef Van Ryckeghem.* Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 91-136.
- Verbeet (G.J.B.).** *Beleving van godsdienst bij Belgische vluchtelingen en militair geïnterneerden tijdens hun verblijf in Nederland in de jaren 1914-1918.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 3, pp. 46-50.
- Vercammen (Louis).** *1916.* De Spijcker. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 74-79.
- Vermandere (Martine).** *Case closed? De speurtocht naar de inspiratie voor Agatha Christie's Hercule Poirot.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 1, pp. 46-51.

- Vermandere (Martine).** *Van geliefde katten tot ongewenste kat : Belgische vluchtelingen in Engeland tijdens WOI.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 2, pp. 34-39.
- Vermoortel (Alfred).** *De parochie Onze-Lieve-Vrouw te Oudenburg tijdens de Wereldoorlog I : Een analyse van het oorlogsverslag van pastoor Camiel Victor Devaere.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 3, pp. 74-84.
- Verraghene (Jean-Marie).** *Décès d'Edouard Lepage, en captivité, durant la guerre 1914-1918.* In : S.n. *Les résistants de l'automne 1916. Histoire des ouvriers civils du Brabant Wallon et de Belgique déportés en Allemagne et en France en 1916.* Rebecq, Entente des Cercles d'histoire et d'archéologie du Roman Païs, 2016, pp. 115-118 (Écharp : Bulletin de liaison, 2016, 80).
- Vervecken (Gwen), Vervecken (Kim).** *Oorlogsweduwe en haar kinderen staan in de kou.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, pp. 112-113.
- Viaene (Hendrik).** *1916 : Ardooië in Wereldoorlog I.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooië-Koolskamp, 2016, 12, pp. 3-19.
- Voorst tot Voorst (A.E.J.), Bos-Rops (Yvonne) (compil.).** *De Commissaris en de vluchtelingen : Belgen in Brabant, juli-december 1914.* In : van der Linden (Henk), Onderwater (Pauline), Tas (Tom) (red.). *Brabant en de Eerste Wereldoorlog : De oorlog en het Brabantse land.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2016, pp. 209-227.
- Vrijens (Paul).** *Josephine Botty-Noël, veroordeelde passeur tijdens WOI.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 13-17.
- Vrints (Antoon).** *Activisme.* In : Daniel (Ute) (ed.) (e.a.). *1914-1918-online : International Encyclopedia of the First World War.* Berlin, Freie Universität Berlin, 2016, [s.p.]
- Vrints (Antoon).** *Flamenpolitik.* In : Daniel (Ute) (ed.) (e.a.). *1914-1918-online : International Encyclopedia of the First World War.* Berlin, Freie Universität Berlin, 2016, [s.p.]
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grote Oorlog : april - mei - juni 1916 (deel 8).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 133, pp. 7-9.
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grote Oorlog : juli - augustus - september 1916 (deel 9).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 134, pp. 14-16.
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grote Oorlog : oktober - november - december 1916 (deel 10).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, pp. 2-4.
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grote Oorlog : januari - februari - maart 1917 (deel 11).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 136, pp. 2-4.

2. 1918-1940

- Baclin (Guillaume).** *Violences populaires et justice militaire : La répression de l'«incivismes» en Hainaut (novembre 1918-mai 1919).* In : Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Campion (Jonas) (éd.). *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 53-100 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Charle (Christophe).** *Une nouvelle Europe des intellectuels dans l'entre-deux-guerres?* In : Charle (Christophe), Jeanpierre (Laurent) (dir.). *La vie intellectuelle en France. Vol. 2 : De 1914 à nos jours.* Paris, Éditions du Seuil, 2016, pp. 397-399.
- Cladders (Lukas).** *Belgien und sein 'patrimoine culturel' - eine schwierige Beziehung nach dem Ersten Weltkrieg.* In : Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka

- (**Tatjana**), **Thiel (Jens) (Hrsg.)**. *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, pp. 127-135 (Historische Belgienforschung 1).
- Cleynhens (Jan)**. *Noodwoningen na de Eerste Wereldoorlog te Wespelaar (Haacht-Station)*. Haachts Oudheid- en geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), 31, 2016, 3, pp. 283-291.
- Claisse (Stéphanie)**. *Les monuments aux morts... et aux survivants belges de la Guerre 14-18*. Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2016, 235 p. [Eerste uitgave : 2013, 300 p.].
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand)**. *De oud-strijders van de Eerste Wereldoorlog uit Zegelsem op uitstap*. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 3, pp. 18-20.
- Joseph (Marc)**. *Dans la continuation des fêtes données en juillet à l'occasion de la Conférence de la Paix (5 au 16 juillet 1920). Des tanks - chars d'assaut à la place des chevaux à l'hippodrome de la Sauvenière*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 165, pp. 30-48.
- Joseph (Marc)**. *Des tanks - chars d'assaut à la place des chevaux à l'hippodrome de la Sauvenière (Suite et fin) : Spa fête le général Jacques le 16 août 1920*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 166, pp. 44-48.
- Karla (Anna)**. *Westeuropas Wiederaufbau – made in Germany? Baumaterial aus Deutschland im Versailler Vertrag*. Zeithistorische Forschungen (Potsdam), 13, 2016, 3, pp. 426-441.
- Masure (Daniël)**. *Afrekening oorlogsschade in 1922*. Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 2, pp. 54-60.
- Reinbothe (Roswitha)**. *L'exclusion des scientifiques allemands et de la langue allemande des congrès scientifiques internationaux après la Première Guerre mondiale*. Revue germanique internationale, 2010, 12, pp. 193-208 [URL : <http://journals.openedition.org/rgi/285>; DOI : <https://doi.org/10.4000/rgi.285>].
- Segers (Jean-Pierre)**. *Geschiedenis. Dossiers oorlogsschade*. De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen Stokkem, XXXVII, 2016, 1 (nr. 145), pp. 4-6 (deel 1); 2 (nr. 146), pp. 44-46 (deel 2).
- Strauven (Mieke)**. *Plezier & verdriet : Oorlogsgedenkenissen tijdens de kermisfeesten van de jaren 1920*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, s.p. (Kunst & erfgoed in de kijker 54).
- Verstraete (Herman)**. *De anti-Duitse repressie in België na WO I*. Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 2 (nr. 108), pp. 79-82.

3. 1940 – 1945

a. Généralités – Gemeenheden

- Barnavi (Elie), Dupuis (Henri), Roselaer (Adrien) (éds.)**. *Bastogne War Museum : Guide du visiteur*. Bruxelles, Tempora, 2016, 152 p.
- Coekelbergs (Roger)**. *Le livre mémorial de Breendonk, une ouverture à la citoyenneté*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 274, pp. 41-45.
- De Decker (Cynrik)**. *Gecrasht en geborgen : Een Duits jachtvliegtuig uit de Tweede Wereldoorlog in Kalken*. Ex situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2016, 10, pp. 38-41.
- Flahaut (Christine), Flahaut (Michel) (red.)**. *Quand j'écrirai encore une histoire : cahiers de guerre à Nil-Saint-Vincent, 1944-1945; précédé de «Souvenirs des quatre*

- Nils*», *conversation avec Valmy Féaux*. Bastogne, Images Publique Éditions, 2016, 193 p.
- Hubatsch (Herbert)**. *Verzoening na 70 jaar : Een poging*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 1, pp. 23-28.
- Joris (Frieda)**. “*De oorlog was toch voor iets goed*” : *Liefdesverhalen uit '40-'45*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 221 p.
- Lagrou (Pieter)**. *Ripensare l'Europa nella guerra dei trent'anni*. In : **Neri Serneri (Simone) (a cura di)**. *1914-1945, L'Italia nella guerra europea dei trent'anni*. Roma, Viella, 2016, pp. 27-37 (I libri di Viella 211) [Revised papers presented at a conference held in Florence, Italy, May 21-23, 2014].
- Langhens (Gerda), Langhens (Mia)**. *Een korte reis door het verleden*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 16-20.
- Paul (Pierre)**. *Pourquoi le «Pont des Battes» à Forrières ne sauta qu'à moitié en janvier 1945*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2016, 27, pp. 11-14.
- Van Ede (Bies), Post (Paul)**. *De diamantenroof : Hoe hoge Nazi's met diamanten uit België en Nederland naar Zuid-Amerika vluchtten*. Utrecht, Omniboek, 2016, 253 p.
- Venken (Machteld), Röger (Maren)**. *Growing up in the shadow of the Second World War : European perspectives*. European Review of History, 22, 2015, 2, pp. 199-220 [https://doi.org/10.1080/13507486.2015.1008410].
- Verbeeck (Georgi)**. *Het Derde Rijk : Een geschiedenis van het nationaalsocialisme*. Leuven, Acco, 2016, 251 p.
- Wouters (Nico), Zurné (Jan Julia)**. *Jodenvervolging en daderprocessen in België en Nederland (1944-1951) : Rechtspraak en herinneringsculturen*. BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 2, pp. 77-108.

b. Les opérations militaires – Het militaire verloop

- Balace (Francis)**. *La «parachutite» de mai 1940 en Belgique : Hallucination collective ou dérive de précautions?* In : **Cochet (François) (dir.)**. *Expérience combattante : XIXe-XXIe siècles : IV : L'expérience traumatique*. Paris, Riveneuve, 2015, pp. 157-178.
- Barzman (John), Bouillot (Corinne), Knapp (Andrew), Philippe (Édouard)**. *Bombardements 1944 : Le Havre, Normandie, France, Europe*. Mont-Saint-Aignan Seine-Maritime, Presses universitaires de Rouen et du Havre, 2016, 485 p.
- Bastiaensen (Jhonny)**. *Mort pour la Belgique (aanvulling) [Marcel Buts, 1909-1940]*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, p. 151.
- Bastiaensen (Jhonny)**. *Oud-schepen 'Jef' Lauwers was krijgsgevangene in Stalag XVII B*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, pp. 48-53.
- Beevor (Antony)**. *Die Ardennen-Offensive 1944 : Hitlers letzte Schlacht im Westen*. München, C. Bertelsmann, 2016, 477 p.
- Bourgeois (Jos)**. *De oorlog van Frans Bourgeois [Achttiendaagse Veldtocht]*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vlemminck - Wijnegem, 52, 2016, 2, pp. 3-17.
- Brüll (Christoph)**. *Les soldats de la Wehrmacht d'Eupen-Malmedy : Histoire, postérité et mémoire*. In : **Stroh (Frédéric), Quadflieg (Peter M.) (réd.)**. *L'incorporation de force dans les territoires annexés par le IIIe Reich : 1939-1945 = Die Zwangsrekrutierung in den vom Dritten Reich angetretenen Gebieten*. Strasbourg, Presses Universitaires de Strasbourg, 2016, pp. 147-159 (Les mondes germaniques 18).
- Buzin (Jean)**. *Journal de campagne de la 350ième Escadrille de Chasse Ambiorix. Belgian squadron Royal Air Force, 1941-1945*. Namur, Éd. Namuroises, 2012, 147 p.

- Carrozza (Philippe).** *J'ai vingt ans, on fait la guerre et on se marie.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 114 p.
- Carruthers (Bob) (samensteller).** *Hitlers propagandatochten door Vlaanderen en Frankrijk.* Hilversum, Just Publishers, 2016, 144 p. (Wereld in oorlog) [Traduit de l'anglais / Uit het Engels vertaald; Oorspronkelijke titel : *Hitler's propaganda pilgrimage*].
- Castor (Henri).** *Les combats de la forêt de Hürtgen.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 144 p. (Bataille des Ardennes).
- Castor (Henri).** *Le G.I. face à la 5e armée Panzer, T. 2. L'offensive allemande 25 décembre 1944 au 2 janvier 1945.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 335 p. (Bataille des Ardennes).
- Castor (Henri).** *Le G.I. face à la 5e armée Panzer, T. 3. La contre-attaque alliée du 3 au 23 janvier 1945.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 359 p. (Bataille des Ardennes).
- Castor (Henri).** *Le G.I. face à la 5e armée Panzer, T. 4. La 1re SS Panzer Division Leibstandarte Adolf Hitler. La route sanglante.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 377 p. (Bataille des Ardennes).
- Castor (Henri).** *Le G.I. face à la 6e armée Panzer, T. 5. Les combats des Divisions Panzer SS. La route sanglante.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 333 p. (Bataille des Ardennes).
- Caubergs (Jan).** *Oorlogsgraven.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 1, pp. 45-49.
- Cools (Yves).** *Lezers schrijven : André De Backer over Willemstad en de Rhenus 127.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, pp. 74-76.
- Cools (Yves).** *Lokeraars en de ramp met de Rhenus 127.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 1, pp. 21-29.
- Cox (Luc).** *De mysterieuze crash van een P-51 Mustang aan het Giels Bos (1945).* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle - Lille - Poederlee - Wechelderzande, 2016, 34, pp. 207-220.
- Croene (Carlos), Wildemauwe (Jacques).** *Oorlog en weerstand - drie dodelijke confrontaties in het Bulskampveld.* Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 151-184.
- De Doncker (Marcel).** *Meidagen 1940 in Relegem.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 2, pp. 60-61.
- Degrande (Valentin).** *Toch nog een levende ooggetuige van de vliegtuigcrash op 13 februari 1941.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, p. 144.
- Delvaux (Marcel).** *Le drame d'une nuit d'été 1944 : 1. «Vous avez dit bizarre...?»* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 7 (n° 223), pp. 535-545.
- De Meester (Luc).** *Krijgsgevangenschap tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 14-19.
- De Meester (Luc).** *Stalag XB Sandbostel.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 20-55.
- Depoorter (Guy).** *De Technische Nothilfe te Proven en Poperinge.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 3, pp. 3-8.
- Dessart (Richard), Wilmotte (Bastien).** *Namur le 18 août 1944 : Recueil de témoignages, de photographies et d'archives.* Namur, #Namur inc, 2016, 225 p.
- Dhondt (A.).** *Getuigenis van Luitenant Gerard van Baelen.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 3, pp. 34-64.
- Dierckx (Bram), Vanleeuwen (Tom).** *Bevrijdingsverhalen uit Balen.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2016, 15, pp. 23-41.
- Diez (Camille), Dion (Arsène), Martin (Marie-Noëlle), Dion (Robert).** *L'Odyssee de quelques évacués sur ordre en mai 1940.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, pp. 104-120.

- Dufrasnes (Jean), Dufrasnes (Éric).** *À propos de sept avions tombés à Harchies et à proximité durant la seconde guerre mondiale.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/1 (vol. 19, n° 145), pp. 7-25.
- Duquenois (Maurice).** *Souvenirs d'adolescence d'une habitante de La Taillette : Notre évacuation en 1940.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 7 (n° 223), pp. 507-511.
- Feldmann (Daniel), Mas (Cédric).** *La campagne du Rhin : les Alliés entrent en Allemagne (janvier-mai 1945).* Paris, Economica, 2016, 351 p.
- Geerts (Ferdi), Geerts (Karel).** *BOEF! En 't was gedaan : Het bombardement van de Lommelse zinkfabriek op 5 juli 1944.* Te Lomelle op die Campine. Driemaandelijks tijdschrift van Erfgoed Lommel vzw, 42, 2016, 2, pp. 7-20.
- González (Óscar), Steinke (Thomas), Tannahill (Ian).** *The silent attack.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2015, X-372 p.
- Guillemot (Philippe).** *The battle of the Bulge, Volume 2 : The North shoulder the assault of the 6th Panzer army.* Paris, Histoire & Collections, 2016, 192 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Hechtermans (Sofie), Sfingopoulos (Stefanie) (eindred.), Kuppens (Guido) (red.), Posen (Tijs).** *De bevrijding.* Tongeren, Dienst Erfgoed, 2016, 144 p. (Tongeren en Tongenaren in oorlogstijd 3).
- Hoffmann (Heinrich), Keitel (Wilhelm) (inl.), De Boer (Sjoerd J.) (nawoord).** *Met Hitler in het Westen.* [Meppe], Just Publishers, 2016, 176 p. [Vertaald uit de Engelse uitgave; Heruitgave van de publicatie uit 1940].
- Jansen (Frans Herwig), Clymans (Bernard), Goris (Gorik).** *De Kempen bevrijd 1944.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 161 p.
- Jonckheere (Maurice).** *Verslag bombardement Stationsstraat.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, pp. 4-5.
- Lavin (Franklin L.).** *Home front to battlefield : an Ohio teenager in World War II.* Athens, Ohio University Press, 2016, xix-378 p. [Battle of the Bulge].
- Lenz (Markus).** *Belgien am 8. Mai 1945 : Luftbilder zur Stunde Null nach dem Zweiten Weltkrieg.* Frankfurt am Main, Markus Lenz, 2016, 44 p. (Die Trolley Mission der US Air Force 9).
- Louies (Jan), Meert (Dirk).** *Aalst mei 1940 : de Molenstraat en de Werf : Een stadswandeling.* Aalst, Forum Aalst Historiek, 2016, 69 p.
- Lucas (Cécile).** *Le 31 juillet 1944, Jean Brumagne et ses gardes du corps sont exécutés à Limelette...* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 77, pp. 3[ff.].
- Maes (Ronny).** *Soldaat - milicien 103/77914.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, p. 3.
- Marée (Philippe).** *Il roule à vélo jusqu'en Normandie comme son grand-père 76 ans plus tôt.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 8 (n° 224), pp. 587-594.
- Marriott (Leo), Forty (Simon).** *Opmars naar de Rijn : De bevrijding van Frankrijk, België en Nederland.* Noordwijkerhout, Rebo International, 2016, 192 p. [Oorspronkelijke titel : *Race to the Rhine*].
- Mueller (Robert J.).** *The Bulge battlefields : A fields of war visitor's guide to historic sites.* Arlington Heights, French Battlefields, 2016, xi-465 p.
- Murland (Jerry), Cave (Nigel) (introduction).** *Battle for the Escaut : 1940 : The France and Flanders campaign.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, XIII-162 p.

- Osaer (Herman).** *Ik was 12 in 1940*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, pp. 6-7.
- Paepen (Nico).** *Emiel Van den Plas (° Wechelderzande) en Franciscus Augustinus Baeyens (° Lille), gesneuveld tijdens de Achttiendaagse Veldtocht (1940)*. Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2016, 45, pp. 155-205.
- Parker (Danny S.).** *Hitler's ardennes offensive : The German view of the Battle of the Bulge*. S.I., Frontline Books, 2016, s.p. [E-book].
- Peetermans (Frans).** *Vluchten voor de oorlog : Het verhaal van Chlotilde Treutens*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 42-45.
- Pierre (Sébastien) (préface).** *Martelange - Bastogne - Houffalize. Noël 1944 : la bataille vue du ciel : 45 photos aériennes inédites, analysées et commentées*. Bastogne, Musée en Piconrue. Art religieux et croyances populaires en Luxembourg, 2016, 155 p.
- Pitot (Pascal).** *He was the first, Allen Knisley, 3 septembre 1944 : le premier GI à Haine-Saint-Pierre*. [Haine-Saint-Pierre], Cercle d'histoire Henri Guillemin, 2016, 123 p. (Passion Patrimoine Local 2).
- Quadflieg (Peter M.).** *Die "Zwangsrekrutierung" im Westen : Eupen-Malmedy, Luxemburg, Elsass und Lothringen*. In : **Stroh (Frédéric), Quadflieg (Peter M.) (éd.)**, *L'incorporation de force dans les territoires annexés par le IIIe Reich : 1939-1945 = Die Zwangsrekrutierung in den vom Dritten Reich annektierten Gebieten*. Strasbourg, Presses Universitaires de Strasbourg, 2016, pp. 29-40 (Les mondes germaniques 18).
- Rymen (Carl).** *Beringen, mei 1940 (deel 1)*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 1, pp. 53-59.
- Rymen (Carl).** *Beringen, mei 1940 (deel 2)*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 2, pp. 21-27.
- Rymen (Carl).** *Beringen, mei 1940 : Einde*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 3, pp. 13-22.
- Rymen (Carl).** *Het werk van de Britse genisten in de regio Leopoldsburg en Beringen in 1944 en '45*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 4, pp. 10-16.
- Save (Philippe).** *Des avions, des villages et des hommes : 1939-1945, quelques chutes d'avions et d'aviateurs alliés en région de Mons-Borinage et Hainaut*. Schaerbeek, Philippe Save, 2016, 149 p.
- Segers (Willem) (met medewerking van Joke Bungeneers).** *Oelegemse Oorlogsslachtoffers 1940-1945*. Jaarboek Heemkundige Kring De Brakken, 2010-2011, 131 p.
- Serrien (Peter), Vranckx (Rudi) (inl.).** *Elke dag angst : De terreur van de V-bommen op België (1944-1945)*. Amsterdam, Horizon, 2016, 432 p.
- Smith (Stephen), Forty (Simon).** *Bastogne : Ardennes 1944*. Philadelphia, Oxford, Casemate, 2016, 64 p. (Past & Present).
- Sochaki (Paul).** *Kroniek van een oorlog : 1943 - Luchtfotografie - Mijn van Eisden*. Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 3, pp. 53-55.
- Spanjaard (Aad).** *De Ardennen : Langs de sporen van het Ardennenoffensief*. Rijswijk, Elmar, 2016, 167 p. [Tweede en bijgewerkte druk].
- Speleers (Frans), Devogelaere (Etienne).** *Mei 1940 : Gevechten in de buurt van Anzegem en omgeving*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 165-170.

- Stroh (Frédéric), Quadflieg (Peter M.) (réd.).** *L'incorporation de force dans les territoires annexés par le IIIe Reich : 1939-1945 = Die Zwangsrekrutierung in den vom Dritten Reich annektierten Gebieten.* Strasbourg, Presses Universitaires de Strasbourg, 2016, 228 p. (Les mondes germaniques 18).
- Stroh (Frédéric).** *Introduction : Une histoire commune, mais plurielle.* In : **Stroh (Frédéric), Quadflieg (Peter M.) (réd.).** *L'incorporation de force dans les territoires annexés par le IIIe Reich : 1939-1945 = Die Zwangsrekrutierung in den vom Dritten Reich annektierten Gebieten.* Strasbourg, Presses Universitaires de Strasbourg, 2016, pp. 5-28 (Les mondes germaniques 18).
- Stroh (Frédéric).** *Refus et résistance face à l'«incorporation de force» à l'Ouest et leur repression : Eupen-Malmedy, Luxembourg, Alsace, Moselle.* In : **Stroh (Frédéric), Quadflieg (Peter M.) (réd.).** *L'incorporation de force dans les territoires annexés par le IIIe Reich : 1939-1945 = Die Zwangsrekrutierung in den vom Dritten Reich annektierten Gebieten.* Strasbourg, Presses Universitaires de Strasbourg, 2016, pp. 41-60 (Les mondes germaniques 18).
- Stulens (Aloys).** *Het abrieke.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 48, p. 1162.
- Taelman (André), De Munck (André).** *Rhenus 127, deel 2 : Getuigenis van Emiel De Weese.* De Sovereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, pp. 77-80.
- Thalman (Hugues-Emmanuel).** *La bataille des Ardennes : Hiver 1944-1945.* Tours, Éditions Sutton, 2016, 176 p. (Évocations 3).
- Thibaut de Maisières (Charles).** *René Thibaut de Maisières (1912-2008) : Un héros de la guerre modeste et discret.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 258, pp. 33-55.
- Vandenborre (Roger).** *Den betonnenabri van oindoel (De schuilkelder van de Wijndaalstraat).* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 3, pp. 131-144.
- Van den Bossche (Pieter).** *Nooit moeten we voorwaarts : Theo Ponnet en zijn dagboek uit de Tweede Wereldoorlog.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 1, pp. 12-29.
- Van den Bossche (Pieter).** *Het begin van het einde : Theo Ponnet en zijn dagboek uit de Tweede Wereldoorlog (2).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 294-304.
- Vandenplas (Dirk).** *De vernieling van de kanaalbruggen in Lembeek in mei 1940.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, pp. 30-32.
- Van de Velde (Frydda).** *Neergekomen vliegtuigen in Zwalm tijdens de Tweede Wereldoorlog.* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 4, p. 23.
- Van Gucht (Jozef).** *Van onze jongens geen nieuws.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 3, pp. 127-132.
- Van Limberghen (Frans).** *Drama in Mazenzele 28 juni 1944.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 1, pp. 30-32.
- Vanoverberghe (Jan).** *De Deerlijkse oud-strijder Leo De Ketele over de Achttiendaagse Veldtocht in mei 1940.* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2016, 1, pp. 30-31.

- Van Twembeke (Johan).** *Cyriel Van Verdegheem : Een vergeten oorlogsslachtoffer van de Tweede Wereldoorlog in De Pinte?* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 269-276.
- Verhelle (Rik).** *4 et 5 novembre 1944, un bombardier britannique s'écrase à Marche-en-Famenne.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2016, 31, pp. 75-84.
- Vermeersch (Geert).** *Het oorlogsdagboek van Joseph-Cyrille Mullier.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 3, pp. 3-20.
- Wenkin (Hugues).** *Eben-Emael : l'autre vérité.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 179 p.
- Wenkin (Hugues).** *Rommel en pointe du Blitzkrieg de l'Ardenne à la Manche.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 210 p.
- Weyssow (Daniel).** *Mémoire de la seconde guerre mondiale à Bruxelles : Récits de la prison de Saint-Gilles.* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 105-120 (Urban notebooks 14).

c. L'occupation – De bezetting

- Arnould (Jean).** *Henripont : 1942-1944.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 174, pp. 37-44.
- Bassan (Fiorella), Rozenblum (Thierry).** *Ernst Paul Hoffmann. Un psychanalyste juif en exil (1938-1944).* Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 257-275 [<https://doi.org/10.4000/cmc.337>].
- Baudet (Fons).** *Schiplaken in en rond W.O. II : Kroniek van ons dorp tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Schiplaken, Ravensteyn, 2016, 110 p.
- Bertrands (Marc).** *Geboren uit de euforie van de bevrijding : Getuigenissen van zeventigjarigen uit Beverlo.* Beverlo, Heemkundige Kring, 2016, 186 p.
- Bluszejn (Zoe), Gotovitch (José) (préface).** *Zouzou : Itinéraire d'une enfant juive.* Lille, Geai Bleu Éditions, 2016, 141 p.
- Brusson (Paul), Gilles (Pierre) (avec la collaboration de).** *De mémoire vive : Paul Brusson, rescapé des camps nazis.* Liège, Les Editions de la Province de Liège, 2016, 202 p.
- Caestecker (Frank), Scuto (Denis).** *The Benelux and the Flight of Refugees from nazi Germany : the Luxemburg specificity [Le Benelux et les réfugiés fuyant l'Allemagne nazie : les spécificités du Luxembourg].* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 68, 2016, 4, pp. 389-410.
- Callaert (Louis).** *Puurs en Kalfort tijdens WOII. Een kroniek.* Puurs, In Eigen Beheer, 2016, 180 p.
- Cuypers (Jan).** *Puntjes op de i van Winterhulp – deel 2.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 133, pp. 2-6.
- De Baets (Rik).** *Herinneringen aan de oorlogsjaren 1940-1944 : Een Duits stationschef te Maria-Aalter.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 2, pp. 63-64.
- De Ké (André).** *De achteruitkijkspiegel : Naar school tijdens de bezetting.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 1, pp. 61-62.
- Fierens (Bruno), Vandebotermet (Jurgen), Vandenplas (Dirk), Reumont (Christian) (eds.).** *Halle in de Tweede Wereldoorlog.* Halle, Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring, 2016, 192 p. (Verhandelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring Halle 39).

- Ghysels (Victor).** *Oorlogsbelevissen van de families Ghysels en Demanet 1940-1945 : Een waar gebeurd verhaal.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, pp. 18-29.
- Goldschläger (Alain) (avec la collaboration de Jacques Charles Lemaire), Katz (Steven T.) (préface).** *Les témoignages écrits de la Shoah.* Bruxelles, Racine, 2016, 311 p.
- Guiot (Cécile).** *Bertrix : 1. Souvenirs de guerre.* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 53-54.
- Hoffrath (Christiane).** *Wettläufe und Einkaufsfahrten. Deutsche bibliothekarische Interessen im besetzten Belgien 1940 bis 1944.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 166-173 (Historische Belgienforschung 1).
- Huyskens (Carina).** *"Ik deed gewoon wat van me verwacht werd" : Het verhaal van Maria Beirens, een getuigenis van een Kempische zuster die in Heverlee ondergedoken Joodse kinderen hielp.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, pp. 213-228.
- Jackers (Jozef).** *Enkele grepen uit het dagelijkse leven in Val-Meer tijdens de oorlog 1940-1945.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 25-30.
- Jacobs (Guido).** *Herinneringen van een dorpsjongen aan de Tweede Wereldoorlog.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 24-26.
- Jansoone (Roger).** *Het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (24).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 4, pp. 65-77.
- Jansoone (Roger).** *Het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (25).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 7-9, pp. 142-155.
- Jansoone (Roger).** *Het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (26).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 10, pp. 164-176.
- Jansoone (Roger).** *Het dagelijks leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (27).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 12, pp. 226-239.
- Laroy (Peter).** *"Ons terrein is herschapen in een autokerkhof". Een voetbalclub tijdens de Tweede Wereldoorlog.* In : **Vandeputte (Veerle) (ed.).** *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 65-70 (LA cahier 1).
- Lebas (Marcel).** *Bertrix : 2. Souvenirs de 1940-45 à Bertrix.* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2016, 44, pp. 55-56.
- Lizen (Jean).** *La guerre 40-45 du côté de Bende-Jenneret.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 138, pp. 38-43.
- Maertens (M.).** *Anekdotische herinneringen aan de oorlogsjaren 1939-1945.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 17-38.
- Mamatsashvili (Atinati).** *La littérature belge sous l'Occupation. Anti-utopie et réalité à travers le réalisme magnifique et le fantastique.* Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 48, pp. 51-63 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2661>].
- Massange (Catherine).** *L'internement de Juifs allemands à la Libération en Belgique.* Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 191-221 [<https://doi.org/10.4000/cmc.334>].

- Massé (Arthur).** *Soldaat [Over de inkwartiering van Duitse soldaten tijdens de Tweede Wereldoorlog]*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, pp. 9-12.
- Medaerts (Vital).** *Oorlogsbelevissen van Vital Medaerts*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 1, pp. 31-36.
- Meinen (Insa).** *Les stratégies de subsistance des réfugiés juifs en Belgique occupée (1940-1944)*. Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 119-190 [https://doi.org/10.4000/cmc.333].
- Meyer (Ahrlich).** *Heinrich Rotter : Un «collaborateur juif» sous l'occupation nazie*. Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 277-282 [https://doi.org/10.4000/cmc.340].
- Michiels (Eugène).** *Dagboek schip St.-Christophe*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 27-34.
- Michiels (Eugène).** *Dagboek schip St.-Christophe*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 38-44.
- Nachtergaele (Willy).** *De Tweede Wereldoorlog in Zulte : Het verhaal van Christiane Vandevelde*. Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 71-84.
- Nachtergaele (Willy).** *Wereldoorlog II in Olsene : Anna Verougstraete vertelt...* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 56-70.
- Nijssen (Rombout).** *Uit het archief van de directie Limburg van het Ministerie van Wederopbouw : Het dossier van fanfare Vrij Vooruit uit Eisden*. Heemkunde Limburg : Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 3, p. 34.
- Oosterlinck (Kim), White (Eugene N.).** *La Politique du Moindre Mal : Twice-Occupied Belgium*. In : **Scherner (Jonas), White (Eugene N.) (eds.)**. *Paying for Hitler's War*. Cambridge, New York, Melbourne, Delhi, Singapore, Cambridge University Press, 2016, pp. 164-197.
- Oostvogels (Jan).** *Ondergedoken op het Heigoed in Vlimmeren. Het verhaal van Marcel Nys*. Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 119-132.
- Paul (Pierre).** *Vacances de guerre à Forrières - Été 1944*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2016, 27, pp. 3-10.
- Perry (Jos).** *1940-1945 : Bezetting, Bevrijding, Herinnering, Verbeelding*. In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel (red.))**. *Geschiedenis van de literatuur in Limburg*. Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 416-453.
- Poelaert (Roger).** *Jozef De Tré : Gedeporteerd in WOII*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 20-27.
- Saerens (Lieven).** *Les milieux antisémites anversoïses. Portraits de "chasseurs de Juifs" avant et durant la guerre*. Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 13-61 [https://doi.org/10.4000/cmc.325].
- Schmid (Johannes).** *Deutsche Propaganda und öffentliche Meinung im besetzten Belgien 40/41*. In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.)**. *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, pp. 184-194 (Historische Belgienforschung 1).
- Schmitz (J.-L.), Willot (P.).** *Personal-Ausweis ou certificat d'identité*. Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2016, 31, pp. 87-90.
- Schram (Laurence).** *La caserne Dossin à Malines (1942-1944)*. Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 99-117 [https://doi.org/10.4000/cmc.331].

- Schuurmans (Marcel).** *Voerman met paard en kar tijdens WOII.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 1, pp. 32-37.
- Smeyers (Ludovic).** *Oorlogsherinneringen uit Klein-Vorst : 3.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 1, pp. 4-12.
- S.n.** *Kroniek van een oorlog : Grand-Halleux en zijn Rue Eysden Mines.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 2, pp. 50-53.
- S.n.** *Zwart brood en soldaatje spelen : De Tweede Wereldoorlog door de ogen van kinderen van toen.* Heuvelland, Erfgoedcel CO 7, 2016, 128 p.
- Somers (Frans).** *Ik was 16 in 1940.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 155, pp. 187-196.
- Spießens (Anneleen), Toremans (Tom).** *Translating testimony.* Brussel, ASP, 2016, 210 p. (Getuigen tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Journal 123).
- Swillen (Gerlinda).** *De wieg van de Tweede Wereldoorlog : Oorlogskinderen op de as Brussel-Berlijn.* Brussel, VUB-Press, 2016, 594 p.
- Tenenbaum (Marcel).** *Of men, monsters and mazel : Surviving the "Final Solution" in Belgium.* Bloomington, Xlibris, 2016, XLIV-401p.
- Tilleman (Gerard).** *Oorlogsherinneringen 1940-1944.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 1, pp. 16-21.
- Torreken (Eric).** *Het geval Willy Weinberg : Hoe een Duitse communistische Jood de oorlog overleefde.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 4, pp. 38-47.
- Vandenbussche (Lieve).** *De kamion van Hofkens.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 1, pp. 35-36.
- Vandievoet (Edmond).** *Ik was de enige die ontsnapte uit Buchenwald : De ongelofelijke vlucht van een jonge Belg en zijn verschrikkelijke tocht doorheen nazi-Duitsland.* Antwerpen, Horizon, 2016, 207 p. [Traduit du français / Vertaald uit het Frans].
- Van Hoof (Marcel), Van Auwenis (Gust) (medewerker).** *Oorlogsherinneringen van Victor Van Hoof.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 1, pp. 14-17.
- Van Hoof (Marcel), Van Auwenis (Gust) (medewerker).** *De Oorlogsherinneringen van Victor Van Hoof, de laatste "garde" van Leest (deel 2).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 2, pp. 14-19.
- Van Keymeulen (Peter).** *Een Duitse 'spion' op kot in Gent.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 3, pp. 223-227.
- Van linthout (Ine).** *"Ein belgisches Volk gibt es nicht" oder, "dem belgischen Volk aus der Seele gesprochen"? Eine Untersuchung der Belgien-Diskurse im 'Dritten Reich'.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 174-183 (Historische Belgienforschung 1).
- Van Overloop (Mariette).** *Oorlogsherinneringen.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, pp. 74-76.
- Vanraepenbusch (Karla), Zurné (Jan Julia).** *Bevrijding! Belgen in de Duitse kampen.* Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2016, 122, pp. 8-12.

- Van Ruyskensvelde (Sarah).** *Wartime Schooling and Education Policy in the Second World War : Catholic education, memory and the government in occupied Belgium.* New York, Palgrave Macmillan, 2016, 220 p.
- Van Schel (A.).** *Mijmeren bij 1940-45 (6).* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 39-44.
- Van Thillo (Jos).** *Berendrechtenaar doodgeschoten tijdens WOII.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 3, pp. 17-19.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Ri Van Troy : "Met kerkklokken wint men nooit een oorlog".* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, pp. 152-153.
- Verlinden (Marc).** *Ons Oorlogskookboekje : Gaston Clément 1941.* Jaarboek Geschiedkundige Studiegroep "Ten Boome" (Boom), 2016, pp. 40-95.
- Vermoesen (Ben) (e.a.).** *De Abdij tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Affligem, Cultureel Centrum Abdij Affligem, 2016, 91 p.
- Verschooris (Marc).** *Hoe zwart in het donker gedijt : De Sicherheitsdienst en de Sicherheitspolizei Gent-Leeuwarden 1940-1945.* Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 348 p.
- Weyssow (Daniel).** *Post [Theater : In het stuk lezen de acteurs brieven voor van verklikkers en hun slachtoffers. Daarin wordt beschreven hoe de bezetter in Brussel tijdens de Tweede Wereldoorlog de Joden deporteerde : Een toneelstuk van Solange Nebenzahl].* Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2016, 122, pp. 28-31.
- Wille (Erik).** *Verplicht tewerkgestelde in Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog van 1942 tot 1945 : Het levensverhaal van Julia Hooft (° Aalter 10.01.1920 - + Evergem 03.08.2016).* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 3, pp. 3-17.
- Wouters (Louis).** *Herinneringen uit de oorlogsjaren 1940-1945.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 153, pp. 23-30.
- Wouters (Louis).** *Herinneringen uit de oorlogsjaren 1940-1945 : Deel 2.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 154, pp. 104-112.
- Wouters (Louis).** *Herinneringen uit de oorlogsjaren 1940-1945 : Deel 2 : Postkaarten Merksem.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 155, pp. 191-196.

d. La collaboration – De collaboratie

- Bergeron (Francis).** *Degrelle.* Grez-sur-Loing, Pardès, 2016, 127 p. (Qui suis-je?)
- Beyer de Ryke (Luc).** *Ils avaient leurs raisons [Titre de couv. : Ils avaient leurs raisons : 14-18 & 40-45. La collaboration en Flandre].* Wavre, Editions Mols, 2016, 205 p.
- Borowski (Tomasz).** *Last Blood on Pomerania : Leon Degrelle and the Walloon Waffen SS Volunteers, February-May 1945.* Solihull, Helion & Company Limited, 2016, 201 p.
- Bourguignon (Clément), Dumont (Amandine), Thiry (Amandine).** *«Une infime poignée de traîtres»? La répression de la collaboration des mineurs d'âge dans l'arrondissement judiciaire de Mons (1944-1948).* In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Campion (Jonas) (éd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 159-184 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Brüll (Christoph).** *Léon Degrelle comme référence des droites radicales allemandes après 1945.* In : **Dard (Olivier) (éd.).** *Références et thèmes des droites radicales au XXIème siècle (Europe-Amériques).* Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt, New York, Oxford, Peter Lang AG, 2015, pp. 37-56 (Convergences 83).

- Cerón Torreblanca (Cristian).** *Fugitivos nazis en la Costa del Sol*. Andalucía en la historia, 2008, 20, pp. 76-79 [Léon Degrelle].
- Chao Mata (Constantino).** *A peregrinación de León Degrelle*. In : **Pombo Rodríguez (Antón) (coord.)**. *V Congreso Internacional de Asociaciones Xacobeas : Cee (Fisterra), 9 - 12 de outubro de 1999*. A Coruña, Deputación Provincial da Coruña, 2001, pp. 395-402.
- De Bruyne (Eddy), Balace (Francis) (préfacier).** *Encyclopédie de l'occupation, de la collaboration et de l'ordre nouveau en Belgique francophone (1940-1945)*. La Roche-en-Ardenne, Cercle Segnia, 2016, 574 p.
- Degrelle (Léon).** *Mi Camino de Santiago*. Argutorio : Revista de la Asociación Cultural "Monte Irago", 9, 2008, 20, pp. 32-36.
- Degrelle (Léon).** *Die verlorene Legion : die Wallonische Legion und die SS-Division «Wallonien» im Kampf*. Selent, Edition Zeitgeschichte im Pour le Mérite-Verlag, 2016, 524 p.
- de la Croix (Arnaud).** *Degrelle, 1906-1994*. Bruxelles, Racine, 2016, 224 p.
- Dumont (Amandine).** *Le «long» parcours des épurés de l'arrondissement judiciaire de Mons : De la déchéance au recouvrement des droits (1945-1961)*. In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Champion (Jonas) (réd.)**. *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961)*. Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 185-220 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Joosten (François).** *Jef Van Baelen : Johan (Jef) Van Baelen, een Lilsle Oostfronter*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 4, pp. 177-183.
- Kaisergruber (Fernand), Estes (Kenneth W.) (ed.)**. *We will not go to Tuapse : From the Donets to the Oder with the Légion Wallonie and 5th SS Volunteer Assault Brigade 'Wallonien', 1942-45*. Solihull, Helion&Company, 2016, xx-328 p.
- Keyngaert (Wim).** *Leon Degrelle in de Abdij van Averbode : in de terreinverkennde studie "Twee persinitiatieven vanuit de Abdij van Averbode : Goede Persuitgaven v.z.w. en Altiora N.V."*. S.I., Spring produkties, 2016, 1 DVD (PDF op DVD, 176 p.).
- Liénard (André).** *Légion Wallonie : Wallonisches Infanterie-Bataillon 373*. Bayeux, Heimdal, 2015, 431 p.
- Luytens (Daniel-Charles).** *Les collabos de Hitler : de Laval à Degrelle, ceux qui partout dans le monde aidèrent les nazis*. Waterloo, Bruxelles, Paris, Jourdan, 2016, 257 p. (39-45, carnets de guerre).
- Milh (Anton).** *Van het "uur van Vlaanderen" tot de "ramp van Vlaanderen" : De houding van dominicaan Jules Callewaert tegenover de collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 25, 2016, 2, pp. 238-272.
- Milh (Anton).** *Vlaamse kapucijnen als aalmoezeniers in de interneringscentra voor incivieken na de Tweede Wereldoorlog*. Wetenschappelijke tijdingen, 75, 2016, 4, pp. 314-337.
- van de Kamp (Maartje).** *Afgeschermd geheugen : Toegang tot de archieven van de naoorlogse berechting van collaborateurs in Nederland en België*. Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 2, pp. 211-226.
- Vandenbroucke (Jacques).** *L'excommunication de Léon Degrelle à la lumière des Archives de l'Évêché de Namur*. Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 203-228.
- Vanhaelewyn (Mathieu).** *De laatste salvo's : Het verhaal van de 242 vergeten executies in België (1944-1950)*. Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 190 p.
- Verstraete (Pieter-Jan).** *Tijl : beknopte historiek van de Hitlerjeugd Vlaanderen*. Kortrijk, Verstraete, 2016, 64 p.

- Verstraete (Pieter-Jan).** *Victor Leemans : Een biografische kennismaking.* Kortrijk, Pieter Jan Verstraete, 2016, 40 p.
- Wouters (Nico).** *Mayoral collaboration under Nazi occupation in Belgium, the Netherlands and France, 1938-46.* Cham, Palgrave Macmillan, 2016, xii-350 p.
- Zurné (Jan Julia).** *Een 'bedrijfsongeval' met verregaande gevolgen : Het parket van Brussel en de zaak-Predom (1942-1947).* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 3/4, pp. 12-45.

e. La résistance – Het verzet

- Adriaens (Ward) (e.a.).** *Liberalen in het verzet : Herinneringen.* Brussel, ASP, 2016, 119 p. (De Blauwe Maandag reeks : klassieken, reisverhalen, cahiers).
- Bastiaensen (Jhonny).** *Louis Bastiaensen schuwde geen enkel risico en dook in het verzet.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, pp. 86-95.
- Bruyère (Eddy).** *Le négoce de grains dans la Basse-Meuse (2e partie).* In : **S.n.** *La Résistance durant la Seconde Guerre mondiale dans la Basse-Meuse liégeoise (Herstal, Oupeye, Visé, Fourons, Dalhem et Blegny).* Visé, Société royale archéo-historique de Visé et de sa région, 2016, p. 73[ff.] (Notices visétoises 139).
- Delvaux (Marcel).** *Le drame d'une nuit d'été 1944 : 2. Un agent allemand arrache un résistant aux gardes wallons.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, n° 8 (n° 224), pp. 595-599.
- Dezaeger (Georges).** *Drie oorlogsjaren uit het leven van Georges Dezaeger.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 3, pp. 21-25.
- Dezaeger (Georges).** *Drie oorlogsjaren uit het leven van Georges Dezaeger (deel 2).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, pp. 8-13.
- d'Udekem d'Acoz (Marie-Pierre).** *Andrée De Jongh : une vie de résistante.* Bruxelles, Racine, 2016, 269 p.
- Haulin (Odette).** *L'art de subsister durant la guerre 1940-1945.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, n° 5 (n° 221), pp. 344-350.
- Lensen (Jean-Pierre), Zecchinon (Marylène).** *La résistance.* In : **S.n.** *La Résistance durant la Seconde Guerre mondiale dans la Basse-Meuse liégeoise (Herstal, Oupeye, Visé, Fourons, Dalhem et Blegny).* Visé, Société royale archéo-historique de Visé et de sa région, 2016, pp. 6-72 (Notices visétoises 139).
- Levana Frenk (Jeannine).** *Le Linké Poalé Zion et la Résistance en Belgique durant la Seconde Guerre mondiale.* Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 63-98 [<https://doi.org/10.4000/cmc.329>].
- Remy (Adeline), d'Udekem d'Acoz (Marie-Pierre).** *Sur les traces de la comtesse Andrée De Jongh dans les Pyrénées.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 257, pp. 23-35.
- Rochette (Daniel).** *Paul Halter (1920-2013), partisan armé et juif.* Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comté de Jette et de la Région. Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2016, 43, pp. 91-95.
- S.n.** *Liberalen in het verzet : Vergeet ze niet.* LA Magazine (Liberaal Archief), 2016, 1, pp. 8-9.
- S.n.** *La Résistance durant la Seconde Guerre mondiale dans la Basse-Meuse liégeoise (Herstal, Oupeye, Visé, Fourons, Dalhem et Blegny).* Visé, Société royale archéo-

- historique de Visé et de sa région, 2016, 80 p. (Notices visétoises 139).
- Thiry (Amandine).** *Les homicides attribués à la «résistance» dans l'arrondissement de Mons (avril 1943-novembre 1944).* In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Champion (Jonas) (éd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 101-130 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Valkenburg (Rik).** *Ondergronds verzet : Illegale transporten door de grotten van de Sint-Pietersberg-Maastricht in 1940-1944 : Maastricht in oorlogstijd.* Apeldoorn, De Banier bv, 2016, 189 p.
- Van Gucht (Jozef).** *Twee jongemannen uit Buggenhout in de Brigade Piron (1).* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 1, pp. 17-28.
- Van Gucht (Jozef).** *Twee jongemannen uit Buggenhout in de Brigade Piron (2).* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 2, pp. 66-74.
- Van Gucht (Jozef).** *De weerstand - het verzet in WO2.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 4, pp. 150-159.
- Van Impe (Jan).** *De kapel in Orchimont [Jan Daelemans].* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 3, p. 6.
- Verhelle (Rik).** *Mort d'un résistant à Marche-en-Famenne.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2016, 31, pp. 67-72.

2. Histoire par secteurs fonctionnels – Thematische indeling

a. *Histoire des institutions et histoire politique – Geschiedenis van de instellingen en van de politiek*

1. *Les institutions : genèse et fonctionnement – De instellingen : wording en werking*

a. Généralités, la royauté – Algemene werken, het koningschap⁽⁶⁾

- Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Belg worden : De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830.* Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, XVI-283 p.
- Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Devenir Belge : Histoire de l'acquisition de la nationalité belge depuis 1830.* Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, 273 p.
- Cantillon (Bea) (met medewerking van Linde Buysse).** *De staat van de welvaartsstaat.* Leuven, Den Haag, Acco, 2016, 555 p.
- Contor (Justine).** *L'évaluation des politiques publiques dans le champ de la coopération au développement belge : le cas du service de l'évaluation spéciale.* Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2016, 28, pp. 55-78 [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1035>].
- Deseure (Brecht).** *From pragmatic conservatism to formal continuity. Nineteenth-century views on the Old Regime origins of the Belgian Constitution.* Giornale di Storia Costituzionale, 32, 2016, 2, pp. 257-277.
- Deseure (Brecht).** *National Sovereignty in the Belgian Constitution of 1831. On the Meaning(s) of Article 25.* In : **Muëssig (Ulrike) (ed.).** *Reconsidering Constitutional Formation I : National Sovereignty. A Comparative Analysis of the Juridification by Constitution.* Berlin, Springer, 2016, pp. 93-157.
- Gerard (Emmanuel).** *Politieke geschiedenis van België.* Leuven, Acco, 2016, 2 Vol.

(6) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Lacchè (Luigi).** *History & constitution : Developments in European constitutionalism : The comparative experience of Italy, France, Switzerland and Belgium (19th-20th centuries).* Frankfurt am Main, Vittorio Kolstermann, 2016, IX-722 p. (Studien zur europäischen Rechtsgeschichte 299).
- Lamberts (Emiel).** *The Struggle with Leviathan : Social Responses to the Omnipotence of the State, 1815-1965.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2016, 343 p. (KADOC Studies on Religion, Culture and Society 18).
- Mabille (Xavier).** *Nouvelle histoire politique de la Belgique.* Bruxelles, Dynamedia, 2016, 334 p. [Nouv. Ed.]
- Van Reybrouck (David).** *Zinc.* Arles, Actes Sud, 2016, 80 p. (Traduit du néerlandais / Vertaald uit het Nederlands).
- Van Reybrouck (David).** *Zink [Over Moresnet, Oostkantons].* Amsterdam, CPNB, 2016, 63 p.
- Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk).** *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden.* Antwerpen, Uitgeverij Manteau / WPG uitgevers België, 2016, 512 p. [Tiende druk volledig geactualiseerd en bijgewerkt].
- Barthel (Rosemarie) (Konzeption und Texte).** "Ein 8 m²-Plakat" Regierungsjubiläum vor 160 Jahren von Leopold I., König der Belgier : Die Archivgutüberlieferung im Thüringischen Staatsarchiv Gotha zu Prinz Leopold von Sachsen-Coburg und Gotha, König der Belgier, mit einem kurzen Abriss zu den deutsch-belgischen Beziehungen im 19. Jh. Gotha, Thüringische Staatsarchiv Gotha, 2016, 104 p. (Schriften des Thüringischen Staatsarchivs Gotha 9).
- Bénit (André).** *Charlotte de Belgique, impératrice et régente du Mexique (1864-1866) : Un personnage romanesque.* In : **Boixareu (Mercè), Juan-Olivia (Esther), Romera-Pintor (Angela) (dir.), Perrot (Michelle) (préface).** *Figures féminines de l'histoire occidentale dans la littérature française.* Paris, Honoré Champion éditeur, 2016, pp. 411-424 (Bibliothèque de littérature générale et comparée 147).
- Bilteryx (Damien).** *Zoeken en vinden : Op ontdekking in het Archief van het Koninklijk Paleis te Brussel.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 76-78 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Bodart (Sophie).** *Trois utilités politiques de la musique à la cour de Léopold Ier.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 2, pp. 3-12.
- Bravo Rozas (Cristina).** *Maximiliano y Carlota a escena. El Imperio en el teatro mexicano del siglo XX.* In : **Mejías (Almudena) (coord.).** *Historias de un imperio : Maximiliano y Carlota de México.* Madrid, Editorial Verbum, [2016], pp. 69-92 (Ensayo / Verbum).
- Cano Reyes (Jesús).** *El Segundo Imperio en la poesía mexicana del siglo XIX. Vicente Riva Palacio, Ignacio Montes de Oca y Obregón, Juan de Dios Peza.* In : **Mejías (Almudena) (coord.).** *Historias de un imperio : Maximiliano y Carlota de México.* Madrid, Editorial Verbum, [2016], pp. 49-68 (Ensayo / Verbum).
- Christiaens (Michiel).** *Stafhouder Paul Veldekens en de herderlijke brief van kardinaal Van Roey (31 mei 1940) ter verdediging van koning Leopold III.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 1, pp. 33-50.
- Clemente San Román (Yolanda).** *Estudio bibliográfico sobre Maximiliano y Carlota : dos figuras en la historia y la literatura.* In : **Mejías (Almudena) (coord.).** *Historias de un imperio : Maximiliano y Carlota de México.* Madrid, Editorial Verbum, [2016], pp. 121[ff.] (Ensayo / Verbum).
- de Belgique (Marie-José).** *Albert et Élisabeth : mes parents.* Bruxelles, Racine, 2016, 317 p. (Réédition dans sa version originale).

- de Duve (Catherine).** *L'histoire des rois et reines de Belgique : Bienvenue au royaume de Belgique!* Bruxelles, Kate'Art, 2016, 31 p.
- Defrance (Olivier).** *Lilian en de koning : De biografie van Lilian Baels.* Tielt, Uitgeverij Lannoo, 2016, 356 p.
- Defrance (Olivier).** *De précieux documents rejoignent les archives du Palais royal de Bruxelles.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 1, pp. 21-32.
- Defrance (Olivier).** *The Saxe-Coburg and Gotha : Historical overview and archives of a European Dynasty.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 206-216 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- de la Barre d'Erquelinnes (Dominique).** *De la monarchie. Essai.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 273, pp. 20-28.
- De Munck (Luc).** *De artistieke contacten van koningin Elisabeth tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 287, pp. 78-104.
- De Munck (Luc).** *De artistieke contacten van koningin Elisabeth tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 2, pp. 13-28.
- Deneckere (Gita).** *De vondsten en vreugden van een historica in het Archief van het Koninklijk Paleis te Brussel.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 62-65 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Deseyne (Alex).** *Cathérine Barjansky, lerares beeldhouwen van koningin Elisabeth.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 2, pp. 45-52.
- D'hoore (Baudouin).** *Het Archief van het Koninklijk Paleis te Brussel.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 66-75 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- D'hoore (Baudouin).** *Au service de la Reine : La comtesse Henri de Merode, née de Thésan.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 260, pp. 11-31.
- D'hoore (Baudouin).** *Inventaris van de verzameling fotoalbums van koning Albert I en koningin Elisabeth.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 119 p. (Archives générales du Royaume : Inventaires 13).
- Dubois (Henri-Gérard).** *La Donation royale.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, XXVIII, n° 6 (n° 222), pp. 472-479.
- Gerard (Emmanuel).** *Ervaringen in het Archief van het Koninklijk Paleis te Brussel.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 260-264 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Gerritse (Theo).** *Koning Leopold II, van constitutioneel monarch tot roofridder. Rood rubber : de exploitatie van de Kongo Vrijstaat (1885-1908).* Soesterberg, Aspekt, 2016, 45 p.
- Janssens (Gustaaf).** *Het Coburg archief : een vorstelijke schat in Europa.* Archievenblad, 120, 2016, 9, pp. 8-15.
- Larmuseau (Maarten).** *Verborgen in het DNA : aflevering 18 : Koninklijk bloed - Reliek gelinkt aan het overlijden van Albert I na 82 jaar genetisch geïdentificeerd.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegenschap, 52, 2016, 4, pp. 343-351.

- Marnette (Bernard).** *Escalades royales : Les rois et reines des belges alpinistes.* Bruxelles, Nevicata, 2016, 175 p.
- Medaerts (Vital).** *De betrokkenheid van Riemst met het Paleis.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 3, pp. 13-27.
- Mejías (Almudena) (coord.).** *Historias de un imperio : Maximiliano y Carlota de México.* Madrid, Editorial Verbum, [2016], 155 p. (Ensayo / Verbum).
- Mejías Alonso (Almudena).** *Maximiliano y Carlota, emperadores de México. La Historia en la Literatura y las Artes Escénicas.* In : **Mejías (Almudena) (coord.).** *Historias de un imperio : Maximiliano y Carlota de México.* Madrid, Editorial Verbum, [2016], pp. 13-48 (Ensayo / Verbum).
- Morelli (Anne).** *Une petite halte à Bruxelles pour tuer Leopold II.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 162-163 (Regards sur la ville).
- Oviedo Pérez de Tudela (Rocío).** *Acercamientos a Maximiliano : la novela del siglo XX.* In : **Mejías (Almudena) (coord.).** *Historias de un imperio : Maximiliano y Carlota de México.* Madrid, Editorial Verbum, [2016], pp. 93-120 (Ensayo / Verbum).
- Pruonto (David).** *Das Mexikanische Kaiserreich : ein französisches Kolonialabenteuer?* Bochum, Verlag Dr. Dieter Winkler, 2016, 230 p. (Herausforderungen 25) [Bevat : / Contient : 'Das neue Kaiserpaar - Maximilian und Charlotte', pp. 121-133].
- Samyn (Yves), Segers (Brigitte), Van Goethem (Jackie L.).** *Eponiemen ter ere van Hunne Koninklijke Hoogheden Astrid en Leopold III van België.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 1, pp. 13-20.
- S.n.** *La saga des Saxe-Cobourg.* Paris, Perrin, 2016, 260 p. (Synthèses historiques).
- Tripnaux (Eric).** *L'improbable héritage phaléristique de la reine Fabiola.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 1, pp. 3-12.
- Tripnaux (Eric).** *La médaille de la reine Elisabeth, voulue en 1916 par une reine pour des femmes.* Museum Dynasticum, 28, 2016, 2, pp. 29-44.
- van België (Marie-José).** *Albert en Elisabeth : Mijn ouders.* Tiel, Lannoo, 2016, 351 p.
- Vanden Abeele (Andries).** *De monarchie in België. Vertrekpunten voor een argumentatie.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 273, pp. 9-19.
- Van Rinsveld (Bernard).** *La collection égyptienne du duc de Brabant et futur roi Léopold II : Archives et relations de voyages, une mise au point de critique historique.* Bibliotheca Orientalis, LXXIII, 2016, 5-6, pp. 551-590.
- Velaers (Jan).** *Het Archief van het Koninklijk Paleis te Brussel, in een constitutioneel perspectief.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 79-82 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).
- Vuye (Hendrik), Wouters (Veerle).** *De maat van de monarchie : Macht en middelen van het Belgische koningshuis.* Antwerpen, Vrijdag, 2016, 431 p.
- Wagemans (Emmanuel).** *Travelogues about Nicholas I's Russia : Belgian monarchists versus Adolphe Marquis de Custine.* Quaestio Rossica, 4, 2016, 1, pp. 55-78 [<https://doi.org/10.15826/qr.2016.1.141>].
- Ward (Yvonne).** *Working in the Royal Archives in Brussels 1999-2004.* In : **Bos-Rops (Yvonne), Bruggeman (Marijke), Janssens (Gustaaf) (red.).** *Vorstelijk, koninklijk, keizerlijk : Archieven en vorstenhuizen in Europa.* 's-Gravenhage, Stichting Archiefpublicaties, 2016, pp. 83-86 (Jaarboek Stichting Archiefpublicaties 16).

b. Le pouvoir législatif national / fédéral – De nationale / federale wetgevende macht

- Beyen (Marnix), te Velde (Henk).** *Passion and reason : Modern parliaments in the Low Countries.* In : **Ihalainen (Pasi), Illie (Cornelia), Palonen (Kari) (eds.).** *Parliament and Parliamentarism : A Comparative History of a European concept.* New York, Oxford, Berghahn, 2016, pp. 81-96 (European conceptual history 2).
- Bourgaux (Anne-Emmanuelle).** *De Senaat van 1995 tot 2014 : Nu eens tegendraads, dan weer tegengewicht?* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 273-301.
- Bourgaux (Anne-Emmanuelle).** *Le Sénat de 1995 à 2014 : Entre contretemps et contrepoids.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 273-300.
- Caestecker (Frank).** *De Belgische nationaliteitswetgeving 1830-1984.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Belg worden : De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830.* Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, pp. 1-72.
- Caestecker (Frank).** *La législation belge relative à la nationalité 1830-1984.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Devenir Belge : Histoire de l'acquisition de la nationalité belge depuis 1830.* Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, pp. 1-72.
- Christiaens (Louis-Léon), Verdussen (Marc).** *Préface.* In : **Wattier (Stéphanie).** *Le financement public des cultes et des organisations philosophiques non confessionnelles : Analyse de constitutionnalité et de conventionnalité.* Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 19-29 (Bibliothèque de la Faculté de Droit et de Criminologie de l'Université Catholique de Louvain 57).
- Defraigne (Christine).** *Préface : Le Sénat, reflet de l'air du temps.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 9-12.
- Defraigne (Christine).** *Woord vooraf : De Senaat, spiegel van de tijdsgeest.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 9-10.
- De Groot (Gerard-René).** *Nawoord : De ontwikkeling van internationale nationaliteitsrechtelijke standaarden en het Belgische nationaliteitsrecht.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Belg worden : De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830.* Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, pp. 251-272.
- De Groot (Gerard-René).** *Postface : Évolution des normes de droit internationales en matière de nationalité et du droit belge de la nationalité.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Devenir Belge : Histoire de l'acquisition de la nationalité belge depuis 1830.* Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, pp. 241-262.
- El Berhoumi (Mathias), Pitseys (John), Woelfle (Alexandra) (contr.).** *L'obstruction parlementaire en Belgique.* Bruxelles, CRISP, 2016, 76 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2289-2290).
- François (Luc), De Decker (Stijn) (collab.), Vandenbroucke (Pieter) (collab.).** *De Senaat 1831-1893.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 29-57.
- François (Luc), De Decker (Stijn) (collab.), Vandenbroucke (Pieter) (collab.).** *Le Sénat*

- de 1831 à 1893. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, pp. 29-57.
- Gerard (Emmanuel)**. *De Senaat 1918-1970*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 101-169.
- Gerard (Emmanuel)**. *Le Sénat de 1918 à 1970*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, pp. 101-169.
- Hoegaerts (Josephine)**. *Het Te Deum in de Kamer van Volksvertegenwoordigers : Rituele articulaties van politiek conflict*. Tijdschrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 1, pp. 54-65.
- Judo (Frank)**. *De kracht van het negatieve voorbeeld : Twee grondwetten over de provinciale realiteit*. In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.)**. *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland*. Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 169-182.
- Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering*. Tielt, Lannoo, 2016, 552 p.
- Laureys (Véronique)**. *Historiografische bronnen*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 403-420.
- Laureys (Véronique)**. *Het huis van de Senaat in het Paleis der Natie*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 379-401.
- Laureys (Véronique)**. *La maison Sénat au Palais de la Nation*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, pp. 379-401.
- Laureys (Véronique)**. *Les princes au Sénat : Les sénateurs de droit vont et viennent*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, pp. 355-376.
- Laureys (Véronique)**. *Prinsen in de Senaat : De senatoren van rechtswege komen en gaan*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 355-377.
- Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, 552 p.
- Laureys (Véronique)**. *Sources historiographiques*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, pp. 403-420.
- Libon (Michèle), Nandrin (Jean-Pierre)**. *De Senaat 1893-1918*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 59-87.
- Libon (Michèle), Nandrin (Jean-Pierre)**. *Le sénat de 1893 à 1918*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, pp. 59-87.
- Nandrin (Jean-Pierre)**. *De hervorming van de Senaat in 1921*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 89-99.
- Nandrin (Jean-Pierre)**. *La réforme du Sénat de 1921*. In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.)**. *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution*. Bruxelles, Racine, 2016, pp. 89-99.

- Palonen (Kari).** *Epilogue : Some Challenges to Parliamentarism.* In : **Ihalainen (Pasi), Illie (Cornelia), Palonen (Kari) (eds.).** *Parliament and Parliamentarism : A Comparative History of a European concept.* New York, Oxford, Berghahn, 2016, pp. 311-316 (European conceptual history 2).
- Renauld (Bernadette).** *De Belgische nationaliteitswetgeving 1984-2013.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Belg worden : De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830.* Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, pp. 107-194.
- Renauld (Bernadette).** *La législation belge relative à la nationalité 1984-2013.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Devenir Belge : Histoire de l'acquisition de la nationalité belge depuis 1830.* Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, pp. 103-184.
- Stans (David).** *Le Comité permanent R dans sa relation avec le Parlement et certains acteurs du pouvoir exécutif : Cohérence ou incohérence?* Anvers, Maklu, 2016, 426 p. (Belgian Intelligence Studies Center 6).
- Stengers (Jean).** *La Constitution de 1831.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 19-27.
- Stengers (Jean).** *De Grondwet van 1831.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 19-28.
- Stevens (Fred).** *Het bicamersme in België in de lange negentiende eeuw.* In : **Alen (André), Heringa (A.W.), Heirbaut (Dirk) (red.) (e.a.).** *De Grondwet van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden van 1815 : Staatkundige en Historische Beschouwingen uit België en Nederland.* Den Haag, Boom Juridisch; Brugge, Die Keure, 2016, pp. 103-124.
- Tiilikainen (Teija), Wiesner (Claudia).** *Towards a Political theory of EU Parliamentarism.* In : **Ihalainen (Pasi), Illie (Cornelia), Palonen (Kari) (eds.).** *Parliament and Parliamentarism : A Comparative History of a European concept.* New York, Oxford, Berghahn, 2016, pp. 292-310 (European conceptual history 2).
- Van den Wijngaert (Mark).** *Deutsche Zusammenfassung.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 423-429.
- Van den Wijngaert (Mark).** *Deutsche Zusammenfassung.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 423-429.
- Van den Wijngaert (Mark).** *English summary.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 431-437.
- Van den Wijngaert (Mark), Goossens (Martine), Van Echelpoel (Jos).** *De Senaat 1970-1995.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (eds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 171-249.
- Van den Wijngaert (Mark), Goossens (Martine), Van Echelpoel (Jos).** *Le Sénat de 1970 à 1995.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 171-248.
- Van der Biesen (Gert).** *Réflexion, rencontre, législation : Le Sénat entre 1995 et 2014.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 251-272.

- Velaers (Jan).** *Chronique d'une réforme annoncée : Le Sénat de l'accord de la Saint-Michel (1993) à l'accord Papillon (2011-2014), en passant par l'accord Marathon (2002).* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 303-353.
- Velaers (Jan).** *Kroniek van een aangekondigde hervorming : De Senaat van Sint-Michielsakkoord (1993) over Marathonakkoord (2002) tot Vlinderakkoord (2011-2014).* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 303-352.
- Verdussen (Marc).** *La responsabilité civile du fait de légiférer en violation de la Constitution.* In : **Renders (David) (coord.).** *La responsabilité des pouvoirs publics : XXIIes Journées d'études juridiques Jean Dabin.* Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 396-433 (Bibliothèque de la Faculté de Droit et de Criminologie de l'Université de Louvain [56]).
- Wattier (Stéphanie).** *Le financement public des cultes et des organisations philosophiques non confessionnelles : Analyse de constitutionnalité et de conventionnalité.* Bruxelles, Bruylant, 2016, 990 p. (Bibliothèque de la Faculté de Droit et de Criminologie de l'Université Catholique de Louvain 57).
- Wautelet (Patrick).** *Considération finale.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Devenir Belge : Histoire de l'acquisition de la nationalité belge depuis 1830.* Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, pp. 263-270.
- Wautelet (Patrick).** *Slotbeschouwing.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Belg worden : De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830.* Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, pp. 273-280.
- Zrihen (Olga).** *Nieuwe perspectieven.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *De Belgische Senaat : een geschiedenis. Instelling in verandering.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 15-16.
- Zrihen (Olga).** *Nouvelles perspectives.* In : **Laureys (Véronique), Van den Wijngaert (Mark), Velaers (Jan) (éds.).** *Le Sénat de Belgique, une histoire. Institution en évolution.* Bruxelles, Racine, 2016, pp. 15-16.
- c. Le pouvoir exécutif national / fédéral – De nationale-federale regering en haar administratie
- Barbazon (Yvon).** *La gendarmerie de Vencimont.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, pp. 53-65.
- Campion (Jonas).** *La gendarmerie, des années noires à la Libération.* In : **Luc (Jean-Noël) (dir.).** *Histoire des gendarmes de la maréchaussée à nos jours.* Paris, Nouveau monde Poche, 2016, pp. 127-147.
- Campion (Jonas).** *Militarité policière et gendarmeries : Les cas belge, français et néerlandais.* L'essor de la gendarmerie nationale, 2016 (février), 490, s.p. [En ligne : <http://www.lessor.org/militarite-policiere-et-gendarmeries-les-cas-belge-francais-et-neerlandais/>].
- Campion (Jonas).** *Vers un «État dans l'État»? La gendarmerie belge, d'une sortie de guerre à l'autre (1918-1957).* In : **Luc (Jean-Noël), Houte (Arnaud) (dir.).** *Les gendarmeries dans le monde, de la révolution française à nos jours.* Paris, PUPS, 2016, pp. 173-185.
- De Koster (Margo).** *Conclusion : Risk Policing and the Art of Adaptation.* In : **Campion**

- (Jonas), Rousseaux (Xavier) (eds.). *Policing new risks in modern European history*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 97-104.
- Devos (Carl), Bouteca (Nicholas). *De uitvoerende macht : De regering*. In : Devos (Carl) (ed.). *Een plattegrond van de macht : Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 388-439 [4de ed.].
- Gheysens (Valerie), Leloup (Geert). *Inventaris van het archief van de Federale Overheidsdienst Financiën : Algemeen Secretariaat. Algemene Diensten (1926-2005 (vnl. 1970-1998))*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 606) [E-book].
- Gheysens (Valerie). *Inventaris van het archief van het Ministerie van Financiën : Administratie van het Kadaster : Personeel (1830-2013)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 607) [E-book].
- Gheysens (Valerie), Leloup (Geert). *Inventaris van het archief van het Ministerie van Financiën : Algemeen Secretariaat : Secretaris-generaal Aloïs Van de Voorde (1976-2014 (vnl. 1987-1998))*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 602) [E-book].
- Leloup (Geert). *Archief van de FOD Buitenlandse Zaken. Voormalig Algemeen Bestuur van de Ontwikkelingssamenwerking en rechtsvoorgangers (1960-1999) : Archiefselectielijst (2016)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 197) [E-book].
- López (Laurent). *Crossing Frontiers to Chase Offenders : The Hardships of French and Belgian Police Collaboration at the Beginning of the 20th Century*. In : Campion (Jonas), Rousseaux (Xavier) (eds.). *Policing new risks in modern European history*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 22-35.
- Matheve (Niels). *Tentakels van de macht : Elite en elitenetwerken in en rond de Belgische tussenoorlogse regeringen (1918-1940)*. Heule, INNI Publishers, 2016, 608 p. (Standen en Landen 111).
- Verleden (Frederik). *De parlementaire cohesie van de regering-Michel*. Sampol, 23, 2016, 8, pp. 72-81.

d. Le pouvoir judiciaire, le droit – De rechterlijke macht, het recht

- Alen (André) (éd.) (e.a.). *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour*. Brugge, Bruxelles, La Chartre / Die Keure Professional Publishing, 2016, 170 p.
- Alen (André), Verrijdt (Willem). *Slotwoord : Het Grondwettelijk Hof in dialoog*. In : Alen (André) (éd.) (e.a.). *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour*. Brugge, Bruxelles, La Chartre / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 163-170.
- Angelet (Nicolas). *Les juges belges face aux actes des organisations internationales*. In : Lagerwall (Anne) (coord.). *Les juges belges face aux actes adoptés par les états étrangers et les organisations internationales : Quel contrôle au regard du droit international?* Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 13-68 (UB3 60).
- Bekaert (Paul). *Deontologische topics : Permanente vorming van de Conferentie van de Jonge Balie te Brugge*. Brussel, Larcier, 2016, 51 p.
- Berkvens (Louis). *Vergelijkende rechtsgeschiedenis van de Euregio Maas-Rijn : Een driehoeksverhouding*. Pro Memoria. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 2, pp. 169-192.

- Bernard (Diane), Doutrepoint (Marie).** *Les juges belges face aux demandes d'extradition des États étrangers.* In : **Lagerwall (Anne) (coord.).** *Les juges belges face aux actes adoptés par les états étrangers et les organisations internationales : Quel contrôle au regard du droit international?* Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 83-152 (UB3 60).
- Bodart (Emmanuel).** *Inventaire des archives du Tribunal de commerce de Namur : Versement 2013 (1839-2003).* Bruxelles, Archives générales du royaume, 2016, s.p. (Archives de l'État à Namur : Inventaires 106) [E-book].
- Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas).** *Voorwoord.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 149-164 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Boulvain (Arthur).** *L'avocat Massot donne un tour de clef magistral(e) à sa carrière.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 5 (n° 221), pp. 321-343.
- Boulvain (Arthur).** *Carrière de l'avocat et commissaire Massot (suite).* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 6 (n° 222), pp. 430-455.
- Bruno (Anne-Sophie), Geerkens (Éric).** *Le tarif des corps accidentés : Genèse, mobilisations et pratiques judiciaires France-Belgique (premier XXe siècle).* In : **Crochepeyre (Nathalie), Dubois (Bruno), Lekéal (Farid) (éds.).** *La réparation des accidents du travail : Pratiques et acteurs. XIXe - XXe siècles, France-Belgique.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 129-150 (Revue du Nord. Hors série. Collection Histoire 34).
- Bruyère (Elisabeth), Van Der Haegen (Matthias).** *De invloed van het Burgerlijk Wetboek van 1838 op het 'Avant-Projet' van François Laurent : Geschiedenis van een juridische kruisbestuiving.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 18, 2016, 2, pp. 193-210.
- Cadelli (Manuela).** *Le Conseil Supérieur de la justice : stop ou encore?* Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2016, 172 p. (Collection de l'Association Syndicale des Magistrats).
- Campion (Jonas), Rousseaux (Xavier).** *Un miroir sans tain de l'État? Pour une recherche transnationale sur les justices militaires.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 15-62 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Canivet (Guy).** *Convergences et divergences des jurisprudences de la Cour constitutionnelle belge et du Conseil constitutionnel français. «L'hypothèse d'une fraternité gémellaire».* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 91-104.
- Cartabia (Marta).** *Le principe de proportionnalité, langage commun des cours Constitutionnelles.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 105-116.
- Claes (Monica).** *Grondwettelijke hoven, het Hof van Justitie en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens : bondgenoten of rivalen?* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).**

- Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 117-132.
- Clesse (Charles-Éric) (dir.), Gilson (Steve) (dir.).** *Le bien-être des travailleurs : Les 20 ans de la loi du 4 août 1996 : Actes du colloque du 20 octobre 2016.* Limal, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2016, 533 p. (Jeune Barreau de Charleroi).
- Coppin (Bart).** “*Geen sant in eigen land*” : *Over de invloed van een academische outsider.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De ‘Belle Epoque’ van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 143-153 (Justitie en Samenleving).
- Cornet (Adeline).** *Le vécu des femmes magistrates en Belgique francophone : Analyse d'une profession sous l'angle des rapports sociaux de sexe : Représentativité, profils et pouvoirs.* Limal, Anthemis, 2016, 433 p.
- Debaenst (Bruno).** *Het Belgisch recht in de ‘Belle Epoque’ : Een ‘Belle Epoque’ van het Belgisch recht?* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De ‘Belle Epoque’ van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 11-17 (Justitie en Samenleving).
- Debaenst (Bruno).** *Het Belgisch rechtsrealisme als ‘missing link’ tussen de exegetische en wetenschappelijke school.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De ‘Belle Epoque’ van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 37-47 (Justitie en Samenleving).
- Debaenst (Bruno).** *The Birth of Modern Labor Contract in Belgium.* In : **Dalén (Marianne), Nygren (Rolf) (eds.).** *Arbetslinjer Och Långa Linjer : Vänbok till Mats Kumlien.* Uppsala, Iustus Förlag AB, 2016, pp. 13-32.
- Debaenst (Bruno).** *State and perspectives of the history of social law : Belgium.* Zeitschrift des Max Planck-Instituts für Europäische Rechtsgeschichte, 2016, pp. 387-392.
- Debaenst (Bruno).** *Trajectoires croisées en matière d'accidents du travail dans l'arrondissement judiciaire de Mons avant 1903 : La juridicisation du risque professionnel saisie à travers quelques acteurs.* In : **Crochepeyre (Nathalie), Dubois (Bruno), Lekéal (Farid) (éds.).** *La réparation des accidents du travail : Pratiques et acteurs. XIXe - XXe siècles, France-Belgique.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 33-47 (Revue du Nord. Hors série. Collection Histoire 34).
- de Broux (Pierre-Olivier).** *L'internationalisation des droits sociaux fondamentaux. De la paix mondiale à la justice sociale : Les origines de la Charte sociale européenne.* In : **Dorssement (Filip), van Drooghenbroeck (Sébastien), Van Limberghen (Guido) (eds.).** *Europees Sociaal Handvest, sociale rechten en grondrechten op de werkvloer = Charte sociale européenne, droits sociaux et droits fondamentaux au travail.* Brugge, Die Keure; Bruxelles, La Charte, 2016, pp. 15-39 (Reeks van het Belgische Genootschap voor Arbeids- en Socialezekerheidsrecht 14).
- De Bruyne (Luc).** *Edgar Boonen, een vergeten persoonlijkheid uit Tongerlo.* Het ézendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 40-55.
- De Decker (Karel).** *Jaak Peeters en zijn nazaten : 140 jaar notariaat te Willebroek.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 4, pp. 427-433.
- Deferme (Jo).** *Het ontstaan van de notie van sociaal recht : Visies van politici, 1886-1914.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De ‘Belle Epoque’ van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 21-35 (Justitie en Samenleving).
- De Witte (Aurèle).** *Het Vredegerecht kanton Beveren (en kanton Haasdonk), een historische uitdaging.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring “Het Land van Beveren”, LIX, 2016, 3, pp. 168-178.
- Dhondt (Frederik).** “*L'histoire, parole vivante du droit?*” : *François Laurent en Ernest*

- Nys als historiografen van het volkenrecht.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.)**. *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914)*. Brugge, Die Keure, 2016, pp. 91-115 (Justitie en Samenleving).
- Drossens (Paul), De Backer (Katrien)**. *Inventaris van het archief van de Rechtbank van koophandel te Oudenaarde : Overdracht 2012*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 121) [E-book].
- Drossens (Paul), De Backer (Katrien)**. *Inventaris van het archief van de Rechtbank van koophandel te Oudenaarde : Overdracht 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 120) [E-book].
- François (Lucien), Thirion (Nicolas)**. *Les juges dans la politique.* In : **Grandjean (Geoffrey) (dir.), Wildemeersch (Jonathan) (dir.), Martens (Paul) (préfacier)**. *Les juges : décideurs politiques? Essais sur le pouvoir politique des juges dans l'exercice de leur fonction*. Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 53-77.
- Genin (Vincent)**. *L'institutionnalisation du droit international comme phénomène transnational (1869-1873) : Les réseaux européens de Gustave Rolin-Jaequemyns*. *Journal of the History of International Law*, 18, 2016, 2/3, pp. 181-196.
- Gilson (Steve) (dir., réd.)**. *La protection de la rémunération : 50 ans d'application de la loi du 12 avril 1965*. Limal, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2016, 334 p. (Jeune barreau de Namur).
- Grandjean (Geoffrey) (dir.), Wildemeersch (Jonathan) (dir.), Martens (Paul) (préfacier)**. *Les juges : décideurs politiques? Essais sur le pouvoir politique des juges dans l'exercice de leur fonction*. Bruxelles, Bruylant, 2016, 371 p.
- Grevers (Helen)**. *'Haat, vuige dorpspolitiek' en het militaire gerecht : Perspectieven voor een sociaal-historische analyse van de justitie in België, 1944-1947.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.)**. *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht*. Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 231-242 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Hantson (Eric)**. *Raphaël Edmond Maurice Delfosse, Ronsenaar en vrederechter in Mol*. *Molse Tijdingen*, 2016, 24, pp. 78-81.
- Heirbaut (Dirk)**. *François Laurent : Een vreemde eend in de bijt van de Belle Epoque?* In : **Debaenst (Bruno) (ed.)**. *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914)*. Brugge, Die Keure, 2016, pp. 79-90 (Justitie en Samenleving).
- Heirbaut (Dirk)**. *Principes de Droit Civil, 1869-1878, François Laurent (1810-1887)*. In : **Dauchy (Serge), Martyn (Georges), Musson (Anthony), Pihlajamäki (Heikki), Wijffels (Alain) (eds.)**. *The Formation and Transmission of Western Legal Culture. 150 Books that Made the Law in the Age of Printing*. Cham, Springer, 2016, pp. 88-91 (Studies in the history of law).
- Hondeghem (Annie), Rousseaux (Xavier), Schoenaers (Frédéric)**. *Modernisation of the criminal justice chain and the judicial system : New insights on trust, cooperation and human capital*. Paris, Berlin, Heidelberg, Springer, 2016, XVIII-275 p. (Ius gentium : comparative perspectives on law and justice 50).
- Huygebaert (Stefan)**. *Justice : Man-Judge or Earthly Mother? Femininity of Justice and her Sisters of Virtue in Belgian Fin de Siècle Legal Iconography.* In : **Vandenbogaerde (Sebastiaan), Lellouche (Iris), Duffuler-Vialle (Hélène), Dhalluin (Sébastien), Debaenst (Bruno) (eds.)**. *(Wo)Men in Legal History*. Lille, Centre d'Histoire Judiciaire, 2016, pp. 23-44.
- Huygebaert (Stefan)**. *Het 'Justitiepaleis der schone kunsten' als symbiose van kunst & recht in het fin-de-siècle.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.)**. *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914)*. Brugge, Die Keure, 2016, pp. 155-184 (Justitie en Samenleving).

- Jouret (Alain).** *Guerre, coups de sort et politique : L'avocat Louis Delporte (Dour, 1890-1967) dans la tourmente.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 639-661 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Lambrecht (Philippe).** *La Cour constitutionnelle : Risque ou opportunité pour les entreprises?* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 67-74.
- Leemans (Marc).** *30 jaar rechtspraak van het Grondwettelijk Hof.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 75-76.
- Leenders (Gertjan).** *De rol van het militair gerecht in de vervolging van de verklikking aan de vijand na de Eerste Wereldoorlog.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 215-229 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Leloup (Geert).** *Non pas un pouvoir illusoire : Ontstaan, rol en (on)macht van het Belgische Rekenhof (1814-1839).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 129 p. (Studies in Belgian History / Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën 2).
- Lemmens (Paul).** *Visie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens op het Grondwettelijk Hof.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 155-162.
- Lemonne (Anne).** *La justice restauratrice en Belgique : Nouveau modèle de justice ou modalité de redéploiement de la pénalité.* *Revue de droit penal et de criminologie*, 96, 2016, 9-10, pp. 911-927.
- Lenaerts (Koen).** *Le dialogue entre la Cour constitutionnelle et la Cour de justice de l'Union européenne : Angle d'approche et limites.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 133-146.
- Louwette (Arnaud).** *Les juges belges face à l'appareil judiciaire des États étrangers et aux mécanismes quasi-judiciaires des organisations internationales.* In : **Lagerwall (Anne) (coord.).** *Les juges belges face aux actes adoptés par les états étrangers et les organisations internationales : Quel contrôle au regard du droit international?* Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 153-184 (UB3 60).
- Maerten (Fabrice).** *Conclusion.* In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Campion (Jonas) (réd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et*

- société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961). Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 221-226 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Maes (Jef).** *L'incidence de la jurisprudence de la Cour constitutionnelle sur la société. Les relations de travail.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Chartre / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 77-80.
- Martens (Christophe) (m.m.v. Michèle Lambert en Patrice Peereboom).** *Inventaris van het archief van het parket van de procureur des Konings van Brussel : 1887-1985 (vnl. 1940-1985).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, 187 p. (Archives de l'Etat Région de Bruxelles-Capitale : Inventaires 71).
- Maus (Michel).** *Wit is het nieuwe zwart! Pleidooi voor een hervorming van de fiscale fraudebestrijding : Openingsrede Conferentie van de Jonge Balie te Brugge VZW, uitgesproken op 16 september 2016.* Brussel, Gent, Larcier, 2016, 63 p.
- Moonen (Toon).** *De keuzes van het Grondwettelijk Hof : Argumenten bij de interpretatie van de Grondwet.* Brugge, Die Keure, 2015, 315 p.
- Nihoul (Pierre).** *L'activisme de la Cour constitutionnelle de Belgique.* Constitutions : Revue de droit constitutionnel appliqué, 2016, 4, pp. 606-612.
- Pierrard (Luc).** *Une institution méconnue : Le tribunal des dommages de guerre.* Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle «Terre de Neufchâteau», 2016, 1, pp. 24-33.
- Quintelier (Bart).** *Die historische Entwicklung der belgischen Anwaltschaft von 1795 bis zur Gegenwart in vergleichender Perspektive : Ein erster Versuch.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 24-33 (Historische Belgienforschung 1).
- Rose (Julie-Anaïs), Rousseaux (Xavier).** «*Et voici celui qui faisait trembler le Borinage*» : *La «bande» Chéron devant la justice (septembre 1944-28 février 1947).* In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Campion (Jonas) (éd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 131-158 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Rousseaux (Xavier).** *Conclusions.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 259-268 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Ruys (Tom).** *De gebroeders Rolin en de opkomst van het moderne internationaal recht.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 117-141 (Justitie en Samenleving).
- Schalenborgh (Tony).** *Archief van de Rechtbanken voor Oorlogsschade (deel 1).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 4, pp. 97-105.
- Schaus (Annemie).** *Les juges belges face aux preuves recueillies par les États étrangers.* In : **Lagerwall (Anne) (coord.).** *Les juges belges face aux actes adoptés par les états étrangers et les organisations internationales : Quel contrôle au regard du droit international?* Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 69-82 (UB3 60).
- Scholz (Markus).** *Der Justizpalast von Brüssel.* München, GRIN Verlag, 2015, s.p. [Online ressource : URL : <https://www.grin.com/document/294313>].

- Schoune (Christophe), Pütz (Jean-François).** *La Cour constitutionnelle à travers les yeux d'une association environnementale.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 81-86.
- Schrans (Guy).** *Over anarchisten, advocaten en rechters te Gent in de Belle Epoque.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 67-75 (Justitie en Samenleving).
- Spreatels (Jean).** *Trente ans de jurisprudence de la Cour constitutionnelle : évolutions et constantes.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 13-36.
- Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier).** *L'arrondissement judiciaire de Mons dans la première moitié du 20e siècle : Esquisse sociopolitique et judiciaire.* In : **Dumont (Amandine), Thiry (Amandine), Rousseaux (Xavier), Champion (Jonas) (réd.).** *Mons dans la tourmente. Justice et société à l'épreuve des guerres mondiales (1914-1961).* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2016, pp. 15-22 (Histoire, Justice, Sociétés).
- Tricoit (Jean-Philippe).** *L'accident du travail en droit social international et européen.* In : **Crochepeyre (Nathalie), Dubois (Bruno), Lekéal (Farid) (éds.).** *La réparation des accidents du travail : Pratiques et acteurs. XIXe - XXe siècles, France-Belgique.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 151-168 (Revue du Nord. Hors série. Collection Histoire 34).
- Tulkens (Françoise).** *La Cour constitutionnelle vue par le Barreau.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 37-50.
- Tuyls (Martine).** *Inventaris van het archief van notaris Hector Michiels (1932-1952).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2016, s.p. (Rijksarchief te Leuven : Inventarissen 70) [E-book].
- Vandenbogaerde (Sebastiaan).** *De Belle Epoque als bloeiperiode van de Belgische juridische tijdschriften.* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 185-205 (Justitie en Samenleving).
- Van der Biesen (Gert).** *Het Grondwettelijk Hof en de wetgever. Een dialoog met lange monologen.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Charte / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 51-66.
- Vankeersbilck (Maarten).** *De Belle Epoque van het Belgische (straf)recht : Koploper of wielteszuiger?* In : **Debaenst (Bruno) (ed.).** *De 'Belle Epoque' van het Belgisch Recht (1870-1914).* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 49-66 (Justitie en Samenleving).
- Verdussen (Marc).** *La Cour constitutionnelle de Belgique : Une juridiction politique?* In : **Grandjean (Geoffrey), Wildemeersch (Jonathan) (dir.).** *Les juges : décideurs*

- politiques? Essais sur le pouvoir politique des juges dans l'exercice de leur fonction.* Bruxelles, Bruylant, 2016, pp. 325-346.
- Verhoeven (Erwin).** *Afscheid van Assisen : De processen die Vlaanderen schokten.* Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 263 p.
- Verstraete (Jan).** *De bestraffing van het activisme tijdens de Eerste Wereldoorlog door de tuchtraad van de Orde van Advocaten te Antwerpen (1918-1921).* Wetenschappelijke tijdingen, LXXV, 2016, 2, pp. 101-146.
- Vesentini (Frédéric).** *Inventaire des archives du Parquet général près la Cour d'appel de Bruxelles : (1835-1923).* Bruxelles, Archives Générales du Royaume, [s.p.] (Rijksarchief Brussels Hoofdstedelijk Gewest : Inventarissen 69).
- Vindevogel (Kristina), De Clerck (Hendrik), De Poot (Désirée).** *Met de deur in huis : Op pad met een gerechtsdeurwaarder.* Kalmthout, Van Halewyck, 2016, 207 p.
- Wathelet (Melchior).** *La réception des arrêts de la Cour de justice de l'Union européenne par la Cour constitutionnelle.* In : **Alen (André) (éd.) (e.a.).** *Grondwettelijk Hof 1985-2015 : Verslag van het colloquium van 1 april 2015 ter gelegenheid van de dertigste verjaardag van het eerste arrest van het Hof = Cour constitutionnelle 1985-2015 : Actes du colloque du 1er avril 2015 à l'occasion du trentième anniversaire du premier arrêt de la Cour.* Brugge, Bruxelles, La Chartre / Die Keure Professional Publishing, 2016, pp. 147-154.
- Zurné (Jan Julia).** *De reeks magistratendossiers na de Tweede Wereldoorlog : Zelfzuivering of een poging de vuile was niet buiten te hangen?* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 243-258 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).

e. Les instituts régionaux, provinciaux et communaux – De regionale, provinciale en gemeentelijke instellingen

- Baete (Frank).** *De gemeenteraden in het jaar 1916 : Een jaar lang een gemeente besturen in Assenede, Bassevelde, Boekhoute en Oosteeklo.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 71-86.
- Bastiaen (Filip).** *Gemeentelijke autonomie, volkswil, gemeentefinanciën... : De gouverneur beslist : Een Bellemse veldwachtersbenoeming in 1841.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 2, pp. 24-51.
- Bette (Arthur), Godart (Nicolas).** *Réaction d'un ancien bourgmestre de Nivelles à la naissance de la province du Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 9-12.
- Caerts (Jos).** *Hoe Leopoldsburg van Beverlo weggroeide.* Erfwacht / Geschied- en Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, 3, pp. 16-18.
- Camps (Renata), Martens (Marc), Hoebers (Ronald), Luyckfasseel (Els), Calcoen (Moniek).** *Limburg 1995-2015 : Tendensen, toekomstvisies.* Hasselt, Camps Renata, 2016, 417 p.
- Caro-Harion (Monique).** *Importante séance du Conseil communal du 18 décembre 1878.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 168, pp. 23-25.
- Coenen (Alain).** *Introduction au droit des institutions provinciales.* Liège, Province de Liège, 2016, 133 p.
- Collet-Lombard (Marie-Astrid).** *La naissance de la Province du Brabant wallon : Entretien avec Albert Dalcq.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 2, pp. 163-170.

- De Bruyne (Luc).** *Beek moest Bree niet.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 36-39.
- De Ceuninck (Koenraad).** *Veertig jaar na de gemeentelijke fusies : Een terugblik op het ontstaan van onze gemeentegrenzen.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 129-149.
- de Pierpont (François).** *Les élections communales du 14 octobre 2012. De gemeenteraadsverkiezingen, van 14 oktober 2012.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 274, pp. 46-53.
- de Pierpont (François).** *Les élections communales du 14 octobre 2012. De gemeenteraadsverkiezingen, van 14 oktober 2012.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 275, pp. 103-104.
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand).** *Het Zegelsemse gemeentehuis van 1944 tot 1970.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 4, pp. 21-25.
- Desseyn (Julien).** *De gemeenteraadsverkiezingen van Middelkerke : Deel 7B : 12 oktober 1958.* Graningate. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring van Middelkerke, 36, 2016, 141, pp. 21-39.
- Di Marzio (Martin), Gysen (Nathan), Laurent (Lionel).** *La scission du Brabant unitaire.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 3-8.
- Doumen (Matty).** *Gemeentepolitiek uit het kontaktblad van 1966.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 28-36.
- Guffens (Theo).** *Uit de gemeenteraadsverslagen van Gerdingen.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 22-23.
- Heinen (Thibaut), Vandewyver (Quentin).** *Pourquoi Wavre comme chef-lieu de la «jeune province»?* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 13-18.
- Jourion (Élisabeth), Piens (Aurélie).** *Deux domaines provinciaux pour la plus jeune des provinces.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 53-60.
- Landuyt (Guido).** *Serafin Lambreghts, Thadeus Spaeninckx en de verkiezingen van 1912 in Turnhout.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 2, pp. 21-22.
- Laroy (Peter).** *De gemeenteraadsverkiezingen van 1964 in Lotenhulle.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 4, pp. 53-60.
- Leloup (Lila), Van Drooghenbroeck (Lara).** *Les stéréotypes sur le Brabant wallon au début du 21e siècle.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 29-32.
- Lempereur (Françoise).** *La Convention de l'Unesco pour la sauvegarde du patrimoine culturel immatériel, un outil pour le Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 171-195.
- Lépine (André).** *Les conseils communaux de Cerfontaine (1830-2006).* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, 59 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 127).
- Leter (Thomas), Renotte (Roman).** *Le blason et les logos de la province du Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 19-24.

- Marée (Régis).** *La fusion des communes au Pays des Brûlyls, des Rièzes et des Sarts.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 5 (n° 221), pp. 351-373.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 3).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 1, pp. 6068-6077.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 4).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 2, pp. 6094-6098.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 5).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 3, pp. 6120-6128.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 6).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 4, pp. 6146-6151.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 7).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 5, pp. 6172-6176.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 8).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 6, pp. 6198-6206.
- Reynaert (Herwig).** *Naar springlevende lokale besturen?* Brugge, Vanden Broele, 2016, 211 p. (Lokale en provinciale politiek 11).
- Samyn (Rik), Catteuw (Karl).** *Een terugblik in perspectief : 20 jaar Gebiedsgerichte Werking in West-Vlaanderen.* Sint-Andries, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 2016, 95 p. [Provinciale werking].
- Smet (Fred).** *De naoorlogse politiek in Verrebroek (1) : Kleurloze formaties wedijveren kwart eeuw. Deel 1 : Een woelige periode tijdens Wereldoorlog II.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 4, pp. 216-241.
- Tordoir (Joseph).** *Les racines de la fusion des communes du 1er janvier 1977.* In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers.* Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 157-164.
- Van Leemputten (Guido).** *Gemeenteraadsbesluiten van vroeger (2).* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 153, pp. 55-56.
- Van Roy (Wim).** *Na bijna tien jaar gemeentedecreet : Formele burgerparticipatie op de rooster.* Terzake, 2016, 3, pp. 47-49.
- Verhulst (Marc).** *De intergemeentelijke samenwerking in Vlaanderen.* Brugge, Vanden Broele, 2016, 350 p. (Lokaal management beleid 7).
- Vermeiren (Lucien).** *220 ans depuis la création de nos «municipalités»! Chronologie des mandataires qui furent à la tête de la commune de Jette.* Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comté de Jette et de la Région. Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2016, 43, pp. 47-52.

2. La vie politique intérieure – Het binnenlandse politieke leven

a. Les événements politiques – De politieke gebeurtenissen

- Crum (Ben).** *De kwetsbaarheid van de democratie : Collectief zelfbestuur in een tijdperk van internationalisering.* Res publica, 58, 2016, 2, pp. 217-230.
- De Maesschalck (Edward).** *Karl Marx à Bruxelles.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 56-67 (Regards sur la ville).
- Desolre (Guy).** *Lénine à Bruxelles : La victoire des bolcheviques.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 164-167 (Regards sur la ville).
- Devos (Carl).** *De failed state? 2016 volgens Carl Devos.* Kalmthout, Van Halewyck, 2016, 175 p.

- Gerard (Emmanuel).** *The Murder of Julien Lahaut (1950) and the Anti-Communist Campaign in Belgium.* In : **Christiaens (Kim), Gerits (Frank), Goddeeris (Idesbald), Scott-Smith (Giles) (eds.).** *The Low Countries and the United States during the Cold War.* Dutch Crossing, 40, 2016, 1, pp. 54-67 [https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1129193].
- Gillen (Jacques).** *L'Expérience : Une colonie anarchiste (1905-1908).* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 168-173 (Regards sur la ville).
- Houssiau (Jean).** *Quand la police fait des fiches sur les révolutionnaires : Les Archives de la Ville de Bruxelles.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 192-201 (Regards sur la ville).
- Keunings (Luc).** *Bruxelles en ébullition! Les troubles de 1902 pour le suffrage universel.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 146-161 (Regards sur la ville).
- Khooinian (Mazyar).** *Les communistes turcs à Bruxelles : Après le coup d'état militaire du 12 mars 1971.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 234-241 (Regards sur la ville).
- Morelli (Anne).** *Tirer sur le prince héritier d'Italie : A la Colonne du Congrès.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 202-203 (Regards sur la ville).
- Pagès I Blanch (Pelai).** *Le séjour des anarchistes espagnols Ascaso et Durruti à Bruxelles.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 204-215 (Regards sur la ville).
- Romainville (Céline), Verdussen (Marc).** *Belgique.* In : **Derosier (Jean-Philippe) (dir.).** *L'opposition politique : 1er Forum, 19 et 20 juin 2015 : Forum international sur la constitution et les institutions politiques, 1., 2015, Rouen.* Paris, LexisNecis, 2016, pp. 63-106 (Les Cahiers du ForeInCIP).
- b. Les élections, les électeurs, les élus – Verkiezingen, kiezers, verkozenen
- Blaise (Pierre).** *Le vote des belges de l'étranger.* Bruxelles, CRISP, 2016, 61 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2310).
- Bosmans (Angélique), Vandebriel (Willy).** *Kieslijsten 1903 (vervolg).* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 1, pp. 19-23.
- Bosmans (Angélique), Vandebriel (Willy).** *Kieslijsten 1903.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 2, pp. 39-44.
- De Jong (Wim).** *Een 'photografie der natie' : De stemplicht en de politiek van electorale hervorming in Nederland en België, 1892-2014.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 3/4, pp. 108-134.
- Deprez (Remi).** *Een humoristische anekdote uit de gemeentelijke kiescampagne van 1932.* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 38, 2016, 2, pp. 42-45.
- Jacobs (Dirk), Teney (Céline), Rea (Andrea), Delwit (Pascal).** *Is it really ethnic voting? Ethnic minorities in local elections in Brussels.* In : **Bilodeau (Antoine), Bird (Karen) (eds.).** *Just Ordinary Citizens? Towards a Comparative Portrait of the Political Immigrant.* Toronto, Buffalo, London, University of Toronto Press, 2016, pp. 46-62.
- Jacquet (Vincent), Reuchamps (Min).** *Les «methodologues» de la démocratie délibérative. Entre activisme citoyen et recherche scientifique au sein du G1000 et du G100.* Participations, 3, 2016, 16, pp. 45-65.

- Lesschaeve (Christophe).** *Naar een voorwaardelijk model van ongelijkheid in vertegenwoordiging : Een onderzoek naar het moderatie-effect van beleidsdomeinen op ongelijkheid in beleidscongruentie.* Res publica, 58, 2016, 1, pp. 59-80.
- Ludwig (Johannes).** *Führt eine Wahlpflicht zu einem erhöhten politischen Interesse und Engagement? Ein Vergleich der Länder Belgien und Luxemburg mit Deutschland und den Niederlanden.* München, GRIN Verlag, 2016, 19 p.
- Rousman (Corentin).** *'Je n'ai qu'à me féliciter de ma troupe et de sa discipline' : La lutte pour le suffrage universel, aperçu d'un évènement à travers les rapports de la garde civique de la Ville de Mons lors de la manifestation du 17 avril 1893.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 475-510 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Schamp (Tom), Devos (Carl).** *Verkiezingen en kiessystemen.* In : **Devos (Carl) (ed.).** *Een plattegrond van de macht : Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 537-595 [4de ed.]
- Schorochoff (André).** *Les Belges trahis par leurs élus.* [Bruxelles], Cerp, Cercle d'Etude et de Réflexion Politique, 2016, 135 p.
- Stiers (Dieter).** *Het effect van politieke sofisticatie op de (intentie tot) opkomst bij eerste- en tweederangsverkiezingen in België en Nederland.* Res publica, 58, 2016, 1, pp. 5-36.
- Stiers (Dieter), Hooghe (Marc).** *De invloed van verkiezingen op politiek vertrouwen : Een analyse van een verkiezingspanel in België, 2009-2014.* Res publica, 58, 2016, 3, pp. 293-316.
- Swyngedouw (Marc), Gaasendam (Chris), Abts (Koen), Meuleman (Bart).** *Verschillen en complementariteit tussen groene en rode kiezers.* Sampol, 23, 2016, 7, pp. 12-18.
- Van Rossem (Ronan), Roose (Henk).** *Verliezers zijn ook kiezers. Gloablisering en politiek ongenoegen in Vlaanderen.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 125-142.
- Vermeersch (Wim).** *Hoe kijken millennials naar politiek?* Sampol, 23, 2016, 7, pp. 96-104.
- Willocq (Simon), Kelbel (Camille).** *Un électeur, plusieurs partis? Affinités partisans multiples et vote fractionné.* Bruxelles, CRISP, 2016, 78 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2324-2325).

1. Les partis – De partijen

- Art (Jan).** *De 'Affaire Renard' : Reacties in de Belgische liberale opinie op het (anti-) modernisme : de casus Gent.* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 189-208.
- Beyens (Stefanie).** *The life and death of new political parties in the Low Countries.* West-European politics, 39, 2016, 2, pp. 257-277.
- Bouteca (Nicolas), Devos (Carl).** *Party Policy Change : Exploring the Limits of Ideological Flexibility in Belgium.* Acta Politica, 51, 2016, 3, pp. 298-327 [DOI : 10.1057/ap.2015.16].
- Calle (Frank).** *125 jaar socialisme in onze gemeente, een inleiding.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 97-113.
- Coudenys (Wim).** *"Fictional, but Truthful." Nicolas Belina-Podgaetsky, a Soviet Journalist at the Service of Catholic Anti-Communism in Belgium.* Revue d'Histoire ecclésiastique. Louvain Journal of Church History, 111, 2016, 1-2, pp. 148-180 [https://doi.org/10.1484/J.RHE.5.110726].

- Dandois (Bernard).** *Des socialistes utopistes à Bruxelles avant 1848.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 42-53 (Regards sur la ville).
- De Batselier (Norbert).** *Iedereen bleef kijken vanuit het eigen hokje.* Sampol, 23, 2016, 7, pp. 4-11.
- Delwit (Pascal).** *Le développement d'une sensibilité libérale dans les provinces unies méridionales.* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 21-30 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Etapas et actualité du libéralisme politique en Belgique.* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 17-20 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Feu le libéralisme unitaire.* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 49-54 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Introduction : 170 ans de libéralisme politique en Belgique.* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 7-16 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *La naissance du parti de la liberté et du progrès.* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 45-48 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Une nouvelle configuration pour les libéraux.* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 55-68 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, 261 p. (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Un parti libéral modeste en passe de devenir pivot (1894-1961).* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 31-44 (Science politique).
- Desama (Claude).** *Quand la gauche s'éveillera, le monde changera...* Liège, Province de Liège, 2016, 152 p.
- Gotovitch (José).** *Le Bruxelles des communistes.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 178-191 (Regards sur la ville).
- Hupkens (Simon).** *La LRT/RAL (1971-1984), les trotskystes belges à la recherche d'une homogénéité politique.* Analyse de l'IHOES, 2016, 165 (27 décembre 2016), pp. 1-9 [En ligne] [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse165.pdf].
- Michaux (Marianne).** *Les libéraux belges dans l'opposition (1870-1878). Crise d'un parti politique et sous-champ littéraire (1870-1878).* CONTEXTES, 2015, 16, s.p. (Crises politiques et champs littéraires) [URL: <http://journals.openedition.org/contextes/6113>; DOI: <https://doi.org/10.4000/contextes.6113>].
- Morelli (Anne).** *Les Maisons du Peuple à Bruxelles.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 174-177 (Regards sur la ville).
- Nys (Laura), Lefranc (Lith).** *Het spektakel van het socialisme : Naar een sociale en architecturale biografie van Europese volkshuizen.* Stads geschiedenis, 11, 2016, 1, pp. 49-60.
- Paulis (Emilien), Van Haute (Emilie).** *Composition et profil sociologique du parti.* In : **Delwit (Pascal).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 89-110 (Science politique).
- Pittoors (Gilles), Wolfs (Wouter), Van Hecke (Steven), Bursens (Peter).** *Europa in Vlaanderen : Een verkennende analyse van de impact van Europese integratie op*

- Vlaamse politieke partijen*. Res publica, 58, 2016, 4, pp. 423-443.
- Sierens (Vivien), Van Haute (Emilie)**. *Structure du MR*. In : **Delwit (Pascal)**. *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, pp. 69-88 (Science politique).
- S.n.** *Burgerpak en blauwe kiel : Het liberalisme, sociaal onverschillig?* LA Magazine (Liberaal Archief), 2016, 1, pp. 14-15.
- Stouthuysen (Patrick)**. *Vrijheid voorop : Een kennismaking met het liberalisme*. Gent, Liberaal Archief, 2016, 173 p.
- Thomas (Adrian)**. «*Une telle indifférence*» : *La présence communiste dans les entreprises belges de l'après-guerre (1945-1948)*. Analyse de l'IHOES, 2016, 155 (7 avril 2016), pp. 1-8 [En ligne] [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse155.pdf].
- Van den Abeele (Éric), Delwit (Pascal) (préfacier), Baygert (Nicolas) (postfacier)**. *Les combats socialistes dans l'imagerie populaire (1885-1940)*. Waterloo, Bruxelles, Liège, Luc Pire, 2016, 159 p.
- Van Geyt (Louis), Lemaître (Jean), Moureaux (Philippe) (préfacier)**. *Louis Van Geyt – La passion du trait d'union : Regards croisés sur le Parti communiste de Belgique (1945-1985)*. Arquennes, Memogrames; Bruxelles, Centre des archives communistes en Belgique, 2016, 414 p.
- Voerman (Gerrit), Wauters (Bram), Van der Kolk (Jeroen), Brandenburg (Martijn)**. *De rekruteringsfunctie van partijen in gevaar?* Res publica, 58, 2016, 2, pp. 231-243.
- Wauters (Bram), de Vet (Benjamin), Devroe (Robin), Devos (Carl), Bouteca (Nicolas)**. *20 jaar na Het Sienjaar : Partijleden en link(s)e samenwerking*. Samenleving en Politiek, 23, 2016, 7, pp. 19-24.
- Wauters (Bram), De Vet (Benjamin), Devroe (Robin), Devos (Carl), Bouteca (Nicolas)**. *Partijleden en link(s)e samenwerking*. Sampol, 23, 2016, 7, pp. 19-24 [Contenu : / Inhoud : Links (ideologie), Vlaanderen].
- Wauters (Bram), Bouteca (Nicolas)**. *Van Volksunie (VU) naar Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA) : Een analyse van de ideologische opvattingen van hun partijleden*. Res publica, 58, 2016, 3, pp. 317-337.
- Wolfs (Wouter), Smulders (Jef)**. *Le financement des familles politiques européennes (2001-2015)*. Bruxelles, CRISP, 2016, 42 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2322).

2. Le personnel politique – Het politieke personeel

- Andries (Marc)**. *Jef Van Extergem : Als rook over de bergen*. Antwerpen, Ludion, [2016], 382 p.
- Annaert (Philippe)**. *Charles-Ferdinand Nothomb, itinéraire politique d'un homme d'État : De la jeunesse luxembourgeoise et brabançonne à la sphère européenne et internationale*. Revue d'histoire du Brabant Wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 2, pp. 196-211.
- Baetens (Jacqueline), Bellens (Jeanine)**. *Gustaaf Paelinck negentig!* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 4, pp. 185-193.
- Bernardo y Garcia (Luis Angel)**. *Inventaire des archives des cabinets des ministres du Ravitaillement (Léon Delsinne, Edgar Lalmand, Georges Moens de Fernig) et secrétariat général du département (Georges Mathieu) : 1940-1950 (principalement 1944-1948)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, [s.p.] (Inventarissen Algemeen Rijksarchief 604).
- Declerck (Sylvère)**. *Een burgemeester-kunstenaar en het verdriet van Blankenberge*. Kortrijk, Uitgeverij Groeninghe, 2016, 272 p. [Herdruk en een aanvulling op het eerste boek 'Een kunstenaar in de politiek' (2006)].
- Delforge (Paul)**. *Dans le sillage de Jules Destrée, trois «Carolos» pionniers de l'affirmation politique de la Wallonie : Émile Buisset, Arille Carlier, Élie Baussart*. In :

- Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 111-132 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Deprez (Paul).** *Heestert-Zwevegem 1970-2006 : Terugblik [Paul Deprez, ereburgemeester en eresenator].* Heestert, Zwevegem, Paul Deprez, 2016, 213 p.
- D'Hondt (Paula), Leman (Johan) (samensteller).** *Moed en mededogen : Mijmeringen van Paula D'Hondt.* Antwerpen, Vrijdag, 2016, 143 p.
- Di Benedetto (Lucas), Yangandi (Phileas).** *Gilles Mahieu, nouveau gouverneur du Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 25-28.
- Flooren (François).** *Herman Rollier 1934-2016 : Dierenarts - Ereburchemeester van Stekene.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, pp. 87-89.
- Galant (Jacqueline), Roisin (Nicolas) (collaborateur).** *«Galant, je vous dis merde!». Waterloo, Bruxelles, Liège, Luc Pire, 2016, 128 p.*
- Hellinck (Bart).** *Karel Van Miert : Strijder voor Europa. Een politieke biografie.* Antwerpen, Manteau, 2016, 495 p.
- Janssens (Gustaaf).** *Pholien, Joseph Clovis Camille, jurist, advocaat, gemeenteraadslid, senator, Eerste Minister, Minister van Justitie, Minister van Staat.* In : **S.n.** *Nationaal biografisch woordenboek.* Brussel, Koninklijke Vlaamse Academie van België, 2016, pp. 893-915 (Nationaal biografisch woordenboek 22).
- Janssens (Gustaaf).** *Pholien, Joseph Clovis Camille, avocat, sénateur, premier ministre, ministre de la Justice, ministre d'État, né à Liège le 28 décembre 1884, décédé à Bruxelles le 4 janvier 1968.* In : **S.n.** *Nouvelle biographie nationale.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 270-274 (Nouvelle biographie nationale 13).
- Kohlbacher (Jan).** *Eisdens Profiel : Antoon Ramakers 30 jaar burgemeester.* Eisdens. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisdens, 33, 2016, 4, pp. 19-30.
- Lépine (André).** *Firmin Renaux (1861-1939), de Cerfontaine, militant socialiste et polémiste.* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, 36 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 174).
- Loriaux (Florence).** *Portrait d'un Master of Work : Jean Caeluwaert (1846-1918).* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 277-290 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Matheve (Niels).** *Hymans, Paul.* In : **[S.n.]** *Nationaal Biografisch Woordenboek.* Brussel, Koninklijke Academiën van België, 2016, pp. 527-564.
- Matheve (Niels).** *Jaspar, Henri.* In : **[S.n.]** *Nationaal Biografisch Woordenboek.* Brussel, Koninklijke Academiën van België, 2016, pp. 579-604.
- Moins (Jacques), Moins (Philippe) (introduction), Gotovitch (José) (préface).** *Un itinéraire engagé 1929-2011.* Bruxelles, Éditions du CARCoB, 2016, IX-230 p.
- Nevelsteen (Karel), Vos (Paul).** *Mols politicus verandert Geel : Draaischijf Charles de Broqueville.* Molsse Tijdingen, 2016, 24, pp. 14-29.
- Paret (Martine), Rousseau (Elise), Wynants (Paul).** *Le profil des parlementaires francophones en 2015.* Bruxelles, CRISP, 2016, 53 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2303).
- Premereur (André).** *Charles-Philippe Ceuterick : Burgemeester te Sint-Martens-Lierde 1865-1890.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige

- Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 2, pp. 36-38.
- Puissant (Jean).** *Portraits croisés : Jules Destrée - Michel Levie et le renouvellement du personnel politique à Charleroi au tournant des XIXe et XXe siècles.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 99-110 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Savels (Maarten).** *Het archief van Ludo Dierickx, Europees Federalist en Groene Denker.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 1, pp. 52-55.
- Sedeyn (Guido).** *Jean-Ambroise de Puydt (1758-1836) : Van Poperingse arts tot provinciegouverneur van Henegouwen.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 2, pp. 17-29.
- Sedeyn (Guido).** *Jean-Ambroise de Puydt (1758-1836) : Van Poperingse arts tot provinciegouverneur van Henegouwen.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 32, 2016, 1, pp. 85-100.
- Smets (Paul-F.), Quaghebeur (Marc) (préface).** *Paul Hymans : Un intellectuel en politique : La plume et voix.* Bruxelles, Racine, 2016, 281 p.
- Vander Elst (Jan).** *Dokter en volksvertegenwoordiger Richard Van Leemputten werd 100 jaar geleden in Werchter geboren.* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 2, pp. 203-213.
- Van Ginderen (Roger), Van den Broek (Guy).** *Sooi Noldus 1897-1980.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 164-177.
- Vermoesen (Ben).** *Jozef Feliciaan Van Brempt : Vijf maanden burgemeester van Meldert (1910).* De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 450-455.

c. L'opinion publique – De publieke opinie

- Wasinski (Christophe).** *Discours sécuritaires et «alternatives diaboliques».* Analyse de l'IHOES, 2016, 154 (15 mars 2016), s.p. [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse154.pdf].

d. Les organisations patronales, agricoles et des classes moyennes – De patronale, landbouw- en middenstandsorganisaties

- Bisschop (Chantal).** *Meer dan boer alleen : Van boerengilde naar landelijke Gilde in Vivenkapelle, 1919-1990.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 3, pp. 71-86.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Oscar Finoulst en Albert Maes mee met de Boerenbond naar Rome en Assisi (25.4/5.5.1927).* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 202/1, pp. 5-9.
- Fransen (Liesbeth).** *Landelijke Gilde 125 jaar.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 2, pp. 74-78.
- Huyghe (Serge).** *Geëngageerd ondernemen sinds 1925 : de (voor)geschiedenis van ETION.* Leuven, Davidsfonds, 2016, 149 p.
- Persoon (Willem).** *De Drietand - Symbool van een protestgeneratie : Het Algemeen Boerensyndicaat.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 2, pp. 37-40.

- Timmermans (Djamila).** *De BJB voor meisjes in de jaren 1930.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, pp. 216-227.
- e. Les organisations et les mouvements sociaux – Verenigingen en bewegingen van loonafhankelijken
- Bolle (Francine).** *Les lieux phares de l'action syndicale contestatrice pendant l'entre-deux-guerres.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 216-227 (Regards sur la ville).
- Chatelain (Françoise).** *Un épisode emblématique des conflits sociaux sous l'angle de la littérature : L'incendie du château Baudoux en 1886.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 317-330 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Coenen (Marie-Thérèse).** *La grève des femmes de la FN en 1966 : Une première en Europe.* Bruxelles, CARHOP, 2016, 146 p. (Les carnets du CARHOP 11).
- Dejemeppe (Muriel), Van der Linden (Bruno).** «*Le chômage au plus bas depuis 1992*» : *Remettons les pendules à l'heure.* Regards économiques, 2016, 123, pp. 1-5.
- Deschoemacker (Anja).** *De nationale kwestie in België : Een antwoord van de arbeidersbeweging is nodig.* Sint-Jans-Molenbeek, Marxisme.be, 2016, 297 p.
- Dohet (Julien).** *Le plan d'actions syndical de 2015 à travers la caricature.* Analyse de l'IHOES, 2016, 158 (12 juillet 2016), pp. 1-9 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse158.pdf].
- Dufresne (Anne), Gobin (Corinne).** *Le dialogue social européen ou la déconstruction du droit social et la transformation des relations professionnelles.* In : **Lapointe (Paul-André) (dir.).** *Dialogue social, relations du travail et syndicalisme.* Paris, Hermann, Presses de l'Université Laval, 2016, pp. 23-65.
- Dufresne (Anne), Gobin (Corinne), Maggi-Germain (Nicole).** *De la négociation collective au dialogue social : L'influence de l'Union européenne sur les transformations des relations professionnelles.* In : **Dufresne (Anne), Maggi-Germain (Nicole) (dir.).** *Les relations professionnelles en Europe et en Amérique latine.* Rennes, Presses de l'Université de Rennes, 2014, pp. 71-101.
- Gobin (Corinne), Deroubaix (Jean-Claude).** *Syndicalisme et discours critique sur l'Europe : La montée de la critique contre l'intégration européenne au sein du syndicat socialiste belge wallon des services publics.* In : **Aboussier (Julien), Ramoneda (Toni) (éds.).** *L'Europe en contre-discours.* Besançon, Presses Universitaires de Franche-Comté, 2016, pp. 73-94 (Annales littéraires de l'Université de Franche-Comté 948; Annales littéraires de l'Université de Franche-Comté. Série linguistique, sémiotique et communication 58).
- Gobin (Corinne), Dufresne (Anne).** *Union européenne : Droit commercial contre droit social : Une menace forte sur l'exercice légal de la grève.* In : **Dufresne (Anne), Maggi-Germain (Nicole) (dir.).** *Les relations professionnelles en Europe et en Amérique latine.* Rennes, Presses de l'Université de Rennes, 2014, pp. 55-70.
- Gobin (Corinne).** *Vers l'impossibilité de la grève générale face au droit de l'Union européenne?* In : **Morelli (Anne), Zamora (Daniel) (coord.).** *Grève générale, rêve général : Espoir de transformation sociale.* Paris, L'Harmattan, 2016, pp. 307-320 (Logiques sociales).
- Gracos (Iannis).** *Grèves et conflictualité sociale en 2015.* Bruxelles, CRISP, 2016, 118 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2291-2292).

- Knuts (Stijn), De Ceuninck (Koenraad), Reynaert (Herwig).** *Het volk in beweging. Beweging voor het volk : 125 jaar ACW Gent-Eeklo.* Brugge, Vanden Broele, 2016, 297 p.
- Lapointe (Paul-André) (dir.).** *Dialogue social, relations du travail et syndicalisme.* Paris, Hermann, Presses de l'Université Laval, 2016, 317 p.
- Maréchal (Julien).** *La chanson ouvrière et sociale au Pays de Liège, 1884-1940.* Liège, Province de Liège, 2016, 162 p.
- Marut (Alex).** *De eerste jaren van de Sint-Jozefswerkmansbond in Genk.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 3, pp. 20-30.
- Morancé (Sébastien).** *Le Cercle ouvrier d'Ath, lieu de rassemblement des œuvres catholiques de la ville et des environs.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 211-244 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Morelli (Anne), Zamora (Daniel) (coord.).** *Grève générale, rêve général : espoir de transformation sociale.* Paris, L'Harmattan, 2016, 333 p. (Logiques sociales 94).
- Page (Jean-Pierre), Hoareau (Charles), Cordat (Philippe).** *Camarades, je demande la parole! Rénover le syndicalisme.* Bruxelles, Investig'Action, 2016, 214 p.
- Riyé (Jacques).** *Grèves. Pourquoi? Assurances contre les grèves injustes.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 173, pp. 10-18.
- Swyngedouw (Marc), Abts (Koen), Meuleman (Bart).** *Syndicats et syndicalisme : perceptions et opinions.* Bruxelles, CRISP, 2016, 42 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2298).
- Thomas (Adrien).** *Les frontières de la solidarité : Les syndicats et les immigrés au cœur de l'Europe.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2015, 135 p. (Res Publica).
- Tuytens (Sven), Van Doorslaer (Rudi).** *Israël Piet Akkerman : Van Antwerpse vakbondsleider tot Spanjestrijder (1913-1937).* Antwerpen, De Algemene Centrale ABVV Antwerpen-Waasland, 2016, 173 p.
- Van Hecke (Eveline).** *Is er een (sociaal) leven na de dood? Onderzoek naar het sociaal leven van werknemers van Boelwerf na het faillissement in 1994 te Temse?* Gent, Eigen beheer, 2016, 65 p.
- Vanvelthem (Lionel).** *Autour de la grève des ouvrières de la FN Herstal (1966). Le son et l'écho de la grève.* Analyse de l'IHOES, 2016, 156 (27 avril 2016), pp. 1-10 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse156.pdf].
- Vanvelthem (Lionel).** *Histoire du temps de travail en Belgique – 1ère partie : Le temps de travail en Belgique durant le «long XIXe siècle» (1800-1914).* Analyse de l'IHOES, 2016, 159 (20 octobre 2016), pp. 1-7 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse159.pdf].
- Vanvelthem (Lionel).** *Histoire du temps de travail en Belgique – 2e partie : Le temps de travail en Belgique depuis la fin de la Première Guerre mondiale.* Analyse de l'IHOES, 2016, 160 (20 octobre 2016), pp. 1-9 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse160.pdf].

f. La situation des langues, les organisations et les mouvements flamand et wallon, la régionalisation – Taaltoestanden, de Vlaamse en Waalse beweging en verenigingen, de gewestvorming

Absillis (Kevin), Jaspers (Jürgen). *Reconsidering Purism : The Case of Flanders.* In : **Rutten (Gijsbert), Horner (Kristine) (eds.).** *Metalinguistic perspectives on*

- Germanic languages : European case studies from past to present.* Oxford, Peter Lang, 2016, pp. 105-130 (Historical sociolinguistics 4).
- Aspeslagh (John).** *De activistische beweging in Oostende (1).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 163-193.
- Aspeslagh (John).** *De activistische beweging in Oostende (2).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 257-302.
- Baete (Frank), De Vriendt (Omer).** *Leon Vanhoegaerden, een Vlaamse leeuw in Boekhoute.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 38-49.
- Boemer (Magali).** *Beliefs and Ideas about Second-Language Acquisition in Newspaper Articles of the German-Speaking Community of Belgium (1919-1963).* In : **Rutten (Gijsbert), Horner (Kristine) (eds.).** *Metalinguistic perspectives on Germanic languages : European case studies from past to present.* Oxford, Peter Lang, 2016, pp. 79-104 (Historical sociolinguistics 4).
- Bouhon (Frédéric).** *L'autonomie de la Communauté germanophone et sa représentation au sein des institutions belges.* In : **S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, pp. 21-30 (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Breux (Sandra), Jacquet (Vincent).** *Local politics in Quebec and Wallonia : local political dynamics as seen through the mayoral career.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 104-124 (Routledge series in federal studies 22).
- Burgess (Michael).** *Conclusion : Minority nations in multinational federations.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 181-191 (Routledge series in federal studies 22).
- Caron (Jean-François) (dir.).** *Les conditions de l'unité politique et de la sécession dans les sociétés multinationales : Catalogne, Écosse, Flandre, Québec.* Québec, Presses de l'Université Laval, 2016, xvi-189 p.
- Caron (Jean-François).** *Québécois and Walloon identities: the shift from an ethnic to a civic identity.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 32-46 (Routledge series in federal studies 22).
- Cole (Alistair), de Visscher (Christian).** *Les régions belges face à la crise économique : Une recentralisation à distance pour la Wallonie?* *Revue internationale de politique comparée*, 23, 2016, 3, pp. 301-325.
- Dagnino (Roberto).** *Briciole di Belgio.* *Limes. Rivista italiana di geopolitica* (Roma), 2016, 3, pp. 37-46.
- Declercq (Christophe).** *Belgium and the Semantic Flux of Flemish, French and Flemings.* In : **Walker (Julian), Declercq (Christophe) (eds.).** *Languages and the First World War : Communicating in a transnational war.* Houndmills [etc], Palgrave Macmillan, 2016, pp. 159-174.
- Degrève (Elodie), Tellier (Émile).** *La langue wallonne en Brabant wallon.* *Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société*, 30, 2016, 1, pp. 47-52.
- Delhay (Jean-Pierre).** *Historiographie et émergence de l'identité wallonne à Ath, à Tournai et à Mouscron aux 19e et 20e siècles.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges*

- d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 313-326 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- de Moriamé (Virginie) (dir., réd.), Pagano (Giuseppe) (dir., réd.)**. *Où va la Wallonie? Actes du cycle de conférences UO-UMONS, année académique 2015-2016*. Charleroi, Université ouverte, 2016, 155 p. (Actes).
- Dendooven (Dominiek)**. 'Fake Belgium': *Linguistic Issues in the Diary of Father Achiel Van Walleghem*. In : **Walker (Julian), Declercq (Christophe) (eds.)**. *Languages and the First World War : Communicating in a transnational war*. Houndmills [etc], Palgrave Macmillan, 2016, pp. 43-53.
- De Spiegel (Pierre), Gémis (Philippe), Weysow (Michel)**. *Inventaire des archives de la direction de la Restauration (1896-2001) : de la direction générale de l'Aménagement du Territoire, du Logement et du Patrimoine, division du Patrimoine (MRW/DGATLP), devenue en 2008 : la Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Energie (SPW/DGO 4)*. Namur, Service public de Wallonie, 2016, 144 p. (Archives régionales : inventaires 1. Identité 3).
- De Wever (Bruno), Vrints (Antoon), Verdoodt (Frans-Jos)**. *Les patriotes flamands et la construction de la nation*. Bruxelles, CRISP, 2016, 36 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2316).
- Dodeigne (Jérémy), Reuchamps (Min), Sinardet (Dave)**. *Beyond linguistic and party homogeneity : Determinants of Belgian MP's preferences on fédéralism and state reform*. *Party Politics*, 22, 2016, 4, pp. 427-439 [DOI : <https://doi.org/10.1177/1354068814550429>].
- Dodeigne (Jérémy)**. *Career patterns in multilevel Quebec and Wallonia : towards a substate and federal political class?* In : **Reuchamps (Min) (ed.)**. *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia*. London, New York, Routledge, 2016, pp. 82-103 (Routledge series in federal studies 22).
- Dodeigne (Jérémy), Reuchamps (Min), Sinardet (Dave)**. *Identités, préférences et attitudes des parlementaires envers le fédéralisme belge après la sixième réforme de l'Etat*. Bruxelles, CRISP, 2016, 50 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2278).
- Dominicus (Hans), Pletincx (Peter)**. *De overheveling van de justitiehuisen en het elektronisch toezicht naar de Gemeenschappen : momentum voor een krachtige doorstart van de overheidsreclassering in Vlaanderen*. *Panopticon*, 37, 2016, 5, pp. 401-415.
- Dumay (Xavier)**. *L'autonomie vue d'en bas : Hésitations et tensions en Communauté française de Belgique*. In : **Maulini (Olivier), Progin (Laetitia) (coord.)**. *Des établissements scolaires autonomes? Entre inventivité des acteurs et éclatement du système*. Paris, ESF, 2016, pp. 138-143 (Collection Pédagogies. Outils).
- Dupriez (Vincent), Draelants (Hugues)**. *Entre liberté, régulation et autonomie : Les aléas de la gouvernance éducative en Belgique francophone*. In : **Maulini (Olivier), Progin (Laetitia) (coord.)**. *Des établissements scolaires autonomes? Entre inventivité des acteurs et éclatement du système*. Paris, ESF, 2016, pp. 45-53 (Collection Pédagogies. Outils).
- Fallon (Catherine), Hansoul (François), Piron (Damien)**. *Programme stratégique transversal (PST) et gouvernance locale en Wallonie*. Bruxelles, CRISP, 2016, 50 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2299).
- Fonteyn (Guido), Faniel (Jean) (préfacier)**. *Flandre, Bruxelles, Wallonie : scènes de ménage à trois*. Mons, Cuesmes, Cerisier, 2016, 198 p. (Place publique) [Traduction de *Vlaanderen, Brussel, Wallonië : een ménage à trois*, Berchem, EPO, 2014].

- Fonteyn (Guido).** *Over de taalgrens : van Komen naar Voeren.* 2016, 196 p. [Tweede druk].
- Genin (Vincent), Lanneau (Catherine) (préface).** *La mort du militantisme wallon? Quand le coq rentre au poulailler, 1958-1963 : étude d'après les sources.* Liège, Province de Liège, Musée de la Vie wallonne, 2015, 110 p.
- Gerard (Emmanuel).** *Hoe de vorming van een Vlaams en rechts front mislukte : De geschiedenis van de Concentratie in 1936.* Wetenschappelijke tijdingen, 75, 2016, 4, pp. 338-374.
- Gerard (Emmanuel).** *Tony Herbert (Lokeren 1902 - Kortrijk 1959).* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2016, 119, pp. 279-290.
- Gillessen (Marieke).** *Bilder Belgiens verstehen : politische und kulturelle Zusammenhänge – Gemeinsamkeiten und Unterschiede.* Frankfurt am Main, Peter Lang Edition, 2016, 342 p.
- Govaert (Serge).** *La montée des nationalistes flamands au pouvoir dans les gouvernements fédéraux, 1977-2014.* Bruxelles, CRISP, 2016, 47 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2313).
- Govaert (Serge).** *La participation des nationalistes flamands au pouvoir dans les gouvernements fédéraux, 1977-2016.* Bruxelles, CRISP, 2016, 73 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2314-2315).
- Gyselinck (Sophie).** *Leo Poppe : Een Vlaming op weg naar Argentinië.* Wetenschappelijke tijdingen, 75, 2016, 3, pp. 226-242.
- Hambye (Philippe).** *Language policy in Quebec and Wallonia : Two French-speaking linguistic minorities, two contrasted political strategies.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 145-159 (Routledge series in federal studies 22).
- Istasse (Cédric).** *Les circulaires flamandes relatives à l'emploi des langues en matière administrative.* Bruxelles, CRISP, 2016, 101 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2304-2286-2287).
- Klinkenberg (Lydia).** *Die Identität der Deutschsprachigen Belgier.* In : **S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, pp. 13-20 (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Kramer (Johannes).** *Romanisch und Germanisch in Belgien und Luxemburg.* Hamburg, Buske, 2016, 196 p. (Romanistik in Geschichte und Gegenwart 22).
- Krings (Christian).** *Der Mehrwert der Autonomie am Beispiel der Gemeinden.* In : **S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, pp. 31-36 (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Legrand (Florent).** *Vers un renouvellement du rôle de l'administration au sein des nouveaux instruments de politique industrielle : le cas des pôles de compétitivité en Région wallonne.* Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2016, 28, pp. 121-146 [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1041>].
- Lernout (Guy).** *Een Vlaams incident in de Halse gemeenteraad in 1903.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 7-9.
- Lowies (Jean-Gilles), Schrobiltgen (Marie-Hélène).** *L'accord de coopération culturelle entre la Communauté française et la Communauté flamande.* Bruxelles, CRISP, 2016,

- 58 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2293-2294).
- Maas (Thijs).** *Vlaanderen, bedankt! Een omslachtig eerbetoon aan de Vlaming.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 26-27.
- Mercenier (Heidi), Perrez (Julien), Reuchamps (Min).** *Constructing Quebec and Wallonia : How political parties speak about their region.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 49-81 (Routledge series in federal studies 22).
- Miesen (Alexander).** *Einleitung.* In : **S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, pp. 9-12 (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Miesen (Alexander).** *Schlussworte.* In : **S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, pp. 65-66 (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Millh (Anton).** *Denkend aan Callewaert : Over de pater-dominicaan Juul Callewaert en de Vlaamse beweging.* Wetenschappelijke Tijdingen, 75, 2016, 2, pp. 147-165.
- Millh (Anton).** *De kapucijnen en de Vlaamse beweging : Geschiedkundige bouwstenen en toekomstige onderzoekspistes.* Vox minorum : Informatieblad van de Vlaamse Minderbroeders Kapucijnen, 70, 2016, 1, pp. 18-37.
- Millh (Anton).** *Van het "uur van Vlaanderen" tot de "ramp van Vlaanderen" : De houding van dominicaan Jules Callewaert tegenover de collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 25, 2016, 2, pp. 238-272.
- Monballyu (Jos).** *Frans Van Cauwelaert als advocaat in strafprocessen tegen Vlaamse activisten. Deel 1.* Wetenschappelijke tijdingen, 75, 2016, 3, pp. 197-225.
- Neumann (Luca).** *La Communauté germanophone au sein du Comité des régions de l'Union européenne.* Bruxelles, CRISP, 2016, 58 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2317-2318).
- Niessen (Christoph), Bouhon (Frédéric), Reuchamps (Min).** *Zwischen den Zeiten – die sechste Reform des belgischen Staates aus Perspektive der Deutschsprachigen Gemeinschaft.* Jahrbuch des Föderalismus, 2016, pp. 254-266.
- Paasch (Oliver).** *Die institutionellen Forderungen der Deutschsprachigen Gemeinschaft.* In : **S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, pp. 37-44 (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Paquin (Stéphane), Kravagna (Marine), Reuchamps (Min).** *International relations of minority nations : Quebec and Wallonia compared.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 160-180 (Routledge series in federal studies 22).
- Petit Jean (Maxime).** *Québécois and Walloon public administrations : a tool towards autonomy?* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 127-144 (Routledge series in federal studies 22).
- Quadflieg (Peter M.).** *Die "terra incognita" des belgischen Föderalstaates : Stand der historischen Forschung über die Deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens.* In :

- Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 204-213 (Historische Belgienforschung 1).
- Reuchamps (Min), Meulewaeter (Conrad), Baudewyns (Pierre), De Winter (Lieven).** *Les facteurs d'unité en Belgique : Diables rouges, attitudes politiques et sentiments identitaires.* In : **Caron (Jean-François) (dir.).** *Les conditions de l'unité politique et de la sécession dans les sociétés multinationales : Catalogne, Écosse, Flandre, Québec.* Québec, Presses de l'Université Laval, 2016, pp. 99-126.
- Reuchamps (Min).** *Introduction : Quebec and Wallonia in comparative perspective.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 1-10 (Routledge series in federal studies 22).
- Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, xii-198 p. (Routledge series in federal studies 22).
- Seutin (Bruno), Van Haegendoren (Geert).** *De bevoegdheden van de gewesten.* Brugge, Die Keure, 2016, XVIII-496 p.
- Shelby (Karen).** 'Here is our blood. When are our rights?' *Flemish Graffiti and the Great War.* In : **Walker (Julian), Declercq (Christophe) (eds.).** *Languages and the First World War : Communicating in a transnational war.* Houndmills [etc], Palgrave Macmillan, 2016, pp. 181-198.
- Shelby (Karen).** *A Lion for Flanders : Literature, Propaganda, and Flemish Nationalism.* *Journal of War & Culture Studies*, 9, 2016, 1, pp. 42-59 [<http://dx.doi.org/10.1080/17526272.2015.1106788>].
- Sinardet (Dave), Reuchamps (Min), Dodeigne (Jérémy).** *Belg, Vlaming, Waal, ... Identiteiten van parlementsleden.* *Samenleving en Politiek : Tijdschrift voor een Democratisch Socialisme*, 23, 2016, 1, pp. 4-16.
- Sinardet (Dave), Reuchamps (Min), Dodeigne (Jérémy).** *Een Belgiëbocht? Parlementsleden over de bevoegdheidsverdeling.* *Samenleving en Politiek : Tijdschrift voor een Democratisch Socialisme*, 23, 2016, 2, pp. 74-86.
- S.n.** *De voortschrijdende communautarisering in haar 6de fase.* *Panopticon*, 37, 2016, 4, pp. 249-392 [Themanummer].
- S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, 70 p. (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Stynen (Ludo).** *Van Wambeek tot voorbij Volkskunde : Pol de Mont en de folklore.* *Eigen Schoon en De Brabander.* Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 4, pp. 441-474.
- Thonet (Sébastien), Lecuivre (Elodie), Podgornik (Caroline).** *Les perspectives budgétaires de la Fédération Wallonie-Bruxelles de 2015 à 2025.* Namur, UNamur, 2016, 96 p.
- Turgeon (Luc).** *Critical junctures, feedback effects and constitutional change : A comparison of Quebec/Canada and Wallonia/Belgium.* In : **Reuchamps (Min) (ed.).** *Minority nations in multinational federations : A comparative study of Quebec and Wallonia.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 13-31 (Routledge series in federal studies 22).
- Van de Perre (Godfried).** *Een Siamese tweeling : De Vlaamse Rand en Brussel.* *Ons Erfdeel*, 59, 2016, 1, pp. 12-21.
- Velaers (Jan).** *De lokale besturen.* In : **Seutin (Bruno), Van Haegendoren (Geert).** *De bevoegdheden van de gewesten.* Brugge, Die Keure, 2016, pp. 281-360.

- Verdussen (Marc).** *La dernière réforme du Sénat de Belgique.* Revista Catalana de Dret Public, 2015, 51, pp. 76-84.
- Verdussen (Marc).** *Les paramètres de la fragmentation de l'État belge.* In : **Caron (Jean-François) (dir.).** *Les conditions de l'unité politique et de la sécession dans les sociétés multinationales : Catalogne, Écosse, Flandre, Québec.* Québec, Presses de l'Université Laval, 2016, pp. 77-98.
- Wahl (Jean-Paul).** *Schlussworte.* In : **S.n.** *Welcher Platz für die Deutschsprachige Gemeinschaft im föderalen Belgien? Beiträge zum Kolloquium vom 12. März 2015 im Plenarsaal des Senats in Brüssel.* Eupen, Parlament der deutschsprachigen Gemeinschaft, 2016, pp. 63-64 (Schriftenreihe der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 2).
- Wendt (Sarah).** *Dreisprachigkeit, Kultur, Identität : Wahrnehmung des belgischen Rechts : Die Bedeutung der Dreisprachigkeit Belgiens für die Wahrnehmung des belgischen Rechts.* Saarbrücken, AV Akademikerverlag, 2016, 105 p.
- Witte (Els).** *Le débat sur les institutions culturelles et scientifiques fédérales : Une étude de l'Académie flamande.* Bruxelles, CRISP, 2016, 53 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2284-2285).
- Zimmer (Moritz).** *Belgien. Ein Staat, zwei Völker : Die Entwicklung der Zivilgesellschaft in Flandern am Beispiel des Roten Kreuzes.* München, GRIN Verlag, 2016, 23 p.
- g. Les organisations et les mouvements féministes – De vrouwenbewegingen en -verenigingen
- Berger (Françoise), Kwaschik (Anne).** *De l'actualité d'une histoire des féminismes et de la «condition féminine». Éléments d'introduction.* In : **Berger (Françoise), Kwaschik (Anne) (éds.).** *La "condition féminine" : Feminismus und Frauenbewegung im 19. und 20. Jahrhundert = Féminismes et mouvements de femmes aux XIXe – XXe siècles.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, pp. 9-22 (Schriftenreihe des Deutsch-Französischen Historikerkomitees 12).
- Delahaut (Marie-Anne) (dir., réd.).** *Ensemble pour l'égalité! Prospective, réseaux internationaux et actions concrètes pour l'autonomisation des femmes et l'égalité des genres : Bilan 2007-2015, objectif 2025.* Namur, Charleroi, Mont-sur-Marchienne, Institut Jules Destrée; Namur, Fondation Millenia2025, 2016, 608 p. (Etudes et documents).
- Flour (Els), Kympers (Marie).** *Een Belgisch vrouwenarchief : Archief- en onderzoekscentrum voor vrouwengeschiedenis.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 19, pp. 69-81.
- Flour (Els).** *Gentse Flinken.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 2, pp. 7-8.
- Larson (Sharon).** *A New Model of Feminity : Marguerite Coppin, Decadent Fiction and Belgian Girls' Education.* Dix-neuf : Journal of the Society of Dix-Neuviémistes, 20, 2016, 2, pp. 213-227.
- Loriaux (Stéphanie), Plateau (Nadine) (coord.).** *Françoise Collin : L'héritage fabuleux.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2016, 150 p. (Sextant 33).
- Machiels (Christine).** *Les féminismes et la prostitution 1860-1960.* Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, 329 p.
- Midgley (Clare), Twells (Alison), Carlier (Julie).** *Introduction.* In : **Midgley (Clare), Twells (Alison), Carlier (Julie) (eds.).** *Women in Transnational History : Connecting the Global and the Local.* London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, pp. 1-10 (Women's and Gender History).
- Olsson (Cici).** *La Bruxelloise : Bruxelles en 100 portraits = Brussel in 100 portretten = Brussels in 100 portraits.* Bruxelles, Racine, 2016, 232 p.

- Plateau (Nadine).** *Entre subversion et institutionnalisation : L'agir de Sophia pour intégrer les savoirs féministes dans les universités belges.* Cahiers internationaux de symbolisme, 2016, 143-144-145, s.p.
- Thébaud (Françoise).** *Européennes en guerre. Les effets de la Grande Guerre sur la condition des femmes.* In : **Berger (Françoise), Kwaschik (Anne) (éds.).** *La "condition féminine" : Feminismus und Frauenbewegung im 19. und 20. Jahrhundert = Féminismes et mouvements de femmes aux XIXe – XXe siècles.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, pp. 97-110 (Schriftenreihe des Deutsch-Französischen Historikerkomitees 12).
- Van den Berghe (Jan).** *Vergeten vrouwen : Een tegendraadse kroniek van België.* Kalmthout, Polis, 2016, 463 p.
- Vangansbeke (Julien).** *KAV Drongen 1950-2012.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2016, 35, pp. 159-168.
- Yzermans (Jean-Pierre).** *Exit, het einde van K.A.V./Femma.* De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen [Dilsen-Stokkem], XXXVI, 2016, 4 (nr. 144), pp. 151-159.

h. Les organisations et les mouvements de jeunesse et d'étudiants – De jeugd- en studentenbewegingen en -verenigingen

- Andries (Marcel).** *De scouts van Kampenhout (Deel 4 : 1971-1974).* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 87-99.
- Boes (Jos).** *50 jaar Chiro Holheide : Vervolg.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 209 (januari – februari), pp. 16-21.
- Broché (Anne).** *Histoire des maisons de jeunes en Belgique francophone, 1949-2016.* S.l., Fédération Wallonie-Bruxelles. Direction générale de la culture. Service général de la jeunesse et de l'éducation, 2016, 260 p.
- Chrispeels (Piet).** *Jef Vandenneucker vertelt t.g.v. "30 jaar Chiro Sint-Niklaas" (1983) : Deel 1 : De opstart en de eerste bivakken.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, p. 56.
- Chrispeels (Piet).** *Jef Vandenneucker vertelt t.g.v. "30 jaar Chiro Sint-Niklaas" (1983) : Deel 2 : Chiro is ook cultuur met muziek en toneel!* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, p. 60.
- Colenbier (Eric).** *Hij's de vlag : Vlaggenrituelen in KSA en VKSJ in West-Vlaanderen.* Gullegem, KSA-Noordzeegouw, 2016, 125 p.
- Crokaerts (Yves).** *Historiek van het 233ste Durendael Lier : Kroniek van 100 jaar scouting in Lier : BSB/GGB Boy Scouts en Girl Scouts van België : FOS Federatie voor Open Scouting.* Lier, vzw Durendaelvrienden, 2016, 120 p.
- De Doncker (Jan).** *Op stap met de Chiro : Lang, lang geleden - deel 16.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 30-35.
- Dignef (Leo).** *Gidsen Sint-Rita Beerse.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 171-204.
- Dominicus (Joep), MacNamara (James O.), Imants (Karel).** *De Lommelse blauwvoeters : Een geschiedenis van 100 jaar KSA.* Lommel, Erfgoed Lommel vzw, 2016, 248 p. (Publicaties van de vzw Erfgoed Lommel 27).
- Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, 401 p. (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Minner (Jan).** *KSA-Erondegem : Het begin : 1938-1946.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 2, pp. 42-45.

- Peiren (Luc).** *De linkse jongerenorganisaties in België.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 255-280 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Prins (Aaldert).** *De archieven van protestants-evangelische jeugdbewegingen in België.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 281-312 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Put (Felix).** *Jeugdherberg "Heidegloed" van Koersel.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 4, pp. 43-46.
- Rosart (Françoise).** *Jeunesse catholique francophone. Les archives des mouvements de coordination et des mouvements spécialisés.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 119-174 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Scaillet (Thierry), Vande Loock (Peter), Wittemans (Sophie).** *Boy-Scouts de Belgique – Boy Scouts van België (BSB).* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 231-240 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Scaillet (Thierry).** *Fédération Nationale des Patros (FNP).* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 193-208 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Scaillet (Thierry).** *Fédération des Scouts Catholiques (FSC).* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 209-230 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Scaillet (Thierry), Wittemans (Sophie) (préface).** *Monuments et sépultures scouts en Belgique : Sur les traces du scoutisme à travers nos paysages.* Bruxelles, Centre historique belge du scoutisme, 2016, 72 p. (Cahiers d'Histoire belge du Scoutisme 19).
- Scaillet (Thierry).** *Pierre Ickx, illustrateur scout de l'Entre-deux-guerres.* Cahiers d'histoire belge du scoutisme, 2014, 15, pp. 1-44.
- Schokkaert (Luc).** *Archieven van de Vlaamse katholieke jeugdbewegingen.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 71-104 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).

- Seberechts (Frank).** *De archieven van de Vlaams-nationalistische jeugdbewegingen (ca. 1930-1970).* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 105-118 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- S.n.** “*Korpsgeest en uitbreiding*” : *Het ontstaan van de Heilig Hart-scoutsgroep van Winterslag.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 2, p. 29.
- Stamberger (Yaniv), Desmet (Gertjan).** *Joodse jeugdorganisaties in België.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 281-312 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Tillie (Willy).** *De Congrie van Poperinge [Jeugdhuis].* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 4, pp. 29-31.
- Vander Zanden (Josette), Wittemans (Sophie).** *Girl Guides de Belgique – Girl Guides van België.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 249-254 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Vos (Louis).** *De archieven van de Katholieke Vlaamse Studentenbeweging (ca. 1875-1935).* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 57-70 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Vos (Louis).** *Jeugdbewegingen in België : historische krachtlijnen.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 25-56 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Welter (Françoise), Loriaux (Florence).** *La Jeunesse Ouvrière Chrétienne (JOC), la Jeunesse Ouvrière Chrétienne Féminine (JOCF) et la Jeunesse Ouvrière Chrétienne Internationale (JOCI).* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 175-192 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Wittemans (Sophie).** *Guides catholiques de Belgique – Katholieke Meisjesgidsen van België.* In : **Leyder (Dirk), Simon (Frank), Vos (Louis) (dossier préparé par / dossier voorbereid door).** *Jeu de piste : les archives des mouvements de jeunesse en Belgique = Sporentocht : het archief van de jeugdbewegingen in België.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2016, pp. 241-248 (Archives et Bibliothèques de Belgique = Archief- en Bibliotheekwezen van België, 87, 2016, 1-4).
- Wittemans (Sophie), Scaillet (Thierry) (éditorial = voorwoord).** *Les histoires de «Brownies» ou le statut de la petite fille dans le guidisme de l'entre-deux-guerres.* Bruxelles, Centre historique belge du scoutisme, 2016, 28 p. (Cahiers d'Histoire belge du Scoutisme 20).

Wittemans (Sophie). *Le Tally des Guides Catholiques de Belgique : 1915-2015.* Bruxelles, Guides catholiques de Belgique, 2016, 270 p.

i. Autres mouvements – Andere bewegingen

Beyen (Tineke). *De familie Gevaert, Lima en de Commune van Sint-Martens-Latem als mythische inspiratiebron.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 1, pp. 5-27.

De Meyer (Rudy), Vervliet (Emiel). *50 jaar 11.11.11. : De geschiedenis van een dwarsligger.* Brussel, 11.11.11., 2016, 244 p.

Develtere (Patrick). *Werken aan coalitie van enthousiasten.* Sampol, 23, 2016, 7, pp. 42-47.

Hontelé (Frank). *Veertig jaar Oxfam-wereldwinkel in Essen.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 109-129.

Lépine (Nicolas). *El Belga : Het militair hospitaal van het Internationaal Solidariteitsfonds dat niemand kende (Spanje, 1937-1939).* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 2, pp. 5-31.

Rosvelds (Sandra). *Het middenveld ziet de toekomst rooskleurig in.* Streven, 83, 2016, 9, pp. 784-793.

Tuytens (Sven). *Vrijwilligsters uit België in El Belga, het militair hospitaal van Ontinyent tijdens de Spaanse burgeroorlog.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 2, pp. 32-59.

Vandenbosch (Michel). *De werken van Gaia : 30 jaar op de bres voor dieren en hun rechten.* Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 511 p.

Van Leeckwyck (Robin). *La communication des mouvements sociaux : Alliance D19-20 et Tout autre chose.* Bruxelles, CRISP, 2016, 48 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2323).

Van Overstraeten (Gert). *Van 't Greun Veloske tot Fietsersbond : 25 jaar fietsactivisme in Brussel.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 2, pp. 60-67.

Vrielynck (Sofie). *Het archief van 11.11.11. : De geschiedenis van een dwarsligger.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 4, pp. 56-57.

Zoon (Marielle). *Het Punt vertrouwt zijn archief aan het AMVB toe : [Nederlandstalige Brusselse organisatie voor vrijwilligers].* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 19, pp. 29-31.

3. L'armée – Het leger

Bastin (Eric). *Une justice militaire plus indépendante? Le point de vue des auditeurs militaires belges à travers leur correspondance administrative, 1830-1850.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 127-146 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).

Braet (Johan). *De Loppemse lotingtrommel van 1826 : Militieloting in het arrondissement Brugge.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 37, 2016, 1, pp. 3-[50].

Braet (Johan). *De Loppemse lotingtrommel : Addendum.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 37, 2016, 3, pp. 128-130.

- Bruyneel (Guido).** *Militieloting 1909*. Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, p. 147.
- Coosemans (Thierry).** *B-FAST et l'aide d'urgence à l'étranger*. Bruxelles, CRISP, 2016, 41 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2277).
- Cox (Luc).** *'Eenen goeden dag aan allen': Soldatenbrieven van Karel Peeters uit 1910-1914*. Jaarboek Heemkundige Kring van Malle, 2016, XXXVII, pp. 110-139.
- De Bruyne (Luc).** *"Weest trotsch over deze zending"*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 3-4.
- De Mûelenaere (Nel), Hoegaerts (Josephine) (eds.).** *Country and army in the making : The Belgian military in the long nineteenth century*. Brussel, CegeSoma, 2016, [205 p.] (Special issue : *Journal of Belgian History*, XLVI, 2016, 2).
- De Mûelenaere (Nel).** *De creatie van de Belgische burger-soldaat : Educatie, discipline en emoties (1886-1909)*. In : **De Mûelenaere (Nel), Hoegaerts (Josephine) (eds.).** *Country and army in the making : The Belgian military in the long nineteenth century*. Brussel, CegeSoma, 2016, pp. 128-159 (Special issue : *Journal of Belgian History*, XLVI, 2016, 2).
- De Mûelenaere (Nel).** *Criminele plaatsvervangers en verdorven vrouwen : Een blik op het Belgische kazerneleven (1870-1914) aan de hand van de militaire rechtspraak*. In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (eds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht*. Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 109-126 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Deschepper (Soetkin).** *Een oorlog van dichtbij : Constant Van Parys met de bruine muts (Korea, 1953-1954)*. Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2016, 35, pp. 169-185.
- Dewulf (Marjan), Gysel (André).** *Alphonse Jacques de Dixmude : Historische interpretatie van een omstreden figuur*. Oostkamp, Stichting Kunstboek, 2016, 287 p. (Diksmuidse historische publicaties).
- Dominique (Émile).** *Parcelles de vie : Le service militaire dans les années 1950*. Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 8 (n° 224), pp. 625-631.
- Espel (Grégory).** *La réforme de l'entretien des casernes belges : de l'autorité communale au ministère de la Guerre (1873)*. Annales de l'Est, 2016, n° Extra 1, pp. 273-290 (Numéro spécial : VIIIèmes Universités d'hiver. Changer, rénover, restaurer : la réforme au fil de l'histoire et de l'actualité).
- Filée (André).** *À propos de la reconstruction d'une Auto-Canon-Mitrailleuse = Over de reconstructie van een Kanon-Wagen-Mitrailleur*. Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2016, pp. 113-125.
- Genot (Emile), Gallet (Jean-Pierre), Van Dijck (Nico), Blondel (Guy) (voorwoord).** *Van SAS tot 'Special Forces Group' : 75 jaar Belgische special forces*. Kortrijk, Belgian SAS Vriendenkring, 2016, 400 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Henrard (Dominique), Place (Sandrine) (red.).** *Antarctica : Een Belgische aanwezigheid, gesteund door Defensie sinds 1897! : Op ontdekking in het witte continent*. Brussel, Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis, 2016, 39 p.
- Henrard (Dominique), Place (Sandrine) (red.).** *L'Antarctique : Une présence belge, un projet soutenu depuis 1897 par la Défense! : À la découverte du continent blanc*. Bruxelles, Musée royal de l'Armée et d'histoire militaire, 2016, 39 p.
- Jans (Paul).** *Een soldatenschool in Geel (1911-1914)*. Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2016, 51, pp. 169-205.
- Lambie (Raymond).** *"Herinneringsmedaille 1870-1871" voor Pieter Indestege*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 1, pp. 30-33.

- Lenseclaes (Jan).** *Mijn verplichte legerdienst als soldaat-milicien in Duitsland 1950-1951.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 4, pp. 253-258.
- Lenseclaes (Jan).** *De verplichte legerdienst in België 1900-1993 : Als soldaat milicien in België in 1950.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 2, pp. 113-118.
- Lothaire (Roger).** *L'obusier de 8c7 à tir accéléré (FRC).* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2016, pp. 19-37.
- Maenen (Jean).** *Luitenant-generaal de Krahé, opperbevelhebber van het 3de Legerkorps, was dooppeter van Robert Kints uit Lanaken.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 3, pp. 65-78.
- Maenen (Jean).** *Luitenant-Generaal de Krahé, opperbevelhebber van het 3de legerkorps, dooppeter van Robert Kints uit Lanaken.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 1, pp. 20-26.
- Mattelaer (Alexander).** *Why Belgium needs a special operations command.* Brussels, Egmont – Royal Institute for International Relations, 2016, 10 p. (Egmont Security Policy Brief 70).
- Poelaert (Roger).** *Het levensverhaal van Lucien Persoons : Een voorsmaakje... [Korea-veteraan; veldwachter in Oetingen].* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 26-29.
- S.n.** *Auguste Hamelryck (1844-1902) : Militair in dienst van Leopold II.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, p. 38.
- Spreuwers (Pol).** *Ophovenaar Jean-Pierre Verheyden gesneuveld als parachutist-Koreastrijder.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 2, p. 77.
- Taelman (André).** *De Koninklijke Oud-Soldatenbond Daknam.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 3, pp. 157-167.
- Tixhon (Axel).** *Une garnison en ville au début du XIXème siècle.* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 97-108 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Vandenbroucke (Freddy).** *Politieke en militaire logica : Botsend heeal.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 2 (nr. 110), pp. 7-10.
- Vandendriessche (Joris).** *Ophthalmia Crossing Borders : Belgian Army Doctors between the Military and Civilian Society, 1830-1860.* In : **De Mûelenaere (Nel), Hoegaerts (Josephine) (eds.).** *Country and army in the making : The Belgian military in the long nineteenth century.* Brussel, CegeSoma, 2016, pp. 48-71 (Special issue : *Journal of Belgian History*, XLVI, 2016, 2).
- Verbeke (Roger V.).** *De Belgische onderofficieren voor en in de Eerste Wereldoorlog.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 4 (nr. 110), pp. 61-66.
- Verbeke (Roger V.).** *De Belgische regimentsscholen 1873-1914.* Shrapnel : The Western Front Association België. Driemaandelijks tijdschrift, 28, 2016, 2 (nr. 108), pp. 71-74.
- Vrancken (Ludo).** *De weg naar Schaffen ziet men in de lucht : 100 jaar vliegveld.* Erpe, De Krijger, 2016, 320 p.

- Walschaerts (Jeroen).** *De vergeten oorlog : Zemstse soldaten in Korea.* Zemst, Heemkundige Kring de Semse, 2016, 72 p.
- Wimmershof (Haymo).** *Das Nato-Lager auf der Griesemert – vor 25 Jahren geschlossen : ein vergessenes Kapitel des “Kalten Krieges” im Kreis Olpe.* Olpe in Geschichte und gegenwart (Olpe, Westf.), 24, 2016, pp. 91-98.
- Wuyts (Fons).** *Evocatie van de Commandobunker onder de Kemmelberg tijdens een fictief conflict tussen het Warschaupakt en de NAVO in 1978.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d’uniformologie et d’histoire militaire, 2016, pp. 99-112.

4. La politique étrangère – Buitenlandse politiek

a. Histoire diplomatique – Diplomatieke geschiedenis

- Alloul (Houssine).** *“Please deny these manifestly false reports” : Ottoman diplomats and the press in Belgium (1850-1914).* International Journal of Middle East Studies, 48, 2016, 2, pp. 267-292 [DOI : <https://doi.org/10.1017/S0020743816000040>].
- Auwers (Michael).** *Expansion vs Neutrality : How Belgian diplomats dealt with the ‘Military Question’, 1895-1914.* In : **De Mûelenaere (Nel), Hoegaerts (Josephine) (eds.).** *Country and army in the making : The Belgian military in the long nineteenth century.* Brussel, CegeSoma, 2016, pp. 100-127 (Special issue : *Journal of Belgian History*, XLVI, 2016, 2).
- Auwers (Michael).** *To Become A Diplomat. Elements of a Collective Biography of the Belgian Diplomatic Corps before the First World War.* In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Cathérine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 107-130 (Enjeux internationaux 39).
- Badel (Laurence).** *From One Globalization to the Next Diplomatic Practices and “New International Relations”.* In : **Genin (Vincent), Osmont (Matthieu), Raineau (Thomas) (dir.).** *Réinventer la diplomatie : Sociabilités, réseaux et pratiques diplomatiques en Europe depuis 1919 = Reshaping diplomacy.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, PIE Peter Lang, 2016, pp. 17-38 (Euroclio 96).
- Bechet (Christophe).** *Les perceurs de Sedan : Violation de frontière et réactions belges pendant la guerre de 1870-1871.* In : **De Mûelenaere (Nel), Hoegaerts (Josephine) (eds.).** *Country and army in the making : The Belgian military in the long nineteenth century.* Brussel, CegeSoma, 2016, pp. 72-99 (Special issue : *Journal of Belgian History*, XLVI, 2016, 2).
- Beltran (Alain), Bussière (Éric), Garavini (Giuliano) (dir.).** *L’Europe et la question énergétique: les années 1960-1980.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, Wien, P.I.E.-Peter Lang, 2016, 334 p. (Enjeux internationaux 41).
- Beyens (Henri).** *Une rencontre insolite un soir à La Havane.* Bulletin de l’Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 258, pp. 56-63.
- Bonhomme (Noël).** *Le Groupe des Sept et les deux Europes. «Grandes» et «petites» diplomaties européennes face aux impératifs de la gouvernance globale (années 1970-1980).* In : **Genin (Vincent), Osmont (Matthieu), Raineau (Thomas) (dir.).** *Réinventer la diplomatie : Sociabilités, réseaux et pratiques diplomatiques en Europe depuis 1919 = Reshaping diplomacy.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, PIE Peter Lang, 2016, pp. 189-208 (Euroclio 96).
- Brüll (Christoph).** *Un diplomate allemand en Belgique. Werner von Barga (1898-1975) dans le débat autour de l’Auswärtiges Amt durant le «Troisième Reich» et*

- dans la jeune République fédérale d'Allemagne. In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Cathérine) (dir.)**. *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales*. Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 61-106 (Enjeux internationaux 39).
- Buggenhout (Len)**. *Diplomatieke aanwezigheid van China in Brussel : De gunst van een onderdanige reus*. MO, 2016, lente, pp. 72-73.
- Chevalier (Christophe)**. *La mission de Jean-Baptiste Nothomb à Paris d'août 1866*. Revue d'Histoire Diplomatique, 129, 2015, 1, pp. 5-20.
- Chevalier (Christophe)**. *Un pays sans politique étrangère? Les questions de sécurité nationale en Belgique au 19e siècle*. Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 38, 2016, 2, s.p.
- Chevalier (Christophe)**. *Les réactions en Belgique au traité de Turin de 1860. Enjeux sécuritaires et effervescence patriotique*. Relations Internationales, 2016, 166/2, pp. 9-24 (Nouvelles recherches) [DOI : <https://doi.org/10.3917/ri.166.0009>].
- Christiaens (Kim), Gerits (Frank), Goddeeris (Idesbald), Scott-Smith (Giles)**. *The Benelux and the Cold War : Re-interpreting West-West Relations*. Dutch Crossing, 40, 2016, 1, pp. 1-9 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1129187>].
- Christiaens (Kim), Gerits (Frank), Goddeeris (Idesbald), Scott-Smith (Giles) (eds.)**. *The Low Countries and the United States during the Cold War*. Dutch Crossing, 40, 2016, 1, [s.p.].
- Criekemans (David)**. *Buitenlands beleid in België en Vlaanderen : Een eerste analyse*. Internationale Spectator, 69, 2015, 7 pp. 1-3.
- Criekemans (David)**. *Buitenlands beleid onder de 'Zweedse coalitie'*. Internationale Spectator, 69, 2015, 7, pp. 1-15.
- Criekemans (David)**. *Flanders/Belgium : Identity and national coexistence, and the representation of the interests of the Belgian federation vis-à-vis the European institutions*. Revista internacional de los estudios Vascos : cuadernos, 2016, 12, pp. 44-59.
- Criekemans (David)**. *Paul-Henri Spaak : Grondlegger van het Belgisch engagement in de Verenigde Naties*. In : **Wouters (Jan) (ed.)**. *Verenigde Naties : mensenwerk : 25 markante leiders*. Tielt, LannooCampus, 2015, pp. 152-158.
- Darge (Maxime), Yamamoto (Hioyuki) (ed.)**. *150 years of friendship between Japan & Belgium*. Brussels, Inspiration publishing, 2016, 23 p.
- de Briey (Thierry)**. *Souvenirs de carrière diplomatique de Démètre Ghika (1875-1967) à Bruxelles*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 273, pp. 37-55.
- De Cooman (David)**. *Crown prince Hirohito's visit to Belgium*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.)**. *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 129-145.
- de Kerckhove dit van der Varent (Ferry)**. *Belge et diplomate canadien*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 286, pp. 34-60.
- Delcorps (Vincent)**. *Le secrétaire général du ministère belge des Affaires étrangères : fonction, profil et nomination (1944-2002)*. In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Cathérine) (dir.)**. *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales*. Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 195-212 (Enjeux internationaux 39).
- De Ruyver (Dave)**. *The first treaty between Belgium and Japan (1866)*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.)**. *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 21-112.

- Desplanque (Simon).** *La Belgique, acteur insignifiant du système international?* La Revue Générale, 2016 (juillet-août 2016), 7-8, pp. 34-43.
- Doria (Corinne), Raulot (Gérard) (éds.).** *L'espace public européen en question : Histoire et méthodologie.* Bruxelles, P.I.E. Peter Lang S.A., 2016, 230 p. (Pour une histoire nouvelle de l'Europe 1).
- Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine).** *Introduction.* In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 9-13 (Enjeux internationaux 39).
- Dumoulin (Michel).** *Mémoires, souvenirs et autres écrits de diplomates belges du XIXe au XXIe siècle. Essai de typologie d'une psycho-géographie du monde.* In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 29-60 (Enjeux internationaux 39).
- Dumoulin (Michel).** *Paul Hymans, de la guerre au crépuscule de l'Europe de Versailles.* In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 155-176 (Enjeux internationaux 39).
- Fernandez Soriano (Victor).** *Le Mouvement européen contre la dictature franquiste (1962). Une diplomatie européenne parallèle?* In : **Genin (Vincent), Osmont (Matthieu), Raineau (Thomas) (dir.).** *Réinventer la diplomatie : Sociabilités, réseaux et pratiques diplomatiques en Europe depuis 1919 = Reshaping diplomacy.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, PIE Peter Lang, 2016, pp. 121-136 (Euroclio 96).
- Frennet-De Keyser (Anne).** *Les opposants marocains au régime dictatorial du roi Hassan II (1961-1999).* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 228-233 (Regards sur la ville).
- Friedman (Alexander).** *Hercule Poirot, "Rote Teufel" und die "zionistische Lobby". Belgien-Bilder in der Sowjetunion nach 1945.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica - terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 224-233 (Historische Belgienforschung 1).
- Genin (Vincent).** *Recrutement et réseaux des représentants diplomatiques belges auprès du royaume d'Italie (1861-1911).* In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 131-154 (Enjeux internationaux 39).
- Gerits (Frank).** *'Défendre l'oeuvre que nous réalisons en Afrique' : Belgian Public Diplomacy and the Global Cold War (1945-1966).* In : **Christiaens (Kim), Gerits (Frank), Goddeeris (Idesbald), Scott-Smith (Giles) (eds.).** *The Low Countries and the United States during the Cold War.* Dutch Crossing, 40, 2016, 1, pp. 68-80 [<https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1129194>].
- Godard (Simon).** *Le Conseil d'aide économique mutuelle (CAEM) et la construction d'une diplomatie économique parallèle dans l'Europe socialiste (1962-1989).* In : **Genin (Vincent), Osmont (Matthieu), Raineau (Thomas) (dir.).** *Réinventer la diplomatie : Sociabilités, réseaux et pratiques diplomatiques en Europe depuis 1919 = Reshaping diplomacy.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, PIE Peter Lang, 2016, pp. 171-188 (Euroclio 96).
- Goddeeris (Idesbald).** *Ambassade ou nid d'espions? Les diplomates polonais en Belgique pendant la guerre froide.* In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 213-228 (Enjeux internationaux 39).

- Grossmann (Sonja).** *Une autre diplomatie entre Est et Ouest. Les associations d'amitié avec l'URSS en Europe occidentale pendant la Guerre froide.* In : **Genin (Vincent), Osmont (Matthieu), Raineau (Thomas) (dir.).** *Réinventer la diplomatie : Sociabilités, réseaux et pratiques diplomatiques en Europe depuis 1919 = Reshaping diplomacy.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, PIE Peter Lang, 2016, pp. 105-120 (Euroclio 96).
- Hoeren (Thomas).** *Bringt Bücher nach Brüssel – Überlegungen zur Informationskultur bei den Europäischen Institutionen.* Neue Juristische Wochenschrift, 53, 2000, 42, pp. 3112-3113.
- Jannesson (Stanislas).** *Les biographies de diplomates : questions méthodologiques et enjeux scientifiques.* In : **Dumoulin (Michel), Lanneau (Catherine) (dir.).** *La biographie individuelle et collective dans le champ des relations internationales.* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang, 2016, pp. 15-28 (Enjeux internationaux 39).
- Kottos (Laura).** *Europe between imperial decline and quest for integration : Pro-European groups and the French, Belgian and British empires (1947-1957).* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, Wien, P.I.E. – Peter Lang, 2016, 232 p. (Euroclio 97).
- Kurosawa (Fumitaka).** *Japanese perceptions of Belgium in the Meiji and taisho periods.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tiel, Lannoo, 2016, pp. 187-214.
- Lanneau (Catherine).** *L'image du général de Gaulle en Belgique sous la IVe République.* Grandeur : Revue Trimestrielle du Cercle d'Études Charles de Gaulle, 2016, 142 (supplément), pp. 15-26.
- Leenders (Gertjan).** *Bolwerk van de oude adel? Een kwantitatieve benadering van de adellijke vertegenwoordiging in het Belgische diplomatieke korps (1840-1940).* BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 2, pp. 52-76.
- Mantels (Ruben).** *Moresnet : Une histoire de frontières.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 77-78.
- Nikiforov (Konstantin Vladimirovic), Kalasnikova (Natalja Jurevna).** *Mezdu Moskvoy i Brjusselem [Between Moscow and Brussels].* Moskva, Institut slavyanovedenija RAN, 2016, 350 p.
- Orbie (Jan), Bossuyt (Fabienne), Delputte (Sarah), De Ville (Ferdinand).** *Van moreel voorbeeld naar bedreigde wereldmacht : De paradoxen van het Europese externe beleid in een globaliserende wereld.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 91-108.
- Reinfeldt (Alexander).** *Belgian Foreign Policy and the Cold War : The Impact of European Political Co-operation in the 1970s.* In : **Christiaens (Kim), Gerits (Frank), Goddeeris (Idesbald), Scott-Smith (Giles) (eds.).** *The Low Countries and the United States during the Cold War.* Dutch Crossing, 40, 2016, 1, pp. 81-92 [<https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1129196>].
- Reinfeldt (Alexander).** *Belgien und Europa. Zur Rolle belgischer außenpolitischer Akteure der Europäischen Politischen Zusammenarbeit (EPZ), 1970 bis 1981.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica - terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 214-223 (Historische Belgienforschung 1).
- Schambeck (Herbert).** *Von Bologna über Brüssel nach Lissabon : Der Weg des Rechts in dem sich integrierenden Europa.* Berlin, Duncker & Humblot, 2016, 40 p. (Wissenschaftliche Abhandlungen und Reden zur Philosophie, Politik und Geistesgeschichte 84) [DOI : 10.3790/978-3-428-54979-5].
- Shibai (Keiji), Vanoverbeke (Dimitri).** *Leuven Central Prison : A Model for the Modern Penal System in Meiji Japan.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David)**

- (assistant ed.). *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 149-158.
- Tatham (Michael)**. *With, without, or against the state? How European regions play the Brussels game*. Oxford, Oxford University Press, 2016, xvii-314 p. (Transformations in governance).
- Van de Voorde (Willem)**. *Diplomatie in 2016 : meer dan ooit gevraagd*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 286, pp. 9-33.
- Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.)**. *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, 400 p.
- Vanoverbeke (Dimitri)**. *Japan and the Belgian Constitution : The influence of a new small nation state on Meiji Japan*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.)**. *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 159-172.
- van Tuyll van Serooskerken (Hubert)**. *Small Countries in a Big Power World : The Belgian-Dutch Conflict at Versailles, 1919*. Leiden, Brill, 2016, 268 p.
- Van Wijk (Evert)**. *Valse vrienden : Waarom Belgen en Nederlanders elkaar wel verstaan, maar niet begrijpen...* Schiedam, Uitgeverij Scriptum, 2016, 158 p. [Tweede druk].
- Yabuta (Yutaka)**. *A true account of a journey of observation through the United States of America and Europe and an account of the state of Belgium : Resonances of the small nation concept*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.)**. *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 113-128.
- Zaccaria (Benedetto)**. *The European Commission as a Cold War player. The Case of EEC-Yugoslav relations during the 1960s and 1970s*. In : **Genin (Vincent), Osmont (Matthieu), Raineau (Thomas) (dir.)**. *Réinventer la diplomatie : Sociabilités, réseaux et pratiques diplomatiques en Europe depuis 1919 = Reshaping diplomacy*. Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, PIE Peter Lang, 2016, pp. 155-170 (Euroclio 96).
- b. Les explorations, l'expansion coloniale, le Congo et Ruanda-Burundi – De ontdekkingen, de koloniale geschiedenis, Kongo en Ruanda-Burundi⁽⁷⁾
- du Bus de Warnaffe (Baudouin)**. *Léonard du Bus de Gisegnies. Par-delà les mers et les frontières*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 274, pp. 27-31.
- Jan (Guillaume)**. *Le baobab de Stanley*. Paris, Le livre de poche, 2016, 242 p.
- Leduc-Grimaldi (Mathilde)**. *New Light on the Writing of H.M. Stanley's 'The Congo and the Founding of its Free State' (1885)*. English Studies in Africa, 59, 2016, 1, pp. 76-84 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [URL : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173280>].
- Murray (Brian)**. *Building Congo, Writing Empire : The Literary Labours of Henry Morton Stanley*. English Studies in Africa, 59, 2016, 1, pp. 6-17 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [URL : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173271>].
- Schwarz (Angela)**. *"The virtue of a good whip". Henry Morton Stanley und die Unterwerfung des 'dunklen Kontinents'*. In : **Fenske (Uta), Schuhen (Gregor) (Hrsg.)**. *Geschichte(n) von Macht und Ohnmacht. Narrative von Männlichkeit und Gewalt*. Bielefeld, Transcript-Verlag, 2016, pp. 147-170.

(7) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Abonnenc (Mathieu Kleyebe), Arndt (Lotte), Lozano (Catalina) (dir.).** *Ramper, dédoubler : Collecte coloniale et affect = Crawling doubles : colonial collecting and affect.* Paris, B42, 2016, 325 p.
- Adam (Jeroen).** *Het koloniale heden? De plaats van traditionele autoriteit in hedendaagse vredesopbouw.* In : **Carlier (Julie), Vanhoute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 157-168.
- Braeckman (Colette), Mukwege (Denis) (avec la collaboration de).** *L'homme qui répare les femmes : Le combat du docteur Mukwege.* Waterloo, Renaissance du Livre; Bruxelles, Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité, 2016, 172 p. [5me éd., revue et augmentée].
- Castrycq (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja).** *Prelude.* In : **Castrycq (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja) (eds.).** *Sources and methods for African history and culture. Essays in honour of Adam Jones.* Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2016, pp. 11-26.
- Ceuppens (Bambi).** 'Gemengde relaties', *gemengde gevoelens : Koloniale Eurafrikanen.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 3, pp. 267-277.
- Chrétien (Jean-Pierre).** *L'Afrique des Grands Lacs : Deux mille ans d'histoire.* Paris, Aubier, 2000, 411 p. (Collection Historique) [Note / Opmerking : Autres tirages : 2003, 2007, 2011, 2016].
- Demart (Sarah).** *Mémoire de la colonisation, race et citoyennetés postcoloniales.* In : **Grandjean (Geoffrey), Henrard (Gaëlle), Paulus (Julien) (dir.).** *Mémoires déclinées : Représentations, actions, projections.* Liège, Les territoires de la mémoire, 2016, pp. 211-222 (Voix de la mémoire 7) [Colloque intitulé : «Mémoire(s) et identité(s) : quand le passé bouscule le présent», Liège, 8 mai 2015].
- Derwael (Jochim), Bernardo y Garcia (Luis Angel).** *Nieuwe onderzoekspistes met betrekking tot het koloniale verleden in het Algemeen Rijksarchief 2 - depot Joseph Cuvelier.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 3, pp. 300-303.
- Falola (Toyin), Daniel (Jean-Jacques) (eds.).** *Africa. An Encyclopedia of Culture and Society.* Santa Barbara, ABC-CLIO, 2016, 3 Vol. (xxxii, 1366 p.). [Vol. 1: Burundi (Republic of), pp. 116-138; Congo (Democratic Republic of the (DRC)), pp. 284-310; Congo (Republic of), pp. 311-336; Vol. 3: Rwanda, pp. 963-988].
- Jensen (S.).** *The Making of International Human Rights : The 1960s, Decolonization and the Reconstruction of Global Values.* Cambridge, Cambridge University Press, 2016, xi-313 p.
- Mazzocchetti (Jacinthe).** *Métissages euro-africains et parcours de reconnaissance.* In : **Mazzocchetti (Jacinthe), Nyatanyi Biyiha (Marie-Pierre) (dir.).** *Plurielles : Femmes de la diaspora africaine.* Paris, Karthala, 2016, pp. 149-180.
- Mudimbe (Valentin Yves).** *Tales of Faith : Religion as Political Performance in Central Africa.* London, Bloomsbury Publishing, 2016, 258 p. (Religious studies : Bloomsbury Academic collections 18) [First edition].
- Nibasenge N'Kodia (Paul).** *Les défis universels de l'art chorégraphique africain : Les pieds dans le plat en chansons avec la danse africaine.* Paris, L'Harmattan, 2016, 234 p.
- Nicholson (T.).** *East African students in a (Post)Imperial World. Indigenous Experiences.* In : **Robinson (Shirleene), Sleight (Simon) (eds).** *Children, Childhood and Youth in the British World.* Basingstoke, New York, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 109-128 (Palgrave studies in the history of childhood).
- Tousignant (Nathalie).** *La première guerre mondiale en Afrique.* In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.).** *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées =*

- De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen.* Bruxelles, Commune de Saint-Gilles – Université Saint-Louis, 2016, pp. 16-23.
- Waldburger (Daniela).** *Swahili in Eastern Congo. Status, Role and Attitudes.* In : **Muhr (Rudolf) (Hrsg.).** *Pluricentric Languages and Non-Dominant Variations Worldwide.* Frankfurt am Main, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa, Wien, Peter Lang Edition, 2016, pp. 149-163.
- Young (Robert J.C.).** *Postcolonialism : An Historical Introduction. Anniversary Edition.* New York, John Wiley & Sons, 2016, 536 p.
- Andersen (Frits).** *The dark continent? Images of Africa in European narratives about the Congo.* Aarhus, Aarhus University Press, 2016, 690 p.
- Antippas (Georges).** *Pionniers méconnus du Congo Belge.* [Neufchâteau], Weyrich, 2016, 343 p.
- Arens (Sarah).** *De Mobutu à Matonge : La littérature contemporaine de la diaspora congolaise (RDC) en Belgique.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie 2010-2015. Voix et Dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 225-232.
- Beeckmans (Luce), Bigon (Liora).** *The making of the central markets of Dakar and Kinshasa : From colonial origins to the post-colonial period.* Urban History, 43, 2016, 3, pp. 412-434 (Markets in modernization : Transformations in urban market space and practice, c. 1800 – c. 1970) [DOI : <https://doi.org/10.1017/S0963926815000188>].
- Bellefroid (Thierry) (textes), Baruti (Barly) (dessins et couleurs).** *Chaos debout à Kinshasa.* Grenoble, Glénat, 2016, 105 p.
- Ben Yakoub (Joachim), Abrassart (Gia).** *La chasse aux spectres monumentaux dans la Belgique congolaise.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 131-139.
- Bobineau (Julien), Gieg (Philipp) (eds.).** *The Democratic Republic of the Congo : problems, progress and prospects = La République Démocratique du Congo : problèmes, progrès et perspectives.* Berlin, LIT Verlag, 2016, XVI-291 p. (Afrikanische Studien 55).
- Bobineau (Julien).** *The History of the Democratic Republic of Congo.* In : **Bobineau (Julien), Gieg (Philipp) (eds.).** *The Democratic Republic of the Congo : problems, progress and prospects = La République Démocratique du Congo : problèmes, progrès et perspectives.* Berlin, LIT Verlag, 2016, pp. 11-28 (Afrikanische Studien 55).
- Bolle (Clara).** *Het kind van het vuur : De nostalgie van Jef Geeraerts.* Streven, 83, 2016, 11, pp. 1032-1035.
- Bragard (Véronique).** *Le métissage afro-américain et expérimental de Mufuki Mukuna.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie 2010-2015. Voix et Dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 269-271.
- Brassinne de la Buissière (Jacques).** *La sécession du Katanga : Témoignage (juillet 1960 - janvier 1963).* Bruxelles [etc], PIE Peter Lang, 2016, 662 p. (Outre-Mers 5).
- Brinkman (Inge).** *Kongo Interpreters, Traveling Priests, and Political Leaders in the Kongo Kingdom (15th – 19th Century).* The International Journal of African Historical Studies, 49, 2016, 2, pp. 255-276.
- Burroughs (Robert M.).** 'Savage times come again' : Morel, Wells, and the African Soldier, c.1885-1920. English Studies in Africa, 59, 2016, 1, pp. 40-51 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [URL : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173276>].
- Castryck (Geert).** *The Belgian base at Kigoma's Railhead (1920s-1930s) : Territorial ambivalence in an inland Indian Ocean port.* Comparativ : Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung, 25, 2016, 4, pp. 70-86.

- Clay (Dean).** *Transatlantic Dimensions of the Congo Reform Movement, 1904-1908.* English Studies in Africa, 59, 2016, 1, pp. 18-28 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [URL : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173274>].
- Courtois (Luc).** *De Congo 40 à Expo 58 de warnauts-raives : Une mémoire coloniale belge revisitée (1988-2015)? = From Congo 40 to Expo 58 by Warnauts-Raives : A Belgian colonial memory revisited (1988-2015)?* Outre-Mers. Revue d'Histoire : explorations, colonisations, indépendances, 2016, 392-393, pp. 87-112.
- Cuypers (Silke).** *Belgisch-Congolese jongeren aan het woord : Omgang met het Congolese verleden.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 1, pp. 28-45.
- De Boeck (Filip) (text), Baloji (Sammy) (photography).** *Suturing the city. Living together in Congo's urban worlds.* London, Autograph ABP, 2016, 328 p.
- De Herdt (Tom), Titeca (Kristof).** *Governance with empty pockets : The education sector in the Democratic Republic of Congo.* Development and Change, 47, 2016, 3, pp. 472-494 [DOI : 10.1111/DECH.12235].
- de Liedekerke (Jean-François).** *Rencontres africaines.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 275, pp. 48-69.
- Demart (Sarah).** *Introduction.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie 2010-2015. Voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 9-30.
- Demart (Sarah), Tonda (Joseph).** *'Mboka Mundele' : Africinity, religious pluralism and the militarization of prophets in Brazzaville and Kinshasa.* Africa, 86, 2016, 2, pp. 195-214 [DOI : <https://doi.org/10.1017/S0001972016000012>].
- Demart (Sarah), Mbeka Phoba (Monique), Abrassart (Gia).** *Monique Mbeka Phoba : Créer face aux anathèmes de la mélancolie postcoloniale belge.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie 2010-2015, Voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 102-108.
- De Schutter (Sam).** *De familie Kanza : Een unieke blik op de Congolese onafhankelijkheid.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegenschap, 52, 2016, 3, pp. 304-308.
- de Villers (Gauthier).** *Histoire du politique au Congo-Kinshasa : Les concepts à l'épreuve.* Louvain-la-Neuve, Academia-Harmattan, 2016, 339 p.
- Dhondt (Boudewijn).** *Vertrek van Marie-José Geerinckx naar Congo in 1939.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, pp. 7-8.
- Dillen (Rosette).** *Dorpsgenoten in Congo en Rwanda van 1960-1997.* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2016, 34, pp. 221-264.
- Donovan (Stephen).** *Congo Utopia.* English Studies in Africa, 59, 2016, 1, pp. 63-75 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [URL : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173279>].
- Donovan (Stephen).** *Introduction.* In : *Europe Made in Africa.* English Studies in Africa, 59, 2016, 1, pp. 1-5 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [URL : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173270>].
- Draper (Robert).** *Virunga : de slag om een van 's werelds meest bedreigde natuurparken.* National Geographic Nederland-België, 2016, juli, pp. 62-89.
- Emongo (Lomomba Jules).** *Le Paradigme Lumumba : libre ou mourir.* Montréal, Centre International de Documentation et d'Information Haïtienne, Caribéenne et Africainienne (CIDIHCA), 2016, 254 p.
- Geenen (Sara).** *African artisanal mining from the inside out : Access, norms and power in Congo's gold sector.* London, Routledge, 2016, 239 p. (Routledge studies of the extractive industries and sustainable development, 2016, 1).

- Gehrmann (Susanne).** *Of Degenerated Heroes and Failed Romance : King Léopold's Congo in Popular European Literatures.* English Studies in Africa, 59, 2016, 1, pp. 52-62 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [URL : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173277>].
- Gervais (Jean-Bernard).** *1996-2016 : Guerres et paix dans les Grands Lacs.* Villeurbanne, Editions Golias, 2016, 215 p. [2 ed.] [Titel varieert : *Guerres et paix : 1996-2016 : Kigali-Kinshasa : reportage*].
- Gijs (Anne-Sophie).** *Fighting the Red Peril in the Congo. Paradoxes and perspectives on an equivocal challenge to Belgium and the West (1947-1960).* Cold War History, 16, 2016, 3, pp. 273-290 [DOI : [10.1080/14682745.2016.1163340](https://doi.org/10.1080/14682745.2016.1163340)].
- Gijs (Anne-Sophie).** *Le pouvoir de l'Absent : Les avatars de l'anticommunisme au Congo (1920-1961) (Volume 1 et 2).* Bruxelles, PIE Peter Lang, 2016, 2 Vol. (539, 485 p.) (Outre-Mers, 4/1-2).
- Giordano (Rosario).** *L'«élu» et le «kipanda cha Muzungu» («morceau de Blanc»). Quête de réussite et parcours identitaires des Italiens au Congo Belge (= The «Elected» and the «kipanda cha Muzungu» («Piece of the White Man»)). The Search for Affirmation and the Construction of Identity among Italians in the Belgian Congo.* Cahiers d'études africaines, 221, 2016, 1-2, pp. 317-342 [URL : <https://doi.org/10.4000/etudesafricaines.18993>].
- Gissibl (Bernhard).** *The Nature of German Imperialism : Conservation and the Politics of Wildlife in Colonial East Africa.* New York, Oxford, Berghahn Books, 2016, xiii-360 p. (The environment in history 9).
- Gobbers (Erik).** *Ethnic associations in Katanga province, the Democratic Republic of Congo : multi-tier system, shifting identities and the relativity of autochtony.* The Journal of Modern African Studies, 54, 2016, 2, pp. 211-236 [DOI : [10.1017/S0022278X16000185](https://doi.org/10.1017/S0022278X16000185)].
- Goddeeris (Idesbald), Walravens (Meia).** *La Flandre et le Congo, 2010-2015.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 74-83.
- Goddeeris (Idesbald).** *Postkoloniale maturiteit? Hoe België omgaat met koloniale straatnamen en standbeelden.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 3, pp. 42-49.
- Goddeeris (Idesbald).** *Square de Léopoldville of Place Lumumba? De Belgische (post) koloniale herinnering in de publieke ruimte.* Tijdschrift voor Geschiedenis, 129, 2016, 3, pp. 349-372.
- Gondola (Charles Didier).** *Tropical cowboys. Westerns, violence, and masculinity in Kinshasa.* Bloomington, Indiana University Press, 2016, xii-254 p.
- Guidé (Willy).** *Een ongewoon Congoverhaal.* Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 261[ff.].
- Hasson (Michel), Meerts (Pierre), Katumbi Chapwe (Moïse) (préface).** *Arbres et arbustes du Haut-Katanga.* Meise, Jardin botanique Meise, 2016, 386 p.
- Jans (Raoul), Gentjens (Gerd), Geypen (Jan).** *Documentatie- en studiecentrum voor familiegeschiedenis te Merksem : Marcellin De Saegher, een kritische stem uit Congo.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 3, pp. 251-261.
- Jewsiewicki (Bogumil), Sawicki (Maciej).** *Mieszkając w Kinszasie. Między kolonialną modernizacją a globalizacją.* In : **Skórzyńska (Izabela), Forycki (Maciej), Bugajewski (Maciej) (red.).** *Praca pamięci i historii / Bogumil Jewsiewicki.* Poznań, Instytut Historii UAM, 2016, pp. 145-162 (Publikacje Instytutu Historii 137).
- Jewsiewicki (Bogumil), Praczyk (Małgorzata).** *Postpiśmienna twórczość w miejskim Kongu.* In : **Skórzyńska (Izabela), Forycki (Maciej), Bugajewski (Maciej) (red.).** *Praca pamięci i historii / Bogumil Jewsiewicki.* Poznań, Instytut Historii UAM, 2016, pp. 201-220 (Publikacje Instytutu Historii 137).

- Jewsiewicki (Bogumil), Sawicki (Maciej).** *Wiek malarstwa w Kongu. Obraz, pamięć, doświadczenie i wiedza.* In : **Skórzyńska (Izabela), Forycki (Maciej), Bugajewski (Maciej) (red.).** *Praca pamięci i historii / Bogumil Jewsiewicki.* Poznań, Instytut Historii UAM, 2016, pp. 145-162 (Publikacje Instytutu Historii 137).
- Jurado Cepas (Eva Maria).** *Orígenes de la educación superior y universitaria en la República Democrática del Congo : la Universidad Lovanium (1954-1971).* CIAN. *Revista de historia de las universidades*, 17, 2014, 2, pp. 171-194.
- Kennes (Erik), Larmer (Miles).** *The Katangese Gendarmes and War in Central Africa : Fighting their way home.* Bloomington, Indiana University Press, 2016, xvi-289 p.
- Kisangani (Emizet François).** *Historical Dictionary of the Democratic Republic of Congo.* Lanham, Rowman & Littlefield, 2016, 1-719 p. [Fourth edition].
- Kizobo O'Bweng-Okwess (Boniface).** *Les traces de la guerre 14-18 à Lubumbashi : lieux de mémoires, monuments, édifices, anecdotes et chants.* In : **Dejemeppe (Pierre), Tousignant (Nathalie) (dir.).** *La Guerre 14-18 en Afrique : des mémoires repliées = De oorlog 14-18 in Afrika : Vervaagde herinneringen.* Bruxelles, Commune de Saint-Gilles - Université Saint-Louis, 2016, pp. 81-101.
- Lagae (Johan), Boonen (Sofie), dia Mwembu Dibwe (Donatien).** *'M(g)r. De Hemptinne, I presume?' Transforming local memory through toponymy in colonial/post-colonial Lubumbashi, DR Congo.* In : **Bigon (Liora) (ed.).** *Place names in Africa : Colonial urban legacies, entangled histories.* Cham, Springer International Publishing, 2016, pp. 177-194.
- Lambertz (Peter).** *Gardening the Past : Ancestors, Soil and Territorial Attouchment among Spiritualists in Kinshasa.* In : **Castrycq (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja) (eds.).** *Sources and methods for African history and culture. Essays in honour of Adam Jones.* Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2016, pp. 577-594.
- Lauro (Amandine).** *«Notre peuple a perdu le sens de la danse honnête» : Danses africaines, catégories légales et (re)définitions européennes de l'obscénité dans le Congo colonial.* Cahiers du Centre de Recherches en Histoire du Droit et des Institutions (Cahiers du CRHIDI), 2016, 38, s.p. (En ligne) [URL : <http://popups.ulg.ac.be/1370-2262/index.php?id=246>].
- Lauro (Amandine).** *Suspect Cities and the (Re)Making of Colonial Order : Urbanization, Security Anxieties and Police Reforms in Postwar Congo (1945-1960).* In : **Campion (Jonas), Rousseaux (Xavier) (éds.).** *Policing new risks in modern European history.* Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 57-85.
- Leloutre (Guy), Vigneron (Nathalie).** *Le droit à (un projet pour) la ville : Mboka Bilanga ou l'urbanisation périurbaine extensive comme levier de développement pour Kinshasa (RDC).* In : **Bogaert (Jan), Halleux (J.-M.) (éds.).** *Territoires périurbains, développement, enjeux et perspectives dans les pays du sud.* Gembloux, Presses Agronomiques de Gembloux, 2015, pp. 306[ff.].
- Lukunda Vakala-Mfumu (Richard).** *Le Développement intégré de l'Afrique par les bassins fluviaux : cas des bassins du Congo et du Nil.* Paris, L'Harmattan, 2016, 270 p. (Notes de cours).
- Mahema ma Nsonde (Samuel).** *L'Africanisation de la musique chrétienne : cas de la Communauté Évangélique du Congo et de l'Église Évangélique du Congo.* Paris, L'Harmattan, 2016, 86 p. (coll. Églises d'Afrique).
- Makengo Nkutu (Alphonse).** *L'Évolution des partis politiques de la République démocratique du Congo, du Congo belge à la Deuxième République.* Paris, L'Harmattan, 2016, 284 p. (Études africaines).
- Marinus (Tuur), Marinus (Flup), Van Brabant (Petra) (préface), Ceuppens (Bambi) (préface).** *Belgisch Congo belge.* Sint-Amansberg, Art paper Editions, 2016, s.p. (APE, 75).

- Maxwell (David).** *The creation of Lubaland : Missionary science and Christian literacy in the making of the Luba Katanga in Belgian Congo.* *Journal of Eastern African Studies*, 10, 2016, 3, pp. 367-392 [<https://doi.org/10.1080/17531055.2016.1254923>].
- Meeuwis (Michael).** *Taalstrijd in Afrika : Het taalwetsartikel in het koloniaal charter van 1908 en de strijd van de Vlamingen en Afrikaners voor het Nederlands in Afrika tot 1960.* *Wetenschappelijke Tijdingen*, 75, 2016, 1, pp. 27-61.
- Michel (Max), Kiowa (Peter John) (préface).** *Refonder l'État au Congo-Kinshasa : Pour stabiliser une nation à la dérive.* Paris, L'Harmattan, 2016, 326 p. (coll. *Études africaines*).
- Monaville (Pedro).** *Requiem pour une vie sans préambule : Sens dessus dessous et littérature en diaspora.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie 2010-2015. Voix et Dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 214-224.
- Mukuna (Olivier).** *Nérophobie ou faire dérailler : Le Midnight Express.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 44-56.
- Muteba Luntumbue (Toma).** *Rénovations au musée de Tervuren : Questions, défis et perspectives.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 154-163.
- Natermann (Diana M.).** *The White Bibi : Memories from the Congo Free State and German East Africa (1884-1914).* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.).** *Belgica - terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 68-76 (Historische Belgienforschung 1).
- Ndongosi (Irene).** *Ba Congolais e la lunga marcia : La mia Africa.* Padova, Esedra, 2016, 135 p.
- Ollandet (Jérôme).** *Le Premier Foyer culturel du Nord-Congo : l'histoire de Boundji.* Paris, L'Harmattan, 2016, 222 p. (Harmattan Congo-Brazzaville).
- Passemiers (Lazlo).** *Safeguarding White Minority Power : The South African Government and the Secession of Katanga, 1960-1963.* *South African Historical Journal*, 68, 2016, 1, pp. 70-91 (Issue : *The State, the Citizen and Power*) [URL : <https://doi.org/10.1080/02582473.2015.1118882>].
- Pavlakis (Dean).** *To Reform an Imagined Congo : Novelists Tackle the Congo Rubber Scandals.* *English Studies in Africa*, 59, 2016, 1, pp. 29-39 (Issue : *Europe Made in Africa : The Congo Free State in Literature and Culture, 1885-1920*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/00138398.2016.1173275>].
- Petit (Pierre), de Callataÿ (François) (préface).** *Patrice Lumumba : La construction d'un héros national et panafricain.* Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2016, 145 p. (L'Académie en poche 71).
- Plasman (Pierre-Luc).** *La justice militaire dans l'État indépendant du Congo : Un outil commode au service du pouvoir?* In : **Bost (Mélanie), Drossens (Paul), Horvat (Stanislas) (éds.).** *Ressources et usages des Archives de la Justice Militaire = Bronnen en onderzoeksperspectieven in verband met het militair gerecht.* Bruxelles = Brussel, Archives générales du Royaume = Algemeen Rijksarchief, 2016, pp. 149-164 (Justice & Society = Justitie en Samenleving = Justice et Société 7).
- Pouillard (Violette).** *Conservation et captures animales au Congo belge (1908-1960) : Vers une histoire de la matérialité des politiques de gestion de la faune.* *Revue historique*, 2016, 679, 3, pp. 577-604 [DOI : [10.3917/rhis.163.0577](https://doi.org/10.3917/rhis.163.0577)].
- Pype (Katrien).** *Blackberry Girls and Jesus's Brides : Pentecostal-Charismatic Christianity and the (Im-)Moralization of Urban Femininities in Contemporary Kinshasa.* *Journal of Religion in Africa*, 46, 2016, 4, pp. 390-416 [www.jstor.org/stable/26358822].

- Rich (Jeremy).** *Changing Dollars into Zaires : The Challenges of a Humanitarian AID NGO in the Democratic Republic of Congo, 1965-1972.* The International Journal of African Historical Studies, 49, 2016, 1, pp. 77-101.
- Rich (Jeremy).** *From Jean-Perce Makanzu to Makanzu Mavumilusa : An Evangelical Protestant Leader in Mobutu's Congo, 1960-1980.* Journal of Africana Religions, 4, 2016, 1, pp. 76-103 [DOI : <https://doi.org/10.5325/jafrirel.4.1.0076>].
- Rich (Jeremy).** *'That They All May Be One?' Jean Bokelele and US Protestant Missionary Conflicts in the Democratic Republic of Congo, 1965-1972.* Social Science and Missions, 29, 2016, pp. 66-92 [DOI : 10.1163/18748945-02901017].
- Rivers Ndaliko (Chérie).** *Necessary Noise : Music, Film, and Charitable Imperialism in the East of Congo.* New York, Oxford University Press, 2016, xix-285 p.
- Särkkä (Timo).** *The Lure of Katanga Copper : Tanganyika Concessions Limited and the Anatomy of Mining and Mine Exploration 1899-1906.* South African Historical Journal, 68, 2016, 3, pp. 318-341 [<https://doi.org/10.1080/02582473.2016.1153707>].
- Schurmans (Fabrice).** *Entre história e ficção : o fracasso do homem de exceção. Une saison au Congo (Aimé Césaire) e Lumumba (Raoul Peck).* Revista crítica de ciencias sociais, 2015, 106, pp. 85-104 (Ejemplar dedicado a : *Memórias de violências : Que futuro para o passado?*).
- Seibert (Julia).** *In die globale Wirtschaft gezwungen. Arbeit und kolonialer Kapitalismus im Kongo (1885-1960).* Frankfurt, New York, Campus Verlag, 2016, 247 p.
- Swinnen (Johan).** *Congo : de verontwaardiging voorbij?* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 275, pp. 48-69.
- Thornton (John).** *Bridging the Gap between Oral and Written Sources : The Kingdom of Kongo.* In : **Castrick (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja) (eds.).** *Sources and methods for African history and culture. Essays in honour of Adam Jones.* Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2016, pp. 27-44.
- Titeca (Kristof).** *Haut-Uele : Justice and security mechanisms in times of conflict and isolation.* JSRP Paper, 2016, 32, pp. 1-26.
- Titeca (Kristof), Fahey (Daniel).** *The many faces of a rebel group : The Allied Democratic Forces (ADF) in the Democratic Republic of Congo.* International Affairs / Royal Institute of International Affairs, 92, 2016, 5, pp. 1189-1206.
- Trefon (Théodore).** *Congo's environmental paradox. Potential and predation in a land of plenty.* London, ZED Books, 2016, xiii-194 p. (African arguments).
- Tshisungu Wa Tshisungu (José).** *Frissons musicaux à Ixelles.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 141-143.
- Tshitungu Kongolo (Antoine).** *En finir avec la bibliothèque coloniale : Le retour des « invisibles » de l'histoire à la lecture de Barly Baruti.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 118-130.
- Usungu Ulungu-Kinyamba (Jacques).** *Réseau routier, pression démographique et espaces agraires dans l'hinterland rural de la ville de Bukavu, en R.D. Congo (1921-2012).* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 245-254.
- Van Damme (Luc), Troonbeeckx (Theo) (foto's).** *Congo in Brussel : in de Koninklijke wijk en Matonge.* Heist-op-den-Berg, Oxfam-Wereldwinkel Heist-Goor – Hulshout, 2016, 55 p.
- Van Eekhoudt (Guy).** *Journal d'un pilote belge : de la guerre froide aux interventions humanitaires en Afrique : la chute de Mobutu, la guerre au Soudan, en Somalie. Le renversement du pouvoir au Rwanda en 94...* Linkebeek, Studio Real Print, 2016, 384 p.

- Van Melkebeke (Sven).** *Coerced coffee cultivation and rural agency : The plantation-economy of the Kivu (1918-1940)*. In : **van der Linden (Marcel), Rodríguez García (Magaly) (eds.)**. *On Coerced Labor : World and Compulsion after Chattel Slavery*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 187-207 (Studies in Global Social History 25).
- Van Reybrouck (David).** *Congo*. Milano, Feltrinelli, 2016, 669 p. (Universale economica) [Traduzione di Franco Paris].
- Vekemans (Charlotte).** *Boeren in Katanga : De eerste Belgische landbouwkolonisten in Congo 1910-1920*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 3, pp. 278-283.
- Verlinden (Peter).** 'Kind in Kongo' : *Hoe Kongo tot in de diepste familievezels doordringt en nooit meer verdwijnt*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 3, pp. 322-325.
- Vinck (Honoré), Simon (Frank), Depaepe (Marc).** *Gustaaf Hulstaert, autor de manuales escolares en el Congo : pionero paradójico y controversial (1900-1990)*. In : **Galván Lafarga (L.E.), Martínez Moctezuma (L.), López Pérez (O.) (eds.)**. *Más allá del texto. Aurores, redes del saber y formación de lectores*. Mexico, Centro de Investigaciones Estudios Superiores en Antropología Social, Universidad Autónoma del Estado de Morelos, El Colegio de San Luis, 2016, pp. 433-465.
- Vogel (Christoph), Raeymaekers (Timothy).** *Terr(it)or(ies) of Peace? The Congolese Mining Frontier and the Fight against "Conflict Minerals"*. Antipode. A Radical Journal of Geography, 48, 2016, 4, pp. 1102-1121 [URL : <https://doi.org/10.1111/anti.12236>].
- Wetsi Mpoma (Anne).** *Aimé Mpane : Le passé colonial dans le travail de création et le regard du public*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.)**. *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 150-152.
- Wetsi Mpoma (Anne).** *Le réalisme de Bers Grandsinge comme sortie d'un enseignement artistique colonial*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.)**. *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 148-149.
- Wetsi Mpoma (Anne).** *Toma Muteba Luntumbue : Démanteler les clichés impérialistes à travers l'art*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.)**. *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 146-147.
- Williams (Susan).** *Spies in the Congo. The race for the ore that built the atomic bomb*. London, Hurst & Company, 2016, xxiv-369 p.
- Zibouh (Fatima).** *Musique, politique et critique historique - La commémoration musicale du cinquantenaire de l'indépendance du Congo à travers le projet «Héritage»*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.)**. *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 84-93.
- Allovio (Stefano).** *Abusi coloniali nella gestione della terra in Burundi*. In : **Fiamingo (Cristiana), Ciabbarri (Luca), Van Aken (Mauro) (a cura di)**. *I conflitti per la terra : Tra accaparramento, consumo e accesso indisciplinato*. Lungavilla, Altravista, 2014, pp. 155-164 (I colori del mondo).
- Allovio (Stefano).** *I limiti della colonia. Riforme amministrative nell'Africa interlacustre e complessità socio-politica nativa*. In : **Bin (S.), Donadelli (G.), Quatrida (D.), Visentin (F.) (a cura di)**. *Labor Limites. Riconoscere, vivere e riprogettare i limiti*. Milano, FrancoAngeli, 2016, pp. 105-114.
- Bauche (Manuela).** *Doing Research with Colonial Sources : Deconstructing Categories in German East Africa's Medical Reports*. In : **Castricky (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja) (eds.)**. *Sources and methods for African history and culture*.

- Essays in honour of Adam Jones*. Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2016, pp. 337-358.
- Cartuyvels (Yves)**. *Génocide et réconciliation au Rwanda : 20 ans après. Dossier : Introduction*. *Déviance et société*, 40, 2016, 3, pp. 305-307 [<https://doi.org/10.3917/ds.403.0305>].
- Charlery de la Masselière (Bernard)**. *La modernisation agricole au Rwanda : Les impasses des années du développement*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.)**. *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 269-280.
- Chrétien (Jean-Pierre), Kabanda (Marcel)**. *Rwanda. Racisme et génocide. L'idéologie hamitique*. Belin, 2016, 464 p. (Alpha).
- Fegley (Randall)**. *A History of Rwandan Identity and Trauma : The Mythmakers' Victims*. Lanham, Lexington Books, 2016, vii-169 p.
- Glaude (Benoît)**. *Comment faire parler le Belge? Jean-Philippe Stassen au cœur des ténèbres rwandaises*. Outre-Mers, 2016, 392-393, pp. 187-207.
- Hatungimana (Alexandre)**. *La caféiculture et le réaménagement de l'espace agraire au Burundi*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.)**. *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 281-296.
- Heynssens (Sarah)**. *Practices of Displacement : Forced Migration of Mixed-Race Children from Colonial Ruanda-Urundi to Belgium*. *Journal of Migration History*, 2, 2016, 1, pp. 1-31 [DOI : 10.1163/23519924-00201001; URL : <https://doi.org/10.1163/23519924-00201001>].
- Hitimana (Célestin)**. *Rwanda : deux siècles de crimes contre l'humanité*. Paris, L'Harmattan, 2016, 412 p.
- Magsam (Dieter)**. *Der Völkermord 1994 in Ruanda vor europäischen Gerichten*. In : **Wenin (Roberto), Fornasari (Gabriele), Fronza (Emanuela) (coord.)**. *La persecuzione dei crimini internazionali : una riflessione su diversi meccanismi di riposta. Atti del 42. Seminario internazionale di studi italo-tedeschi, Merano 14-15 novembre 2014 = Die Verfolgung der internationalen Verbrechen : eine Überlegung zu den verschiedenen Reaktionsmechanismen : Akten des 42. Internationalen Seminars Deutsch-Italienischer Studien, Meran 14.-15. November 2014*. Napoli, Editoriale Scientifica, 2015, pp. 165-190 (Università degli studi di Trento. Facoltà di giurisprudenza : Quaderni della Facoltà di Giurisprudenza dell'Università degli Studi di Trento 15).
- Meesters (Gert)**. *Le retour au Rwanda de Jeroen Janssen : «Abadaringi»*. *Septentrion*. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 83-84.
- Moreas (Mélanie)**. *Seyfo 1915 – Rwanda 94*. *Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly*, 2016, 123, pp. 202-207.
- Purdeková (Andrea)**. *'Mundane Sights' of Power : The History of Social Monitoring and its Subversion in Rwanda*. *African Studies Review*, 59, 2016, 2, pp. 59-86 [DOI : 10.1017/asr.2016.32].
- Singiza (Dantès)**. *La famine Ruzagayura au Rwanda (1943-1944) et ses effets dans les campagnes*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.)**. *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 255-268.
- Swinnen (Johan)**. *Rwanda : Mijn verhaal*. Kalmthout, Polis, 2016, 599 p. [Bevat : / Contient : Verslag van een Belgische diplomaat die in 1994 in Rwanda getuige was van de genocide.]

Watt (Nigel). *Burundi : Biography of a small African country.* London, Hurst & Company, 2016, 279 p. [2e ed.] (Titel varieert : *Burundi : [The] Biography of a small African country*).

b. La vie économique – Het economische leven

1. *L'économie et les entreprises en général – De economie en de ondernemingen in het algemeen*

Boveroux (Philippe), Gilissen (Pierre), Thoreau (François-Louis), Simar (Luc). *65 ans d'histoire économique de la Wallonie : dossier.* Wallonie, 129 (février 2016), pp. 28-55.

Brion (René), Hendrick (Annette), Moreau (Jean-Louis). *Inventaire des archives du groupe Umicore et de sociétés qui l'ont précédé : 1848-2002.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 127 p. (Archives générales du Royaume 2 : Dépôt Joseph Cuvelier : Inventaires 32).

Brion (René), Moreau (Jean-Louis). *Inventaire des archives du Groupe de l'Union minière, 1904-1987, deuxième série.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 72 p. (Inventarissen Algemeen Rijksarchief – Depot Joseph Cuvelier 31).

Charlot (Christophe), Alexandre (Laurent). *UberizeMe : l'économie collaborative entre promesses et mensonges.* Bruxelles, Racine, 2016, 190 p.

Collard (Fabienne). *La transition énergétique.* Bruxelles, CRISP, 2016, 42 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2321).

Curzi (Sabrina), Delecrosse (Eric), Moysse (Vincent). *La coopération transfrontalière européenne : les dynamiques décisionnelles du programme Interreg France-Wallonië-Vlaanderen.* Bruxelles, CRISP, 2016, 43 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2300).

De Preter (René). *De onzichtbare hand boven België : Een economische geschiedenis : Invloed van liberalisering, globalisering en Europeanisering.* Antwerpen, Garant, 2016, 408 p.

Duran (Michel). *Van Leguma tot Freeze & Store : De geschiedenis van een Zedelgems bedrijf.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 37, 2016, 2, pp. 51-80.

Gobin (Corinne). *From 'Wage-friendly' to 'Employment-friendly' Growth'. Looking Back on 44 years on European Union History (1968-2012).* In : **Clasquin (Bernadette), Friot (Bernard) (dir.).** *The Wage Under Attack. Employment Policies in Europe.* Brussels, PIE Peter Lang, 2013, pp. 245-272.

Joossens (Luk). *De tabakslobby in België.* Berchem, EPO, 2016, 146 p.

Lambrecht (Maxime). *L'économie des plateformes collaboratives.* Bruxelles, CRISP, 2016, 78 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2311-2312).

Petit Jean (Maxime). *La prospective en région wallonne.* Bruxelles, CRISP, 2016, 64 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2308-2309).

Pironet (Ewald). *Géant de la bière aux racines belges : «AB Inbev» et «Sabmiller» fusionnent.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 73-74.

Pironet (Ewald). *Paul De Grauwe, un économiste non conformiste.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, p. 74.

Sauvage (Robert), Pruvost (Pascal) (dir.). *125 years in pictures : 1889-2014 : Herstal Group, FN Herstal – Browning.* Herstal, Herstal Group, 2015, 224 p.

Smeyers (Kristof), Buyst (Erik). *Het gestolde land : Een economische geschiedenis van België.* Kalmthout, Polis, 2016, 509 p.

Van den Broeck (Marie). *Les pratiques de salaire variable dans les entreprises multinationales en Belgique.* Bruxelles, CRISP, 2016, 48 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2307).

2. *L'industrie, les techniques, l'archéologie industrielle – De nijverheid, technieken, industriële archeologie*⁽⁸⁾

- Arboit (Gérald).** *Les réseaux du fer : Information, renseignement économique et sidérurgie luxembourgeoise entre France, Belgique et Allemagne 1911-1940.* Frankfurt, Peter Lang, 2016, 411 p. (Luxemburg-Studien = Etudes luxembourgeoises 9).
- Arcangeli (Luciano).** *Belgio! Tu ne verras plus jamais le ciel.* [Nalinnes], Luciano Arangeli, 2016, 116 p.
- Arnou (Patrick).** *Marcel De Pauw, de laatste Zedelgemse smid uit een merkwaardige Loppense familie.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis “Pastoor Ronse”, 37, 2016, 3, pp. 91-127.
- Assunta (Bianchi), Bruwier (Marinette), Puissant (Jean) (dir.).** *Concessions et sociétés dans le bassin du Couchant de Mons de la fin du XVIIIe siècle à 1976 : Introduction à l'histoire des sociétés houillères.* Mons, Hannonia, 2016, 480 p. (Analectes d'histoire du Hainaut 14).
- Barbazon (Yvon).** *Une savonnerie à Gedinne.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, pp. 132-134.
- Barbazon (Yvon).** *La scierie Culot.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, pp. 3-24.
- Basso (Walter).** *Carne da miniera : storie e stragi degli italiani invisibili nelle miniere del Belgio dal 46 al 73.* Padova, Scantabauchi, 2016, 315 p.
- Becuwe (Frank).** *Tel orge, tel malt : Klein- en grootmouterijen in Vlaanderen 1850 – 1950.* Gent, Mens en Cultuur, 2016, 374 p. (Relicta monografieën 10).
- Bertels (Inge).** *Picturing construction. Photographical documentation of Belgian construction sites by late nineteenth and early twentieth-century contractors.* In : **Campbell (James), Baker (Nina), Bill (Nicholas), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Tutton (Michael), Wall (Christine), Yeomans (David) (eds.).** *Further Studies in the History of Construction : The Proceedings of the Third Annual Conference of the Construction History Society, Queens' College, University of Cambridge, 8-10th April 2016.* Cambridge, Construction History Society, 2016, pp. 25-36.
- Bidou (Jean) (réd.).** *Filature Van Hoegaerden-Boonen 1824-1982 : La longue histoire de celles et ceux qui filaient du bon coton.* Ottignies, Louvain-la-Neuve, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Généalogie, 2016, 56 p.
- Blanchart (Luc).** *Charleroi : Terre d'ingénieurs?* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 197-208 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Blase (Emile).** *Historique des Carrières des Ecaussinnes : Edition du journal «La Sennette». Ecaussinnes 1947. Documentation : Jacques Riyé.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 176, pp. 135-142.
- Bluhm (Frieder).** *Gedenken an Tragödie in der Tiefe : Bergwerk Bois du Cazier bei Charleroi, Belgien.* Industriekultur, 17, 2011, 4, p. 23.
- Boon (Christopher).** *Sauvegarde du patrimoine industriel. Le spécialiste de l'I&D au*

(8) Contient : généralités, les mines et les gisements, les carrières, les industries métallurgiques, les industries textiles, les industries chimiques, le verre, les industries alimentaires, l'énergie, la construction, autres... + biographies industriels. – Bevat : algemeenheden, het mijnwezen, steengroeven, metallurgie, de textiel, de scheikundige nijverheid, het glas, voedingsindustrie, energiesector, de bouwnijverheid, andere... + biografieën van industriëlen.

- service de la mémoire de l'industrie?* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 192-201.
- Boon (Christopher).** *Sur les traces de l'éphémère Centre d'Archéologie Industrielle...* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 99-106.
- Brysse (Adrien), Devriese (Luc).** *Lederuitsnijderij en rijtuigmakerij Robert Rosseau : Een laatste getuige Tusen 't Pas, Gent, 1991.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 24-29.
- Bruno (Anne-Sophie), Geerkens (Eric).** *L'indemnisation des accidents du travail : Justifications et contestations du forfait en France et en Belgique (1ère moitié du XXe siècle).* In : **Le Roux (Thomas) (dir.).** *Risques industriels : Savoirs, régulations, politiques d'assistance, fin XVIIe-début XXe siècle.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 135-152.
- Cano (Artem), De Backer (Grégory).** *Réaffectation de sites industriels en Brabant wallon : Clabecq, Tubize et Genappe.* Revue d'histoire du Brabant Wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 101-108.
- Cleynhens (Jan).** *Historiek van de conservenfabriek 'La Corbeille' te Wespelaar (1899-1977) (vervolg).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 46-60.
- Colonval (André).** *Des mines métalliques du sud Entre-Sambre-et-Meuse : Prospérité et décadence : 4e partie, Villers-en-Fagne.* Au Pays des Rières et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 5 (n° 221), pp. 374-390.
- Cournil (Michel), Jacquemin (Hervé).** *Du carbone au silicium : 200 années d'histoire de l'École des Mines de Saint-Étienne, 1816-2016 = From carbon to silicon : Two hundred years of history of the École des Mines de Saint-Étienne.* Gent, Snoeck; Saint-Étienne, École des Mines de Saint-Étienne, 2016, 159 p.
- Czierpka (Juliane).** *Montanindustrielle Führungsregionen der frühen europäischen Industrialisierung im Vergleich : Das Black Country und das Borinage.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, 41 p. [Online-Ressource].
- Daeleman (Paul).** *De Belgische brouwerijen tijdens de Eerste Wereldoorlog en de eerste jaren nadien.* [Wommelgem], Wommelgemse Heemkundige Kring De Kaeck, 2016, 2 Vol.
- Daemen (Mathieu), Jacobs (Freddy).** *Meer dan 200 jaar brouwerij Opitter : Nijssen – Vissers – Cornelissen.* Opitter, Freddy Jacobs, 2016, 260 p.
- Dambroyne (Johan).** *De (on)zin an het bewaren van curatele archieven en bedrijfsbibliotheken. De casus Boelwerf.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 172-180.
- De Amicis (Igor), Luciani (Paola).** *Giù nella miniera.* San Dorligo della Valle, Einaudi ragazzi, 2016, 183 p. (Carta bianca).
- De Bruyne (Anne-Marie).** *Les Ateliers des Produits : un fleuron du progrès industriel au cœur du Borinage.* [Houdeng-Aimeries], SAICOM, 2015, 22 p.
- De Bruyn (Odile).** *Les mutations paysagères des bassins industriels du Hainaut belge (fin XIXe - début XXe siècle).* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Études et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 213-230.
- De Cock (Jan), Vanpée (Dominique J.B.).** *De virtuele collectie van MIWE/SIWE in Erfgoedplus.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 66-68.
- Defêchereux (Olivier), Destatte (Julien), Peters (Arnaud).** *Éclairer les enjeux de la reconstruction industrielle du bassin liégeois : L'apport des archives des Établissements insalubres et dangereux (1919-1925).* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Études et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique.*

- Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 65-86.
- Defruyt (Jan)**. *De N.V. Socother... Ooit een bloeiend bedrijf in onze gemeente*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 1, pp. 13-32.
- De Greeve (Karin)**. *Proper gewassen! Wasserij De Lelie*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, 19 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 55).
- Delaet (Jean-Louis), Van der Vrecken (Julie) (dir., réd.)**. *Le Bois du Cazier : Patrimoine mondial*. Bruxelles, Tournai, Waterloo, Renaissance du livre, 2016, 175 p. [Publié à l'initiative du Bois du Cazier à l'occasion des commémorations des 60 ans de la tragédie de Marcinelle].
- Delaet (Jean-Louis)**. *L'épopée industrielle du pays de Charleroi : Grandeur et vicissitudes*. In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.)**. *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016*. Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 53-86 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Delaet (Jean-Louis)**. *Luogo della memoria. Il Bois du Cazier a Marcinelle*. Scuolaofficina : Periodico bimestrale di cultura tecnico-scientifica (Istituto Aldini-Valeriani), 2006, 1, pp. 19-22.
- Delbroek (Bart)**. *In de Put : De arbeidsmarkt voor mijnwerkers in Belgisch-Limburg, 1900-1966*. Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2016, 246 p. (Maaslandse monografieën 79).
- Delplancq (Thierry)**. *Les archives Boël à La Louvière. Un salutaire concours de circonstances*. Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 181-185.
- Delporte (Luc), Niset (Patrice)**. *La mémoire des Forges de Clabecq : un défi pour un musée*. In : **Ruess (Céline) (coord.)**. *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits*. Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 133-140.
- Demey (Thierry)**. *Sur les traces du diamant noir : Histoire du bassin minier franco-belge*. Bruxelles, Badaeux, 2016, 645 p.
- Depaifve (Franck)**. *Comment préserver la mémoire du patrimoine industriel et transmettre aux nouvelles générations la fierté des hommes qui y ont travaillé*. Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 189-191.
- Depauw (Claude), Vandekastele (Meggie)**. *Building boom! Industrie, habitat et archéologie à Mouscron*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 617-632 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- De Poorter (Jozef)**. *75 jaar Wolspinnerij van Zulte*. Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 85-98.
- De Sadeleer (Fabienne)**. *Le centre de documentation de La Fonderie. Sa naissance, son développement, sa situation aujourd'hui*. Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 109-112.
- Desmaele (Bernard)**. *Conventions de travail aux Manufactures de Porcelaines de Tournai (1817-1818)*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*.

- Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 633-650 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Dessi (Sylvain).** *Quand un passeur de mémoire devient artiste.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 83-88.
- De Temmerman (Ludwig).** *De smidse van Jan Baptist Roos in de Leinstraat te Oubraken.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 2, p. 30.
- D'Hondt (Jan), Calmeyn (Alex) (met medewerking van).** *De Brugse Samenwerkende Brouwerij en Mouterij Gambrinus in Sint-Kruis, 1909-1935.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 4, pp. 203-231.
- Di Giangregorio (Maurilio) (a cura di).** *Sciagura mineraria di Marcinelle, 8 agosto 1956, nei documenti dell'Archivio centrale dello stato.* [S.l.], a cura dell'Autore, 2016, 202 p.
- Dobbels (Jelena), Bertels (Inge), Wouters (Ine).** *The professionalisation of Belgian general contractors (1877-1914) : An analysis of the construction journal La Chronique des Travaux Publics, du Commerce et de l'Industrie.* In : **Campbell (James), Baker (Nina), Bill (Nicholas), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Tutton (Michael), Wall (Christine), Yeomans (David) (eds.).** *Further Studies in the History of Construction : The Proceedings of the Third Annual Conference of the Construction History Society, Queens' College, University of Cambridge, 8-10th April 2016.* Cambridge, Construction History Society, 2016, pp. 309-320.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Patenten van Joseph Putzeys, 'Jef Juus', Hoegaardier, cultuur bevlogen en scheikundige, oprichter van de tweede grote suikerfabriek van Hoegaarden.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 205/4, p. 19.
- Draye (Greet).** *Tiense suiker en de IJzerenweg : Inhoudelijk vooronderzoek.* Leuven, CAG, 2016, 32 p.
- Eck (Jean-François).** *Les entreprises industrielles du Val-de-Sambre, entre menaces d'anéantissement et opportunités de redressement (1914 - fin des années 1920).* In : **Eck (Jean-François), Heulin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 303-322.
- Escudier (Jean-Louis).** *Les houillères au filtre des rapports de genre : des emplois «féminins» à l'épouse de mineur 1860-1960.* In : **Aprile (Sylvie), de Oliveira (Matthieu), Touchelay (Béatrice), Hoin (Karl-Michael) (dir.).** *Les Houillères entre l'Etat, le marché et la société : les territoires de la résilience : XVIIIe-XXIe siècles.* Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 2015, pp. 139-154 (Histoire et civilisations 1284-5655).
- Eylenbosch (Ernest).** *Vaktaal in de achttiende-eeuwse zadelmakerij : Uit een rekening van de Gentse meester-zadelmaker Jacobus Meert (1789-1791).* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 47-60.
- Geuns (Jaak).** *Meer dan 200 jaar brouwerij Opitter.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 31, 2016, 1, p. 27.
- Gouverneur (Romy).** *Inventaire des archives de la Manufacture royale de Tapis de Tournai (1828-1869) et de la Société des Intérêts Réunis pour la Fabrication de Tapis (1869-1887).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2015, 20 p. (Archives de l'Etat à Tournai. Inventaires 31).

- Grimmaux (Daniel), Vandenbroeck (André).** *Genard, Frères et Cie à Guerin Jules.* Châtelet, Le vieux Châtelet, 2016, 152 p. (150 ans de terre cuite à Bouffiuoux, Châtelet et Châtelineau, de 1850 à 2000 3).
- Haddad (Milko).** *Une exploitation du groupe Solvay : Le calcaire pur de Walcourt.* Mines et carrières, 2016, 233, pp. 24-27.
- Hanson (Marc).** *Een eeuw Gentse stokers en brouwers aan Apostelhuizen – Koepoortkaai.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 403-413.
- Hautenuave (Gilbert).** *Les métiers, à Rebecq, en 1926-1927.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 11-14.
- Hendrickx (Bert).** *Aandacht voor Turnhousse fabrieksschoorstenen.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 1, pp. 37-38.
- Houben (Henri).** *Les restructurations dans l'industrie automobile en Belgique.* Bruxelles, CRISP, 2016, 71 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2295-2296).
- Jacoby (Josiane), Machiels (Christine).** *La faïencerie Boch (1841-2010) : Une histoire et une culture ouvrières.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 112 p. (Les dossiers de l'IPW 20).
- Jacquemin (Madeleine).** *À la recherche des Forges de Clabecq.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 162-171.
- Jacquemin (Madeleine).** *Les Forges de Clabecq, une entreprise belge sous l'occupation.* In : **Eck (Jean-François), Heuclin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 345-364.
- Januarius (Joeri).** *Over schachtblokken, chevalements en Fördertürme : Mijnergoed uit de Euregio Maas-Rijn in kaart gebracht.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 2, pp. 56-61.
- Jonckheere (Nick).** *Un chapitre méconnu de l'histoire industrielle de Charleroi : Germain, Métallurgie et Escol, constructeurs d'automobiles et de motocyclettes.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 151-176 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Knotter (Ad).** *Zo dicht bij elkaar, maar toch heel anders : Eigendomsverhoudingen, productie en werkgelegenheid in de vier mijnbouwgebieden in het Maas-Rijngebied.* Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg : Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, 2016, LXI, pp. 108-135.
- Kohlbacher (Jan).** *Mijnwerkersverhalen : Briefjes, plaatjes en strookjes papier.* Eindhoven. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eindhoven, 33, 2016, 3, pp. 16-20.
- Kohlbacher (Jan).** *Mijnwerkersverhalen : De reserve C mocht aangeboord worden.* Eindhoven. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eindhoven, 33, 2016, 2, pp. 11-18.
- Labbate (Marco).** *Là sotto nell'inferno : da Pesaro a Marcinelle.* Roma, Ediesse, 2016, 98 p. (Storia e memoria).
- Lembré (Stéphane).** *Le savoir et le changement. Une résilience par la formation technique dans les territoires miniers du Nord et du Pas-de-Calais (du milieu du XIXe siècle aux années 1930).* In : **Aprile (Sylvie), de Oliveira (Matthieu), Touchelay (Béatrice), Hoin (Karl-Michael) (dir.).** *Les Houillères entre l'Etat, le marché et la société : les territoires de la résilience : XVIIIe-XXIe siècles.* Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 2015, pp. 69-80 (Histoire et civilisations 1284-5655).

- Lempereur (Françoise).** *À l'écoute du patrimoine immatériel : le travail du collecteur. Aspects méthodologiques.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 59-64.
- Leroy (Marcel).** *Angelo Galvan : Le Renard du Bois du Cazier.* Waterloo, Luc Pire, 2016, 139 p.
- Lingier (Rita).** *Bijna een tweede socialistische weverij te Torhout 1923-1928.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 53-59.
- Lismont (Tony).** *Mijnwerkersverhalen : De schacht- of kravattenknoop.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 1, pp. 32-37.
- Loridan (Dominique).** *Gilbert Minnekeer, inventeur mélomane cominois (1922-1926).* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 313-320.
- Luyssart (J.).** *Louis Buysse : Toestand in Nevele en in zijn cichoreifabriek in 1886.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 2, pp. 88-96.
- Majérus (Pascal), Courtois (Gaëlle).** *Les sons du travail. Une mémoire oubliée à préserver. Projet européen «Work with sounds».* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 61-65.
- Marchant (Annick).** *La mémoire du geste. La machine au service de l'artisan et non l'artisan au service de la machine.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 65-74.
- Maréchal (Julien), Parmentier (Isabelle) (préface).** *La guerre aux cheminées : Pollutions, peurs et conflits autour de la grande industrie chimique (Belgique, 1810-1880).* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, 554 p.
- Maréchal (Julien).** *Les «troubles de la Basse-Sambre» (1855) : Pollution et doutes dans la Belgique industrielle.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 3, pp. 157-178.
- Meerschaert (Geert).** *Kroniek van 50 jaar Bekaert Aalter : 1966-2016.* [Aalter], Bekaert, 2016, 120 p.
- Metens-Haulin (Odette).** *Historique des usines du Liénaux à Couvin.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome 56, n° 7 (n° 223), pp. 544-556.
- Morelli (Anne).** *Le familistère Godin.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 54-55 (Regards sur la ville).
- Ogez (Ellen).** *60 jaar geleden: mijnramp te Marcinelle : De Kampenhoutse slachtoffers.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Campenhout, 2016, pp. 160-167.
- Pasquasy (François).** *Rallumez le feu. Deux expériences de formation dans la sidérurgie liégeoise.* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 75-82.
- Péters (Arnaud).** *Building a bridge between Liege and Asturias : The case of zinc.* In : **Álvarez Areces (Miguel Ángel) (ed.).** *El legado de la industria : Archivos, bibliotecas y fototecas de empresas : Fábricas y memoria.* Gijón, CICEES, 2016, pp. 57-64 (Los ojos de la memoria 17) [Proceedings of the meeting held in Gijón, Spain, September 30-October 4, 2015].

- Péters (Arnaud).** *Les ressources de l'histoire industrielle au service de la dépollution des sols wallons.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 152-157.
- Péters (Arnaud), Halleux (Robert).** *La valorisation du patrimoine scientifique, technique et industriel en Belgique francophone : Un état des lieux et des enjeux.* In : **Ballé (Catherine), Chambaud (Serge), Cuenca (Catherine), Halleux (Robert), Thoulouze (Daniel) (dir.).** *Le patrimoine scientifique et technique contemporain.* Paris, La Documentation française, 2016, [s.p.].
- Péters (Arnaud), Bissery (Christophe) (préface).** *La Vieille-Montagne (1806-1873). Innovations et mutations dans l'industrie du zinc.* Liège, Éditions de la Province de Liège, 2016, 622 p. (Ly Myreur des Histors 14).
- Pirot (Pascal), Péters (Arnaud), Destatte (Julien).** *Liège de 1914 à 1927 : Mort et résurrection d'un bassin industriel.* In : **Eck (Jean-François), Heuclin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 365-[383].
- Prati (Bruno).** *Le Syndicat des industriels métallurgistes ardennais et la reconstruction des fonderies dévastées (1918-1929).* In : **Eck (Jean-François), Heuclin (Jean) (éds.).** *Les bassins industriels des territoires occupés 1914-1918 = Des opérations militaires à la reconstruction.* Valenciennes, Presses universitaires de Valenciennes, 2016, pp. 323-344.
- Puissant (Jean).** *Préservation, conservation, dynamisation des sites miniers majeurs de Wallonie.* In : **Aprile (Sylvie), de Oliveira (Matthieu), Touchelay (Béatrice), Hoin (Karl-Michael) (dir.).** *Les Houillères entre l'Etat, le marché et la société : les territoires de la résilience : XVIIIe-XXIe siècles.* Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 2015, pp. 315-336 (Histoire et civilisations 1284-5655).
- Quairiaux (Yves), Degueudre (Michèle) (collab.).** *Bois-du-Luc et ses ingénieurs : Entre tradition et innovation (1882-1912) : Sur les pas d'un bâtisseur visionnaire, Omer Degueudre.* [Waterloo], Become, 2016, 288 p.
- Rainhorn (Judith).** *Médecins des mines et médecins des villes autour du corps blessé : l'enjeu du certificat médical d'accident du travail au début du XXe siècle.* In : **Aprile (Sylvie), de Oliveira (Matthieu), Touchelay (Béatrice), Hoin (Karl-Michael) (dir.).** *Les Houillères entre l'Etat, le marché et la société : les territoires de la résilience : XVIIIe-XXIe siècles.* Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 2015, pp. 123-138 (Histoire et civilisations 1284-5655).
- Ricciardi (Toni).** *Marcinelle, 1956 : quando la vita valeva meno del carbone.* Roma, Donzelli, 2016, XVI-175 p. (Saggi. Storia e scienze sociali).
- Ruess (Céline).** *Made in Longdoz : Métamorphoses d'un quartier industriel : Exposition, Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 16/12/2016-31/10/2017 : Catalogue.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, 67 p.
- Sirjacobs (Isabelle).** *Mais non, le Borinage n'est pas que charbonnages!* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 511-528 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Smeulders (F.V.).** *Lommelse arbeidskrachten in Luik en Duitsland vóór 1914.* Te Lomelle op die Campine. Driemaandelijks tijdschrift van Erfgoed Lommel vzw, 42, 2016, 2, pp. 21-26.
- Smout (Rudi).** *Drie koffiebranderijen (2).* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 145-163.
- S.n.** *Georges Delvaux : Fabricant de meubles à Glabais.* Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du Pays de Genappe, 2016, 46 p. (Le Lothier roman, 2016, 1).

- S.n. [Heemkundige Kring Hertog Hendrik I].** *De Kruitfabriek : Het industrieel verleden tussen de Zenne en het Kanaal in Vilvoorde.* Vilvoorde, Heemkundige Kring Hertog Hendrik I, 2016, 137 p.
- Stelmès (Anne).** *Le patrimoine immatériel industriel : en quoi consiste-t-il et quel rôle le musée peut-il jouer dans son acquisition?* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 43-58.
- Tinterri (Andrea), Conti (Gaia), De Leonardis (Manuela).** *Giovanni Marinelli – Marcinelle : 1956-2016.* [Pesaro], Greta Edizioni, [2016], 103 p. [Catalog of an exhibition held at the Le Bois du Cazier, Marcinelle, Belgium, October 8 - December 4, 2016. - Bound. - G. Marinelli (1945-), photographer. - Marcinelle (Belgium)].
- Tilly (Pierre).** *Charleroi, terre d'inventivité entre essor et déclin (1960-1990).* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 87-98 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Tornatore (Jean-Louis).** *Depuis trente ans : histoires et mémoires dans la Lorraine industrielle (1980-2010).* In : **Ruess (Céline) (coord.).** *Les Témoignages dans les musées industriels : Entre mémoire et patrimoine : Actes du colloque organisé le 4 mai 2011 à la Maison de la Métallurgie et de l'Industrie de Liège, augmentés d'articles inédits.* Liège, Maison de la Métallurgie et de l'Industrie, 2016, pp. 23-34.
- Vanbersy (Camille).** *Sur les traces des ouvriers mineurs : Carnets, livrets et cartons-comptes.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 21-28.
- Vandeginste (Hendrik).** *Pijpenfabriek Deramaut (1844-1878).* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 60-64.
- Vandenabeele (Louis), Bertels (Inge), Wouters (Ine).** *From de l'Orme's to Hetzer's arch roofs : Engineering the elegance.* In : **Campbell (James), Baker (Nina), Bill (Nicholas), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Tutton (Michael), Wall (Christine), Yeomans (David) (eds.).** *Further Studies in the History of Construction : The Proceedings of the Third Annual Conference of the Construction History Society, Queens' College, University of Cambridge, 8-10th April 2016.* Cambridge, Construction History Society, 2016, pp. 429-440.
- Vandenbroucke (Jacques).** *Le travail en carrière calcaire avant mécanisation (1880-1950). Casseurs de pierres et chauffourniers au travers de l'histoire orale et des écrits de Jean Tousseul.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 763-790 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Van den Nieuwenhof (Patrick).** *Herbestemming van de historische collectie Agfa-Gevaert.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 158-161.
- Van den Nieuwenhof (Patrick).** *Over collectie-inventarisatie en beheer Rupelstreek industrieel erfgoed. Van Colibri tot een episode uit het bedrijfsarchief Verstrepen door Booms missionaris Louis Verstrepen.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 186-188.

- Van de Voorde (Stephanie).** *Glass and glazing in post-war Belgium (1945-70) : The rise of double glazing.* In : **Campbell (James), Baker (Nina), Bill (Nicholas), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Tutton (Michael), Wall (Christine), Yeomans (David) (eds.).** *Further Studies in the History of Construction : The Proceedings of the Third Annual Conference of the Construction History Society, Queens' College, University of Cambridge, 8-10th April 2016.* Cambridge, Construction History society, 2016, pp. 429-440.
- Vande Walle (W.F.).** *Constant Huybrecht : Flax craftsman in Japan.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 351-368.
- Van Goethem (Greta), Brysse (Adrien).** *Herinneringen aan kant, kantwerken en kantclubs.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 4, pp. 75-78.
- Van Heden (Rolande).** *De Blauwfabriek te Melle.* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 1, pp. 11-19.
- Vanheste (Thomas).** «Belvue» : *Quand la Belgique se voit en rose.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, pp. 75-76.
- Vanpée (Dominique J.B.).** *Het Centrum voor Bedrijfsgeschiedenis (CBG) aan de Universiteit Antwerpen (UA) en industrieel erfgoed.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 107-108.
- Vanpée (Dominique J.B.).** *Documentatie en industrieel erfgoed. Uitgeleide.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 202-215.
- Vanpée (Dominique J.B.).** *De websites van VVIA & SIWE archiveren in het wettelijk depot? Omzien naar het heden...* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 82-84.
- Vanpée (Dominique J.B.).** *De Who is Who van SIWE. Een actorenlijst van het Vlaamse industrieel en wetenschappelijk erfgoed.* Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie, 2016, 2, pp. 149-150.
- Verhoye (Jackie).** *Joseph Struyve, pionier van de plaatselijke arbeidersorganisaties.* Ons Wingene : Jaarboek, 2016, pp. 5-52.
- Vermeiren (Hugo).** *Verdwenen ambacht : Ooit werd in Hoevenen diamant geslepen.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 3, pp. 13-16.
- Viaene (Patrick).** *Reutilización de edificios industriales para archivos, bibliotecas y centros documentales en Flandes y la región de Bruselas.* In : **Álvarez Areces (Miguel Ángel) (ed.).** *El legado de la industria : Archivos, bibliotecas y fototecas de empresas : Fábricas y memoria.* Gijón, CICEES, 2016, pp. 95-102 (Los ojos de la memoria 17) [Proceedings of the meeting held in Gijón, Spain, September 30-October 4, 2015].
- Zimmer (Alexis).** *Brouillards toxiques : Vallée de la Meuse, 1930, contre-enquête.* Bruxelles, Zones sensibles, 2016, 263 p.

3. *Le commerce et les services, le tourisme – Handel en diensten, het toerisme*⁽⁹⁾

- Berrod (Frédérique), Ullestad (Antoine).** *La mutation des frontières dans l'espace européen de l'énergie.* Bruxelles, Larcier, 2015, s.p. [E-book] (Paradigme – Hors-série).
- Burie (Wilfred).** *L'industrie et le commerce au XIXe siècle, en Brabant Wallon – Relevé dans Tarlier & Wauters.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païis. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 72-73.
- Burie (Wilfred).** *L'industrie et le commerce au XIXe siècle, en Brabant Wallon – Relevé*

(9) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- dans Tarlier & Wauters. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 31-38.*
- Burie (Wilfred).** *L'industrie et le commerce au XIXe siècle, en Brabant Wallon (suite), Canton de Jodoigne.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 77, pp. 22-39.
- Caluwé (Danielle), Troch (Kevin).** *Les archives des Chambres de commerce (1802-1875).* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.),** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 9-22.
- Chellingsworth (T.), Vanherck (D.).** *Het nieuwe kader voor distributenetarieven in Brussel en Wallonië : De kracht van de continuïteit. Een overzicht van twee jaar beleid.* In : **S.n.** *Jaarboek Energierecht 2015.* Mortsel, Intersentia, 2016, [s.p.]
- Cools (Yves).** *Op de praatstoel : Oscar Andries over de Lokerse pompiers!* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 1, pp. 3-16.
- De Donder (Johan).** *De bekendste winkel van Otteburg sluit na 70 jaar : Detienne verkocht bijna alles.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 4, p. 259.
- Delanghe (Henri).** *Post-war Belgian-Japanese trade and investment relation.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.),** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tielt, Lannoo, 2016, p. 379.
- De Smet (Gaston).** *Van roggebrood naar coupe caramel : Een keine revolutie in de bakkerij.* Van Mensen en Dingen : Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 65-69.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Het reglement van het vrijwillige brandweerkorps van Hoegaarden, opgericht in 1860.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 204/3, pp. 10-13.
- Geuns (Jaak).** *De eerste bakkerswinkel in Wijchmaal.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 31, 2016, 1, p. 20.
- Gevaert (Louis), Vanderstraeten (Fredrik).** *De zakenwereld in de gemeenten van ons werkgebied anno 1900.* Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. Jaarboek, 2016, 53, pp. 56-144.
- Grimmeau (Jean-Pierre), Wayens (Benjamin).** *Les causes de la disparition des petits commerces, 1945-2015.* Bruxelles, CRISP, 2016, 112 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2301-2302).
- Heyrman (Peter).** *Les petits commerçants et les artisans.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.),** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 267-310.
- Lucas (André).** *Commerces, artisans, professions libérales et lieux publics de Messancy entre 1960 et 1970.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2016, 28, pp. 45-51.
- Merckx (A.).** *Frituuruitbaters in Wieze.* Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVI, 2016, 86, pp. 3-21.
- Moonens (Serge).** *Jaarmarkt Gooik in 1952 : Informatie van een oude affiche.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 52-53.
- Noels (François).** *Ambachten, nijverheid, huisvljijt en middenstand in Beverlo van 1977 (3) : De cité.* Erfwacht / Geschied- en Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, 3, pp. 5-13.
- Odberg (Frank).** *'En vrac' : Herinneringen aan drogisterij De Gouden Duif-Van de Werve, Vrijdagmarkt.* Van Mensen en Dingen : Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 49-50.

- Reumont (Christian).** *De muurreclame van Pacha*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, pp. 8-11.
- Ronsijn (Wouter).** *Het wettelijke land en het werkelijke land : Wetgeving en praktijk bij het houden van openbare markten in België in de 19de eeuw*. Handelingen [van de] Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, 2016, LXIX [Jaarboek 2015], pp. 217-232.
- Ronsse (Stijn), Vandermarliere (Benjamin), Standaert (Samuel).** *Groeipolen en macht : Het internationale handelsnetwerk in de lange 20ste eeuw*. In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.)**. *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 41-56.
- Sabbe (Alain), Wilquin (Hugues).** *De brandweerkazerne Charleroi*. Tielt, Lannoo, 2016, 256 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Samyn (Philippe), Sabbe (Alain), Wilquin (Hugues).** *La caserne des pompiers : Charleroi*. Bruxelles, Racine, 2016, 256 p.
- Saterdag (Lieve).** *Demurenspreken, nieuwsbrief (2) [Over reclamemuurschildering]*. Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 3-10.
- Saterdag (Lieve).** *Demurenspreken, nieuwsbrief (3) [Over muurreclames]*. Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 2, pp. 50-60.
- Smout (Rudi).** *Bakkerij Peeters stopt na 226 jaar (1785-2011)*. 't Spijkertje – 't Karwiel, 26, 2011, 3, pp. 29-33.
- S.n.** *Herinneringen : Lieske Gilissen van 'de Groupe'*. Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 3, pp. 45-50.
- S.n.** *Winkelreclame*. Van Mensen en Dingen : Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 20-27.
- S.n.** *Winkels in koloniale waren*. Van Mensen en Dingen : Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 51-54.
- S.n.** *Verdwenen Beelden : De bakkerij van de Welvaart*. Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 2, pp. 18-19.
- Spreuwers (Pol).** *Verdwenen slagerij Royens (vanne Kei)*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 2, p. 78.
- Vandenabeele (Louis), Bertels (Inge), Wouters (Ine).** *Baltic shipping marks on nineteenth-century timber : Their deciphering and a proposal for classifying old timber*. Construction History : International Journal of the Construction History Society, 31, 2016, 2, pp. 157-176 [<https://www.jstor.org/stable/26476240>].
- Van den Dungen (Pierre).** *Le Bon Marché, une enseigne phare en Belgique : Histoire du plus grand groupe de distribution belge, des origines «Au Bon Marché» à «GB-Inno-BM» (GIB) (1860-2002) : Mémoires des familles Vaxelaire & du Monceau de Bergendal*. Bruxelles, Soliflor, 2016, 141 p.
- van der Elst (Wim).** *De brandweer te Laken (vervolg van LT 26/4 oktober 2015)*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 3, pp. 3-17.
- van der Elst (Wim).** *De gewapende brandweer van Heembeek*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 4, pp. 7-19.
- Van Ryssel (Daniël).** *Vier onderstations elektriciteit*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 76-79.
- Willems (Tom).** *De Eandis-deal : Een gemiste kans voor energiedemocratie*. De gids op maatschappelijk gebied, 107, 2016, 8, pp. 38-44 [Contenu : Inhoud : energiebeleid, Vlaanderen].

- Zanatta (Micheline).** *CETA, TTIP, ACS, des accords sur le commerce qui ne nous veulent pas que du bien.* Analyse de l'IHOES, 2016, 162 (16 novembre 2016), pp. 1-9 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse162.pdf].
- Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 175 p. [Dit boek vergezelt de tentoonstelling "Cruise Away. Met de Red Star Line de wereld rond", die van 14 oktober 2016 tot 24 april 2017 in het Red Star Line Museum loopt.]
- Beelaert (Bram).** *Het toevluchtsoord. De cruiseschepen van de Red Star Line.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 16-35.
- Bogue (David), De Vleeschouwer (Herbert) (vert.).** *Hoe Engelse toeristen Gent voorgeschoteld kregen in de jaren 1800.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 368-381.
- Brown (DeSoto).** *Hawaiï. Promotie voor het paradijs.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 114-123.
- Cali (Lilian), Luxen (Nicolas).** *Activités touristiques les plus populaires en Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 61-68.
- Constandt (Marc).** *Smullen aan zee : Een culinaire verkenning tussen 1880 en 1940.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 3, pp. 36-48.
- Constandt (Marc).** *Villa Les Zéphyr : Een historische vakantiewoning in Westende.* Middelkerke, Gemeentebestuur, 2016, [20] p. (Erfgoed en geschiedenis van Middelkerke 3).
- Destrée (Barbara) (dir., réd.).** *Tourisme durable.* Les Cahiers du Tourisme, 2016, 57 p. (Les Cahiers du Tourisme, n° 13, 01-06-2016 – juin 2016).
- Duquenne (Xavier).** *Le duc d'Arenberg et son voyage en Italie en 1791.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 274, pp. 32-40.
- Erkul (Ayfer).** *Gepamperd in een gouden kooi op de Middellandse Zee.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 148-159.
- Gardeur-Lebrun (Charles), Havelange (Isabelle), Julia (Dominique) (éds.).** *Journaux de voyage et d'éducation : Spa, été 1787. [Louis Philippe, roi de France, 1773-1850].* Paris, Classiques Garnier, 2016, 198 p.
- Hazbun (Waleed).** *Reizen naar Egypte van de negentiende eeuw tot de Tweede Wereldoorlog. Thomas Cook, het moderne reizen en de opkomst van het Amerikaanse tijdperk.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 124-133.
- Joseph (Marc).** *Le Palace Hôtel des Bains (Ire partie).* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 168, pp. 33-47.
- Le Bailly (Marie-Charlotte).** *De crew op cruise. Een blik achter de schermen van het drijvende hotel Belgenland.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 54-71.

- Le Bailly (Marie-Charlotte).** *'Selling a boatripe'. Hoe de Red Star Line toeristenreizen en cruises in de markt zette.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 36-53.
- Lombaerts (An).** *'Bring back a new self!' Vrouwen aan boord van de Red Star Line-cruises.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 72-87.
- Miles (Stephen).** *The Western Front : Landscape, tourism and heritage.* Barnsley, Pen & Sword Archaeology, 2016, xx-186 p.
- Robinson (Mike).** *Een wereld van bestemmingen. Een wereld van reizen.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 102-113.
- Sedran (Angeline), Van Espen (Jean-Marc) (préface).** *Chevetogne, 1828-2016 : de la villégiature aristocratique au tourisme social intégré et durable - une chronologie du fait touristique en Ardenne.* Namur, Province de Namur, 2016, 111 p.
- Van Cauwenbergh (Henk).** *Verrassend Bredene.* Oostkamp, Stichting Kunstboek, 2016, 112 p.
- Van Hyfte (Ivan).** *Negentiende eeuwse reisjournalen over Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 1, pp. 16-19.
- Verhoeven (Gerrit).** *Homo Touristicus. Een geschiedenis met zevenmijslaarzen.* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 136-147.
- Verhoeven (Gerrit).** *Het interbellum. Een wereld van contrasten (1919-1939).* In : **Beelaert (Bram), Bocquet (Piet), Le Bailly (Marie-Charlotte), Peeters (Els), Verheyen (Luc) (eds.).** *Red Star Line cruises 1895-1934.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, pp. 90-101.
- Vervaeke (Ann).** *Daknam, toeristische parel aan de Durme.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 3, pp. 118-124.

4. *Les communications et le transport – Communicatie en transport*⁽¹⁰⁾

- Arnoys (Roger), Ghyselbrecht (Gilbert).** *Radiocommunicatie met de mailboten van de lijn Oostende-Dover : Een bijdrage tot de geschiedenis van de staatszeevaartlijn Oostende-Dover en van de maritieme radiodiensten bij de Regie van Telegrafie en Telefonie.* Oostduinkerke, De Vrienden van het Nationaal Visserijmuseum, 2014, 341 p.
- De Munck (André).** *Telefoonjaarboek van Bedrijven, 1949-1950, Lokeren.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 1, pp. 36-48.
- Leduc-Grimaldi (Mathilde) (ed.).** *Filateliefde : De geschiedenis van België via de postzegel.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, 2016, 91 p.
- Leduc-Grimaldi (Mathilde) (dir.).** *Going postal : (Hi)stories and philately in Belgium [Exhibition, Brussels, BELvue Museum, 6 February – 10 April 2016].* Tervuren, Royal Museum for Central Africa, 2016, 91 p.
- Nuyts (Rik).** *Mol in de filatelie : De post - deel 4.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 156-185.
- Philipsen (Walter), Stroobant (Daniël).** *Oostenderadio... Een leven lang! La Rochefoucauld, Walter Philipsen, 2016, 274 p.*
- Van de Velde (Guido).** *Post uit Nederland [Briel, schippers, Eduard Joos, 1926, Jan*

(10) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Camiel Joos, Maria Seghers, Nederland, Maurik, verdrongen, Auvelais].* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 2, pp. 87-98.
- Aerts (Louis).** *Het station van Mol.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 186-199.
- Arnoys (Roger), Soetaert (Patricia), Ghyselbrecht (Gilbert).** *De schipperswinkel van Martha en Staf en De twee gezusters : historische notities, herinneringen en andere bijzonderheden over de binnenscheepvaart te Nieuwpoort en omstreken.* Oostduinkerke, De Vrienden van het Nationaal Visserijmuseum, 2016, 123 p.
- Barbazon (Yvon).** *Le poste de douanes de Louette-Saint-Pierre.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, pp. 139-141.
- Bioul (Luc), Declève (Bernard), Micic (Gordana) (dir.).** *40 ans du Métro de Bruxelles : Axes de vie – Nœuds d'échanges.* Bruxelles, Bruxelles Mobilité Service Public Régional de Bruxelles, 2016, 348 p.
- Bouckaert (Guido).** *100 jaar vliegen, Kortrijk-Wevelgem, 1917-2017.* Oostkamp, Stichting Kunstboek, 2016, 239 p.
- Bresselleers (Johan).** *De Gentse haven & de Kanaalzone Gent-Terneuzen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 2, pp. 6-7.
- Caals (Anita).** *Het verhaal van schipper Theo Schoeters.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 155, pp. 197-200.
- Claeys (Manu).** *We overkappen de Antwerpse ring! Burgers geven de richting aan, politici het tempo.* Streven, 83, 2016, 9, pp. 772-783.
- Cops (Rik), Dexters (Robert), Kohlbacher (Jan).** *De kleine geschiedenis : Eisdense 'overbruggingsverhalen' - Deel 2.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 1, pp. 38-47.
- De Loecker (René).** *De Leerbeekse buurtrams : Voorproefje van een derde uitgave.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, pp. 48-50.
- D'haenens (Tom), Decraene (Steven).** *Brussels Airport.* S.I., View & Vision Publishers, 2016, 225 p.
- Dieleman (Patrick).** *Parallelwegen E34/N49 hebben nu een naam.* Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 3, pp. 92-98.
- Dignef (Leo).** *Brugwachters in Beerse.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 81-118.
- Dillen (Jean).** *Jean Stampe & Maurice Vertongen : Antwerpse vliegtuigbouwers.* S.I., Snoeck, 2016, 207 p.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *1771-1856 : De steenweg naar Tienen en de bareelrechten.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 203/2, pp. 16-23.
- Dussart-Desart (Roland).** *Les Tramways de Tientsin : Un réseau sous six drapeaux.* Bruxelles, Tramania asbl, 2016, 66 p.
- Eck (Jean-François), Libera (Martial).** *Le Rhin, enjeu de rivalités et de coopérations internationales aux XIXe et XXe siècles. Les apports d'un récent colloque.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 4, pp. 993-1003.
- Engels (Robin).** *Belgique, Flandre : protection patrimoniale des ponts.* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 84-91 (Thema & collecta 5).
- Espion (Bernard).** *Les ponts Virendeel, une histoire belge.* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.*

- Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 36-43 (Thema & collecta 5).
- Forti (Alain).** *Au Bois du Cazier; baraquement métallique pour tranches de vie «en conserve».* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 138-143 (Thema & collecta 5).
- Hallet (René).** *Het traject Vossem-Bevekom als onderdeel van de “Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen” : Aanvulling : “Goed onthaald”.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 3, pp. 176-177.
- Haoudy (Karima).** *Les ponts égyptiens de Baume & Marpent.* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 112-119 (Thema & collecta 5).
- Hoel (Virginia).** *Faith, fatherland and the Norwegian seaman : The work of the Norwegian seamen's mission in Antwerp and the Dutch ports (1864-1920).* Hilversum, Verloren, 2016, 476 p.
- Honoré (Laurent).** *Archives et histoire des voies navigables, particulièrement en Hainaut, aux XIXe et XXe siècles.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 4, pp. 1015-1028.
- Honoré (Laurent).** *Le halage le long des canaux de Mons à Condé et de Pommeroeul à Antoing dans la première moitié du XIXe siècle : De la réglementation à la libéralisation.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 417-450 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Indekeu (B.).** *Jean-Jacques-Arnaud Gérardot de Sermoise (1769-1852) : Over zijn soms «hobbelige» carrière bij dienst Bruggen & Wegen (1803-1838).* Limburg. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 63-81.
- Jacquemain (Etienne).** *«Un rat qui court dans la campagne» : Le train Zaman dans la Hesbaye du XIXe siècle.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 4, pp. 213-231.
- Luikenaar (Jaap), Van Maldegem (Erna), Van Maldegem (Izak).** *De haven van Antwerpen vanuit de lucht.* Arnemuiden, Sky Pictures Fotografie, 2016, 159 p.
- Marin (Julie), Nolf (Christian), De Meulder (Bruno).** *Kolenspoor op het spoor.* A + : Belgisch Tijdschrift voor Architectuur, 2016, 263, pp. 42-48.
- Moeyersons (Fons).** *Eenzelvigheidsbewijs – Laissez-Passer.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 11-15.
- Moeyersons (Fons).** *De Londerzeelse tram verdwijnt.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 35-38.
- Mostert (Gerard).** *Uit vergeelde kranten (4) : Stokkem had ooit bijna... een Maasbrug.* De Bakeman / Kunstkring Arnold Sauwen, XXXVI, 2016, 4 (nr. 144), pp. 132-136.
- Mugayar Kühl (Beatriz).** *Les ponts belges au Brésil.* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 102-111 (Thema & collecta 5).
- Muret (Muriel).** *Belgique, Bruxelles-Capitale : Protection patrimoniale des ponts.* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 92-97 (Thema & collecta 5).
- Nijssen (Rombout).** *Een concessie voor een postkoets op het traject Hasselt-Luik, 1821.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 3, pp. 277-286.

- Nijssen (Rombout).** *Zo ging dat... : ... in Hasselt in 1820 : een concessie voor het openbaar vrachtvervoer Maastricht-Hasselt-Diest.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 2, pp. 41-44.
- Nuyts (Rudy).** *IJselijke botsing in Mol-Ezaart.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 6-13.
- Nuytten (Dieter).** *Restauratie en herwaardering van het monumentale station van Leuven.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 2, pp. 6-29.
- Peene (Werner).** *De geschiedenis herhaalt zich... [Tramspoorweg van Oostende naar Diksmuide].* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 3, pp. 65-67.
- Petit (Maurice).** *Les généraux aviateurs Lucien et Norbert Leboutte : De la vallée de l'Ourthe aux cimes de l'aviation belge.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2016, 31, s.p.
- Provost (Michel).** *Le premier chemin de fer Matadi-Kinshasa.* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 120-127 (Thema & collecta 5).
- Roland (Jean-Pierre).** *Classer des ponts métalliques en Wallonie?* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 98-101 (Thema & collecta 5).
- Smissaert (Emile).** *Na de aanslagen van 22/3/2016 : De regionale luchthaven van Oostende kent tijdelijk een gigantische ervaring.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 11, pp. 193-213.
- Smissaert (Emile).** *"Royal Tours - Jetair" : Rechtzetting i.v.m. het "Concorde"-vliegtuig.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 4, p. 80.
- Sterckx (Jos).** *Eigenaars langs Meerhoutse wegen : Naar de Atlas der Buurtwegen (ca. 1845) - deel 17.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 133, pp. 26-28.
- Sterckx (Jos).** *Eigenaars langs Meerhoutse wegen : Naar de Atlas der Buurtwegen (ca. 1845) - deel 18.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 134, pp. 10-11.
- Sterckx (Jos).** *Eigenaars langs Meerhoutse wegen : Naar de Atlas der Buurtwegen (ca. 1845) - deel 19.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, pp. 20-24.
- Sterckx (Jos), Wilms (Krista).** *Trage Wegen, project 3 (Berg - Gestel) - deel 1.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 133, pp. 29-31.
- Sterckx (Jos), Wilms (Krista).** *Trage Wegen, project 3 (Berg - Gestel) - deel 2 (Slot).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 134, pp. 24-28.
- Steyaert (Katrien).** *Welkom aan boord : Stewardessen van vroeger en nu over hun leven in de lucht.* Leuven, Van Halewyck, 2016, 235 p.
- Storms (Jan).** *Het Havenhuis : Nieuwe thuis voor wereldhaven.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 361, pp. 48-49.
- Strepenne (Benoît).** *De Poix à Saint-Hubert en tramway à vapeur.* Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2016, 8, pp. 17-32.
- Suykerbuyk (Roger).** *Essense autopioniers : Garage en rijsschool Dekkers.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 64-73.
- Taquet (Pierre).** *De la SEGA et Fairey à SONACA, 100 ans de passion aéronautique à Charleroi.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale

- des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 177-196 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Thiron (Jackie).** *De casus Stekene als voorbeeld van het vervoer van bouwkeramische materialen in het Waasland.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, pp. 16-25.
- Thonus (Fredy), Klauser (Dieter), Legros (Charles).** *Vielsalm – Born : Histoire de la ligne 47a Vielsalm – Born et aménagements de la ligne 42 Rivage – Gouvy = Vielsalm – Born : Geschichte der Linie 47a Vielsalm – Born und Umbau der Linie 42 Rivage – Gouvy.* Vielsalm, Val du Glain – Terre de Salm, 2016, 199 p.
- Tilly (Pierre).** *Fleuves et canaux dans la zone franco-belge entre 1814 et 1914 : Vers une redéfinition des espaces?* Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 2 (n° 416), pp. 577-599.
- Valcke (Sybille).** *Ponts métalliques sur le canal au nord de Bruxelles.* In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.).** *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen.* Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 58-65 (Thema & collecta 5).
- Van Aert (M.).** *Treinongeval in Kalmthout (1916).* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 1, pp. 20-23.
- Van de Broek (Harry).** *Enkele van de eerste bedienden van het station van Achel-Statie.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 2, pp. 15-19.
- Vandenborre (Roger).** *De stopplaats Hoeilaart van de spoorlijn Brussel-Namen.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, pp. 208-210.
- Vandenbussche (Koenraad).** *Kasseiwegen door het centrum van Eernegem (1783-1880).* Ernigahem. Handelingen van de Kring voor Geschied- Heem- en Familiekunde, 35, 2016, 1, pp. 21-24.
- Vandenbussche (Koenraad).** *Stationsput in 1887 gegraven.* Ernigahem. Handelingen van de Kring voor Geschied- Heem- en Familiekunde, 35, 2016, 2, pp. 63-64.
- Vanderstraeten (Frederik), Devriese (Luc).** *Per trein van Gent-Dampoort naar Antwerpen via Sint-Amandsberg.* Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. Jaarboek, 2016, 53, pp. 5-45.
- Van Herck (Hanne), Vannieuwenhuyze (Bram).** *Historische wegen en hun erfgoedwaarde : Cultuurhistorische typologie en waardestellend kader toegepast op Hoogstraten.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 1, pp. 6-23.
- Van Leemputten (Guido).** *Schotense veerboot omgebouwd naar salonschip.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 154, pp. 64-75.
- Vanoutrive (Thomas), Boussauw (Kobe).** *Against sustainable mobility : On the need for irony in sustainable mobility and the democratic need for transport studies.* In : **Boelens (Luuk) (ed.).** *Adaptive mobility : A new policy and research agenda on mobility in horizontal metropolises.* Groningen, InPlanning, 2015, pp. 161-175.
- Vanoutrive (Thomas).** *Basisbereikbaarheid : Wat komt er uit de bus?* Sampol, 23, 2016, 2, pp. 37-52.
- Vanoutrive (Thomas), Boussauw (Kobe).** *Het mobielste land ter wereld : Een dialoog over duurzame mobiliteit.* Antwerpen, Garant, 2014, 200 p.
- Vanoutrive (Thomas), Van Damme (Ilja), De Block (Greet).** *On the Rationality of Network Development : The Case of the Belgian Highway Network.* In : **Hein (Carola) (ed.).** *Proceedings of the 17th International Planning History Society Conference Delft, Netherlands, July 17-21, 2016 : History, Urbanism, Resilience : Change and*

- Responsive Planning*. Delft, TU Delft Open, 2016, pp. 235-246 (International Planning History Society Proceedings 17, 3) [<https://doi.org/10.7480/IPHS.2016.3.1264>].
- Vanoutrive (Thomas)**. *De prijs van een rit met de trein : Vrijheid vóór het spoor versus vrijheid dóór het spoor*. De gids op maatschappelijk gebied, 106, 2015, 10, pp. 25-30.
- Van 't Hoogerhuijs (Herman)**. *Metrotrams : 50 jaar Stadtbahnnetten en materieel*. Alkmaar, De Alk, 2016, 144 p. [Contenu : / Inhoud : Informatie in woord en beeld over metrotrams, vijftig jaar geschiedenis en ontwikkeling van de systemen en het rollend materieel in de diverse landen, met de nadruk op Nederland, Duitsland en België].
- Vanwetswinkel (Johan), Cierpial (Chris)**. *Sporen en treinen in Beringen-Mijn (deel 2)*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 2, pp. 34-38.
- Vercruyse (Stéphane)**. *Le Canal du Centre historique et ses ponts*. In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.)**. *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen*. Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 44-51 (Thema & collecta 5).
- Verleyen (Rudolf)**. *Muurbeschilderingen voor reclame tussen de stations van Halle en Buizingen*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschieden- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, pp. 1-7.
- Vermeiren (Hugo)**. *De petasjenboot van Lillo*. Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 4, pp. 23-24.
- Zambon (Jean-Marc)**. *Les ponts de Fragnée et de Fétinne à Liège*. In : **Provost (Michel) (éd.), Espion (Bernard) (e.a.)**. *Ponts métalliques belges : Hommage Jean-Louis Luxen*. Bruxelles, ICOMOS Wallonie-Bruxelles, 2016, pp. 52-57 (Thema & collecta 5).
- Zijlstra (Toon), Vanoutrive (Thomas)**. *Opgelet met het mobiliteitsbudget*. Oikos : politiek, milieu, cultuur, 78, 2016, 3, pp. 53-61.

5. Les finances – De financiën⁽¹¹⁾

- André-Dumont (André-Pierre), De Meuleneere (Inez), Pijcke (Anne-Sophie) (red.)**. *The increasing impact of human rights law on the financial world*. Limal, Anthemis, 2016, 186 p.
- Annaert (Jan), Buelens (Frans), Riva (Angelo)**. *Financial history databases : Old data, old issues, new insights?* In : **Chambers (David) (ed.)**. *Financial market history : Reflections on the past for investors today*. CFA Institute Research Foundation, 2016, pp. 44-65 (Research Foundation Books, 2016, 3).
- Baslé (Jean-Luc)**. *L'euro survivra-t-il?* Paris, Giovanangeli, Bernard, 2016, 221 p.
- Becker (Peter)**. *Lost in Stagnation : die Verhandlungen über den nächsten mehrjährigen Finanzrahmen der EU (2014-2020) und das Festhalten am Status quo*. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik – SWP – Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit, 2012, 28 p.
- Buelens (Frans), Houtman-De Smedt (Helma), Willems (Hans)**. *The (de)regulation of the Brussels Stock Exchange around 1865-1875*. Bankhistorisches Archiv : Zeitschrift für Bankengeschichte, 40, 2014, 1-2, pp. 3-22.
- Dassy (Benoît)**. *De fiscale hervorming in Brussel*. De gids op maatschappelijk gebied, 106, 2015, 10, pp. 13-18.
- De Latte (Guido)**. *Hypotheekbewaarders in België : Meer dan 200 jaar geschiedenis*. Gent, Skribis, 2016, IV-257 p.

(11) Contient : La banque; le crédit; les assurances. / Bevat : Banken; kredietwezen; de verzekeringsmaatschappijen.

- Gobin (Corinne), Collombat (Thomas).** *L'État social à l'épreuve de la crise financière de 2008 : Pourquoi l'austérité? Perspectives comparées.* Interventions économiques, 52, 2015, s.p. [<https://doi.org/10.4000/interventionseconomiques.2523>].
- Godby (Robert), Anderson (Stephanie B.) (eds.).** *Greek tragedy, European odyssey : The politics and economics of the Eurozone crisis.* Opladen, Berlin, Toronto, Barbara Budrich Publishers, 2016, 209 p.
- Jeunehomme (Jean-François) (dir.), Wildemeersch (Jonathan) (réd.).** *L'assurance protection juridique : 25 ans d'application de l'arrêté royal du 12 octobre 1990.* Limal, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2016, 156 p. (Droit des assurances).
- Maes (Ivo), Godts-Péters (Sabine).** *La Belgique et l'Europe dans la tourmente monétaire des années 1970. Entretiens avec Jacques van Ypersele.* Brussels, National Bank of Belgium, 2016, 76 p. (Working Paper Research 314).
- Martens (Bart).** *Contouren van een duurzame taxshift.* Sampol, 23, 2016, 8, pp. 42-52.
- Marut (Alex).** *Ferdinand Olaerts (1888-1972) : Zakenman en bankier te Genk.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 4, pp. 27-34.
- Preda (Daniela) (dir.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing strategies amidst prospects for integration and national resistance.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, Oxford, Wien, P.I.E.-Peter Lang, 2016, 326 p. (Euroclio. Studies and documents 99).
- Simar (Luc).** *Le "tax shift" ou glissement fiscal.* Bruxelles, CRISP, 2016, 62 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2319-2320).
- S.n.** *60 jaar Argenta : Het duurzame groeiproces van de 'bank van het jaar'.* Tielt, Lannoo, 2016, 188 p.
- Traversa (Edoardo), Zeyen (Gaëtan).** *Belgium : Constitutionality of Interest Credit in Belgium-Australia DTC.* In : **Lang (Michael), Rust (Alexander), Owens (Jeffrey), Pistone (Pasquale), Schuch (Josef), Staringer (Claus), Storck (Alfred), Essers (Peter), Kemmeren (Eric C.C.M.), Smit (Daniel S.).** *Tax Treaty Case Law around the Globe 2015.* Wien, Linde, 2016, pp. 293[ff.].

6. *L'agriculture, l'horticulture, l'économie forestière, la pêche – De land-, tuin- en bosbouw, de visvangst*⁽¹²⁾

- Auderset (Juri), Moser (Peter).** *Mechanisation and motorisation : Natural resources, knowledge, politics and technology in 19th- and 20th-century agriculture.* In : **Martiin (Carin), Pan-Montojo (Juan), Brassley (Paul William) (eds.).** *Agriculture in capitalist Europe, 1945-1960. From food shortages to food surpluses.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, pp. 145-164.
- Bierens (Mathieu).** *De werking van de stoommelkerij St.-Martinus van Kinrooi.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 2, pp. 70-76.
- Brassley (Paul), Martiin (Carin), Pan-Montojo (Juan).** *European agriculture, 1945-1960 : An introduction.* In : **Martiin (Carin), Pan-Montojo (Juan), Brassley (Paul William) (eds.).** *Agriculture in capitalist Europe, 1945-1960. From food shortages to food surpluses.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, pp. 1-20.
- Brassley (Paul), Martiin (Carin), Pan-Montojo (Juan).** *Similar means to secure postwar food supplies across Western Europe.* In : **Martiin (Carin), Pan-Montojo (Juan), Brassley (Paul William) (eds.).** *Agriculture in capitalist Europe, 1945-1960.*

(12) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- From food shortages to food surpluses.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, pp. 267-274.
- Claeys (Dries).** *Een overzicht van de industrialisatie van de vlasbereiding in Gullegem (1890-1955).* 't Meiboompje (Gullegem), 33, 2016, 3, pp. 4[ff.].
- De Loecker (Jean-Paul).** *Het schaapherderproject in Gooik : Hugo O zet traditie verder.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 24-25.
- Demasure (Brecht).** *Eindrapport Agrarische erfgoedcollecties in West-Vlaanderen (2014-2016).* Leuven, CAG, 2016, 30 p.
- Demasure (Brecht), Woestenborghs (Bert).** *Registratie en waardering van de Provinciale collecties Bulskampveld : Deelcollectie landbouw en voeding.* Leuven, CAG, 2016, 53 p.
- De Visscher (Luc).** *Schaapherder, een vergeten beroep : Op bezoek bij Cesar, zoon van één van de laatste schaapherders uit Oetingen.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 36-38.
- Devriese (Luc).** *Hoefsmeden, zadelmakers, carrossiers en ander 'peerdevolk' volop in de weer (Gent 1845-1976).* Van Mensen en Dingen : Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 2, pp. 33-47.
- Gillot (Christophe), Sven (Erik).** *Je suis agriculteur.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 183 p.
- Karel (Erwin H.), Segers (Yves).** *Structural policy and the State : Changing agricultural society in Belgium and the Netherlands, 1945-1960.* In : **Martiin (Carin), Pan-Montojo (Juan), Brassley (Paul William) (eds.).** *Agriculture in capitalist Europe, 1945-1960. From food shortages to food surpluses.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2016, pp. 209-228.
- Meulemans (Pierre), Kohlbacher (Jan).** *Herinneringen : Gust Lespoix en de bijna verdwenen melkboerengilde.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 2, pp. 41-49.
- Minet (Ayse), Walschot (Melvyn).** *L'exemple d'un agriculteur bio en Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religión, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 133-140.
- Molema (Marijn), Segers (Yves), Karel (Erwin).** *Introduction : Agribusiness Clusters in Europe, 19th and 20th Centuries.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 13, 2016, 4, pp. 1-16 [DOI : <https://doi.org/10.18352/tseg.894>]._
- Nijssen (Rombout).** *Zo ging dat... : ... in Donk in 1865 : een reglement op het weiden in de Vroente.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 2, pp. 24-27.
- Prové (Charlotte), Dessen (Joost), de Krom (Michiel).** *Taking context into account in urban agriculture governance : Case studies of Warsaw (Poland) and Ghent (Belgium).* Land Use Policy : The International Journal Covering All Aspects of Land Use, 2016, 56, pp. 16-26.
- Segers (Yves), Van Molle (Leen).** *Les agriculteurs.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 311-350.
- Servais (Paul).** *Early specialisations and late specialisations in the rural area around Liege : an evaluation at the beginning of the twentieth Century.* In : **Antoine (Annie) (ed.).** *Agricultural specialisation and rural patterns of development.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 49-62 (Rural History in Europe 12).
- S.n.** *De kleine geschiedenis : 115 jaar Eisdense kleinveefokkers.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 1, pp. 50-53.

- Van de Broek (Harry).** *Hendrik Hens, koewachter op hoeve Beverbeek*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 1, pp. 25-30.
- Vandergeten (Erika), Hossein (Azadi), Teklemariam Gebremeskel (Dereje), Nysse (Jan), Witlox (Frank), Vanhaute (Eric).** *Agricultural Outsourcing or Land Grabbing : A Meta-Analysis*. Landscape Ecology, 31, 2016, 7, pp. 1395-1417 [https://doi.org/10.1007/s10980-016-0365-y].
- Vande Walle (W.F.).** *Jun'ichi hobo and the art of chick sexing*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 369-378.
- Vanhove (Ludo).** *De eerste Belgische vaste melkerijschool te Wevelgem*. Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 29, 2016, 3, pp. 2-36.
- Verlinden (Marc).** *De laatste hondenslachter*. Jaarboek Geschiedkundige Studiegroep "Ten Boome" (Boom), 2016, p. 20.
- Vermote (Jochen), Luyten (Sarah), Decreus (Frieke).** *Recht van 't veld*. Ieper, Stadsarchief Ieper, 2016, 113 p. [Catalogus naar aanleiding van de tentoonstelling 'Recht van 't veld', 21 oktober tot en met 16 december 2016].
- Woestenborghs (Bert), Verstraeten (André), Terryn (Johan), Claeys (Dries), Van der Sypt (Nina), van Hoorick (Marina), Heyvaert (Leen).** *Twee koeien en een half paard : Landbouw in Lokeren 1900-1960*. Lokeren, Stad Lokeren, 2016, 156 p.
- Cnops (Pieter).** *Het ontstaan van het witloof en de invloed van de witloofteelt te Evere*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 261-270.
- De Herdt (René), Viane (R.).** *Gent. Vier eeuwen in bloei*. Gent, Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde, 2016, 49 p. [Tentoonstelling, Liberaal Archief, Gent, 22.04.2016 – 01.05.2016, in het kader van de 35ste Internationale Floraliën in Gent].
- de Kerchove de Denterghem (André).** *De Gentse Floraliën 1808-2008*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2009, 257, pp. 57-67.
- Erkens (Michel).** *De druiventeelt in België net voor WOI*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 2, pp. 85-88.
- Leen (Rik).** *Grote-Brogel, het dorp van de braamsnijders*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 31, 2016, 1, p. 7.
- Vandenborre (Roger).** *Groenten als onderteelt in druivenserres in de 1e helft van de 20e eeuw*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 3, pp. 170-176.
- Van den Eynde (Marc), Van den Eynde (Marcel).** *Tuinbouwpioniers van Waverland*. Sint-Katelijne-Waver, Erf en Heem, 2016, 302 p. (Accenten uit de geschiedenis van het Waverland 13).
- Verlinden (Roger).** *Jean De Jonghe, een vergeten tuinbouwer uit Brussel*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoois-Koolkamp, 2016, 12, pp. 31-39.
- Aper (Cyriel).** *Bomen uit doen*. Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 3, pp. 100-104.
- Sanchez (Christine).** *La sylviculture Pro Silva en Wallonie : Mesures et recommandations du DNF*. Namur, Forêt.Nature, 2016, 62 p.

- Beun (Jacques).** *Een walvis op het strand : De Panne, Koksijde, Oostduinkerke, Nieuwpoort.* Nieuwpoort, Drukkerij Dewaele, 2016, [24] p.
- Hofman (Natacha) (ed.), Stevens (Ineke), Heylen (Martin) (medewerker), Lescauwae (Ann-Katrien) (medewerker), Seys (Jan) (medewerker), Vanfleteren (Stephan) (fotograaf).** *Onze vissers : het DNA van het zilte leven.* [Veurne], Hannibal, 2016, 480 p. (+ CD).

c. *Histoire sociale – Sociale geschiedenis*

1. *La démographie, l'immigration et l'émigration, la sexualité, la famille – Demografie, immigratie en emigratie, de seksualiteit, de familie*⁽¹³⁾

- Aelvoet (Arne), Matsuo (Hideko) (dir.), Matthijs (Koen) (dir.), Buyst (Erik) (dir.).** *Linking individual historical demographic data : Province of West Flanders, Belgium.* Leuven, Katholieke Universiteit Leuven. Faculteit Sociale Wetenschappen, Sociologisch Onderzoeksinstituut, 2016, 55 p.
- Debuisson (Marc).** *Régimes démographiques et structures socio-économiques : Les communautés villageoises de la province de Namur durant la première moitié du 19e siècle.* Bern, Peter Lang AG, Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2016, 193 p. (Population, Famille et Société = Population, Family, and Society 23).
- Deprez (Anne).** *Trop nombreux sur terre? Les Ligues néomalthusiennes.* Analyse de l'IHOES, 2016, 153 (25 février 2016), s.p. [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse153.pdf].
- Devos (Isabelle), Matthys (Christa).** *A history of historical demography in Belgium.* In : **Fauve-Chamoux (Antoinette), Bolovan (Ioan), Sogner (Solvi) (eds.).** *A global history of historical demography : Half a century of interdisciplinarity.* Bern, Berlin, Brussels, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, Peter Lang, 2016, pp. 157-180.
- Eggerickx (Thierry) (avec Elisabeth Martin, Quentin Schoonvaere).** *Analyse démographique : L'obtention de la nationalité belge : Une approche démographique.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Devenir Belge : Histoire de l'acquisition de la nationalité belge depuis 1830.* Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, pp. 185-238.
- Eggerickx (Thierry).** *Les changements de nationalité en Belgique : Quelles évolutions démographiques.* In : **S.n.** *La migration en chiffres et en droits.* Bruxelles, Myria, Centre fédéral Migration, 2016, pp. 68-70.
- Eggerickx (Thierry), Martin (Elisabeth), Schoonvaere (Quentin).** *Demografische analyse : Het verwerven van de Belgische nationaliteit : Een demografische benadering.* In : **Caestecker (Frank), Renauld (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Belg worden : De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830.* Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, pp. 195-250.
- Kunnen (Mathieu).** *Oudste akten burgerlijke stand (1796-1798) van de gemeente Donk ingeschreven in het parochieregister van Donk.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 3, pp. 7-11.
- Lépine (André).** *Fagnolle : État civil du 19e siècle (+ année 1900).* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, pag. mul. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 440).
- Lépine (André).** *Florennes : Les décès du 19e siècle.* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2015, 102 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 394).
- Lépine (André).** *Lompret : État civil du 19e siècle (+ 1900).* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, pag. mul. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 445).

(13) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Lépine (André).** *Samart : État civil du 19e siècle (+ année 1900)*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, pag. mul. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 438).
- Lépine (André).** *Sart-en-Fagne : État civil du 19e siècle (+ année 1900-1910)*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, pag. mul. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 443).
- Lépine (André).** *Sautour : État civil du 19e siècle (+ année 1900)*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2016, pag. mul. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 398).
- Loos (Marcel).** *Genendijkenaren geboren in 1937*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, p. 25.
- Oostvogels (Jan), Dierckx (Ludo).** *Kindersterfte tussen de twee wereldoorlogen te Vlimmeren*. Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 205-222.
- Perrin (Nicolas), Caestecker (Frank).** *Analyse démographique : Les changements de nationalité, 1830-1984 : un aperçu statistique*. In : **Caestecker (Frank), Renaud (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Devenir Belge : Histoire de l'acquisition de la nationalité belge depuis 1830*. Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, pp. 73-102.
- Perrin (Nicolas), Caestecker (Frank).** *Demografische analyse: De veranderingen van nationaliteit, 1830-1984: een statistisch overzicht*. In : **Caestecker (Frank), Renaud (Bernadette), Perrin (Nicolas), Eggerickx (Thierry).** *Belg worden : De geschiedenis van de Belgische nationaliteitsverwerving sinds 1830*. Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, pp. 75-106.
- Premereur (André).** "Status Animarum" van de parochie Parike. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 3, pp. 33-38.
- Ronsijn (Wouter).** *Bevolkingscijfers voor Oudenaarde tijdens de 'lange' negentiende eeuw*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIII, pp. 103-120.
- Sakurai (Ryoju).** *A quantitative analysis of the Belgian population in Japan from 1876 to 1938*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tielt, Lannoo, 2016, pp. 215-228.
- Van Dessel (Annie).** *Volkstelling in Tisselt in 1800*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroeck, 11, 2016, 1, p. 18.
- Vandewalle (Luc).** *Niet-Eernegemnaars overleden in Eernegem (deel 85)*. Ernigahem. Handelingen van de Kring voor Geschied- Heem- en Familiekunde, 35, 2016, 1, pp. 25-26.
- Vanhuyfte (Ivan).** *De burgerlijke stand van Oostende 1842-1872 vanuit een sociaal perspectief*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 5, pp. 91-93.
- Aceto (Claudia).** *Premiers résultats d'une enquête sur la perception des années Berlusconi par les jeunes Italiens de Belgique*. In : **Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 109-116.
- Alonso (Stéphane), Duk (Wierd), ten Hooven (Marcel), van der Steen (Marcel), Venema (Sarah), de Vries (Stefan), Zoutberg (Rop).** *De race naar het Noorden : Het verhaal van Europa en de vluchtelingen*. Amsterdam, Balans, 2016, 128 p.
- Amallah (Anissa).** *Les réfugiés et demandeurs d'asile ont-ils accès au marché du travail et à la sécurité sociale belge?* Waterloo, Wolters Kluwer, 2016, 151 p. (Études pratiques de droit social 5).
- Benoît (Maurine), Bongiolotti (Beatrice), Checcucci (Fabio) (e.a.).** *La cucina di Mamma Mina : saveurs de 70 ans d'immigration italienne*. [Molenbeek-Saint-Jean], Foyer,

- 2016, 85 p. [Edité à l'occasion des 70 ans de l'immigration italienne en Belgique].
- Boënot (Maurine), Bongiolotti (Beatrice), Checcucci (Fabio) (e.a.).** *La cucina di Mamma Mina : Smaken uit 70 jaar Italiaanse migratie*. [Sint-Jans-Molenbeek], Foyer, 2016, 85 p. [Uitgegeven naar aanleiding van 70 jaar Italiaanse migratie].
- Boes (Jos).** *Kwarteeuw Valkenhof (1991-2016) : Een van de eerste opvangcentra voor vluchtelingen in ons land*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 214 (november – december), pp. 16-21.
- Bollaert (A.).** *Kindermigratie in een klein dorp in Vlaanderen : De Poeselse 'Hongaarkes'*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 1, pp. 54-63.
- Bortoluzzi (Arielio Giovanni).** *Minatori della Valbelluna : negli abissi di Mons-Borinage*. Seren del Grappa, DBS, 2016, 189 p.
- Bourgeois (Els).** *Gewenste en ongewenste immigratie te Brugge tussen 1830 en 1860*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 1, pp. 3-46.
- Bourlée (Maxime), Miel (Julien), Topa (Kévin).** *L'accueil des réfugiés en 2015-2016 en Brabant wallon*. Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 81-88.
- Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc).** *Introduction*. In : **Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc) (dir.)**. *Villes connectées. Pratiques transnationales, dynamiques identitaires et diversité culturelle*. Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, pp. 5-12 (Série Sciences politiques et sociales).
- Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc) (dir.)**. *Villes connectées. Pratiques transnationales, dynamiques identitaires et diversité culturelle*. Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, 225 p. (Série Sciences politiques et sociales).
- Brée (Sandra), Eggerickx (Thierry), Costa (Rafael), Sanderson (Jean-Paul).** *Comparaison des données rétrospectives de fécondité dans les recensements en Belgique et les enquêtes 'Famille' en France = Comparison of retrospective fertility data from census in Belgium and family surveys in France*. Population, 2016, 1 (vol. 71), pp. 85-120 [<https://doi.org/10.3917/popu.1601.0085>].
- Byls (Henk).** *L'encadrement religieux destiné aux migrants belgo-flamands dans l'agglomération lilloise*. In : **Boniface (Xavier), Vienne (Frédéric) (dir.)**. *Histoire(s) du diocèse de Lille : Actes du colloque organisé par les Archives diocésaines de Lille, Villeneuve-d'Ascq et Lille, 28-29 mai 2013*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2016, pp. 113-124 (Revue du Nord. Hors série, Collection histoire 33).
- Caestecker (Frank).** *Vluchtelingen uit Hongarije in 1956 : Het Belgische verhaal*. Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 4, pp. 21-37.
- Calcoen (Rita).** *Pennen van hoop : Tekeningen van vluchtelingen in Amsab-ISG en het S.M.A.K.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 4, pp. 48-55.
- Carta (Dario).** *L'associazionismo italiano e il caso di Bruxelles*. In : **Morelli (Anne) (éd., dir.)**. *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 57-70.
- Casano (Nicoletta).** *Aux origines des convictions laïques et anticléricales dans l'immigration italienne en Belgique*. In : **Morelli (Anne) (éd., dir.)**. *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 47-56.

- Chang (Jorge).** *Een Vlaming in Guatemala : Maurice van Zantvoorde*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 44-48.
- Cipriani (Renato), Paduanelli (Mario).** *Don Fermo Rota : missionario italiano a Winterslag*. Bree, Vertelpunt Uitgevers, 2016, 149 p.
- Crols (Frans).** *Berbers in Nederland en Vlaanderen op één lijn : Schrijver Asis Aynan wil Berbers hun trots terugschenken*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 30-31.
- Cumoli (Flavia).** *Des champs aux «pays noirs». L'importation des cultures rurales italiennes dans les bassins industriels de Belgique*. In : **Morelli (Anne) (éd., dir.)**. *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 71-78.
- De Becker (Karen), Rajab (Yazan).** *Nooit meer (bang) : Het verhaal van Yazan, een oorlogsvluchteling in België*. Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 198 p.
- De Bock (Jozefien).** *Migration History as Part of (Urban) History : the Role of Museums*. CAMOC News, 2015, 3, pp. 14-17.
- De Bock (Jozefien).** *"Van aan de minaret tot onder de peperbus" : Het begin van de Marokkaanse en Turkse migratie in Lokeren*. Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2016, 119, pp. 311-326.
- De Langhe (Sofie).** *Rural Single Female Migrants in Early-Nineteenth-Century Bruges : An Exception to the Rules?* Journal of Urban History, 42, 2016, 1, pp. 39-60 [DOI : <https://doi.org/10.1177/0096144215611091>] [Special issue : **Devos (Isabelle), Schmidt (Ariadne), De Groot (Julie) (eds.)**. *The Lure of the City : Comparative Perspectives on Singles in Towns in the Low Countries, 1600-1940*].
- Delmotte (Florence), Duez (Denis) (éds.)**. *Les frontières et la communauté politique. Faire, défaire et penser les frontières*. Bruxelles, Presses de l'Université Saint-Louis, 2016, 252 p.
- De Maret (Olivier).** *Les débits de boissons, restaurants et commerces alimentaires des Italiens à Bruxelles avant la Première Guerre mondiale*. In : **Morelli (Anne) (éd., dir.)**. *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 31-46.
- De Maret (Olivier).** *Of migrants and meanings : Italians and their food businesses in Brussels, 1876-1914*. Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, Wien, P.I.E. Peter Lang, 2016, 291 p. (L'Europe alimentaire 8) [Dissertation Vrije Universiteit Brussel, 2015].
- De Messemacker (Pieter).** *Het transnationale leven van de Pools-Joodse familie Alter in België (1904-1914)*. Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 4, pp. 5-20.
- De Pauw (Heidi).** *Hoe onrustwekkende verdwijningen tegengaan?* Sampol, 23, 2016, 5, pp. 36-40 [Contenu : / Inhoud : minderjarige vluchtelingen, België, jeugdzorg].
- De Roo (Paul).** *De constructie van «het migrantenprobleem» : Een geschiedenis*. Brussel, ASP, 2016, 575 p.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens "de Grote Oorlog" 1914-1918 : Deel 15/1 : Van Bambrugge naar Montana (VSA) - Het merkwaardige emigratieverhaal van Alfons Ottoy en Irma Van Hemelryck vóór, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 4, pp. 86-93.
- Devriessere (Joost), Dobbelaere (Jessica).** *Vluchten hoeft niet meer : Over vluchtelingen en de mensen die hen helpen*. Antwerpen, Utrecht, Houtekiet, 2016, 263 p.
- Dezutter (Willy).** *De Portugese banneling Guido de Bandella (1796-1873)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 4, pp. 480-486.
- Domingues de Almeida (José).** *De la belgitude à la migritude. L'identité par deux jeunes écrivains belges de l'immigration. Kenan Görgün et Mina Oualldhadj. Entre*

- migration et intégration*. Revue d'Études françaises, 2016, 21, pp. 127-134 [Numéro spécial : Szabo (Dávid) (ed.). *Migrations et intégrations*] [URL : <http://cief.elte.hu/la-revue-detudes-francaises/la-revue-d039etudes-francaises/numero-21>].
- Eeckhout (Bart), Joosen (Vanessa), Sepp (Arvi)**. *Over stedelijke migranten en migrenderende stedelingen*. In : **Eeckhout (Bart), Joosen (Vanessa), Sepp (Arvi) (eds.)**. *Stad en migratie in de literatuur*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 5-14 (Cahier voor Literatuurwetenschap 8).
- Fabbri (Dario), Dagnino (Roberto), Roy (Olivier) (e.a.)**. *Bruxelles, il fantasma dell'Europa : Terrorismo e migrazioni ci scoprono divisi : la balcanizzazione del vecchio continente e la crisi d'identità delle nostre democrazie*. Roma, Gruppo Editoriale L'Espresso, 2016, 254 p. (Limes, Marzo 2016, 3).
- Feys (Torsten), van der Vleuten (Erik)**. *Borders and Frontiers in Global and Transnational History : Introduction*. Journal of Modern European History = Zeitschrift für moderne europäische Geschichte = Revue d'histoire européenne contemporaine, 14, 2016, 1, pp. 29-34.
- Feys (Torsten)**. *Bounding Mass Migration across the Atlantic : European Shipping Companies between U.S. Border Building and Evasion 1860s-1920s*. Journal of Modern European History = Zeitschrift für moderne europäische Geschichte = Revue d'histoire européenne contemporaine, 14, 2016, 1, pp. 78-100 [DOI : 10.17104/1611-8944-2016-1-78].
- Feys (Torsten), Vanhaute (Eric)**. *Internationale migratie, de nationale staat en de paradox van globalisering*. In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.)**. *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 25-39.
- Feys (Torsten)**. *L'intervention des compagnies maritimes dans les migrations transocéaniques vers les États-Unis : Comparaison entre l'Atlantique et le Pacifique*. In : **GIS d'histoire maritime (éd.)**. *La maritimisation du monde de la préhistoire à nos jours : Enjeux, objets et méthodes*. Paris, Presses de l'Université de Paris-Sorbonne, 2016, pp. 429-460 (Collection Histoire Maritime).
- Feys (Torsten)**. *Steamshipping Companies and Transmigration Patterns: The Use of European Cities as Hubs during the Era of Mass Migration to the US*. Journal of Migration History, 2, 2016, 2, pp. 247-274 [<https://doi.org/10.1163/23519924-00202003>].
- Feys (Torsten), Prokopovych (Markian)**. *Transience, Overseas Migration and the Modern European City. Introduction to the Special Issue 'Cities and Overseas Migration in the Long Nineteenth Century'*. Journal of Migration History, 2, 2016, 2, pp. 209-222 [<https://doi.org/10.1163/23519924-00202001>].
- Feys (Torsten)**. *Transoceanic Shipping, Mass Migration, and the Rise of Modern-Day International Border Controls : A Historiographical Appraisal*. Mobility in History, 7, 2016, 1, pp. 151-162 [<https://doi.org/10.3167/mih.2016.070117>].
- Flahaux (Marie-Laurence), Schoumaker (Bruno)**. *Democratic Republic of the Congo : A Migration History Marked by Crises and Restrictions*. Migration Information Source : Fresh thought. Authoritative data. Global reach, 2016, April, s.p.
- Geldof (Dirk)**. *Superdiversity in the heart of Europe : How migration changes our society*. Leuven, Acco, 2016, 264 p.
- Goddeeris (Idesbald)**. *Historical Reflections on the 2015 Refugee Crisis*. Global (Kring voor Internationale Betrekkingen), 20, 2016, 1, pp. 24-27.
- Goddeeris (Idesbald)**. *Des révolutionnaires polonais à Bruxelles (1830-1870)*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 32-41 (Regards sur la ville).
- Godin (Marie), Doná (Giorgia)**. *'Refugee voices', new social media and politics of representation : Young Congolese in the diaspora and beyond*. Refuge : Canada's

- Journal on Refugees, 32, 2016, 1, pp. 60-71 [<https://doi.org/10.25071/1920-7336.40384>].
- Godin (Marie)**. *Theatre and Photography as New Contentious Repertoires of Congolese Women in the Diaspora : Towards Another Politics of Representation of Rape*. African Diaspora, 9, 2016, 1-2, pp. 101-127.
- Greefs (Hilde), Winter (Anne)**. *Alone and Far from Home : Gender and Migration Trajectories of Single Foreign Newcomers to Antwerp, 1850-1880*. Journal of Urban History, 42, 2016, 1, pp. 61-80 [DOI : <https://doi.org/10.1177/0096144215611092>].
- Greefs (Hilde)**. *Clubs as vehicles for inclusion in the urban fabric? Immigrants and elitist associational practices in Antwerp, 1795-1830*. Social History, 41, 2016, 4, pp. 375-395 [DOI : <http://dx.doi.org/10.1080/03071022.2016.1215099>].
- Grégoire (Nicole)**. *Diaspora congolaise en Belgique et «Africains» : Vie associative et dissidences (post)coloniales*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.)**. *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 32-43.
- Gsir (Sonia), Lafleur (Jean-Michel), Stanek (Mikolaj)**. *Migration policy reforms in the context of economic and political crises : The case of Belgium*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 42, 2016, 10, pp. 1651-1669 [Issue : The Global Economic Crisis and Migration] [<https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1162352>].
- Hajtó (Vera)**. *De 'Hongaartjes' - Belgisch-Hongaarse kinderacties (1923-1927 en 1946-1948)*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 1, pp. 46-53.
- Hajtó (Vera), Hermans (Roeland), Vints (Luc)**. *De 'Hongaartjes' : Belgisch-Hongaarse kinderacties*. Leuven, KADOC, 2016, 56 p. (KADOC-Expo 17).
- Hajtó (Vera)**. *Milk, sauce and paprika : Migration, childhood and memories of the interwar Belgian-Hungarian child relief project*. Leuven, Leuven University Press, 2016, 298 p.
- Hill (Marc)**. *Nach der Parallelgesellschaft : Neue Perspektiven auf Stadt und Migration*. Bielefeld, transcript Verlag, 2016, [s.p.] (Kultur & Konflikt 8).
- Hooghe (Marc)**. *Quelle politique pour changer les choses? L'intégration en Belgique et aux Pays-Bas*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 37-41.
- Huamán Penalzoa (Domingo)**. *«Les 'murals' de l'humanité» au centre d'accueil du petit-château*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 294-299 (Regards sur la ville).
- Keunen (Bart)**. *De pauper en de metropool : De stedelijke migrant in de negentiende- en twintigste-eeuwse roman*. In : **Eeckhout (Bart), Joosen (Vanessa), Sepp (Arvi) (eds.)**. *Stad en migratie in de literatuur*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 15-42 (Cahier voor Literatuurwetenschap 8).
- Kohlbacher (Jan)**. *Migrantenverhalen: Een dubbel migratieverhaal : Het weerzien van Luciano Massa met zijn Eisdense jeugd vrienden na 51 jaar*. Eisdén. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisdén, 33, 2016, 3, pp. 30-35.
- Kovincic (Petar)**. *Évolution des rapports entre la population majoritaire et les minorités d'origine immigrée en Belgique : Aspects quantitatifs*. In : **Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc) (dir.)**. *Villes connectées. Pratiques transnationales, dynamiques identitaires et diversité culturelle*. Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, pp. 111-134 (Série Sciences politiques et sociales).
- Lenders (Francine)**. *Ilona, Helena Hoppan, een honderdjarige Hongaarse*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 31, 2016, 1, pp. 8-9.
- Lobet (Bernard)**. *Sauve qui peut! À propos des migrants qui arrivent en Europe*. Lectures : La revue des bibliothèques, 2016 (janvier-février), 194, pp. 97-100.

- Loriaux (Florence).** *Le Gaffi : un projet de société pour les femmes migrantes : 1978-2014.* Bruxelles, CARHOP, 2015, 189 p. (Les carnets du CARHOP 10).
- Lys (Matthieu).** *Les visas humanitaires : Une réponse à l'absence de voie légale d'entrée pour les demandeurs d'asile?* Newsletter EDEM, 2016 (août), pp. 9-14.
- Magasich (Jorge).** *Les exilés révolutionnaires latino-américains à Bruxelles.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 242-249 (Regards sur la ville).
- Martiniello (Marco).** *Les artistes urbains belges, la « crise migratoire » et le terrorisme. Entretiens avec Kaer, Gioia Kayaga, Giacomo Lariccia, David Mendez Yopez, Tutu Puoane et Rival.* Revue Européenne des Migrations Internationales, 32, 2016, 3-4, pp. 147-161 (30ème anniversaire. Renouveler la question migratoire) [DOI : <https://doi.org/10.4000/remi.8226>].
- Martiniello (Marco).** *Conclusion : Pour une approche transdisciplinaire de l'expérience migratoire et post-migratoire italienne en Belgique.* In : **Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 155-160.
- Maryns (Katrijn).** *The asylum speaker : Language in the Belgian asylum procedure.* London, New York, Routledge, 2016, 375 p.
- Mazzocchetti (Jacinthe), Nyatanyi Biyiha (Marie-Pierre) (dir.).** *Plurielles : Femmes de la diaspora africaine.* Paris, Karthala, 2016, 183 p.
- Merla (Laure).** *Les solidarités familiales transnationales au travers du prisme de la circulation du care.* In : **Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc) (dir.).** *Villes connectées. Pratiques transnationales, dynamiques identitaires et diversité culturelle.* Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, pp. 15-36 (Série Sciences politiques et sociales).
- Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, 163 p.
- Morelli (Anne).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* In : **Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 7-12.
- Moreno (Paola).** *Premiers résultats d'une recherche socio-linguistique sur les dialectes de la Campanie en région liégeoise.* In : **Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 133-146.
- Mukana (Olivier).** *Nérophobie ou faire dérailler : Le Midnight Express.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 44-56.
- Nouss (Alexis).** *La condition de l'exilé : Penser les migrations contemporaines.* [Paris], Editions de la Maison des sciences de l'homme, 2015, 175 p. (Interventions 2).
- Pieret (Denis), Berns (Thomas) (préfacer), Balibar (Étienne) (postfacier).** *Les frontières de la mondialisation : Gestion des flux migratoires en régime néolibéral.* Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, 324 p. (Philosophie 4).
- Pion (Geoffrey).** *Le comportement électoral des Italiens de Belgique : une spécificité?* In : **Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 79-100.
- Pion (Geoffrey).** *Quelques aspects socio-spatiaux de la présence italienne en Belgique au tournant des années 2010.* In : **Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 13-30.
- Poncelet (Marc), Solo Lola (Bienvenu).** *« Mikiliste, nzete ya mobesu na tango ya moyi ». Représentations et négociations des rapports avec les migrants dans les familles kinoises.* In : **Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc) (dir.).** *Villes connectées. Pratiques transnationales,*

- dynamiques identitaires et diversité culturelle*. Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, pp. 59-82 (Série Sciences politiques et sociales).
- Poppe (Annelien), Wojczewski (Silvia), Taylor (Katherine), Kutalek (Ruth), Peersman (Wim).** *The views of migrant health workers living in Austria and Belgium on return migration to sub-Saharan Africa*. *Human Resources for Health*, 14, 2016, 27, s.p. [DOI : <https://doi.org/10.1186/s12960-016-0129-4>].
- Puschmann (Paul), Van den Driessche (Nina), Matthijs (Koen), Van de Putte (Bart).** *Paths of Acculturation and Social Inclusion : Migration, Marriage Opportunities and Assortative Mating by Geographic Origin in Antwerp, 1846-1920*. *Journal of Migration History*, 2, 2016, 1, pp. 177-207 [DOI : 10.1163/23519924-00201007; URL : <https://doi.org/10.1163/23519924-00201007>].
- Quintens (Joke), Chauvaux (Dirk).** *Ciao Limburg : Het Little Italy van bij ons*. Tielt, Lannoo, 2016, 205 p.
- Renaudin (Claire).** *Les Italiens à Molenbeek (1947-1980). De la présence à la transparence*. In : **Morelli (Anne) (éd., dir.)**. *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 117-132.
- Ringoot (Sonia), Ringoot (Pauline).** *En quête de terre des Belges en Normandie : Récits de vie sur l'immigration des agriculteurs belges en Normandie au XXe siècle*. In *Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire*, 2016, pp. 109-114.
- Robert (Mireille-Tsheusi).** *Zwarte Piet? Non, peut-être! Les enfants congolais face au folklore racial belge*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.)**. *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 57-63.
- Salsi (Sonia).** *Le Limbourg Belge : Les italiens et Les «autres étrangers» dans la cité de Lindeman*. 1616 : Anuario de la Sociedad Española de Literatura General y Comparada, 2016, 6, pp. 227-240 (*Europa prometida : crisis y redefinición de la identidad literaria y cultural europea*).
- Sartorius (Francis).** *Des communards exilés (1871-1879)*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 72-81 (Regards sur la ville).
- Sheeren (Hugues), Nelis (Jan) (contr.), Pitzus (Anna) (contr.), Rossi (Franca) (contr.), Malinconci (Nicole) (préface).** *Un coin de ciel belge en Italie : Récits d'un retour aux sources = Un coin de ciel belge en Italie : Verhalen van een terugreis naar de bron = Un coin de ciel belge : Racconti di un ritorno alle origini*. Imola, Angelini editore; Waterloo, Renaissance du Livre, 2016, 172 p.
- Sierra Blas (Verónica).** *Paroles orphelines : Les enfants et la guerre d'Espagne*. Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, 364 p. [Traduction de : *Palabras huérfanas : los niños y la guerra civil*].
- Steenis (Paul).** *L'émigration des Belges au Wisconsin*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païis. Bulletin de liaison, 2016, 79, pp. 31-53.
- Stevens (S.).** *Naschrift bij 'Felix Van Wanseele, landverhuizer uit Nevele in 1867'*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 3, pp. 88-100.
- Stevens (S.).** *De Nevelse emigratie naar Amerika tijdens de 19de en 20ste eeuw*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 1, pp. 3-45.
- Terrenato (Francesca).** *Noord-Zuid / Zuid-Noord : Aspecten van (vrouwelijke) migrantenliteratuur in Nederland en Vlaanderen*. In : **van der Heide (Herman), Pos (Arie), Prandoni (Marco), Ross (Dolores) (eds.)**. *Een ladder tegen de windroos : Nederlands tussen Noord- en Zuid-Europa : Contacten, confrontaties en bemiddelaars*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 59-74 (Lage Landen Studies 7).

- Torrekens (Corinne), Sacco (Muriel).** *Transformations des politiques d'intégration des immigrés.* In : **Sacco (Muriel), Torrekens (Corinne), Adam (Ilke) (dir.).** *Circulation des idées et des modèles : Les transformations de l'action publique en question. Le cas des politiques d'intégration.* Louvain-la-Neuve, Academia L'Harmattan, 2016, pp. 7-17 (Collection «Science politique» 17).
- Van Wanzele (L.).** *Felix Van Wanseele, landverhuizer uit Nevele in 1867.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 3, pp. 88-100.
- Vloeberghs (Lien).** *De Belgische emigratie naar Argentinië, 1888-1889 : Op reis met Leopold Procureur en Arthur De Myttenaere, twee journalisten te midden van de Argentijnse koorts.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 3, pp. 5-35.
- Walravens (Ana-Alicia).** *L'intégration linguistique de la première génération d'immigrés italiens en Belgique - Une intégration vraiment «sans problèmes»?* In : **Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 147-154.
- Winter (Anne).** *Migrants and urban change : Newcomers to Antwerp, 1760-1860.* London, New York, Routledge, 2016, 318 p. (Perspectives in economic and social history 1).
- Xhardez (Catherine).** *L'intégration des nouveaux arrivants à Bruxelles : Un puzzle institutionnel et politique.* Brussels Studies, 2016 (25 octobre 2016), 105, pp. 1-20.
- Zibouh (Fatima).** *Culture, ethnicité et politique. Expression artistique ds minorités ethno-culturelles.* In : **Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc) (dir.).** *Villes connectées. Pratiques transnationales, dynamiques identitaires et diversité culturelle.* Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, pp. 135-164 (Série Sciences politiques et sociales).
- Zickgraf (Caroline).** *Faire famille à distance : Les migrations marocaines, les pratiques familiales et l'espace social transnational.* In : **Bousetta (Hassan), Gsir (Sonia), Jacquemain (Marc), Martiniello (Marco), Poncelet (Marc) (dir.).** *Villes connectées. Pratiques transnationales, dynamiques identitaires et diversité culturelle.* Liège, Presses universitaires de Liège, 2016, pp. 37-58 (Série Sciences politiques et sociales).
- Becuwe (Frank).** *Flirten met Mars en Venus : Oorlog en prostitutie 1914-1918.* Gent, Mens & Cultuur, 2016, 207 p.
- Bloc (Fabienne), Piette (Valérie).** *Jouissez sans entraves? Sexualité, citoyenneté et liberté.* Bruxelles, Centre d'Action Laïque, 2016, 95 p. (Liberté j'écris ton nom).
- Bonquet (Piet).** *Op zoek naar een beetje liefde.* In : **S.n. Knack Historia 1916.** Roeselare, Roularta Media Group, 2016, pp. 150-157.
- Debruyne (Emmanuel), Röger (Maren).** *From Control to Terror : German Prostitution Policies in Eastern and Western European Territories during both World Wars.* Gender and History, 28, 2016, 3, pp. 687-708 [DOI : 10.1111/1468-0424.12245; URL : <http://hdl.handle.net/2078.1/177562>].
- De Roover (Dennis), Borghs (Jeroen), De Wispelaere (Leen).** *Alles wat je altijd al wilde weten over holebi's maar nooit durfde te vragen.* Brussel, Gelijke Kansen in Vlaanderen, [2016], 47 p.
- Matthys (Christa).** *Discourses versus Life Courses : Servants' Extramarital Sexual Activities in Flanders during the Nineteenth and Early Twentieth Centuries.* Journal of Urban History, 42, 2016, 1, pp. 81-100 [DOI : 10.1177/0096144215611096].
- Monteiro (Marit), Damberg (Wilhelm), De Maeyer (Jan) (eds.).** *Child sexual abuse in the churches : Historical approaches in Belgium, Germany and the Netherlands.* Nijmegen, Trajecta, 2016, 143 p. (Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 25, 2016, 1).

- Monteiro (Marit), Damberg (Wilhelm), De Maeyer (Jan).** *Introduction.* In : **Monteiro (Marit), Damberg (Wilhelm), De Maeyer (Jan) (eds.).** *Child sexual abuse in the churches : Historical approaches in Belgium, Germany and the Netherlands.* Nijmegen, Trajecta, 2016, pp. 3-22 (Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 25, 2016, 1).
- Osaer (Toon).** *Hidden and Repressed. Sexual Abuse of Minors in Pastoral Relationships in the Roman Catholic Church in Belgium.* In : **Monteiro (Marit), Damberg (Wilhelm), De Maeyer (Jan) (eds.).** *Child sexual abuse in the churches : Historical approaches in Belgium, Germany and the Netherlands.* Nijmegen, Trajecta, 2016, pp. 111-130 (Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 25, 2016, 1).
- Paternotte (David), Seckinelgin (Hakan).** «*Lesbian and gay rights are human rights*» : *Multiple globalizations and LGBTI activism.* In : **[S.n.]** *The Ashgate Research Companion to lesbian and Gay Activism.* [S.l.], Taylor and Francis, 2016, pp. 209-223.
- Pluvinage (Gonzague).** *Sex in the city : Les lieux du plaisir à Bruxelles du 19e siècle à la révolution sexuelle.* Bruxelles, Musée de la Ville de Bruxelles, 2016, 63 p. (Historia Bruxellae 19).
- Pluvinage (Gonzague).** *Sex in the city : Oorden van plezier in Brussel van de 19de eeuw tot de seksuele revolutie.* Brussel, Museum van de Stad Brussel, 2016, 63 p. (Historia Bruxellae 19).
- Vanobbergen (Bruno), Van Crombrugge (Hans).** *Under the Mantle of Love : (Catholic) Institutional Pedagogy and the Pedagogic-Erotic Relationship.* In : **Monteiro (Marit), Damberg (Wilhelm), De Maeyer (Jan) (eds.).** *Child sexual abuse in the churches : Historical approaches in Belgium, Germany and the Netherlands.* Nijmegen, Trajecta, 2016, pp. 59-72 (Trajecta : Religie, cultuur en samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 25, 2016, 1).
- Baete (Frank) (e.a.).** *Bruiloftsklokken luiden : Meer dan honderd jaar trouwen in Groot-Assenede.* Assenede, Twee Ambachten, 2016, 191 p. (De Twee Ambachten, 24, 2016, 1).
- Bastiaen (Filip), De Baets (Luc).** *Tweederangs kinderen bij de volksklasse : Vondelingen uitbested in het Aalterse, 1828-1876.* Appeltjes van het Meetjesland. Jaarboek van het Historisch Genootschap van het Meetjesland, 2016, 67, pp. 153-204.
- Bastiaen (Filip), De Baets (Luc).** *Vondelingen en Aalterse moeder herenigd in 1842 : Petrus (1), Petrus (2) en Eugenia Van Volsem.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 3, pp. 47-64.
- Coun (Theo).** *Peter- en meterschap bij doopsel en vormsel als huwelijksbeletsel.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 5, pp. 135-137.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Vondelingen in Baardegem (4).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 1, pp. 36-45.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Vondelingen in Baardegem (5).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 2, pp. 148-161.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Vondelingen in Baardegem (6).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 275-293.
- De Graeve (Katrien).** *Adoptiefeesten : Cultuur, liefdadigheid en gemeenschapsvorming bij Vlaams-Ethiopische adoptiegezinnen.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 3, pp. 247-264.
- De Veirman (Sophie), Haage (Helena), Vikström (Lotta).** *Deaf and unwanted? Marriage characteristics of deaf people in eighteenth- and nineteenth-century Belgium :*

- A comparative and cross-regional approach. Continuity and Change : A Journal of Social Structure, Law and Demography in Past Societies*, 31, 2016, 2, pp. 241-273 [DOI : 10.1017/S0268416016000230].
- Jacobs (Freddy)**. *Kinderrijkdom : 18 kinderen in gezin "Thief Jennen" en Dimphina Evens in 't Hasselt*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 69, pp. 2-6.
- Luyten (Dirk)**. *Bemoeien met gezinnen : Inleiding tot het gezinsbeleid in Vlaanderen*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, 252 p.
- Matsuo (Hideko), Matthijs (Koen)**. *Women's age at last childbearing and its determinants : A case study of Antwerp (Flanders, Belgium) on the basis of the multi-source COR* historical sample*. *The History of the Family*, 21, 2016, 2, pp. 175-194 [DOI : 10.1080/1081602X.2015.1090326].
- Mosuse (Ronny)**. *De verborgen geschiedenis van mijn vader*. Kalmthout, Van Halewyck, 2016, 165 p.
- Van Duyse (Dirk)**. *Gezinsraad viert 45-jarig bestaan*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 2, pp. 101-104.
- Van Goethem (Laurence)**. *Dienen in de stad Antwerpen : De dienstfase en de partnerkeuze van polderdochters in de tweede helft van de negentiende eeuw*. *HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis*, 2016, 4, pp. 9-40.
- Van Poucke (André)**. *Tweemaal vijf keren gehuwd*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 3, pp. 68-70.
- Vanthemsche (Guy)**. *Voorwoord*. In : **Swillen (Gerlinda)**. *De wieg van de Tweede Wereldoorlog : Oorlogskinderen op de as Brussel-Berlijn*. Brussel, VUB-Press, 2016, pp. 9-11.

2. Les catégories sociales – De sociale groepen⁽¹⁴⁾

- Barbier (Pascal), Fusulier (Bernard)**. *Comprendre l'expérience de la carrière scientifique et les inégalités entre les sexes au regard de l'interférence Travail / Famille*. In : **Rogers (Rebecca), Moulinier (Pascalle) (dir.)**. *Les femmes dans le monde académique*. Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, pp. 81-94 (Essais).
- De Keyzer (Diane)**. *"Madame est servie" : Leven in dienst van adel en burgerij*. Kalmthout, Van Halewyck, 2016, 382 p. [2e ed.].
- De Koster (Margo), Reinke (Herbert)**. *Policing Minorities*. In : **Knepper (Paul), Johansen (Anja) (eds.)**. *The Oxford Handbook of the History of Crime and Criminal Justice*. Oxford, Oxford University Press, 2016, pp. 268-284.
- de Pessemier 's Gravendries (Paul)**. *De kijk van twee externe waarnemers op de hedendaagse Belgische adel. Le regard de deux observateurs externes sur la noblesse belge contemporaine*. *Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België*, 2016, 285, pp. 9-30.
- Federinov (Bertrand)**. *L'abbé et le bourgeois : Les relations entre Edmond Puissant (1860-1934) et Raoul Warocqué (1870-1917)*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à*

(14) Contient : le patronat et la bourgeoisie; les classes moyennes et les professions libérales; les salariés; les groupes marginalisés; les femmes; les enfants et les jeunes; les personnes âgées; la noblesse. / Bevat : de werkgevers en de burgerij; de middenstand en de vrije beroepen; de loonafhankelijken; gemarginaliseerde groepen; de vrouwen; kinderen en jongeren; de ouderen; de adel.

- l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 553-568 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Geerkens (Éric).** *Expériences et conditions du travail ouvrier.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 151-182.
- Hardewyn (André).** *Une classe sociale à part entière? Esquisse de la vie sociale des fonctionnaires belges.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 213-266.
- Kurgan-van Hentenryk (Ginette).** *Permanence et recomposition des élites.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 401-442.
- Laloux (Adrien), van de Werve (Bérangère).** *La prise en charge des handicapés en Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 73-80.
- Marlier (Isabelle).** *Mêler les genres : un jeu d'enfants.* Analyse de l'IHOES, 2016, 163 (13 décembre 2016), pp. 1-11 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse163.pdf].
- Mattens (Danny).** *Dienstpersioneel bij elitehuishoudens in Vlaanderen in de achttiende en negentiende eeuw.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 4, pp. 2-31.
- Stevens (Fred).** *Les professions libérales.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 351-400.
- Vanhooren (Peter).** «Monsieur l'employé» : Naissance, déclin et consolidation d'une classe sociale de prestige. In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 183-212.
- Vanthemsche (Guy).** *Introduction.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 5-20.
- Verbruggen (Thomas).** *De mobiliteit van dienstmeiden en de modernisering van de Europese samenleving.* Contemporanea, 38, 2016, 1, pp. 1-5.
3. Niveau de vie, prix et salaires, l'assistance – Levensstandaard, prijzen en lonen, *bijstand*⁽¹⁵⁾
- De Pril (Lieven), de Aguirre (Phara) (voorwoord).** *Brood én rozen voor iedereen.* Antwerpen, Halewijn, 2016, 95 p.
- De Reu (Pieter).** *Van abstracte belastingarchieven tot een dynamische vermogensanalyse : Het voorbeeld van de vastgoedmarkt in het Oost-Vlaamse Eke (1795-1830).* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 389-428.
- Eggerickx (Thierry), Gourbin (Catherine), Majérus (Paul), Masquelier (Bruno), Sanderson (Jean-Paul), Vandeschrick (Christophe).** *Inégalités sociales de mortalité en Belgique. De multiples dimensions, de multiples causes.* Science connection, 2016, 50, pp. 40-45.
- Eggerickx (Thierry), Gourbin (Catherine), Majérus (Paul), Masquelier (Bruno), Sanderson (Jean-Paul), Vandeschrick (Christophe).** *Sociale ongelijkheid in sterfte in België. Vele dimensies, vele oorzaken.* Science connection, 2016, 50, pp. 40-45.
- Isebaert (Daan), Heylen (Freddy), Baert (Stijn).** *Les Belges propriétaires de leur logement restent-ils plus longtemps au chômage?* Louvain-la-Neuve, UCL. IRES, 2016, s.p. (Regards économiques : Publication des économistes de l'UCL 122).
- Lynch (Julia).** *Class, territory and inequality : Explaining differences in the framing of health inequalities as a policy problem in Belgium and France.* French politics, 14, 2016, 1, pp. 55-82.

(15) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Vandenbroucke (Frank), Vinck (Julie).** *Child poverty risks in Belgium, Wallonia and Flanders : Accounting for a worrying performance.* Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 2015, 1, pp. 51-98.
- Vandenbroucke (Frank), Vinck (Julie).** *Child poverty risks in Belgium, Wallonia and Flanders : Accounting for a worrying performance.* Revue belge de Sécurité sociale, 2015, 1, pp. 51-98.
- Vanhauwaert (Frederic).** *Armen : in de hoek waar de klappen vallen.* Sampol, 23, 2016, 6, pp. 4-8 [Contenu : / Inhoud : armoedebeleid België].
- Vos (Paul).** *Grepen uit het Molve verleden : Voedsel en geld in Wezel in 1817.* Molve Tijdingen, 2016, 24, pp. 248-251.
- Zamora Vargas (Daniel), Van Crieelingen (Mathieu).** *Dans les cafés 'branchés' de Bruxelles : La mixité sociale sous contrôle.* Observatoire belge des inégalités, 2016, s.p.
- Ronsijn (Wouter), Herment (Laurent).** *Les mercuriales du XIXe siècle : Le contrôle et la surveillance des prix et de l'offre de grains en France et en Belgique, 1789-1914.* Revue du Nord : histoire. Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 98, 2016, 417, pp. 811-837.
- Scholliers (Peter).** *Le pouvoir d'achat des salariés.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 127-150.
- Tilly (Pierre).** *Les congés payés, une véritable révolution.* Analyse de l'IHOES, 2016, 166 (27 décembre 2016), pp. 1-9 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse166.pdf].
- Van den Broeck (Marie).** *Les pratiques de salaire variable dans les entreprises multinationales en Belgique.* Bruxelles, CRISP, 2016, 48 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2307).
- Vanthemsche (Guy).** *Salariats et marchés du travail.* In : **Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Les classes sociales en Belgique : Deux siècles d'histoire.* Bruxelles, CRISP, 2016, pp. 21-126.
- Verbruggen (Paul).** *80 jaar congé payé.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 3, pp. 66-67.
- Vermeirsch (Eric).** *The Jolly Scotchmen.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 3, pp. 211-214.
- Blockerije (Arnold).** *Het beheer van het patrimonium van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn.* Brugge, Vanden Broele, 2016, 197 p.
- Bouchat (Philippe).** *La Charte de l'Assure Social, 20 ans après : Stop ou encore?* Revue belge de Sécurité sociale, 2016, 1, pp. 57-82.
- Bouchat (Philippe).** *Het handvest van de sociaal verzekerde, 20 jaar later : stop of nog?* Belgisch Tijdschrift voor Sociale zekerheid, 2016, 1, pp. 55-82.
- Callewaert (Ferdij).** *De Roeselaarse filantropische vereniging 'Aloude Sicambers van Roeselare'.* Erfgoed Roeselare : Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O., 5, 2016, 2, pp. 70-99.
- De Bie (Maria), De Wilde (Marjolijn), Vandenbroucke (Frank), Cantillon (Bea).** *40 jaar OCMW & bijstand.* Leuven, Den Haag, Acco, 2016, 272 p.
- Desmaele (Bernard).** *Inventaires des archives de la Commission d'Assistance publique d'Esquermes (1923-1977), Hérissonnes (1849-1977), Obigies (1828-1977), Pecq (1872-1977) et Warcoing (1818-1977).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 17 p. (Archives de l'Etat à Tournai. Inventaires 34).

- Dumont (Daniel).** *La sécurité sociale et la sixième réforme de l'Etat : Retroactes et mise en perspective générale.* Revue belge de Sécurité sociale, 2015, 2, pp. 175-226.
- Dumont (Daniel).** *De sociale zekerheid en de zesde staatshervorming : Voorgeschiedenis en algemene beschouwing.* Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 2015, 2, pp. 175-228.
- Gouverneur (Romy).** *Inventaires des archives des Commissions d'Assistance publique de l'entité de Lessines (Bois-de-Lessines, Deux Acren, Ghoy, Lessines, Ogy, Ollignies, Papignies et Wannebecq) : (1795) 1925-1977.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2015, pag. mul. (Archives de l'Etat à Tournai : Inventaires 33).
- Holweg (Christina), Lienbacher (Eva).** *Social supermarkets in Europe : Investigations from a retailing perspective in selected European countries : France, Austria, Belgium, Switzerland, Luxembourg, Romania.* Viena, WU – Vienna University of Economics and Business, Department of Marketing, Institute for Retailing and Marketing, 2016, 112 p.
- Lachaert (Pieter-Jan).** *Vergeeten archiefgeschiedenis : Het Stadsarchief Gent en de archieven van het Bureel van Weldadigheid en de Commissie van Burgerlijke Godshuizen voor de Eerste Wereldoorlog.* @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 3, pp. 1-3.
- Maenen-Put (Simone), Kosohosrky-Artlieb (Traude).** *Buitenlandse Humanitaire Kinderhulpacties 1923-1927 en 1946-1948 : Een vergeeten geschiedenis, maar vaak met blijvende en hechte familiebanden!* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 2, pp. 29-51.
- Monsieurs (Cecilia).** *Het weeshuis van de Voorzienigheid te Herentals.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, XXV, pp. 107-154.
- Pacolet (Jozef), De Wispelaere (Frederic).** *L'état de l'état-Providence en Belgique aux alentours de l'année 2015.* Revue belge de Sécurité sociale, 2015, 4, pp. 719-762.
- Pacolet (Jozef), De Wispelaere (Frederic).** *De staat van de verzorgingsstaat in België omstreeks 2015.* Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 2015, 4, pp. 725-766.
- Raemdonck (Kris).** *Schoolpoortwerkers in Brussel overbruggen heel wat kloven.* Welwijs : Wisselwerking onderwijs en welzijnswerk, 27, 2016, 3, pp. 3-5 [Contenu : / Inhoud : armoede en hulpverlening, kansarme jeugd, onderwijs, Vlaanderen].
- Remy (Céline).** *Des ressources publiques pour les opérateurs privés d'emploi. Les coulisses de l'accompagnement des chômeurs en Belgique francophone.* Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2016, 28, pp. 33-54 [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1033>].
- Richelle (Sophie).** *Bestiaire des hospices : Présences animales dans les établissements pour les vieillards, Bruxelles - XIXe siècle.* Histoire urbaine, 2016, 3 (n° 47), pp. 107-124 [DOI : 10.3917/rhu.047.0107; URL : <https://www.cairn.info/revue-histoire-urbaine-2016-3-page-107.htm>].
- Richelle (Sophie).** *The Elderly Poor, or Poor Elderly : Old Age in Nursing Homes, Old Age on the Margins?* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 1, pp. 85-104 [Special Issue : **Rodríguez García (Magaly), Lauro (Amandine).** *Writing History from the Margins : Marginal and Subaltern Perspectives in Belgian History (19th and 20th Centuries)*].
- S.n.** *Wat betekende arm zijn in de 19de eeuw?* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, p. 134.
- Van Assche (Peter).** *Van weeshuis tot Sociaal Huis van Halle.* Halle, OCMW Halle, 2016, 58 p.
- Van der Straete (Isabelle).** *Het beroepsgeheim van OCMW-medewerkers in relatie tot*

- gevaarsituaties, strafonderzoek en sociale fraude : Praktijk Gent*. Brugge, Vanden Broele, 2016, 72 p.
- Van Lerberge (Raphaël)**. *De administratief-technische origine van de sociale zekerheid in België : Een apart oorlogsverhaal*. Belgisch Tijdschrift voor Sociale zekerheid, 2016, 3, pp. 397-439.
- Van Lerberge (Raphaël)**. *De administratief-technische origine van de sociale zekerheid in België : Een apart oorlogsverhaal*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 3/4, pp. 164-205.
- Van Lerberge (Raphaël)**. *Minister Leon-Eli Troclet opent het Huis van de Arbeid te Leuven in 1949 : Elke foto vertelt een verhaal*. Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 2015, 3, pp. 597-605.
- Van Lerberge (Raphaël)**. *Le Ministre Leon-Eli Troclet ouvre la Maison du Travail de Louvain en 1949 : Chaque photo raconte une histoire*. Revue belge de Sécurité sociale, 2015, 3, pp. 589-597.
- Van Lerberge (Raphaël)**. *L'origine technicoadministrative de la sécurité sociale en Belgique : un récit de guerre particulier*. Revue belge de Sécurité sociale, 2016, 3, pp. 397-439.
- Vlaams & Neutraal Ziekenfonds**. *Blakend van gezondheid : 100 jaar Vlaams & Neutraal Ziekenfonds (1916-2016) : Jubileumboek*. Mechelen, Vlaams & Neutraal Ziekenfonds, 2016, 84 p.
- Vrijens (Paul)**. *Kinderen uit het vondelingenhuis Maastricht opgevangen in de omgeving (1814-1850)*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 3, pp. 4-12.
- Wils (Raf)**. *Van het Armenbestuur over COO en OCMW naar een Sociaal Huis*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, pp. 135-142.
- Zamora Vargas (Daniel), Van Mechelen (Natascha)**. *Les reconfigurations de l'assistance publique et de la sécurité sociale en Belgique : du début du 19e siècle à nos jours*. In : **Vranken (Jan), Pannecoucke (Isabelle), Lahaye (Willy) (éds.)**. *Annuaire pauvreté en Belgique 2016*. Leuven, Academia Press, 2016, p. 398.

4. La criminalité – Criminaliteit

- Adriaenssen (An), Paoli (Letizia)**. *Publieke ernstpercepties van criminaliteit : Een survey-onderzoek bij de Vlaamse bevolking*. Panopticon, 37, 2016, 6, pp. 481-504.
- Boon (Eric)**. *Internering : nog steeds de zwaarste straf?* Antwerpen, Intersentia, 2016, VI-45 p. [Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen op 21 oktober 2016].
- Brosens (Dorien), De Donder (Liesbeth), Polfiet (Koenraad)**. *Inspraak en participatie van gedetineerden in de gevangenis van Gent*. Panopticon, 37, 2016, 5, pp. 416-432.
- Cartuyvels (Yves)**. *Alternatives sanctions at the sentencing stage in Belgium : A new generation of alternatives*. In : **Bernardi (S.), Martufi (A.) (coord.)**. *Prison overcrowding and alternative sanctions in Europe. European sources and national legal systems*. Napoli, Jovene editore, 2016, pp. 142-157.
- Coomans (Rita)**. *Beschuldigde, sta op! Misdaden begaan in onze dorpen en voor het Hof van Assisen behandeld (1820-1894)*. Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle - Lille - Poederlee - Wechelderzande, 2016, 34, pp. 5-43.
- Croket (Benny)**. *Mariekerke 1800 : Een vissersmoord*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2016, 27, pp. 5-9.
- D'Angelo (Alessandra)**. *Présumé coupable : l'affaire Wesphael, les assises en question*. Liège, Now future, 2016, 239 p.
- D'Angelo (Angelo)**. *Case prison : Un jeu d'échecs : «Les plus enfermés ne sont pas*

- toujours ceux que l'on pense*». Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, 193 p.
- De Greeve (Karin).** *Hoe een oude gevangenis een open huis werd : Een korte geschiedenis van de Oude Gevangenis*. Hasselt, Universiteit Hasselt, 2016, 55 p.
- De Vos (Rufin).** *Een moord in Oetingen : Uit het krantenarchief van Aalst*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, p. 59.
- Jaarsma (Sjerp), van den Heuvel (John).** *Handen omhoog! Dit is een overval! De meest spectaculaire roven van Nederland en België*. Meppel, Just Publishers, 2016, 303 p.
- Laroy (Peter).** *Zaak De Zutter : De film*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 2, pp. 67-68.
- Maebe (Veerle).** *Misdrijven in en rond Gooik : Kranten in de 19de en 20ste eeuw*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, p. 70.
- Massin (Veerle).** *"Measuring Delinquency" : The Observation, Scientific, Assessment and Testing of Delinquent Girls in 20th-century Belgium*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 1, pp. 105-133.
- Mulder (Gerhardt) (red.).** *De eerste misdaadencyclopedie van de Lage Landen*. S.I., Just Publishers, 2016, 303 p.
- Nys (Laura).** *Emotie, gender en macht : Emotienormen en expressies in het Rijksopvoedingsgesticht voor lastige of weerspannige meisjes te Brugge (1927-1941)*. Historica (Vereniging voor Gendergeschiedenis), 2016, 1, pp. 17-22.
- Picron (Delphine).** *Inventaire des archives de la prison de Huy, 1815-1991*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 65 p. (Archives de l'Etat à Liège. Inventaires 137).
- Picron (Delphine).** *Inventaire des archives de la prison de Verviers, 1816-1988*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2016, 121 p. (Archives de l'Etat à Liège. Inventaires 138).
- Russo (Carine).** *Quatorze mois*. Waterloo, Renaissance du Livre, 2016, 234 p.
- Russo (Carine).** *Veertien maanden*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 239 p.
- S.n.** *Rechterlijke kronijk : Uit de gazette van Lokeren 14/11/1875*. De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 82, pp. 24-25.
- Tavernier (Geert).** *De moord op Leonie Blomme (september 1894, Dudzele)*. Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 2, p. 35[-70].
- Van Gestel (Guy).** *Moord in België : De grootste misdadigers van ons land : Van Horion tot de kasteelmoord*. Antwerpen, Horizon, 2016, 174 p.
- Van Loon (Wouter).** *Misdaadatlas van de Lage Landen*. Uithoorn, Karakter, 2016, 183 p.
- Vercammen (Rik), Winter (Anne).** *Een dwalend bestaan? Mobiliteit bij veroordeelde landlopers in België (1870-1914/30)*. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 13, 2016, 2, pp. 51-75 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.2>].
- Verstraeten (André).** *De onopgeloste moord op Clementia De Meester in 1872*. Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 1, pp. 12-17.
- Wesphael (Bernard).** *Assassin*. Liège, Now future, 2016, 235 p.

5. *Les conditions hygiéniques, l'apparat médical, le logement – De gezondheidstoestanzen, het medisch apparaat, de huisvesting*⁽¹⁶⁾

- Barbu (Clara).** *Les maladies des mineurs en Belgique (1820-1927) : Entre déni et reconnaissance.* Analyse de l'IHOES, 2016, 164 (27 décembre 2016), pp. 1-8 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse164.pdf].
- Bastiaen (Filip).** *Een dodelijke nacht in Lotenhulle in april 1854 : Roodvonk bij de familie Van den Berghe?* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familieggeschiedenis, 52, 2016, 2, pp. 127-130.
- Bonnier (Bernadette), Leblanc (Véronique) (avec la collaboration de Stéphanie Bonato).** *Les lieux de santé en Wallonie du XIe au XXe siècle.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2016, 56 p. (Carnets du patrimoine 134).
- Bosmans (Jade), Van Damme (Ilja).** *'Naar buiten, stedeling! Zie wat groeit in het laboratorium van Onze-Lieve-Heer' : Het vegetarisme van het natuurgeneeskundig Hygiënisch Gesticht Van den Broeck en het denken over het geïndustrialiseerde voedselsysteem in het Antwerpse interbellum.* Stadsgeschiedenis, 11, 2016, 1, pp. 1-23.
- Deligne (Chloé).** *Industrialisation, manure and water quality in the 19th century. The Senne River in Brussels as a case study.* Water History, 8, 2016, pp. 235-255 [<https://doi.org/10.1007/s12685-016-0163-0>].
- De Ro (Jacques).** *Geraardsbergen in de greep van de cholera 1832-1893 : Oorzaken, verloop en slachtoffers.* Geraardsbergen, Geraardsbergse Vereniging voor Lokale Geschiedenis, 2016, 296 p. (Gramaye-reeks 8).
- Guiot (Flore).** *L'État belge face aux enjeux de qualité alimentaire dans la seconde moitié du 19e siècle : Responsabilisation et institutionnalisation consacrées par les lois des 17 mars 1856 et 4 août 1890 relatives à la falsification alimentaire.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 3/4, pp. 136-163.
- Haak (Miranda).** *De Spaanse griep - een vergeten drama.* Tijd/Schrift. Bulletin Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 11, 2016, 4, pp. 27-36.
- Honoré (Laurent).** *L'épidémie de Sirault en 1898. Un révélateur de l'insécurité alimentaire et des progrès de la bactériologie à la fin du 19e siècle.* In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.).** *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire.* Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 181-202 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Jacquemain (Etienne).** *Le baron d'Obin et la vaccine.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 93, 2016, 2, pp. 126-129.
- Joseph (Marc).** *Spa et l'Exposition internationale d'Hygiène et de Sauvetage (Paris - 1904).* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 168, pp. 14-21.
- Wils (Raf), Cuylaerts (Louis).** *Scholen speelden belangrijke rol in strijd tegen besmettelijke ziekte.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 1, pp. 9-13.
- Bechet (Christophe).** *Les traumatisés de Sedan (1870) et la Belgique.* In : **Cochet (François) (dir.).** *Expérience combattante : XIXe-XXIe siècles : IV : L'expérience traumatique.* Paris, Riveneuve, 2015, pp. 63-80.
- De Cleene (Arnout).** *Psychiater sum, ergo sum : Het fenomeen ddw.* In : **Allegaert (Patrick) (e.a.).** *Museum Dirk De Wachter : Kunst & psychiatrie in borderlinetijden.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 49-78.

(16) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Deelstra (Hendrik A.).** *De internationale samenwerking van de apothekers van 1913 tot aan de Tweede Wereldoorlog.* Bulletin Kring voor de Geschiedenis van de Pharmacie in de Benelux = Bulletin Cercle Benelux d'Histoire de la Pharmacie, 166, 2016 (September - Septembre), 131, pp. 6-29.
- Defoort (H.).** *Het fortuin van de geneesheer.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 4, pp. 70-74.
- Demuyne (Bert).** *De koepokinenting als propagandamiddel van een nieuw gezondheidsbeleid en de uitvoering ervan in Brugge.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 3, pp. 169-182.
- Leclercq (Valérie).** *Langue de bois et vérités divines : Pratiques de l'information à l'ère du paternalisme médical, Bruxelles, 1870-1930.* Gesnerus : Swiss Journal of the History of Medicine and Sciences, 73, 2016, 1, pp. 123-147.
- Lindmans (Herman), Vanhengel (W.).** *St.-Martinushuis van Genk te Diepenbeek in 1943.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 4, pp. 20-26.
- Luesch (Gunter), van der Zee (Jouke), Cockerham (William) (eds.).** *Health Systems in the European Union : Diversity, Convergence, and Integration : A sociological and comparative analysis in Belgium, France, Germany, the Netherlands and Spain.* Berlin, Boston, De Gruyter – De Gruyter Oldenbourg, 2016, 208 p.
- Marut (Alex), Aerts (L.).** *De bouw van het eerste rustoord te Genk in 1968.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 3, pp. 14-19.
- Massin (Veerle).** *Les archives psychiatriques : Une occasion de saisir l'expérience du patient (Belgique, entre-deux-guerres).* Santé mentale au Québec, 41, 2016, 2, pp. 3-28.
- Massin (Veerle), Majerus (Benoît).** *Des psychiatres et des enfants : Une histoire belge autour du congrès de 1937.* Revue d'histoire de l'enfance «irrégulière» : Le Temps de l'histoire, 2016, 18, pp. 149-166 [Numéro spécial : *Le psychiatre, l'enfant et l'État. Enjeux d'une spécialité en construction, 1900-1950*] [<https://doi.org/10.4000/rhei.3924>].
- Meuwissen (Mathieu).** *Dokter Michel Bollen.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 4, pp. 16-19.
- Scholliers (Peter).** *Kinderen en hun voeding in Brusselse ziekenhuizen in de negentiende eeuw.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 3, pp. 64-79.
- Sterckx (Sigrid), De Smet (Andries).** *Mondiale rechtvaardigheid en de toegang tot essentiële geneesmiddelen.* In : **Carlier (Julie), Vanhaute (Eric), Parker (Christopher) (eds.).** *De Hermaakbare Wereld? Essays over Globalisering.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 109-124.
- Van den Steen (Freddy).** *Dokter Hubert Van Langenhove, eerste en tevens laatste dorpsdokter in Herdersem.* De Faluutjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 2, pp. 169-181.
- Vannieuwenhuysse (Johan).** *Archief van het sanatorium Sint-Idesbald 'De Lovie'.* Contemporanea = Bulletin d'Information de l'Association belge d'Histoire contemporaine = Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis, 38, 2016, 1, s.p.
- Vermeulen (Richard).** *Uit ons archief... [Het Balense gasthuis op de Reit].* Jaarboek Erfgoed Balen, 2016, 15, pp. 95-99.
- Wils (Raf).** *Doter Joseph Sebrects (De Lint) duikt op in werk van Hugo Claus.* Corsendonca. Heemkunderkring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, pp. 55-57.
- Bruyneel (Guido).** *Sociale woningbouw door Eigen Heerd Goud Weerd.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, pp. 142-144.
- Buyst (Erik) (red.).** *De economie van de woningmarkt.* Leuven, Garant, 2016, 152 p.

- Charlier (Julien), Debuissou (Marc), Duprez (Jean-Paul), Reginster (Isabelle).** *Mouvements résidentiels en Wallonie (1994-2014) : Analyses des migrations intercommunales et construction de bassins résidentiels.* [S.l.], IWEPS, Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique, 2016, 82 p. (Working paper de l'IWEPS 21 (janvier 2016)).
- Daffe (Laurie).** *Trente-huit mètres sur cinq. Genèse du logement fluvial à Bruxelles et en Wallonie.* Uzance, 2016, 5, pp. 35-44.
- Damen (Sven), Vastmans (Frank), Buyst (Erik).** *The effect of mortgage interest deduction and mortgage characteristics on house prices.* Journal of Housing Economics, 34, 2016, pp. 15-29 [DOI : 10.1016/j.jhe.2016.06.002].
- De Roey (J.P.).** *Villa Doria.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 153, pp. 9-22.
- De Smet (Tineke).** *Brusselsepoortstraat nr. 142 : Een huis met een rijke geschiedenis.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 98-107.
- Helgers (Roel), Buyst (Erik).** *Spatial and temporal diffusion of housing prices in the presence of a linguistic border : Evidence from Belgium.* Spatial Economic Analysis, 11, 2016, 1, pp. 1-31 [DOI : 10.1080/17421772.2016.1102961].
- Philtjens (Igor) (inl.).** *Het woonhuis uit Kortesse in het Openluchtmuseum van Bokrijk : Vakwerkbouw in actie.* Genk, vzw Het Domein Bokrijk, 2016, 43 p.
- Stienaers (Harrie).** *Bewoning aan de Hamonterweg einde WOII (1945).* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 2, pp. 4-14.
- Timmers (Miet).** *Generaties onder één dak : Succesvol samenwonen in een kangoeroe-, zorg- en meergeneratiewoning.* Antwerpen, Garant, 2016, 218 p.
- Van Boxstael (Jean-Louis).** *Quelques mots sur l'acquisition scindée (usufruit - nue-propriété) par des résidents belges d'une maison de vacances en France.* In : **Tainmont (Fabienne), Van Boxstael (Jean-Louis) (dir.).** *Tapas de droit notarial [Actes du colloque, 10 novembre 2015, Louvain-la-Neuve].* Bruxelles, Larcier; Louvain-la-Neuve, Université catholique de Louvain, 2016, pp. 119-141 (Patrimoine et notariat 5).
- Van de Voorde (Stephanie), Wouters (Ine), Bertels (Inge).** *Post-war housing in Brussels : student homes by Willy Van der Meeren on the VUB Campus in Elsene 1971-1973.* Brussel, Vrije Universiteit Brussel, 2016, 64 p.
- Van de Voorde (Stephanie), De Roover (Arthur), Lagae (Johan), Mangé (Stéphanie), Staljanssens (Joni).** *Post-war housing in Brussels : Miramar building by Claude Maurens in Sint-Joost-ten-Noode, 1956-1957.* Brussel, Vrije Universiteit Brussel, 2016, 48 p.
- Vandeweghe (Evert).** *Van "Klein Rusland" (1925) tot "t Smurfendorp" (1984) : Volksnamen voor sociale wijken in Vlaanderen.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 1, pp. 21-43.
- Van Heuven (Peter) (e.a.).** *Nieuw leven in de fabriek : Tien Kortrijkse fabriekswoningen.* Kortrijk, Stad Kortrijk, 2016, 96 p.
- Van Praet (Carmen).** *The opposite of Dante's hell? The transfer of ideas for social housing at international congresses in the 1850s-1860s.* Transnational Social Review, 2016, pp. 1-20 [DOI : 10.1080/21931674.2016.1221206].

6. *La mentalité et la vie quotidienne – Mentaliteit en dagelijks leven*⁽¹⁷⁾

- Audenaert (Eric).** *Een terugblik op V.V. Straatje Stekene 1977-2012.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, pp. 77-81.
- Baete (Frank).** *Het gebeurde honderd jaar geleden.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 5-13.
- Barbe (Marie-France).** *Marie Lecaille épouse Dupont : Victime de la barbarie terroriste le 22 mars 2016.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 6 (n° 222), pp. 401-402.
- Bastiaensen (Jhonny).** *Speuren naar de geschiedenis van een grootvader die ik nooit kende.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 1, pp. 2-8.
- Baudy (Michel).** *La vie à L'Escaillère, de 1945 à 1980.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 5 (n° 221), p. 399[ff.].
- Bernaerts (Leon).** *Hoe deed men het anno 1912?* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 1, pp. 19-23.
- Bertrands (Dirk).** *Welkom in Kwaadmechelen – 1971.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 4, pp. 28-32.
- Bourdeaudhui (Roger).** *De knipsels van Roger.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 20, 2016, 58, pp. 11-19.
- Bourdeaudhui (Roger).** *De knipsels van Roger.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 20, 2016, 59, pp. 8-11.
- Brabants (Anne-Liese).** *Verdwenen Beelden : De sjeur op de Geis.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 4, pp. 41-48.
- Bracke (Luc).** *100 jaar geleden : Wat gebeurde in Dronghen in 1916.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2016, 35, pp. 7-26.
- Bredo (Jean), De Mattia (Aldina), Fayt (Edmond) (e.a.).** *Aventures fraternelles... Ou chronique de la vie des quartiers dans les années 70-80 à Schaerbeek.* S.I., s.n., 2016, 112 p.
- Brucher (Roger).** *Être enfant, à Arlon, en 1900 : La ville en 1900.* Cahiers de l'Académie luxembourgeoise, 2016, 28, pp. 117-128.
- Caris (Lambert).** *Het kleine dorpsleven : Piraten en andere cowboys.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, pp. 26-28.
- Claes (Jozef).** *Levensverhaal van Jan Boons - deel 1.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 136, pp. 19-25.
- Cornelissens (Willy).** *Sterke Peer (Petrus Joannes Janssen).* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 39, 2016, 2, pp. 23-35.
- Craps (Léon).** *Cher Ucclesia, je me souviens... du bassin de natation.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 259, pp. 31.
- Dalcq Depoorter (Jacqueline).** *Les trois dames d'Uccle.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 260, pp. 3-13.
- De Block (Mark).** *50 Tinten Zeel : Verhalen van mensen van bij ons.* Zele, Mark De Block, 2016, 388 p.

(17) Dans l'ordre suivant : la vie quotidienne; la famille; les us et les coutumes; les mentalités; la mode; le délasserement; le sport; les jeux et les fêtes; les cafés. / In deze volgorde : het dagelijkse leven; de familie; gebruiken en gewoonten; mentaliteiten; de mode; ontspanning; sport; spelen en feesten; de cafés.

- De Flou (Jaak).** *Vwoêr een koartje of nen kleut - deel 2.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 6-128.
- De Haes (Willy).** *De mannen van '45 : De eerste naoorlogse generatie jongens van Duffel Oost.* Duffla. Driemaandelijks tijdschrift [van de] Heemkring Jos Ressler (Duffel), 25, 2016, pp. 1-72.
- De Ké (André).** *De achteruitkijkspiegel : Straatbeeld.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 2, pp. 69-70.
- De Keyzer (Eric).** *De jaren '60 in De Klinge.* De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 83, pp. 9-12.
- Demarée (Gaston), Ogilvie (Astrid).** *L'éruption du Lakagigar en Islande ou «Annus mirabilis 1783» : Chronique d'une année extraordinaire en Belgique et ailleurs.* In : **Parmentier (Isabelle) (dir).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 117-160.
- De Neyn (Bryan), Gossiaux (Brandon).** *Quand Villers brasse...* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 149-156.
- De Poorter (André).** *Van Geitenbond tot Firtelblok in Zulte.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 151-164.
- De Smet (J.).** *Van rondtrekkende beerhouders naar topgenetica.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 45-100.
- De Temmerman (Ludwig).** *Tchieleboer, een volksfiguur met een onsterfelijke naam.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 1, p. 29.
- De Vriese (Gert).** *1976 : De zomer van ons leven.* Antwerpen, Houtekiet, 2016, 350 p.
- Dobbelaere (Jozef).** *Wat gebeurde er honderd jaar geleden in Adegem, Maldegem en Middelburg?* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 374-386.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Te Hoegaarden zorgde het echtpaar Serviez-Huts, ongewild voor enige klaarheid in een troebele periode!* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 3, pp. 1282-1283.
- Driesen (Johnny).** *Drama op de Schelde in 1888 : Zeilbootje zonk ter hoogte van Lillo.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 1, pp. 25-27.
- Driesen (Johnny).** *Oude krantenknipsels over Lillo.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 2, pp. 27-28.
- Driesen (Walter).** *Baron Louis Gillès de Pélichy, zijn opgemerkte passage te Poederlee (1916-1922).* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle - Lille - Poederlee - Wechelderzande, 2016, 34, pp. 129-153.
- Eyckmans (Andrea).** *Herinneringen aan Peer den Haring.* Jaarboek Geschiedkundige Studiegroep "Ten Boome" (Boom), 2016, pp. 21-39.
- Gerits (Gerard).** *Truda vanne Vink : Mevr. Louis Roppe (afl. 1).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 2, pp. 62-68.
- Gerits (Gerard).** *Truda vanne Vink : Mevrouw Louis Roppe (deel III).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, pp. 129-134.
- Geys (Stijn), Nuyts (Rudy).** *Een eigentijdse kijk in snippers : Honderd jaar geleden en nu.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 62-77.
- Ghistelinck (Hendrik) (e.a.).** *IJzerenweg, een zegen voor Waregem (2).* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 171-206.

- Gilissen (Jo), Lakay (Pim).** *Zo leefde Tongeren tussen 1870-1970.* Tongeren, Willemsfonds, Tongeren, 2016, 205 p.
- Gouverneur (Michel).** *Autour du Patronnage : Souvenirs, souvenirs...* Terres entre Wamme et Lhomme, 2016, 27, pp. 36-38.
- Granville (François).** *De Cent Ans en Cent Ans : Les années '16.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2016, 31, pp. 85-86.
- Hellinx (Roger).** *Hoeselt zoals ik het heb beleefd [en mijn persoonlijke herinneringen].* [Hoeselt], Roger Hellinx, 2016, 179 p. [Tweede druk].
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Eindhout.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 1, p. 33.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 1, p. 34.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 2, p. 17.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 3, p. 19.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 4, p. 31.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 1, pp. 36-37.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 2, pp. 36-37.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 3, p. 20.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 4, p. 32.
- Hertoghs (Wim).** *Hoe jaargang 1966 van Were di weer een tipje wegtvoert van de sluier die over het verleden van Wijnegem is uitgespreid.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 2, pp. 26-37.
- Huys (P.).** *Advertenties betreffende Het Land van Nevele, gepubliceerd in de 'Gazette van Gend' (1792-1800).* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 1, pp. 70-110.
- Jackers (Jozef).** *Enkele Vam-Meerse sprokkels uit het weekblad "De Bilzenaar".* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 3, pp. 35-40.
- Joosten (François).** *Lilse huizen en hun verhaal : Venderstraat A213-216 : huis Kwanten - Deel 2.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 1, pp. 31-39.
- Joosten (François).** *Lilse huizen en hun verhaal : Venderstraat A213-216 : huis Kwanten - Deel 2.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 2, pp. 79-89.
- Joosten (François).** *Lilse huizen en hun verhaal : Venderstraat A213-216 : huis Kwanten - Deel 3.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 3, pp. 112-126.

- Kohlbacher (Jan), Meulemans (Pierre).** *Herinneringen : Mart Scheepers - Een levendige brok Eisdense geschiedenis.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 1, pp. 11-24.
- Lebouc (Georges).** *Kip kap.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 132, pp. 20-22.
- Leen (Rik).** *Het leven op hoeve Ooievaarsnest doorheen het jaar.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 31, 2016, 1, pp. 2-6.
- Legrand (J.M.).** *Historische schets van mijn grootvaders noodlottige levensloop voor, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 153, pp. 31-42.
- Lion (Dominique).** *La vie à l'Escaillère, de 1945 à 1980 : Dans un monde en pleine mutation.* L'Escaillère, Esca-Pad, 2016, 309 p.
- Loos (Marcel).** *Ons dorp van toen.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 3, pp. 20-23.
- Loos (Marcel).** *Vroeger verslijt dan toch niet helemaal.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, p. 21.
- Lucas (Cécile).** *Les vis tchapias è d'jonnesse de Stymont – Quand tradition rimait avec cohésion sociale.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 76, pp. 3[ff.].
- Luyten (M.).** *L'abreuvoir de Sart-Custinne.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, p. 144.
- Maasen (Willy).** *Nieuws over Neeroeteren in de Franstalige kranten (1850-1918).* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2016, 15, pp. 88-112.
- Maelbeek (Joske).** *Chroniques d'un mijoleur du bas du haut de la ville (1).* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 134, p. 23.
- Maes (Ronny).** *Dertiendag te Snaaskerke, lang geleden.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, p. 2.
- Marchand (Fernand).** *Quelques pages d'histoire d'antan : Anderlues, Ansuelle et Gognies.* Carnières, Fernand Marchand, 2016, 36 p.
- Marut (Alex).** *1805 : Een oud lijk uit het moeras aan de Hostart te Winterslag.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 1, pp. 14-24.
- Maurissen (Frans).** *Een explosieve remedie uit 1882.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 41, 2016, 3, pp. 6143-6144.
- Moeyersons (Fons).** *Gebeurtenissen uit oude kranten.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, p. 44.
- Neyrinckx (P.).** *"De son overloopen met wolken, was heel bleek, alf(s)oft sij had geweend" : Over een vulkaanuitbarsting in 1815 en de rampzalige gevolgen daarvan voor Genk.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 1, pp. 29-30.
- Nuyts (Rudy).** *Rauwse sprokkels uit de 'Gazet van Moll' (1920-1940).* Molsse Tijdingen, 2016, 24, pp. 118-127.
- Packlé (René).** *Aanvulling op 'Willem Brouns, alias Puppe, een Lanakense dorpsfiguur uit het interbellum'.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 1, pp. 19-20.
- Ronvaux (Marc).** *Une histoire du Namurois : 3 : L'époque contemporaine.* Wierde, Martagon, 2016, 302 p.
- Scheelen (Miet).** *Verhalen van mijn moeder.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 31, 2016, 1, pp. 10-11.
- Schoonjans (Luc), Maertens (Sofie) (red.).** *Lotgenoten : Het verhaal van de mensen bij acht legendarische Belgische rampen.* Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 207

- p. [Bevat : Treinongeval van Buizingen, Kettingbotsing op de E17, Gasexplosie in Gellingen, Gasontploffing Luik, Crash op vliegshow Oostende, Pukkelpop, Brand in Switel-hotel, Trein- en giframp Wetteren].
- Smeyers (Ludovic).** *Klein-Vorst in de jaren 1930*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 2, pp. 4-16.
- Smeyers (Ludovic).** *Klein-Vorst in de jaren 1930 (II)*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 3, pp. 21-32.
- Smeyers (Ludovic).** *Klein-Vorst in de jaren 1930*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 4, pp. 5-15.
- Spaepen (Leo).** *Met Gerard Plasman (1898-1991) op stap*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 1, pp. 34-53.
- Sterckx (Jos).** *Donderbloemen (20) : Karel Stijnen*. Meerhouts Patrimonium. Driemaandelijks heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 133, pp. 15-16.
- Sterckx (Jos).** *Donderbloemen (21) : Eduard Bosmans*. Meerhouts Patrimonium. Driemaandelijks heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 134, p. 17.
- Sterckx (Jos).** *Donderbloemen (22) : Egied Alfons Goossens*. Meerhouts Patrimonium. Driemaandelijks heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 135, pp. 11-12.
- Sterckx (Jos).** *Donderbloemen (23) : Joannes Josephus Berckmans*. Meerhouts Patrimonium. Driemaandelijks heemkundig tijdschrift, 33, 2016, 136, pp. 16-17.
- Stienaers (Harrie).** *De Quatre Bras omstreeks 1945*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 1, pp. 4-24.
- Thirion (René).** *Kinder- en jeugdherinneringen*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 4, pp. 166-170.
- Troch (J.).** *Een interview uit 1965 met Theodoor De Mol [Oudste inwoner]*. Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVI, 2016, 89, pp. 9-11.
- Van Aerschot (André).** *Het gebeurde te Haacht op... 19 november 1956*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 98-99.
- Van Aerschot (André).** *Het gebeurde te Haacht op... 2 september 1903*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 3, pp. 253-254.
- Van Biesen (Fred).** *De Ravenakker- en Eikenstraat te Moorsel in de jaren '50*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 2, pp. 226-245.
- Van Biesen (Fred).** *De Ravenakker- en Eikenstraat in de jaren '50 (2)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 476-491.
- Van Bockstaete (Roger).** *Herinneringen aan een gelukkige jeugd*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 353-359.
- Van den Abeele (Andries).** *Kinderjaren in Brugge (1935-1947)*. Brugge, Van den Abeele Andries, 2016, 222 p.
- Van den Eynde (Marcel).** *Het gebeurde op 11 mei 1947 in Keerbergen*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 92-97.
- Van De Velde (Frydda), Van De Velde (Marie-Claire).** *Herinneringen uit mijn kinderjaren - Marie Claire Van de Velde vertelt over haar kindertijd in Nederzwalm en Sint-Maria-Latem (1928-1944) : Deel 2*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 1, pp. 5-11.
- Van De Velde (Frydda), Van De Velde (Marie-Claire).** *Herinneringen uit mijn kinderjaren - Marie Claire Van de Velde vertelt over haar kindertijd in Nederzwalm en Sint-*

- Maria-Latem (1928-1944) : Deel 3. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 2, pp. 5-11.*
- Vangerven (Jef).** *Herinneringen aan Achel.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 2, pp. 22-24.
- Van Ingelgem (Eric).** *Grasduinen in Flashbacks [Schoolstraat, Statiestraat, Stationsstraat, Kloosterstraat, Van Malderen bouwmaterialen, Verlorenweg, Welvaert, Lievekensweg, Strontstrataje, snoepwinkel Saerens].* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 1, pp. 29-38.
- Van Ingelgem (Eric).** *Hanenstraat nummer 40.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 3, pp. 108-126.
- Van Wassenhove (Joseph).** *Bruxelles : La vie quotidienne au XIXe siècle vue par les écrivains de l'époque.* Bruxelles, Édition Samsa s.p.r.l., 2016, 313 p.
- Vermeiren (Hugo).** *Wilmarndonkse sprokkelingen.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 3, pp. 32-33.
- Vermeulen (Richard).** *Het kerkhof van Schoorheide-Malou.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2016, 15, pp. 69-85.
- Verpraet (L.).** *Heide na Wereldoorlog II.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 3, pp. 113-116.
- Vervalle (Walter).** *Aalter proper bestond toen nog niet.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 4, pp. 50-52.
- Vervalle (Walter).** *Een jeugdverhaal van een Drongenaar over Bellem.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 1, pp. 52-60.
- Vos (Staf).** *Jeugdherinneringen Mol 1921-1939.* Leuven, s.n., 2016, 147 p.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (4).* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 1, pp. 28-44.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (5).* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 2, pp. 112-125.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (6).* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 3, pp. 156-169.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (7).* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 4, pp. 195-207.
- Baete (Frank).** *Het ongelukkige huwelijk van Anna Maria Goethals en Augustinus Buyse.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 1, pp. 190-191.
- Boeckx (Jos).** *Gouden bruiloft in vier opeenvolgende generaties.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 151-170.
- Sas (André).** *Brijlanten bruiloft in Stal-Koersel in 1981.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 4, pp. 24-27.
- Baete (Frank), Boelens (Robert), Carpentier (Sabrina) (e.a.).** *Fotoreeks 'Meer dan honderd jaar trouwen in groot-Assenede'.* In : **Baete (Frank) (e.a.).** *Bruilofsklokken luiden : Meer dan honderd jaar trouwen in Groot-Assenede.* Assenede, Twee Ambachten, 2016, pp. 9-189 (De Twee Ambachten, 24, 2016, 1).
- Barette (Yves).** *Je me souviens... : ... de la source du chemin des Pêcheurs, ultime vestige de celles qui alimentaient Saint-Job en eau potable.* Uclensia. Revue bimestrielle.

- Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 262, pp. 9-10.
- Baudy (Michel).** *Us et coutumes funéraires... d'il n'y a guère.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 7 (n° 223), pp. 481-506.
- Brimé (Claude).** *Addenda à l'article de Léon Jous : Un ouvrier des carrières d'Ecaussinnes guillotiné à Braine-le-Comte en 1855.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 175, p. 102.
- Bruyneel (Guido).** *85 jaar Sint-Elooisviering in Assebroek.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, pp. 62-81.
- Collen (Jacques).** *Vergeeten Hasselts gebak.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, 16 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 52).
- Cruysberghs (Henri).** *Zo gebeurde het in 1950!! Het overlijden, afscheid nemen en begraven.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 3, pp. 40-41.
- De Brant (Guy).** *Van geboorte tot overlijden : Rituelen en gebruiken.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, p. 31.
- De Brant (Luc).** *Het vormsel vóór 1800 - Klemtoon binnen een ritueel.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, pp. 84-85.
- Declercq (Marc), Le Duc (Tony) (fotograaf).** *Garage culinaire : Ambachtelijke producten om thuis te maken.* Antwerpen, Minestrone, 2016, 295 p.
- De Deken (Clothaire).** *De Leuvense stoof.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 20, 2016, 58, pp. 20-23.
- De Doncker (Jan).** *De was en de plas... Lang, lang geleden - deel 15.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, pp. 20-21.
- De Maeyer (Steve).** *Groeten uit Duitsland [Prentkaarten uit Duitsland 1937, München, Zugspitze, Keyserlei Antwerpen, huwelijksfoto Apers, Friderichsen].* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 4, pp. 160-174.
- De Poorter (Eliane).** *Op nieuwjaarsbezoek te Knesselare in de jaren 1950... Een tijdsbeeld en... goede herinneringen.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 1, pp. 45-51.
- De Temmerman (Ludwig).** *Rituelen bij geboorte, huwelijk en overlijden in onze streek.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 3, pp. 21-32.
- Devogelaere (Antoon).** *Zicht op licht : De historiek van het kunstlicht.* Aalst, Antoon Devogelaere, 2016, 128 p.
- Draye (Greet), Elias (Stefan).** *Belgisch bakboek : Onze lekkerste streekspecialiteiten.* Veurne, Kannibaal, 2016, 269 p.
- Elsdorf (Michel).** *Outremeuse autrefois. T. 1 : La paroisse Saint-Nicolas : évolutions, histoires, traditions, souvenirs.* Grivegnée, Noir dessin production, 2016, 344 p.
- Eyckerman (Peter).** *De alleroudste cartes-de-visite.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 1, pp. 7-9.
- Fruytier (Maurice).** *Schrijflings op de grens tussen patat en friet.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, pp. 13-15.
- Gaziaux (Jean-Jacques).** *Les anciennes pratiques villageoises de cuisson du pain dans les fours à pain. Enquête à Jauchette, 1962-1982.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 103, pp. 8-11.
- Gerits (Jan).** *De "Academie voor de Streekgebonden Gastronomie" bestaat 35 jaar.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 1, pp. 7-9.
- Geyzen (Anneke).** *Een stukje van elk : Kaas en vererfgoeding in België tussen 1945 en 2000.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 3, pp. 80-93.

- Gille (Camille).** *Regards sur le quotidien, dans les années 1920. À propos de 'Le Baromètre', d'Édouard Vissers (1924).* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 105, p. 4.
- Jous (Léon).** *Un ouvrier des carrières d'Ecaussinnes guillotiné à Braine-le-Comte en 1855.* Le Val Vert : Art, Histoire, Folklore, Tourisme. Bulletin Trimestriel, 44, 2016, 175, pp. 97-101.
- Kohlbacher (Jan), Meulemans (Pierre).** *Herinneringen : Onze crèmemannen... De warme herinneringen van de ijsmakers.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 3, pp. 36-40.
- Luyten (Sarah), Segers (Yves), Draye (Greet).** *Hemels zoet : Culinaire adviezen en desserts op het Vlaamse platteland, 1900-1940.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 3, pp. 42-63.
- Marut (Alex).** *Van zomer- naar wintertijd.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 3, pp. 44-45.
- Messiaen (Laure), Segers (Emmie), Depauw (Liesbet).** *Kwestie van konijnen : Verrassende verklaringen voor alledaagse gebruiken.* Leuven, Davidsfonds, 2016, 137 p.
- Moumm (Vera).** *A Charleroi : «Entre ombre et lumière, le vitrail dans l'espace privé, 1880-1910».* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 69-71.
- Nijssen (Rombout).** *Met dank aan een erkende metaaldetecterist : Achttiende-eeuwse loden gewichtjes in Melveren en in Wijer.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 2, pp. 35.
- Onghena (Sofie).** *'Beaucoup de fruits' : Over de plaats en de rol van fruit in het adellijke maaltijdenpatroon (circa 1860-1914).* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 3, pp. 22-41.
- Otjacques (Albert).** *Travaux dominicains à Haut-Fays vers 1940.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, pp. 145-147.
- Raman (Denis).** *Smokkelen in Stekene in het jaar 1951.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 1, pp. 26-27.
- Saint-Ghislain (Gérard).** *Enfance et jeunesse au pays borain 1922-1946.* Ecaussinnes, Cécile Saint-Ghislain, 2016, 263 p.
- Schuurmans (Marcel).** *Een smidje in zijn smidse.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 2, pp. 26-31.
- S.n.** *Leven in Oud-Turnhout in de 20ste eeuw : Fien Dierckx (1912-1996).* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, pp. 123-133.
- Vancraeynest (Frea), Brysse (Adrien).** *Grootmoeders salon herleeft.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 2-25.
- vander Elst (Luc).** *Lekker historisch : De mooiste horecazaken met een geschiedenis.* Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2016, 270 p.
- Van De Velde (Frydda).** *De geschiedenis van 'de constateur' of duivenklok en de vermaarde constateurfabriek "La Lédoise" uit Lede.* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 4, pp. 6-11.
- Van Devyvere (F.).** *Huwelijkstelegrammen anno 1950.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 39-44.
- Van Ryssel (Daniël).** *Veneziana : Italiaans ijs in de Geldmunt.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 3, pp. 63-64.
- Van Troostenberghe (Ronny).** *Over porceleinkaarten en kofferetiketten.* Graningate. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring van Middelkerke, 36, 2016, 141, pp. 14-20.
- Vermoesen (Ben).** *Uit grootmoeders huishoudapotheek (2) : Volgens de Benedictus' Kalender en Almanak van O.L. Vrouw van Affligem 1903.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 376-382.

- Vos (Barbara).** *Post-mortemfotografie : Een inleiding.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 4, pp. 60-69.
- Walle (Jean-Claude).** *Rites et coutumes funéraires persistant à Comines-Warneton jusqu'en 1970.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 197-226.
- S.n.** *200 jaar begrafenis cultuur. Afscheid nemen.* LA Magazine (Liberaal Archief), 2016, 1, pp. 12-13.
- Van Twembeke (Johan).** *Het verhaal van een moedige bloemistenvrouw Julia Sonnevillie uit Zwijnaarde : "Wat God heeft verbonden zal de mens niet scheiden".* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 313-344.
- Wackenier (Marc).** *Dorp in een klerikale houdgreep : "Alveringhem, 1830-1899".* S.l., Marc Wackenier, 2016, 399 p.
- Golbin (Pamela) (e.a.).** *Dries Van Noten [à l'occasion de l'Exposition «Dries Van Noten. Inspirations» présentée aux Arts Décoratifs, à Paris, du 1er mars au 31 août 2014 ... au Musée de la Mode à Anvers du 4 octobre 2014 au 22 février 2015].* Paris, Les Arts Décoratifs, 2014, 307 p.
- Golbin (Pamela) (e.a.).** *Dries Van Noten [this book was produced for the Exhibition "Dries Van Noten. Inspirations", shown at Les Arts Décoratifs in Paris from 1 March until 31 August 2014; .... also be shown at Antwerp Modemuseum from 13 February until 19 July 2015].* Tielt, Lannoo, 2014, 307 p.
- Motwary (Filep).** *Haute-à-porter.* Tielt, Lannoo, 2016, 206 p. [Uitgave n.a.v. de tentoonstelling te Hasselt (Modemuseum Hasselt) van 2 april 2016 tot 11 september 2016].
- Van Godtsenhoven (Karen).** *Lust for Life : Utopische Belgische mode aan het begin van de 21ste eeuw.* In : **De Rynck (Patrick) (red.).** *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017].* [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 28-67.
- De Ké (André).** *Achteruitkijkspiegel : Attracties.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 3, pp. 67-68.
- Dens (Lore), Desprez (Fanny), Rayée (Céline).** *Réaffectation de deux fermes brabançonnaises en lieux de sortie pour les jeunes.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 95-100.
- Geysels (John).** *De Piccolo's en hun majorettenkorps [Showkorps].* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, pp. 15-23.
- Keppens (Carina).** *Over Diana Saey, foorkraamster uit Daknam in de vorige eeuw.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 4, pp. 174-182.
- Laroy (Peter).** *"We hebben dat in Aalter nog nooit beleefd" : Vliegfeest en muziekfestival uit 1911.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 1, pp. 33-44.
- Laupies (Marcelle).** *D'un casino, l'autre : Evolution des façades du Casino.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 167, pp. 20-38.
- Loos (Marcel).** *De spiegelent op de jaarlijkse kermis.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, pp. 12-17.
- Loos (Marcel).** *De spiegelent op de jaarlijkse kermis.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, pp. 10-14.

- Loos (Marcel).** *De spiegelent op de jaarlijkse kermis.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 3, pp. 4-10.
- Mostert (Gerard), Van Holzaet (Jean-Pierre).** *Het Maasland [Zang- en toneelvereniging].* De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen [Dilsen-Stokkem], XXXVI, 2016, 2 (nr. 142), pp. 64-67.
- Poncelet (Monique).** *Un peu de fantaisie en ce monde troublé : [Programmes de concert, de pièces de théâtre, de divertissements en tout genre].* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 168, pp. 29-32.
- Sas (André).** *Karabijschuttersgilde St-Denijs Beringen-Mijn.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 2, pp. 4-20.
- S.n.** *Verdwenen Beelden : Na 96 jaar : Geen cité-kermis!* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 3, pp. 28-29.
- Sonck (Fernand).** *Verhalen uit de Sint-Lambertuswijk in de tijd van toen : Deel 2 : Van handelaars en wijlfeesten.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 4, pp. 20-29.
- Stulens (Aloys).** *Groot bal.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 47, pp. 1150-1152.
- Vermeiren (Hugo).** *Putse kermis zoals het was.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder, 51, 2016, 3, pp. 20-26.
- Vollaert (Marcel), Devriese (Luc).** *De Gentse Volendammers.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 6, pp. 360-367.
- Ameye (Thomas), De Zaeytijd (Dries).** *Koers is religie.* Veurne, Kannibaal, 2015, 86 p.
- Bavay (Lut).** *Erpe-Mere vereert wielerheld Lucien Van Impe met een monument.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 4, pp. 96-97.
- Bavay (Lut).** *De Lustige Trappers : 70 jaar veloclub in Mere.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 2, pp. 27-33.
- Beck (Robin), Beck (Rudiger), Van den Broeck (Geert).** *80 jaar KSK Beveren : Deel 2.* Beveren, VZW Eskabee 1935, 2016, 423 p.
- Beloy (Paul), Van Laeken (Frank).** *Vuile zwarte : Racisme in het Belgische voetbal.* Antwerpen, Houtekiet, 2016, 228 p.
- Bestuur F.C. Sobernai.** *50 jaar F.C. Sobernai.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2016, 22, pp. 363-373.
- Borgers (Julie), Scheerder (Jeroen).** 'Sport light' : Een kwestie van tijd? In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.).** *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 95-110 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Breedveld (Koen), Elling (Agnes).** *Van 'sport for all' naar 'fit for all' : Hoe een ideaal van karakter veranderde (maar een uitdaging bleef).* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.).** *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 31-48 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Broux (Maurice).** *Motorcross op De Teut en omgeving 1954-1969.* Houthalen, Heemkundekring De Klonkviool, 2016, 193 p.
- Bruyneel (Guido).** *Archief van basketbalclub Dynamo Assebroek.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, pp. 145-147.
- Collin (Francis).** *Le p'tit Collin illustré 2017 : Dictionnaire sportif du Luxembourg belge.*

- Neufchâteau, Weyrich, 2016, 737 p. [Éd. actualisée et augmentée de 800 nouvelles références].
- Costermans (Leo), Smout (Rudi).** *Zwembad de Vennen (1972-2015)*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 37-52.
- Cuylaerts (Louis).** *Wereldrecord 'fietsen op rollen' sneuvelt net niet in 't Sportlokaal*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, pp. 114-116.
- Daniëls (Gerard).** *Olympische mijmeringen*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 10, pp. 177-183.
- De Beule (Kris).** *De sierlijkheid van de beweging. Films documenteren de turnsport*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 103-108 (LA cahier 1).
- De Bock (Willem).** *Lotto Soudal, de winnende combinatie : De ploeg en het plan achter het succes*. Tielt, Lannoo, 2016, 301 p.
- De Doncker (Jan).** *Sport op zondag : Lang, lang geleden - deel 14*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 48-51.
- De Donder (Johan).** *'Alleen door fusies waren de drie clubs nog leefbaar' : FC, SK en VK vervellen tot OHR Huldenberg*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 2, pp. 120-128.
- De Donder (Johan).** *'De trainingen waren echt wel hard labeur' : VK Rode geboren in de keuken van Karel Verheyden*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, pp. 21-30.
- Dehaan (Roger).** *Lucien Theys : Een Overijse naar nam deel aan twee Olympiaden!* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 2, pp. 126-129.
- De Knop (Paul), De Bosscher (Veerle).** *De organisatie van de sport in Vlaanderen*. Brussel, VUBPRESS, 2016, 220 p. [4de herziene editie].
- Delhaye (Pascal), Bernard (Perrine), Boen (Filip).** *BX Brussels als sociaal-sportief utopia? Een studie naar redenen voor lidmaatschap bij ouders van jeugdspelers*. In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 157-170 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- De Loecker (Jean-Paul).** *Een eeuw handboogschutters te Leerbeek (1916-2015) - Deel 3*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 48-51.
- De Loecker (Jean-Paul).** *De handboogschutters van Gooik : Bijkomende foto's en andere giften*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 18-19.
- Delsaux (Jean-Paul).** *120 ans de sport automobile belge, Volume 3 : 1981-2016*. Bruxelles, Fondation belge pour le patrimoine automobile et moto, 2016, 339 p. (Spa-Francorchamps).
- De Meester (Luc).** *Kermiskoersen in Groot-Zulte*. Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2016-2017, pp. 142-150.
- Denier (Pierre) (met medewerking van Armand Schreurs).** *40 jaar Genk, mijn leven, mijn club*. Kinrooi, Pierre Denier, 2016, 223 p.
- De Prijck (Kristof).** *Het succesverhaal van duivenmelker Jan Pappens*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 4, pp. 15-16.

- De Spiegeleer (Christophe).** *“Helden en gazetten”*. *Sport en media in de 20ste eeuw*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 93-102 (LA cahier 1).
- Deswert (Kurt), Delrue (Thijs) (eindred.)**. *Aftrap in Brussel : De vergeten geschiedenis van het voetbal in de hoofdstad*. Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 358 p.
- De Vleeschauwer (Rudy)**. *Voormalige duivenmaatschappijen te Zwalm*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 4, pp. 12-14.
- De Vleeschouwer (Rudy), Wambacq (Liliane)**. *Duivensport en duivenmelkers : Een uitstervend ras?* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 21, 2016, 2, pp. 17-22.
- De Volder (Raymond)**. *Voetbalclub “Eendracht Neerijse” : Herinneringen aan het voetbalgebeuren in Neerijse in de jaren 1950-1953*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 4, pp. 245-252.
- De Waele (Jean-Michel), Louault (Frédéric) (éds.)**. *Soutenir l'équipe nationale de football : Enjeux politiques et identitaires*. Bruxelles, Université de Bruxelles, 2016, 194 p. (Science politique).
- De Winde (Arne), Ibsen (Olivier), Merlevede (Steffy) (eds.) (e.a.)**. *De A.delaar van B.enidorm : Over bijnamen in de sport*. Antwerpen, Utrecht, Houtekiet, 2015, 311 p.
- De Zaeytijd (Dries), Cornillie (Patrick), Ameye (Thomas)**. *E3 Harelbeke : Excentrieke klassieker*. S.l., Uitgeverij Bibliodroom, 2016, 141 p.
- D’Haeninck (Lucien)**. *Historiek van 50 jaar Beverhout atletiek- en joggingclub vzw*. Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 237-260.
- D’hondt (Bart) (m.m.v. Ekaterina Gorbova, Eleanor Goerss en José Maria Toro Piqueras)**. *Als wij het voor het zeggen krijgen. Sportieve ambities gelezen in verkiezingsdrukwerk*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 117[ff.] (LA cahier 1).
- D’hondt (Bart)**. *De boog kan niet altijd gespannen staan. Gildetradities in de 21ste eeuw*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 47-54 (LA cahier 1).
- D’hondt (Bart)**. *Broederlijk naar de Ronde. Marcel, Lucien en Jules Buysse in de Ronde van Frankrijk*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 55-64 (LA cahier 1).
- D’hondt (Bart)**. *Lichaam en geest. De burger-sporter in het archief gevonden*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 37-46 (LA cahier 1).
- D’hondt (Bart)**. *Racen op de evenaar. De Grand Prix de Léopoldville in foto’s vereeuwigd*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 77-84 (LA cahier 1).
- D’hondt (Bart)**. *Sportieve mobiliteit - burgers op wielen. Getuigenissen van de familie Buysse en de automobiel*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 71-76 (LA cahier 1).
- D’hondt (Bart)**. *“De triomf der Vlaamse Roeiers”*. *Gentse roeiverenigingen en de Henley Grand Challenge*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief!*

- Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 85-92 (LA cahier 1).
- Dutillieux (Brecht)**. *Roger Decock, winnaar Ronde van Vlaanderen 1952*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 2, pp. 35-37.
- Fotheringham (William)**. *Merckx : half man, half bike*. London, Yellow Jersey Press, 2012, xii-308 p.
- Friebe (Daniel)**. *Eddy Merckx – The cannibal*. London, Ebury, 2012, 344 p.
- Geerinck (Patrik)**. *SK Bosdorp : Een lang verhaal (1)*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 34, 2016, 4, pp. 117-120.
- Ghysels (Victor)**. *Nog over de Rowing Club [Roeiclub]*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, p. 41.
- Gille (Camille)**. *Chastre - Villeroux - Blanmont : Le Chalet (1) - L'asbl «Sport et Culture - Le Chalet» (1969) succède au «Centre culturel et sportif» (1960)*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2016, 102, pp. 6-12.
- Gregori (Claudio)**. *Merckx, il Figlio del tuono*. Roma, 66thand2nd, [2016], 570 p. (Vite inattese 10).
- Guirey (Kadir), Fournel (Paul)**. *L'album d'Eddy*. Göttingen, Steidl, 2013, 46 p.
- Hermans (Maurice)**. *Manne wèè Becks : Hasselt velorijden en koersen op de groene boelvaar in de Belle Epoque 1886-1914*. S.l., s.n., 2016, 403 p.
- Herrebout (Eddy)**. *Boogschutter in hart en nieren : Frans Desomville van de Landsdijk*. De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 21-22.
- Hontelé (Frank)**. *Esbac vierde gouden jubileum in 2014 : Vijftig jaar basketbal in Essen*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 11-36.
- Jacobs (Freddy)**. *Reeds 75 jaar Opitterse voetbalclub*. Het èzendröppe : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 45-54.
- Keersmaekers (Frans)**. *De eerste jaren van de Kwaadmechelse Duivenbond*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, pp. 38-39.
- Keersmaekers (Luc)**. *Wielclubs in Kwaadmechelen*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, pp. 6-9.
- Kenis (Freddy), Vuegen (Theo)**. *Zenon Ziembicki : Een topvoetballer bij FC Beringen*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 4, p. 47.
- Kesenne (Stefan)**. *Naar een sportwereld zonder monopolies? Een kritiek op het professionele voetbalbestel*. In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 189-200 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar beweging en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Keuppens (Tjen)**. *50 jaar Dosko (deel 2), de jaren '70 en '80*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 178-189.
- Knuts (Stijn)**. *The first miles of a double-edged 'national sport' : Cycling, society and (sub)national identity during the Belgian Belle Époque*. In : **Day (Dave) (ed.)**. *Sport and leisure on the eve of the First World War*. Crewe, Cheshire, MMU Sport and Leisure History, 2016, pp. 49-71 [Papers originated in a symposium hosted by Manchester Metropolitan University's Sport and Leisure History research team].
- Knuts (Stijn)**. *Over Cyriel Van Hauwaert, Kamiel Beeckman en andere 'boerkes'. Wielrennen in Vlaanderen en de esthetiek van het landelijke*. In : **De Winde (Arne), Ibsen (Olivier), Merlevede (Steffy) (eds.) (e.a.)**. *De A.delaar van B.enidorm : Over bijnamen in de sport*. pp. 135-139.

- Lagae (Wim), Van Reeth (Daam).** *Hervormingen binnen het internationale wegwielrennen.* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.).** *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 201-212 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Lahaye (Jean-Louis), Bodelet (Jean-Michel) (avec la collaboration de).** *Sur les traces d'Eddy Merckx en Belgique.* Waterloo, Renaissance du Livre, 2016, 174 p. (Sur les traces de... 5).
- Laitem (Herman).** *Paris en jaune : Les 10 vainqueurs belges du tour de France.* Waterloo, Renaissance du Livre, 2016, 200 p. [Traduit du néerlandais / Uit het Nederlands vertaald].
- Laroy (Peter).** "Als een arend vloog hij naar den ingang van de velodroom". *Wielrennen in de jeugdliteratuur van Abraham Hans.* In : **Vandeputte (Veerle) (ed.).** *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 109-116 (LA cahier 1).
- Laroy (Peter).** *Marcel Buisse van ijzer en staal : Een topwielrenner uit Lotenhulle in 1914.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 4, pp. 3-24.
- Laroy (Peter).** 'Vroom en vroed en vrank en vrij'. *Historische turnoefeningen in de bibliotheek (1850-1950).* In : **Vandeputte (Veerle) (ed.).** *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 27-36 (LA cahier 1).
- Lecluyse (Ivan).** *Basket op het koerke.* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 38, 2016, 4, pp. 118-128.
- Lucq (Bertrand).** *Coup de foudre dans l'Aubisque : Eddy Merckx dans la légende.* Biarritz, Atlantica, 2015, 133 p.
- Mantiers (Gary).** *Wel en wee van de K.W.S.V. (1) [Voetbalclub].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 4, pp. 2-5.
- Meganck (Jeroen), Scheerder (Jeroen), Seghers (Jan).** *Gezondheids promotie in sportclubs en sportfaciliteiten : Een onderbenut potentieel?* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.).** *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 143-156 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Ngiamba (Léonard).** *L'évolution du football dans le Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 69-72.
- Nolf (Bertrand).** *Izegemse figuren : Roger Decock, winnaar Ronde van Vlaanderen 1952.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 2, pp. 38-43.
- Nuyts (Rudy).** *Mol als voetbalmekka - deel 5 : KVV Rauw Sport.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 136-143.
- Paoletti (François), Merckx (Eddy) (préface).** *Eddy : ma saison des classiques en version 1973.* Bussigny Suisse, Rossolis, 2016, 231 p. (cycle! book).
- Paredis (Cathy).** *Nie ziever. Spe.le! Drie Hasseltse voetbalclubs vertellen hun verhaal.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, 15 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 53).
- Pattyn (René).** *De Koninklijke Willebroekse Turnvereniging : 111 jaar weldaad der turnsport.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 2, pp. 10-13.
- Paulus (Francis), Laurent (Jean-Marie) (préface).** *Le Pays Noir, berceau de la balle pelote.* Acoz, Imprimerie Guillaume, 2016, 176 p.

- Pierrard (Luc).** *Fête vélocipédique 28 juin 1896*. Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle «Terre de Neufchâteau», 2016, 1, pp. 41-45.
- Quint (Michel).** *Parce que l'enfer : Les Diables rouges, sorciers d'antan et d'aujourd'hui*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 41-46.
- Reynders (Clem).** *Sportieve Hasseltse nostalgie : 1913-1964 : Het openluchtwembad aan de Willekensmolenstraat*. Hasselt, het Stadsmus, 2015, 12 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 49).
- Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie).** *Sportutopia : Van geen plaats voor sport naar sport als gemeenplaats?* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 11-18 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Scheerder (Jeroen), Claes (Elien), Borgers (Julie).** *Sport 'verbreding' dankzij sport 'verlichting'?* *Sport light als potentieel voor de clubsport*. In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 51-82 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Scheerder (Jeroen), Claes (Elien), Lagae (Wim), Thibaut (Erik), Vos (Steven).** *Vlaanderen zwemt, fietst, loopt! Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar triatlon en duatlon*. Gent, Academia Press, 2016, 272 p.
- Schutters (Victor).** *Richard Van Genechten, een Lakense wielerkampioen*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 4, pp. 30-34.
- Sergent (Pascal).** *Cyclistes belges : Le dico*. Tours, Éditions Sutton, 2016, 191 p. (Mémoire du cyclisme).
- Slegers (Thijs).** *De waarheid : Luc Nilis spreekt*. Antwerpen, Manteau, 2016, 271 p. [3de druk].
- Smet (Fred).** *De erfenis van sportpater Jérôme Van Landeghem*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 1, pp. 19-24.
- Smet (Fred).** *Pater Van Landeghem : Geef aan de renner wat aan de renner toekomt*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LIX, 2016, 1, pp. 25-27.
- S.n.** *Genks geweld : Over vieze mannen, Thorianen en Genkies*. [Herk-De-Stad], Ondergronders, 2016, 416 p. [Contenu : / Inhoud : Voetbalvandalisme, sport en geweld, KRC Genk (voetbalclub)].
- S.n.** *Waar zijn de wielerskoersen in Willebroek gebleven?* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 2, p. 6.
- Snijders (Frans).** *125 jaar handboogmaatschappij De Nieuwe Olijftak uit Hoogstraten*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 33, 2015, 4, pp. 21-23.
- Sonck (Paul).** *Lucien Van Impe : Den besten*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 3, pp. 51-59.
- Stokvis (Ruud).** *Empirisch gefundeerde functionele analyse : Een utopie voor de sportsociologie?* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 21-30 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).

- Suykerbuyk (Roger).** *Geschiedenis van het Vliegend Wiel (deel 1 : 1963-1969) [Wielierclub]*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 99-108.
- Taks (Marijke).** *De link tussen sportevenementen en sportparticipatie : Fictie of werkelijkheid?* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 171-186 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Thibaut (Erik), Scheerder (Jeroen).** *Lichte sport, zware portefeuille : Hoeveel geld wordt er aan sport light uitgegeven?* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 111-124 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Triki (Jan).** *Bosuil 50 jaar!* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 34, 2016, 3, pp. 108-111.
- van Bottenburg (Maarten).** *De wereld is op drift en de sport dobert koersloos mee : Het kritisch-optimisme van Bart Vanreusel*. In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 215-218 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Van Clemen (Sam).** *K. Lierse S.K. : 110 jaar voetbaltraditie*. Turnhout, Sam Van Clemen, 2016, 128 p.
- Vandenbergh (Philippe), Hinault (Bernard) (préface), Merckx (Eddy) (préface).** *Des monuments et des hommes : L'histoire des cinq plus grandes classiques du cyclisme*. Waterloo, Renaissance du livre, 2016, 227, 111 p. [Classement complets et homologués des coureurs de 1892 à nos jours].
- Vandenbergh (Philippe).** *Wielmonumenten : De geschiedenis van de vijf grootste wielerklassiekers*. Leuven, Davidsfonds, 2016, 233, 111 p.
- Vandenbussche (Bart).** *Wielrennen in Eernegem (1944-1950) onder impuls van Henri Vermote*. Ernigahem. Handelingen van de Kring voor Geschied- Heem- en Familiekunde, 35, 2016, 3-4, pp. 65-107.
- van der Elst (Wim).** *Het zwembad van Laken, in 50 jaar veel water naar de zee*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 1, pp. 20-36.
- Vandermeersch (Hanne), Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie).** *Wie past het schoentje? Het sociaal profiel van sportparticipanten binnen en buiten clubverband*. In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 83-94 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Van de Velde (Guido).** *Spetter spijter spater lekker in het water [Zwemmen, zwembad, zwemles, Sint-Michielscollege, krachtbal, camping Bauw Bouw, jongenstehuis, Opdorp Capelderij, Damstraat, Felix Van Praet]*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 3, pp. 133-138.
- Van de Velde (Guido).** *Spieter, spetter, spater, lekker in het water (2) [Gemeentelijk zwembad Buggenhout, instructiebad, Vierhuizen, schoolbad, Gemeentelijk Informatieblad 1971, Erna Van Nimmen-De Belie, De Krokkebaas 1976]*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 40, 2016, 4, pp. 175-189.
- Vandoren (Veerle) (ed.).** *Sport in Tongeren. Een verzameling van 100 opmerkelijke beelden uit een roemrijke Tongerse sportgeschiedenis*. Tongeren, Stad Tongeren, 2016, 104 p.

- Vangansbeke (Julien).** *Judo Club Dronghen*. Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2016, 35, pp. 251-258.
- Van Gehuchten (François).** *De pionier van het Laakdalse voetbal : Vlug en Vrij Veerle (1912-1943)*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 3, pp. 6-18.
- Van Gehuchten (François).** *De pionier van het Laakdalse voetbal : Vlug en Vrij Veerle*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 4, pp. 18-30.
- Vanhamme (Mark), De Dapper (Steven), Buysse (Nathalie).** *'t Is koers in Eeklo! Overzicht van 70 jaar profkoersen*. Eeklo, de Zetterij vof, 2016, 96 p.
- Van Impe (Lucien), Osselaer (Filip).** *Lucien! Hoe ik als laatste Belg de Tour won*. Tielt, Lannoo, 2016, 253 p.
- Van Praet (Carmen).** *Sport als spiegel van de maatschappij. Sporthistorische verkenningen in het Liberaal Archief*. In : **Vandeputte (Veerle) (ed.)**. *Archief sportief! Sporthistorische verkenningen in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 5-26 (LA cahier 1).
- Vanysacker (Dries).** *De Kerk en de koers. Van criticasters tot supporters*. Etappe. Magazine over historische fietshelden, 2016, 5, pp. 32-37.
- Veraart (Frank), Knuts (Stijn), Delheye (Pascal).** *Antwerp : Cycling Claims a Comeback*. In : **Oldenziel (Ruth), Emanuel (Martin), de la Bruhèze (Adri Albert), Veraart (Frank) (eds.)**. *Cycling Cities : The European Exerience : Hundred Years of Policy and Practice*. Eindhoven, Foundation for the History of Technology, 2016, pp. 89-100.
- Vos (Steven).** *Technologisering als katalysator voor de popularisering van de loopsport?* In : **Scheerder (Jeroen), Borgers (Julie), Vanreusel (Bart) (eds.)**. *Sportutopia : Sociaalwetenschappelijk sportonderzoek tussen droom en daad*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 125-140 (Sociaalwetenschappelijk onderzoek naar bewegen en sport 8; Campus handboek, 2016, 5).
- Willems (Raf).** *Alles over Belgische voetballegendes van 1916 tot 2016*. Noorderwijk, De Vliegende Keeper, 2016, 175 p. [Tweede druk].
- Willems (Raf).** *Hand in hand voor blauw & zwart : Clubliefde van Raoul tot Rafa*. Noorderwijk, De Vliegende Keeper, 2016, 133 p.
- Wuyts (Michel), De Cauwer (José).** *Honderd jaar de Ronde : Vlaanderens mooiste door de ogen van het bekendste wielerkoppel*. Antwerpen, Manteau, 2016, 199 p.
- Bavay (Lut).** *50 jaar paardenomgeving in Mere*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 3, pp. 67-69.
- Bruyneel (Guido).** *85 jaar Sint-Elooisviering in Assebroek*. Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert. Jaarboek, 2016, 33, pp. 62-81.
- Brysse (Adrien), Devriese (Luc).** *De Gentse zomerjaarmarkt van Sint-Pieters, voorganger van de Gentse feesten*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 111-118.
- Brysse (Adrien), Devriese (Luc).** *De vergeten Vauxhall op de Coupure*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 131-138 [Feestzaal te Ekkergerm op de hoek van de Bijlokestraat aan de Coupure, bekend voor danspartijen, concerten en paardencircus].
- De Boeck (Dirk).** *Vlaggenwijding bij de Davidsfondsafdeling in Erpe – 1958*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 4, pp. 94-95.
- Devriese (Luc), Brysse (Adrien).** *Nieuw licht op het ontstaan van de Gentse feesten in 1843 : Een succesvol mercantiel initiatief*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 3, pp. 192-200.

- Stevens (Theo).** *Kinderspelen in Oostham*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 3, pp. 16-19.
- Stroobants (Aimé).** *Speelschaar 't Ros Baiaard – De werking van VIVO in Dendermonde*. Oudheidkundige Kring van het Land van Dendermonde. Gedenkschriften, 2016, 34, pp. 304-314.
- Top (Ivan).** *Marcel D'Heere, chef van de Provense Volksvreugd van 1922 tot 1956*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 4, pp. 14-28.
- Barbazon (Yvon).** *La brasserie Invictus à Louette-Saint-Pierre*. Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, pp. 129-130.
- Poelaert (Roger).** *Het geslacht Demulder - Café bij Kleinen Bakker : Cafés in Oetingen (deel 11 - aflevering 2)*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 34-46.
- Thewissen (René).** *Zo ging dat... .. in Gellik in 1906 : Te veel cafés of te weinig inkomsten?* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2016, 2, pp. 32-34.
- Vandevoorde (Hans).** *Lieux de conspiration : Les débits de boisson révolutionnaires au XIXe siècle*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 114-129 (Regards sur la ville).
- Van Eygen (Hubert).** *Café Bij Teel gesloten*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, pp. 146-147.
- Vanhamme (Marcel), Longcheval (Andrée).** *Estaminets bruxellois*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 132, pp. 8-15.
- Vyvey (Edward).** *Westkerke herbergen*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 4, pp. 87-111.
- Ysewyn (Regula).** *Authentieke Belgische cafés*. Antwerpen, Luster, 2016, 271 p. [Tekst in het Nederlands en Engels].

7. *Les villes et les faubourgs, la vie urbaine, l'urbanisme, l'aménagement spatial – De steden en voorsteden, het stadsleven, urbanisme, ruimtelijke ordening*

- Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth).** *Brussel schrijven sinds de 19e eeuw : Eeuwenoud maar toch 'splinternieuw en onbekend'*. In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.)**. *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle*. Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 11-26 (Urban notebooks 14).
- Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth).** *Écrire Bruxelles depuis le 19e siècle : Vieille de plusieurs siècles et pourtant 'flambant et inconnue'*. In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.)**. *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle*. Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 27-42 (Urban notebooks 14).
- Baekelandt (Dries), Gheysen (Maarten), Noels (Bart), Van Den Bossche (Frans), Vanthournout (Jeroen) (eds.)**. *De rivier maakt de stad : Twintig jaar Leiewerken in Kortrijk*. Kortrijk, Stad Kortrijk en Intercommunale Leiedal, 2016, 127 p.
- Berckmans (Frits).** *150 jaar Ambiorix in Tongeren*. Tongeren, Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap in Tongeren, 2016, 64 p.
- Borghouts (Karin), Van de Velde (Ronny), Bekkers (Ludo).** *Antwerpen : stad verbeeld*. Antwerpen, Ludion, 2016, 336 p. [Ter gelegenheid van de uitgave van dit boek is er een gelijknamige tentoonstelling in Antwerpen (Rossaert) van 9 oktober tot 4 december 2016. Dit boek vormt een tweeluik met *Antwerpen : Verloren stad 1860-1880*].

- Bosmans (Kurt), Rutten (Christof) (red.), Vanaken (Cedric) (red.).** *Graffiti and streetart in Hasselt, 1970-2016.* [Hasselt], Brothers of Mercy, 2016, 206 p.
- Boterdael (Jean).** *Molenbeek-Saint-Jean, une commune ouvrière entre réformistes et révolutionnaires.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 134-145 (Regards sur la ville).
- Bourgeois (Paul), Spaepen (Leo).** *Annonciaden en Kanaal : De bouwkundige erfenis van Hippolyte Meeùs.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 3, pp. 11-25.
- Brognez (Laurence), Debroux (Tatiana), Decroly (Jean-Michel), Loir (Christophe).** *Le Diable à Bruxelles : Essai d'analyse cartographique d'un récit documentaire et fictionnel du milieu du 19e siècle.* In : **Fournier (Mauricette) (dir.).** *Cartographier les récits.* Clermont-Ferrand, Presses Universitaires Blaise Pascal, 2016, pp. 85-104 (CERAMAC 35).
- Buls (Charles), Ampe (Els) (ed.), Basiliades (Johan) (ed.).** *Esthétique des villes = Esthetiek der steden.* Brussel, Willemsfonds – Liberaal Archief – ASP, 2015, 225 p. (Stadslucht maakt vrij 3).
- Cahurel (Pierre), Jourdan (Catherine) (dir.).** *La Commune d'Anderlecht vue par des personnes qui y travaillent et y vivent : Géographie subjective.* [Nantes], Catherine Jourdan, 2016, 1 plan [Carte réalisée dans le cadre du projet «Géographie subjective» qui propose à des groupes d'habitants de créer la carte de leur propre territoire].
- Canon (Lucie), Capot (Tiphany).** *Localisation et évolution de zones commerciales dans deux villes du Brabant wallon : Nivelles et Louvain-la-Neuve.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 121-126.
- Carlier (Louise).** *Le cosmopolitisme, de la ville au politique : Enquête sur les mobilisations urbaines à Bruxelles.* Berlin, Frankfurt am Main, Wien, P.I.E. – Peter Lang S.A., 2016, 234 p. (Action publique 14).
- Castilleja (Diana).** *Regards hispano-américains sur Bruxelles : La ville d'après Carpentier, Molina et Mondragón.* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 169-180 (Urban notebooks 14).
- Champagne (Jacques), Balace (Francis) (préface).** *Arlon la militaire : Une ville de garnison aux confins du royaume.* Arlon, Demdel Éditions, 2016, 133 p.
- Christiaens (Eva).** *Sociale implicaties van stadsvernieuwing : Een multilevelstudie naar de invloed van gentrificatie op sociale cohesie in Gentse wijken.* Sociologos : Tijdschrift voor sociologie, 37, 2016, 2, pp. 78-107.
- Claes (Ronny).** *De Kortestraat.* Jaarboek Geschiedkundige Studiegroep "Ten Boome" (Boom), 2016, pp. 96-114.
- Clynckemaillie (Olivier).** *Ces chers disparus et leurs monuments ou l'au-delà industriel et civil au cimetière nord de Comines-F. (1856-1956).* Mémoires de la Société d'histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 83-138.
- Courtiau (Catherine).** *La création d'une ville internationale autonome, selon Paul Otlet.* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 227-260 (Intellection 27).
- Creve (Piet).** *'t sPand te Gent.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 4, pp. 58-59.
- Culot (Maurice).** *Charleroi : Avatars urbanistiques 1841-1960.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 267-276 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).

- Debrabandere (Frans).** *Kortrijkse straatnamen*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 247-251.
- Debroux (Tatiana), Decroly (Jean-Michel), Deligne (Chloé), Dessouroux (Christian), Loir (Christophe), Van Crielingen (Mathieu).** *La production d'ensembles résidentiels élitaires (Bruxelles XVIIIe – XXe siècles)*. Genèses. Sciences sociales et histoire, 2, 2015, 99, pp. 69-92.
- De Buyst (Margaux), Wattiaux (Lisa).** *Les liens entre le Brabant wallon et Bruxelles*. Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 115-120.
- de Crayencour (Eric), Killens (Stephan), Vanniewenborgh (Louis).** *Aspects d'Uccle : Contrastes d'hier et d'aujourd'hui = Aspecten van Ukkel : Contrasten van vroeger en van nu*. Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore d'Uccle et environs = Geschied- en Heemkundige Kring van Ukkel en omgeving, 2016, 36 p. [À l'occasion du 50ème anniversaire (1966-2016) du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore d'Uccle et environs; Exposition : Uccle, Doyenné - Maison des Arts d'Uccle, du 14 au 30 octobre 2016. Ter gelegenheid van de 50e verjaardag (1966-2016) van de Geschied- en Heemkundige Kring van Ukkel en omgeving; Tentoonstelling : Ukkel, Dekenij - Kunstenhuis Ukkel, van 14 tot 30 oktober 2016].
- De Cupere (Gaëlle).** *Les parcs d'attractions wavriens : de la Laiterie à Walibi*. In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers*. Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 206-212.
- De Houwer (Veerle), Depuydt (Katrijn), Verhelst (Julie).** *De herinventarisatie van het onroerend erfgoed in de Gentse deelgemeenten*. @archieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 1, pp. 4-5.
- Demaire (Bernard), Desclée (Bernard).** *Découverte de Tournai et du Tournaisien en cent gravures commerciales inédites (1850-1920)*. [Froyennes], Rotary Club Tournai, 2016, 146 p.
- De Meulder (Bruno), Shannon (Kelly).** *Constructing Urban Landscapes : New Infrastructures*. In : **Al-Asad (Mohammad), Mehrota (Rahul) (eds.)**. *Shaping Cities : Emerging Models of Planning Practice : Aga Khan Award for Architecture*. Berlin, Hatje Cantz, 2016, pp. 130-151.
- De Meurichy (Johan).** *Stekene 100 jaar geleden en nu (3)*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 4, pp. 109-112.
- Deramaix (Isabelle) (en collaboration avec Adrien Dupont).** *L'archéologie et la revitalisation urbaine. L'ancienne sucrerie à Ath : des fortifications au site résidentiel du 21e siècle*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 77-106 (Études et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- De Roey (J.P.).** *Wat is er mis met Schoten?* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 153, pp. 43-54.
- De Smet (Aurélië), Meysmans (Geert).** *Welkom in mijn tuin : betrekken van (semi-)privaat groen in stedelijke groenvisies en -plannen*. Groencontact, 42, 2016, 3, pp. 8-13.
- De Spiegeleer (Christoph).** *Beroering in Brussel : De Belgische hoofdstad als Frans literair-politiek toevluchtsoord in de tweede helft van de negentiende eeuw*. In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.)**. *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle*. Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 71-88 (Urban notebooks 14).

- De Waele (Éric).** *À propos des quartiers de Wavre. Une interview de Christian Radelet, fonctionnaire délégué.* In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers.* Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 181-186.
- d'Huart (Thierry).** *Victor Besme et les extensions de Verviers sous Léopold II : Genèse d'un patrimoine urbain.* Verviers, Centre scientifique d'histoire de Verviers, 2016, 444 p.
- Doms (Alexis).** *Poésie populaire à la gloire de Spa.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 165, pp. 10-15.
- Duchenne (Geneviève).** *Bruxelles d'une guerre à l'autre : Une capitale de l'Européisme.* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 89-104 (Urban notebooks 14).
- Dumont (Paula).** *Bruxelles à la carte : Extension Sud.* Bruxelles, Bruxelles Développement urbain, 2016, 40 p.
- Dumont (Paula), Lelièvre (Harry), Leloutre (Géry), Wauters (Thierry).** *De gemeentehuizen.* Brussel, IPM printing, 2016, 120 p. (Erfgoed Brussel 18).
- Ernst (Thmas).** *Brussel als taalspel : Meertaligheid en Europabeelden in Koen Peeters' 'Grote Europese Roman' (2007).* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 197-212 (Urban notebooks 14).
- Ferket (Marie-Louise).** *De Boerentoren.* De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 84, pp. 16-20.
- Fol (Carine) (ed.), Corijn (Eric) (e.a.).** *BXL universel : Portrait subjectif = BXL universel : Subjectief portret = BXL universel : Subjective portrait.* Bruxelles, CFC éditions, 2016, 223 p. (Essais 2).
- Folino (Antonietta).** *Otlet - Le Corbusier : lettere sulla costruzione della cité mondiale (1927-1934).* Roma, Aracne editrice, 2016, 330 p. (Enumera 6).
- Frankignoulle (Pierre) (dir.).** *Ville et vélo : Histoire d'une reconquête : Exposition «Citécyclo», Liège, Musée des Transports en commun de Wallonie, du 28 mai au 30 novembre 2016.* Liège, Musée des transports en commun de Wallonie, 2016, 85 p. (Cité mobile 2).
- Garnir (George).** *Au temps où Bruxelles bruxellait...* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 131, pp. 18-20.
- Geenen (Guido), Geerits (Yuri) (eds.), De Meulder (Bruno), Scheers (Joris), De Bruin (Joeri).** *De Dijle aan het woord.* Mechelen, Public Space, 2016, 128 p. (Urbs nova 2).
- Geerts (Paul).** *Nieuwe toekomst voor de olm : Een onmisbare boom voor stad en platteland.* Groencontact, 42, 2016, 4, pp. 6-11.
- Geerts (Paul).** *Het stadslandschap als sleutel voor stadsontwikkeling : eerste Biënnale van het Brussels Stadslandschap.* Groencontact, 42, 2016, 5, pp. 16-19.
- Goeminne (Koen), Vinck (Pieterjan), D'hoker (Thomas).** *The Fallen Angels, Jan Breidelstraat 29-31, een bouwhistorisch onderzoek.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 119-130.
- Gouverneur (Romy).** *Les archives du Bureau des Travaux publics de la Ville de Tournai (1830-1945).* In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 23-38.
- Graux (Alain).** *La vie économique à Battignies au XIXe siècle.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).**

- Hainaut. *La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 451-474 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Guignet (Philippe)**. *Le canton de Condé au miroir du cadastre et des grandes enquêtes industrielles et agricoles (deux premiers tiers du 19e siècle)*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 155-180 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- Gusbin (Pierre)**. *L'Avenue du Centre Sportif*. In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers*. Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 187-192.
- Habex (Jef)**. *Genk bezongen net voor Wereldoorlog I*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 1, p. 31.
- Heyerick (Jean-Marie)**. *De verdwenen Wollestraat in Gent : Een evocatie van een bewogen textiel- en oorlogsgeschiedenis*. Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. Jaarboek, 2016, 53, pp. 213-239.
- Houbart (Claudine), Loir (Christophe), Bovyn (Guy) (e.a.), Dumont (Paula) (introduction)**. *Journées de Patrimoine Région de Bruxelles-Capitale : septembre 2016*. Brussel, Brussel Stedelijke Ontwikkeling, 2016, 160 p. (Bruxelles Patrimoine 19-20; Numéro spécial de Bruxelles Patrimoine à l'occasion des Journées de Patrimoine Région de Bruxelles-Capitale, avec un dossier *Récyclages des styles*).
- Houet (Michel), Cao (Jean-Pierre), Ancion (Nicolas) (préface)**. *Une fin de siècle à Liège : 20 ans de photographies de presse*. Liège, Éditions de la Province de Liège, 2016, 223 p.
- Hubaut (Sophie) (dir., réd.)**. *La ville en herbe : propositions pour un maillage vert de l'agglomération liégeoise*. Liège, UrbAgora, 2016, 162 p. (Dérivations : pour le débat urbain, HS 2).
- Jacobs (Steven), Notteboom (Bruno)**. *Photography and the Spatial Transformations of Ghent, 1840-1914*. Journal of Urban History, 44, 2016, 2, pp. 203-216.
- Jacqmain (Yves), Mouzelard (Christophe), Dumont (Paula) (coord.)**. *Bruxelles Laeken*. Bruxelles, Direction des Monuments et des Sites Région Bruxelles-Capitale, 2016, s.p. (A la carte).
- Jamar (David)**. *Bruxelles terrain d'action des luttes urbaines*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 284-293 (Regards sur la ville).
- Janssens (Ellen)**. *Paarden en de moderne stad : De Antwerpse paardeneconomie en het stedelijk leefmilieu (1870-1910)*. Stadsgeschiedenis, 11, 2016, 2, pp. 123-145.
- Janssens (Jelle), Herkes (Gwen)**. *Smart city en camerabeleid in de stad Genk : Naar een doordachte en gedragen visie*. Antwerpen, Maklu, 2016, 153 p.
- Klein (Charlie), Liotard (Léo), Palazzo (Lisa)**. *Bruxelles-Laeken, 1860-1870. 'Au temps du roi Léopold', un récit de la frontière sociale*. Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 49, pp. 97-112 [<https://doi.org/10.4000/textyles.2728>].
- Lagiewka (Filip), Swyngedauw (Peter), De Maeyer (Jonas), Pieters (Dominique)**. *Over de rand : Onderzoek naar een toekomst voor de stadsrand*. Mechelen, Public Space, 2016, 232 p. [Contenu : / Inhoud : Ruimtelijke ordening, Gent, stedenbouw, Drogen, Ledeborg, Gentbrugge, Evergem].
- Lambert (Julien)**. *L'art nouveau à Saint-Gilles : jeux d'ombres et de lumières & portraits des habitants*. Bruxelles, Musée Horta, 2016, s.p.
- Lauwers (Frans), De Lombaerde (Piet) (inl.)**. *200 jaar Groenplaats*. Antwerpen, Antwerpen Koekenstad, 2016, s.p.

- Lechat (Jean-Marie).** *Louvain-la-Neuve : Trente années d'histoire.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, 338 p. [Nouvelle édition revue et augmentée].
- Legrand (J.M.).** *Schooten, c'est la vie!* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 153, pp. 4-8.
- le Maire (Judith), Loir (Christophe), Desprechins (Anne).** *Vers une approche pluridisciplinaire de la marche et de l'espace urbain.* Clara, 2013, 1 (n° 1), pp. 19-25.
- Lindmans (Herman).** *Villa Umberto.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 3, p. 31.
- Lodewijks (Bart), Nouwen (Luuk) (foreword / voorwoord).** *Nieuw Texas / Klein Chicago : Chalk drawings in two neighbourhoods of Genk, Belgium = Nieuw Texas / Klein Chicago : Krijttekeningen in twee buurten van Genk, België.* [Amsterdam], Roma Publications, 2016, 76 p. (Roma publication 270).
- Loir (Christophe), Brandeleer (Céline), Ermans (Thomas), Hubert (Michel), Janssens (Isabelle), Lannoy (Pierre), Vanderstraeten (Pierre).** *Het delen van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.* Brussel, Gewestelijke Overheidsdienst Brussel. Brussel Mobiliteit, 2016, 163 p.
- Loir (Christophe).** *De l'espace partagé à la ségrégation modale: le long processus de transformation de l'espace public (1775-1936).* In : **Loir (Christophe), Brandeleer (Céline), Ermans (Thomas), Hubert (Michel), Janssens (Isabelle), Lannoy (Pierre), Vanderstraeten (Pierre).** *Le partage de l'espace public en Région de Bruxelles-Capitale.* Bruxelles, Bruxelles Mobilité, 2016, pp. 13-29 (Cahiers de l'Observation de la Mobilité de la Région de Bruxelles-Capitale 5).
- Loir (Christophe), Brandeleer (Céline), Ermans (Thomas), Hubert (Michel), Janssens (Isabelle), Lannoy (Pierre), Vanderstraeten (Pierre).** *Le partage de l'espace public en Région de Bruxelles-Capitale.* Bruxelles, Bruxelles Mobilité, 2016, 161 p. (Cahiers de l'Observation de la Mobilité de la Région de Bruxelles-Capitale 5).
- Loir (Christophe).** *Van de gedeelde ruimte tot de modale segregatie : Het lange transformatieproces van de openbare ruimte (1775-1936).* In : **Loir (Christophe), Brandeleer (Céline), Ermans (Thomas), Hubert (Michel), Janssens (Isabelle), Lannoy (Pierre), Vanderstraeten (Pierre).** *Het delen van de openbare ruimte in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.* Brussel, Gewestelijke Overheidsdienst Brussel. Brussel Mobiliteit, 2016, pp. 13-29.
- Loir (Christophe).** *Variaties op een stijl : De Koningsstraat en neoclassicisme.* Bruxelles Patrimoines, 2016, 19, pp. 18-31.
- Loir (Christophe).** *Variations autour d'un style : La Rue Royale et le néoclassicisme.* Bruxelles Patrimoines, 2016, 19, pp. 18-31.
- Mabilde (Julie), Vanempten (Elke).** *Open ruimte en verstedelijking : een tegenstelling?* A+, 2016, 263, pp. 78-81 [Ruimtelijke ordening, Brussels Hoofdstedelijk gewest, ruimtelijke ordening, onderzoeksprojecten].
- Mac Kay (Philippe) (préface).** *46 x Charleroi.* Marcinelle, Editions du Basson, 2016, 99 p.
- Margaine (David).** *Explorations urbaines : La face cachée d'une Belgique oubliée.* Waterloo, Renaissance du Livre, 2016, 128 p.
- Masson (Antoine).** *Le premier projet d'implantation de l'UCL à Wavre.* In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers.* Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 197-205.
- Mayeur (Jean).** *Charleroi (1966-2016) : La consensuelle et l'engagée.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 133-150 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).

- Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, 303 p. (Regards sur la ville).
- Morelli (Anne)**. *Faute d'être belle : La capitale peut être re-belle*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 8-15 (Regards sur la ville).
- Peeters (Luc), Houbrechts (David)**. *Spa : ville thermale = Source of the spas*. Bruxelles, Prisme, 2016, 191 p.
- Penné (Lesley)**. *Van afwijzing tot heimat : Oost-Belgische percepties van Brussel in 'Bosch in België' (2006) van Freddy Derwahl*. In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.)**. *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle*. Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 181-196 (Urban notebooks 14).
- Polet (Sébastien)**. *Le Bois du Manil, approche historique*. In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers*. Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 193-196.
- Polet (Sébastien)**. *De la petite cité wallonne à la grande banlieue verte de Bruxelles : Genèse de l'exposition «Wavre : 50 ans d'urbanisme, les nouveaux quartiers»*. In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers*. Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 147-156.
- Proot (David)**. *Overijse en brons*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beerij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoelaart), 40, 2016, 4, pp. 187-194.
- Puissant (Jean)**. *Une grand-place ouvrière*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 86-95 (Regards sur la ville).
- Raimbault (Agathe)**. *Quelle transition pour le Longdoz? Mutations possibles d'un quartier post-industriel*. Liège, urbAgora, 2016, s.p. (Dérivations : pour le débat urbain HS 1).
- Rogge (George)**. *Het Gentse Zuidstation en de impact op de stad*. Gent, Snoeck, 2016, 127 p.
- Ruwet (Robert), Cariaux (Albert) (photographe), Elsdorf (Michel) (photographe)**. *Liège : la ville aux 88 ponts*. Grivegnée, Noir dessin production, 2016, 168 p.
- Sacco (Muriel), Smits (Wendy), Kavadias (Dimokritos), Spruyt (Braem)**. *Jeunes bruxelloises : Entre diversité et précarité*. Brussels Studies, 2016, 98, p. 23.
- Samin (François)**. *Le Passage et le Musée du Nord : Un centre d'animation à la place de Brouckère*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 133, pp. 12-17.
- Scatton (Loïc), Schmitz (Serge)**. *L'image de marque des villes wallonnes : Image and Branding of Liege and Charleroi*. Belgeo : Revue belge de Géographie = Belgisch Tijdschrift voor Geografie = Belgian Journal of Geography, 2016, 1, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/belgeo/18616>; DOI : <https://doi.org/10.4000/belgeo.18616>].
- Scholz (Dominik)**. *Ein historisches Stadtbild für eine angehende Weltstadt. Brüssels altstädtische Baupolitik in den 1950er-Jahren*. In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.)**. *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, pp. 195-203 (Historische Belgienforschung 1).
- S.n.** *Les nouveaux quartiers wavriens : album photographique*. In : **S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers*. Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 213[ff.].
- S.n.** *Odeurs de Bruxelles*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 131, p. 21.

- S.n.** *La PLACE ROGIER au fil de ses transformations*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 131, pp. 11-17.
- S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme, les nouveaux quartiers*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison, 2016, 81, p. 38.
- S.n.** *Wavre : 50 ans d'urbanisme : les nouveaux quartiers*. Wavre, Cercle d'histoire, d'archéologie et de généalogie de Wavre et du Brabant wallon, 2016, pp. 7-239.
- Sterken (Sven), Weyns (E.)**. *Urban Planning and Christian Revival. The Institut supérieur d'urbanisme appliqué in Brussels under Gaston Bardet (1947-1973)*. In : **Moranvászky (Ákos), Lange (Torsten), Hopfengärtner (Judith) (eds.)**. *Re-humanizing Architecture. New Forms of Community, 1950-1970*. Berlin, Basel, Birkhäuser-De Gruyter, 2016, pp. 89-100 (East West Central : re-building Europe, 1950-1990 1).
- Thys (Clara), Schiltz (Emma), Eeman (Michele)**. *The Impact of Immovable Heritage in the City of Mechelen*. In : **Van Balen (Koen), Vandesande (Aziliz) (eds.)**. *Heritage counts : International Conference on the economic, environmental and cultural impact of heritage, 2015, Leuven*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2016, pp. 121-132 (Reflections on cultural heritage, theories and practices).
- Tillie (Willy), Top (Ivan)**. *50 jaar geleden : Groot-Poperinge in 1966*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 4, pp. 3-10.
- Van Cauwelaert (Pieter)**. *Van brouwerij tot Mariahof*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, pp. 1-5.
- Van Criekingen (Mathieu), Fontaine (Sébastien)**. *L'éclairage d'un chercheur sur les concepts de mixité sociale et de gentrification*. Les Echos du Logement, 2015, 4 & 2016, 1, pp. 18-19 (Vivre Ensemble? La mixité sociale, entre mythe et réalité).
- Vandecandelaere (Hans)**. *Du gris en 137 tones : Une promenade dans le Vieux-Molenbeek*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 90-92.
- Vanden Bergh (Dirk), Comberiati (Daniele)**. *Bruxelles dans les lettres italiennes : Discrète, lointaine et enfin... présente*. In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.)**. *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle*. Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 149-168 (Urban notebooks 14).
- Vanden Eynde (Alexandra), Bioul (Anne-Catherine) (réd.)**. *350 ans d'histoire urbaine : 1966-2016 : Charleroi de la ville fortifiée à la ville de demain*. Charleroi, Espace environnement, 2016, 31 p.
- Vander Bruggen (Brigitte), Dumont (Paula) (coord.), Vervoort (Rudi) (préface)**. *Journées du patrimoine 17 & 18 sept. 2016*. Bruxelles, Direction des Monuments et des Sites Région Bruxelles-Capitale, 2016, 104 p. (Journées du Patrimoine. Région de Bruxelles-Capitale).
- van der Elst (Wim)**. *Het einde van de Tivoli*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 2, pp. 22-33.
- van der Elst (Wim)**. *Omtrent de "Pont Rustique"*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 2, pp. 2-12.
- van der Elst (Wim)**. *De staat van de Lakense straten in 1899*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 2, pp. 34-36.
- Vanderhaegen (Sven), Canters (Frank)**. *Use of Earth observation for monitoring soil sealing trends in Flanders and Brussels between 1976 and 2013*. Belgeo : Revue belge de Géographie = Belgisch Tijdschrift voor Geografie = Belgian Journal of

- Geography, 2016, 2, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/belgeo/18025>; DOI : <https://doi.org/10.4000/belgeo.18025>].
- Van de Velde (Ronny), Ceuleers (Jan).** *Antwerpen : Verloren stad 1860-1880*. Antwerpen, Ludion, 2016, [400] p. [+ reproductie van stadsplan uit 1846] [Ter gelegenheid van de uitgave van dit boek wordt een selectie van foto's van Edmond Fierlants getoond in Antwerpen (Rossaert) van 13 oktober tot en met 4 december 2016. Dit boek vormt een tweeluik met *Antwerpen : stad verbeeld*].
- Van de Wall (Rien).** *Van stadssnelweg naar publieke ruimte*. Agora : magazine voor sociaalruimtelijke vraagstukken, 32, 2016, 2, pp. 32-35 [Contenu : / Inhoud : stedenbouw, Brussel, ruimtelijke ordening].
- Vandromme (Dirk).** *Turnhout, groen knooppunt in de Kempen : Juryleden Entente Florale Europe beoordelen de stad*. Groencontact, 42, 2016, 4, pp. 12-15.
- Vaneigem (Raoul).** «Rien n'est fini, tout commence». In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 300-301 (Regards sur la ville).
- Vanhaecke (Frank).** *Curiosum : Brussels by night*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 20, pp. 59-64.
- Van Hamme (Gilles), Grippa (Taïs), Van Criekingen (Mathieu).** *Mouvements migratoires et dynamiques des quartiers à Bruxelles*. Brussels Studies, 2016, 97, s.p.
- Vannieuwenhuize (Karen).** *De productie van een politieke stedelijke ruimte : Het Antwerpse stadsbestuur en de aanleg en ontwikkeling van de Leopoldlei en haar omgeving, 1857-1876*. Tijdschrift voor Geschiedenis, 129, 2016, 2, pp. 197-217.
- Vansteenhuyse (Maarten).** *Open ruimten in de Brugse binnenstad : Beleidsplan is uitstekend instrument om waardevol groen te vrijwaren*. Groencontact, 42, 2016, 2, pp. 8-11.
- Van Twembeke (Johan).** *Enkele postkaarten uit Zwijnaarde gesitueerd*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 199-208.
- Vanzielegheem (F.)**. *Verdwenen zichten in de stationswijk*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2016, 32, pp. 159-180.
- Verbeeck (Thomas), Tempels (Barbara).** *Measuring fragmentation of open space in urbanized Flanders : An evaluation of four methods*. Belgeo : Revue belge de Géographie = Belgisch Tijdschrift voor Geografie = Belgian Journal of Geography, 2016, 2, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/belgeo/17164>; DOI : <https://doi.org/10.4000/belgeo.17164>].
- Vos (Paul).** *Grepen uit het Molse verleden : Secretaris Karel Noukens geeft Mol mee vorm*. Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 238-243.
- Wright (Alex).** *Cities of the mind : Paul Otlet, Hendrik Andersen and the World City*. In : **Ghils (Paul) (dir.)**. *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 19-28 (Intellection 27).
- Wuyts (Els).** *Gloire du passé et vitalité de la jeunesse : Ostende, l'histoire d'une ville*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 47-53.

8. *La campagne, la vie rurale – Het platteland, het rurale leven*

- Aper (Cyriel).** *Edmond De Backer : Moerbeekse veldwachter*. Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 1, pp. 2-7.
- Bastiaen (Filip).** *Té rijke (kandidaat-veldwachter)? Karel Van den Abeele, Knesselare, 1838-1858*. Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2016, 67, pp. 205-226.
- Bertrands (Dirk).** *Kwaadmechelen volgens het kadaster 1842-45*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 1, pp. 32-38.

- Claudot (Rudi).** *Dynamiques des coopérations transcommunales construites par les acteurs locaux des espaces ruraux wallons : Vers une nouvelle territorialité rurale?* Jambes, Service public de Wallonie, 2016, 170 p. (Etudes et documents. Urbanisme 13).
- Culot (José).** *Culot Jean Baptiste, brigadier champêtre à Gedinne de 1830-1866.* Cercle d'études historiques de Gedinne : Revue, 2016, 20A, pp. 83-131.
- De Loecker (Jean-Paul).** *Jean-Baptist Van Laethem : Veldwachter in Gooik begin 20ste eeuw.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 46-48.
- Demaire (Bernard).** *Mutations d'un village : Orcq 1800-2000.* [Tournai], Bernard Demaire, 2016, 141 p.
- De Reu (Pieter).** *Vinderhout, een ruraal dienstencentrum (1795-1975).* In : **Vanvooren (Gerard) (e.a.).** *Vinderhout, van de prehistorie tot heden.* [Vinderhout], Werkgroep Geschiedenis Vinderhout, 2016, pp. 321-394.
- De Stoop (Chris).** *Das ist mein Hof : Geschichte einer Rückkehr.* Frankfurt am Main, S. Fischer Verlag, 2016, 316 p. [Traduit du néerlandais / Uit het Nederlands vertaald].
- De Vos (Eric) (in samenwerking met Walter Van der Avert).** *Oeilegem op weg naar de twintigste eeuw : Deel 2.* Jaarboek Heemkundige Kring De Brakken, 2012, 132 p.
- Gysen (Paul), Gysen (Walter).** *Daarom wordt Berchem het "slijkdorp" genoemd.* Heemtenberg (Kring voor Heemkunde Berchem), 24, 2016, 124, p. 9.
- Hainaut (Jean-Philippe).** *Quelques données historiques sur Beauraing et ses villages, 1903 et 1908.* Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore, 2016, 52, pp. 8-13.
- Lefèvre (Jean-Luc).** *Hamois au XIXème siècle, avant la révolution industrielle.* Mémoires des villages du Haut-Bocq : Achet – Emptinne – Hamois – Mohiville – Natoye – Schaltin – Scy, 2016, 11, pp. 48-63.
- Lengeler (Marcel).** *De Assese veldwegeltjes van mijn jeugd.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 1, pp. 23-29.
- Petit (Patrice).** *Rocroy «Village Étape» depuis le 7 août 2012.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 6 (n° 222), pp. 460-465.
- Rymen (Karel).** *Schrikkelijk wildstroopersdrama te Zeelhem.* Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2016, pp. 37-38.
- Van Hoof (Marcel), Van Auwenis (Gust) (medewerker).** *Victor Van Hoof, de laatste garde van Leest.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 1, pp. 11-13.
- Vanpée (Dominique).** *Florival in 1854 : "vlasspinnen, weven, graanmalen en het vuur".* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 2, pp. 129-131.

d. *Histoire de la vie religieuse et de la laïcité – Geschiedenis van de godsdienst en van de vrijzinnigheid*

1. *L'église catholique : l'organisation ecclésiastique, les séculiers, les réguliers, la doctrine, la pratique religieuse, les missions – De katholieke kerk : de kerkelijke inrichting, de seculiere geestelijkheid, de religieuzen, de leer, de godsdienstpraktijk, de missies*

Baert (Hadewych), Dekeyrel (Guido) (eds.). *Als engelen gezonden om te dienen : Kortrijkse religieuzen aan het woord in het jaar van het Godgewijde leven.* Kortrijk, Dekenij Kortrijk, 2016, 154 p.

- Bastiaans (Marcel).** *Honderd jaar geleden : Nieuwe pastoor in Vroenhoven.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 2, pp. 16-17.
- Beaumont (Barbara Estelle), Léonard (André-Joseph) (préfacier).** *Dinant, l'autre citadelle, 1895-1991 : les dominicaines de Bethléem racontent leur histoire.* Chouzé-sur-Loire, Saint-Léger éditions, 2016, 131 p.
- Bertrands (Dirk).** *In en op de kerk van Oostham!* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 4, pp. 22-24.
- Bobora (Andrea), Dubois (Ludovic).** *Que faire de nos églises désertées en Brabant wallon?* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 89-94.
- Böröcz (Zsuzsanna).** *Het naoorlogse restauratieproject van de glasramen van Michel Martens in de Onze-Lieve-Vrouwekerk in Nieuwpoort.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 2, pp. 44-60.
- Bosschaert (Dries).** *Evangelische bewogenheid op 't Eilandje. Pater Luyts en het Apostolaat van de Grootstad (1936-1998).* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 64-81.
- Bosschaert (Dries).** *Een intuïtie voor vernieuwing. Over Dominicus De Petter (1905-1971).* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 245-269.
- Braekers (Marcel).** *In welk perspectief leven wij? De Vlaamse dominicanen anno 2016.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 310-316.
- Bruyneel (Guido).** *De flessen van kanunnik Decoene.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, pp. 46-55.
- Byls (Henk).** *L'Oeuvre des Flamands au pays de Charleroi (1909-années 1960).* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 291-306 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Colling (David), Yande (Roland).** *L'ultime pèlerinage romain du baron Louis-Charles-Alfred de Marches, originaire de Schoppach, en 1849.* Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 3/4, pp. 191-205.
- Coppieters (J.P.).** *De laatste 'Suis(se) van As(se)'. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 1, pp. 17-19.*
- Couttenier (Maarten).** *Mission Lemaire. Exploration et «pacification» au Congo.* In : **Lamalle (Jacques) (éd.).** *Mémoire noire.* Les Arsènes, 2016, pp. 312-313.
- Cuppens (Charles).** *Uit de annalen van de parochie Sint-Lambertus (1).* Erfwacht / Geschied- en Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, 3, pp. 14-16.
- David (Jan).** *De Koolkampse zoeaaf De Rynck.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoioie-Koolkamp, 2016, 12, pp. 59-64.
- De Boeck (Dirk).** *Verbouwing van de pastorie van Erpe in het begin van de 20ste eeuw.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 1, pp. 3-11.
- De Caluwe (Mark).** *'Le ballet dominicain'.* *Allerheiligen 1964 in het Gentse dominicanenklooster.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 304-309.

- De Cubber (Walter).** *Pater Eduard Fraussen : Een minderbroeder, maar nog heel wat meer.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2016, 119, pp. 173-278.
- de la Barre d'Erquelinnes (Dominique).** *Le concile Vatican II.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2013, 273, pp. 56-69.
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand).** *De nalatenschap van Adrianus D'Haurwer, pastoor van Zegelsem in 1843.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschieden- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 1, pp. 41-43.
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand).** *De overweldigende aanstelling van pastoor Van Ghelue te Zegelsem in 1914.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschieden- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 4, pp. 35-36.
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand).** *Pastoor Robert van Impe was een herder voor Zegelsem van 1946 tot 1950.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschieden- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 3, pp. 13-15.
- De Pril (Ward).** *De bijdrage van René Draguet en Louis Charlier aan de reflectie over de speculatieve theologie.* In : **Mettepenningen (Jürgen), Kenis (Leo) (eds.).** *Theologie als geloofsvertolking. Historische en theologische reflecties over het proefschrift van Piet Schoonenberg.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, pp. 81-96 (Annua Nuntia Lovaniensia 73).
- De Pril (Ward).** *Conflicting Truth Claims. The Historical and Theological Approach of the Christian Past at the Time of the Modernist Crisis and Beyond.* In : **Boeve (L.), Lamberigts (M.), Merrigan (T.) (eds.).** *The Normativity of History.* Leuven, Peeters, 2016, pp. 13-25 (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 282).
- De Pril (Ward).** *Theological renewal and the resurgence of integrism : The René Draguet case (1942) in its context.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, XLIV-333 p. (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 266).
- Derroitte (Henri).** *La catéchèse en Belgique francophone.* Ecclesia, 2016, 30, pp. 9-10 [Contenu : / Inhoud : Explication sur l'évolution de la catéchèse paroissiale en Belgique depuis 2015].
- De Schrijver (Georges).** *Gelovig in de wereld staan. Krachtlijnen uit de theologie van J.H. Walgrave.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 270-286.
- De Smet (Willy).** *Drie vergeten Deinze kloosterlingen, 18de eeuw en 19de eeuw.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2016, 83, pp. 333-354.
- Devoldere (Wilfried).** *Congobronnen in kloosterarchieven : Casus : het archief van de Zusters van Maria van Pittem.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 3, pp. 248-250.
- D'Hert (Ignace), De Cock (Bernard).** *Van een thuis voor studenten naar Dominicanus Gent. Dominicanen in het Kathliek Universitair Centrum.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 103-123.
- Dierickx (Fons).** *Zuster Maria-Jozefa (Philomène) Lambrecht uit Herdersem 100 jaar.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 426-430.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Vroom gebruik en volkswijsheid bij onze Palmprocessie.* Alpaidis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde.

- Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 202/1, pp. 3-4.
- Drost (Sybrandus), Janssen (Roger).** *Een kroniek van Synbrandus Drost, 1914-1919.* Maaseik, Documentatiecentrum Maaseik, 2016, 415 p. [Contenu : / Inhoud : Kruissheren, Kanunniken van het H. Kruis].
- Dryvers (Martine).** *E.H. Jan Janssen : Een bescheiden en geliefd priester.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, pp. 22-25.
- Evers (Carlo).** *De eerste communie.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 52, 2016, 1, pp. 17-23.
- Focant (Camille) (éd.).** *L'Eglise catholique a-t-elle donné sa chance au concile Vatican II? Analyses et perspectives.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, 413 p. (Cahiers de la Revue théologique de Louvain 41).
- Focant (Camille).** *Introduction. Réception des documents de Vatican II. Bilan et défis pour l'avenir.* In : **Focant (Camille) (éd.).** *L'Eglise catholique a-t-elle donné sa chance au concile Vatican II? Analyses et perspectives.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, pp. 1-16 (Cahiers de la Revue théologique de Louvain 41).
- Gerits (Jan).** *Uit de tijd van het Rijke Roomse leven (deel 7).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 3, pp. 104-109.
- Gheysels (John), Clement (Raymond).** *Jubelfeest van Onze-Lieve-Vrouw van Halle in de 19e eeuw (bis).* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 3, pp. 39-41.
- Halfants (Jacques), Scheys (Kris), Van Oekelen (Maria), Vanzavelberg (Godelieve).** *150 jaar Zusters dominicanessen Lubbeek.* Lubbeek, Heemkundige Kring Libbeke, 2016, 252 p.
- Helsen (Jos).** *Zuster Rosa (1924-2015).* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2016, 38, pp. 133-150.
- Hendriks (Giel).** *Het parochieleven van Sint-Martinus – Overpelt, van 1906 tot 1992. (Twaalfde vervolg en slot).* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2016, nr. 209 (januari – februari), pp. 1-15.
- Hulsbosch (Jean-Pierre).** *Pater Alfons Hulsbosch, Scheutist.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 2, pp. 74-78.
- Jackers (Jozef).** *Mgr L.J. Kerkhofs, onze gemijterde dorpsgenoot (1878-1962).* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 2, pp. 26-28.
- Jousten (Wilfried).** *Errichtung und Auflösung des Bistums Eupen-Malmedy (1921-1925) : eine Studie mit besonderer Berücksichtigung kirchenrechtlicher Aspekte.* Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2016, 409 p. (Quellen und Forschungen zur Geschichte der Deutschsprachigen Belgier 8).
- Kenis (Leo).** *Van "christelijk humanisme" naar "zonder complexen christelijk". 'Kultuurleven', de sociaal-culturele spreekbuis van de Vlaamse dominicanen (1930-2000).* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 146-162.
- Kohlbacher (Jan).** *Parochiale Geschiedenis : 80 jaar Sint-Barbarakerk.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 4, pp. 32-40.
- Kwanten (Godfried), Luyten (Jo).** *Tante nonneke en nonkel pater op papier : Biografische informatie in missiearchieven in KADOC.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 3, pp. 245-247.

- Lamberigts (Mathijs).** *De dominicanen in België : Een beknopte geschiedenis.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 7-38.
- Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad : Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, 336 p.
- Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton).** *Voorwoord.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 5-6.
- Léonard (André-Mutien), Godefridi (Drieu), Miller (Richard) (préfacier).** *Un évêque dans le siècle.* Marcinelle, Mons, CEP, 2016, 195 p. (Épreuves).
- Lernout (Guy).** *Lourdesgrot van Buizingen viel onder de sloophamer : Bekend dorpsgezicht verdween voorgoed.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 22-25.
- Maebe (Veerle).** *Missiezuster Chantal Dehandschutter : Een leven in dienst van de anderen.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 57-66.
- Maebe (Veerle).** *Nieuwjaarswensen uit Thailand : Deel 2: De brieven van pater Gustaaf Roosens naar vrienden en weldoeners.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, pp. 52-58.
- Maebe (Veerle).** *De Oetingse pastoors Mertens en Puyenbroeck : Twee geliefde pastoors uit de 19de eeuw.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 44-45.
- Maenen (Jean).** *Opnieuw diefstal in de St.-Ursulakerk van Lanaken.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 1, pp. 21-23.
- Maenen (Jean).** *Pastoor Smeijers, bouwheer van de St.-Ursulakerk te Lanaken.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 4, pp. 1-27.
- Medaerts (Vital).** *Het Dekenaat Vlijtingen.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 2, pp. 18-25.
- Meulemeester (Jean Luc).** *Brugse feesten voor de zalige Idesbald in 1896.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 1, pp. 3-30.
- Milh (Anton).** *Opleiden tot 'katholieken van de daad' : De dominicanen en de Sociale School van Heverlee-Leuven.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 39-63.
- Milh (Anton).** *Een predikheer voor Vlaanderen. De rol van pater Jules Callewaert in de Vlaamse beweging.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 215-244.
- Milh (Anton).** *"Voor wie weet dat er meer is tussen hemel en aarde dan spoetniks en maanraketten". Over de tijdschriften 'Jong Kultuurleven' (1955-1960) en 'Jeugd en Cultuur' (1960-1983).* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 163-194.
- Mondelaers (Martien).** *Kruisheren, missionarissen in Congo sinds 1920.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 3, pp. 284-287.

- Niebes (Pierre-Jean).** *Autour de la refondation du Carmel de Mons (1837).* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 529-552 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Nuyttens (Michel).** *Inventaris van het priester Poppe-archief en bijhorende documentatie bewaard in het Bisschoppelijk Archief te Gent.* Temse, vzw E. Poppe Worldwide, [2016], 533 p.
- Osaer (Toon).** *Zonder dominicanen geen 'Kerk en Leven'. Een weekbladconcept van het dominicaanse persapostolaat, ook na vijfenzeventig jaar nog uniek.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 124-145.
- Pappaert (Marcel).** *Plechtige communicanten van Strijland in 1962 : Met het 'Jezuskleed' voor de jongens.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 111, p. 11.
- Pieters (Marcel).** *Daknamse torensprokkels.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 3, pp. 168-170.
- Samuel-Gohin (Véronique).** *L'érection de l'église Sainte-Marie de Schaerbeek «dans le plus bel endroit de la capitale». Querelles et polémiques autour d'un symbole.* Archives de sciences sociales des religions : Revue trimestrielle, 59, 2014, 165, pp. 23-45.
- Seitz (Philipp).** *Das Herz aller Dinge : Die Missionierung Afrikas als Transkulturationsprozess - kulturphilosophisch betrachtet.* In : **Castruyck (Geert), Strickrodt (Silke), Werthmann (Katja) (eds.).** *Sources and methods for African history and culture. Essays in honour of Adam Jones.* Leipzig, Leipziger Universitätsverlag, 2016, pp. 255-274.
- S.n.** *Eertijds het licht gezien... thans in de duisternis.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 47, pp. 1143-1149.
- S.n.** *De Klokken van Steenhuffel.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 1, pp. 25-27.
- S.n.** *De vrouw in voorschriften van het bisdom Luik (19de en 20ste eeuw).* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 95, 2016, 1, pp. 10, 20, 28, 56.
- Sterken (Sven), Verpoest (L.), Coomans (Thomas).** *50 Years after the Second Vatican Council. Taking the Modern Church into the 21st Century.* In : **Tostões (Ana Cristina dos Santos), Ferreira (Zara) (eds.).** *Adaptive Reuse. The Modern Movement towards the Future. Proceedings of the 14th DOCOMOMO International Conference.* Porto, Casa da Arquitectura, 2016, pp. 566-568 [Presented at the DOCOMOMO International Conference, Lisbon, 6 Sep 2016-9 Sep 2016].
- Sterken (Sven).** *'A Structure [...] in which the Church can originate'. The Don Bosco Community Centre by Marc Dessauvage in Kessel-Lo, 1968-70.* In : **Manenti (Claudia) (a cura di).** *La Chiesa nella Città. A 50 Anni dal Concilio Vaticano II (The Church and the City, 50 years after the II Vatican Council).* Bologna, Bononia University Press, 2016, pp. 87-94 (Dies domini - Centro studi per l'architettura sacra e la città; Il Concilio vaticano II e l'architettura delle chiese).
- Stevens (Theo).** *De Mechelse catechismus.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 4, pp. 25-27.
- Stoffels (Bert), Kunnen (Mathieu).** *Eerwaarde zuster Vincentia en de Zusters van Liefde van Leuven uit Hunsel en omgeving.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 47, 2016, 1, p. 29.

- Strypens (Hendrik).** *Onder de toren van de Aalsterse Sint-Jozefkerk 1789-1914... : Tijdsbeeld van het ontstaan en de groei van de Sint-Jozefkerk en -parochie in de Aalsterse politieke, sociale en economische context en hun bijdrage tot de ontwikkeling van de neogotiek in Oost-Vlaanderen. Kerk, politiek en economie in dienst van de kunst.* [Aalst], Eigen beheer, [2016], 176 p.
- Suenens (Kristien).** *Violatae caritatis reparatio : Negentiende-eeuwse sacramentsdevotie als wegbereider voor autonomie en ondernemerschap van vrouwelijke religieuzen.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 1, pp. 22-37.
- Teirlinck (Frank).** *Robert Van Nuffel (1911-2000), Dom Stephanus van de Abdij Affligem (1926-1933).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 353-367.
- Van Acker (Lucien).** *De vier pauselijke zouaven uit Ardooië.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooië-Koolskamp, 2016, 12, pp. 65-70.
- Vanclooster (Frans).** *Charles Louis De Koninck (° Torhout 1906 - + Rome 1965) : "Man of Faith. Philosopher of Science and Nature".* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 25-52.
- Van Der Kaa (Marie-Hélène).** *Le presbytère de Wéris ou les tribulations d'un curé de campagne dans la première moitié du XIXème siècle.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 137, pp. 49-57.
- Van Erp (Stephan).** *Genade in de nieuwe tijd. De cultuurtheologie van Edward Schillebeeckx (1914-2009).* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 287-303.
- Van Hyfte (Ivan).** *De Oostendse jaren van Kanunnik Dubois : [Dubois Karel, 1895-1956, kanunnik priester-leraar].* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 7-9, pp. 140-141.
- Van Kemseke (Urbain).** *Zalige broeder Isidoor overleed 100 jaar geleden.* De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 82, pp. 28-31.
- Van Laer (Jef).** *De parochie St.-Pieter en Paulus Neerijse 1880-1930.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, [35], 2016, 1, pp. 31-53.
- Van Osselaer (Tine).** *Amand Gérardin, 'Verschijningen te Banneux'.* In : **Den Hollander (August) (ed.).** *The Ruusbroec Institute Library : Treasuring spiritual heritage of the Low Countries : A rich and living collection of the Flemish Jesuits at the University of Antwerp.* Antwerp, University of Antwerp, 2016, pp. 28-29.
- Van Osselaer (Tine).** *Männer in der Kirche : Ritueller Raum und die Konstruktion katholischer Männlichkeit.* In : **Sohn-Kronthaler (Michele) (Hrsg.) (Unter Mitarbeit von Stephanie Glück und Rajah Scheepers).** *Feminisierung oder (Re-)Maskulinisierung der Religion im 19. und 20 Jahrhundert? Forschungsbeiträge aus Christentum, Judentum und Islam.* Wien [u.a.], Böhlau, 2016, pp. 140-157.
- Van Osselaer (Tine).** *Stigmatic women in modern Europe : An exploratory note on gender, corporeality and Catholic culture.* In : **Mazoyer (Michel), Mirault (Paul) (éds.).** *Evolutions et transformations du mariage dans le christianisme.* Paris, L'Harmattan, 2016, pp. 269-289 (Cahiers Disputatio 2).
- Van San (Piet).** *Inleiding op het processiegebeuren in Overijse.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 40, 2016, 1, pp. 3-27.
- Vanvolsem (Johan).** *Hommage n.a.v. het 75-jarig afsterven van Mgr Pieter Jozef Scencie.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 3, p. 42.

- Vanwijnsberghe (Dominique).** *La 'Règle de saint Benoît' enluminée à l'abbaye de Maredret pour Guillaume II, empereur d'Allemagne (1899-1900).* Revue belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, 2016, 85, pp. 85-122.
- Vanwijnsberghe (Dominique).** «*Ein wertvolles Erzeugnis klösterlichen Kunstfleißes*» : *La Règle de saint Benoît enluminée à l'abbaye de Maredret pour Guillaume II, empereur d'Allemagne (1899-1900).* In : **Charron (Pascale), Gil (Marc), Vilain (Ambre) (éds.).** *La pensée du regard : Études d'histoire de l'art du Moyen Age offertes à Christian Heck.* Turnhout, Brepols, 2016, pp. 381-390.
- Vanysacker (Dries).** *Het Congolese bisdom Niangara tijdens de Simba-opstand (1964-1965). Een trieste balans van zesentwintig dominicaanse martelaars en martelaressen.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 82-102.
- Vanysacker (Dries).** «*Les martyrs oubliés*»? *Les missionnaires dans la tourmente de l'insurrection Simba au Congo 1964-1966.* Turnhout, Brepols, 2016, VI-240 p. (Bibliothèque de la Revue d'histoire ecclésiastique 100).
- Vanysacker (Dries).** *Missiegeschiedenis en missiologie door de tijd heen : Van vanzelfsprekend tot tegenspraak.* In : **Smit (W.) (eds.).** *Dienstbaarheid in de praktijk. Reflecties bij een hedendaagse ontwikkelingshulp.* Leuven, Den Haag, Acco, 2016, pp. 33-57.
- Vanysacker (Dries).** *De realiteit achter de 216 namen van martelaars op het missiegedenkteken te Gentinnes.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 3, pp. 291-299.
- Vanysacker (Dries).** «*Specialiseren en samenwerken om te overleven*». *Omer Degrijse en zijn apologie voor missie instituten tijdens het Tweede Vaticaans Concilie.* Tijdschrift voor Theologie, 56, 2016, 1, pp. 34-50 [DOI : 10.2143/TVT.56.1.3194510].
- Verbruggen (Paule), Vints (Luc).** *Cartes de visite bij... de Indianen.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 1, pp. 56-61.
- Vermeersch (Willy).** *Romanie Vermeersch (1867-1948) : Dynamische missiezuster uit Roeselare.* Erfgoed Roeselare : Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Gidsenkring afdeling Mandeldal en K.G.O.G.R.O., 5, 2016, 4, pp. 195-217.
- Vloebergs (Sander).** *Groeien naar een verankerde spiritualiteit. Over het 'Tijdschrift voor Geestelijk Leven'.* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad. Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 195-214.
- Withofs (Jean-Marie).** *Het tweede Vaticaans Concilie en onze parochiekerk III.* Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 15, 2016, 48, pp. 1178-1182.
- Yzermans (Frans).** *Monseigneur Verhulst uit Oorderen.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 51, 2016, 1, p. 30.

2. Laïcité, la franc-maçonnerie – Vrijzinnigheid, de vrijmetselarij

- Bastiaensen (Guy) (préface), Menschaert (Marc), Asselbergh (Jef), Bartholomeeusen (Henri).** *Etiquette maçonnique : Réflexions d'un Grand Maître des Cérémonies : un outil pour Francs-Maçons du Grand Orient de Belgique.* Brussel, ASP, 2016, 89 p. (4ème édition revue et augmentée).
- Bownave (Joseph).** *Mons, parcours [Ville maçonnique].* Bruxelles, Marot, 2015, 76 p.
- Casano (Nicoletta).** *Les loges maçonniques : Des lieux révolutionnaires au XIXe siècle?*

- In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 68-69 (Regards sur la ville).
- Dezutter (Willy)**. *De leden van de loge 'La Flandre' in 1940 : Een sociologische benadering*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 308-335.
- Dezutter (Willy)**. *Louis Van Hollebeke (1877-1932), secretaris van Kunstgenegen en secretaris van de vrijmetselaarsloge La Flandre*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 2, pp. 121-128.
- Dezutter (Willy)**. *Raphaël Rodenbach (1861-1951), achtbare meester van de Brugse Vrijmetselaarsloge La Flandre*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 3, pp. 147-159.
- Hiernaux (Luc)**. *La Loge écossaise et chapitrale de la Bonne Amitié et son Souverain Chapitre à l'ombre de l'Aigle impériale : Notes d'histoire maçonnique namuroise*. Annales de la Société archéologique de Namur, 2016, 90, pp. 129-180.
- Pecheur (Barbara), Warmenbol (Eugène)**. *Le Grand Temple de la rue du Persil à Bruxelles : L'Égypte et la Franc-Maçonnerie à lumière de sa restauration*. Bruxelles, Timperman, 2016, 169 p.
- Pecheur (Barbara), Warmenbol (Eugène)**. *De Grote Tempel van de Peterseliestraat in Brussel : Egypte en de vrijmetselarij in het licht van zijn restauratie*. Kortrijk, Uitgeverij Groeninghe, 2016, 169 p.
- Pinxten (Rik), Swings (Jean) (red.)**. *En bewaar het geheim : Intieme blikken van vrijmetselaars*. Brussel, ASP, 2016, 196 p.
- Schrans (Guy)**. *Politiek en religie in de negentiende-eeuwse Gentse vrijmetselaarsloges*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 103-112.
- Sosnowska (Philippe)**. *'C'est au pied du mur qu'on voit le maçon...' Formats de brique, épaisseur de mur et appareillage au service de l'étude des savoir-faire et des mises en œuvre de maçonnerie*. In : **Fleury (François), Baridon (Laurent), Mastroilli (Antonella), Mouterde (Remy), Reveyron (Nicolas) (dir.)**. *Les temps de la construction : Processus, acteurs, matériaux : Recueil de textes issus du deuxième Congrès francophone d'histoire de la construction, Lyon, 29, 30 et 31 janvier 2014*. Paris, Picard, 2016, pp. 803-814.
- Vermeir (René), Tyssens (Jeffrey)**. *Sous le signe du progrès : La loge maçonnique gantoise La Liberté (1866-1966)*. Brussel, Academic and Scientific Publishers, 2016, 268 p.
- Vermeir (René), Tyssens (Jeffrey)**. *Vrijmetselarij en vooruitgang : De Gentse progressistenloge La Liberté (1866-1966)*. Brussel, ASP, 2016, 268 p.

3. Autres religions – Andere godsdiensten

- AlDe'emeh (Montasser), Umm Mansur (Intisar)**. *Mijn verlossing van het kwaad : Het verhaal van een jonge vrouw en de lokroep van IS*. Tielt, Lannoo, 2016, 160 p.
- Amougou (Thierry)**. *Passer du vivre ensemble à une éthique du vivre ensemble*. In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.)**. *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 161-174 (Question de société).
- Bendadi (Samira)**. *Hoe nu verder na de aanslagen van 22 maart : Dansende moslims en getraumatiseerde kinderen*. MO, 2016, zomer, pp. 18-21.
- Benhaddou (Khalid)**. *Is dit nu de islam? Hoe ik als moslim voor nieuwe tijden ga : rationeel, Europees en verzoenend*. Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 174 p.
- Beyens (Kristel)**. *Bericht uit Brussel, een stad onder terreurdreiging*. Panopticon, 37, 2016, 1, pp. 1-8.

- Bourgine (Benoît).** *De la violence à la liberté, la part de la réforme religieuse.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 83-94 (Question de société).
- Boussois (Sébastien), Arif (Asif), Trévidic (Marc) (préface).** *France-Belgique : La diagonale terroriste.* Paris, La Boîte à Pandore, 2016, 328 p.
- Christians (Louis-Léon).** *Radicalité religieuse et pente glissante face aux politiques de l'implicite et du «signe faible» : Faiblesse de l'expertise et fragilité du droit.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 111-120 (Question de société).
- Coolsaet (Rik).** *Leven met en na 22/3.* Sampol, 23, 2016, 4, pp. 10-16.
- Dassetto (Felice).** *Tolérances et radicalismes : à propos du rôle des sciences sociales.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 139-148 (Question de société).
- Dejemeppe (Benoît).** *Le terrorisme expliqué à tout le monde.* Lectures : La revue des bibliothèques, 2016 (janvier-février), 194, pp. 94-96.
- El'Makrini (N.), Maréchal (Brigitte).** *L'islam contemporain en Europe.* Lectures : La revue des bibliothèques, 2016, pp.
- Fraïhi (Hind).** *En immersion à Molenbeek.* Paris, Éditions de la Différence, 2016, 238 p.
- Fraïhi (Hind).** *Undercover in Klein-Marokko : Achter de gesloten deuren van de radicale islam in Molenbeek.* Leuven, Van Halewijck, 2016, 180 p.
- Gadaleta (Annalisa), Palmisano (Leonardo).** *Entretien à Molenbeek = Conversazione a Molenbeek.* Bruxelles, Banlieue, 2016, 55 p. [Tête-bêche français-italien].
- Guelff (Pierre).** *Molenbeek et la face cachée de l'islamisme radical belge.* Bruxelles, Jourdan, 2016, 184 p.
- Jamouille (Pascale).** *Prévenir les radicalisations en soutenant les métissages socio-culturels.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 23-38 (Question de société).
- Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, 187 p. (Question de société).
- Laumonier (Alexandre).** *Habiter Molenbeek.* Temps modernes, 2016, 689, pp. 7-19 (Numéro spécial : *Après le 13 novembre*).
- Laurent (Pierre-Joseph).** *Introduction : 'On n'excuse pas la barbarie par des causes sociales...' Plaidoyer pour un diagnostic multifactoriel et multidisciplinaire : des causes des attentats revendiqués par Daesh en Europe (2015-2016).* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 11-22 (Question de société).
- Legrand (Vincent), Lemaitre (Andreia).** *Conflit israélo-palestinien, injustices socio-économiques et terrorisme : Entre «causes de fond» structurelles et psycho-sociales.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 39-56 (Question de société).
- Manço (Ural), Kanmaz (Meryem).** *From Conflict to Co-operation between Muslims and Local Authorities in a Brussels Borough : Schaerbeek.* Journal of Ethnic and Migration Studies, 31, 2005, 6, pp. 1105-1123 [Issue : Mosque Conflicts in Europe] [DOI : <https://doi.org/10.1080/13691830500282865>].

- Mangez (Éric), Vanden Broeck (Pieter).** *Au-delà des inégalités. Pour une autre perspective sociologique.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 121-138 (Question de société).
- Maréchal (Brigitte).** *Retour sur l'expérience de discours radicaux qui ont forgé l'imaginaire de jeunes Européens lors des années 2000 et au-delà : Les ressorts du prédicateur salafiste Anwar al-Awlaqi, depuis ses conférences à l'Université de Nottingham.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 95-110 (Question de société).
- Maudhuy (Roger).** *Molenbeek : Vingt-cinq ans d'attentats islamistes.* Paris, A. Michalon, 2016, 291 p.
- Mazzocchetti (Jacinthe).** *Sentiments d'injustice et théories du complot. Des subjectivités meurtries aux subjectivités meurtrières?* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 57-72 (Question de société).
- Moureaux (Philippe).** *La vérité sur Molenbeek.* Paris, La Boîte à Pandore, 2015, 169 p.
- Moureaux (Philippe).** *De waarheid over Molenbeek.* Schoten, Horizon, 2016, 255 p.
- Outmany (Khadija Kadrouch).** *Religion at the cemetery Islamic burials in the Netherlands and Belgium.* Contemporary Islam : Dynamics of Muslim Life, 10, 2016, 1, pp. 87-105 [DOI : <https://doi.org/10.1007/s11562-015-0341-3>].
- Platti (Emilio).** *L'islamisme : Forme moderne du radicalisme islamique?* Namur, Fidélité, 2016, 117 p. (Que penser de...? 89).
- Rea (Andrea).** *Coping with the Training of Muslim Leaders in Belgium.* Interdisciplinary Journal for Religion and Transformation in Contemporary Society : J-RaT, 2, 2016, 1, pp. 60-82 [DOI : 10.14220/jrat.2015.2.4].
- Salazar (Philippe-Joseph).** *Die Sprache des Terrors : warum wir die Propaganda des IS verstehen müssen, um ihn bekämpfen zu können.* München, Pantheon, 2016, 223 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Servais (Olivier).** *La radicalisation virtuelle : Contextes et logiques des scènes en ligne.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 175[ff.] (Question de société).
- Simont (Juliette).** *Madrid – Paris – Bruxelles, 2004-2016.* Temps modernes, 2016, 689, pp. 1-6 (Numéro spécial : *Après le 13 novembre*).
- Somers (Bart).** *Samen leven : Een hoopvolle strategie tegen IS.* Antwerpen, Houtekiet, 2016, 174 p.
- Souviller (Raf).** *Een illegale islamuniversiteit in Antwerpen : Infiltratie van Moslimbroeders en Marokkaanse geheime dienst.* Eos magazine, 32, 2016, 9, pp. 26-29.
- Taylor (Letta).** *Grounds for concern : Belgium's counterterror responses to the Paris and Brussels attacks.* New York, Human Rights Watch, 2016, 56 p.
- Torrekens (Corinne), Jacobs (Dirk).** *Muslim's religiosity and views on religion in six Western European countries : Does national context matter?* Journal of Ethnic and Migration Studies, 42, 2016, 2, pp. 325-340 [DOI : doi.org/10.1080/1369183X.2015.1103032].
- Van Bellegem (Sébastien).** *Préface : L'université face au radicalisme.* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.).** *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 7-10 (Question de société).
- Van Ostaeyen (Pieter).** *Staat van terreur : de jihadistische revolutie.* Kalmthout, Polis, 2016, 166 p. [2de ed.].

- Verhofstadt (Dirk).** *Salafisme versus democratie*. Antwerpen, Uitgeverij Houtekiet, 2016, 141 p.
- Vranckx (Rudi).** *Oorlog om de geesten*. Gent, Borgerhoff & Lambrichts, 2016, 215 p. [Heruitgave (1ste druk) met extra hoofdstuk : 'Wat de aanslagen in Brussel ons leerden'].
- Vuilleminot (Anne-Marie), El Asri (Farid).** 'Don't Laik', *La Mecque des negraustralopithèques?* In : **Laurent (Pierre-Joseph) (dir.)**. *Tolérances et radicalismes : Que n'avons-nous pas compris? Le terrorisme islamiste en Europe*. Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 73-82 (Question de société).
- Deleersnijder (Henri).** *Le nouvel antisémitisme : Avatars d'une haine ancestrale*. Waterloo, Renaissance du Livre, 2016, 174 p.
- Desmet (Gertjan).** *De inventarisering van het archief Georges Schnek (1924-2012)*. Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 291-305 [<https://doi.org/10.4000/cmc.344>].
- Dickschen (Barbara).** *Linguistic Diversity within Antwerp's Jewish Community*. Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 283-289 [<https://doi.org/10.4000/cmc.342>].
- Tallier (Pierre-Alain) (o.l.v.), Desmet (Gertjan), Falek-Alhadeff (Pascale).** *Bronnen voor de geschiedenis van de joden en het jodendom in België, 19de-21ste eeuw*. Waterloo, Avant-Propos, 2016, 1324 p.
- Tallier (Pierre-Alain) (dir.), Desmet (Gertjan), Falek-Alhadeff (Pascale).** *Sources pour l'histoire des populations juives et du judaïsme en Belgique : XIXe – XXIe siècles*. Bruxelles, Waterloo, Avant-propos; Bruxelles, Archives de l'Etat, 2016, 1324 p.
- Vagman (Vincent).** *Présence juive à Charleroi : Fin d'un siècle et... fin d'un cycle*. In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.)**. *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées*. Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 307-316 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Vanden Daelen (Veerle).** *Sporen van en naar joodse rituelen : Een verkenning van diverse aspecten van het joods religieus leven in België*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 1, pp. 38-53.
- Zollmann (Dan).** *Shtetl*. [S.l.], Marque Belge, 2016, 222 p.
- Liagre (Guy).** *Bouwgeschiedenis van de protestantse kerk aan de Nieuwe Graanmarkt te Brussel*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 203-214.
- Liagre (Guy).** *Mens sana in corpore sano... Een exploratie van twee eeuwen Nederlandstalige protestantse ziekenverzorging in Brussel (1780-1970)*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 19, pp. 5-26.
- Mareels (Élisabeth).** *Des portes de la ville à la conquête des nations : Spiritualisation du local et du global chez les pentecôtistes brésiliens de Bruxelles*. Religiologiques : Sciences humaines et religion, 33, 2016, pp. 125-154 [https://www.religiologiques.uqam.ca/no33/33_125-154_Mareels.pdf].
- Mareels (Élisabeth).** *Uma Igreja Pentecostal Goiana na Bélgica : A Videira e as Contradições da Evangelização pela Migração*. In : **da Silva Moreira (Alberto), Trombetta (Pino Lucà) (eds.)**. *O Pentecostalismo globalizado*. Goiânia, Editora da PUC Goiás, 2015, pp. 186-216.

e. *Histoire culturelle – Cultuurgeschiedenis*

1. *Généralités – Algemeenheden*

- Prete (Cecilia).** *“L’Europe Humaniste” all’Esposizione di Bruxelles (1854-55)*. Studi umanistici piceni / Istituto Internazionale di Studi Piceni, 36, 2016, pp. 213-226.
- Roland (Hubert).** *Grundlagen einer deutsch-belgischen Erinnerungskultur im 19. und 20. Jahrhundert*. In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.)**. *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, pp. 44-55 (Historische Belgienforschung 1).
- Tavernier (R.)**. *Het pact van Rêrih. Over Leuven, Reims en... Brugge*. In : **Boulogne (Pieter), Coudenys (Wim), Soldatjenkova (Tatjana), Verpoest (Lien) (eds.)**. *Ik hou van jou, Peters creatie : Festschrift voor Emmanuel Waegemans. Ljublu tebj, Petra tvoren'e : festšrift v cest' Emmanuelja Vagemansa*. Amsterdam, Pegasus, 2016, pp. 443-460 (Pegasus Oost-Europese studies 28).
- Vanderperre (Nathalie), Kozyreff (Chantal)**. *Une page méconnue de l'histoire de la Tour japonaise et du Pavillon chinois*. Bulletin van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussel = Bulletin des Musées royaux d'Art et d'Histoire, Bruxelles, 2016-2017, 87-88, pp. 97-125.

2. *Organisations et institutions culturelles – Culturele organisaties en instellingen*

- Bourdeaudhui (Roger)**. *Businarias is twintig jaar jong*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 20, 2016, 60, pp. 2-27.
- Burie (Wilfred)**. *Le Cercle Historique de Jodoigne redémarre!* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, p. 71.
- Cuypers (Jean-Marie), De Leyn (Annemie), Catrijsse (Willy)**. *50 jaar Heemkring «Ter Cuere»*. Bredene, Heemkring Ter Cuere, 2016, 82 p.
- Deliège (Christel), Jaumot (Jean-Pierre) (dir.)**. *40 ans : déjà? Seulement! [Musée international du carnaval et du masque, Binche]*. Binche, Musée international du carnaval et du masque, 2015, 88 p.
- Dooms (Roger)**. *110 jaar Davidsfonds Herk-de-Stad 1906-2016 : Van Wuest-Herck tot Herk-de-Stad*. Herk-de-Stad / Rummen, Davidsfonds Herk-de-stad / Rummen, 2016, 90 p.
- Dupont (Adrien)**. *La vie du Cercle en 2015*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2016, 13 (n° 287), pp. 151-153.
- Duvosquel (Jean-Marie)**. *La Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région en 2015-2016*. Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 46, pp. 5-22.
- Geûens (Alain)**. *Le Cercle de Généalogie et d'Histoire de Lasne*. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 79, p. 4.
- Masingarbe (Philippe)**. *Le Comité Flamand de France à Rexpoëde*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 2-3.
- Société royale archéo-historique de Visé et de sa région**. *1921-1981-2016 : 95e anniversaire de la Société royale Archéo-historique de Visé et de sa région : 35e anniversaire de son renouveau : 5e Liber Memorialis*. Visé, Société royale archéo-historique de Visé et de sa région, 2016, 59 p.
- Temmerman (Barbara)**. *Heemkunde Vlaanderen*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 9, pp. 30-31.
- Van der Brempt (Dorian)**. *Pendelen tussen Amsterdam en Brussel : Notities over Vlaams-Nederlandse samenwerking*. Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 4-11 [Vlaams-Nederlands Huis deBuren].

- Van Kalmthout (Ton), Sigmund (Peter), Truijens (Aleid) (red.).** *Al die onbekende beroemdheden : 250 jaar Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*. Leiden, Leiden University Press, 2016, 224 p.
- Van Kerckhoven (François).** *Expo 58 en zijn medewerkers*. S.l., Uitgeverij Partizaan, 2016, 252 p.
- Van Wouterghem (Etienne).** *Vijftig jaar heemkring Bos en Beverveld : De eerste 25 jaar*. Jaarboek Heemkundige Kring Bos en Beverveld (Oedelem), 2016, 49, pp. 9-34.
- Vercauteren (Gregory).** *Het belang van een sterk draagvlak. Lokale erfgoedraden in Vlaanderen*. Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 17, pp. 1-8.
3. *L'enseignement – Het onderwijs*⁽¹⁸⁾
- Achten (Veerle), Bouckaert (Geert), Schokkaert (Erik) (eds.).** *'A truly golden handbook': The scholarly quest for Utopia*. Leuven, Leuven University Press, 2016, 575 p.
- André (Marie-Hélène), Crickboom (Sarah), Daems Caroline) (réd.).** *La FFEDD fête ses 30 ans... ainsi que 40 ans d'actions des écoles de devoirs : Coup de projecteur sur 40 ans d'histoire et d'expériences des EDD, de la FFEDD et des coordinations régionales*. Liège, Fédération francophone des écoles de devoirs, [2016], 51 p.
- Arche Hai (A.), Simon (Frank), Depaep (Marc).** *From practice to theory, Ovide Decroly for Brazilian classrooms : A tale of appropriation*. History of Education, 45, 2016, 6, pp. 794-812 [DOI : 10.1080/0046760X.2016.1154191].
- Bartik (Kristin).** *Catheline Périer-D'Ieteren et la Fondation Wiener-Anspach*. In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum*. Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 41-43.
- Bavay (Lut).** *Herinneringen bij een oude foto... Het vierde leerjaar van de Meerse Sint-Jozefschool in 1942*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 56, 2016, 1, p. 20.
- Bertaux (Zoé), Fatoumata (Konaté).** *Louvain-la-Neuve, ville universitaire?* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 109-114.
- Bertrands (Dirk).** *Een schematische schoolkaart van Kwaadmechelen*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 3, p. 44.
- Bonnet (Corinne).** *De omni re scibili : La correspondance scientifique entre Henri Seyrig et Franz Cumont*. In : **Duyrat (Frédérique), Briquel-Chatonnet (Françoise), Dentzer (Jean-Marie), Picard (Olivier) (éds.).** *Henri Seyrig (1895-1973) : Actes du colloque Henri Seyrig (1895-1973) tenu les 10 et 11 octobre 2013 à la Bibliothèque nationale de France et à l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres à Paris*. Beyrouth, Presses de l'Ifpo, 2016, pp. 109-159 (Syria. Supplément 3).
- Boudart (Laurence).** *Il était une fois l'Afrique : Le discours sur la colonie dans les manuels de lecture de l'école primaire belge (1900-1939)*. In : **Gonzalo Santos (Tomás), Rodríguez Navarro (María Victoria), González Hernández (Ana Teresa), Pérez Velasco (Juan Manuel) (coord.).** *Texto, género y discurso en el ámbito francófono*. Salamanca, Ediciones Universidad Salamanca, 2016, pp. 709-720 (Aquilafuente 216).
- Byls (Henk), De Maeyer (Jan) (met medewerking van Eva Weyns).** *Gemetseld en gebeiteld. Identiteit en materiële cultuur*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 457-478.

(18) Contient: Généralités; l'enseignement supérieur; l'enseignement moyen; l'enseignement primaire et maternel; autres formes et secteurs d'enseignement; les méthodes pédagogiques. / Bevat: Algemeenheden; het hoger, middelbaar, lager en kleuteronderwijs; andere onderwijsvormen en -sectoren; de pedagogische methoden.

- Byls (Henk).** *De Guimardstraat en de Avenue Mounier. Unieke kenniscentra voor onderwijs.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 233-270.
- Byls (Henk), De Maeyer (Jan) (avec la collaboration d'Eva Weyns).** *Inscrites dans la pierre. Identité et culture matérielle.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 457-478.
- Byls (Henk).** *La rue Guimard et l'avenue Mounier. Des pôles d'expertise uniques sur l'enseignement.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 233-270.
- Cappon (Luc).** *Kibbelpartij in de gemeentelijke jongensschool te Waregem anno 1932.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2016, 44, pp. 377-380.
- Carlier (Marc).** *Het onvindbare onderwijzerstijdschrift van Edward Van Biesbrouck uit Langemark (1847-1848).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 3, pp. 336-351.
- Carlier (Marc).** *Petrus Joannes De Bal (1787-1856) : Van krijgsgevangenen militair tot kantonnaal inspecteur voor het lager onderwijs.* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 3, pp. 3-6.
- Carlier (Marc).** *Petrus Johannes De Bal (1787-1856) : Van krijgsgevangenen militair tot kantonnaal inspecteur voor het lager onderwijs.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 2, pp. 150-157.
- Christens (Ria), Suenens (Kristien).** *L'enseignement comme vocation et projet. Les instituts religieux féminins.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 137-160.
- Christens (Ria), Suenens (Kristien).** *Onderwijs als roeping en project. De vrouwelijke religieuze instituten.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 137-160.
- Claes (Tom), Weber (Erik).** *Filosofie aan de vakgroep wijsbegeerte en moraalwetenschap van de universiteit Gent.* Tijdschrift voor Filosofie, 78, 2016, 3, pp. 479-488.
- Colbers (Alda).** *Het internaat in de jaren 1960 (deel 1).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, pp. 4-8.
- Colbers (Alda).** *Het internaat in de jaren 1960 (slot).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 2, pp. 44-48.
- Collet-Lombard (Marie-Astrid).** *D'Heverlee à Hamme-Mille : Le parcours d'une Annonciade et de 115 élèves de l'enseignement fondamental en 1963.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 4, pp. 319-328.
- Culot (José).** *Ecole primaire de Gedinne : Souvenirs scolaires personnels 1945-1946-1947.* Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20B, pp. 93-103.
- Danniau (Fien).** *De verjaardagen van de UGent : Oud en (ver)nieuw(d) academisch ritueel voor een veranderende universitaire gemeenschap.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 6, 2016, 1, pp. 66-81.
- De Boulle (Luc).** *Bedenkingen bij een klasfoto uit 1937.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 30-43.
- De Grefte (Guido), De Grefte (Fay) (eds.).** *200 jaar Mater Dei.* Erps-Kwerps, Mater Dei, 2016, 256 p.

- Dejaeghere (Joke), Jaspers (Lin), Rentmeesters (Marianne), Mertens (Sara), Van den Eynde (Steven), Kets (Jimmy) (fotograaf).** *Lang zal je leren : 25 keer geletterdheid in woord en beeld : De Centra voor Basiseducatie vieren hun 25ste verjaardag. Enkele hoofdrolspelers van de afgelopen 25 jaar vertellen hun verhaal, Jimmy Kets brengt hen in beeld.* Brussel, Centrum voor Basiseducatie, [2016], 63 p.
- Dejong[h]e (Frans).** *Het 'pastoorsfabriekske' of Klein Seminarie te Hoogstraten : Lijst van de studenten afkomstig uit Vlaams-Brabant en Brussel – 19.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 1, pp. 121-132.
- De Jonge (Frans).** *Het 'pastoorsfabriekske' of Klein Seminarie te Hoogstraten en zijn Brabantse studenten (2).* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 99, 2016, 2, pp. 189-200.
- Delarue (Steven).** *Publish or perish? Een doorgedraaide publicatiecultuur.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 12-13.
- De Maeyer (Jan), Wynants (Paul).** *Algemene inleiding.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 9-22.
- De Maeyer (Jan), Mortier (Freddy) (woord vooraf).** *Dus, want, maar en tenzij : Over kritisch denken, argumenteren en debatteren in het onderwijs.* Leuven, Den Haag, Acco, 2016, 204 p.
- De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : Des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, 573 p.
- De Maeyer (Jan), Wynants (Paul).** *Introduction générale.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 9-22.
- De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, 573 p.
- De Maeyer (Jan).** *Katholiek Onderwijs in België.* KADOC Nieuwsbrief, 2016, 4, pp. 16-22.
- De Maeyer (Jan), Kenis (Leo).** *Pour Dieu et pour l'Homme. De la socialisation cléricale à l'inspiration chrétienne.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 271-294.
- De Maeyer (Jan), Kenis (Leo).** *Voor God en mens. Van kerkelijke beleving naar christelijke inspiratie.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, pp. 271-294.
- De Mets (Rudy).** *Everbeekse kleuterklas op het einde van de Eerste Wereldoorlog.* Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 2, p. 28.
- de Meulenaere (Fabrice).** *Instituteurs et institutrices de l'arrondissement d'Hazebrouck vers 1850.* Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 107, pp. 16-21.
- De Mey (Thierry).** *Bruxelles au tableau noir : Le patrimoine des écoles, miroir de la guerre scolaire.* Bruxelles, Badeaux, 2016, 192 p. (Guide Badeaux : histoire & patrimoine 10).
- De Moerloose (Tim).** *De schoolstrijd 1878-1885 in de praktijk : Het gevecht om het kind*

- in Vinderhoute en Nevele*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 26-40.
- Deneckere (Gita), Verbruggen (Christophe)**. *Sociaalliberalisme tussen wetenschap en maatschappij : Het engagement van Gentse academici en hun denktanks tijdens de lange negentiende eeuw*. In : **Kerremans (Jan), Laroy (Peter), Prevenier (Walter) (eds.)**. *35 jaar erfgoedbeleid : 35 jaar Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2016, pp. 113-130.
- De Paepe (Anne)**. *Durf denken. Durf dromen : De toekomst van de UGent*. Gent, Borgerhoff & Lambrigts, 2016, 39 p.
- Depaepe (Marc), Van Ruyskensvelde (Sarah)**. *De 'katholieke pedagogiek' in België. Bloei en ondergang van een normatieve benadering*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 327-341.
- Depaepe (Marc), Van Ruyskensvelde (Sarah)**. *La 'pédagogie catholique' en Belgique : Essor et déclin d'une approche normative*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.)**. *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 327-342.
- Depaepe (Marc)**. *Wie schrijft de geschiedenis van de Belgisch-Nederlandse Vereniging voor de geschiedenis van opvoeding en onderwijs?* In : **Exalto (J.), de Ruyter (D.) (eds.)**. *De toekomst van de historische pedagogiek. Een verrassende agenda voor de pensioenjaren van Marjoke Rietveld-van Wingerden*. Amsterdam, Vrije Universiteit. Faculteit der Gedrags- en Bewegingswetenschappen, 2016, pp. 51-53.
- De Prijck (Mieke)**. *De oud-leerlingenbond broeders van liefde vierde feest op 23 juni 1935*. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 4, p. 27.
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand)**. *De zondagschool van Zegelsem werd opgestart in 1845*. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 2, pp. 9-12.
- De Rodder (Regina)**. *Met griffel en lei : Het onderwijs in Horebeke*. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 1, pp. 30-39.
- De Rodder (Regina)**. *Met griffel en lei : Het onderwijs in Horebeke (2)*. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 2, pp. 17-27.
- Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent) (e.a.)**. *Jean-Marie Cauchies en Hainaut*. In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.)**. *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire*. Mons, Hannonia, 2016, pp. 15-22 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- De Troyer (Ronald)**. *Volkshogeschool Bredene – 50 jaar terugblikken*. Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2016, pp. 11-38.
- De Vos (Laurens)**. *Studiefinanciering in Nederland en Vlaanderen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 10-11.
- Dierickx (Fons)**. *Van weeshuis tot pensioonaat in Herdersem*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 305-311.
- Doms (Alex)**. *La fusion des écoles de Spa au XIXe siècle*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 167, pp. 41-44.
- Donato di Paola (Mara)**. *Enseigner les lettres au XIXe siècle : Histoire sociale et politique comparée des professeurs de lettres de l'enseignement secondaire public en Belgique et en Italie (1850-1914)*. Contemporanea = Bulletin d'Information de

- l'Association belge d'Histoire contemporaine = Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis, 38, 2016, 1, pp. 1-10.
- El Bourhoumi (Mathias).** *Le Pacte scolaire : La politique comprise?* La revue nouvelle, 2016 (janvier), 1, pp. 25-32.
- Éthier (Marc-André), Mottet (Éric) (dir.).** *Didactiques de l'histoire, de la géographie et de l'éducation à la citoyenneté : Recherches et pratiques.* Louvain-la-Neuve, De Boeck Supérieur, 2016, 204 p. (Perspectives en éducations & formation 119).
- Francard (Michel).** *Norme endogène et enseignement du français en Belgique francophone. Entre dénégation et acceptation.* In : **Bertucci (Marie-Madeleine) (éd.).** *Les français régionaux dans l'espace francophone.* Frankfurt am Main, P.I.E. Peter Lang, 2016, pp. 101-116 (Langue, multilinguisme et changement social 25).
- Garant (Michèle).** *Direction, régulation et délégation dans les Hautes Écoles en Belgique francophone.* In : **Maulini (Olivier), Progin (Laetitia) (coord.).** *Des établissements scolaires autonomes? Entre inventivité des acteurs et éclatement du système.* Paris, ESF, 2016, pp. 92-101 (Collection Pédagogies. Outils).
- Geens (Emiel).** *Over de schoolverloven vroeger en nu.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 11, 2016, 3, pp. 26-27.
- Geuricx (Herman).** *Gemeentelijk onderwijs in Mollem van 1980 tot 2010.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 3, pp. 83-87.
- Gillen (Jacques).** *L'anarchiste Élisée Reclus et la scission de l'Université libre de Bruxelles.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 130-133 (Regards sur la ville).
- Goossens (Cedric), Van Gorp (Angelo).** *The myth of The Phoenix : Progressive education, migration and the shaping of the welfare state, 1985-2015.* Paedagogica Historica. International Journal of the History of Education, 52, 2016, Extra 5, pp. 467-484.
- Goovaerts (Lore).** *Het glazen plafond doorbroken? De eerste generatie vrouwelijke professoren aan de UGent (1960-2014), een oral history project.* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 241-266.
- Groessens (Baudouin).** *Laïcisme, antiklerikalisme en katholieke school in de 19de eeuw.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 499-510.
- Groessens (Baudouin).** *Laïcité, anticléricalisme et école catholique au XIXe siècle.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 499-510.
- Grootaers (Dominique).** *L'Oeuvre de l'enseignement catholique : Unité et diversité (1830-1960).* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 107-136.
- Grootaers (Dominique).** *Het politiek project van een onderwijssysteem voor allen. Een ontwikkeling in vier fasen.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 65-78.
- Grootaers (Dominique).** *Le projet politique d'un système scolaire pour tous : Un développement en quatre temps.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 65-78.

- Grootaers (Dominique).** *Het Werk van het katholiek onderwijs. Eenheid en diversiteit (1830-1960).* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 107-136.
- Grosjean (Emmanuelle).** *Des collections riches, variées et toujours aussi vivantes... après 200 ans! Le secret de ces dix dernières années (2007-2016).* Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 19-24 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Henderiks (Valentine).** *Catheline Périer-D'Ieteren et la transmission du savoir : Une vocation.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 9-18.
- Henkens (Bregt).** *Traditie en vernieuwing. De hervorming van het secundair onderwijs.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 219-232.
- Henkens (Bregt).** *Tradition et rénovation. La réforme de l'enseignement secondaire.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 219-232.
- Hensley (David J.).** *One Disaster after Another : The Debate about the University of Ghent as the Unfinished Business of the First World War, 1918-1923.* In : **Simonton (Deborah), Salmi (Hannu) (eds.).** *Catastrophe, gender and urban experience, 1648-1920.* London, Routledge, 2016, pp. 214-233 (Routledge research in gender and history 27).
- Heyrman (Peter).** *Bedrijfscultuur van katholieke scholen. Financies en beheer.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 295-326.
- Heyrman (Peter).** *La culture d'entreprise des écoles catholiques. Les finances et la gestion.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 295-326.
- Hoegaerts (Josephine), Van Osselaer (Tine).** *Corps et moralité : Le genre en classe et dans la cour de récréation.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : Des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 437-456.
- Hoegaerts (Josephine), Van Osselaer (Tine).** *Lichamelijkheid en zedelijkheid : Gender in de klas en op de speelplaats.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 437-456.
- Hoegaerts (Josephine).** *Recording the Subaltern's Speech : Children's Voices in the Antwerp School Archives, ca. 1850-1900.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVI, 2016, 1, pp. 62-83 [Special Issue : **Rodríguez García (Magaly), Lauro (Amandine).** *Writing History from the Margins : Marginal and Subaltern Perspectives in Belgian History (19th and 20th Centuries)*].
- Hoornaert (Patrick).** *Hervé Stalpaert als onderwijzer.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, pp. 56-61.
- Huijghebaert (Philippe).** *Vlaggen van het Sint-Joanna Instituut.* Heemtenberg [Kring

- voor Heemkunde Berchem], 24, 2016, 124, pp. 12-15.
- Huistra (Pieter), Wils (Kaath)**. *The Exchange Programme of the Belgian American Educational Foundation : An Institutional Perspective on Scientific Persona Formation (1920-1940)*. BMGN - Low Countries Historical Review, 131, 2016, 4, pp. 112-134 [DOI : <http://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10267>].
- Hullebroeck (Patrick)**. *Histoire des cours de morale dans l'enseignement officiel : de la naissance de la Belgique au Pacte scolaire (1830-1959)*. Bruxelles, Ligue de l'Enseignement et de l'Éducation permanente, 2016, 86 p.
- Ingels (Tamara)**. *Erfgoededucatie voor jongeren? Een cursustraject voor erfgoed aanbieders*. Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 17, pp. 19-34.
- Jadoulle (Jean-Louis)**. *Enseigner l'Histoire : nécessité ou option?* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 7-8.
- Janssens (Albert), Trimbos (Daniël)**. *Een eerlijke kans : Basisonderwijs voor kinderen in kansarmoede*. Leuven, LannooCampus, 2016, 158 p.
- Janssenswillen (Paul), Van Rompaey (Lies)**. *De leraar : Een roeping?* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 383-422.
- Janssenswillen (Paul), Van Rompaey (Lies)**. *Le métier d'enseignant : Une vocation?* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 383-422.
- Jaumotte (Charles), Noël (René), André (Jean-Marie) (préfacier)**. *50 ans d'histoire universitaire à Namur : Des Facultés universitaires Notre-Dame de la Paix à l'Université de Namur 1965-2015*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, 412 p.
- Klaarenbeek (Reinout), Coomans (Thomas)**. *Reusing Urban Convents as State Schools in Belgian Towns (1773-1803)*. Revista de História da Arte, 2016, 5, pp. 31-44.
- Klok (Janke)**. *Fra by til by : Den kvinnelige kulturformidlerens dynamikk. En linje fra Camilla Collett til Godelieve Laureys*. In : **Van den Bossche (Sara), Wijers (Martje) (red.)**. *Nooit het Noorden kwijt : Liber Amicorum voor Godelieve Laureys*. Gent, Universiteit Gent. Vakgroep Scandinavistiek en Noord-Europakunde, [2016], pp. 9-22.
- Koppen (Jimmy)**. *Sécularisme, laïcité et enseignement libre du XXe siècle à nos jours*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 511-524.
- Koppen (Jimmy)**. *Secularisme, vrijzinnig humanisme en vrij onderwijs van de 20ste eeuw tot vandaag*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 511-524.
- Kwanten (Godfried)**. *Een stem in het kapittel. Inhoud en grenzen van de participatie*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 423-436.
- Kwanten (Godfried)**. *Une voix au chapitre. Réalité et limites de la participation*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 423-436.
- Laes (Christian)**. *'Waarheid als dochter van de tijd' : Literatuur en filologie in een wereld van Titanen*. Streven, 83, 2016, 2, pp. 113-122 [Contenu : / Inhoud : De afschaffing van studies Latijn aan de Vrije Universiteit Brussel en de gestage neergang van de

- filologie aan de Vlaamse universiteiten].
- Lambot (Pascal).** *André Molitor et Bourseigne-Neuve*. Revue / Cercle d'études historiques de Gedinne, 2016, 20A, pp. 34-60.
- Landuyt (Guido).** *Studeren in 'Hoogstraten' in het begin van de 19de eeuw : Een voorbeeld August Van Cauwelaert*. Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, p. 197-212.
- Laurent (Robert).** *La formation des enseignants de FLE/S en Belgique : Un état des lieux*. In : **Collès (Luc) (dir.)**. *La formation initiale des enseignants de français langue étrangère*. Louvain-la-Neuve, EME, pp. 15-25 (Dialogue et culture 61).
- Lavrijsen (Jeroen).** *Het Vlaams secundair onderwijs in internationaal perspectief : De effecten van de onderwijsstructuur op korte en lange termijn*. Welwijs : Wisselwerking onderwijs en welzijnswerk, 27, 2016, 4, pp. 14-17.
- Leclercq (Jean) (dir.)**. *Morale et religions à l'École? Changeons de paradigme*. Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2015, 243 p. (Empreintes philosophiques 9).
- Legrand (Geoffrey).** *La pastorale scolaire dans les établissements secondaires catholiques en Belgique francophone : Un «modèle» qui réconcilie l'éducation des élites et des «plus petits»?* *Educatio : La revue scientifique des pédagogies chrétiennes*, 5, 2016, s.p. [<http://revue-educatio.eu/wp/2016/03/27/la-pastorale-scolaire-dans-les-etablissements-secondaires-catholiques-en-belgique-francophone-un-modele-qui-reconcilie-leducation-des-elites-et-des-plus-petits/>].
- Lombaerts (Herman).** *Het gekantelde onderwijsmodel. Ontvoogding en verzelfstandiging na 1958*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.)**. *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 343-354.
- Lombaerts (Herman).** *Le modèle d'enseignement basculé. Émancipation et autonomie après 1958*. In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.)**. *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles*. Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 343-354.
- Lories (Vic).** *De broeders van de Christelijke scholen in Halle 1930-1959*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 1, p. 37.
- Luong (Julie).** *Bicentennaires de l'ULg et de l'UGent : Le temps révolu de la tour d'ivoire*. Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 82-87 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Maenen (Jean).** *De Fraters van Tilburg en het lesonderwijs tijdens het Interbellum en de naoorlogse periode*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 53, 2016, 3, pp. 57-64.
- Marchand (Sophie).** *De muurschilderingen van de Gentse Aula Academica (1858-1881)*. Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 157-187.
- Marlier (Isabelle).** *Enseignement : quand le féminin l'emporterait sur le masculin*. Analyse de l'IHOES, 2016, 157 (2 juin 2016), pp. 1-5 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse157.pdf].
- Merland (Monique).** *Hélène van Heule, femme de tête et de coeur*. Bulletin de l'Institut archéologique liégeois / Institut archéologique liégeois, 2016, CXX, pp. 205-247.
- Mertens (Louis).** *90 jaar Molse Academie voor Muziek en Woord, de directeurs*. Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 82-91.
- Micha (Edith).** *Introduction [Les collections artistiques de l'Université de Liège]*. Art

- & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 17-18 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Miguet (Hugo).** *De gemeenteraad 100 jaar geleden : Derde klas gemeenteschool krijgt tijdelijk onderdak in meisjesschool.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, pp. 150-151.
- Miguet (Hugo).** *De gemeenteraad 100 jaar geleden : Schaarhout voor De Liereman en geldgebrek voor onderwijs.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 2, p. 60.
- Miguet (Hugo).** *De gemeenteraad 100 jaar geleden : Zoektocht naar derde klaslokaal.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, p. 104.
- Morelli (Anne).** *Isabelle Gatti de Gamond ouvre une première école laïque pour jeunes filles.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 70-71 (Regards sur la ville).
- Mortier (Bruni).** *Drie Molse broers Mortier, drie leraars aan Rijksopvoedingsgestichten.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 92-95.
- Palumbo (Giovanni).** «Philologie romane [...] un titre excellent et significatif». *Qualche considerazione rapsodica dal Belgio francofono sull'inattualità di una disciplina attuale.* Zeitschrift für romanische Philologie, 132, 2016, 4, pp. 958-978 (Ejemplar dedicado a : *Atti del convegno internazionale «La filologia romanza oggi : esperienze a confronto / La philologie romane aujourd'hui : à la croisée des expériences» (Université de Lausanne, 5-6 novembre 2015)*).
- Pirotte (Jean).** *De heilige, de ridder en de ster van het moment. Veranderende rolmodellen voor jongeren.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 355-382.
- Pirotte (Jean).** *Le saint, le chevalier et l'étoile filante. Les fluctuations des modèles proposées aux jeunes.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 355-382.
- Put (Eddy), Tihon (André).** *L'enseignement 'catholique' avant 1830 : Une qualification anachronique?* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 23-34.
- Put (Eddy), Tihon (André).** *'Katholiek' onderwijs vóór 1830. Een anachronistische toe-eigening?* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 23-34.
- Raymaekers (Urbain).** *Verslag over de Vakschool van de jaren 21 tot 1930.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 34, 2016, 70, pp. 5-15.
- Reding (Remy).** *La cérémonie de la pose de la première Pierre de l'université de Louvain-la-Neuve.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2016, 75, pp. 3-10.
- Reimann (Christina).** *Der belgische «Schulkrieg» (1879 bis 1884) : Ort gesellschaftlicher Spannungslinien und transnationaler Verflechtungen.* In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana) (Hrsg.).** *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung.* Münster, Waxmann, 2016, pp. 34-43 (Historische Belgienforschung 1).
- Reimann (Christina).** *Schule für Verfassungsbürger? Die Bildungsligen und der Verfassungswandel des späten 19. Jahrhunderts in Belgien, England und Frankreich.* Münster, New York, Waxmann, 2016, 324 p. (Historische Belgienforschung 2).

- Sanz Gallego (Guillermo).** *La formación de traductores en Flandes : La influencia del sector de la traducción en los métodos de enseñanza.* CLINA : an interdisciplinary journal of translation, interpreting and intercultural, 2, 2016, 2, pp. 71-90 (Ejemplar dedicado a : *Translation and Interpretation of Smaller Languages in the EU*).
- Schenk (Marcel).** *Mijmeringen bij een oude school – 2.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 154, pp. 76-79.
- Schoevaerts (Willy).** *De beginjaren van de Rijksmiddelbare school van Kampenhout (1960-1970).* Campenhout. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2016, pp. 105-121.
- SeDESS Namur-Luxembourg, Mottequin (Philippe) (avant-propos).** *Histoire des écoles secondaires libres du diocèse de Namur-Luxembourg.* Luxembourg, SeDESS Namur-Luxembourg, 2016, 172 p.
- Simon (Frank), Barbry (Robert), Depaep (Marc).** “*Même absent il était présent*” : *Inspecteur lager onderwijs en leerboekauteur Hilaire Delobel (1889-1958).* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 153, 2016, 2, pp. 341-370.
- Smout (Rudi).** *Het schoolleven van Christine Lantain in Mariaberg 1876-1878.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2016, pp. 130-141.
- S.n.** *Arbeid adelt : Hoe een scholier in de jaren 1940 de raadgevingen van Thomas Carlyle weergeeft in een werkschrift ‘Zedenleer’.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 14, 2016, 1, pp. 41-46.
- S.n.** *Éducation populaire : La puissance de penser, le pouvoir d’agir – Quarante ans de débats et d’actions de Peuple et Culture en Wallonie et à Bruxelles.* Mons, Cuesmes, Cerisier, 2016, 336 p. (Place publique).
- S.n.** *Huishoudschool Achel schooljaar 1916-1917.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 29, 2016, 2, pp. 20-21.
- S.n.** *Het kantleerwerkhuis Oosthoven was een zegen voor veel gezinnen.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 4, pp. 144-149.
- S.n.** *Tinel volop in beweging.* Mechelen, Stadsbestuur Mechelen, 2016, 15 p.
- Somer (David).** *The Criminology and Forensic Police School : The Twofold Project to Humanize Judicial Practice and to Implement Technical Police in Belgium.* In : **Campion (Jonas), Rousseaux (Xavier) (eds.).** *Policing new risks in modern European history.* Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2016, pp. 36-56.
- Suenens (Kristien).** *Broeders en paters voor de klas. De mannelijke religieuzen.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 161-176.
- Suenens (Kristien).** *Pères et frères devant la classe. Les religieux masculins.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L’enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 161-176.
- Van Den Driessche (Bernard).** *Fernand Mayence et les moulages en Belgique : Un musée universitaire (1927) et une reconstitution architecturale spectaculaire (1933) = Fernand Mayence and the plaster casts in Belgium : a university museum (1927) and a spectacular architectural reconstitution (1933).* In Situ : Revue des patrimoines (Paris), 2016, s.p. [en ligne] [URL : <http://journals.openedition.org/insitu/12527>; DOI : 10.4000/insitu.12527].
- Vander Straeten (Jean-Pierre).** *Chronique d’un étudiant à Louvain : Au temps du «Walen buiten».* Louvain-la-Neuve, L’Harmattan, 2016, 153 p. (Encres de vie 13).
- Van Gorp (Angelo).** *Ovide Decroly (1871-1932) : Pionier Van ‘De School Voor Het Leven, Door Het Leven’.* In : **Kroon (Tom), Levering (Bastiaan) (eds.).** *Grote Pedagogen in Klein Bestek.* Amsterdam, SWP, 2016, pp. 126-130 [4de ed.].
- Van Kemseke (Urbain).** *1866 : Eerste vrij katholiek onderwijs in Sint-Gillis-Waas.* De

- Kluzenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2016, 81, pp. 30-31.
- Van Laer (Arthe).** *De christianisering van moderne beroepen. De beginjaren van de katholieke hogescholen.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 187-218.
- Van Laer (Arthe).** *Christianiser les professions modernes : Les débuts des hautes écoles catholiques.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 187-218.
- Van Wiele (Jan).** *The Implementation of Vatican II's Vision on Non-Christian Religions and Cultures in Belgian Catholic Religion Textbooks for Secondary Education (1950-1970). A Case Study on the Relationship Between the Catholic Church and Religious Education in Belgium.* In : **Matthes (Eva), Schütze (Sylvia) (Hrsg.).** *Schulbücher auf dem Prüfstand.* Bad Heilbrunn, Verlag Julius Klinkhardt, 2016, pp. 209-219.
- Verhaegen (Evelyne), Verstraete (Pieter), Depaepe (Marc).** *One Difference is enough : Hacia una Historia de la discapacidad en el Congo-Belga.* Espacio, Tiempo y Educacion, 3, 2016, 1, pp. 407-420 [DOI : 10.14516/ete.2016.003.001.19].
- Vermoesen (Ben).** *Meester Emmanuel Vereecken uit Meldert : Slachtoffer van de schoolstrijd?* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 3, pp. 334-341.
- Verstraete (Pieter).** *"Buitengewoon gelukkig" : Het katholiek buitengewoon onderwijs.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 177-186.
- Verstraete (Pieter).** *"Spécialement heureux" : L'enseignement spécialisé catholique.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 177-186.
- Vinck (Honoré), Simon (Frank), Depaepe (Marc).** *Gustaaf Hulstaert, autor de manuales escolares en el Congo : pionero paradójico y controversial (1900-1990).* In : **Galván Lafarga (L.E.), Martínez Moctezuma (L.), López Pérez (O.) (eds.).** *Más allá del texto. Aurores, redes del saber y formación de lectores.* Mexico, Centro de Investigaciones Estudios Superiores en Antropología Social, Universidad Autónoma del Estado de Morelos, El Colegio de San Luis, 2016, pp. 433-465.
- Wils (Raf).** *VIBO De Brem voelt zich al meer dn 40 jaar thuis in Oud-Turnhout.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 1, pp. 14-21.
- Wynants (Paul), Byls (Henk) (avec la collaboration d'Arthe Van Laer).** *Le cadre législatif et institutionnel : De la liberté d'enseignement aux débats actuels.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 35-64.
- Wynants (Paul), Dujardin (Vincent), Byls (Henk), Van Ruyskensvelde (Sarah).** *Conflicten als vormgevers en stoorzenders. Ideologische breuklijnen en twee wereldoorlogen.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 79-106.
- Wynants (Paul), Byls (Henk) (avec la collaboration d'Arthe Van Laer).** *Het juridisch en institutioneel kader: Van de vrijheid van onderwijs tot de huidige debatten.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, pp. 35-64.

- Wynants (Paul), Dujardin (Vincent), Byls (Henk), Van Ruyskensvelde (Sarah).** *Des conflits structurants et perturbateurs : Les clivages idéologiques et les deux guerres mondiales.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 79-106.
- Zelis (Guy).** *Les activités parascolaires. Microcosme et laboratoire de la vie sociale.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (éds.).** *L'enseignement catholique en Belgique : des identités en évolution 19e – 21e siècles.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 479-498.
- Zelis (Guy).** *Parascolaire activiteiten. Microkosmos en laboratorium voor de samenleving.* In : **De Maeyer (Jan), Wynants (Paul) (eds.).** *Katholiek onderwijs in België. Identiteiten in evolutie, 19de-20ste eeuw.* Leuven, KADOC; Averbode, Averbode / Érasme; Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 479-498.

4. Les médias – De media

- a. La presse écrite, les affiches, la bande dessinée – De gedrukte pers, de affiches, het stripverhaal⁽¹⁹⁾

- Clement (Raymond).** *Jan Boon.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, p. 41.
- Daerden (Albert).** *Belgische oorlogskranten in neutraal Nederland.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 13, 2016, 3, pp. 28-34.
- De Bens (Els), Raeymaeckers (Karin), Antoine (Frédéric).** *The Future of Belgium's Press : Common challenges and contrasting prospects in the North and the South.* Sun, Re-Bel initiative, 2016, 35 p. (Re-Bel e-book 19).
- Delbeke (Claude).** *La revue des revues.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 75, pp. 43-50.
- Delbeke (Claude).** *La revue des revues.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 76, pp. 21-30.
- Delbeke (Claude).** *La revue des revues.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 77, pp. 45-50.
- Delbeke (Claude).** *La revue des revues.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 59-63.
- Delbeke (Claude).** *La revue des revues.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 79, pp. 54-62.
- Delbeke (Claude).** *La revue des revues.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 81, pp. 27-37.
- Delbeke (Claude).** *La revue des revues.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs. Bulletin de liaison, 2016, 82, pp. 45-52.
- De Meester (Luc).** *De Vlaamse pers over Machelen tijdens 1914-1948.* Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte, 2015-2016, pp. 6-13.
- De Ridder (Eva), De Schepper (Susanna).** *Abraham – Catalogus van Belgische kranten.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 17, pp. 9-14.
- De Stoop (Chris).** *Ex-reporter : Spraakmakende reportages.* Amsterdam, De Bezige Bij, 2016, 301 p.
- d'Osta (Jean).** *14-18 Bruxelles occupée (5) : Un exemple de la presse «embochée»: le journal «le Bruxellois».* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016,

(19) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- 131, pp. 4-6.
- d'Osta (Jean).** *14-18 Bruxelles occupée (6) : Un exemple de la presse clandestine: le journal «La Libre Belgique».* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 132, pp. 4-7.
- Goris (Jan-M.).** *Dr. Jef Laureys, stichter en uitgever van de tijdschriften 'Herentals' (1934-1938) en 'Onze Kempen' (1936-1938).* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2016, XXV, pp. 177-230.
- Heyblom (Jean).** *Jean d'Osta, un exemple de journalisme.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 132, pp. 16-19.
- Hiltermann (Rainer).** *14-18. Bruxelles occupée (8) : La présence allemande à Bruxelles en 1914-1918.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 134, pp. 4-10.
- Huys (Paul).** *Deinse advertenties en nieuwsberichten in de "Gazette van Gend" (1816-1825).* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2016, 83, pp. 173-242.
- Lams (Lieven).** *Advertenties Gazette van Thielt 1866.* Ons Wingene : Jaarboek, 2016, pp. 88-89.
- Meuleman (Karel), Vandenbussche (Ludwig).** *The story of the Gazette van Detroit : centennial connection between North America and Belgium.* Roseville, Gazette van Detroit, Belgian Publishing, 2016, 264 p. [Oorspronkelijke titel : *Het verhaal van de Gazette : 100 jaar link tussen Noord-Amerika en Vlaanderen*].
- Milh (Anton).** *"Voor wie weet dat er meer is tussen hemel en aarde dan spoetniks en maanraketten" : Over de tijdschriften Jong Kultuurleven (1955-1960) en Jeugd en Cultuur (1960-1983).* In : **Lamberigts (Mathijs), De Caluwe (Mark), Milh (Anton) (eds.).** *Predikbroeders in woord en daad : Dominicanen in Vlaanderen in de twintigste eeuw.* Antwerpen, Halewijn, 2016, pp. 163-194.
- Payen (Carole), Parmentier (Isabelle).** *Presse et environnement dans une région industrielle : Les préoccupations environnementales dans la Gazette de Charleroi (1891-1951).* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (eds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 209-230 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Plateau (Liesbeth).** *Fictionalizing Journalism or Journalizing Fiction : The Flemish 'Stenciled Revolution' Authors.* In : **Harbers (Frank), van den Broek (Ilja), Broersma (Marcel Jeroen) (eds.).** *Witnessing the sixties : A decade of change in journalism and literature.* Leuven, Paris, Bristol, 2016, pp. 37-52 (Groningen studies in cultural change 51).
- Priem (Hendrik).** *Karel Van Wijnendaele en Izegem.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 2, pp. 44-51.
- S.n.** *Albert Maertens 1915-2015. Afscheid van een monument.* LA Magazine (Liberaal Archief), 2016, 1, pp. 20-21.
- S.n.** *Een korte tekst uit de rubriek "Voor onze Kempische jongens" in de "Stem uit België" van 6 oktober 1916.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 34, 2016, 3, pp. 34-35.
- S.n.** *Loopgravenkrantjes.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 47 p. (De geschreven oorlog 12) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Een pers voor Belgische soldaten.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 31 p. (De geschreven oorlog 9) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26

- maart 2017].
- Standaert (Olivier).** *Le journalisme flexible : Insertion professionnelle et marché du travail des jeunes journalistes de Belgique francophone*. Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, 2016, 259 p.
- Van Gansen (Kristof).** 'Arts et métiers graphiques'. *Kunst en grafische vormgeving in het interbellum*. Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 28, 2015, 3, p. 6.
- Van Gansen (Kristof).** *Literature and Advertising in 'Arts et Métiers graphiques'*. Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2016, 18, pp. 123-145 (Circulations publicitaires de la littérature).
- Van Haute (Katrien).** *Het Belgische tijdschrift Grafiek en de katholieke interpretatie van de modernistische typografie tijdens de jaren dertig en veertig*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 19, 2016, 2, pp. 1-18 [DOI : 10.18146/2213-7653.2016.264].
- Van Impe (Jan).** *De échte geboorte van de Gazet van Antwerpen*. Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 1, p. 2.
- Vanlandschoot (Romain).** *Gazetje van Thielt 1916-1918*. Tielt, De Roede van Tielt, 2016, 288 p.
- Verhoeven (Isabelle).** *Art&Fact asbl, 35 ans en 2017*. Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 63-70 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Verhulst (Fernand) (voorwoord).** *Leven, de veertig jaargangen (1976-2015)*. Brugge, Blijlebens, 2016, 40 p. (*Leven*).
- Werrebrouck (Marleen).** *50 jaar Heemkundig tijdschrift : Zo werd het opgetekend in 1966*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleming - Wijnegem, 52, 2016, 3, pp. 48-54.
- Weyns (Babette).** *Nieuws van de Grootte Oorlog*. @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 4, pp. 7-8.
- Zian (Yasmina).** *L'Affaire Norden. Le «judéo-boche» dans la presse belge*. Les Cahiers de la Mémoire Contemporaine. Bijdragen tot de Eigentijdse Herinnering, 2016, 12, pp. 223-256 [<https://doi.org/10.4000/cmc.335>].
- Palmans (Daniëlle).** *Nolle Versyp : 'Teater Vertikaal' in 47 affiches*. Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 94-104.
- Scheerlinck (Karl).** *Jenever & likeur : Affiches die blijven hangen*. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, 368 p.
- Van Acker (Jan).** *De grote affiche van de Brugse feesten voor de zalige Idesbald in 1896*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 56, 2016, 3, pp. 183-193.
- Zaccaria (Diego).** *Shakespeare à la folie : Affiches internationales : Exposition : Echirolles, Centre du graphisme, 19 novembre 2015 – 29 janvier 2016, La Louvière, Centre de la gravure et de l'image imprimée, 24 septembre 2016 – 8 janvier 2017*. Suresnes, Editions du Limonaire; Echirolles, Centre du graphisme, 2015, 159 p.
- Ahmed (Maaheen), Delneste (Stéphanie), Tilleuil (Jean-Louis) (dir.).** *Le statut culturel de la bande dessinée : Ambigüités et évolutions : Colloque : Groupe de Recherche sur l'Image et le Texte (GRIT/UCL) = The cultural standing of comics : Ambiguities and changes*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, 277 p. (Texte-image 8).
- Algoud (Albert), Bouldouyre (Alain) (dessins d').** *Dictionnaire amoureux de Tintin*. Paris, Plon, 2016, 785 p.
- Augereau (Pierre-Louis).** *Hergé au pays des tarots : Une lecture symbolique, ésotérique et alchimique des aventures de Tintin*. Le Coudray-Macouard (Maine-et-Loire), 4 Chemins, 2016, 323 p.
- Badot (Étienne), Portevin (Bertrand) (préface).** *La clé alchimique de l'oeuvre d'Hergé*.

- Hyères, La Pierre philosophale, 2016, 508 p. [2e éd. revue et augmentée].
- Baetens (Jan).** *Graphic novels, zin en onzin van een nieuw formaat.* Vooys, 34, 2016, 3, pp. 52-56.
- Berthou (Benôit).** *Une nouvelle légitimité culturelle : Le cas de la bande dessinée.* In : **Ahmed (Maaheen), Delneste (Stéphanie), Tilleuil (Jean-Louis) (dir.).** *Le statut culturel de la bande dessinée : Ambiguïtés et évolutions : Colloque : Groupe de Recherche sur l'Image et le Texte (GRIT/UCL) = The cultural standing of comics : Ambiguities and changes.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 221-232 (Texte-image 8).
- Blin (Louis).** *Le monde arabe dans les albums de Tintin.* Paris, L'Harmattan, 2016, 202 p. (Comprendre le Moyen-Orient) [Seconde édition revue et augmentée].
- Boer (Jan Aernout), Bijman (Hans).** *Duizenden bommen, geweren en granaten!! Een overzicht van wapens, artillerie, munitie en vormen van geweld in de albums van Hergé.* Valkenswaard, Hergé Genootschap, 2016, 160 p. (Sapperloot! Tijdschrift voor de leden van het Hergé Genootschap 12).
- Bofane (Jean).** *J'avoue, j'ai haï Tintin au Congo.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 64-66.
- Boillat (Alain), Borel (Marine), Oesterlé (Raphaël), Revaz (Françoise).** *Case, strip, action! Les feuilletons en bandes dessinées dans les magazines pour la jeunesse (1946-1959).* Gollion [Switzerland], Infolio, [2016], 248 p.
- Bollig (Olivier).** *Analyse linguistique comparative entre la version originale et la traduction espagnole des Schtroumpfs de Peyo.* Neologica, 2016, 10, pp. 135-152.
- Bournat (Julian), Geurten (Claire), Spee (Bernard).** *Problèmes de traduction dans la version anglaise de Tintin au Tibet : Le cas particulier des injures d'Haddock.* Jupille, Onehope, 2016, 28 p. (Petites études hergésiennes : une collection pour comprendre une oeuvre sous surveillance 1-2-3) [Tirage limité à 16 exemplaires, numérotés et signés].
- Bragard (Véronique).** *Belgo-Congolaise Transnational Comics Esthetics : Transcolonial Labor from Mongo Sisse's 'Bingo en Belgique' to Cassiau-Haurie and Baruti's 'Madame Livingstone : Congo, la Grande Guerre' (2014).* Literature Compass, 13, 2016, 5, pp. 332-340 [DOI : 10.1111/lic3.12312].
- Bragard (Véronique).** *Entre ambivalence et éthique : Les ténèbres conradiennes en bande dessinée.* Outre-mers. Revue d'histoire, 104, 2016, 392-393, pp. 143-159.
- Cappelle (Bert).** *Jeromees : Het idiolect van Vlaanderens sterkste stuntman.* Over taal, 53, 2014, 4, pp. 94-95.
- Chopelin (Paul).** *De la persécution au génocide : Les représentations de la Révolution dans la BD catholique francophone.* In : **Delisle (Philippe) (éd.).** *Bandes dessinées et religions : Des cases et des dieux.* Paris, Editions Karthala, 2016, pp. 127-148.
- Cortijo Talavera (Adela).** *Autobiographie et autofiction illustrées dans les bandes dessinées: Marjane Satrapi, Johanna Schipper et Dominique Goblet.* In : **Santos (Ana Clara) (coord.).** *Descontinuidades e confluências de olhares nos estudos francófonos [Vol. 1].* Faro, Ediciones de la Universidad de Algarve, 2010, pp. 283-294.
- Courtois (Luc).** *La BD, un media «moderne» au service de la Croisade eucharistique en Belgique? : 'Petits Belges' et 'Le croisé' (1936-1939).* In : **Delisle (Philippe) (éd.).** *Bandes dessinées et religions : Des cases et des dieux.* Paris, Editions Karthala, 2016, pp. 15-44.
- Couvreur (Daniel), Soumois (Frédéric), Maricq (Dominique).** *Hergé en officier de la Cour sylvave.* Bruxelles, Moulinsart, 2016, 16 p.
- Daenen (Roel).** *Comics Station Antwerp en Strips! Museum voor het beeldverhaal.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 4, pp. 4-11.
- Daubert (Michel).** *Musée Hergé.* Paris, Éditions de La Martinière; Bruxelles, Éditions Moulinsart, [2016], 478 p. [Nouvelle édition].

- Daydé (Emmanuel).** *Les grandes illusions d'Hergé.* Art absolument : Les cahiers de l'art d'hier et d'aujourd'hui, 2016, 73, pp. 52-59.
- de Gemeaux (Christine).** *Arminius, Ambiorix und Vercingetorix aus französischer Perspektive. «Kleine Heimat» versus Imperium in Geschichtsschreibung und Comics.* In : **Baltrusch (Ernst) (Hrsg.).** *2000 Jahre Varusschlacht : Geschichte, Archäologie, Legenden.* Berlin, De Gruyter, 2012, pp. 403-422 (Topoi 7).
- De Lannoy dit Vié Ba Diamba (Didier).** *Tintin au Congo... et le «contexte de la colonisation», comme ils disent!* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 67-69.
- Delisle (Philippe).** *Bande dessinée franco-belge et imaginaire colonial : des années 1930 aux années 1980.* Paris, Éditions Karthala, [2016], 196 p. (Collection esprit BD).
- Delisle (Philippe) (éd.).** *Bandes dessinées et religions : Des cases et des dieux.* Paris, Editions Karthala, 2016, 337 p.
- Delisle (Philippe).** «Dieu ait son âme!» : La «bonne mort» dans la BD belge des années 1930-1950. In : **Delisle (Philippe) (éd.).** *Bandes dessinées et religions : Des cases et des dieux.* Paris, Editions Karthala, 2016, pp. 45-66.
- Delisle (Philippe).** *Introduction générale.* In : **Delisle (Philippe) (éd.).** *Bandes dessinées et religions : Des cases et des dieux.* Paris, Editions Karthala, 2016, pp. 5-14.
- Delisle (Philippe).** *Petite histoire politique de la BD belge de langue française : années 1920-1960.* Paris, Éditions Karthala, [2016], 187 p. (Collection Esprit BD).
- Deneyer (François).** *Petites histoires originales : Un voyage parmi les planches originales de la bande dessinée.* [Bruxelles], Musée Jijé, 2016, 421 p.
- De Ryck (Luc) (ed.), Geerts (Paul) (inl.).** *Marc Sleen en Temse naar aanleiding van de voorstelling van het dubbelluxe-Nero-album : prinses Lovely en de mosterd van Abraham : vrijdag 23 september 2016, gemeentehuis Temse.* Temse, Gemeentebestuur Temse, 2016, 20 p.
- Franck (Jacques), De Decker (Jacques) (préface).** *La vie est un voyage : Libres Mémoires.* Avin, Editions Luce Wilquin, 2016, 349 p.
- Franquin (André), Centre national d'art et de culture Georges Pompidou (Paris) (éd.).** *Gaston au-delà de Lagaffe : une visite guidée dans l'univers de Gaston.* Marcinelle, Dupuis, 2016, 206 p. (Dupuis patrimoine) [Catalogue de l'exposition créée en 2016 à la Bibliothèque publique d'information du Centre Pompidou (Bpi), ce livre retrace le parcours de Gaston Lagaffe, enrichi de documents originaux, avec pour guide les commentaires d'André Franquin].
- Glaude (Benoît).** *Jijé, l'abbé Piroot et le «western missionnaire».* In : **Delisle (Philippe) (éd.).** *Bandes dessinées et religions : Des cases et des dieux.* Paris, Editions Karthala, 2016, pp. 67-98.
- Glaude (Benoît).** *Origines romantiques du statut culturel de la bande dessinée francophone.* In : **Ahmed (Maaheen), Delneste (Stéphanie), Tilleuil (Jean-Louis) (dir.).** *Le statut culturel de la bande dessinée : Ambiguïtés et évolutions : Colloque : Groupe de Recherche sur l'Image et le Texte (GRIT/UCL) = The cultural standing of comics : Ambiguities and changes.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 139-172 (Texte-image 8).
- Goddin (Philippe).** *Hergé, Tintin et les Soviétiques : la naissance d'une œuvre.* Bruxelles, Moulinsart, 2016, 163 p.
- Griese (Frank), Humberstone (Richard).** *Une histoire illustrée des avions d'Hergé : De Tintin à Jo, Zette et Jocko.* Londres, Blue Rider, 2016, 175 p.
- Hermann (Christine).** *A conflict in words and images, or a conflict between word and image? An international analysis of graphic novel adaptations of Hendrik Conscience's 'The Lion of Flanders' (1838).* In : **Fenoulhet (Jane), Quist (Gerdi), Tiedau (Ulrich) (eds.).** *Discord and consensus in the Low Countries 1700-2000.* London, UCL Press,

- 2016, pp. 57-80 (Global Dutch : Studies in Low Countries Culture and History).
- Hermann (Christine).** *'Gij Vlaming die ... deze strip bekeken hebt.'* *De Leeuw van Vlaanderen als stripverhaal.* Internationale Neerlandistiek / Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (Utrecht), 54, 2016, 3, pp. 235-251 [DOI: <https://doi.org/10.5117/IN2016.3.HERM>].
- Huard (Pierre).** *La parodie dans la bande dessinée franco-belge : critique ou esthétique?* Québec, Presses de l'Université du Québec, [2016], xx-249 p. (Collection publics et culture).
- Iwamoto (Kazuko).** *Tintin in Japan.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 339-347.
- Jouret (Jean-Claude).** *Hergé & la publicité.* Neufchâteau, Weyrich, 2016, 199 p. (Etude-recherche).
- Krumenacker (Yves).** *L'Histoire du protestantisme en BD.* In : **Delisle (Philippe) (éd.).** *Bandes dessinées et religions : Des cases et des dieux.* Paris, Editions Karthala, 2016, pp. 149-170.
- Lambeau (Frans), Renard (Claude) (préfacier), Merckx (Bruno) (préfacier).** *Dictionnaire illustré de la bande dessinée belge : de la libération aux fifties (1945-1950).* Liège, Province de Liège, 2016, 327 p.
- Lefèvre (Pascal).** *L'utopie en question(s) dans la bande dessinée francophone de Belgique (1945-1989).* Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 48, pp. 123-136 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2669>].
- Le Roy Ladurie (Irène).** *Connaître la bande dessinée franco-belge et européenne.* Paris, Connaissance des arts, 2016, 95 p.
- Maheen (Ahmed), Delneste (Stéphanie), Tilleuil (Jean-Louis) (dir.).** *Le statut culturel de la bande dessinée : ambigüités et évolutions = The cultural standing of comics.* Louvain-la-Neuve, Academia L'Harmattan, 2016, 277 p.
- Maricq (Dominique).** *Hergé : Tintin & compagnie.* [Paris], Gallimard, 2016, 69 p. [Publié à l'occasion de l'exposition éponyme, Paris, Galeries nationales du Grand Palais, 28 septembre 2016-15 janvier 2017].
- Martens (Thierry).** *L'aventure des Héroïc-Albums.* Charleroi, Éditions L'Âge d'or, 2011, 264 p.
- Masson (Pierre).** *On a marché sur la terre : Essai sur les voyages de Tintin.* Lyon, Presses universitaires de Lyon, 2016, 128 p. [Nouvelle édition révisée].
- Meesters (Gert).** *Congo als vrijstaat voor de verbeelding : De strip "Arsène Schrauwen" van Olivier Schrauwen.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 3, pp. 82-89.
- Mérand (Patrick).** *Les moyens de transport et de communication dans l'oeuvre d'Hergé.* Saint-Maur-des-Fossés, Éditions Sépia, 2016, 96 p.
- Mouchart (Benoît), Rivière (François).** *Hergé intime.* Paris, Robert Laffont, 2016, 259 p. [Nouvelle édition].
- Moxhet (Albert).** *Didier Comès : l'encrage ardennais.* Bastogne, Musée en Piconrue, 2016, 191 p.
- Musée Hergé.** *Journal Tintin, anniversaire : Le journal des jeunes de 7 à 77 ans! : Journées familles, 24 septembre 2016.* [Louvain-la-Neuve], Musée Hergé, 2016, [12] p.
- Musée Hergé.** *Tintin magazine's birthday : The magazine for young people from 7 to 77 years old! : Family day, 24 september 2016.* [Louvain-la-Neuve], Musée Hergé, 2016, [12] p.
- Nattiez (Renaud).** *Le mystère Tintin : Les raisons d'un succès universel.* [Bruxelles], Les impressions nouvelles, [2016], 357 p.
- Neutres (Jérôme), Serres (Michel) (préface).** *Hergé.* Paris, Réunion des musées

- nationaux, 2016, 304 p. [Exposition, Paris, Galeries nationales du Grand Palais, 28.09.2016 – 15.01.2017].
- Peeters (Benoît).** *Hergé, fils de Tintin*. Paris, Flammarion, 2016, 521 p. [Nouvelle édition].
- Pessis (Jacques).** *Hergé – Raymond Leblanc : L'histoire du journal des jeunes de 7 à 77 ans*. Neufchâteau, Weyrich, 2016, 133 p.
- Platteau (Didier), Van Meerbeeck (Gauthier) (dir., réd.).** *La grande aventure du journal Tintin : 1946-1988*. Bruxelles, Moulinsart; Bruxelles, Le Lombard, 2016, 777 p.
- Pontier (Jean-Marc).** *Hergé, la part du lecteur*. Montrouge, PLG, 2016, 112 p.
- Rabu (Emmanuel), Gerner (Jochen).** *RG Renseignements Généraux : Lecture chromatique Des aventures de Tintin (1929-1976), Hergé*. Paris, L'Association, 2016, 120 p.
- Sansonetti (Paul-Georges).** *Hergé et l'énigme du pôle : l'incroyable face cachée de la plus célèbre B.D.* Grenoble, Le Mercure Dauphinois, 2016, 517 p.
- Schneider (Greice).** *What happens when nothing happens : Boredom and everyday life in contemporary comics*. Leuven, Leuven University Press, 2016, 223 p.
- Serres (Michel).** *Hergé mon ami : études et portrait*. [Bruxelles], Éditions Moulinsart, 2016, 139 p. [Nouvelle édition].
- Sleen (Marc).** *Marc Sleen in Ons Volk, 1944-1945-1946-1947*. Brugge, Uitgeverij Bonte, 2016, s.p.
- S.n.** *Les animaux de Tintin : l'extraordinaire bestiaire de l'oeuvre d'Hergé : ours, cheval, éléphant, pigeon, perroquet, singe, araignée, chien, requin, chat, fourmi, guépard ... et ce que la science nous révèle de leurs talents*. Paris, Le Point; Bruxelles, La Libre Belgique, 2016, [s.p.]
- S.n.** *Hergé, 1907-1983 : Paris, Grand Palais, Galeries Nationales, 28 septembre 2016 - 15 janvier 2017*. Bruxelles, Editions Moulinsart, 2016, 239 p.
- S.n.** *La saga du journal Tintin : de 1946 à 1988, héros, rêves, humour et aventures : Blake et Mortimer, Alix, Dan Cooper, Chlorophylle, Modeste et Pompom, Ric Hochet, Michel Vaillant, Oumpah-Pah, Comanche, Thorgal*. Bruxelles, La Libre Belgique; Paris, Paris Match, 2016, 112 p.
- S.n.** *Striproute : Laat je verleiden met stripfiguren door Brasschaat, Brecht, Kalmthout, Kapellen, Schoten, Wuustwezel en Zoersel*. Turnhout, Adrem, 2016, [s.p.]
- Spee (Bernard).** *Tintin, ou Le secret d'une enfance blessée? Signes de piste : dix études pour introduire à une lecture systémique de l'oeuvre : Essai*. Jupille, Onehope, 2016, 240 p. (Petites études hergéennes : Une collection pour comprendre une œuvre sous surveillance 17).
- Sterckx (Pierre).** *Tim und Struppi : die Meisterwerke von Hergé*. Hamburg, Carlsen, 2016, 238 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Steyaert (Florie), Tilleuil (Jean-Louis).** *La bande dessinée à l'école : Un caillou dans le soulier de la légitimation*. In : **Ahmed (Maaheen), Delneste (Stéphanie), Tilleuil (Jean-Louis) (dir.).** *Le statut culturel de la bande dessinée : Ambiguïtés et évolutions : Colloque : Groupe de Recherche sur l'Image et le Texte (GRIT/UCL) = The cultural standing of comics : Ambiguities and changes*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 233-268 (Texte-image 8).
- Sutliff Sanders (Joe).** *The comics of Hergé : When the lines are not so clear*. Jackson, University Press of Mississippi, 2016, IX-213 p. (Critical approaches to comics artists).
- Taittinger (Thierry).** *Hergé ou l'art d'un génie très discret*. Beaux-Arts [Paris : Beaux-Arts Magazine], 2016, 387, pp. 90-95.
- Tilleuil (Jean-Louis).** *L'anti-héros dans la bande dessinée franco-belge*. In : **Charnay (Bochra), Charnay (Thierry) (dir.).** *Littérature de jeunesse : richesse de l'objet, diversité des approches*. Villeneuve d'Ascq, Université Charles de Gaulle-Lille 3, 2016, pp. 217-232 (coll. UL3 Travaux et Recherches).

Tisseron (Serge). *Tintin et le secret d'Hergé*. Paris, Les Editions Hors Collection, 2016, 174 p.

Van Vaerenbergh (Olivier), Grossey (Ronald), Raphaël (Laurent), Meesters (Gert). *Franquin : meester van de lach : Guust, Robbedoes, de Marsupilami en vele anderen*. Brussel, Roularta Media Group, 2016, s.p.

b. Le cinéma, la radio et la télévision – De film, de radio en de televisie⁽²⁰⁾

Baetens (Jan), Callens (Johan), Cohen (Nadja), Delville (Michel), Gervais (Bertrand), O'Sullivan (Sean), Watthee-Delmotte (Myriam). *An Example of "False Friends": Literary Genres / Filmic Genres (Intermediality and Remediation in Print and on Screen)*. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 3, pp. 771-783.

Berrens (Marc). *'De Wonderdokter' lanceerde Theo Op de Beeck als filmacteur*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 33, 2016, 3, pp. 82-85.

Capiou (Brecht). *Tank : Het nieuwste 'wapenfeit' van Raoul Servais*. Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2016, 122, pp. 16-19.

Damen (C.). *De Bioscoop in het Dorp*. Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 2, pp. 41-79.

De Groof (Matthias). *Lobi (Hier/Demain), un film expérimental sur la commémoration de l'indépendance du Congo*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie : 2010-2015, voix et dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 94-101.

Dekie (A.), Meers (Philippe), Vande Winkel (Roel), Van Bauwel (Sofie), Smets (Kevin). *Nollywood online : Between the individual consumption and communal reception of Nigerian films among African diaspora*. Journal of African Media Studies, 7, 2015, 3, pp. 301-314 [DOI : 10.1386/jams.7.3.301_1].

Depauw (Liesbet), Biltereyst (Daniël). *Censoring Tarzan in Belgium : The Belgian Board of Film Control and the Tarzan films, 1932-1946*. Historical Journal of Film, Radio and Television / International Association for Media and History, 2016, 36, pp. 1-19 [http://dx.doi.org/10.1080/01439685.2016.1258844].

Engelen (Leen). *België verdeeld. Filmdistributie in bezet België (1914-1918)*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 19, 2016, 1, pp. 5-21 [DOI: 10.18146/2213-7653.2016.246].

Engelen (Leen), Vande Winkel (Roel). *A Captivated Audience. Cinema-going at the zoological garden in occupied Antwerp, 1915-1918*. First World War Studies, VII, 2016, 3, pp. 243-264 [DOI : 10.1080/19475020.2017.1315315].

Freixas (Ramón), Bassa (Joan). *Georges Simenon y el cine : una fértil simbiosis*. Dirigido por ...: Revista de cine, 2016, 466, pp. 46-50.

Halpern (Anne-Élisabeth). *Michaux et le cinéma*. Paris, Nouvelles éditions Jean-Michel Place, 2016, 120 p.

Hochscherf (T.), Vande Winkel (Roel). *Third Reich Cinema and Film Theory*. Historical Journal of Film, Radio and Television, 36, 2016, 2, pp. 190-213 [DOI : 10.1080/01439685.2016.1167465].

Janssens (Christian). *Maurice Maeterlinck et le cinéma : Stratégies autour de l'adaptation de l'Oiseau bleu par la Paramount*. Koregos : Revue et Encyclopédie multimédia des arts, 2016, p. 173.

Laroy (Peter). *Zaak De Zutter : De film*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 39, 2016, 2, pp. 67-68.

Manno (Paola). *La rappresentazione al cinema dell'emigrazione italiana in Belgio*. In :

(20) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Morelli (Anne) (éd., dir.).** *Recherches nouvelles sur l'immigration italienne en Belgique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2016, pp. 101-108.
- Marée (Régis).** *L'histoire du cinéma de Cul-des-Sarts.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 6 (n° 222), pp. 403-414.
- Martheleur (Renée).** *50 jaar Filmclub - De Betere Film : 1965/66 - 2015/16.* Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 29, 2016, 2, pp. 2-31.
- Mathieu (Paul), Carton (Claude), Mouze (Patrick), Frankart (Roland).** *Le cinéma en Champagne-Ardenne et en Wallonie.* St.-Lambert-et-Mont-de-Jeux, Les Amis de l'Ardenne, 2016, 88 p. (*Les Amis de l'Ardenne*, 2016, 52).
- Michel (Thierry) (regie), Braeckman (Colette), Michelems (René), Pireaux (Christine) (medewerker), Raes (Christophe) (medewerker), Carlier (David) (medewerker), Dombret (François) (medewerker).** *10 films 1990-2015 : Collection Congo-Zaïre.* Angleur, Les Films de la Passerelle, 2016, 71 p. (+ 9 DVD's).
- Monterde Lozoya (José Enrique).** *El Bosco en el cine : del «film de arte» al ensayo filmico.* Materia : Revista internacional d'Art, 2016, 10-11, pp. 265-284 (Ejemplar dedicado a : *Bosch al país de l'art*).
- Rochet (Bénédict).** *A State Cinematographic Practice in Wartime. The Belgian Army Film Unit 1916-1922.* Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 19, 2016, 1, pp. 23-33 [DOI : 10.18146/2213-7653.2016.248].
- Sas (André).** *70 jaar cinema in Koersel.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 22, 2016, 1, pp. 38-44.
- Schot (Jelle).** *De oorlog dichtbij : De films van Adil El Arbi en Billal Fallah.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 106-108.
- Smets (Kevin), Van Bauwel (Sofie), Meers (Philippe), Vande Winkel (Roel).** *Film-viewing in Turkish and Moroccan diasporic families : a gender and place perspective.* Gender, Place and Culture, 23, 2016, 4, pp. 556-571 [DOI : 10.1080/0966369X.2015.1034243].
- Smets (Kevin), Meers (Philippe), Vande Winkel (Roel), Van Bauwel (Sofie).** *Centre and periphery : film practices among the Turkish diaspora in Antwerp Imaginaries out of place : Cinema, transnationalism and Turkey.* In : **Karanfil (G.) (ed.).** *Imaginaries out of place : Cinema, transnationalism and Turkey.* Newcastle, UK, Cambridge Scholars Publishing, 2013, pp. 170-187.
- Smets (Kevin), Vandevelde (Iris), Meers (Philippe), Vande Winkel (Roel), Van Bauwel (Sofie).** *Diasporic Film Cultures from a Multi-level Perspective : Moroccan and Indian Cinematic Flows In and Towards Antwerp (Belgium).* Critical Studies in Media Communication, 30, 2013, 4, pp. 257-274 [DOI : 10.1080/15295036.2012.672758].
- Smets (Kevin), Meers (Philippe), Vande Winkel (Roel), Van Bauwel (Sofie).** *Pride and popcorn : consuming the idea of community at film screenings in the Turkish diaspora.* Identities: Global Studies in Culture and Power, 20, 2013, 2, pp. 115-132 [DOI : 10.1080/1070289X.2013.781944].
- Smets (Kevin), Vandevelde (Iris), Meers (Philippe), Vande Winkel (Roel), Van Bauwel (Sofie).** *Between unruliness and sociality : Discourses on diasporic cinema audiences for Turkish and Indian films.* In : **Butsch (Richard), Livingstone (S.) (eds.).** *Meanings of audiences : Comparative discourses.* London, Routledge, 2014, pp. 64-79.
- Temmerman (Jan).** *Roméo et Juliette dans le quartier bruxellois de Matonge : «Black».* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 73-74.
- Tomasovic (Dick).** *Appâts du cinéma : Premier aperçu de la collection d'affiches cinématographiques du Fonds Alain Nagelmackers.* Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp.

- 45-54 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Tshidimba (Karin).** *Soutenir les étoiles filantes du cinéma congolais.* In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.).** *Créer en post-colonie 2010-2015. Voix et Dissidences belgo-congolaises.* Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 260-265.
- Vandeveldde (I.), Meers (P.), Vande Winkel (Roel), Van Bauwel (S.).** *Bollywood tracks towards and through the city : structural patterns of Hindi film culture in Antwerp (Belgium).* Contemporary South Asia, 21, 2013, 2, pp. 102-115 [DOI : 10.1080/09584935.2013.773289].
- Vandeveldde (I.), Meers (P.), Van Bauwel (S.), Vande Winkel (Roel).** *Sharing the Silver Screen : The Social Experience of Cinemagoing in the Indian Diaspora.* BioScope : South Asian Screen Studies, 6, 2015, 1, pp. 88-106 [DOI : 10.1177/0974927615586932].
- Vande Winkel (Roel), Van Engeland (Dirk).** *Edith Kiel & Jan Vanderheyden. Pioniers van de Vlaamse film.* Brussel, Cinematek, 2014, 207 p.
- Van Gehuchten (François).** *Laakdalse retrofilms.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 31, 2016, 4, pp. 16-17.
- van Oort (Thunnis).** *Industrial organization of film exhibitors in the Low Countries : Comparing the Netherlands and Belgium, 1945-1960.* Historical Journal of Film, Radio and Television / International Association for Media and History, 2016, 36, pp. 1-24 [DOI: 10.1080/01439685.2016.1157294].
- Willems (Gertjan).** *Een halve eeuw filmpolitiek in Vlaanderen (1952-2002).* In : **Joye (Stijn), Biltereyst (Daniël), Van Bauwel (Sofie) (red.).** *Media, democratie en identiteit : De rol van media in een democratische samenleving.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 115-132.
- Willems (Gertjan).** *'Een indrukwekkende stapel documenten' : Over de moeizame institutionele ontwikkeling van het filmproductiebeleid in Vlaanderen (1964-1981).* Wetenschappelijke tijdingen, LXXV, 2016, 1, pp. 5-26.
- Willems (Gertjan).** *Over grenzen kijken : Het internationaliseringsbeleid van het Nederlands Filmfonds en de samenwerking met Vlaanderen.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 3, pp. 129-131.
- Willems (Gertjan).** *Van cultureel verantwoorde naar plezante films - De heropleving van populaire komedies in de jaren tachtig en de rol van het Vlaamse filmbeleid.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 117, 2016, 2, pp. 143-161.
- Bernaerts (Lars).** *Voice and sound in the anti-narrative radioplay.* In : **Mildorf (Jarmila), Kinzel (Till) (eds.).** *Audionarratology : Interfaces of Sound and Narrative.* Berlin, De Gruyter, 2016, pp. 133-148.
- Liatard (Séverine).** *Quand la radio fabrique de l'histoire.* Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païis. Bulletin de liaison, 2016, 82, p. 82.
- Massé (Arthur).** *Radio.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 35, 2016, 3, pp. 70-73.
- Balteau (Bernard).** *Bonne volonté commémorative ou quête de vrai? Trente ans d'histoire(s) à la RTBF.* In : **Grandjean (Geoffrey), Henrard (Gaëlle), Paulus (Julien) (dir.).** *Mémoires déclinées : Représentations, actions, projections.* Liège, Les territoires de la mémoire, 2016, pp. 69-84 (Voix de la mémoire 7) [Colloque intitulé : «Mémoire(s) et identité(s) : quand le passé bouscule le présent», Liège, 8 mai 2015].
- Bertrands (Dirk).** *Televisie in Oostham.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, p. 2.
- Cool (Ina), De Lembre (Katheline).** *Media onder de loep : Analyse van de Belgische massamedia.* Leuven, Den Haag, Acco, 2016, 278 p.

- Desterbecq (Joëlle).** *Analyser les publics des émissions d'info-divertissement en Belgique, France et Grande-Bretagne. Enjeux méthodologiques de la démarche comparative.* In : **Roventa-Frumusani (Daniela), Pélissier (Nicolas), Dragan (Ioan) (dir.).** *Journalisme et transformations sociales : Des anciens aux nouveaux médias.* Paris, L'Harmattan, 2015, p. (Communication et civilisation).
- d'Haenens (Leen), Ichau (Elke), Verhoest (Pascal).** *Een diversiteitsbeleid voor de VRT in het licht van de Europese context.* In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 155-176.
- Evens (Tom), Raats (Tim).** *Tussen marktversterking en marktverstoring. De VRT als partner of concurrent binnen de Vlaamse mediemarkt?* In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 47-62.
- Feremans (Steph).** *Leuk beeldmateriaal.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 27, 2016, 1, pp. 10-13.
- Ghekiere (Ilse).** *Tik Tak : Een gelaagd collectief televisie-erfgoedverhaal.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 1, pp. 11-15.
- Ortlieb (Mathieu).** *Mes plus belges années... Le livre sur les coulisses de l'émission Strip-tease.* Vendôme, Chemins blancs, 2016, 313 p. [Emission télévisée].
- Ortlieb (Mathieu).** *Mes plus belges années... [Strépy-Bracquagnies],* Le Livre en papier, 2016, 313 p.
- Paulussen (Steve), Panis (Koen), Van den Bulck (Hilde).** *De Vlaming en de VRT. De 'normaliteit' van een publieke omroep.* In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 63-84.
- Raats (Tim), Loisen (Jan), Pauwels (Caroline).** *Geen macht zonder verantwoordelijkheid. De kerntaken en prioriteiten voor de publieke omroep in de 21ste eeuw.* In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 29-46.
- Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen).** *'Een hoop gedoe om niets?' De beheersovereenkomst als basis voor een slagvaardige publieke omroep op lange termijn?* In : **Raats (Tim), Van Den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 201-218.
- Raats (Tim), Donders (Karen).** *De VRT en haar kernwaarden. Een focus op onpartijdigheid.* In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 85-104.
- Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, 230 p.
- Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen).** *'Een VRT voor morgen, of morgen geen VRT meer?'* In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.).** *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 9-26.
- Sevenans (Julie), Walgrave (Stefaan).** *Politologen in het Vlaamse televisienieuws :*

- wetenschappers of commentatoren?* Res publica, 58, 2016, 2, pp. 167-188.
- Stulens (Aloys)**. *TV Toen*. Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen), 16, 2016, 49, pp. 1191-1192.
- Van den Bulck (Hilde), Donders (Karen)**. *Naar een nieuwe beheersovereenkomst. Multistakeholderonderhandelingen en politiek*. In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.)**. *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten*. Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 179-200.
- Van den Bulck (Hilde), Claessens (Nathalie), Mast (Jelle), Kuppens (An)**. *Representation of fandom in mainstream media : Analysis of production and content of Flemish televisions Superfans*. European Journal of Cultural Studies, 19, 2016, 6, pp. 513-528 [https://doi.org/10.1177/1367549415597924; DOI : 10.1177/1367549415597924].
- Van den Bulck (Hilde), Raats (Tim), d'Haenen (Leen)**. *De VRT gebenchmarkt : Organisatie, aanbod, financiering en bereik*. In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.)**. *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten*. Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 107-132.
- Vanhaegt (Anne-Sofie), Donders (Karen)**. *Zijn er grenzen aan de publieke opdracht? Online aanbod en regulering in vergelijkend perspectief*. In : **Raats (Tim), Van den Bulck (Hilde), d'Haenens (Leen) (red.)**. *Een VRT voor morgen of morgen geen VRT meer? De publieke omroep tussen politiek, publiek, partners en concurrenten*. Kalmthout, Pelckmans Pro, 2016, pp. 133-154.
- Van Hoof (Sarah)**. *Knowing the Ins and Outs of Linguistic Standardization : Enregisterment of Standard Dutch and Dialect in Late 1970s Flemish TV Fiction*. In : **Rutten (Gijsbert), Horner (Kristine) (eds.)**. *Metalinguistic perspectives on Germanic languages : European case studies from past to present*. Oxford, Peter Lang, 2016, pp. 131-156 (Historical sociolinguistics 4).
- Van Hoof (Sarah), Jaspers (Jürgen)**. *Negotiating linguistic standardization in Flemish TV fiction around 1980 : Laying the grounds for a new linguistic normality*. In : **Thogersen (Jacob), Coupland (Nikolas), Mortensen (Janus) (eds.)**. *Style, media and language ideologies*. Oslo, Novus, 2016, s.p.

5. Les sciences – De wetenschappen

- L'Atelier des Chercheurs pour une Désexcellence des Universités**. *La méthode BVLM*. In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 111-128 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Balty (Janine), Balty (Jean-Charles) (éds.) (avec la collaboration de Charles Bossu, Nino Aragno)**. *Franz Cumont, Recherches sur le symbolisme funéraire des Romains*. Rome, Institut historique belge de Rome, 2016, CLXV-548 p. (Bibliotheca Cumontiana. Scripta Maiora IV).
- Bersini (Hugues)**. *Le H-index à l'index?* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 75-84 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Blanchard (Pascal) (dir.)**. *Zoos humains : l'invention du sauvage : Exposition, Liège, La Cité Miroir [17/09/2016 - 26/02/2017]*. Liège, Centre d'action laïque de la province de Liège, 2016, 63 p.
- Blanchard (Pascal), Couttenier (Maarten)**. *Les zoos humains en Belgique*. In : **Blanchard (Pascal) (dir.)**. *Zoos humains. L'invention du sauvage*. Liège, Centre d'action laïque de la province de Liège, 2016, pp. 35-44.

- Bossu (Jozef).** *Arthur Vierendeel 1852-1942 : De mens en zijn werk, een boeiend verhaal.* Arsbroek. Kring Hervé Stalpaert : Jaarboek, 2016, 33, pp. 6-26.
- Bouquegneau (Christian).** *La vérité. Réflexions d'un scientifique.* Mémoires et Publications de la Société des Sciences, des Arts et des Lettres du Hainaut, 2016, 109, pp. 1-12.
- Bovens (Mark), Van der Meer (Tom), Hooghe (Marc).** *De publieke rol van politicologen.* Res publica, 58, 2016, 1, pp. 101-117.
- Cantillon (Bea), Brans (Marleen), Tonkens (Evelien), Van der Meulen (Corné).** *De afstand tussen wetenschap en beleid.* Res publica, 58, 2016, 3, pp. 359-376.
- Claes (Tinne), Huistra (Pieter).** *Il importe d'établir une distinction entre la dissection et l'autopsie' : Lijken en medische disciplinevorming in laatnegentiende-eeuws België.* BMGN - The Low Countries Historical Review, 131, 2016, 3, pp. 26-53.
- Clerboux (Barbara), Hudon (Marek).** *Réflexion sur l'évaluation de la recherche en physique et gestion.* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.).** *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s).* Bruxelles, ARB, 2016, pp. 85-90 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Deblon (Véronique), Huistra (Pieter).** *Het geheim van de anatoom : Adolphe Burggraave en de ontwikkeling van de Belgische anatomie in de negentiende eeuw.* Studium : Tijdschrift voor Wetenschap- en Universiteitsgeschiedenis, 9, 2016, 4, pp. 202-216 [DOI : <http://doi.org/10.18352/studium.1013>].
- De Clercq (Pierre).** *Tracing August Kekulé in Ghent (1858-1867).* Sartonia [Sarton Chair of History of Science Ghent University], 2016, 29, pp. 181-196.
- Decroly (Jean-Michel), Deligne (Chloé), D'Hainaut (Brigitte), Gosselain (Olivier), Heirwegh (Jean-Jacques), Lannoy (Pierre), Lebeer (Guy), Livingstone Smith (Alexandre), Moriau (Jacques), Van Crielingen (Mathieu), Wolff (Eléonore).** *La méthode BVLM. Formes et enjeux des modes d'évaluation de la Recherche.* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.).** *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s).* Bruxelles, ARB, 2016, pp. 113-129 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Delbeke (Ann).** *Mon cher confrère. De briefwisseling tussen Constant Bamps en Armand Weber.* In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne).** *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie.* Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 51-60.
- Devos (Carl) (ed.).** *Een plattegrond van de macht : Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen.* Gent, Academia Press, 2016, 663 p. [4de herziene ed.]
- Diser (Lyvia).** *Wetenschap op de proef : Laboratoria in het Belgisch overheidsbeleid.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2016, 300 p.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Patenten van Joseph Putzeys, 'Jef Juus', Hoegaardier, cultuur bevlogen en scheikundige, oprichter van de tweede grote suikerfabriek van Hoegaarden.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LII, 2016, 205/4, p. 19.
- Eckart (Wolfgang U.), Godel (Rainer).** *"Krieg der Gelehrten" und die Welt der Akademien 1914-1924.* Halle, Leopoldina, 2016, 173 p. (Acta historica Leopoldina 68).
- Eraly (Alain).** *Évaluer la recherche?* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.).** *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s).* Bruxelles, ARB, 2016, pp. 57-66 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Fusulier (Bernard).** *Faire une carrière scientifique aujourd'hui.* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.).** *Penser la science : L'évaluation de la*

- recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 101-110 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Gay (Jean-Pascal)**. *Ortigues et le tournant historiciste de la théologie contemporaine*. Archives de Sciences Sociales des Religions, 2016, 173, pp. 73-95.
- Gingras (Yves)**. *Du Bon usage des indicateurs*. In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 67-74 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Habex (Jef)**. *Genk door de ogen van Jean Massart*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 1, pp. 8-13.
- Halloin (Véronique)**. *Quels types d'évaluation pour quelle recherche et quelle société?* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 23-32 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Hoste (Ivan), Diagre-Vanderpelen (Denis)**. *But is it indigenous? The alien plants question in the correspondence and publications of 19th-century Belgian botanists (ca. 1850-1875)*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.)**. *Etudes et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 39-54.
- Kestemont (Mike)**. *Beta humanities. De opmars van digitale technieken in de geesteswetenschappen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 4-7.
- Leclercq (Bruno)**. *Évolutions récentes de l'évaluation de la recherche*. In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 13-22 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Marage (Pierre)**. *Évaluations, audits, classements : comment faire? qu'en faire?* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 33-50 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Mazzocchetti (Jacinthe), Piccoli (Emmanuele)**. *Ethnographies de l'intime, des silences et des situations de violences. Quelle place pour les émotions : entre méthodologies, biographies, éthiques et clefs d'interprétation?* Parcours anthropologiques, 2016, 11, 2016, 1, s.p.
- Nys (Liesbet)**. *Van mensen en muizen : Vijftig jaar Nederlandstalige Faculteit Geneeskunde aan de Leuvense universiteit*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2016, 359 p.
- Pestre (Dominique)**. *Mise en perspective historique des «évaluations» de la recherche publique*. In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 51-56 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Piccoli (Emmanuele), Mazzocchetti (Jacinthe)**. *Methodological, Epistemological and Political Aspects of Engagement of Social Scientists*. Anthropologie et développement, 44, 2016, 1, pp. 23-29.
- Reulens (Kristof)**. *Constant Bamps, een natuurwetenschapper op jacht naar plant en dier*. In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne)**. *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 61-75.
- Rombouts (Jo)**. *Constant Bamps' rijk gevuld leven*. In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne)**. *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 9-24.
- Rombouts (Jo)**. *Epiloog : Het belang van Bamps*. In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc),**

- Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne).** *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 171.
- Rombouts (Jo).** *Varia Bampsiana*. In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne).** *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, p. 151.
- Salles (Maryse), Colletis (Gabriel).** *Éléments pour construire une évaluation alternative*. In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.).** *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 141-156 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Stengers (Isabelle).** *Comment nous désirons être évalué-e-s?* In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.).** *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 129-140 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Tomsin (Philippe).** *Dynamo prototype tétrapolaire - Zénobe Gramme*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 322-323 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Tomsin (Philippe).** *Ensemble de onze instruments scientifiques de la collection Max Elskamp*. In : **Delcor (Frédéric) (éd.).** *Trésors classés en Fédération Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2015, pp. 310-313 (Protection du patrimoine culturel 1).
- Van Bendegem (Jean Paul).** *Logic and Argumentation in Belgium : The Role of Leo Apostel*. In : **Abeles (Francine F.), Fuller (Mark E.) (eds.).** *Modern Logic 1850-1950 : East and West*. Cham, Springer International Publishing, 2016, pp. 99-118 [DOI : 10.1007/978-3-319-24756-4_4]
- Van de Maele (Romain John).** *Jan de Windt, wetenschap en kennisoverdracht in de volkstaal*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXVIII, 2016, 2, pp. 117-132.
- Vandepitte (Walter).** *Amaat Dumon : strijdend Vlaming, veredelaar van planten en kippen, academicus : een biografie*. S.l., Vandepitte, 2016, 160 p.
- Vandermotten (Christian).** *L'impact des rankings sur l'existence et la diversité des revues scientifiques et sur les pratiques disciplinaires. Le cas de la géographie*. In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.).** *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 91-100 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Van der Noot (Olivier), Begasse De Dhaem (Pauline), Verreycken (Quentin).** *Les Midis de l'Interdisciplinarité. Bilan et perspectives*. Revue interdisciplinaire d'études juridiques, 5, 2016, 77, pp. 335-339 [Contenu : / Inhoud : L'article dresse le bilan et évoque les perspectives des midis de l'interdisciplinarité, séminaire interfacultaire de doctorants accueilli par l'Université Saint-Louis – Bruxelles].
- Vandewalle (W.F.).** *Willem A. Grootaers, linguist and ethnographer*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tiel, Lannoo, 2016, pp. 229-254.
- Vandiepenbeeck (Marc).** *Le Centenaire de l'Institut royal météorologique, 1913-2013 : L'Observatoire de Bruxelles : l'IRM avant l'IRM*. In : **Parmentier (Isabelle) (dir.).** *Études et bibliographies d'histoire environnementale : Belgique, Nord de la France, Afrique. Actes des 2e RBel, Namur, décembre 2012*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2016, pp. 161-190.
- Van Impe (Luc).** *Het archeologische wereldbeeld van C. Bamps*. In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke**

- (Anne). *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 113-121.
- Vanpaemel (Geert), Snaet (Joris)**. *Medisch laboratorium of universitair bedrijf? Het Instituut voor Bacteriologie te Leuven*. Leuven, Lipsius Leuven, 2016, 63 p. (Academisch erfgoed Leuven).
- Vielle (Christophe)**. *La naissance de la Société Belge d'Études Orientales. Note à propos d'une lettre de Louis de la Vallée Poussin à Franz Cumont*. In : **Cannuyer (Christian), Vialle (Catherine) (éds.)**. *Les Naissances merveilleuses en Orient : Jacques Vermeylen (1942-2014) in memoriam*. Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2015, pp. 23-40 (Acta Orientalia Belgica 28).
- Vranckx (Norbert), Zétrud-Lumay**. *Pakou in Amerika (1922/23) : [Paul Putzeys]*. Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 2, pp. 1254-1258.
- Vranckx (Norbert)**. *Paul Putzeys in Amerika : 'De vakantie van zijn leven?'* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 3, pp. 1281-1282.
- Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, 172 p. (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).
- Zaccai (Edwin)**. *Introduction*. In : **Zaccai (Edwin), Timmermans (Benoît), Hudon (Mark) (dir.)**. *Penser la science : L'évaluation de la recherche en question(s)*. Bruxelles, ARB, 2016, pp. 9-12 (Mémoires de la Classe des Sciences : Collection in-8°, 4e série, t. 7).

6. Les arts – De kunsten

a. Généralités – Algemeenheden

- Arnaldo (Javier)**. *The Insurgent Avant-Garde : 1910-17*. In : **Bisschoff (Ulrich), Arnaldo (Javier) (eds.)**. *The power of the Avant-Garde : Now and then*. Tiel, Lannoo, 2016, pp. 20-29 [BOZAR, Centre for Fine Arts, 29.09.2016-22.01.2017, Brussels].
- Aron (Paul)**. *L'hôtel d'Edmond Picard, 56 av. de la Toison d'or*. Le Magasin du XIXe siècle, 2016, 6, pp. 290-294.
- Aron (Paul)**. *Surréalisme français et surréalisme belge*. In : **Charle (Christophe), Jeanpierre (Laurent) (dir.)**. *La vie intellectuelle en France. Vol. 2 : De 1914 à nos jours*. Paris, Éditions du Seuil, 2016, pp. 419-424.
- Balace (Sophie)**. *L'art mosan : du trésor au cabinet de curiosité (1750-1850). Quelques cas de figure dans les collections Hüpsch, de Renesse, van Huerne, Essingh et d'Arenberg*. In : **George (Philippe) (coord.)**. *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle*. [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 109-120 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIIIe siècle»].
- Baudry (Antoine), Culot (Edith), Degard (Marie-Sophie)**. *Alumni et création plastique*. Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 9-16 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Berger (Emilie)**. *Les créatrices «libres» : Faire carrière sans père ni mari artiste*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 67-84.
- Borchert (Till-Holger), Demeyer (Filip), Dewilde (Michel) (e.a.)**. *Triennale Brugge 2015 : Hedendaagse kunst en architectuur in de historische binnenstad van Brugge = Triennial Bruges 2015 : Contemporary art and architecture in the historical city of*

- Bruges [20.05 – 18.10.2015]*. Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2015, 175 p.
- Borja-Villel (Manuel J.), Cherix (Christophe)**. *Marcel Broodthaers : A retrospective*. New York, The Museum of Modern Art, 2016, 351 p. [“The exhibition appears at The Museum of Modern Art, New York, from February 14 to May 15, 2016. It will travel to Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia, Madrid (October 4, 2016-January 9, 2017) and Kunstsammlung Nordrhein-Westfalen, Düsseldorf (March 4-June 11, 2017)”].
- Borja-Villel (Manuel J.), Cherix (Christophe)**. *Marcel Broodthaers, eine Retrospektive*. Köln, Verlag der Buchhandlung Walther König, 2016, 351 p.
- Bracke (Elisabeth)**. *Land Art avant la lettre : Stichtend Cobra-lid Christian Dotremont en zijn logoneiges*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 56-58.
- Braet (Gino), Brasseur (Camille), Van den Bossche (Phillip), Vermeiren (David), Wuyts (Els)**. *B.Last : De naschok van het abstracte = Le contrecoup de l'art abstrait*. Antwerpen, Pandora, 2016, 130 p. [Deze uitgave begeleidt de tentoonstelling in de Venetiaanse Gaanderijen in Oostende van 29 oktober 2016 tot en met 14 februari 2017].
- Brasseur (Camille)**. *Collection Caroline & Maurice Verbaet*. Paris, Selena éditions, 2016, 205 p.
- Brognez (Laurence), Dufour (Valérie)**. *Introduction : L'entretien d'artistes en questions*. In : **Brognez (Laurence), Dufour (Valérie) (dir.)**. *Entretiens d'artistes : Poétiques et pratiques*. Paris, Vrin, 2016, pp. 11-20 (MusicologieS) [Textes issus du colloque organisé par l'Université libre de Bruxelles du 2 au 4 décembre 2010].
- Brognez (Laurence)**. *Les «Salons» de femmes : Critiquées et critiques*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 85-96.
- Broodthaers (Marcel)**. *Marcel Broodthaers – la conquête de l'espace : strategy of art, 1975, London*. Köln, Galerie Michael Werner Gallery, 2016, s.p. [Facsimile of “La Conquête de l'Espace - Strategy of Art” by Marcel Broodthaers, 1975. - “These sketches and list of items were made in preparation for the exhibition ‘Décor’ London”].
- Bru (Sascha), Willaert (Tom)**. *A Centrifugal Reading of De Stijl's Constructivist Poetics : On the Literature of Blaise Cendrars, Georges Vantongerloo, Piet Mondrian, Theo van Doesburg and László Moholy-Nagy*. Journal of Dutch Literature, 7, 2016, 1, pp. 43-58.
- Buchloh (Benjamin H.D.), Borja-Villel (Manuel), Cherix (Christophe), Haidu (Rachel)**. *The Moment of Marcel Broodthaers? A conversation*. October : art, theory, criticism, politics, 2016, 155, pp. 111-150.
- Carbone (Serena)**. *La sculpture de la distraction : L'esprit du décor chez Marcel Broodthaers*. Sculptures (Mont-Saint-Aignan), 2016, 3, pp. 35-39.
- Carpiaux (Véronique), Laoureux (Denis)**. *Naître femme, devenir artiste*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 11-16.
- Caspers (Barbara)**. *Exposer et s'exposer en couple*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 97-102.
- Caspers (Barbara)**. *Les liens de parenté dans la construction des carrières des femmes artistes en Belgique*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 31-46.
- Coussens (Evelyne)**. *Kopzorgen van een commissielid : Hoe beoordeel je sociaal-artistiek werk binnen het herziene kunstendecreet? Etcetera*, 34, 2016, 147, pp. 28-31.
- Creusen (Alexia)**. *Femme et artiste dans la Belgique du XIXe siècle*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello

- Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 17-30.
- De Boodt (Kurt), Dujardin (Paul).** *Committing sacrilege in the 'Cubist and Flemish national church': On the rise and fall of community art in Belgium.* In : **Bisschoff (Ulrich), Arnaldo (Javier) (eds.).** *The power of the Avant-Garde : Now and then.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 30-39 [BOZAR, Centre for Fine Arts, 29.09.2016-22.01.2017, Brussels].
- Debrocq (Aliénor).** «*Les entretiens de Tervuren*» : *Christian Dotremont, de la voix à la page.* In : **Brognez (Laurence), Dufour (Valérie) (dir.).** *Entretiens d'artistes : Poétiques et pratiques.* Paris, Vrin, 2016, pp. 241[ff.] (MusicologieS) [Textes issus du colloque organisé par l'Université libre de Bruxelles du 2 au 4 décembre 2010].
- de La Boulaye (Pauline), Grimmeau (Adrien) (éds.).** *Being urban : Pour l'art dans la ville Bruxelles.* Bruxelles, CFC-Editions, 2016, 221 p. (Essais).
- de La Boulaye (Pauline).** *Territoire d'émergences.* In : **de La Boulaye (Pauline), Grimmeau (Adrien) (éds.).** *Being urban : Pour l'art dans la ville Bruxelles.* Bruxelles, CFC-Editions, 2016, pp. 58-81 (Essais).
- Delauray (Vincent), Duchesne (Virginie), Piguët (Philippe).** *Spécial Belgique : la Royaume de l'art.* L'oeil : Revue d'art mensuelle, 2016, 687, pp. 112-131.
- De Paepe (Timothy).** *Kunstwerk : Liers toneelhandschrift : 'T Dor werd Groeyende.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 4, pp. 22-25.
- Deporter (Matthias).** *Tentoonstelling : Artistiek geroerd : Emile Verhaeren en de kunst van zijn tijd.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 5, pp. 21-25.
- Descheemaeker (Bernard).** *Maas- en Rijnlands email in de kunsthandel.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèverie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 153-158 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuilletts précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèverie mosane XIIe et XIII siècle»].
- De Wachter (Dirk) (e.a.).** *Uncovered : Kunstenaars huizen samen in een daklozenkrant.* [Antwerpen], Q46, 2016, 52 p.
- D'hooghe (Joris).** "Il n'y a pas de structures primaires" : *Minimal art eind jaren 1960 en een kanttekening bij zijn dominantie.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 358, pp. 51-53.
- Diez (Renato).** *Broodthaers : il teorico "insincero".* Arte : mensile di arte, cultura; informazione (Milano), 2016, 511, pp. 106-111.
- Döbbelin (Anna), Gütthoff (Antonia), Schlubach (Mascha).** *Für Marcel Broodthaers: II. Wahl.* In : **Ketelsen (Thomas) (u.a.).** *Für Marcel Broodthaers : das Gedächtnis, die Stadt und die Kunst II.* Köln, Wallraf, das Museum, 2016, pp. 7-14.
- Docquier (Gilles), Herremans (Valérie), Leclercq (Alice), Loch (Marthy), Verbanck-Piérard (Annie).** *La Mythologie au fil de la collection Van Herck.* Bruxelles, Fondation Roi Baudouin, 2016, 65 p.
- Docquier (Gilles), Herremans (Valérie), Leclercq (Alice), Loch (Marthy), Verbanck-Piérard (Annie).** *Mythologie in de collectie Van Herck.* Brussel, Koning Boudewijnstichting, 2016, 65 p.
- Douibi (Dries), De Somviele (Charlotte).** *Het nieuwe kunstendecreet doorgelicht... Als objectiviteit het wint van waarde... Etcetera,* 34, 2016, 144, pp. 6-11.
- Draguet (Michel).** *Il simbolismo in Europa : I Fiori del Male o la fine dell'umanesimo europeo.* In : **Mazzocca (Fernando), Beltramo Ceppi Zevi (Claudia) (a cura di).** *Il Simbolismo : Arte in Europa dalla Belle Époque alla Grande Guerra.* Milano, 24 ore cultura, 2016, pp. 14-29 [Palazzo Reale, Milano, 03-02-2016 – 05.06.2016].
- Draguet (Michel).** *Moutarderie Nationale. Collection Gillion Crowet.* Bruxelles, Artcadia

- Éditions, 2016, 105 p.
- Dubernard-Laurent (Annie).** *The impact of British art in France and in Belgium in the late 19th century with special reference to symbolism.* In : **Bensimon (Fabrice), Le Men (Ségolène) (éds.).** *Quand les arts traversent la Manche : Échanges et transferts franco-britanniques au XIXe siècle.* Paris, Honoré Champion, 2016, pp. 229-236 (Histoire culturelle de l'Europe 13).
- Gillen (Eckhart).** *Marcel Broodthaers and Harald Metzkes : On the Futility of the Aesthetic Improvement of the World.* In : **Gillen (Eckhart) (e.a.).** *Facing the future : Art in Europe 1945-1968.* Tiel, Lannoo; Brussels, BOZAR; Karlsruhe, ZKM, [2016], pp. 468-486.
- Émauré (Louis).** «Nouveaux trucs, nouvelles combines» : *Le catalogue de «L'Angélus de Daumier», la dernière exposition de Marcel Broodthaers.* Les Cahiers du Musée National d'Art Moderne (Centre Georges Pompidou), 2015-2016 (hiver 2015-2016), 134, pp. 48-71.
- Gera (Judith).** *Kép és tükörkép: a flamand szimbolista festészet és irodalom kapcsolata.* Budapest, Fekete Sad Kiadó, 2002, 197 p.
- Gesché-Koning (Nicole).** *Catheline Périer-D'Ieteren et le Centre de recherches et d'études technologiques des arts plastiques. Une vie dédiée à l'approche globale des œuvres d'art et à leur sauvegarde.* In : **Gesché-Koning (Nicole), Henderiks (Valentine), Rosier (Françoise), Zdanov (S.) (éds.).** *Étudier, enseigner et préserver l'oeuvre d'art : Éloge de l'interdisciplinarité : Catheline Périer-D'Ieteren : Liber amicorum.* Bruxelles, Éditechnart, 2016, pp. 19-34.
- Goddeeris (Ingrid).** *La contribution de Léon Gauchez dans la constitution, valorisation et diffusion de la collection de tableaux de John Waterloo Wilson.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2016, XLVIII (1), pp. 41-81.
- Goffin (Benoît) (réd.).** *Artisans d'art en province de Namur : Répertoire des artisans de création et de tradition reconnus par la Province de Namur.* Namur, Province de Namur. Service de la culture, 2016, 63 p.
- Goldman (Noémie).** *Le marché des femmes artistes à travers l'exemple du groupe Vie & Lumière entre 1904 et 1913.* In : **Laoureux (Denis) (éd.).** *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914).* Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 133-140.
- González Alcantud (José Antonio).** *Andalucía "en el tiempo de los moros" : Flamencos en la Exposición Universal de París de 1900.* Andalucía en la historia, 2016, 52, pp. 50-55.
- Grimmeau (Adrien) (mené par).** *Bruxelles mille-feuilles : Entretien avec Benoit Moritz et Nicolas Hemeleers.* In : **de La Boulaye (Pauline), Grimmeau (Adrien) (éds.).** *Being urban : Pour l'art dans la ville Bruxelles.* Bruxelles, CFC-Éditions, 2016, pp. 42-57 (Essais).
- Grimmeau (Adrien).** *Faut-il reconquérir l'art public?* In : **de La Boulaye (Pauline), Grimmeau (Adrien) (éds.).** *Being urban : Pour l'art dans la ville Bruxelles.* Bruxelles, CFC-Éditions, 2016, pp. 82-103 (Essais).
- Grimmeau (Adrien).** *Graffiti et art urbain dans les Marolles : Rencontre de pratiques spontanées.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 256-269 (Regards sur la ville).
- Grimmeau (Adrien).** *La révolution selon l'artiste contemporain : Emilio López-Mencheró.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 270-275 (Regards sur la ville).
- Haelemeersch (Albert-Fernand).** *De erfenis van Edgar Gevaert : Herinneringen.* Gent, Mens & Cultuur Uitgevers, 2016, 127 p.
- Holscher (Ria A.).** *De la Dissimulation au Dévoilement : Le motif du masque dans le*

- Symbolisme, 1880-1915 = Van verhullen naar onthullen : Het masker als beeldmotief in het Symbolisme, 1880-1915.* Binche, Musée international du Carnaval et du Masque, 2015, 127 p.
- Hostyn (Nobert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 6, pp. 112-117.
- Hostyn (Nobert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 7-9, pp. 156-158.
- Hostyn (Norbert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 10, pp. 184-186.
- Hostyn (Norbert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 11, pp. 216-218.
- Jansen (Monica), Somigli (Luca).** *The “necessary modernisation” of Sacred Art : A “double vision” on Modernism and Modernity.* In : **MDRN [Baetens (Jan), Bru (Sascha), De Geest (Dirk), Martens (David), Van den Bossche (Bart)].** *Time and temporality in literary modernism (1900-1950) : Conference, Leuven, KUL, 2013.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, pp. 125-136.
- Ketelsen (Thomas) (u.a.).** *Für Marcel Broodthaers : das Gedächtnis, die Stadt und die Kunst II.* Köln, Wallraf, das Museum, 2016, 63 p.
- Ketelsen (Thomas), Broodthaers-Team (Jennifer Buchholz, Anna Döbbelin, Antonia Güthoff, Charlotte Lang, Mascha Schlubach, Luisa Senkowsky, Jörg Streichert, Angela Theisen).** *Marcel Broodthaers: Auf Zeit. Eine Einführung.* In : **Ketelsen (Thomas) (u.a.).** *Für Marcel Broodthaers : das Gedächtnis, die Stadt und die Kunst II.* Köln, Wallraf, das Museum, 2016, pp. 3-6.
- Ketelsen (Thomas).** *Reprise und Reprint. Eine Annäherung auf Umwegen zu Broodthaers.* In : **Ketelsen (Thomas) (u.a.).** *Für Marcel Broodthaers : das Gedächtnis, die Stadt und die Kunst II.* Köln, Wallraf, das Museum, 2016, pp. 43-52.
- Laoureux (Denis).** *De l’usage de Wittgenstein dans la théorie de l’art et la pratique de l’exposition (Broodthaers et Kosuth).* Marges (Saint-Denis), 2016 (printemps / été), 22, pp. 23-35.
- Laoureux (Denis).** *Entretiens (in)sincères de Marcel Broodthaers.* In : **Brogniez (Laurence), Dufour (Valérie) (dir.).** *Entretiens d’artistes : Poétiques et pratiques.* Paris, Vrin, 2016, pp. 141-148 (MusicologieS) [Textes issus du colloque organisé par l’Université libre de Bruxelles du 2 au 4 décembre 2010].
- Laoureux (Denis).** *Les textes écrits par Marcel Broodthaers en relation avec ses expositions (1964–1975) : Genres, enjeux, pratiques.* In : **Dufrêne (Bernadette), Glicenstein (Jérôme) (éds.).** *Histoire(s) d’exposition(s) / Exhibitions’ Histories [Actes du colloque international organisé au Centre Pompidou par LABEX Arts–H2H– Université Paris les 6, 7 et 8 février 2014].* Paris, Hermann, 2016, p. 183-195 [Proceedings of the symposium held in Paris, Centre Pompidou, Université Paris 8 and Institut national d’histoire de l’art, February 6-8, 2014].
- Laoureux (Denis).** *La vocation artistique à l’épreuve du genre dans la Belgique du XIXe siècle.* In : **Laoureux (Denis) (éd.).** *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914).* Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 47-66.
- Martens (David).** *Femmes artistes au miroir du pseudonyme.* In : **Laoureux (Denis) (éd.).** *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914).* Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 129-132.
- Martens (Hans).** *Over clowns en zotte dozen. Zot geweld in de hedendaagse kunst.* In :

- De Rynck (Patrick) (red.)**. *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017]*. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 100-113.
- Masó (Joana)**. *La paradoja del comentario sobre arte : Jacques Derrida ante el Greco, Henri Michaux antes de René Magritte*. *Arte, individuo y sociedad*, 28, 2016, 1, pp. 9-21.
- Mathieu (Céline)**. *En route avec «Google maps» : Bart Stolle*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 70-71.
- Mathieu (Céline)**. *Naar analogie : Kunstenaar Bart Stolle*. *Ons Erfdeel*, 59, 2016, 4, pp. 130-131.
- Mathieu (Patricia), Charlier (Jacques) (préface)**. *129 artistes belges = 129 Belgische kunstenaars*. Ixelles, Itinérances Belka, 2016, 135 p.
- Meermans (Johan), Daniel (Rejek)**. *Kunst “en plein air”. Het Genker landschap blijft inspireren*. Hasselt, Syntra Limburg – Campus Hasselt, 2016, 25 p.
- Moïs (Christian)**. *Le centre culturel de Messancy dans les années 1960*. *Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy)*, 2016, 28, pp. 55-58.
- Montens (Valérie)**. *La création d'une collection nationale de moulages en Belgique : du musée des Plâtres à la section d'Art monumental des Musées royaux des arts décoratifs et industriels à Bruxelles = The creation of a national collection of plaster casts in Belgium : from the «musée des Plâtres» to the section of monumental Art of the Royal museums of Decorative and Industrial Arts in Brussels*. In *Situ : Revue des patrimoines (Paris)*, 2016, s.p. [en ligne] [URL : <http://journals.openedition.org/insitu/12564>; DOI : 10.4000/insitu.12564].
- Montignie (Aurélien), Peeters (Pierre) (photographe)**. *Le Tournai artistique : Artistes et courants stylistiques à Tournai de 1800 à 1940*. Tournai, Wapica, 2016, 216 p.
- Nouwen (Robert)**. *Roofkunst in de Koninklijke Bibliotheek van België : De restitutie van het Kattenberghof in Antwerpen van Gillis Neyts*. *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, 65, 2016, 357, pp. 43-45.
- Orhan (Danielle)**. *Le général situationniste : Agent double*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 252-255 (Regards sur la ville).
- Rau (Daan)**. *Kunstenaar Dieter De Lathauwer*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 54, 2016, 5, pp. 2-7.
- Rau (Daan)**. *Kunstenaar Goedele Peeters*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 54, 2016, 2, pp. 2-6.
- Rau (Daan)**. *Kunstenaar Johan Gelper*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 54, 2016, 3, pp. 2-6.
- Rau (Daan)**. *Kunstenaar Katleen Vinck*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 53, 2015-2016 (december-januari), 6, pp. 2-7.
- Rau (Daan)**. *Kunstenaar Lore Rabaut : leven met de lijn*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 54, 2016-2017 (december-januari), 6, pp. 2-7.
- Rau (Daan)**. *Kunstenaar Naomi Kerkhove*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 54, 2016, 1, pp. 2-7.
- Rau (Daan)**. *Kunstenaar Sylvie De Meerleer*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 54, 2016, 4, pp. 2-7.
- Renouprez (Martine)**. *El velamiento de la evidencia en el Simbolismo y el Surrealismo belgas*. *Contrastes, Revista Interdisciplinar de Filosofía*, XXI, 2016, 3, pp. 57-71.
- Reulens (Kristof)**. *Genk : station d'artistes (1840-1940) : Een inleiding*. Genk, Stad

- Genk, 2016, 95 p.
- Reulens (Kristof).** *Genk : station d'artistes (1840-1940) : An introduction.* Genk, Stad Genk, 2016, 95 p.
- Reulens (Kristof).** *Genk : station d'artistes (1840-1940) : Une introduction.* Genk, Stad Genk, 2016, 95 p.
- Rinckhout (Eric).** *L'avant-garde comme fabrique d'idées : une exposition à Bozar.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 71-72.
- Roelstraete (Stefaan).** *Kleur-Zwart/wit 33 jaar later.* Kortrijk, uitgever onbekend, 2016, 18 p. [Tentoonstellingscatalogus van de gelijknamige expo in de Paardenstallen (Kortrijk) van 11 tot 27 november 2016; Met werk van kunstenaars Philippe Bouttens, Piet Moerman, Stefaan Roelstraete, Dirk Van Severen, Rik Vermeersch].
- Rogg (Matthias).** *The Avant-Garde : From Battleground to Art Term.* In : **Bisschoff (Ulrich), Arnaldo (Javier) (eds.).** *The power of the Avant-Garde : Now and then.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 40-53 [BOZAR, Centre for Fine Arts, 29.09.2016-22.01.2017, Brussels].
- Rossi-Schrimpf (Inga).** *14/18 Breuk of continuïteit? De Belgische kunst tijdens de Grootte Oorlog.* Science connection, 52, 2016 (november-december), pp. 33-35.
- Rossi-Schrimpf (Inga).** *14/18 Rupture ou continuité? L'art belge au temps de la Grande Guerre.* Science connection, 52, 2016 (novembre-décembre), pp. 33-35.
- Senkowsky (Luïsa).** *Broodthaers in Köln.* In : **Ketelsen (Thomas) (u.a.).** *Für Marcel Broodthaers : das Gedächtnis, die Stadt und die Kunst II.* Köln, Wallraf, das Museum, 2016, pp. 30-38.
- Servellón (Sergio).** *The "buffer state" from 1925 to 1959 : sandwiched between the historic and the neo-avant-garde.* In : **Van Broeckhoven (Greta), Servellón (Sergio).** *Modern art from the Interbellum : Collection of the Royal Museum of Fine Arts Antwerp.* Kontich, BAI, [2016], pp. 27-40.
- Silberman (Robert).** *Marcel Broodthaers : New York, Madrid and Düsseldorf.* The Burlington magazine, 158, 2016, 1358, pp. 396-398.
- S.n.** *Art for Peace : 11 Artists from Singapore, Belgium (Wallonia-Brussels) and Chine share UNESCO exhibition in a creative dialogue = L'Art pour le paix : 11 artistes de Singapour, de Belgique (Wallonie-Bruxelles) et de Chine se partagent les salles d'exposition de l'UNESCO dans un dialogue créatif [4 au 20 mai 2016, maison de l'UNESCO].* Bruxelles, WBI; Peking, Peking University; Singapore, GCAC, [2016], 159 p.
- S.n.** *Open wegens werken aan stabiliteit : Kunst in het Psychiatrisch Ziekenhuis Duffel.* In : **De Rynck (Patrick) (red.).** *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017].* [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 118-123.
- Speck (Reiner).** *Letzter Besuch bei Marcel Broodthaers.* In : **Ketelsen (Thomas) (u.a.).** *Für Marcel Broodthaers : das Gedächtnis, die Stadt und die Kunst II.* Köln, Wallraf, das Museum, 2016, pp. 39-42.
- Takagi (Yoko).** *Art nouveau in Belgium in the light of cross-culturalism : The case of Katagami, Japanese stencils.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 301-316.
- Taspinar (Birsan).** *Van angst naar kennis.* In : **De Rynck (Patrick) (red.).** *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017].* [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 146-149.

- Theisen (Angela).** "Mit einem Museum stelle ich die Frage..." Marcel Broodthaers und sein Museum-Museum. In : **Ketelsen (Thomas) (u.a.).** Für Marcel Broodthaers : das Gedächtnis, die Stadt und die Kunst II. Köln, Wallraf, das Museum, 2016, pp. 15-19.
- Theys (Hans).** *Tentoonstelling : Rinus Van de Velde : Over de mythe als veelbelovende huls.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 1, pp. 28-35.
- Tixier (Frédéric).** *Un certain goût pour l'orfèvrerie mosane au XIXe siècle : Quelques remarques sur la collection parisienne d'Alexandre Basilewsky.* In : **George (Philippe) (coord.).** *Orfèvrerie septentrionale, XIIe et XIIIe siècle.* [Liège], Archéoforum, Trésor de Liège, 2016, pp. 121-138 (L'œuvre de la Meuse 2) (Feuillets de la Cathédrale de Liège) [Actes de la journée d'études du 14 novembre 2014 augmentés de quelques contributions. - Suite des Feuillets précédents de 2014, intitulé «L'Oeuvre de la Meuse. I, Orfèvrerie mosane XIIe et XIIIe siècle»].
- Van Broeckhoven (Greta).** *1916-24 : A new reality in spirit and form.* In : **Van Broeckhoven (Greta), Servellón (Sergio).** *Modern art from the Interbellum : Collection of the Royal Museum of Fine Arts Antwerp.* Kontich, BAI, [2016], pp. 9-26.
- Van Broeckhoven (Greta), Servellón (Sergio).** *Modern art from the Interbellum : Collection of the Royal Museum of Fine Arts Antwerp.* Kontich, BAI, [2016], 127 p.
- Van Den Abeele (Lieven), Rinckhout (Eric).** *Baroque, punk, postmoderne, mais avant tout moderniste. L'œuvre de Matthieu Ronsse.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 11-16.
- van den Berg (Hubert).** *Dada : Een geschiedenis.* Nijmegen, Vantilt, 2016, 351 p.
- Vandeperre (Nathalie).** *The King's dream : The museums of the Far East and their collections.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tiel, Lannoo, 2016, pp. 317-338.
- Van der Hoeven (Roland).** *Les parfums, les couleurs et les sons se repondent : Musica e simbolismo a Parigi e a Bruxelles, 1870-1914.* In : **Mazzocca (Fernando), Beltramo Ceppi Zevi (Claudia) (a cura di).** *Il Simbolismo : Arte in Europa dalla Belle Époque alla Grande Guerra.* Milano, 24 ore cultura, 2016, pp. 72-87 [Palazzo Reale, Milano, 03-02-2016 – 05.06.2016].
- van der Valk (Sonja).** *De industriële revolutie en de romantische orde – De kunstkritiek zoekt een identiteit.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 1, pp. 14-19.
- van der Valk (Sonja).** *Voor een betere wereld. De volwassen jaren van de kunstkritiek.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 12-16.
- Van de Velde (Ronny) (ed.), Van de Velde (Jessy) (ed.), Canonne (Xavier).** *Dada in Knokke.* Knokke-Zoute, Galerie Ronny Van de Velde, 2016, 288 p.
- Veivo (Harri).** *Christian Dotremont's Logogrammes and Logoneiges – European Avant-Garde Inspired by Lapland.* In : **Ørum (Tania), Olsson (Jesper) (eds.).** *A cultural history of the Avant-Garde in the Nordic countries 1950-1975.* Leiden, Boston, Brill Rodopi, 2016, pp. 231-238.
- Verhaeghe (Paul).** *Zot genot.* In : **De Rynck (Patrick) (red.).** *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017].* [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 150-155.
- Vrebos (Martine).** *John Waterloo Wilson en het Brusselse stadsmuseum.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2016, XLVIII (1), pp. 105-133.

- Wiertz (Wendy).** *Adellijk en artistiek. Kunstenaressen met blauw bloed.* OKV : Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, 54, 2016, 2, pp. 32-39.
- Wiertz (Wendy).** *Adellijk en artistiek. Negentiende-eeuwse nobele kunstenaressen uit België.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 288, pp. 53-64.
- Wiertz (Wendy).** *La noblesse des femmes artistes en Belgique au XIXe siècle.* In : **Laoureux (Denis) (éd.).** *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914).* Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 109-114.
- Wiertz (Wendy).** *The Rebirth of the Amateur Artist : The Effect of Past Opinions on the Amateur Artist in Current Research.* In : **Unetič (Ines), Germ (Martin), Malešič (Martina), Vrečko (Asta), Zor (Miha) (eds.).** *Art and its Responses to Changes in Society [Presented at the Decline-Metamorphosis-Rebirth : International Conference for PhD Students, Slovenia, Ljubljana, 18 Sep 2014-20 Sep 2014].* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2016, pp. 63-74.
- Wilbrennick (D.E.W.).** *John Waterloo Wilson (1815-1883).* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stads geschiedenis, 2016, XLVIII (1), pp. 5-24.
- Wouters (Stefan).** *Vluchtigheid en verzet : Sporen van het internationaal happeninggebeuren in België.* Brussel, VUB-Press, 2016, iv-251 p.

b. La peinture, la sculpture – Schilderkunst, beeldhouwkunst

- Adriaens-Pannier (Anne).** *Léon Spilliaert : Het literair en kritisch portret van een kunstenaar.* Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, 2016, 96 p.
- Adriaens-Pannier (Anne).** *Spillaert en Verhaeren.* In : **Adriaens-Pannier (Anne).** *Léon Spilliaert : Het literair en kritisch portret van een kunstenaar.* Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, 2016, pp. 17-20.
- Alleene (Carlos), Debruyne (Johan), Keenan (Michael), James (Keran), Ruyters (Marc) (inl.).** *Yves Beaumont : Omzwervingen.* [Gent], Uitgeverij Snoeck, 2016, 111 p.
- Allmer (Patricia).** *Gestatten Magritte.* Berlin, Parthas, 2016, 80 p.
- Allmer (Patricia).** *This is Magritte.* London, Laurence King Publishing, 2016, 80 p.
- Babette (Bernard).** *Alfred Blondel : Sculpteur dans l'âme.* Bruxelles, Mardaga, 2016, 229 p.
- Becks-Malorny (Ulrike).** *James Ensor : 1860-1949 : die Masken, der Tod und das Meer.* Köln, Taschen GmbH, 2016, 95 p. (Kleine Reihe 2.0).
- Becks-Malorny (Ulrike).** *James Ensor : 1860-1949 : De maskers, de dood en de zee.* Köln, London, New York, Taschen, 2016, 95 p. [Traduit de l'allemand / Vertaald uit het Duits].
- Benzi (Fabio), Franssen (Nathalie), Gonnissen (Adriaan), Verhack (Valerie), Versari (Maria Elena), Van den Bossche (Phillip).** *Jules Schmalzigaug futurist : 1882-1917.* Oostende, Mu.ZEE, 2016, 317 p. [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'Jules Schmalzigaug en het kookboek van het futurisme', in Mu.ZEE, Oostende, van 29 oktober 2016 tot 5 maart 2017].
- Berko (Patrick).** *Fernand Toussaint (1873-1956), le peintre de la noblesse belge.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2016, 285, pp. 35-43.
- Bétard (Daphné).** *Magritte était-il un artiste conceptuel?* Beaux-arts (Paris : Beaux-arts Magazine), 2016, 387, pp. 64-71.
- Blanc (Jan).** *Sehen, um zu glauben Rene Magritte und die Erfindung der Kunst.* In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder.* München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 94-113 [... erscheint anlässlich der Ausstellung

- Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder*. Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017»].
- Blanc (Jan)**. *Le voir pour le croire. René Magritte et l'invention de l'art*. In : **Ottinger (Didier) (dir.)**. *Magritte : la trahison des images*. Paris, Centre Pompidou, 2016, pp. 99-122 [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Bougault (Valérie)**. *La cas Magritte*. *Connaissance des arts : CA : Revue mensuelle : Le guide mensuel de l'amateur d'art*, 2016, 753, pp. 50-59.
- Breugelmans (Johan)**. *De Hongaarse kunstschilder Gabor Balogh de Beöd (1868 - 1935). Zijn werk in de Aarschotse gasthuiskapel en op andere plaatsen in België*. *Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde*, LI, 2016, 4, pp. 181-228.
- Brognez (Laurence)**. *Les tribulations de M. Rops ou le strip-tease à la lettre*. *Le Magasin du XIXe siècle*, 2016, 6, pp. 59-66.
- Busine (Laurent), Gielen (Denis), Foucart (Julien) (e.a.)**. *Peintures pour tous : Jacques Charlier : Exposition Hornu, Musée des arts contemporains du Grand-Hornu, du 28 février au 22 mai 2016*. Hornu, Musée des arts contemporains de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 2016, s.p.
- Cassin (Barbara)**. *Der Maler-König*. In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.)**. *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 114-141 [“... erscheint anlässlich der Ausstellung *Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder*. Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017»].
- Cassin (Barbara)**. *Le peintre-roi*. In : **Ottinger (Didier) (dir.)**. *Magritte : la trahison des images*. Paris, Centre Pompidou, 2016, pp. 123-156 [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Castermans (Colette), Van den Bossche (Phillip) (eds.)**. *Ensor en Spilliaert museumvleugel*. Oostende, Mu.Zee, 2016, 15 p.
- Champion-Vallot (Lucile)**. *Un sculpteur athis méconnu : Antoine-Florestan Godfrin (1825-1900), élève de François Rude*. *Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région*, 49, 2016, 13 (n° 290), pp. 226-228.
- Cierkens (Pieter-Jan)**. *De transhistorische impuls : Over geschiedenis en traditie in het werk van Michael Van den Abeele*. *De Witte Raaf*, 30, 2015, 177, pp. 16-17.
- De Doncker (Tim)**. *Vroeg geleerd is jong gedaan. De betekenis van het academisch tekenonderzoek voor de Gents-Brugse illustrator en kunstschilder Franciscus van Paemel (1756-1792)*. *Revue belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis*, 2016, 85, pp. 29-48.
- de Schoutheete (Hélène)**. *Marthe Donas et l'avant-garde parisienne (1916-1921)*. *Ittre*, Musée Marthe Donas, 2016, 30 p.
- D'Hondt (Jan)**. *Het geboortehuis van kunstschilder Joseph Benoît Suvée, 1743-1807*. Brugs Ommeland. *Driemaandelijks tijdschrift*, 56, 2016, 1, pp. 31-39.
- Dillen (Rosette)**. *De Wechelse Stien Jacobs, kunstschilder A.J. Heymans en zijn kinderen Alfred, Alice en Renée (eind 19e eeuw - eerste helft van de 20e eeuw)*. *Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'*. Gierle - Lille - Poederlee - Wechelderzande, 2016, 34, pp. 45-128.
- Draguet (Michel)**. *De l'image-écran à l'art du problème*. In : **Ottinger (Didier) (dir.)**. *Magritte : la trahison des images*. Paris, Centre Pompidou, 2016, pp. 179-199

- [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Draguet (Michel).** *Vom Bild als Deckmantel zur Kunst des Problems*. In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.)**. *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 178-188 ["... erscheint anlässlich der Ausstellung *Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder*. Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017"].
- Duncan (Alastair).** *Art Deco sculpture*. London, Thames & Hudson, 2016, 400 p.
- Fierens (Filip).** *Ghisleen Verdickt 1883-1926 : Leven en dood van een schilder*. Waasmunster, Gemeentebestuur Waasmunster, 2016, 199 p.
- Foulon (Pierre-Jean).** *De François-Joseph Navez à Ghislain Olivier : Le foisonnement artistique à Charleroi dans la peinture et le livre d'artiste*. In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.)**. *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016*. Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 341-364 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Fraeters (Veerle), Vermeiren (David).** «Une précurseuse du surréalisme», *La Hadewijch du peintre Marc. Eemans dans le cadre de la revue Hermès (1933-1939)*. Nunc, revue, 2016, 40, pp. 85-91.
- Fruytier (Maurice).** *Edmond Verschraegen, kunstschilder, meer dan je denkt*. Heemkundige Kring Moerbeke-Waas, 24, 2016, 1, pp. 8-10.
- Gheeraert (Inne).** *Constant : Constant Permeke*. Oostende, Mu.ZEE, 2016, 15 p.
- Gheeraert (Inne), Mels (Mieke) (avec la collaboration de).** *Ensor en Spilliaert : Deux grands maîtres Ostendais*. Ostende, Mu.ZEE, 2016, 63 p.
- Gheeraert (Inne), Mels (Mieke) (met medewerking van).** *Ensor en Spilliaert : Twee grootmeesters van Oostende*. Oostende, Mu.ZEE, 2016, 63 p. ["Met de collectiepresentatie 'Twee grootmeesters uit Oostende' presenteert Mu.ZEE een nieuwe museumvleugel. Expo van 30/04/16 tot 09/01/26"].
- Gheeraert (Inne), Mels (Mieke) (in collaboration with).** *Ensor en Spilliaert : Two great Ostend masters*. Ostend, Mu.ZEE, 2016, 63 p.
- Gheeraert (Inne), Mels (Mieke) (in collaboration with).** *Ensor und Spilliaert : Zwei grosse Meister aus Oostende*. Oostende, Mu.ZEE, 2016, 63 p.
- Gheeraert (Inne).** *Jules Schmalzigaug en het kookboek van het futurisme [Bezoekersgids]*. Oostende, Mu.ZEE, 2016, 28 p.
- Gianelli (Gabriella), Lambé (Eric) (e.a.).** *René Magritte*. Arles, Actes sud, 2016, s.p.
- Gonay (Jean-Pierre).** *Le sonneur de trompe du Domaine de Hottemme*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2016, 138, pp. 34-37.
- Görgen (Annabelle).** *René Magritte – Der Blick denkt*. In : **Görgen-Lammers (Annabelle), Gassner (Hubertus) (Hrsg.)**. *Surreale Begegnungen : Dalí, Ernst, Miró, Magritte... Aus den Sammlungen Roland Penrose, Edward James, Gabrielle Keiller, Ulla und Heiner Pietzsch*. München, Hirmer, 2016, pp. 152-169.
- Grison (Laurent).** 'Nocturne au parc royal de Bruxelles', *temps vitrifié et figures absentes*. Cahiers internationaux de symbolisme, 2016, 143-144-145, pp. 351-360 [Contenu : Degouve De Nuncques].
- Herremans (Valerie).** *Het geluk is een dwaze maagd die zich laat zoenen door elke, sterke, jonge man*. In : **De Rynck (Patrick) (red.)**. *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017]*. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 83-90.

- Horbach (Raymond).** *Un artiste nivellois peu connu : Émile Philipkin (1811-1866).* Annales de la Société royale d'Archéologie, d'Histoire et de Folklore de Nivelles et du Brabant wallon, 2016, XXXIII, pp. 145-150.
- Huvenne (Paul), Sergio Servellón, Andrews (Nick).** *De Brabantse fauvisten : Een selectie door = Une sélection par = A selection by Nick Andrews.* Drogenbos, FelixArt Museum, 2016, 69 p. (Reflecties 3).
- Jager (Maarten), Raven (Gerard) (met een bijdrage van), Rik Wouters & Nederland.** Zwolle, Waanders, 2016, 120 p.
- Jeffreys (Tom).** *Intrigue : James Ensor by Luc Tuymans.* London, Royal Academy of Arts, 2016, 24 p.
- Kets-De Vries (Henriëtte).** *Mothers' Arms : Käthe Kollwitz's Women and War.* In : **Whitner (Claire C.) (ed.).** *Käthe Kollwitz and the women of war : Femininity, identity, and art in Germany during world wars I and II.* New Haven, Yale University Press, 2016, pp. 11-20.
- Lanz Rivera (Juan José).** *René Magritte y la estética de los novísimos.* In : **Lanz Rivero (Juan José), Vara Ferrero (Natalia) (coord.).** *Plenitud de la palabra : interdiscursividad y diálogo intercultural en la poesía hispánica contemporánea.* S.l., Renacimiento, 2016, pp. 83-129.
- Lebailly (Marie).** *A propos d'un tableau de Jean Pellegrin dans l'église de Quevaucamps.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/2 (vol. 19, n° 146), pp. 38-43.
- Leclercq (Catherine).** *Alphonse Darville : L'affirmation de la figure humaine comme idéal formel.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 365-382 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Lemmens (Daniël).** *Ludy Sels : Biografische notities.* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 4, pp. 2-7.
- Lemoine (Colin).** *Critique livre : Magritte, le catalogue de l'exposition.* L'œil : Revue d'art mensuelle, 2016, 694, pp. 164-165.
- Léonard (Jean).** *Un artiste de notre région : Louis Thomas (Sohier 1884-1964).* Beauraing et sa région. Archéologie, histoire et folklore, 2016, 51, pp. 58-62.
- Lichtenstein (Jacqueline).** *La beauté est un problème plastique.* In : **Ottinger (Didier) (dir.).** *Magritte : la trahison des images.* Paris, Centre Pompidou, 2016, pp. 179-199 [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Lichtenstein (Jacqueline).** *Schönheit ist ein bildnerisches Problem.* In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder.* München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 160-177 ["... erscheint anlässlich der Ausstellung *Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder.* Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017"].
- Lütgens (Annelie).** *Boulevard und Borinage : Die Skizzenbücher Jeanne Mammens aus Paris und Brüssel um 1910 bis 1919.* In : **Förderverein der Jeanne-Mammen-Stiftung e.V., Berlin (in Zusammenarbeit mit dem Frankreich-Zentrum, Freie Universität Berlin).** *Jeanne Mammens : Paris – Bruxelles – Berlin.* Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, [2016], pp. 32-55.
- Lütgens (Annelie), Zimmerman (Margarete).** *Vorwort : Berlin-Paris-Brüssel und retour.* In : **Förderverein der Jeanne-Mammen-Stiftung e.V., Berlin (in Zusammenarbeit mit dem Frankreich-Zentrum, Freie Universität Berlin).** *Jeanne Mammens : Paris – Bruxelles – Berlin.* Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, [2016], pp. 8-11.

- Magritte (René).** *René Magritte : écrits complets*. Paris, Flammarion, 2016, 761 p.
- Magritte (René), Rooney (Kathleen) (ed.), Plattner (Eric) (ed.).** *René Magritte – Select writings*. Richmond, Alma Books, 2016, xxiii-286 p.
- Magritte (René), Rooney (Kathleen) (ed.), Plattner (Eric) (ed.), Zalman (Sandra) (preface).** *René Magritte – selected writings*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 2016, xxiii-286 p. [This selection of Magritte's writings, taken from his *Écrits complets* (Paris : Flammarion, 1979, 2001) first published by Alma Books Limited in 2016].
- Marcadé (Bernard).** *Magritte : «L'art de peindre est un art de penser»*. Paris, Citadelles & Mazenod, 2016, 327 p.
- Marcadé (Bernard), Jouannais (Jean-Yves).** *René Magritte ou le conformisme tactique*. Art Press (Paris), 2016, 436, pp. 46-51.
- McVeigh (Joseph).** "They were all deceived" : *Art, Women, and Propaganda in the Life and Work of Käthe Kollwitz*. In : **Whitner (Claire C.) (ed.).** *Käthe Kollwitz and the women of war : Femininity, identity, and art in Germany during world wars I and II*. New Haven, Yale University Press, 2016, pp. 21-30.
- Meganck (W.).** *De latere 'Kalmthoutse school' : 1900-1950 : Kunstschilders Hendrik en Paul Ceulemans*. Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 3, pp. 81-90.
- Milet (Eva).** *Un ensemble de toiles de Paul-Joseph Carpay pour le château de Colonster*. Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 39-44 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].
- Min (Eric).** *Henri Evenepoel (1872-1899) : Een schilder in Parijs*. Amsterdam, De Bezige Bij, 2016, 511 p.
- Morio (Pierre).** *Livres : Magritte, muse des éditeurs*. L'œil : Revue d'art mensuelle, 2016, 695, pp. 156-157.
- Moumm (Vera).** «Georges Le Brun, Maître de l'intime.» Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païis. Bulletin de liaison, 2015, 78, pp. 67-68.
- Ottinger (Didier).** *Ciò che vediamo è quello che sembra? René Magritte a Parigi*. Art e dossier, 2016, 336, pp. 38-43.
- Ottinger (Didier).** *Mots, ombres, flammes, rideaux, fragments : Magritte et les mythes fondateurs de la peinture*. In : **Ottinger (Didier) (dir.).** *Magritte : la trahison des images*. Paris, Centre Pompidou, 2016, p. 54 [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Ottinger (Didier).** *Ut pictura philosophia. Magritte als Philosoph - ein Porträt*. In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 15-27 ["... erscheint anlässlich der Ausstellung *Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder*. Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017"].
- Ottinger (Didier).** *Ut pictura philosophia. Portrait de Magritte en philosophe*. In : **Ottinger (Didier) (dir.).** *Magritte : la trahison des images*. Paris, Centre Pompidou, 2016, pp. 17-29 [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Ottinger (Didier).** *Wörter, Schatten, Flammen, Vorhänge, Fragmente : Magritte und die Gründungsmythen der Malerei*. In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 53-55

- [“... erscheint anlässlich der Ausstellung *Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder*. Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017»].
- Paquet (Marcel).** *René Magritte : 1898-1967 : La pensée visible*. Köln, London, New York, Taschen, 2016, 96 p.
- Pas (Johan).** *Gaten in de geschiedenis : Anselm Kiefer in Antwerpen*. Forum+ : Voor onderzoek en kunsten, 23, 2016, 1, pp. 12-15.
- Pauwels (Peter J.H.) (with the collaboration of Kristien Boon).** *Marthe Donas - a woman artist in the avant-garde [... exhibitions Sturm-Frauen. Künstlerinnen der Avantgarde in Berlin 1910-1932, Schirn Halle, Frankfurt, 30 October 2015 - 7 February 2016; Marthe Donas, A Woman Artist in the International Avant-Garde, Museum of Fine Arts in Ghent, 5 March - 5 June 2016]*... Antwerp, Ludion, 2015, 319 p.
- Pauwels (Peter).** ... *trop artiste pour garder un nom féminin : Marthe «Tour Donas» : Eine belgische Avantgarde-Künstlerin und der STURM*. In : **Pfeiffer (Ingrid), Hollein (Max) (Hrsg.).** *Sturm-Frauen : Künstlerinnen der Avantgarde in Berlin 1910-1932 = Storm women : Women artists of the avant-garde in Berlin 1910-1932*. Köln, Wienand, [2015], pp. 74-93.
- Peeters (Marie-Paule).** *Enkele beeldhouwwerken van War Van Asten uit de Taxandriacollectie*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen “Taxandria”, 34, 2016, 1, pp. 62-65.
- Peeters (Marie-Paule).** *Een schilderij uit de Taxandriacollectie : terugkeer van de bedevaart naar Scherpenheuvel – Bernard de Pooter*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen “Taxandria”, 33, 2015, 4, pp. 51-52.
- Peeters (Natasja).** *Leconte's paper trail of Bastien's 'Panorama of the battle of the Yser' during the years 1949-1951*. Revue belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, 2016, 85, pp. 149-164.
- Pieters (Mark).** *Albert Sohie en de IJsevallei*. S.l., Pieters, 2016, 54 p.
- Piron (Paul).** *De Belgische beeldende kunstenaars van de 19e tot de 21e eeuw : A-K, L-Z*. Antwerpen, Ludion, 2016, 2 Vol.
- Poncelet (Monquie).** *Frans Van Ranst : Un sculpteur talentueux et spadois d'adoption*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 166, pp. 19-35.
- Poncelet (Monquie).** *Frans Van Ranst : Complément*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 167, pp. 18-19.
- Prina (Daniela N.).** *Beyaert's Square de la Place du Petit Sablon : Architectural sculpture, identity, and artistic and political networks in late nineteenth-century Brussels*. Sculpture Journal, 25, 2016, 3, pp. 329-342 [DOI: 10.3828/sj.2016.25.3.4].
- Protais (Johann), Rousseau (Éloi).** *René Magritte*. Paris, Larousse, 2016, 128 p.
- Quittelier (Laure).** *Biographie de Henri Quittelier*. Uclensia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2016, 258, pp. 33-34.
- Rau (Daan).** *Mijmeren bij beelden in een park*. In : **Henrion (Pierre), Rau (Daan).** *Arts et métaux 2016 : Trilogie contemporaine*. Crisnée, Yellow Now, [2016], pp. 13-19 [Ce catalogue est édité à l'occasion de l'exposition «Arts & Métaux 2016 - Trilogie contemporaine», présentée dans les parc et jardins du château de Jehay du samedi 28 juin au dimanche 16 octobre 2016].
- Reubrez (Jean).** *'Flandre (Où aller dans ce monde?)' : un tableau de Franz Radziwill*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 109, p. 32.

- Rinckhout (Eric).** *Eén grote fictieve autobiografie : Het werk van Rinus Van de Velde.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 2, pp. 22-31.
- Sauwen (Rik).** *Tentoonstelling : Jules Schmalzigaug : Een futurist van het eerste uur.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 5, pp. 8-13.
- Sauwen (Rik).** *Tentoonstelling : Marthe Donas in MSK Gent : Een verdiend huldebetoon.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 54, 2016, 2, pp. 22-30.
- Schils (Marie-Christine).** *Nouvelles acquisitions Ernest Krins.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 165, pp. 6-19.
- Schubert (Dietrich).** *Vincent van Goghs Gemälde in der Ausstellung bei "Les Vingt" in Brüssel in Januar 1890.* Heidelberg, arthistoricum.net, 2013, s.p. [DOI : 10.11588/artdok.00002230] [Münchener Jahrbuch der bildenden Kunst, 2004, 55, pp. 195-209].
- Seeler (Annette), Whitner (Claire C.) (transl.).** *"Enough have died! No more shall perish!" Käthe Kollwitz and World War I.* In : **Whitner (Claire C.) (ed.).** *Käthe Kollwitz and the women of war : Femininity, identity, and art in Germany during world wars I and II.* New Haven, Yale University Press, 2016, pp. 113-124.
- Seeler (Annette).** *Käthe Kollwitz. Die Plastik : Werkverzeichnis.* München, Hirmer, 2016, 432 p. [Exposition / Tentoonstelling : Käthe Kollwitz Museum Köln, 04-03-2016 – 05-06-2016].
- Sels (Anna Maria).** *Het artistieke werk van de autodidact Ludy Sels.* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 44, 2016, 4, pp. 17-25.
- S.n.** *4 paysagistes actuels de la Famenne : Exposition, Marche-en-Famenne, musée de la Famenne, 11-06 – 25-11-2016.* Marche-en-Famenne, Musée de la Famenne, 2016, 60 p.
- S.n.** *Joe English en de artistieke afdeling van het Belgisch leger (deel 1).* Nieuwsbrief Joe English, kunstschilder, 8, 2016, 22, pp. 2-6.
- S.n.** *Tinel volop in beweging.* Mechelen, Stadsbestuur Mechelen, 2016, 15 p.
- Sotropa (Adriana).** *À l'école du vice : La bacchante ropsiennne.* In : **Buratti-Hasan (Sandra), Vitacca (Sara) (éds.).** *Bacchanales modernes! Le nu, l'ivresse et la danse dans l'art français du XIXe siècle (Exposition Bordeaux, Musée des Beaux-Arts, 12.02.2016 – 23.05.2016; Ajaccio, Palais Fesch-Musée des Beaux-Arts, 01.07.2016 – 03.10.2016).* Milan, Silvana, 2016, pp. 226-230.
- Speidel (Klaus).** *Des signes arbitraires aux affinités électives. Peindre contre les bornes imaginaires de l'imagination.* In : **Ottinger (Didier) (dir.).** *Magritte : la trahison des images.* Paris, Centre Pompidou, 2016, pp. 55-98 [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Speidel (Klaus).** *Zwischen Wahlverwandschaft und Beliebigkeit : Anmalen gegen die imaginären Grenzen der Imagination.* In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder.* München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 56-93 ["... erscheint anlässlich der Ausstellung Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder: Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017"].
- Stoichita (Victor I.).** *Magritte et ses rideaux.* In : **Ottinger (Didier) (dir.).** *Magritte : la trahison des images.* Paris, Centre Pompidou, 2016, pp. 157-178 [Publié à l'occasion de l'exposition qui s'est tenue à Paris, Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, en Galerie 2, du 21 septembre 2016 au 23 janvier 2017, puis à Francfort, à la Schirn Kunsthalle Frankfurt, du 10 février au 5 juin 2017].
- Stoichita (Victor I.).** *Magrittes Vorhänge.* In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der*

- Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, [2016], pp. 142-159 [“... erscheint anlässlich der Ausstellung *Magritte. La trahison des images/Der Verrat der Bilder*. Centre Pompidou, Musée national d’art moderne, Paris, 21. September 2016 bis 23. Januar 2017, Schirn Kunsthalle in Frankfurt am Main 10 Februar bis 5. Juni 2017”].
- Todts (Herwig)**. *A capricious artistic quest for bliss : postmodernist avant la lettre*. In : **Tuymans (Luc), Todts (Herwig), Locke (Adrian) (medewerker), Vermeiren (Gerrit), Tricot (Xavier), Testar (Anna)**. *Intrigue : James Ensor by Luc Tuymans*. London, Royal Academy of Arts, 2016, pp. 14-27.
- Todts (Herwig)**. *Levenslust & levensstijl : De iconografie van Rik Wouters*. In : **De Rynck (Patrick) (red.)**. *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Museum & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017]*. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 10-27.
- Todts (Herwig)**. ‘*Het zotte geweld*’ van Rik Wouters, een ongecompliceerde uitbeelding van lust? In : **De Rynck (Patrick) (red.)**. *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Museum & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017]*. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 68-82.
- Toussaint (Jacques) (e.a.)**. *Le sculpteur Jean Williams (1932-2014) : Entre sacré et profane*. Namur, Art & Héritance, 2016, 64 p.
- Tricot (Xavier)**. *Ensor / Magritte*. [Koekelare], Devriendt, 2016, 32 p.
- Tuymans (Luc), Todts (Herwig), Locke (Adrian) (medewerker), Vermeiren (Gerrit), Tricot (Xavier), Testar (Anna)**. *Intrigue : James Ensor by Luc Tuymans*. London, Royal Academy of Arts, 2016, 174 p.
- Uberquoi (Marie-Claire)**. *Magritte. La gramática de lo invisible*. Descubrir el arte, 2016, 212, pp. 46-50.
- Van der Straeten (Bart)**. *Un “vieux moderne” à Paris : Henri Evenepoel*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, pp. 67-68.
- Van Geemert (Ko)**. *De laatste maanden van een gekweld kunstenaar : Rik Wouters’ (1882-1916) tijd in Amsterdam*. Ons Amsterdam, 68, 2016, 7/8, pp. 26-31.
- Van Goethem (Herman) (ed.)**. *André Goezu*. Mechelen, Kazerne Dossin, 2016, 46 p.
- Vanhees (Jean)**. *Aloïs Van Gool, beeldhouwer*. Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 222-227.
- Van Twembeke (Johan)**. *Waar lag villa Malpertuis in Afsnee? De woning van Gustave De Smet*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2016, XLV, pp. 47-56.
- Verleyen (Rudolf)**. *Sgraffiti en Nô-maskers te Halle*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 4, pp. 2-6.
- Vermeiren (David)**. *Jan Saverys en de groep Art Abstrait : Tentoonstelling, Antwerpen, Callewaert-Vanlangendonck Gallery, van 29 januari tot 12 maart 2016*. Antwerpen, Callewaert-Vanlangendonck Gallery, 2016, 127 p.
- Verschaffel (Bart)**. ‘*Siffler les vices et les laideurs de la civilisation...*’ *Het groteske oeuvre van James Ensor en de Encyclopédie de la caricature van Jules Champfleury*. De Witte Raaf, 2016, pp. 14-21.
- Whitner (Claire C.) (ed.)**. *Käthe Kollwitz and the women of war : Femininity, identity, and art in Germany during world wars I and II*. New Haven, Yale University Press, 2016, 144 p. [Published in conjunction with the exhibitions “The Krieg Cycle : Käthe Kollwitz and World War I” 16 september-13 december 2015 at the Davis Museum at Wellesley College and “Mothers’ Arms : Käthe Kollwitz Women and War” at the Smith College Museum of Art 29 january-29 may 2016].

Zieglgänsberger (Roman), Discher (Sibylle) (Hrsg.). *Kollwitz und Barlach im Tod vereint : mit einem Bestandsverzeichnis der Werke von Käthe Kollwitz und Ernst Barlach im Museum Wiesbaden.* Wiesbaden, Museum Wiesbaden, 2016, 179 p.

c. L'architecture – De architectuur

Balau (Raymond). *De archiefgebouwen van Robbrecht & Daem.* A+, 2016, 259, pp. 68-74.

Block (Erik). *Woning Van Meerbeeck - architect Van Ballaer.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 154, pp. 113-131.

Borghers (Eddy). *Universiteit aan de stroom : Bouwkundig erfgoed van de Antwerpse Associatie.* Antwerpen, Pandora Publishers, 2016, 258 p.

Boudin-Lestienne (Stéphane), Culot (Maurice), Mare (Alexandre). *Rob Mallet-Stevens : itinéraires : Paris-Bruxelles-Hyères.* Bruxelles, Archives d'architecture moderne, 2016, 226 p. [Edité à l'occasion de l'exposition à la Villa Noailles à Hyères (1/07/2016-25/09/2016), puis au CIVA à Bruxelles (15/11/2016-12/02/2017)].

Brittain-Catlin (Timothy), De Maeyer (Jan), Bressani (Martin). *Introduction : A.W.N. Pugin and his Historiography.* In : **Brittain-Catlin (Timothy), De Maeyer (Jan), Bressani (Martin) (eds.).** *Gothic revival worldwide : A.W.N. Pugin's global influence.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 7-15 (KADOC-Artes 16).

Caprasse (Coline). *Jean et Joseph Moutschen : Architectes modernistes liégeois.* Bulletin de la Commission royale des Monuments et des Sites, 2016, 28, pp. 127[ff.]

Chabard (Pierre). *Horta herbekeken : de wedstrijd voor de renovatie en uitbreiding van het Museum voor Schone Kunsten van Doornik legde de architecten een stimulerende en lastige opdracht voor : XAVEER DE GEYTER ARCHITECTS werd laureaat.* A+, 2016, 261, pp. 87-89.

Cicek (Asli). *Architectuur of bedrijfscultuur? Het Brusselse kantorencomplex Treurenberg van ASSAR ARCHITECTS won op 17 maart een MIPIM Award in de categorie Best innovative green building : maar wat met de architectuur?* A+, 2016, 260, pp. 27-28.

Cleppe (Birgit). *'Torn Between Two Loves' : Tentative Encounters between Art and Architecture by Christian Kieckens, Robbrecht en Daem architecten and Marie-José Van Hée.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 62-75.

Contesse (Audrey). *Cinq architectures en Belgique : Catalogue de l'exposition «entrer» = Five architectures in Belgium.* Bruxelles, Wallonie-Bruxelles international; Bruxelles, Cellule architecture de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 2016, 208 p. [Publié à l'occasion de l'exposition au Centre Wallonie-Bruxelles à Paris, du 5 novembre 2015 au 12 janvier 2016].

Contesse (Audrey). *Het onzichtbare deel : "de echte uitdaging is de loftrumpet te steken van een 20ste-eeuws gebouw dat een 19de-eeuwse geest ademt. Dat is het onzichtbare deel van het werk, het deel dat je een schuldgevoel geeft." Bij het ontwerp van het Luikse museum La Boverie hebben het agentschap RUDY RICCIOTTI en het cabinet PHD dit schuldgevoel van zich afgegooid.* A+, 2016, 261, pp. 33-38.

Contesse (Audrey). *Schizofrenie : Tijn Vanmeirhaeghe (HAVAN-A) verbouwde met Carl Bourgeois een garage in Merksem tot kunstatelier voor Koen Van den Broek : Een ruimtelijke vertaling van wat de kunstschilder zijn schizofrenie noemt.* A+, 2016, 260, pp. 23-25.

Coomans (Thomas). *From 'Les Vrais Principes' and the Belgian St. Luke Schools to Northern China and Inner Mongolia.* In : **Brittain-Catlin (Timothy), De Maeyer (Jan), Bressani (Martin) (eds.).** *Gothic revival worldwide : A.W.N. Pugin's global*

- influence*. Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 156-173 (KADOC-Artes 16).
- Cornilly (Jeroen)**. *Architect en ambtenaar : De West-Vlaamse provinciaal architecten en de 19de-eeuwse architectuurpraktijk*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2016, 349 p.
- De Caigny (Sofie), Van Impe (Ellen)**. *Centrum Vlaamse Architectuurarchieven (CVAA)*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, pp. 8-11.
- De Caigny (Sofie) (ed.)**. *Maatwerk - made to measure : Concept and craft in architecture from Flanders and the Netherlands*. Antwerp, Flanders Architecture Institute; Frankfurt am Main, Deutsches Architekturmuseum, 2016, 431 p. [Accompanies the exhibition "Maatwerk. Maßwerk. Architektur aus Flandern und den Niederlanden" at the Deutsches Architekturmuseum, Frankfurt am Main, 8 October 2016-12 February 2017].
- De Caigny (Sofie), Vandermarliere (Katrien)**. *More than Punctual Interventions : Cultural Events, Competitions and Public Debate as Impetus for Architectural Culture in Flanders, 1974-2000*. In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.)**. *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem*. Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 48-61.
- De Caigny (Sofie), Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), Schrijver (Lara)**. *Prologue : Craftsmanship and Purity : The Architecture of Generation 74 in the Flemish Field*. In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.)**. *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem*. Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 6-9.
- Decroos (Bart), Dujardin (Filip) (fotograaf)**. *In the picture : De taal van architectuur : Spreek de architectuur vandaag nog een taal waarmee haar bewoners zich kunnen identificeren? Gebouw O van META beantwoordt een hedendaags vraagstuk... A+*, 2016, 263, pp. 12-15.
- Decroos (Bart)**. *Therapeutische werking : Het Universitair Psychiatrisch Centrum in Leuven van Stéphane Beel Architects draagt openheid in het vaandel*. A+, 2016, 258, pp. 18-22.
- De Geest (Joost)**. *Museum Villa Empain in Elsene. De mooiste Art Déco in de hoofdstad*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 53, 2015-2016 (december-januari), 6, pp. 8-13.
- Delbeke (Maarten)**. *Belgian Adventures in the Baroque*. In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.)**. *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem*. Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 122-131.
- De Maeyer (Jan), Coomans (Thomas), Weyns (E.)**. *Le néogothique à Bruxelles. Un foisonnement de concepts et de pratiques*. Brussels Erfgoed = Bruxelles Patrimoines, 2016, 19, pp. 52-65.
- Devivier (Jolan), Hubert (Jean-Charles)**. *Nicolas Simon architecte*. Liège, Groupe d'ateliers de recherche, 2016, 88 p. (Archidoc 1).
- Devoldere (Wilfried)**. *Broeder René - Camiel Vandermeersch : Kathedraalbouwer - vergeten bouwmeester*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 3, pp. 309-317.
- Dubois (Cécile), Voituron (Sophie) (photographe)**. *Bruxelles : Art nouveau*. Bruxelles, Racine, 2016, 175 p. (Promenades au coeur de la ville).
- Dubois (Marc) (ed.)**. *Ontwerpen en bouwen : twee werelden*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 358, 42 p.
- Eckhoff (Michael)**. *Karl Ernst Osthaus und Henry van de Velde in Hagen*. Münster, Westfälischer Heimatbund, 2016, 34 p. (Westfälische Kunststätten 119).

- Finet (Justine).** *La Louvière et le modernisme : Paul Emonts, un architecte de la reconstruction.* La Louvière, Archives de la ville et du CPAS de La Louvière, 2016, 84 p.
- Fischer (Ole W.).** *Discontinued by Mobilization - Henry van de Velde, the Theater in Cologne and Werkbund Reform.* In : **Branland (Marine) (dir.).** *1914 : Guerre et avant-gardes = War and the Avant-Gardes.* Nanterre, Presses universitaires de Paris Ouest, 2016, pp. 47-60 (20/21. Siècles : Cahiers du Centre Pierre Francastel 2016).
- Fisher (Axel) (dir.).** *Modernisme(s) approprié(s)? Dossier thématique.* Bruxelles, Éditions Mardaga, [2016], 265 p. (CLARA architecture/recherche 4).
- Fockedeij (Pauline).** *Storytelling.* A+, 2016, 259, pp. 27-30 [Contenu : / inhoud : architectuur, Namen, Pierre Hebbelinck].
- Forshaw (Alec).** *Brussels Art Nouveau : Architecture & design.* Norwich, Unicorn Press, 2016, 224 p.
- Grafe (Christoph), De Vylder (Jan) (eds.).** *Bravoure scarcity beauty.* Antwerp, Flanders Architecture Institute, 2016, 140 p.
- Kieckens (Christian), Lautwein (Reiner).** *Christian Kieckens : Verwoorden – Verbeelden.* Brussel, Christian Kieckens Architects, 2016, 2 Vol. (263, 255 p.) [Tentoonstelling 'Het huis. De mentor. Het archief. Christian Kieckens', Antwerpen, deSingel, 12 februari – 5 juni 2016].
- Klemm (Christian), Gloor (Lukas).** *Edvard Munch und die Familie Esche : die Bildnisse, die Sammlung.* Zürich, Scheidegger & Spiess, 2016, 111 p. [Henry Van de Velde].
- Lelion (Xavier), Nottebaert (Anne-Sophie (dir., réd.).** *Architectures Wallonie-Bruxelles : inventaires = inventories #2 : 2013-2016.* Bruxelles, Wallonie-Bruxelles architectures, 2016, 274 p. (Architectures Wallonie-Bruxelles inventaires # inventories 3) [Texte bilingue en français et en anglais].
- Lheureux (Charlotte).** *Marché d'architecture du Centre Keramis. Attiser la mémoire de Boch Keramis.* In : **Dassonville (Chantal), Cohen (Maurizio) (eds.).** *Visions Architectures Publiques 11 : Le Centre Keramis, La Louvière.* Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, Cellule Architecture, 2016, pp. 44-51 (Visions Architectures publiques 11).
- Loze (Pierre), Kieckens (Christian), Beckers (Steven) (e.a.).** *Belgium new architecture : 6.* Bruxelles, Prisme, 2016, 288 p.
- Mann (William).** *Hybrids in the Fields.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 164-173.
- Neumann (Antje) (Hrsg.), Föhl (Thomas) (Hrsg.), Van de Velde (Henry).** *Henry van de Velde - Das Haus unter den hohen Pappeln.* Wiesbaden, Weimarer Verlagsgesellschaft, [2016], 110 p. [Vierte Auflage].
- Pagen (Thibaut).** *Van fabriek tot dienstencentrum : met COOP in Anderlecht, een evenwichtige reconversie van een oude meelfabriek, leveren BOGDAN & VAN BROECK een verrassende bijdrage aan de vernieuwing van de Brusselse kanaalzone.* A+, 2016, 262, pp. 28-29.
- Pirlet (Lola), Wautelet (Marie) (éds.).** *Charleroi Art déco : L'hôtel de ville = Charleroi Art déco : Het Stadhuis.* Bruxelles, Archives d'architecture, 2016, 113 p. [Texte bilingue français et néerlandais].
- Roels (Christine).** *'Manuel des constructions rurales' (1854, 1856 et 1861). Une architecture rationnelle pour l'industrie agricole belge.* In : **Fleury (François), Baridon (Laurent), Mastroilli (Antonella), Mouterde (Remy), Reveyron (Nicolas) (dir.).** *Les temps de la construction : Progressus, acteurs, matériaux : Recueil de textes issus du deuxième Congrès francophone d'Histoire de la Construction.* Paris, Picard, 2016, pp. 323-334.

- Sarens (Elide).** *Henri Jacobs een Belgisch Art Nouveau-architect.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2016, 4, s.p.
- Schreurs (Eireen), Stuhlmacher (Mechtild).** *A Dutch Perspective : Craftmanship and Continuity.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 174-185.
- Schrijver (Lara).** *Breathing Life into Bricks : The Legacy of the 1970s.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 10-21.
- Somers (Dirk).** *Venturi's Discipline.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 186-193.
- S.n.** *Biblioteca de Arquitectura en Gante (Bélgica) : Concurso Primer Premio.* Croquis, 2016, 185, pp. 148-157 (Ejemplar dedicado a : *Office. Kersten Geers & David Van Severen. 2003 - 2016*).
- S.n.** *Casa de verano en Gante, Bélgica. 2004-2007.* Croquis, 2016, 185, pp. 42-49 (Ejemplar dedicado a : *Office. Kersten Geers & David Van Severen. 2003 - 2016*).
- S.n.** *Puente en Gante. Handelsbeurs, Gante, Bélgica.* Croquis, 2016, 185, pp. 56-61 (Ejemplar dedicado a : *Office. Kersten Geers & David Van Severen. 2003 - 2016*).
- S.n.** *Sede Corporativa de la Radio y Televisión Flamenca [VRT] : Brussels, Belgium 2015.* Croquis, 2016, 182, pp. 138-149.
- Sterken (Sven).** *Ghostwriters of the Young Flemish architecture. Marc Dubois, Christian Kieckens and the Architecture Museum Foundation, 1983-1992.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 76-87.
- Storms (Jan).** *De fascinatie van Xaveer De Geyter voor de grootstad.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 359, pp. 44-47.
- Storms (Jan).** *Vandriessche Architecten combineren verleden, heden en toekomst.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 48-49.
- Union wallonne des architectes, Maison régionale de l'architecture et de l'urbanisme (Namur) (éd.), Magnette (Paul) (préfacier).** *Grand Prix d'Architecture de Wallonie. = Grote Prijs Architectuur van Wallonië 2015.* Namur, Union wallonne des architectes, 2016, 147 p. (Grand prix d'architecture de Wallonie 3) [Réalisé dans le cadre du Grand prix d'architecture de Wallonie, 3ème édition, remis le 23 septembre 2015 à Mons, avec le soutien de la Wallonie].
- Van de Maele (Jens).** *An 'architecture of bureaucracy' : Technocratic planning of government architecture in Belgium in the 1930s.* In : **Lloyd Thomas (Katie), Amhoff (Tilo), Beech (Nick) (eds.).** *Industries of architecture.* London, New York, Routledge, 2016, pp. 271-281 (AHRA critiques 11).
- Vandenbreeden (Jos).** *Introduction.* In : **Zheng (Chantal) (éd.).** *L'Art nouveau et l'Asie.* Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 13-16 (Arts : histoire, théorie et pratique des arts 2).
- Vandenbreeden (Jos).** *La nature et les structures dans l'architecture de l'Art nouveau : Essai sur la réception de la spatialité japonaise dans la conception de l'espace dans l'architecture de Victor Horta.* In : **Zheng (Chantal) (éd.).** *L'Art nouveau et l'Asie.* Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, pp. 75-102 (Arts : histoire, théorie et pratique des arts 2).

- Van de Voorde (Stephanie), Bertels (Inge), Wouters (Ine).** *La culture constructive d'après-guerre à travers une analyse de revues spécialisées : Panorama des matériaux et techniques du logement bruxellois.* In : **Fleury (François), Baridon (Laurent), Mastroilli (Antonella), Mouterde (Remy), Reveyron (Nicolas) (dir.).** *Les temps de la construction : Progressus, acteurs, matériaux : Recueil de textes issus du deuxième Congrès francophone d'Histoire de la Construction.* Paris, Picard, 2016, pp. 213-224.
- Van de Voorde (Stephanie), Wouters (Ine).** *Willy Van Der Meeren en 3D-prefab in beton : Jong erfgoed onder druk.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 35, 2016, 4, pp. 42-61.
- Van Reeth (bOb), Canfyn (Filip) (compil.).** *Volop bOb : wijze woorden van bOb Van Reeth, groot architect en bouwmeester.* Brussel, ASP, 2016, 88 p.
- Van Regenmortel (Eva).** *Het archief van Maarten Van Severen. De neerslag van twintig jaar ontwerpen zonder compromis.* In : **Van Impe (Ellen), Van Regenmortel (Eva) (eds.).** *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945.* [Gent], Art Paper Editions, 2016, pp. 21-34 (Focus Architectuurarchieven 6; APE 76).
- Van Sande (Hera), Schoonjans (Yves).** *A Constellation of Scattered Points. Crisis in Design Mentality at the Sint-Lucas Institute (1969-1974).* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 22-33.
- Van Syngel (Koen).** *In the picture : Europa en Janus.* A+, 2016, 260, pp. 13-16 [Contenu: / Inhoud : EU-gebouwen, Brussel, architectenbureau Samyn and Partners].
- Verhelst (Karel).** *Provincie Limburg Dienst der Gebouwen.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 2016, 358, pp. 42-43.
- Versailles (Kevin), François (Jean-Michel), Richardeau (Louis), de Longrée (Isabelle).** *Roger Bastin : Art et architecture [Exposition, Namur, Bibliothèque Moretus Plantin, Les bateliers, 20 octobre – 23 novembre 2016].* Namur, Service de la Culture de la Province de Namur, 2016, 66 p.
- Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, 231 p.
- Voet (Caroline).** *Architecture between Dwelling and Spatial Systematics : The early works of the Generation of 74.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 102-121.
- Vos (Paul).** *Grepen uit het Molse verleden : Bouwen in Mol. Van art deco tot 'modern' bouwen.* Molse Tijdingen, 2016, 24, pp. 228-233.
- Wouters (Ine), Hellebois (Armande), Espion (Bernard).** *Les concurrents de la compagnie Hennebique. Etude des cahiers des charges de la Ville de Bruxelles.* In : **Fleury (François), Baridon (Laurent), Mastroilli (Antonella), Mouterde (Remy), Reveyron (Nicolas) (dir.).** *Les temps de la construction : Progressus, acteurs, matériaux : Recueil de textes issus du deuxième Congrès francophone d'Histoire de la Construction.* Paris, Picard, 2016, pp. 411-422.
- Wouters (Wilfried).** *Meester-Architecten in Halle rond 1900.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 28, 2016, 3, pp. 7-24.
- Zheng (Chantal) (éd.).** *L'Art nouveau et l'Asie.* Aix-en-Provence, Presses universitaires de Provence, 2016, 292 p. (Arts : histoire, théorie et pratique des arts 2).

d. La musique – De muziek

- Aelvoet (Hannah).** *In de marge van het erfgoedbeleid : Het muziekerfgoed in de bibliotheek van het Koninklijk Conservatorium Antwerpen.* Forum + : Voor onderzoek en kunsten, 23, 2016, 1, pp. 18-25.
- Appelmans (Marc) (réd.), Lenoir (Yves) (introduction).** *Fonds Arthur Prevost.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2016, 101 p. (Collections et Fonds de la Section de la Musique 3).
- Arno (Marnix).** *Van muziekminnende genootschap tot het Waregem Harmonieorkest.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), 2016, 44, pp. 11-51.
- Bertrands (Marc).** *70 jaar muzikant : François Cruysberghs (1).* Erfwacht / Geschied- en Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, 3, pp. 19-25.
- Billiet (Jeroen).** *Adolphe Sax en de conservatoria van Gent en Brussel : De spraakmakende experimenten met koperblazers met onafhankelijke ventielen (1869-1895).* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 179-190 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Bommerez (Raymond).** *L'accordéon et les années folles de l'après-guerre.* Mouscron, Société d'histoire de Mouscron et de la région, 2015, 50 p.
- Bouchoms (André).** *Les grands orgues du Casino de Spa.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 167, pp. 46-48.
- Bradley Strauchen-Scherer (E.).** *Museum piece : Mary Elizabeth Adams Brown and the instruments of the Sax family at the Metropolitan museum of art.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 165-178 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Briet (Geneviève).** *Jacques Brel, la France des années 60 en chansons, Gainsbourg.* Stuttgart, Klett, [2016], [Barcelona], Difusión, 2016, 63 p. [2 CD].
- Caris (Lambert).** *Muziek van eigen bodem : Piet Dirckx vertelt (Deel I).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 4, pp. 154-158.
- Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard).** *Introduction.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 7-8 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Coppieters (J.P.).** *De 'Lustige Blazers van de Nustraat'.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 2, pp. 62-64.
- De Doncker (Tim).** *Schrijnwerker, kunstenaar of iets anders? De orgelbouwer Louis De La Haye in Gent aan het begin van de achttiende eeuw.* Orgelkunst, 39, 2016, 3, pp. 128-133.
- De Keyser (Ignace).** *The introduction of the saxophone in urban music in Sub-Saharan Africa.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments*

- Museum, Brussels*. Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 211-222 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- de Meulenaere (Fabrice)**. *Fondation de la «société de musique» de Rexpoëde (1865)*. Bulletin du Comité flamand de France, 2016, 108, pp. 56-57.
- de Muysert Lantwyck (Barbara)**. *L'accordéon de 1914-1918 : quelques notes de musique au coeur de la guerre*. *Museum Dynasticum*, 28, 2016, 1, pp. 51-56.
- De Roy (David)**. *Fanfarses, bandas, batteries et tutti quanti. Regards croisés sur la présence des groupements musicaux dans la Cité*. In : **Cannuyer (Christian), Debrackeleer (Laurence), Dubuisson (Laurent), Dupont (Adrien) (dir.)**. *Patrimoine(s) : Mélanges d'histoire et d'archéologie offerts à Jean-Pierre Ducastelle à l'occasion de son 75e anniversaire*. Ath, Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la Région, 2016, pp. 295-312 (Etudes et documents du Cercle royal d'histoire et d'archéologie d'Ath et de la région 29).
- De Smet (Marie-Jeanne)**. *Juffrouw 'zang-de-les' musiceert en vertelt*. *Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.*, 45, 2016, 1, pp. 80-82.
- De Smet (Marie-Jeanne)**. *Juffrouw 'zang-de-les' musiceert en vertelt*. *Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.*, 45, 2016, 4-5, pp. 308-310.
- De Temmerman (Ludwig)**. *De oudste muziekmaatschappij "Société d'Harmonie de Nederbrakel", gesticht in 1808?* *Triverius*. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 1, pp. 6-8.
- De Troyer (Ronald)**. *Vlaamse volksliederen in Oostende*. *Jaarboek / Heemkring Ter Cuere*, 2016, pp. 39-64.
- Dierickx (Jelle), Diependaele (Rebecca)**. *Het Pluriversum van Lucien Goethals*. [Leuven], MATRIX, 2016, 63 p.
- Evrard (Jean-Jo)**. *Robert Goffin, le Géant de Lasne : du droit au jazz*. *Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs*. Bulletin de liaison, 2016, 79, pp. 8-10.
- Falise (Jean-Pierre)**. *Jantje Adams, de blinde violist*. *De Plate*. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 11, pp. 214-215.
- Gielen (David) (dir., réd.)**. *Rebel, rebel : art + rock : exposition, Grand-Hornu, MAC's, du 23 octobre 2016 au 22 janvier 2017*. Bruxelles, Anvers, Mercator, 2016, 303 p.
- Goffin (Louis)**. *Un mariage de 1886, la célèbre sonate de César Franck et le souvenir d'un grand violoniste – Les relations de la famille Ysaye avec la ville d'Arlon*. *Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon*, 92, 2016, 1/2, pp. 45-51.
- Gregoor (Jaak)**. *De mis spelen*. *Tesi Samanunga (Heemkundige Kring Landrada Munsterbilzen)*, 15, 2016, 48, pp. 1163-1164.
- Gysen (Rik)**. *Breese beiaard is werelderfgoed*. *Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree*, 34, 2016, 70, p. 56.
- Haine (Malou)**. *Les 'Dialogues des Carmélites' en Belgique et au Luxembourg (1959-1961)*. In : **Lacombe (Hervé), Southon (Nicolas) (dir.)**. *Fortune de Francis Poulenc : Diffusion, interprétation, réception*. Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2016, pp. 133-149.
- Haine (Malou)**. *Hector Berlioz, chantre inconditionnel d'Adolphe Sax*. In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.)**. *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels*. Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 23-44 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Haine (Malou), De Keyser (Ignace)**. *Le musée instrumental d'un artiste inventeur :*

- La collection privée d'Adolphe Sax.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.)**. *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 149-164 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Haine (Malou)**. *Un réseau d'influence : Les démarches d'Adolphe Sax pour obtenir la croix d'officier de la Légion d'honneur.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.)**. *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 9-22 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Hamel (Micha) (met de medewerking van Sander van Maas, Dirk van Weelden, Arlon Luijten)**. *Speelruimte voor klassieke muziek in de 21ste eeuw.* Rotterdam, Codarts, 2016, 389 p.
- Hautekiet (Jan)**. *De Lage Landenlijst : Eenheid in verscheidenheid.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 30-31.
- Hensen (Frans)**. *100 jaar Koninklijk Kathedraalkoor Sint-Quintinus Hasselt 1916-2016.* Hasselt, Koninklijk Kathedraalkoor Sint-Quintinus, 2016, 158 p.
- Herbert (Trevor)**. *Adolphe Sax, his saxhorns and their international influence.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.)**. *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 65-76 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Hinnekindt (B.O.N.)**. *De West-Vlaamse jurist Jean François Hennekindt (1798-1876) wordt de gevierde operazanger Giovanni Inchindi.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 4, pp. 434-461.
- Hostens (Frederika)**. *100 jaar deChorale.* Wilrijk, deChorale, 2016, 61 p.
- Howe (Robert)**. *Adolphe Sax : Myths noted and debunked. Sax's brass instrument markings. The "orchestral" saxophones. Ophicleide-shaped saxophones.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.)**. *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 107-128 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Juwet (Willy)**. *170 jaar fanfaremuziek in Kester : Deel 1: Hoe het begon in de 19de eeuw.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 112, pp. 28-32.
- Juwet (Willy)**. *170 jaar Sint-Martinusfanfare in Kester : Deel 2 : Een 'volwassen' fanfare.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 113, pp. 22-31.
- Juwet (Willy)**. *170 jaar Sint-Martinusfanfare in Kester : Deel 3 : In een nieuwe eeuw.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 31, 2016, 114, pp. 36-41.
- Laforge (Éric)**. *Almanach Pop Rock.* Bruxelles, Racine, 2016, 383 p.
- Lebailly (Marie), Duhant (Bernard)**. *Les kiosques à musique de nos villages.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 37, 2016/4 (vol. 19, n° 148), pp. 90-96.
- Leen (Michiel)**. *This is rock-'n-roll : De Vlaamse oerpunkers van The Kids.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 115-116.

- Levaux (Thierry).** *Quelques grandes figures musicales du Pays de Charleroi.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 331-340 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Libbrecht (Peter), Libbrecht (Erwin), De Cock (Bart), Vanderaspolden (Steven).** *Kadriël : 40 jaar folkrock in Vlaanderen : Nog steeds veel goesting om verder te doen.* Folk : muziek met traditie, 2016, 4, pp. 4-7.
- Lion (Dominique).** *Une famille de musiciens : Léon Marteleur et Cie.* Au Pays des Rières et des Sarts, 56, 2016, tome XXVIII, n° 8 (n° 224), pp. 600-614.
- Meirlaen (Jean-Pierre).** *De viering in Ieper van 10 jaar muzikale kring Ypriana (1931).* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 52, 2016, 2, pp. 61-68.
- Mostert (Gerard).** *Van muzikale concurrentie gesproken [Inhoud: Wedijver tussen Harmonie Sint-Cecilia (1845) en Harmonie Werk en Kunst (1899)].* De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen [Dilsen-Stokkem], XXXVI, 2016, 3 (nr. 143), pp. 108-110.
- Muller (Jean-Claude).** *L'ascendance luxembourgeoise du musicien autrichien Nikolaus Harnoncourt, disparu le 5 mars 2016.* Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 92, 2016, 1/2, pp. 41-44.
- Niemöller (Klaus Wolfgang).** *Das Sängerefest des Deutsch-flämischen Sängerbundes 1846 in Köln unter Leitung von Felix Mendelssohn Bartholdy und Franz Weber : die Chorpartitur der Gesänge und das Festprogramm im Kontext der Mitwirkenden.* Mitteilungen / Arbeitsgemeinschaft für Rheinische Musikgeschichte e.V., 96, (Juli 2016), pp. 15-36.
- Nijssen (Rombout).** *Kroniek van een oorlog : De instrumenten van de harmonie.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 4, pp. 52-53.
- Palmans (Daniëlle).** *Soetkins collectie.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 96-105.
- Péronnet (Patrick).** *Saxons et Carafons : Adolphe Sax et le Gymnase musical militaire, un conflit d'esthétique.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 45-64 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Postma (Marten).** *«Le cône parabolique»? Een onderzoek naar de boringsprofielen van Sax' instrumenten.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 77-90 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Quittelier (Benôit).** *Le hip-hop à Bruxelles : Une remise en question de l'ordre établi?* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 276-283 (Regards sur la ville).
- Ratajzak (E.).** *Een groepsfoto van de Symfonie Sint-Barbara der Kolenmijn André Dumont na een concert in 1954.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 4, p. 35.
- Rice (Albert R.).** *The bass clarinets of Adolphe Sax : His influence and legacy.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.*

- Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 91-106 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Robert (Jan).** *Pablo Casals & Theo Van Hamberg : Kleine suite in zes postkaarten.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 86-95.
- Robine (Marc), Perret (Pierre) (préface).** *Le roman de Jacques Brel.* Paris, Librairie générale française, 2016, 701 p. (Le Livre de Poche 15083).
- Rosteck (Jens).** *Brel : der Mann, der eine Insel war.* Hamburg, Mare, 2016, 240 p.
- Schneider (Herbert).** *Palestrina aus der Sicht von François-Joseph Fétis.* In : **Kleinertz (Rainer), Frobenius (Wolf), Flamm (Christoph) (Hrsg.).** *Musik des Mittelalters und der Renaissance : Festschrift Klaus-Jürgen Sachs zum 80. Geburtstag.* Hildesheim, Olms, 2010, pp. 541-567 (Veröffentlichungen des staatlichen Instituts für Musikforschung 18; Studien zur Geschichte der Musiktheorie 8).
- S.n.** *César Putzeys krijgt een tegemoetkoming van de Prov. Brabant voor zijn muzikale studies (1869).* Familieschoon. Driemaandelijks tijdschrift de V geslachten van Hoegaarden, LVII, 2016, 1, p. 1239.
- S.n.** *Kleine Geschiedenis : 80 jaar Harmonie Vrij Vooruit Eisden.* Eisden. Driemaandelijks tijdschrift van de VZW Erfgoed Eisden, 33, 2016, 4, pp. 48-52.
- Steenhaut (Dirk).** *Un cinéaste sans caméra : Le chanteur-guitariste Bert Dockx.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 88-89.
- Termont (Joost).** *Herdenking oprichting Limburgse Orgelschool (1916).* Hasselt, Stad Hasselt, 2016, 16 p.
- Thomas (Catherine).** *Des temps où Brel Bruxellait.* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 265-280 (Urban notebooks 14).
- Tillie (Willy).** *Een van de grootste Amerikaanse componisten, Poperingenaar Noël Goemanne.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 46, 2016, 2, pp. 30-32.
- Tournelle (Guido).** *Muziekatelier Hasselt 60 jaar : Van Caritas beweging tot Muziekatelier Hasselt, een culturele vereniging met plezier in muziek.* Hasselt, Muziekatelier Hasselt, 2016, 92 p.
- Toussaint (Jean).** *Les grands orgues du Casino de Spa.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 42, 2016, 167, p. 45.
- Van Acker (Laurentius), Jansoone (Roger).** *"We were the champions!" : De "golden sxties" van het popgebeuren in en om Oostende (deel 1).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 1, pp. 7-15.
- Van Acker (Laurentius), Jansoone (Roger).** *"We were the champions!" : De "golden sxties" van het popgebeuren in en om Oostende (deel 2).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 2, pp. 24-32.
- Van Acker (Laurentius), Jansoone (Roger).** *"We were the champions!" : De "golden sxties" van het popgebeuren in en om Oostende (deel 3).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 5, pp. 94-106.
- Van Acker (Laurentius), Jansoone (Roger).** *"We were the champions!" : De "golden sxties" van het popgebeuren in en om Oostende (deel 4).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 6, pp. 118-134.
- Van Assche (Dirk).** *Toots Thielemans (1922-2016), légende du jazz entre sourire et larmes.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, pp. 90-92.
- Vandenberghé (Henri), Paelinck (Valérie), Chiarenza (Lillo).** *Brosella Folk & Jazz 1977-2016.* [Bruxelles], Editions Queen II, 2016, 151 p.

- Vanhulst (Henri).** *Les relations commerciales de J.-J. Imbault d'après l'acte de vente du 14 juillet 1812.* In : **Jardin (Étienne) (éd.).** *Music and War in Europe from French Revolution to WWI.* Turnhout, Brepols, 2016, p. 467 (Music, criticism & politics).
- Van Schaeren (Johan), Delvaux (Jan).** *De Leuvense scene : De pioniersjaren van de vaderlandse pop en rock.* S.l., Fonk, 2016, [48] p. (+ DVD-video) [De volledige uitgave bestaat uit een 'scrapbook' met dvd-video].
- Vanvolsem (Roger).** *De Sint-Martinusfanfare in mobilisatiemodus in 1938-1940.* Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, pp. 24-27.
- Verryckt (José).** *50 jaar kinderkoor De Wielewalen in Westmalle.* Jaarboek Heemkundige Kring van Malle, XXXVII, 2016, pp. 33-55.
- von Steiger (Adrian).** *Sax figures : Can we deduce details of Adolphe Sax's instrument production from the sources?* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 129-148 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Wahnon de Oliveira (Olivia).** *De l'intérêt de Fétis pour les instruments Sax à la création de la classe de saxophone (1867) au Conservatoire royale de Bruxelles.* In : **Ceulemans (Anne-Emanuelle), Dumoulin (Géry), Weiner (Howard) (eds.).** *Adolphe Sax, his influence and legacy : A bicentenary conference : Proceedings of the International Conference, 3-5 VII 2014, Musical Instruments Museum, Brussels.* Brussels, Revue belge de Musicologie, 2016, pp. 191-210 (Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap 70).
- Wollebrants (Frans).** *Dames en heren, voor u speelt thans ten dans... Het orkest 'Pit Storms en zijn Zwervers'!* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 31, 2016, 1, pp. 100-110.
- e. La littérature, la librairie, les bibliothèques – De letterkunde, de boekhandel, de bibliotheken
- Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, 197 p.
- Absillis (Kevin),** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Woord vooraf.* In : **Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, pp. 7-16.
- Absillis (Kevin).** *Andersland in ademnood : Over de veerkracht van de utopische verbeelding.* In : **De Bom (Erik), Van Houdt (Toon) (eds.).** *Andersland : In de voetsporen van Thomas More.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 214-238.
- Absillis (Kevin).** *"Lot er ons de sifs van aflakke" : Bij de honderdste verjaardag van Pallieter.* In : **Timmermans (Felix), Lemmens (Wendy) (ed.), Absillis (Kevin) (nawoord).** *Pallieter.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 220-286.
- Absillis (Kevin).** *Mag Conscience spreken? 'De Boerenkryg' (1853) anders gelezen.* In : **Humbecck (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 463-498.
- Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy).** *'Moeten verstaanbaar blijven' : De genese van de registervariatie in Claus' 'De verwondering' (1962).* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 2, pp. 215-248 [DOI : 10.2143/SDL.58.2.3164932].

- Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy).** *Tekstverantwoording*. In : **Timmermans (Felix), Lemmens (Wendy) (ed.), Absillis (Kevin (nawoord)).** *Pallietier*. Kalmthout, Polis, 2016, pp. 287-303.
- Absillis (Kevin), Van Hulle (Dirk).** *'Vandaar mijn vele ratures': Over de geneses van 'Het verdriet van België' (1983)*. Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 2, pp. 279-309 [DOI : 10.2143/SDL.58.2.3164934].
- Accart (Jean-Philippe).** *Actualité de Paul Otlet : universalisme, humanisme, échanges et réseaux*. In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 29-42 (Intellection 27).
- Acke (Daniel).** *Marcher à Bruxelles : Méaventures et surprises de la flânerie de Charles Baudelaire à William Cliff*. In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle*. Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 245-264 (Urban notebooks 14).
- Afman (Huib).** *Where the magic happens : Schrijverskamers = Writers' rooms*. Tielt, Lannoo, 2016, 199 p.
- Alavoine (Bernard).** *Georges Simenon : Parcours d'une œuvre*. Cork, Primento Digital Publishing, 2016, 143 p.
- Alder (William).** *Simenon et Maigret en Normandie : Perspectives historiques et sociales*. Liège, Presses Universitaires de Liège, 2016, 182 p. (Série Littératures 3).
- Amar (Ruth).** *Le Bonheur dans le crime de Jacqueline Harpman : Le Système de la dissimulation*. Nouvelles études francophones, 22, 2007, 2, pp. 93-101 [DOI : 10.15122/isbn.978-2-406-05645-4.p.0095].
- Aron (Paul) (e.a.).** *Emile Verhaeren : passé/verleden = présent/heden : 31 artistes contemporains = 31 kunstenaars van nu*. Nimy (Mons), Mon's livre, 2016, 80, 68 p. (Littérature 2).
- Aron (Paul).** *De kunstkritiek van Emile Verhaeren en de sociale kunst = La critique d'art d'Emile verhaeren et l'art social*. In : **De Smet (Johan), Verleysen (Cathérine) (éds.).** *Emile Verhaeren : de schrijver-criticus en de kunst van zijn tijd, 1881-1916 = Emile Verhaeren : l'écrivain-critique et l'art de son temps, 1881-1916*. Gent, Snoeck, 2016, pp. 132-172.
- Aron (Paul).** *The Mille collines of Marie Gevers : From Reportage to Literary Text*. Literary Journalism Studies, 8, 2016, 2, pp. 24-37.
- Aron (Paul).** *Le symbolisme : groupe littéraire et habitus mondain*. In : **Saint-Amand (Denis) (dir.).** *La dynamique des groupes littéraires*. Liège, Presses Universitaires de Liège, 2016, pp. 73-84 (Collection Situations 8).
- Arráez Llobregat (José Luis).** *Sémiotique d'une séduction au crépuscule du XXème siècle : Les artifices d'une séductrice chez Jacqueline Harpman*. In : **Santos (Ana Clara) (coord.).** *Descontinuidades e confluências de olhares nos estudos francófonos [Vol. 1]*. Faro, Ediciones de la Universidad de Algarve, 2010, pp. 235-246.
- Arslan Ozcan (Lale), Güzelyürek Çelik (Pinar).** *Panorama des traductions en turc des oeuvres de Georges Simenon*. In : **Costa (Béatrice), Gravet (Cathérine) (éds.).** *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes*. Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 165-192 (Travaux et Documents 9).
- Artois (Laurette).** *Nederland en Vlaanderen in 2016 gastland van de boekenbeurs in Frankfurt*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 24-25.
- Aspeshlagh (John).** *"De laatste boot" : Roman van Frans Van den Weghe*. De Plate.

- Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 3, pp. 44-49.
- Aurax-Jonchière (Pascale).** *Les métamorphoses d'Ariane dans "Ariane et Barbe-Bleue" de Maurice Maeterlinck.* In : **de Fátima de Sousa e Silva (Maria), do Céu Zambujo Fialho (Maria), Lopes Brandao (José Luís) (coord.).** *O livro do tempo : escritas e reescritas : teatro greco-latino e sua recepção. II.* [Coimbra], Coimbra University Press, 2016, pp. 383-393.
- Baeck (Mario).** *Frederik van Eeden en Vlaanderen, receptie en contacten : Een overzicht.* Mededelingen XLVI Frederik van Eeden-Genootschap, 2001, 46 (december), pp. 11-20.
- Bailly (Marc) (éd.).** *La Belgique imaginaire : Anthologie. Tome I, Tome II.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2015-2016, 2 Vol. (288, 284 p.).
- Balthazar (Herman).** *Pleidooi voor een biografie van Janine De Rop (1927-2015).* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2016, 3, pp. 50-65.
- Barnard (Benno).** *Escaut! Escaut! Naglans van een dode wereld : Franstalige Vlaamse schrijvers rond 1900.* Kalmthout, Polis, 2016, 111 p.
- Baronian (Jean-Baptiste).** *Le Paris de Simenon.* Paris, Éditions Alexandrines, 2016, 102 p. (Le Paris des écrivains).
- Bassalah (Iman).** *La vie sexuelle des écrivains : Dans l'intimité de Hugo, La Fayette, Proust, Sand, La Fontaine, Duras, Simenon, Colette.* Paris, Nouveau monde éditions, [2016], 255 p.
- Bastiaensen (Michel).** *Les Habits italiens d'«Ulenspiegel» : Umberto Fracchia et Charles de Coster.* In : **Costa (Béatrice), Gravet (Cathérine) (éds.).** *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes.* Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 11-24 (Travaux et Documents 9).
- Beeks (Sarah).** *A Message to the Population. The Public Poems of Hugo Claus in the 1960s.* In : **Harbers (Frank), van den Broek (Ilja), Broersma (Marcel Jeroen) (eds.).** *Witnessing the sixties : A decade of change in journalism and literature.* Leuven, Paris, Bristol, 2016, pp. 117-134 (Groningen studies in cultural change 51).
- Bekers (Elisabeth).** *Brussel door buitenlandse ogen : De stad als inspiratiebron voor Engelstalige schrijvers.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 361, pp. 44-47.
- Bekers (Elisabeth).** *Van 'brilliant little capital' tot 'open city' : Brussel anders bekeken door Engelstalige prozaschrijvers.* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 123-148 (Urban notebooks 14).
- Bénil (André).** *La "grande pensée du règne". Napoleon III, mentor des "archidupes" au Mexique. Quelques échos littéraires récents en langue française.* Anales de filología francesa, 2016, 24, pp. 197-216 (Vogages / Viajes).
- Bénil (André).** *Jean-Pierre Verheggen ou de l'art de mêlang(u)er en Babelgique.* In : **Gonzalo Santos (Tomás), Rodríguez Navarro (María Victoria), González Hernández (Ana Teresa), Pérez Velasco (Juan Manuel) (coord.).** *Texto, género y discurso en el ámbito francófono.* Salamanca, Ediciones Universidad Salamanca, 2016, pp. 537-547 (Aquilafuente 216).
- Bénil (André).** *Leçon de vie et d'humilité dans "Nuage et eau" de Daniel Charneux : l'itinéraire spirituel et géographique du moine bouddhiste Ryōkan (1758-1831).* In : **Labra Cenitagoya (Ana I.), Laso y León (Esther), López Mújica (Montserrat), Valiente Jiménez (María José) (eds.).** *Crisis, ¿fracaso o reto? = Crises, échec ou défi? [Recurso electrónico] : Actas del XXIII Congreso de la APFUE (actual AFUE).* [Alcalá], Universidad de Alcalá, Editorial Universidad de Alcalá, 2016, pp. 59-70 (Obras colectivas. Humanidades 50).

- Bénil (André).** *Reflexiones de un sinólogo belga, Pierre Ryckmans, alias Simon Leys acerca del Quijote y algunos de sus estudiosos.* In : **Hagedorn (Hans Christian) (coord.).** *Don Quijote en los cinco continentes : Acerca de la recepción internacional de la novela cervantina.* Cuenca, Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2016, pp. 209-220.
- Bénil (André).** *Un voyage dans l'imaginaire japonais de Max Elskamp.* In : **Garcés García (Pilar), Terrón Barbosa (Lourdes) (eds.).** *Itinerarios, viajes y contactos Japón-Europa.* Bern, Berlin, Bruxelles, Frankfurt, New York, Oxford, Wien, Lang, 2013, pp. 167-180.
- Berg (Christian).** *Een kwestie van intensiteit : Georges Eekhoud en Hendrik Conscience.* In : **Humbeek (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 175-196.
- Bergeron (Patrick).** *La vie derrière soi : Le motif de la terre déserte dans 'Moi qui n'ai pas connu les hommes' de Jacqueline Harpman.* *Textyles : Revue des lettres belges de langue française*, 2016, 48, pp. 81-92 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2664>].
- Bernaerts (Lars).** *Ivo Michiels, Mag ik spreken? Journal Brut : Een reconstructie.* *Lexicon van literaire werken. Literair tijdschrift*, 2016, 105, pp. 37-48.
- Bernaerts (Lars).** *De ludieke dimensie : Naoorlogse romans door de lens van het spel.* *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 132, 2016, 2, pp. 106-125.
- Bernaerts (Lars).** *De vleermuis fladdert. Over literatuur en bewustzijn.* *Dietsche Warande en Belfort*, 161, 2016, 4, pp. 24-29.
- Bertens (Hans).** *The Afterglow of Postmodernism in recent Dutch and Flemish Fiction.* *Canadian Review of Comparative Literature = Revue Canadienne de Littérature Comparée*, 43, 2016, 3, s.p.
- Bettens (Jan).** *Vlaamse profeten. Dystopie en apocalyps in de Zuid-Nederlandse roman.* *Deus ex Machina : Tijdschrift voor literatuur en kunst*, 31, 2007, 123, pp. 106-109.
- Beyen (Marnix).** *Voorbij Conscience? Alternatieven voor de 'onleesbare' 'Leeuw van Vlaenderen', 1920-1985.* In : **Humbeek (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 391-416.
- Bianchi (Frédérique), Fayt (René).** *Bruxelles berceau de l'édition clandestine au XIXe siècle.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 96-109 (Regards sur la ville).
- Bianchi (Frédérique).** *Sylvie Descamps Monnom : Une femme imprimeur-éditeur audacieuse.* In : **Morelli (Anne) (dir.).** *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours.* Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 110-113 (Regards sur la ville).
- Bin (Ueda).** *The first Japanese essay on Belgian literature.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tiel, Lannoo, 2016, pp. 255-260.
- Block (Jane).** *Emile Verhaeren, verdediger van Seurat & het neo-impressionisme = Émile Verhaeren, champion de Seurat et du néo-impressionisme.* In : **De Smet (Johan), Verleysen (Cathérine) (éds.).** *Emile Verhaeren : de schrijver-criticus en de kunst van zijn tijd, 1881-1916 = Emile Verhaeren : l'écrivain-critique et l'art de son temps, 1881-1916.* Gent, Snoeck, 2016, pp. 108-128.
- Blommaert (An), Van Cauwelaert (Aagje).** *Honderd jaar 'Music-Hall'. Paul van Ostaijen te Leuven.* *Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek*, 29, 2016, 1, p. 3.
- Booy (Frits).** *Reynaertremiscenties in de Nederlandstalige jeugdliteratuur.* *Tiecelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap*, 29, 2016, 9, pp. 180-200.
- Boulangier-Sedyn (Renée).** *Henri Bragard et d'autres : des Prussiens «malgré eux».* In : **Boulangier-Sedyn (Renée), Dewez (Joseph), Duysinx (Marc) (e.a.).** *La Grande*

- Guerre 14-18*. Liège, Société de langue et de littérature wallonnes, 2016, pp. 9-16 (Mémoire wallonne 18).
- Boulogne (Pieter)**. *Vlaamse primitievelingen als exportproduct. De helaasheid der dingen in Rusland*. In : **Krol (Ellen), Pekelder (Jan), Gielen (Albert) (red.)**. *Praagse Perspectieven 10 : Handelingen van het colloquium van de sectie Nederlands van de Karelsuniversiteit te Praag ... : Op donderdag 30 en vrijdag 31 oktober 2014*. Praag, Universitaire Pers, 2015, pp. 53-70 (Praagse Perspectieven 10).
- Bousmanne (Bernard)**. *Verlaine en Belgique : cellule 252 : turbulences poétiques*. Bruxelles, Mardaga, 2016, 341 p. [Exposition, BAM, Musée des Beaux-Arts (Mons), 17-10-2015 – 24-01-2016].
- Bouwman (André)**. *Reynaert in de bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*. Tielcelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 29, 2016, 9, pp. 71-97.
- Boyd Rayward (W.)**. *Knowledge organisation and a new world polity : the rise and fall and rise of the ideas of Paul Otlet*. In : **Ghils (Paul) (dir.)**. *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 151-162 (Intellection 27).
- Braekers (Marcel)**. *Felix Timmermans als aandachtige lezer van de Rijnlandse mystiek*. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Felix ereburger*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 113-124 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Breës (Toon)**. *Stijn Streuvels : Een kritische en biografische synthese*. Tielt, LannooCampus, 2016, 984 p. (Jaarboek van het Stijn Streuvelsgenootschap 21).
- Brems (Elke)**. *Framing Grass : The reception of Die Blechtrommel in Flanders*. In : **Joosten (Jos), Parry (Christoph) (eds.)**. *The Echo of Die Blechtrommel in Europe. Studies on the Reception of Günter Grass's The Tin Drum*. Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 136-151 (Radboud Studies in Humanities 6).
- Brems (Elke)**. *Marnix Gijsen en het Belgian Government Information Centre in New York*. Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 15, 2016, 4, pp. 53-77.
- Brems (Elke)**. *Vallen alsof je vliegt. De poëzie van Els Moors*. In : **Dera (Jeroen), Posman (Sarah), Van der Starre (Kila) (eds.)**. *Dichters van het nieuwe millennium. Nederlandse en Vlaamse poëzie in de 21e eeuw*. Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 133-141.
- Buelens (Geert)**. *De socialistische dichter*. In : **van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (eds.)**. *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief*. Hilversum, Verloren, 2016, pp. 79-90.
- Cadeddu (Paola)**. *Variazioni sul ritmo : da Paul Valéry ad Amélie Nothomb*. Milano, FrancoAngeli, [2016], 128 p. (Critica letteraria e linguistica 105).
- Caluwaerts (Guido)**. *De bibliotheek van Bamps, een unieke verzameling van boeken en archivalia*. In : **Rombouts (Jo), Van Impe (Luc), Wolfs (Ivan), Reulens (Kristof), Caluwaerts (Guido), Delbeke (Anne)**. *Dokter Bamps verzamelt : Reconstructie van een 19de-eeuwse Hasseltse topcollectie*. Hasselt, Het Stadsmus, 2016, pp. 81-89.
- Carlier (Marc)**. *Ada Deprez en haar betekenis voor de studie van de 19de-eeuwse Vlaamse literatuur*. Wetenschappelijke tijdingen, 75, 2016, 2, pp. 166-177.
- Carlier (Marc)**. *Conscience schenkt een luxe-exemplaar van 'De Leeuw' aan Brugge (1839)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 97-102.
- Carly (Michel), Libens (Christian), De Decker (Jacques) (préfacier)**. *La Belgique de Simenon : 101 scènes d'enquêtes*. Neufchâteau, Weyrich, 2016, 267 p.
- Carnevale (Max)**. *Griffes d'écrivains : Rencontres avec Jacques Izoard*. Liège, Province de Liège, 2016, 63 p.
- Ceulemans (Adelheid)**. *"Wanneer Kunst de knoop onzer neyging uytmaekt" : Theodoor van Ryswyck en Hendrik Conscience*. In : **Humbeek (Kris), Absillis (Kevin)**,

- Weijermars (Janneke) (eds.)**. *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 215-238.
- Chaudier (Stéphane)**. *Poétique de l'analogie dans 'La Déchirure'*. Roman 20-50 : Revue d'étude du roman du XXe et XXie siècles (Lille), 2016, 2 (n° 62), pp. 11-28 [Numéro spécial : **Déom (Laurent), Lambert (Jérémy) (dir.)**. *Henry Bauchau : La Déchirure, Le Régiment noir et L'Enfant rieur*].
- Cohen (Nadja), Reverseau (Anne) (dir.)**. *Petit musée d'histoire littéraire, 1900-1950*. Bruxelles, Les impressions nouvelles, [2015], 299 p.
- Collard (Christophe)**. *'A Hotbed of the Illicit' : Brussel in Thomas Pynchons 'Against the Day' (2006) tussen dubbele refracties en vreemdsoortige transmutaties*. In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.)**. *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle*. Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 301-316 (Urban notebooks 14).
- Cortés (Valeria)**. *Verhaeren en España (1888, 1901) : paisaje, festejo y muerte*. Madrid, Bibliotheca Nueva, 2016, 393 p.
- Costa (Béatrice), Gravet (Catherine)**. *Introduction. Belgique francophone : Les auteur.e.s traduisent et leurs œuvres sont traduites*. In : **Costa (Béatrice), Gravet (Catherine) (eds.)**. *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes*. Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 5-10 (Travaux et Documents 9).
- Costa (Béatrice)**. *La Traduction au service de l'écriture de l'autre : La production littéraire de Stefan Zweig durant les années Verhaeren*. In : **Costa (Béatrice), Gravet (Catherine) (eds.)**. *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes*. Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 41-58 (Travaux et Documents 9).
- Coudenys (Wim)**. *Zevenkerken, een Tolstoj-bedeivaartsoord in de West-Vlaamse bossen*. In : **Dhooge (Ben), De Dobbeleer (Michel) (eds.)**. *Uslyat' zemnuju : Festschrift for Thomas Langerak on the occasion of his retirement*. Amsterdam, Uitgeverij Pegasus, 2016, pp. 59-76 (Pegasus Oost-Europese studies 26).
- Couttenier (Piet)**. *Bij wijze van epiloog : De man die zijn volk gezichten leerde lezen : Consciencens zin voor detail*. In : **Humbeek (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.)**. *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 499-514.
- Couttenier (Piet)**. *Conscience als beroemdheid*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 18-21.
- Couttenier (Piet)**. *Streuveld en het raadsel van de familie Gezelle*. Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 126, 2016, 3, pp. 265-300.
- Cuvelier (Leo), Van Eenoo (Johan) (red.)**. *Hendrik De Zeine : Een Brugse schrijver en drukker-uitgever (1864-1925) : Tentoonstelling : Brugge, Openbare Bibliotheek, 23 april - 14 mei 2016*. Brugge, Centrale Openbare Bibliotheek, 2016, 27 p.
- Dagnino (Roberto)**. *De lange weg van De Leeuw naar Italië. De Italiaanse vertaling van De Leeuw van Vlaanderen (1945)*. Internationale Neerlandistiek / Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (Utrecht), 54, 2016, 3, pp. 215-234 [DOI : <https://doi.org/10.5117/IN2016.3.DAGN>].
- Dagnino (Roberto)**. *Le Sud du Nord? La Flandre et l'imaginaire nordique dans l'œuvre d'Albrecht Rodenbach (1856-1880)*. Deshima : Revue d'histoire globale des pays du Nord (Strasbourg), 2016, X, pp. 117-136.
- De Bie (Gert)**. *Onafhankelijke boekhandels in woelig boekenlandschap : Verscheidenheid als kracht en uitdaging*. In : **Swaenepoel (Geert) (ed.)**. *Vlaamse boekenwereld op de kaart*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 30-31.

- de Bont (Marlou).** *Profeet of dilettant? Over de (on)navolgbaarheid van Henry David Thoreaus 'Walden' (1854).* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 3, 2016, 3, pp. 56-67.
- de Castro (Paulo Alexandre).** *Amélie Nothomb : os tubos da consciência ou a metafísica migratória dos neurónios.* In : **Macedo (Ana Gabriela), Mendes de Sousa (Carlos), Moura (Vitor), Oliveira (Marcia) (dir).** *Outros mapas : linguagem, migração, diáspora.* Ribeirão, Húmus, 2016, pp. 219-230.
- De Ceuster (Filip).** *'Brows Betwixt and Between' : Over stad, platteland en samenrokken met Wilcoxon en Balthazars.* In : **Eeckhout (Bart), Joosen (Vanessa), Sepp (Arvi) (eds).** *Stad en migratie in de literatuur.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 87-100 (Cahier voor Literatuurwetenschap 8).
- De Coster (Mélanie).** *Existe-t-il réellement une littérature fantastique uniquement dédiée à la jeunesse?* Cédille : Revista de Estudios Franceses, 2016, Extra 6, pp. 111-135 (Ejemplar dedicado a : **Bautista Naranjo (Esther) (ed).** *Literatura fantástica hispano-francófona actual / Contemporary Spanish and Francophone Fantastic Literature*).
- De Coux (Anneleen).** *«Les plus beaux poèmes des meilleurs poètes» : Quarante ans de «Poëziekrant».* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 82-83.
- De Decker (Jacques).** *Discours de réception d'Amélie Nothomb à l'Académie royale de Belgique par Jacques De Decker.* Paris, Albin Michel, 2016, 36 p.
- De Geest (Dirk).** *'Van dichten comt mi cleine bate' : De zondagsdichter.* In : **van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (eds).** *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief.* Hilversum, Verloren, 2016, pp. 217-228.
- Delcour (Manon).** *D'une littérature fin-de-siècle à une écriture du dénouement : L'habitation hantée dans 'Véra, Bruges-la-Morte' et 'L'Occupation des sols'.* Les Lettres romanes, 70, 2016, 1-2, pp. 89-104.
- Delpérée (Francis) (éd.).** *De Pierre Ryckmans à Simon Leys, une vie...* Hamme-Mille, Revue générale, 2016, 118 p. (Revue générale, 151, 2016, 3-4).
- de Maegt (Johan).** *Naar Felix Timmermans.* In : **Somers (Marc) (ed).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 143-146 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- De Man (Dorien).** *The English translations of Willem Elsschot's self-declared masterpiece Kaas (1933).* CLINA : An interdisciplinary journal of translation, interpreting and intercultural communication, 2, 2016, 2, pp. 39-54 (*Translation and Interpretation of Smaller Languages in the EU*).
- De Man (Dorien), Robert (Jan).** *Een vergeten briefwisseling : Henriëtte Roland Holst en Marie Elisabeth Belpaire.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 68-75.
- Demoulin (Laurent).** *Retour subreptice de l'histoire chez quelques romanciers belges francophones (Baillon, Simenon, Savitzkaya, Toussaint) = Return of history in a few Belgian francophone novelists (Baillon, Simenon, Savitzkaya, Toussaint).* Studia Romanica Posnaniensia, 43, 2016, 4, pp. 133-146 [**Tekliik (Joanna) (dir).** *Pouvoir de la mémoire. Écriture de l'Histoire. Lettres belges dans les années 1914-1989.* Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2016, pp. 3-158 (*Studia Romanica Posnaniensia*, 43, 2016, 4)].
- De Munck (Luc).** *Emile Verhaeren, schrijver-dichter tijdens de Grote Oorlog.* VIFF Flash – Ieper, Vrienden van In Flanders Fields Museum, 2016 (juni, juli, augustus, september), 57, pp. 29-30.
- Déom (Laurent), Lambert (Jérémy).** *Henry Bauchau : De l'autre à soi, de l'autre en soi.* Roman 20-50 : Revue d'étude du roman du XXe et XXie siècles (Lille), 2016, 2

- (n° 62), pp. 3-9 [Numéro spécial : **Déom (Laurent), Lambert (Jérémy) (dir.)**, *Henry Bauchau : La Déchirure, Le Régiment noir et L'Enfant rieur*].
- Déom (Laurent), Lambert (Jérémy)**. *Mythobiographie chez Henry Bauchau. Récit mythique et élaboration de soi*. Roman 20-50 : Revue d'étude du roman du XXe et XXie siècles (Lille), 2016, 2 (n° 62), pp. 55-68 [Numéro spécial : **Déom (Laurent), Lambert (Jérémy) (dir.)**, *Henry Bauchau : La Déchirure, Le Régiment noir et L'Enfant rieur*].
- De Potter (Linde)**. 'De klad zit er in, zegt de minnaar'. *Over de genese van 'Het jaar van de kreeft' (1972), of hoe een 'boekhouding van ressentiment' een 'liefdesroman' werd*. Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 2, pp. 249-278 [DOI : 10.2143/SDL.58.2.3164933].
- De Preter (Alain)**. *L'affaire Simenon : Analyse du mal-être personnel de Simenon à travers ses écrits*. Brussels, Primento Digital Publishing, 2016, 274 p.
- De Putter (Jan)**. *Een jonge doctor in de schaduw van een groot Vlaams geleerde*. Tiecelijn : Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 29, 2016, 9, pp. 119-131.
- Dera (Jeroen), Posman (Sarah), Van der Starre (Kila) (eds.)**. *Dichters van het nieuwe millennium. Nederlandse en Vlaamse poëzie in de 21e eeuw*. Nijmegen, Vantilt, 2016, 320 p.
- Derez (Mark)**. *Hugo Claus studentikoos, tegen betaling*. Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 1, pp. 6-7.
- De Ridder (Matthijs) (inl.)**. *100 jaar Paul van Ostajens Music-Hall : Catalogus [Tentoonstelling Onze-Lieve-Vrouwecollege (Antwerpen), 07-05-2016 - 14-05-2016 - Tentoonstelling De Slegte (Antwerpen), 07-05-2016 - 14-05-2016]*. Antwerpen, Paul van Ostajen Genootschap, 2016, 43 p.
- De Ridder (Matthijs)**. *Zijn koortsig ijlen : Twee onbekende gedichten van de literaire activist Gaston Burssens*. Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 6-14.
- De Roeck (Fons)**. 'De rakker' en Felix Timmermans. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Felix ereburger*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 101-112 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- De Roep (Marc)**. *Een voetnoot in de Vlaamse literatuurgeschiedenis : Maria-Henrica Vanden Broucke (1903-1985)*. Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2016, 119, pp. 291-310.
- De Smet (Johan), Fornari (Bruno), Verleysen (Cathérine)**. *Emile Verhaeren, schrijver voor de Belgische avant-garde = Emile Verhaeren, écrivain de l'avant-garde belge*. In : **De Smet (Johan), Verleysen (Cathérine) (éds.)**. *Emile Verhaeren : de schrijver-criticus en de kunst van zijn tijd, 1881-1916 = Emile Verhaeren : l'écrivain-critique et l'art de son temps, 1881-1916*. Gent, Snoeck, 2016, pp. 14-30.
- De Souter (Jimmy), Vanbrabant (Magda)**. *Jef Geeraerts : "Nu rest mij alleen nog de dood. Je kan niet blijven leven, hé, de datum nadert"*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 3, pp. 262-266.
- Dessy (Clément)**. *Le naturalisme au service du roman historique. 'Les Libertins d'Anvers' (1912) de Georges Eekhoud*. Cahiers naturalistes, 2016, 90, pp. 217-232.
- Dessy (Clément)**. *De la science-fiction à la dystopie. Les romans d'anticipation de Jacques Sternberg*. Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 48, pp. 65-79 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2663>].
- De Strycker (Carl)**. 'De muziek is helder en klaar' : *Tussen autonomie en heteronomie in het gedicht 'wintersonate (zonder piano en altviool)' van Ramsey Nasr*. Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 1, pp. 83-106 [DOI : 10.2143/SDL.58.1.3157070].

- Devliegher (Luc).** *Bij het vijftigjarig (?) bestaan van de Provinciale Bibliotheek West-Vlaanderen.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 84-96.
- Devoldere (Luc) (e.a.), Claus (Filip) (fotograaf).** *Ast : schrijvers en kunstenaars openen Stijn Streuvels' meesterwerk Het leven en de dood in den ast.* Tielt, Lannoo, 2016, 88 p.
- Devoldere (Luc).** *Un chantage du futur terrible et fascinant : À propos d'Émile Verhaeren.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 17-24.
- Devoldere (Luc).** *Un maître à traduire discret : Marnix Vincent (1936-2016).* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 80-81.
- Devoldere (Luc).** «*Que lire?*» *Un «canon» de la littérature néerlandophone.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 43-51.
- Devriese (Oettie).** *Karamellen voor de Vlaamse kunst : Literaire snoepjes op het Landjuweel van de Sint-Lucasgilde.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 32-40.
- Dewilde (Jan).** *Hendrik Conscience als operalibrettist : Van 'De pelgrim in de woestijn' tot 'Dichter en zijn droombeeld'.* In : **Humbecq (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 301-318.
- De Wilde (Maartje), Wuyls (Eva).** *Conn3ct : 2 media, 1 verhaal : Een mediawijze ervaring voor boekenwurmen en smartphonezombies.* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 9, 2016, 4, pp. 12-17.
- de Zegher (Catherine).** *Verhaeren Verbeeld = Le Regard de Verhaeren.* In : **De Smet (Johan), Verleysen (Cathérine) (éds.).** *Emile Verhaeren : de schrijver-criticus en de kunst van zijn tijd, 1881-1916 = Emile Verhaeren : l'écrivain-critique et l'art de son temps, 1881-1916.* Gent, Snoeck, 2016, pp. 9-13.
- Dhaene (Sylvie).** *Leesplezier verrijkt mensenleven én samenleving : Kennismaking met Iedereen Leest.* In : **Swaenepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 27-29.
- Dhaese (Gweny).** *'Ik ben niet kapot van je gedichten' : Door Herman de Coninck afgewezen.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 85-92.
- D'hulst (Lieven).** *Literature and Globalism : A Tribute to Theo D'haen.* Canadian Review of Comparative Literature = Revue Canadienne de Littérature Comparée, 43, 2016, 3, pp. 337-341.
- D'hulst (Lieven).** *Nawoord.* In : **Verhaeren (Emile), van den Bremt (Stefaan) (vert.).** *Dorpen van zinsbedrog = Les villages illusaires.* Leuven, P, 2016, pp. 74-78.
- D'hulst (Lieven), Bourguignon (Marie), Lemmens (Koen), Nouws (Bieke), van Gerwen (Heleen), Meylaerts (Reine).** *Les politiques en matière de traduction en Belgique de 1830 à 1914.* In : **Lane-Mercier (Gillian), Merkle (Denise), Koustas (Jane) (dir.).** *Plurilinguisme et pluriculturalisme. Des modèles officiels dans le monde.* Montréal, Les Presses de l'Université de Montréal, 2016, pp. 13-27.
- Dingens (Yves).** *Anatole France was ook in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 45, 2016, 12, pp. 240-245.
- Dirkx (Paul).** *Les «amis belges» : Presse littéraire et franco-universalisme.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, 416 p.
- Dournel (Sylvain).** *Poétique d'une mise en je(u). 'L'Enfant rieur' d'Henry Bauchau.* Roman 20-50 : Revue d'étude du roman du XXe et XXIe siècles (Lille), 2016, 2 (n° 62), pp. 43-53 [Numéro spécial : **Déom (Laurent), Lambert (Jérémy) (dir.).** *Henry Bauchau : La Déchirure, Le Régiment noir et L'Enfant rieur*].
- Ducal (Charles).** *Toute poésie date d'aujourd'hui : Poètes belges néerlandophones :*

- Conférence du 10 février 2014*. Amay, Maison de la poésie, 2016, 37 p. (Les midis de la poésie : Essais 6).
- Ducrey (Guy)**. *'La Servante' de Caroline Gravière (1871). Du romantisme populaire au naturalisme ancillaire*. Cahiers naturalistes, 2016, 90, pp. 31-50.
- Durnez (Gaston)**. *Ereburger Felix Timmermans*. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Felix ereburger*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 7-12 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Durnez (Gaston)**. *Mengelwerk*. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Felix ereburger*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 147-151 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Durnez (Gaston)**. *Mengelwerk*. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Eeuwig jonge Pallieter*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 159-166 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Durnez (Gaston)**. *Pallieter protesteert tegen geschiedenisvervalsing*. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Eeuwig jonge Pallieter*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 7-12 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Elefante (Chiara)**. *L'Oeuvre de Jean-Philippe Toussaint traduite et publié en Italie : La réception d'un auteur; entre cohésion et morcellement éditorial*. In : **Costa (Béatrice), Gravet (Cathérine) (éds.)**. *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes*. Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 145-164 (Travaux et Documents 9).
- Engelberg (Achim), Hertmans (Stefan)**. *'Wir leben in einer Zeit des Übergänge' : Gespräch*. Sinn und form, 68, 2016, 2, pp. 217-227.
- Engelbrecht (Wilken)**. *De Leeuw van Vlaanderen in het Tsjechisch : waarom zo laat en waarom driemaal?* Internationale Neerlandistiek / Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (Utrecht), 54, 2016, 3, pp. 169-188 [DOI : <https://doi.org/10.5117/IN2016.3.ENGE>].
- Engelbrecht (Wilken)**. *De Tsjechische Conscience*. In : **Humbeeck (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.)**. *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 239-264.
- Engelbrecht (Wilken)**. *Een Tsjechische geschiedenis van de Nederlandstalige literatuur*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 8-10.
- Etty (Elsbeth)**. *La plume féroce d'un chroniqueur rugueux : la prose de Dimitri Verhulst*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 15-19.
- Fernández Castillo (José Luis)**. *Georges Bataille et Henri Michaux : Vers une phénoménologie de l'extase*. Australian Journal of French Studies, 53, 2016, 1-2, pp. 123-135 [DOI : [10.3828/ajfs.2016.10](https://doi.org/10.3828/ajfs.2016.10)].
- Faggini (Giorgio)**. *Il piacere di tradurre Nolens*. In : **van der Heide (Herman), Prandoni (Marco) (a cura di)**. *Il segno elusivo : la traduzione italiana della poesia in neerlandese (e afrikaans) del XX e XXI secolo*. Rimini, Raffaelli editore, 2016, pp. 119-132 [Papers presented at the conference held in Bologna, Italy, December 6, 2013. Contributions in Italian; includes poems in Dutch and Afrikaans with parallel Italian translation].
- Ferrety Montiel (Maria Victoria)**. *Quelques femmes et le surréalisme*. Cahiers internationaux de symbolisme, 2016, 143-144-145, pp. 55-72 [Contenu : Irène Hamoir, Marianne Van Hirtum].
- Funari (Fernando)**. *Michaux dystopiste : La violence dans l'imaginaire social du 'Voyage en Grande Garabagne'*. Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 48, pp. 39-50 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2660>].

- Gabriëls (Bjorn).** *Met vader Conscience naar de bioscoop en andere jongensdromen.* In : **Humbeek (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 417-462.
- Galle (Lies).** *Tita vlucht : Karel Jonckheeres roman over de meidagen van 1940.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 42-51.
- Garcés García (Pilar), Terrón Barbosa (Lourdes).** *Les États-Unis vus par les écrivains voyageurs belges de la fin du XIXe siècle.* *Anales de filología francesa*, 2016, 24, pp. 65-77 (Vogages / Viajes).
- Gauteur (Claude).** *Renoir / Simenon en miroir.* Paris, Pierre-Guillaume de Roux, [2016], 140 p.
- Gemis (Vanessa).** *Occupation : Flying Parcel. Portrait of Marc Augis, Woman, Journalist and Writer.* *Literary Journalism Studies*, 8, 2016, 2, pp. 38-51.
- Gemis (Vanessa).** *Socialisation genrée et création littéraire : les récits autobiographiques de Jean Dominique et Blanche Rousseau.* *CONTEXTES*, 2015, 15, s.p. (Des vies à l'œuvre : Socialisation et création littéraire) [URL : <http://journals.openedition.org/contextes/6023>; DOI : <https://doi.org/10.4000/contextes.6023>].
- Gera (Judith).** *Structures of subjugation in Dutch literature.* Cambridge, Legenda, 2016, XII-200 p. (Germanic literatures 12).
- Gera (Judith).** *Een Vlaamse leeuw de grenzen voorbij : Vertalingen, adaptaties en verstrippingen van Hendrik Conscience 'De leeuw van Vlaanderen' (1838).* *Internationale Neerlandistiek / Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (Utrecht)*, 54, 2016, 3, pp. 163-168 [DOI : <https://doi.org/10.5117/IN2016.3.GERA>].
- Gerits (Jan).** *De Neeroeterse auteur Pieter-Jan Maas (1844-1928) en zijn relatie met de "Nicolaikring" van Halen.* *Wotra : Oters jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren*, 2016, 15, pp. 78-87.
- Ghesquière (Rita), Joosen (Vanessa), Van Lierop-Debrauwer (Helena).** *Een land van waan en wijs : Geschiedenis van de Nederlandse jeugdliteratuur.* Amsterdam, Uitgeverij Atlas Contact, 2016, 575 p. [Tweede druk].
- Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, 310 p. (Intellection 27).
- Ghils (Paul).** *Fonder le monde, fonder le savoir du monde, ou la double utopie de Paul Otlet.* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 197-226 (Intellection 27).
- Ghils (Paul).** *Introduction.* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 7-18 (Intellection 27).
- Ghils (Paul).** *Note de lecture.* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 295-298 (Intellection 27).
- Gillain (Nathalie).** *Henri Michaux à travers le prisme de la belgitude.* In : **Gillain (Nathalie), Huerdo Moreno (Cristal) (coord.).** *Quarante ans de belgitude. Nommer l'indéfinissable?* Bruxelles, Revue Nouvelle, 2016, pp. 40-45 [DOI : 10.3917/rn.167.0040].
- Gillain (Nathalie), Huerdo Moreno (Cristal) (coord.).** *Quarante ans de belgitude. Nommer l'indéfinissable?* Bruxelles, Revue Nouvelle, 2016, pp. 19-51 (*La Revue Nouvelle*, 2016, 71).
- Gonne (Maud).** *Overlap of agent roles in early 20th century Belgium : "A lucrative way of spending time".* *Translation and Interpreting Studies*, 11, 2016, 3, pp. 361-381.
- Gonne (Maud).** *Pseudo-translations et jeux de miroirs dans l'écriture populaire de Georges Eekhoud.* *Interférences littéraires = Literaire Interferenties : Multilingual*

- e-Journal for Literary Studies, 2016, 19, pp. 73-85 (Pseudo-traduction. Enjeux métafictionnels = Pseudotranslation and metafictionality).
- Govaerts (Bert).** *Ernest Claes : De biografie van een heer uit Zichem*. Antwerpen, Utrecht, Houtekiet, 2016, 509 p. [Tweede druk].
- Grabowska (Eva).** *Mémoire et filiation dans 'La Nuit de l'obsidienne' et 'Retour à Satyah' de François Emmanuel*. *Studia Romanica Posnaniensia*, 43, 2016, 4, pp. 113-131 [**Teklik (Joanna) (dir.)**, *Pouvoir de la mémoire. Écriture de l'Histoire. Lettres belges dans les années 1914-1989*. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2016, pp. 3-158 (*Studia Romanica Posnaniensia*, 43, 2016, 4)].
- Grave (Jaap).** *Jacob Muller, pleitbezorger van een internationale neerlandistiek*. *Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuargeschiedenis en voor literatuurwetenschap*, 58, 2016, 4, pp. 439-458 [DOI : 10.2143/SDL.58.4.3200586].
- Gravet (Cathérine), Hannachi (Brahim).** «*La Bible selon le chat*» : *Entre provocation et légèreté*. In : **Costa (Béatrice), Gravet (Cathérine) (éds.)**, *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes*. Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 209-249 (Travaux et Documents 9).
- Gravet (Catherine), Rondou (Katherine).** *Médée dans les lettres francophones*. *Mémoires et Publications de la Société des Sciences, des Arts et des Lettres du Hainaut*, 2016, 109, pp. 49-72.
- Greving (Germa), Tollebeek (Jo).** *De glans van het verleden, het recht op het heden. Over het eerste eeuwfeest van Hendrik Conscience*. In : **Humbecck (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.)**, *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht*. Gent, Academia Press, 2016, pp. 341-368.
- Grimm (Jacob), Grimm (Wilhelm), Schlusemann (Rita) (Hrsg.)**, *Briefwechsel mit niederländischen und belgischen Gelehrten*. Hildesheim, Olms-Weidmann, 2016, 2 Vol.
- Grüttemeier (Ralf), Wagner (Janka) (Hrsg.)**, *Offene Fenster und Türen : niederländische und flämische Autoren über Literatur*. Oldenburg, BIS-Verlag der Carl von Ossietzky Universität Oldenburg, 2016, 181 p.
- Gullentops (David).** *L'Européanité d'Emile Verhaeren = De Europese gerichtheid van Verhaeren*. In : **Aron (Paul) (e.a.)**, *Émile Verhaeren : passé/verleden = présent/heden : 31 artistes contemporains = 31 kunstenaars van nu*. Nimy, Mon's livre, 2016, pp. 37-44.
- Gullentops (David), Hemmerijckx (Vic), Nachtergaele (Vic), Servaes (Paul).** *Verhaeren : een dichter voor Europa = Verhaeren : un poète pour l'Europe*. Sint-Amands, Emile Verhaerenmuseum, 2016, 79 p.
- Gullentops (David).** *Verhaeren, een Europeaan 'avant la lettre' = Verhaeren, un Européen avant la lettre*. In : **Gullentops (David), Hemmerijckx (Vic), Nachtergaele (Vic), Servaes (Paul)**, *Verhaeren : een dichter voor Europa = Verhaeren : un poète pour l'Europe*. Sint-Amands, Emile Verhaerenmuseum, 2016, pp. 54-65.
- Gullentops (David).** *Woord vooraf*. In : **Verhaeren (Emile), van den Bremt (Stefaan) (vert.)**, *Dorpen van zinsbedrog = Les villages illusaires*. Leuven, P, 2016, pp. 5-8.
- Güntekin (Başak) (ed.)**, *Georges Simenon Türkiye'de. Simenon'un Türkiye Romanları Röportajları ve Fotoğrafları*. Cağaloğlu, İstanbul, Everest Yayınları, 2016, 479 p. (Everest 1605).
- Habex (Jef).** *Markante Genkenaar : René Swartenbroeckx*. *Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk)*, 75, 2016, 3, pp. 4-13.
- Habrand (Tanguy).** *Des voisins encombrants, l'édition belge entre France et Pays-Bas*. *La Revue des livres pour enfants. Actualités et nouveautés du livre pour la jeunesse*, 2016, 287, pp. 134-139 [Dossier «100% Belgique(s)!»].

- Haneborger (Lübbert R.).** *Seelenforscher in einem calvinistischen Familiendrama : Vor 85 Jahren erschien der Kriminalroman "Maigret und das Verbrechen in Holland" von Georges Simenon; Die Küstenstadt Delfzijl spielt darin nicht nur als Tatort eine entscheidende Rolle - der Legende nach hatte Simenon seine späterhin weltberühmte Figur 1929 in einem Café der Kleinstadt erdacht* (2016). Ostfriesland-Magazin, Norden : SKN Dr. und Verl., 32, 2016, 6, pp. 78-81.
- Hellemans (Frank).** *Du côté de chez terrin ou l'évidence de l'exceptionnel : L'œuvre de Peter Terrin.* Septentrion, Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, pp. 35-39.
- Hellemans (Frank).** *Gaston Durnez schreef óver en vóór de jeugd.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 59, 2016, 1, pp. 20-21.
- Hellemans (Frank).** *Klein is fijn maar groot lang niet dood : Vlaamse uitgevers op zoek naar nieuw verdienmodel.* In : **Swanepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 24-26.
- Hammerijckx (Rik), Nachtergaele (Vic).** *Émile Verhaeren, un poète pour l'Europe.* Art et Métiers du Livre : reliure, bibliophilie, estampe, 2016, 315, pp. 16-21.
- Hammerijckx (Rik), Amand (Gil) (inl.), de Smedt (Els) (inl.).** *Verhaeren, Bernier : portretten = Verhaeren, Bernier : portraits.* Sint-Amands, Emile Verhaerenmuseum, 2016, 79 p.
- Hendrickx (Harrie).** *Eugène De Bock, Borgerhout 13 april 1889 - Schoten 22 juli 1981.* Scot. Tijdschrift van de Vereniging voor Heemkunde Schoten, 42, 2016, 155, pp. 136-156.
- Hendrix (Guido).** *Kanttekeningen bij de Leuvense 'Dat Prosper natus 1785'.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 3, pp. 4-5.
- Henkens (Anne-Martine).** *Jean Tousseul : un écho de xénophobie? Une analyse du texte «Les esclaves modernes» du journaliste et écrivain wallon Jean Tousseul.* Analyse de l'IHOES, 2016, 161 (10 novembre 2016), pp. 1-7 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse161.pdf].
- Hertmans (Stefan).** *Zwischen Gedenken und Erinnern : Über individuelle und kollektive Identität.* Sinn und Form, 68, 2016, 2, pp. 228-235.
- Heyblom (Jean).** *Gérard de Nerval et Bruxelles.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 134, pp. 18-22.
- Hovius (Ranne).** *De genezing van de harpspeler: De introductie van de psychiatrie in de literatuur.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 3, 2016, 1, pp. 20-40 (Literatuur en psychiatrie).
- Huet (Leen).** *Een schone gevel met zijn sieraden en wat zich daarachter bevindt.* Gent, KANTL, 2016, 59 p. (Verkenningen / Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde 3).
- Humbeek (Kris), Absillis (Kevin).** *Inleiding : De man wiens volk hem niet meer wil lezen.* In : **Humbeek (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 5-112.
- Humbeek (Kris).** *Marnix Gijsen : Opkomst en neergang van een kosmopoliet.* In : **van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (eds.).** *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief.* Hilversum, Verloren, 2016, pp. 129-148.
- Humbeek (Kris).** *Omtrent 'De Kerels van Vlaanderen' : Eerste aanzet tot een kleine draagbare geschiedenis van de Vlaamse Kerel.* In : **Humbeek (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 113-174.
- Ignatieva (Ksenia).** *Amélie Nothomb traduite par Nina Khotinskaïa : maîtrise de la traductrice. Le fabuleux destin d'Amélie Nothomb en Russie.* In : **Costa (Béatrice),**

- Gravet (Catherine) (éds.).** *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes.* Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 83-104 (Travaux et Documents 9).
- Jacobs (Eva).** *Een farao als rolmodel : Jeugdschrijfster Leen van Marcke.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 33-41.
- Janssens (Christian).** *Maurice Maeterlinck, un auteur dans le cinéma des années dix et vingt.* Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, Wien, P.I.E. Peter Lang, 2016, 271 p. (Repenser le cinéma 8).
- Joao Simoes (Maria).** *Imagotypes actuels et dénoncés : Amélie Nothomb et João de Melo.* In : **Santos (Ana Clara) (coord.).** *Descontinuidades e confluências de olhares nos estudos francófonos [Vol. 1].* Faro, Ediciones de la Universidad de Algarve, 2010, pp. 427-438.
- Klaus-Cosca (Barbara).** *Künstlerischer Feminismus? Maurice Maeterlinck als "Dichter der neuen Frau".* In : **Berger (Françoise), Kwaschik (Anne) (éds.).** *La "condition féminine" : Feminismus und Frauenbewegung im 19. und 20. Jahrhundert = Féminismes et mouvements de femmes aux XIXe – XXe siècles.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2016, pp. 67-78 (Schriftenreihe des Deutsch-Französischen Historikerkomitees 12).
- Kort (Sebastian).** *Schrijvers die nog maar namen lijken : Elias, of het gevecht met Maurice Gilliams.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 4, pp. 32-39.
- Kravets (Yarema).** *Emile Verhaeren en Ukraine (critique, répercussions, traductions).* Lviv, Triada Plus, 2016, 344 p.
- Kuitert (Lisa).** *"Ik scheer dus slechts de varkens" : D. Bolle en de handel in Consciencecerestanten.* In : **Humbecck (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (éds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 265-278.
- Kuitert (Lisa).** *O agente literário como "corretor" : Um estudo de caso sobre a literatura latino-americana e o mercado livreiro nos Países Baixos.* In : **Schapochnik (Nelson), Martins Venancio (Giselle) (éds.).** *Escrita, Edição e Leitura : Na América Latina.* Niterói, PPGHistória-UFF, 2016, pp. 229-241 (Coleção História on line).
- Kulche (August).** *Mémoires d'un relieur, ou, 75 ans de métier. Suivies par quelques textes sur la reliure internationale du XXe siècle et sur plusieurs de ses représentants.* Bruxelles, Bibliotheca Wittrockiana, 2016, 251 p.
- Kusters (Wiel).** *1914-1940 : Een tocht door het donker.* In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel) (red.).** *Geschiedenis van de literatuur in Limburg.* Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 354-415.
- Lambrecht (Bram).** *Geheel eigen en toch vreemd. Streekliteratuur in het Nederlandse taalgebied.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 22-24.
- Lampo (Jan).** *Verhaeren, Maeterlinck, Rodenbach, Elskamp, Eekhoud : Escaut! Escaut!* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 58-66.
- Lampo (Jan).** *"zacht en roosverwig vleesch" : Hendrik Conscience over Gustaf Wappers.* Zacht Lawijld : literair-historisch tijdschrift, 15, 2016, 2, pp. 72-94.
- Langerak (Thomas).** *'En buiten stroomt de Wolga' : Rusland gezien door de ogen van Nederlandse en Vlaamse dichters.* In : **Boulogne (Pieter), Coudenys (Wim), Soldatjenkova (Tatjana), Verpoest (Lien) (éds.).** *Ik hou van jou, Peters creatie : Festschrift voor Emmanuel Waegemans. Ljubljū tebjā, Petra tvoren'e : festšrift v cest' Emmanuelja Vagemansa.* Amsterdam, Uitgeverij Pegasus, 2016, pp. 107-130 (Pegasus Oost-Europese studies 26).
- Laurichesse (Jean-Yves).** *«Mai qui fut sans nuage...» : Mélancolie de la route des Flandres chez Claude Simon.* Nord' : Revue de critique littéraire des Hauts-de-France / Société de littérature du Nord, 2016, 2 (n° 68), pp. 13-22.

- Leblanc (André).** *Transcultural Identity as a Personal Myth : The Case of Amélie Nothomb.* In : **Gilsean Nordin (Irene), Edfeldt (Chatarina), Hu (Lung-Lung), Jonsson (Herbert), Leblanc (André) (eds.).** *Transcultural identity constructions in a changing world.* Frankfurt am Main, Bern, Wien, Peter Lang, 2016, pp. 109-122.
- Leemans (Inger).** *Gnawing Worms and Rattling Thunder : The Instable Harmony of Dutch 18th-century Literature.* In : **Fenoulhet (Jane), Quist (Gerdi), Tiedau (Ulrich) (eds.).** *Discord and consensus in the Low Countries 1700-2000.* London, UCL Press, 2016, pp. 20-37 (Global Dutch : Studies in Low Countries Culture and History).
- Leerssen (Joep).** *Conscience onder de analfabeten.* In : **Humbieck (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 369-390.
- Lemmens (Wendy).** 'Schamoteren met de grote woorden.' *Registervariatie in Hugo Claus' 'De verwondering' (1962).* Internationale Neerlandistiek / Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (Utrecht), 54, 2016, 1, pp. 53-71 [DOI : <https://doi.org/10.5117/IN2016.1.LEMM>].
- Leyman (Dirk).** «Mères crapules» ou odes à la femme la plus merveilleuse? *Les écrivains et leur mère.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, pp. 25-31.
- Liesen (Bruno).** *L'imprimerie J. Felix et Fils, un témoin de l'industrie du livre à Bruxelles au XXe siècle.* Cahiers du Cédic / Centre de l'édition et de l'imprimé contemporains, 2016, 6/8, pp. 101-113.
- Loenen (Willy) (medewerker), Van den Heuvel (Mon) (medewerker), De Smedt (Etienne) (compil.).** *De ster van Felix Timmermans.* S.l., Felix Timmermans Kring, 2016, s.p.
- Lojacono (Florence).** *Zarathoustra aux îles : Vasco (Chadourne, 1927) et Touriste de bananes (Simenon, 1938).* Thélème : Revista complutense de estudios franceses, 31, 2016, 2, pp. 283-296.
- Luykx (Paul).** *De Vlaamse contacten van de Nederlandse katholieke heraut Gerard Brom 1882-1959.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 188-193.
- Lysøe (Éric).** *Alain Dartevelle : Fiction postmoderne et brouillage des frontières.* Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 48, pp. 105-121 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2668>].
- Macewan (Helen).** *Les Soeurs Brontë à Bruxelles.* Bruxelles, CFC éditions, 2015, 215 p. (Ville écrite).
- Maeterlinck (Maurice), Capiteyn (André) (vertaler), Dauwe (Jozef) (inleider), Boudart (Laurence) (nawoord).** *De burgemeester van Stilmonde : Een oorlogsdrama in drie bedrijven uit 1917.* Gent, Maurice Maeterlinck Stichting, [2016], 250 p.
- Malingret (Laurence).** *Amélie Nothomb en galicien : l'arbre qui cache la forêt?* In : **Costa (Béatrice), Gravet (Cathérine) (éds.).** *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes.* Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 105-116 (Travaux et Documents 9).
- Manfroid (Stéphanie), Gillen (Jacques).** *Les papiers personnels de Paul Otlet.* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 175-196 (Intellection 27).
- Marchand (Yannick).** *Paul Otlet, the concept of hypertext and the development of "Nestor".* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 163-174 (Intellection 27).
- Marcotte (Hélène).** *L'intertexte religieux et mythique dans Métaphysique des tubes d'Amélie Nothomb.* In : **Santos (Ana Clara) (coord.).** *Descontinuidades e confluências de olhares nos estudos francófonos [Vol. 1].* Faro, Ediciones de la Universidad de Algarve, 2010, pp. 417-426.

- Martina (Sabrina).** “Onirologie” di Maeterlinck e l’“Adorazione dell’Agnello mistico” di van Eyck. *Fronesis* (Firenze), 12, 2016, 24 (luglio-dicembre 2016), pp. 83-116.
- Martínez de Arrieta (Mónica).** *Desarraigos, memorias, resistencias, según Amélie Nothomb*. In : **Artal Maillie (Susana G.), Aiello (Francisco) (compil.)**. *Desarraigos : De la experiencia a la escritura [Estudios argentinos de literatura francesa y francófona]*. Batán, Letra Sudaca Ediciones, 2015, pp. 63-71.
- Mastroianni (Michele).** ‘La Déchirure’ d’Henry Bauchau. *Entre élaboration et réécriture*. Roman 20-50 : Revue d’étude du roman du XXe et XXIe siècles (Lille), 2016, 2 (n° 62), pp. 29-42 [Numéro spécial : **Déom (Laurent), Lambert (Jérémy) (dir.)**. *Henry Bauchau : La Déchirure, Le Régiment noir et L’Enfant rieur*].
- Mees (Marc), Verstreken (Els).** *Honderdjarige Pallieter springlevend*. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Eeuwige jonge Pallieter*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 17-68 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Melsen (Jan H.)**. *Marten Melsen dan toch illustrator voor Pallieter?* In : **Somers (Marc) (ed.)**. *Felix ereburger*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 53-60 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Meskens (Gaston).** *Melancholies of modernity*. In : **Ghils (Paul) (dir.)**. *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet*. Louvain-la-Neuve, Academia-L’Harmattan, 2016, pp. 293-294 (Intellection 27).
- Meuret (Isabelle), Aron (Paul), Thérenty (M.-E.)**. *Francophone Literary Journalism : Exploring its vital edges*. *Literary Journalism Studies*, 8, 2016, 2, pp. 9-13.
- Meyers (Charlène)**. *Traduire Amélie Nothomb en danois et en anglais : De l’art du transfert et de l’adaptation*. In : **Costa (Béatrice), Gravet (Catherine) (éds.)**. *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes*. Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 117-144 (Travaux et Documents 9).
- Minnaard (Liesbeth), Haan (Joost)**. *The Shaking Palsy in the Low Countries : Representations of Parkinson’s Disease in Dutch and Flemish Prose*. In : **Grave (Jaap), Honings (Rick), Noak (Bettina) (éds.)**. *Illness and literature in the Low Countries from the Middle Ages until the 21st century*. Göttingen, V&R Unipress, 2016, pp. 231-252.
- Missinne (Lut)**. *De reizende schrijver in de spiegel*. In : **van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (éds.)**. *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief*. Hilversum, Verloren, 2016, pp. 25-36.
- Moreels (Isabelle)**. *Hommage à la belgitude : Mutations après honte et malaise*. *Çédille : Revista de Estudios Franceses*, 2016, 12, pp. 257-276.
- Morelli (Anne)**. *Les librairies révolutionnaires*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 250-251 (Regards sur la ville).
- Morelli (Anne)**. *Victor Hugo expulsé comme agitateur*. In : **Morelli (Anne) (dir.)**. *Le Bruxelles des révolutionnaires : de 1830 à nos jours*. Bruxelles, CFC-éditions, 2016, pp. 82-85 (Regards sur la ville).
- Muramatsu (Sadafumi)**. *Transfusion of a Belgian novel in Japan : The river Sumida and Bruges-la-Morte*. In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.)**. *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration*. Tiel, Lannoo, 2016, pp. 261-272.
- Nachtergaele (Vic), Hemmerijckx (Rik)**. *Emile Verhaeren, de ‘tentaculaire’ dichter = Emile Verhaeren, poète ‘tentaculaire’*. In : **De Smet (Johan), Verleysen (Catherine) (éds.)**. *Emile Verhaeren : de schrijver-criticus en de kunst van zijn tijd, 1881-1916 = Emile Verhaeren : l’écrivain-critique et l’art de son temps, 1881-1916*. Gent, Snoeck, 2016, pp. 242-264.

- Nannoni (Catia).** *Traduire «Rue des Italiens» de Girolamo Santocono : quand langues et dialectes s'invitent à la «fête du verbe».* In : **Costa (Béatrice), Gravet (Catherine) (éds.).** *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes.* Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 59-82 (Travaux et Documents 9).
- Neys (R.).** *Maria barones Rosseels.* Calmthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 68, 2016, 3, pp. 91-93.
- Ninanne (Dominique).** *Les Asturies contées par les Belges.* *Anales de filologia francesa*, 2016, 24, pp. 293-313 (Vogages / Viajes).
- Ninanne (Dominique).** *Pères et filles dans les romans de Corinne Hoex.* *Çédille : Revista de Estudios Franceses*, 2016, 12, pp. 297-325.
- Noorduijn (Mirjam).** *Een blik gericht op de horizon : Kinder- en jeugdliteratuur in de Lage Landen.* *Ons Erfdeel*, 59, 2016, 4, pp. 4-13.
- Noyer (Jean-Max).** *Encyclopédisme en éclats : réflexions sur la sortie des «essences».* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 99-150 (Intellection 27).
- Offermans (Cyrille).** *«Guerre et térébenthiné», un livre magistral de Stefan Hertmans.* *Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas*, 45, 2016, 1, pp. 80-81.
- Pacini de Moura (Amanda).** *Considerations on the social role of the document according to Paul Otlet.* In : **Ghils (Paul) (dir.).** *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 43-62 (Intellection 27).
- Paquet (Philippe).** *Simon Leys : navigateur entre les mondes.* Paris, Gallimard, 2016, 669 p.
- Paris (Franco).** *De Griekse mythen in het oeuvre van Claus en Pasolini. Oedipus : een actueel verhaal.* In : **van der Heide (Herman), Pos (Arie), Prandoni (Marco), Ross (Dolores) (eds.).** *Een ladder tegen de windroos : Nederlands tussen Noord- en Zuid-Europa : Contacten, confrontaties en bemiddelaars.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 17-28 (Lage Landen Studies 7).
- Paris (Franco).** *Hugo Claus, il segno allusivo : La discesa agli inferi dopo Dante e Bosch.* In : **van der Heide (Herman), Prandoni (Marco) (a cura di).** *Il segno elusivo : la traduzione italiana della poesia in neerlandese (e afrikaans) del XX e XXI secolo.* Rimini, Raffaelli editore, 2016, pp. 105-118 [Papers presented at the conference held in Bologna, Italy, December 6, 2013. Contributions in Italian; includes poems in Dutch and Afrikaans with parallel Italian translation].
- Paul (Lissa), Johnston (Rosemary Ross), Short (Emma) (red.).** *Children's literature and Culture of the First World War.* New York, Routledge, 2016, 347 p. (Children's literature and culture 107).
- Pelckmans (Paul).** *'Felix Roobeek' : Een diptiek en twee vragen.* In : **Humbeeck (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 319-340.
- Peters (Sonja).** *Vlaanderen en Nederland Ehrengast der Frankfurter Buchmesse 2016 : De invulling van het programma.* In : **Swaenepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, 65, 2016, 360, pp. 6-8.
- Pierrart (Thomas).** *Lezen over morgen : Nederlandstalige toekomstliteratuur door de ogen van de lezer.* *Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap*, 58, 2016, 3, pp. 351-375 [DOI : 10.2143/SDL.58.3.178232].
- Platteau (Virginie).** *Poëzie als business, hoe valt dat te rijmen? Over het uitgeven van poëzie.* In : **Swaenepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, 65, 2016, 360, pp. 14-17.

- Plisnier (René).** *Un album d'hommage à Fulgence Masson conservé à la Bibliothèque de l'UMONS.* In : **Depauw (Claude), Desmette (Philippe), Honnoré (Laurent), Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Hainaut. La terre et les hommes. Mélanges offerts à Jean-Marie Cauchies par Hannonia à l'occasion de son soixante-cinquième anniversaire.* Mons, Hannonia, 2016, pp. 595-610 (Analectes d'histoire du Hainaut 15).
- Pujante Sánchez (José David).** *El entramado simbólico en el drama Pelléas et Mélisande de Maurice Maeterlinck : Una aplicación de la Poética de lo imaginario.* ACTIO NOVA: Revista de Teoría de la Literatura y Literatura Comparada, 2016, pp. 220-244.
- Purnelle (Gérald).** *Le Groupe de Liège autour de Jacques Izoard.* In : **Saint-Amand (Denis) (dir.).** *La dynamique des groupes littéraires.* Liège, Presses Universitaires de Liège, 2016, pp. 167-178 (Collection Situations 8).
- Quaghebeur (Marc), Meurée (Christophe) (dir.).** *Des lueurs du fleuve à la lumière de la peinture : Emile Verhaeren et les siens [Exposition «Émile Verhaeren : lumières de l'Escaut, lumière des arts», Tournai, Musée des Beaux Arts, 21 octobre 2016 - 18 décembre 2016].* Bruxelles, Archives & Musée de la Littérature, 2016, 147 p.
- Raeymaekers (Walter).** *Retie in de plooiën van de literatuur van eigen bodem.* Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 23, 2016, 3, pp. 5-13.
- Raeymaekers (Walter).** *Retie in de plooiën van de literatuur van eigen bodem : Jozef De Voght, priester-dichter.* Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 23, 2016, 1, pp. 4-9.
- Renouprez (Martine).** *Claire Lejeune : Gnose et enseignement.* Mémoires et Publications de la Société des Sciences, des Arts et des Lettres du Hainaut, 2016, 109, pp. 73-86.
- Réthelyi (Orsolya).** *De koopman en de non. Max Reinhardt en de receptie van Middelnederlandse literatuur.* In : **Krol (Ellen), Pekelder (Jan), Gielen (Albert) (red.).** *Praagse Perspectieven 10 : Handelingen van het colloquium van de sectie Nederlands van de Karelsuniversiteit te Praag ... : Op donderdag 30 en vrijdag 31 oktober 2014.* Praag, Universitaire Pers, 2015, pp. 9-34 (Praagse Perspectieven 10).
- Reverzy (Éléonore).** *Le bestiaire naturaliste de Camille Lemonnier.* Cahiers naturalistes, 2016, 90, pp. 167-180.
- Rijpens (John), De Laet (Danny).** *Henri Scholliers, de man van Majory Bell (biobibliografie), met een hoofdstuk over de Pick Nick roman.* Antwerpen, Brussel, Gent, De Puf Puf Club, 2016, 43 p.
- Robaey (Jean) (vertaler), Van de Woestijne (Karel) (auteur).** *Interludi.* Milano, Medusa, 2016, 499 p. (Rhythmos 20).
- Robaey (Jean).** *Scrivere Van de Woestijne.* In : **van der Heide (Herman), Prandoni (Marco) (a cura di).** *Il segno elusivo : la traduzione italiana della poesia in neerlandese (e afrikaans) del XX e XXI secolo.* Rimini, Raffaelli editore, 2016, pp. 95-104 [Papers presented at the conference held in Bologna, Italy, December 6, 2013. Contributions in Italian; includes poems in Dutch and Afrikaans with parallel Italian translation.]
- Robert (Jan).** *Aan een doode beloofd : Vermeersch, Pernath en anderen digitaal.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 68-77.
- Roe (David).** *Max Elskamp et son premier traducteur anglais. Correspondance inédite avec Jethro Bithell.* Lettres romanes, 54, 2000, 3-4, pp. 211-232.
- Rogiers (Filip).** *Jeroen Olyslaegers sur hier et aujourd'hui : Des questions épineuses à prendre avec des pincettes.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, pp. 81-83.
- Roland (Hubert).** *Clément Pansaers et la traduction de la littérature expressionniste dans la revue 'Résurrection'. Un transfert culturel franco-allemand en Belgique occupée.* In : **Lombes (Christine) (dir.).** *Traducteurs dans l'histoire, traducteurs en*

- guerre. [Nantes], [Université de Nantes], 2016, pp. 21-32 (Atlantide. Cahiers de l'EA 4276 – L'Antique, Le Moderne 5) [<http://atlantide.univ-nantes.fr>].
- Roland (Hubert).** *Kulturtransfer und Nachdichtung : über Autoren des belgischen Symbolismus und ihre Beziehung zur deutschen Literatur*. Germanistische Mitteilungen : Zeitschrift für deutsche Sprache, Literatur und Kultur, 42, 2016, 2, pp. 45-62.
- Romeral Rosel (Francisca).** “*Le corsage de Milady*” : *Désir et tabou dans Avant et après de Jacqueline Harpman*. Francofonia, 2010, 19, pp. 158-174 (Numéro spécial : L'érotisme).
- Romeral Rosel (Francisca).** *Psychogenèse d'une crise familiale : “La fille démantelée” de Jacqueline Harpman*. In : **Labra Cenitagoya (Ana I.), Laso y León (Esther), López Mújica (Montserrat), Valiente Jiménez (María José) (eds.)**. *Crisis, ¿fracaso o reto? = Crises, échec ou défi? [Recurso electrónico] : Actas del XXIII Congreso de la APFUE (actual AFUE)*. [Alcalá], Universidad de Alcalá, Editorial Universidad de Alcalá, 2016, pp. 319-332 (Obras colectivas. Humanidades 50).
- Rosenfeld (Michael).** “*Escal Vigor : A Novel from the French of George Eekhoud*” : *Comment traduire “l'innommable”*. In : **Costa (Béatrice), Gravet (Catherine) (éds.)**. *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes*. Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 25-40 (Travaux et Documents 9).
- Rosier (Jean-Maurice).** *Requiem pour un rêve wallon. La vie et l'œuvre de Jean Louvet comme écrivain, auteur et personnage*. Cahiers internationaux de symbolisme, 2016, 143-145, pp. 367-376.
- Rzycka (Dorota).** *Être poète au plat pays : La quête identitaire dans la poésie d'Émile Verhaeren et de Jacques Brel*. Paris, L'Harmattan, 2016, 229 p. [Réimpression].
- Sadoun-Edouard (Clara).** *Portrait de l'artiste en divette. ‘Claudine Lamour’ (1892) de Camille Lemonnier*. Cahiers naturalistes, 2016, 90, pp. 143-166.
- Saint-Amand (Denis).** *Les groupes littéraires : Structures, logiques et représentations*. In : **Saint-Amand (Denis) (dir.)**. *La dynamique des groupes littéraires*. Liège, Presses Universitaires de Liège, 2016, pp. 5-18 (Collection Situations 8).
- Sánchez Hernández (Angeles).** *Alain Corneau, interprète cinématographique du discours littéraire d'Amélie Nothomb*. In : **Gonzalo Santos (Tomás), Rodríguez Navarro (María Victoria), González Hernández (Ana Teresa), Pérez Velasco (Juan Manuel) (coord.)**. *Texto, género y discurso en el ámbito francófono*. Salamanca, Ediciones Universidad Salamanca, 2016, pp. 845-856 (Aquilafuente 216).
- Sander (Susana).** *Paul Otlet y su planteamiento originario para la revolución de la información y la disolución del conocimiento*. In : **Ghils (Paul) (dir.)**. *Connaissance totale et cité mondiale : La double utopie de Paul Otlet*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2016, pp. 63-98 (Intellection 27).
- Sankara (Edgard).** *History and the Production and Reception of Autobiography in Francophone Africa*. Canadian Review of Comparative Literature = Revue Canadienne de Littérature Comparée, 32, 2005, 3-4, s.p.
- Schevernels (Laura).** *Stijn Streuvels en de fono-commercie van Antoon van der Plaetse*. Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 17-25.
- Schramme (Annick).** *Hart voor letteren : Vlaams Fonds voor de Letteren : Motor van de Vlaamse letteren*. In : **Swaenepoel (Geert) (ed.)**. *Vlaamse boekenwereld op de kaart*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 10-13.
- Schrans (Guy).** *De Gentse boekdrukkers de Goesin (18de-begin 19de eeuw)*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 1, pp. 2-15.
- Sergier (Mathieu).** *La belgitude littéraire vue en Flandre*. In : **Gillain (Nathalie), Huerdo Moreno (Cristal) (coord.)**. *Quarante ans de belgitude. Nommer l'indéfinissable?* Bruxelles, Revue Nouvelle, 2016, pp. 46-51.

- Sergier (Mathieu), Vanasten (Stéphanie).** *Literatuurdragers in de openbare ruimte.* Dietsche Warande en Belfort : Tijdschrift voor letterkunde en geestesleven, 161, 2016, 2, pp. 5-10.
- Servaes (Paul).** *Emile Verhaeren 2016 : honderd jaar de dood voorbij.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2016, 27, pp. 17-21.
- Servaes (Paul).** *In memoriam Beatrice Worthing : Engelse biografie van Verhaeren.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2016, 27, p. 33.
- Servaes (Paul).** *Jef Geeraerts en zijn Hingense vriend Pol Leroy.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2015, 26, p. 31.
- Sintobin (Tom), Sanders (Mathijs).** *Dit was zijn schrift : Over de wording van 'De verwondering'.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 2, pp. 185-213 [DOI : 10.2143/SDL.58.2.3164931].
- Slusarska (Alicja).** *Quand l'Histoire se fond dans un paysage remémoré : L'écriture de la mémoire et de l'oubli dans 'Sarah, feuille morte' de Jean-Claude Pirotte.* Studia Romanica Posnaniensia, 43, 2016, 4, pp. 103-112 [**Teklik (Joanna) (dir.).** *Pouvoir de la mémoire. Écriture de l'Histoire. Lettres belges dans les années 1914-1989.* Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2016, pp. 3-158 (Studia Romanica Posnaniensia, 43, 2016, 4)].
- S.n.** *Emile Verhaeren : De tragische invloed van de oorlog op een genie.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2016, 46 p. (De geschreven oorlog G) [Publicatie n.a.v. de tijdelijke tentoonstelling "De geschreven oorlog" in het In Flanders Fields Museum te Ieper van 17 september 2016 tot 26 maart 2017].
- S.n.** *Flandern & die Niederlande Ehrengast Frankfurter Buchmesse 2016 : Herbst 2016 : eine Übersicht, weit wie der Horizont.* [Amsterdam], Nederlands Letterenfonds; [Berchem], Vlaams Fonds voor de Letteren, 2016, 95 p.
- [**S.n.**]. *Franz Hellens : Une grande amitié.* Paris, Association des Amis d'Alexandre Vialatte, 2015, 200 p. (Cahiers Alexandre Vialatte, 2015, 40).
- S.n.** [**Association internationale des Études françaises.**] *Simenon : les providences romanesques aux XVIIe et XVIIIe siècles. L'héroïsme féminin dans le théâtre français.* Massy, Association internationale des Études françaises; Paris, Les Belles Lettres, 2016, 353 p. (Cahiers de l'Association Internationale des Etudes françaises 68).
- Soetens (Gerard), Van Campenhout (Nico).** *De Lokerse 'kunstpaus' over de 'uitgegomde dichter' uit Kalken.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 4, pp. 200-209.
- Somers (Marc).** *Briefwisseling tussen Felix Timmermans en Rik Cox. Eerste deel : periode 1919-1930.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 65-100 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, 184 p. (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, 168 p. (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Somers (Marc).** *François Gos verlucht Pallieter.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 111-114 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Somers (Marc).** *Kroniek 2014.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 163-166 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Somers (Marc).** *Kroniek 2015.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.*

- Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 169-178 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Somers (Marc).** *Pallieter door Timmermans in het Frans vertaald.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 93-98 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Somers (Marc).** *René de Clercq en Pallieter.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 99-102 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Somers (Marc).** *Voorwoord.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 5-6 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Somers (Marc).** *Wie was Rik Cox?* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 5-6 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Somers (Marc).** *Woord vooraf.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 5-6 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Sorgeloos (Claude), Hellemans (Jacques).** *Pour une histoire des techniques et métiers du livre en Belgique : Brevets, machines et chimie sous Léopold Ier.* Cahiers du Cédic / Centre de l'édition et de l'imprimé contemporains, 2016, 6/8, pp. 11-76.
- Spronck (Lou).** *1793-1893 : Verandering van het blikveld : verlies en winst.* In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel) (red.).** *Geschiedenis van de literatuur in Limburg.* Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 202-311.
- Stevens (Gilbert).** *«Bien rugé, lion!» : Une rencontre inattendue entre Camille Lemonnier, Charles De Coster, Shakespeare et Flaubert.* Cahiers du Cédic / Centre de l'édition et de l'imprimé contemporains, 2016, 6/8, pp. 77-84.
- Stiénon (Valérie).** *Anticipation et mondes parallèles : Entretien avec Benoît Peeters et François Schuiten.* Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 48, pp. 137-146 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2671>].
- Stiénon (Valérie).** *Une école belge de l'anticipation?* Textyles : Revue des lettres belges de langue française, 2016, 48, pp. 13-27 (Utopie et anticipation : L'anticipation en contexte) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2657>].
- Stuyck (Jan).** *Nihilisme, chaosisme, obscurantisme : Het tijdschrift Taptoe (1953-1955).* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 15, 2016, 2, pp. 60-71.
- Stuyck (Jan).** *De Vlaamse Jack Kerouac : Over Maria van Antwerpen.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 78-84.
- Swanepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, 35 p.
- Tatsopoulou (Hélène).** *La Fortune de Simenon en Grèce.* In : **Costa (Béatrice), Gravet (Cathérine) (éds.).** *Traduire la littérature belge francophone : Itinéraires des œuvres et des personnes.* Mons, Université de Mons, Service de Communication écrite, 2016, pp. 193-208 (Travaux et Documents 9).
- Teklik (Joanna).** *L'histoire d'une mémoire décalée : 'Grandes vacances en Angleterre' d'Évelyne Pollet.* Studia Romanica Posnaniensia, 43, 2016, 4, pp. 49-59 [**Teklik (Joanna) (dir.).** *Pouvoir de la mémoire. Écriture de l'Histoire. Lettres belges dans les années 1914-1989.* Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2016, pp. 3-158 (*Studia Romanica Posnaniensia*, 43, 2016, 4)] [DOI : 10.14746/strop.2016.434.003].
- Teklik (Joanna) (dir.).** *Pouvoir de la mémoire. Écriture de l'Histoire. Lettres belges dans les années 1914-1989.* Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2016, pp. 3-158 (*Studia Romanica Posnaniensia*, 43, 2016, 4).

- Ter Braak (Menno), Keja (Marsha) (red.).** *Geen woord te veel, geen gebaar te dik : Menno ter Braak over Willem Elsschot.* Antwerpen, Willem Elsschot Genootschap, 2016, 95 p. (WEG cahier 11).
- Timmermans (Felix), Lemmens (Wendy) (ed.), Absillis (Kevin (nawoord)).** *Pallieter.* Kalmthout, Polis, 2016, 303 p.
- Timmermans (Gommaar).** *Dankwoord bij de aanstelling van vader Felix tot ereburger van Lier.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 13-14 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Tomasi (Marie-Camille).** *D'absences en errances. Vers une autofiction des origines.* Roman 20-50 : Revue d'étude du roman du XXe et XXie siècles (Lille), 2016, 2 (n° 62), pp. 69-79 [Numéro spécial : **Déom (Laurent), Lambert (Jérémy) (dir.).** *Henry Bauchau : La Déchirure, Le Régiment noir et L'Enfant rieur*].
- T'Sjoen (Yves), Van Damme (Els).** *Richard Minne en de Russen : Een deeleiditie met literatuurkritische teksten.* In : **Dhooge (Ben), De Dobbeleer (Michel) (eds.).** *Uslyat' zemnuju : Festschrift for Thomas Langerak on the occasion of his retirement.* Amsterdam, Uitgeverij Pegasus, 2016, pp. 601-618 (Pegasus Oost-Europese studies 26).
- Tyssens (Jeffrey).** *Félix Bovie : Bard van de Brusselse burgerlijke bohème in de tweede helft van de 19e eeuw.* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 213-228 (Urban notebooks 14).
- Vanacker (Beatrijs), Toremans (Tom).** *(En)jeux métafictionnels de la pseudo-translation. Pour une lecture du soupçon.* Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2016, 19, pp. 5-22 (Pseudo-translation. Enjeux métafictionnels = Pseudotranslation and metafictionality).
- Vanacker (Beatrijs), Toremans (Tom).** *Pseudotranslation and Metafictionality.* Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2016, 19, pp. 23-38 (Pseudo-translation. Enjeux métafictionnels = Pseudotranslation and metafictionality).
- Vanacker (Hans).** *De «Reynaert le Goupil» à Guido Gezelle : Liliane Wouters (1930-2016).* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 2, p. 79.
- Van Baelen (Carlo).** *Frankfurter Buchmesse: Handel in/en cultuur : Over de betekenis van de internationale boekenvakbeurs.* In : **Swaenepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 4-5 .
- Van Baelen (Carlo).** *Who's afraid of the ebook? Digitale boeken: kansen en bedreigingen.* In : **Swaenepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 32-34.
- Van Bockstal (Koen).** *Nederlandstalige boeken in de grootste vitrine ter wereld.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 91, 2016, 5, pp. 38-41 [Vlaanderen en Nederland zijn gastland op de Frankfurter Buchmesse].
- Van Cauwelaert (Rik).** *'Met bloed langs de heupe en lood door de long'. August van Cauwelaert, de frontdichter.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 3, 2016, 2, pp. 42-52 (Schrijvers en oorlog).
- Vanclooster (Stijn).** *Felix Timmermans in Oostenrijk. Over zijn vertaler Paul Wimmer.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 139-158 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Vanclooster (Stijn).** *De relatie tussen Ernest Claes en Felix Timmermans.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016,

- pp. 125-138 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Van Coillie (Jan).** *Football or fight? The little Great War in Flanders Fields. The image of World War I in Flemish childrens books 1970-2014.* In : **Ewers (Hans-Heino) (Hrsg.).** *Erster Weltkrieg : Kindheit, Jugend und Literatur : Deutschland, Österreich, Osteuropa, England, Belgien und Frankreich.* Frankfurt am Main, Peter Lang, 2016, pp. 269-288.
- Van Coillie (Jan), Gera (Judith), Hermann (Christine).** *De Leeuw van Babel : Nationalisme in jeugdbewerkingen van "De Leeuw van Vlaanderen" in het Nederlands, Duits en Hongaars.* Internationale Neerlandistiek / Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (Utrecht), 54, 2016, 3, pp. 189-214.
- Van Coillie (Jan).** *Nooit meer oorlog? De Eerste Wereldoorlog in de Vlaamse jeugdliteratuur 1973-2015.* Zacht Lawijid : literair-historisch tijdschrift, 15, 2016, 1, pp. 29-55.
- Van Damme (Els) (ed.).** *Literaire kritiek van Richard Minne in 'Het Geestesleven' ('Vooruit', 1945-1965).* Gent, Amsab-ISG, 2016, 782 p.
- Van de Maele (Romain John).** *Isidoor van Beugem, kunstliefhebber en dichter.* De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 1, pp. 105-119.
- Van de Maele (Romain John).** *Stijn Streuvels als vertaler van Vikingverhalen.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 116, 2016, 1, pp. 47-62.
- Van de Maele (Romain John).** *Het werk en de briefwisseling van Jozef De Cock (1).* De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 2, pp. 182-201.
- Van de Maele (Romain John).** *Het werk en de briefwisseling van Jozef De Cock (2).* De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 29, 2016, 4, pp. 431-449.
- van den Berg (Willem).** *Conscience buitengaats.* In : **Humbeek (Kris), Absillius (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 279-300.
- van den Brandt (Joke).** *De libertijn & de gelovige vitalist. Acht linsneden van Henri Van Straten bij de roman van Felix Timmermans De pastoor uit Den Bloeyenden Wijngaerd.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 119-124 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Vandenbroucke (Dieter).** *'Valsche dageraad' : 'De Monnik in het Westen' (1929) van Victor J. Brunclair.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 3, 2016, 3, pp. 44-55.
- van den Broek (Marinus A.).** *Als je geld hebt, doe je wonderen. Het slijk der aarde in poëzie en proza.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 3, pp. 36-37.
- Van den Heuvel (Mon).** *Pallieter : Origineel of gekuist.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 15-52 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- van den Oever (Annie), Bruinsma (Ernst).** *Writer-Journalists and the Sudden Turn in Appreciation in the Sixties : The Case of Louis Paul Boon.* In : **Harbers (Frank), van den Broek (Ilja), Broersma (Marcel Jeroen) (eds.).** *Witnessing the sixties : A decade of change in journalism and literature.* Leuven, Paris, Bristol, 2016, pp. 151-168 (Groningen studies in cultural change 51).
- van de Pol (Barber).** *'Wat ons brengt bij de vertaling' : De vertaler is meer dan een noodzakelijk kwaad.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 2, pp. 4-12.
- Van der Aa (Manu).** *Paul-Gustave van Hecke en Het Roode Zeil.* Zacht Lawijid : literair-historisch tijdschrift, 15, 2016, 4, pp. 4-26.
- van der Heide (Herman), Prandoni (Marco) (a cura di).** *Il segno elusivo : la traduzione italiana della poesia in neerlandese (e afrikaans) del XX e XXI secolo.*

- Rimini, Raffaelli editore, 2016, 211 p. [Papers presented at the conference held in Bologna, Italy, December 6, 2013. Contributions in Italian; includes poems in Dutch and Afrikaans with parallel Italian translation].
- Van de Veire (Remi).** *Honderd jaar na zijn geboorte wordt Valery Stuyver herdacht.* De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, p. 70.
- Vandevoorde (Hans).** *Met Conscience op café.* In : **Humbeeck (Kris), Absillis (Kevin), Weijermars (Janneke) (eds.).** *De grote onleesbare : Hendrik Conscience herdacht.* Gent, Academia Press, 2016, pp. 197-214.
- Vandevoorde (Hans).** *De representatie van Brusselse cafés bij Heiermans en Teirlinck : Een bron van kennis?* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 229-244 (Urban notebooks 14).
- Vandevoorde (Hans).** *Tussen club en salon : August Vermeylen als netwerker?* In : **van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (eds.).** *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief.* Hilversum, Verloren, 2016, pp. 91-103.
- Vande Walle (W.F.).** *Maeterlinck in Japan : A hospitable habitat for the blue bird.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tielt, Lannoo, 2016, pp. 273-297.
- Van de Woestyne (Francis).** *Antoinette Spaak : entretiens.* Bruxelles, Racine, 2016, 133 p.
- Vandommele (Joost).** *1916 : René De Clercq blaast de noodhoorn.* Deerlijk, René De Clercqgenootschap, 2016, 31 p.
- Vandorpe (André).** *Boek.be blijft bewust op de achtergrond : dé vakorganisatie voor uitgevers en boekverkopers in Vlaanderen.* In : **Swaenepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 21-23.
- Vandromme (Antoon).** *12 augustus 1849 dichtprijskamp te Izegem : Uitgeschreven door het genootschap "Tael en Kunst".* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 56, 2016, 2, pp. 52[ff.].
- Van Eldere (Dirk).** *Oprachten aan Luc Danhieux. De band met Gerard Walschap.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 29, 2016, 3, pp. 2-3.
- Vanhaesebrouck (Karel).** *"Bosses, nom de dieu!" 'Het Gezin Van Paemel' de Cyriel Buysse ou la naissance du mythe de la Flandre rurale.* Cahiers naturalistes, 2016, 90, pp. 249-267.
- Van Haesendonck (Christian).** *In de rei der Vlaamse strijders : Theophiel Van Haesendonck schrijft aan Hendrik Conscience.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 76-84.
- Vanhee (Fernand).** *Hugo Claus, Elly Overzier en Gistel : Een Driehoeksverhouding.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekennde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 38, 2016, 1, pp. 15-20.
- Vanhecke (Johan).** *Drie keer Claus : Langdurig in bruikleen.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 6-16.
- Vanhecke (Johan).** *'In de 3de persoon, bitte' : De manuscripten van 'De koele minnaar' (1956).* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 2, pp. 173-184 [DOI : 10.2143/SDL.58.2.3164930].
- Van Herreweghe (Jan).** *Boekanieren in Bibliopolis : Deugdooende bekentenissen van een boekenminnaar.* Harelbeke, vzw De Gebeten Hond, 2016, 140 p.
- Van Hoof (Willy).** *Figuren uit het Waverland : Schrijver Frans Verschoren.* Sint-Katelijne-Waver, Erf en Heem, 2016, 41 p. (Accenten uit de geschiedenis van het

- Waverland 14) [De publicatie is gebaseerd op de studie van J. Bastiaensen, Frans Verschoren, Lier, 1953].
- Van Hulle (Dirk).** *De autograaf en het 'pentimenti'-model : Een verkenning van het Claus-archief.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 2, pp. 157-172 [DOI : 10.2143/SDL.58.2.3164929].
- Van Kalmthout (Ton), Sigmond (Peter), Truijens (Aleid) (eds.).** *Al die onbekende beroemdheden : 250 jaar Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.* [Leiden], Leiden University Press, 2016, 224 p.
- Vanlerberghe (Ivan), Vermoortel (Philip).** *'Monsieur!': Een onbekende Franse brief van Multatuli.* Jaarboek Multatuli, 2016, pp. 9-34.
- Van Meensel (Jef).** *"'s Voorjaars zingt het al te prachtig" : Een tegendraadse Gezelle in Najaarverwen.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 2, pp. 241-244.
- van Melick (Ben).** *1945-1965 : Traditie en vernieuwing.* In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel (red.)).** *Geschiedenis van de literatuur in Limburg.* Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 454-519.
- van Melick (Ben).** *1965-1990 : Inhaalmanoeuvres.* In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel (red.)).** *Geschiedenis van de literatuur in Limburg.* Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 520-653.
- van Melick (Ben).** *1990-2015 : In vogelvlucht.* In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel (red.)).** *Geschiedenis van de literatuur in Limburg.* Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 654-689.
- Vanmeenen (Anne-Flor).** *De dood zal komen en jouw ogen hebben : Dodenmaskers in het Letterenhuis.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 42-50.
- Van Nimmen (Armand).** *'Singers Nähmaschine ist die beste' : Paul van Ostaijen als inspiratiebron voor de Weense componist Otto M. Zykan.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 15, 2016, 2, pp. 34-59.
- van Oostrum (Frits).** *Van geletterd naar gepixeld : Over de missie van de letterkundige neerlandistiek.* Leiden, Stichting Neerlandistiek Leiden, 2016, 47 p. (Bert van Selm-lezing 25).
- Van Staen (Christophe).** *Rousseau en néerlandais : Coup d'oeil sur 250 années de traduction.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 94, 2016, 2, pp. 471-491.
- Van Steenberge (Kris).** *Verjaardagsrede voor Pallieter.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallieter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 13-16 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- van Voorst (Sandra).** *From Frankfurt Book Fair to Frankfurt Book Fair : Dutch-Language Literature in Germany, 1990-2015.* Journal of Dutch Literature, 7, 2016, 2, pp. 20-34.
- van Zoggel (Marc).** *Droomachtig realisme : F. Bordewijk, Willem Frederik Hermans en Brussel als surrealistische stad.* In : **Acke (Daniel), Bekers (Elisabeth) (eds.).** *Brussel schrijven : De stad als inspiratiebron sinds de 19de eeuw = Ecrire Bruxelles : La ville comme source d'inspiration depuis le XIXe siècle.* Brussel, ASP - VUB-Press, 2016, pp. 283-300 (Urban notebooks 14).
- Veeckmans (B.).** *Cyriel Buysse, de Tantes en de familie Blomme.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVII, 2016, 2, pp. 3-87.
- Venken (Machteld), Zalewski (Krzysztof Marcin).** *Boso, ale na rowerze. De helaasheid der dingen in Polen.* Filter : Tijdschrift over vertalen, 22, 2015, 3, s.p.
- Verbeke (Frederik).** *Pintura, literatura y ciudad : Imaginando Bilbao al estilo de Verhaeren.* Semiosfera, 2016, 4, pp. 150-167.

- Verbeke (Frederik).** *Traduciendo entre 'periferias' : Hendrik Conscience en las literaturas del País Vasco.* Bulletin of Hispanic studies, 93, 2016, 2, pp. 193-208.
- Vercammen (Louis).** *Pallierter 100.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Eeuwig jonge Pallierter.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2016, pp. 69-92 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2016).
- Verdonck (Jan).** "To a friend on the eve of May" (30.4.1858) : Een Engels gedicht van Gezelle voor Torhoutenaar Eugeen Van Oye. Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2016, pp. 81-86.
- Verhaeren (Emile), Otten (Michel) (édition critique), Boudart (Laurence) (édition critique).** *Les Ailes rouges de la guerre et autres poèmes (1914-1916).* Bruxelles, Archives & Musée de la Littérature, 2016, 359 p.
- Verhaeren (Emile), Otten (Michel) (édition critique), Boudart (Laurence) (édition critique).** *Les forces tumultueuses. La multiple splendeur.* Bruxelles, Archives & Musée de la Littérature, 2016, 487 p. (Poésie complète / Emile Verhaeren 10).
- Verstraeten (Pieter).** *Het avontuur en de huiskamer. Ontwikkelingen in de middlebrowroman rond 1930.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 58, 2016, 3, pp. 377-403 [DOI : 10.2143/SDL.58.3.3178233].
- Verstreken (André).** *De zieke Timmermans.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *Felix ereburger.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2015, pp. 141-142 (Jaarboek van het Felix Timmermans-Genootschap, 2015).
- Vervaeck (Bart).** *De academische schrijver : Tussen homologie en distinctie.* In : **van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (eds.).** *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief.* Hilversum, Verloren, 2016, pp. 169-180.
- Vervaeck (Bart).** *Droom van een rijke deftige meneer : Het utopia in 'Houtekiet'.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 3, 2016, 3, pp. 31-43.
- Vichi (Marco) (a cura di).** *Georges Simenon : L'indagine del vuoto.* Firenze, Edizioni Clichy, 2016, 111 p.
- Vidal-Folch (Ignacio).** *Ficciones. Hugo Claus sin fronteras.* La Revista del Foment, 2016, 2150, pp. 74-75 (240 años ligados al progreso).
- Vlaminck (Erik).** *Vlaamse Auteursvereniging (VAV) : Club van onderbetaalde grondstofleveranciers.* In : **Swaenepoel (Geert) (ed.).** *Vlaamse boekenwereld op de kaart.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 360, pp. 18-20.
- Waegemans (Emmanuel).** *Dichters op de bres voor het vaderland : De eerste vertaling van Puskin in het Nederlands : 'Aan de lasteraars van Rusland'.* In : **Dhooge (Ben), De Dobbeleer (Michel) (eds.).** *Uslyat' zemnuju : Festschrift for Thomas Langerak on the occasion of his retirement.* Amsterdam, Uitgeverij Pegasus, 2016, pp. 619-630 (Pegasus Oost-Europese studies 26).
- Walschap (Gerard), Humbeek (Kris) (ed.), Rousseau (Valerie) (ed.), Marissen (Maksim) (ed.), van Steen (Maxime) (ed.).** *De mens, ge kunt gij daar niet aan uit : Een commentarierende bloemlezing uit het werk van Gerard Walschap.* Leuven, Acco, 2016, 198 p.
- Watthee-Delmotte (Myriam).** *Les Antigone de l'ombre (littérature francophone de Belgique).* MuseMedusa - Revue de littérature et d'art modernes, 2016, 4, s.p. [En ligne] (**Watthee-Delmotte (Myriam), Crevier Gulet (S.A.) (éds.).** *Antigone et la place des morts*) [http://musemedusa.com/dossier_4/myriam-watthee-delmotte].
- Watthee-Delmotte (Myriam).** *Il n'est d'identité que collective : 'Le Régiment noir' d'Henry Bauchau.* Roman 20-50 : Revue d'étude du roman du XXe et XXIe siècles (Lille), 2016, 2 (n° 62), pp. 81-93 [Numéro spécial : **Déom (Laurent), Lambert (Jérémy) (dir.).** *Henry Bauchau : La Déchirure, Le Régiment noir et L'Enfant rieur*].
- Weidermann (Volker).** *Ostend : Stefan Zweig, Joseph Roth and the summer before the dark.* New York, Pantheons Books, 2016, 163 p.

- Weijermars (Janneke).** *'Heel Euroop zal zich terstond vereenen'* : *Europa in de Nederlandse Waterlooliteratuur*. De Negentiende Eeuw (Tijdschrift van de Werkgroep De Negentiende Eeuw), 40, 2016, 2, pp. 84-103 [Themanummer : *Waterloo herinnerd, herdacht en herbeleefd*].
- Weijermars (Janneke).** *De romantische auteur : Prudens van Duyse (1804-1859)*. In : **van Boven (Erica), Verstraeten (Pieter) (ed.)**. *Schrijverstypen : De moderne auteur tussen individu en collectief*. Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2016, pp. 13-24.
- Wieczorek (Stefan).** *Bojen & Leuchtfeuer : neue Texte aus Flandern und den Niederlanden*. Göttingen, Wallstein Verlag, 2016, 244 p. (*Die Horen*, 61, 2016, 3).
- Winkels (Peter).** 1893-1914 : *'Het echt Hollandsch geluid komt met mijn natuur niet overeen'*. In : **Spronck (Lou), van Melick (Ben), Kusters (Wiel) (red.)**. *Geschiedenis van de literatuur in Limburg*. Nijmegen, Vantilt, 2016, pp. 312-353.
- Wilmots (Jos).** *Felix Timmermans z'n Pallieter 1916 : Honderd jaar*. S.l., s.n., 2016, 68 p.
- Zbierska-Moscicka (Judyta).** *Résister au monde. Déclinaisons historiques de l'identité contemporaine dans quelques romans de Véronique Bergen*. *Studia Romanica Posnaniensia*, 40, 2013, 4, pp. 77-85 [DOI : 10.14746/strop.2013.404.009].
- Zbierska-Moscicka (Judyta).** *La responsabilité historique de Vera Feyder*. *Studia Romanica Posnaniensia*, 43, 2016, 4, pp. 83-90 [**Teklik (Joanna) (dir.)**. *Pouvoir de la mémoire. Écriture de l'Histoire. Lettres belges dans les années 1914-1989*. Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2016, pp. 3-158 (*Studia Romanica Posnaniensia*, 43, 2016, 4)].
- Zbierska-Moscicka (Judyta).** *A trip across history in the novels of Françoise Lalande*. *Studia Romanica Posnaniensia*, 39, 2012, 1, pp. 81-88 [DOI : 10.14746/strop.2012.391.006].
- Zweig (Stefan).** *Le monde d'hier. [Souvenirs d'un Européen]*. Paris, Gallimard, 2016, 590 p.
- f. Le théâtre et le ballet – Het toneel en de dans
- Ampe (Hanne).** *Erfgoed in de schijnwerpers. Lokale erfgoedzorg en podiumkunsten*. Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2016, 16, pp. 51-55.
- Bailleul (Beatrix).** *Muziek- en toneelverenigingen in Ledeberg*. @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 16, 2016, 1, pp. 6-7.
- Bischoff (Sebastian).** *Feindbilder für das Volk : Anti-belgische Motive in deutschen Trivialromanen und Volkstheaterstücken, 1914 bis 1918*. In : **Bischoff (Sebastian), Jahr (Christoph), Mrowka (Tatjana), Thiel (Jens) (Hrsg.)**. *Belgica – terra incognita? Resultate und Perspektiven der Historischen Belgienforschung*. Münster, Waxmann, 2016, pp. 107-116 (*Historische Belgienforschung* 1).
- Boisseau (Rosita).** *Alain Platel*. In : **Boisseau (Rosita)**. *Danse contemporaine*. [Lyon], Nouvelles éditions Scala, 2016, pp. 40-43.
- Boisseau (Rosita).** *Anna Teresa De Keersmaeker*. In : **Boisseau (Rosita)**. *Danse contemporaine*. [Lyon], Nouvelles éditions Scala, 2016, pp. 66-69.
- Boisseau (Rosita).** *Sidi Larbi Cherkaoui*. In : **Boisseau (Rosita)**. *Danse contemporaine*. [Lyon], Nouvelles éditions Scala, 2016, pp. 44-47.
- Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel).** *De l'écrit à la scène : La réécriture dans la dramaturgie belge francophone*. In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.)**. *Réécritures : De l'écrit à la scène*. Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 7-10 (Textyles 49) [https://doi.org/10.4000/textyles.2716].
- Boucko (Catherine).** *Frankenstein de Mary Shelley et The Birds d'Alfred Hitchcock dans le théâtre de Claude Schmitz*. In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel)**

- (éds.). *Réécritures : De l'écrit à la scène*. Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 45-57 (Textyles 49) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2722>].
- Brock (Marleen)**. *De underdoglichamen van choreograaf Jan Martens*. Ons Erfdeel, 59, 2016, 2, pp. 118-121.
- Brock (Marleen)**. *Ouvrir les yeux au spectateur : Le style et la mission de Johan Simons*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 90-92.
- Brock (Marleen)**. *Ritmische gedachtecronkels : Het Vlaams-Nederlandse theatercollectief BOG*. Ons Erfdeel, 59, 2016, 4, pp. 113-114.
- Colasse (Sarah), Desmarests (Michel), Lansman (Émile) (dir.)**. *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux*. Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, 237 p. (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- Coussens (Evelyne)**. *Ze doen het zelf wel : De Koekelbergse Alliantie van Knutselaars*. Ons Erfdeel, 59, 2016, 4, pp. 123-125.
- Crombez (Thomas)**. *The Reception of Greek Drama in Belgium and the Netherlands*. In : **Van Zyl Smit (Betine) (ed.)**. *A Handbook to the Reception of Greek Drama*. London, Wiley-Blackwell, 2016, pp. 283-303.
- Crombez (Thomas), Le Roy (Frederik), Cassiers (Edith), Van den Dries (Luk)**. *Tracing Creation : The Director's Notebook as Genetic Document of the Postdramatic Creative Process*. Contemporary Theatre Review, 24, 2016, 4, pp. 468-484 [<http://dx.doi.org/10.1080/10486801.2016.1196201>].
- Cué Alvarez (Béatrice), Cué Alvarez (Isabel), Léonet (Martine), Lasserre (Tiffany)**. *Quelle qu'en soit l'issue! Un spectacle de la Compagnie Espèces de... qui pousse à l'action*. Analyse de l'IHOES, 2016, 167 (27 décembre 2016), pp. 1-7 [En ligne], [http://www.ihoes.be/PDF/IHOES_Analyse165.pdf].
- De Greeve (J.)**. *Het Operettegezelschap van het Genks gemeentepersoneel, deel 1*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 75, 2016, 4, pp. 4-13.
- Delmotte (Bruno)**. *Petits bonheurs à Tournai : Le théâtre jeune public, un miracle perpétuel*. In : **Colasse (Sarah), Desmarests (Michel), Lansman (Émile) (dir.)**. *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux*. Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 112-115 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand)**. *Jean Van de Vijver uit Zegelsem : Een belangrijke verhuurder van verkleedkledij en toneelattributen in Brussel*. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 1, pp. 9-12.
- De Regt (Daniëlle), Brabants (Jeanne)**. *Jeanne Brabants : ik wil niet nummer drie miljoen zeventhonderdvijfentigduizend tweehonderdenéén zijn*. Etcetera, 27, 2009, 118, pp. 8-17.
- Dessons (Gérard)**. *Maeterlinck : le théâtre du poème*. Paris, Classiques Garnier, 2016, 190 p. (Études sur le théâtre et les arts de la scène 3) [Deuxième édition, accueillie].
- De Temmerman (Ludwig)**. *Zeventig jaar geleden stonden de meisjes van Elst op de planken*. Triverius. Driemaandelijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Triverius. Brakel. Horebeke. Lierde, XLVI, 2016, 4, p. 26.
- Detry (Emmanuelle), Desmarests (Michel)**. *Art et école : Le cadre légal en Fédération Wallonie-Bruxelles*. In : **Colasse (Sarah), Desmarests (Michel), Lansman (Émile) (dir.)**. *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux*. Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 195-212 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- De Viveiros (Geneviève)**. *Zola à Bruxelles : 'Germinal', "pièce de charbon", au Théâtre Molière*. Cahiers naturalistes, 2016, 90, pp. 87-110.

- de Vos (Jo), Pieters (Jürgen), de Vos (Laurens).** *Shakespeare, auteur voor alle seizoenen : Met een terugblik op 50 jaar voorstellingen in de Lage Landen.* Tielt, Lannoo, 2016, 271 p.
- Dupuis (Marie-Odile).** *Théâtre des 4 Mains et Theater Froe Froe, un partenariat à la belge.* In : **Colasse (Sarah), Desmarests (Michel), Lansman (Émile) (dir.).** *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux.* Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 92-96 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- Forment (Bruno).** *Zwanenzang van een illusie : De historische toneeldecors van de schouwburg Kortrijk.* Kortrijk, Groeninghe, 2016, 186 p.
- Gielen (Pascal), De Cock (Michaël).** 'We moeten het theater aan de stad teruggeven' : *KVS-directeur Michael De Cock over kunst als maatschappelijk bindmiddel.* Etcetera, 34, 2016, 146, pp. 48-52.
- Gillain (Nathalie).** *D'un exercice de subversion du genre théâtral ('Le Dessous des cartes', 1926) à la définition de l'"objet bouleversant" par le groupe surréaliste de Bruxelles.* L'Annuaire théâtral : Revue scientifique de la Société québécoise d'études théâtrales (SQET), 2016 (printemps), 59, pp. 49-70.
- Hendrickx (Bert).** "Zang, muziek, toneelopvoering, Houdt Orpheustrouw in stand, En hier is het dat men aanteft, D'ouwe, trouwe vriendschapsband" : *Een beknopte geschiedenis van 'Maatschappij Orpheus Turnhout' (1857-2014).* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2016, LXXXVIII, p. 137-196.
- Hesters (Delphine).** *Spelen op het scherp van de snee : De sociaal-economische realiteit van de podiumkunstenaars in Vlaanderen.* Etcetera, 34, 2016, 147, pp. 48-52.
- Hocquet (Hélène).** *Ecritures dramatiques pour la jeunesse, un paysage en quête d'auteurs.* In : **Colasse (Sarah), Desmarests (Michel), Lansman (Émile) (dir.).** *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux.* Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 170-172 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- Jans (Erwin).** *Onwankelbare theatrale verbeelding : Leven en werk van Tone Brulin.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 2, pp. 94-101.
- Jans (Erwin).** *Het zwijgende contact tussen de waterdrager en de dorstige : Theatervernieuwer Tone Brulin wordt negentig!* Etcetera, 34, 2016, 144, pp. 52-57.
- Janssens (Christian).** *Henry Kistemaekers, un «auteur commercial» dans le théâtre et le cinéma français, de la Belle Époque aux années 1930.* In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.).** *Réécritures : De l'écrit à la scène.* Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 113-132 (Textyles 49) [URL : <http://journals.openedition.org/textyles/2732>; DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2732>].
- Jaspaert (Dirk).** *Dansen op één been.* In : **De Rynck (Patrick) (red.).** *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Museum & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017].* [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 114-117.
- Jaspard (Anne).** *La diffusion de spectacles «jeune public» de la Fédération Wallonie-Bruxelles (FWB).* In : **Colasse (Sarah), Desmarests (Michel), Lansman (Émile) (dir.).** *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux.* Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 103-105 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- Kroonen (Cali).** *Le cadre institutionnel du Théâtre jeune public.* In : **Colasse (Sarah), Desmarests (Michel), Lansman (Émile) (dir.).** *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux.* Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 37-44 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).

- Lanoye (Tom).** *Les leçons de Médée et de «La Falstaff» : Comment le théâtre a fait de moi un meilleur écrivain.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 31-36.
- Lansman (Émile).** *Le théâtre jeune public en Belgique francophone : Naissance et développement d'un véritable mouvement.* In : **Colasse (Sarah), Desmarets (Michel), Lansman (Émile) (dir.).** *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux.* Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 20-28 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- Le Lay (Maëline).** *La réécriture des témoignages du Congo chez David Van Reybrouck et Lorent Wanson.* In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.).** *Réécritures : De l'écrit à la scène.* Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 59-75 (Textyles 49) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2723>].
- Llorente Pascual (Marta).** *Herramientas proyectuales en la obra de Anne Teresa De Keersmaeker. Proyecto coreográfico y proyecto arquitectónico : paralelismos.* Ausart aldizkaria : arte ikerkuntzarako aldizkaria = Journal for research in art = Revista para la investigación en arte, 3, 2016, 1, pp. 91-117 (Ejemplar dedicado a : *Investigación en danza*).
- Maurin (Frédéric) (dir.).** *Ivo van Hove, la fureur de créer.* Besançon, les Solitaires intempestifs, 2016, 292 p. (Du désavantage du vent).
- Menge (Anja).** *Das Theater von Luk Perceval : Rituelle, Performative und theatrale Elemente.* München, GRIN Verlag, 2009, 58 p.
- Muschs (Jean-Louis).** *M. et Mme Stoeefs à «La Muette de Portici».* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2016, 133, p. 18.
- Nijhof (Jos).** *Boeken op het podium : De opmars van gedramatiseerd proza.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 42-49.
- Nijhof (Jos).** *Une figure emblématique du théâtre contemporain : La considération internationale pour Ivo Van Hove.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 51-55.
- Noteris (Liza).** *Te intens voor jou? Een portret van choreografe Ann Van den Broek.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 59-57.
- Noteris (Liza).** *Tomber; se relever et avancer. La chorégraphie d'Ann Van den Broek.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 11-14.
- Persijn (Jan-Jasper).** *Het 'verlangen Abattoir Fermé' : Stef Lernous en de goddelijke decadentie.* Etcetera, 34, 2016, 145, pp. 23-27.
- Piemme (Jean-Marie).** *Écrire dans la trace.* In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.).** *Réécritures : De l'écrit à la scène.* Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 77-82 (Textyles 49) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2725>].
- Pietre (Céline).** *Danse contemporaine : Anne Teresa de Keersmaeker fait danser les musées.* L'oeil : revue d'art mensuelle, 2016, 687, pp. 74-75.
- Piret (Pierre).** *Théâtre, récit et idéaux : Sur 'Des mondes meilleurs' de Paul Pourveur.* In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.).** *Réécritures : De l'écrit à la scène.* Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 23-32 (Textyles 49) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2718>].
- Platel (Alain).** *Praten met je lijf.* In : **De Rynck (Patrick) (red.).** *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Museum & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017]. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 134-139.*
- Pourveur (Paul), Van Kaam (Koen), Cassier (Jorgen), Rasem (Mokhallad).** *400 jaar Shakespeare : drie statements.* Etcetera, 34, 2016, 145, pp. 19-22.

- Priëls (Michael).** *Van de Bronx naar Mechelen : Breakdance.* In : **De Rynck (Patrick) (red.).** *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017].* [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 140-145.
- Quintens (Patricia).** *Mysteries ontrafelen om mysteries te ontdekken : [Koninklijke Toneelmaatschappij De Noordstar].* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 19, pp. 43-54.
- Spießens (Anneleen).** *De welwillenden [Theater].* Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2016, 123, pp. 13-17. ['De Welwillenden' in een bewerking van Guy Cassiers en Erwin Jans. Productie : Toneelhuis en Toneelgroep Amsterdam. Gezien op 13 maart 2016 in Antwerpen].
- Steels (Marc).** *Van academie tot schouwburg : Bouwgeschiedenis van de stadsschouwburg te Sint-Niklaas.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2016, 119, pp. 127-172.
- Stevens (Theo).** *Ivo Van Hove, ereburger van Ham.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 37, 2016, 2, pp. 21-24.
- Svobodova (Karolina).** *De la réécriture dans 'L'Amour, la guerre' de Selma Alaoui.* In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.).** *Réécritures : De l'écrit à la scène.* Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 33-43 (Textyles 49) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2720>].
- Thomaes (Jacques).** *Émergence du Centre Dramatique Jeunes Publics de Bruxelles.* In : **Colasse (Sarah), Desmaretts (Michel), Lansman (Émile) (dir.).** *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux.* Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 121-126 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- Urban (Françoise), Quintens (Patricia).** *Restauratieverslag van een kroontje [Kroontje van de Koninklijke Toneelmaatschappij De Noordstar].* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 10, 2016, 19, pp. 55-60.
- Vaerman (Mia).** *De wereld als welk schouwtoneel? Ideeëntheater van Ivo Van Hove versus performance van Meg Stuart.* Ons Erfdeel, 59, 2016, 4, pp. 92-99.
- Van Aelbrouck (Jean-Philippe).** *Du Ballet royal de Wallonie à Charleroi Danses : Les noces de diamant de Charleroi et de la danse.* In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.).** *Charleroi 1666-2016 : 350 ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016.* Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 405-410 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).
- Van Aelbrouck (Jean-Philippe).** *Le théâtre jeune public : enchantements et désenchantements.* In : **Colasse (Sarah), Desmaretts (Michel), Lansman (Émile) (dir.).** *Théâtre (et) jeune public en Belgique francophone : Mémoires, analyses, enjeux.* Louvain-la-Neuve, Centre d'études théâtrales, 2016, pp. 17-19 (Études théâtrales, 63/64.2015/2016).
- Van der Hoeven (Roland).** *Quand les dieux et les déesses jouent aux prolos et aux grisettes... Le Théâtre de la Monnaie de Bruxelles, scène majeure du courant réaliste et naturaliste (1830-1914).* Cahiers naturalistes, 2016, 90, pp. 233-248.
- Van der Putt (Fransien).** *De bravoure voorbij : Over de kwetsbare danssportretten van Jan Martens.* Etcetera, 34, 2016, 146, pp. 31-35.
- Vanhaesebrouck (Karel).** *'King Lear' comme novellisation. La réécriture de Shakespeare par Jean-Marie Piemme.* In : **Boucko (Catherine), Vanhaesebrouck (Karel) (éds.).**

- Réécritures : De l'écrit à la scène*. Bruxelles, Samsa s.p.r.l., 2016, pp. 11-21 (Textyles 49) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2718>].
- Van Ongeval (Isabelle)**. *The Body Electric : Isidora Duncan in Antwerpen*. Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 31, pp. 60-66.
- Van Poucke (Piet)**. *Cechov in Nederlandse (her)vertaling : Reflecties over het verouderingsproces van toneelvertalingen*. In : **Dhooge (Ben), De Dobbeleer (Michel) (eds.)**. *Uslyat' zemnuju : Festschrift for Thomas Langerak on the occasion of his retirement*. Amsterdam, Uitgeverij Pegasus, 2016, pp. 453-472 (Pegasus Oost-Europese studies 26).
- Van Rompaey (Theo) (ed.)**. *P.A.R.T.S. : 20 years – 50 portraits*. Brussel, P.A.R.T.S., [2016], 407 p.
- Van Ryssel (Daniël)**. *'t Gangksen en de eerste Gentse theaterzalen*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 45, 2016, 2, pp. 108-110.
- Vos (Staf)**. *Sporen van / aansporingen tot de dans*. In : **De Rynck (Patrick) (red.)**. *Lust for Life [Tentoonstellingen Zot Geweld/Dwaze Maagd in het Hof van Busleyden (Musea & Erfgoed Mechelen) en Rik Wouters & het huiselijk utopia in het MoMu Mode-Museum Provincie Antwerpen, 26.08.2016-11.12.2016 – 17.09.2016-26.02.2017]*. [Lichtervelde], Hannibal, 2016, pp. 91-99.
- Willinger (David)**. *Confirmation of a Belgian National Repertoire Issuing from Maeterlinck in the Dramaturgy of Kalisky's 'Dave au bord de la mer'*. In : **Kalisky (Aurélia), Silvestri (Agnese) (dir.)**. *Kalisky, l'intempestif? Relectures contemporaines d'une œuvre du xxe siècle*. Firenze, Olschki Editore, 2016, pp. 73-90 (Francofonia 71).

g. La photographie, l'illustration – De fotografie, prenten⁽²¹⁾

- Auwelaert (Patrick)**. *De reis als nuloperatie : Over de foto's van Bert Danckaert*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 65, 2016, 357, pp. 1-39.
- Balau (Raymond)**. *L'hôtel d'Artaize à Bouillon (XVIIIe siècle) : La famille Camion, le «petit Weimar» et Georges Hobé (1881-1914)*. *Photographies des années 30 et 40*. Bulletin de la Commission royale des Monuments et des Sites, 2016, 28, pp. 95-126.
- Caspers (Barbara)**. *Claire Duluc : Fille et femme d'artistes*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 103-108.
- Claudiel (Philippe), De Keyzer (Carl)**. *[Carl De Keyzer] : Higher Ground*. Tielt, Lannoo, 2016, 239 p.
- Coene (Michel)**. *De familie Costens en Gerard Costens (1907-1994) : Fotograaf in de voetsporen van Adolf Masure*. De Twee Ambachten. Heemkundig Tijdschrift Gemeente Assenede, 24, 2016, 2, pp. 28-35.
- Crabbé (Sofie)**. *Van surreël fotograaf tot foto-encyclopedie : Een portret van Roger Kockaerts*. Ons Erfdeel, 59, 2016, 1, pp. 119-122.
- De Boodt (Kurt)**. *Distantes mais si proches. Les photographies de voyage de Bieke Depoorter*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 3, pp. 3-10.
- Decan (Liesbeth)**. *Conceptual, surrealist, pictorial : photo-based art in Belgium (1960s-early 1990s)*. Leuven, Leuven University Press, 2016, 278 p. (Lieven Gevaert series 22).
- Duquenne (Mathilde)**. *Le fonds photographique*. Art & Fact. Revue des historiens de l'art, des archéologues et des musicologues de l'Université de Liège, 2016, 35, pp. 25-32 [1817-2017, 200 ans de patrimoine culturel universitaire].

(21) Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Eyckerman (Peter).** *Fotografie in Congo-Vrijstaat*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 3, pp. 213-218.
- Eyckerman (Peter).** *Photographie inaltérable*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 52, 2016, 2, pp. 104-108.
- Henninger (Véronique).** *Le dispositif photo-littéraire. Texte et photographies dans Bruges-la-Morte*. *Romantisme : Revue du dix-neuvième siècle*, 2015, 169, pp. 111-125 (Numéro spécial : *Peindre l'histoire*).
- Houtet (Michel), Cao (Jean-Pierre), Ancion (Nicolas) (préfacier).** *Une fin de siècle à Liège : 20 ans de photographies de presse*. Liège, Province de Liège, 2016, 223 p.
- Jewsiewicki (Bogumil), Falkowski (Tomasz), Sammy Baloji.** *Fotograf nieobecności*. In : **Skórzyńska (Izabela), Forycki (Maciej), Bugajewski (Maciej) (red.)**. *Praca pamięci i historii / Bogumil Jewsiewicki*. Poznań, Instytut Historii UAM, 2016, pp. 185-200 (Publikacje Instytutu Historii 137).
- Léonard (Jasper) (fotograaf), Jadot (Lionel), Karkousse (Mickael), Sinardet (Dave), Spit (Lize), Torfs (Rik), Van Parijs (Philippe), Vandekeybus (Wim).** *Belgium resized*. Tielt, Lannoo, 2016, 159 p.
- Leyman (Dirk).** *Misère citadine sur papier glacé : Charleroi vu par Stephan Vanfleteren*. *Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas*, 45, 2016, 1, pp. 71-72.
- Libert (Julien).** *Les missions photographiques du Musée de la Photographie à Charleroi. Comment anticiper l'histoire*. *Cahiers de la Documentation = Bladen voor Documentatie*, 2016, 2, pp. 78-81.
- Moumm (Vera).** *Au Musée de la Photographie à Charleroi, les commandes photographiques du groupe LHOIST*. *Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison*, 2016, 79, pp. 65-66.
- Moumm (Vera).** *Un choix de reportages au Musée de la Photographie à Charleroi*. *Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman País. Bulletin de liaison*, 2016, 81, pp. 24-26.
- Munsya (Sorana).** *Sammy Baloji : Un discours sur le postcolonialisme gravé dans le cuivre*. In : **Demart (Sarah), Abrassart (Gia) (dir.)**. *Créer en post-colonie 2010-2015. Voix et Dissidences belgo-congolaises*. Bruxelles, Bozar books, 2016, pp. 286-294.
- Nicolai (Jean).** *Fotostudio Blanckart ... Kijken naar het vogeltje! : Een beeld van deze familie en hun betekenis voor de fotografie in Hasselt*. Hasselt, Het Stadsmus, 2015, 16 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 48).
- Prinzie (Valère).** *Een Oostends fotograaf : Luc Chatlen (1917-1984)*. *De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate*, 45, 2016, 4, pp. 81-82.
- Teurlings (Henriette).** *Het verhaal van mijn vader Gérard Teurlings*. Hallensia. Tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek. Nieuwe reeks. Driemaandelijks tijdschrift [van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Halle], 38, 2016, 2, pp. 6-13.
- Van Liefvering (Amélie).** *Les femmes photographes en Belgique (1890-1910) : Entre séances de projection et expositions*. In : **Laoureux (Denis) (éd.)**. *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914)*. Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 123-128.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Hunting down, war and capture. Some historical thoughts about an album of colonial photographs*. In : **Arndt (Lotte), Taiaksev (Asger) (red.)**. *Hunting & Collecting. Sammy Baloji*. Paris, Galerie Imane Farès; Ostend, Mu.ZEE, 2016, pp. 57-63 [Tentoonstelling : MU.ZEE, Ostend, Belgium from the 3th of August until the 21th of September 2014].
- Vercheval (Georges).** *Une brève histoire de la photographie à Charleroi*. In : **Hasquin (Hervé), Poulain (Michel), Delaet (Jean-Louis) (éds.)**. *Charleroi 1666-2016 : 350*

ans d'histoire des hommes, des techniques et des idées - actes de colloque : Charleroi, 23 et 24 septembre 2016. Bruxelles, Académie royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, 2016, pp. 383-404 (Mémoire de la Classe des Lettres, in-8° - 4e série 2115).

Vercheval (Georges) (avec la collaboration d'Yves De Bruyn et Aurélie Willems). *La Photographie au Daily-Bul : Affinités et chamailleries [Exposition, La Louvière, Centre Daily-Bul & Co, 8 octobre – 18 décembre 2016].* La Louvière, Centre Daily-Bul & Co; Crisnée, Yellow Now, 2016, 109 p.

Daenen (Roel) (compil.). *Het is maar om te lachen : Hoe cartoonisten de wereld veranderen.* Kalmthout, Polis, 2016, 235 p.

David (Jean). *René Magritte, illustre de cours de Linguistique générale de Ferdinand de Saussure.* Revista Entornos, 29, 2016, 2, pp. 347-348.

De Braekeleer (Catherine), Foulon (Pierre-Jean) (préfacer). *Que sont-ils devenus? 25 ans du prix de la gravure et de l'image imprimée.* La Louvière, Centre de la gravure et de l'image imprimée, 2016, 55 p. [Publié à l'occasion de l'exposition de même titre, présentée au Centre de la gravure et de l'image imprimée à La Louvière, du 24 septembre 2016 au 8 janvier 2017, célébrant le 25ème anniversaire du Prix de la Gravure].

De Doncker (Tim), Lachaert (Pieter-Jan), Calle (Storm). *Gand Nelle Stampe Italiana Nella Prima Metà Del XIX Secolo.* In : **Fietta (Elda), Claes (Marie-Christine) (a cura di).** *Imprenditori dell'immagine : Le vicende dei Tesini in Belgio.* Pergine Valsugana, Publistampa; Pieve Tesino, Per via, 2016, pp. 77-86 (I quaderni / Museo Per via 2) [Contiene gli atti di un convegno tenuto a Bruxelles nel 2016 e il catalogo di una mostra tenuta a Pieve Tesino nel 2016].

Degrÿse (Steven). *Lectr steekt : het jaar in cartoons.* Antwerpen, Davidsfonds, 2016, 288 p.

Desmet (Ginette). *Porseleinkarten als illustratie bij een familiegeschiedenis.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 52, 2016, 4, pp. 359-367.

Kroll, Kamagurka, Marec, Dal (Gilles) (e.a.). *Belgium et cetera : 1830-2030 in press cartoons.* Kalmthout, Van Halewyck, 2016, 157 p.

Laghouti (Sofiane). *Les femmes illustratrices en Belgique.* In : **Laoureux (Denis) (éd.).** *Femmes artistes : Les peintresses en Belgique (1880-1914).* Cinisello Balsamo (Milano), Silvana Editoriale, 2016, pp. 115-122.

Noorduijn (Mirjam). *Une voix singulière dans l'illustration flamande : L'œuvre de Kaatje Vermeire.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 4, pp. 19-26.

Raabe (Christiane) (Hrsg.), Duijx (Toin). *Kurs auf Nordwest : Zeitgenössische Illustrationen aus Flandern und den Niederlanden [Internationale Jugendbibliothek, 3. August bis 23. Oktober 2016. Wehrgang-Galerie und Vitrinen im Lesesaal].* München, Stiftung Internationale Jugendbibliothek, 2016, 19 p.

Reulens (Kristof). *Tekeningen van Edmond Tschaggeny (1818-1873) uit de collectie Stichting Jos Tjismans.* Genk, Emile Van Dorenmuseum, 2016, [s.p.].

Rinckhout (Eric). *«La vérité est assez monotone» : Le dessinateur Rinus Van de Velde.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 45, 2016, 1, pp. 69-70.

Ryckaert (Marc). *Damme in 19de-eeuwse lithografieën.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LVIII, 2016, 1, pp. 3-13.

Sinardet (Dave). *De kracht van (politieke) cartoons.* In : **Daenen (Roel) (compil.).** *Het is maar om te lachen : Hoe cartoonisten de wereld veranderen.* Kalmthout, Polis, 2016, pp. 219-229.

- Tabusso (Marco).** *Lasolitudine metropolitana in alcune immagini di Frans Masereel.* L'occhio nel segno, 2016 (Ottobre), 107, pp. 3-5.
- Vande Walle (W.F.).** *The pictorial sources of Kume Kunitake's Waterloo illustrations.* In : **Vande Walle (W.F.) (ed.), De Cooman (David) (assistant ed.).** *Japan & Belgium : An itinerary of mutual inspiration.* Tiel, Lannoo, 2016, pp. 173-186.
- Vanhecke (Johan).** *Edward Dujardin, illustrateur van Hendrik Conscience.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2016, 30, pp. 15-23.
- Wiertz (Wendy).** *Vergeten verhalen : Het tekenalbum van Sophie von Auersperg, prinses van Arenberg (1811-1901).* Tijdschrift voor Genderstudies, 9, 2016, 3, pp. 389-394.

h. Arts appliqués – Toegepaste kunsten

- Amanti Lund (Irene).** *Pierre-Louis Flouquet en het tijdschrift La Maison. Design publiceren in België tussen 1945 en 1967.* In : **Van Impe (Ellen), Van Regenmortel (Eva) (eds.).** *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945.* [Gent], Art Paper Editions, 2016, pp. 93-113 (Focus Architectuurarchieven 6; APE 76).
- Bouchez (Hilde), Neretti (Silvia), Armellini (Michele) (e.a.).** *Open design for the future : Designers in Residence Kortrijk 2015.* Kortrijk, Designregio Kortrijk, 2016, 212 p.
- Coene (André).** *Hendrik Coppejans' Calvarie.* Heemkundige Kring De Oost-Oudburg. Jaarboek, 2016, 53, pp. 46-55.
- Coomans (Thomas).** *The St Luke Schools and Henry van de Velde : Two Concomitant Theories on the Decorative Arts in Late Nineteenth-Century Belgium.* Revue belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, 2016, 85, pp. 123-148.
- de Harven (Jean-Sébastien).** *Designmuseum ADAM.* A+, 2016, 258, pp. 15-16 [Art & Design Atomium Museum (Brussel)].
- Dupont-Bouchat (Sylvette), Clabots (Françoise), François (Bernard), Hanssens (Marjolaine) (préface).** *Émile Souply : artiste novateur.* Malonne, Hadrien Victor Kockerols, 2016, 131 p.
- Floré (Fredie).** *The Architectural Practice as Breeding Ground for Interior and Furniture Design.* In : **Voet (Caroline), Vandermarliere (Katrien), De Caigny (Sofie), Schrijver (Lara) (eds.).** *Autonomous Architecture in Flanders. The Early Works of Marie-José Van Hee, Christian Kieckens, Marc Dubois, Paul Robbrecht and Hilde Daem.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 88-101.
- Floré (Fredie).** *De naoorlogse Kunstwerkstede De Coene en Knoll. Meubelproductie, interieur en representatie.* In : **Van Impe (Ellen), Van Regenmortel (Eva) (eds.).** *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945.* [Gent], Art Paper Editions, 2016, pp. 35-54 (Focus Architectuurarchieven 6; APE 76).
- Föhl (Thomas).** *Henry Van De Velde : Raumkunst und Kunsthandwerk. Ein Werkverzeichnis in sechs Bänden. Band III : Keramik = Interior Design and Decorative Arts. A catalogue raisonné in six volumes. Volume III : Ceramics.* [S.l.], E.A. Seemann, 2016, 693 p.
- Fontaine-Hodiamont (Chantal), Wouters (Helena).** *De la fragilité des verres soufflés au chalumeau : les fleurs de Fr. Zitzmann conservées aux Musées royaux d'Art et d'Histoire, fin XIXe siècle.* Bulletin van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussel = Bulletin des Musées royaux d'Art et d'Histoire, Bruxelles, 2016-2017, 87-88, pp. 127-146.
- Foulon (Pierre-Jean), Belgeonne (Gabriel), Dujeu (Thérèse) (eds.).** *Les éditions Tandem : De la gravure au livre.* La Louvière, Centre de la Gravure et de l'image imprimée, 2016, 159 p. [Cette publication a été réalisée à l'occasion de l'exposition «Les éditions Tandem de la gravure au livre» présentée au Centre de la Gravure et de

- l'Image imprimée du 12 mars au 28 août 2016].
- Gerits (Jan).** *Wie was de Mechelse glazenier J.F. Pluys? Vijf glasramen voor de Sint-Martinuskerk van Kinrooi.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 35, 2016, 1, pp. 33-36.
- Gimeno-Martinez (J.), Floré (Fredie).** *The legacy of the 7th ICDHS Conference in Brussels. 'Design and craft : A history of convergences and divergences'.* In : **Calvera (Anna), Woodham (Jonathan), Barbosa (Helena) (eds.).** *Reflections on Design History and Design Studies 1999 to 2016 : Celebrating the ICDHS 10th anniversary.* Aveiro, UA Editora – Universidade de Aveiro, 2016, pp. 28-31.
- Goubert (Ko).** *Een uitstalraam voor ambachtelijke kunst. Tentoonstellingen als instrument voor promotie en smaakopvoeding in de jaren 1950 en 1960.* In : **Van Impe (Ellen), Van Regenmortel (Eva) (eds.).** *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945.* [Gent], Art Paper Editions, 2016, pp. 75-92 (Focus Architectuurarchieven 6; APE 76).
- Jarron (S.).** *A Belgian abroad : Jean-Baptiste Capronnier's Yorkshire Legacy.* Revue belge d'Archéologie et d'Histoire de l'Art = Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis, 2016, 85, pp. 49-84.
- Judah (Hettie), Windels (Veerle), Brouns (Jesse) (e.a.).** *We Are Wanderful : 25 Years of Design & Fashion in Limburg.* Tiel, Lannoo; Hasselt, Provincie Limburg. Platform Cultuur Limburg. Kunst in Limburg, 2016, s.p.
- Moerkerke (Trui), Verlinden (Jasmijn), Meelberghs (Fien) (red.).** *De invasie : Deze jonge ontwerpers staan klaar om de wereld te veroveren!* Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2016, 188 p.
- Noppe (Catherine), Recchia (Ludovic), Dufaye (Marie).** *Un esprit japonais : Gisbert Combaz, la céramique d'Edo et la création belge : Exposition : Mariemont, Musée royal de Mariemont, 30 janvier – 10 avril 2016.* Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 2016, 93 p. (Arts céramiques contemporains 6).
- Poulain (Norbert), Hendrickx (Harrie), Hostens (Noël), Pauwels (Peter J.H.) (e.a.).** *Kortrijkse Kunstwerkstede De Coene : Art Deco.* Schoten, Schotens archief- en documentatiecentrum – Het Arsenal, 2016, 62 p. [Catalogus n.a.v. de erfgoedtentoonstelling te Schoten (kasteel, cultuurcentrum) van 8 tot 24 april 2016].
- Prina (Daniela N.).** *Les intérieurs bruxellois et les arts décoratifs dans la seconde moitié du XIXe siècle : Entre les modifications du goût et les enjeux didactiques, idéologiques et industriels.* Bruxelles Patrimoines, 2016, 19-20, pp. 66-77.
- Rau (Daan).** *Tentoonstelling : Iedereen wint in de Design Derby België-Nederland : Meer een ontmoeting dan een confrontatie.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 53, 2015-2016 (december-januari), 6, pp. 14-17.
- Serulus (Katarina).** *1968-2016, 25 Editions of Biennale Interieur.* In : **S.n.** *25th Silver Edition. Biennale Interieur 2016.* Kortrijk, Biennale Interieur npo, 2016, pp. 8-13.
- Serulus (Katarina).** *Het interieur van het Design Centre in Brussel (1964-1986) : Belgisch design gekaderd.* In : **Van Impe (Ellen), Van Regenmortel (Eva) (eds.).** *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945.* [Gent], Art Paper Editions, 2016, pp. 53-74 (Focus Architectuurarchieven 6; APE 76).
- Serulus (Katarina).** *The Power of Object(s) : Design bestsellers in Belgium.* De Witte Raaf, 2015, 172, pp. 20-21.
- Sonneville (Hugo).** *Werk van kunstglazenier Maurits Nevens in Kortrijk.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 58, 2016, 1, pp. 39-44.
- Sterckx (Marjan).** *The Colourful Art Nouveau Beginnings of Yvonne Serruys.* Coup De Fouet : The Art Nouveau European Route Magazine, 2016, 27, pp. 36-41.
- Stoop (Eline).** *In debat over de decoratieve kunsten op de wereldtentoonstelling van*

- Gent*. Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2016, LXX, pp. 209-240.
- Thoelen (Annelies)**. *Belgium Art & Design*. Kwintessens, 25, 2016, 1, pp. 50-52.
- Valcke (Johan) (coord.), Meuleman (Katrien) (red.)**. *Hands on design : 8ste triennale voor vormgeving = 8th design triennial*. Tielt, Lannoo, 2016, 240 p. [Publicatie naar aanleiding van de tentoonstelling in Gent (Design Museum) van 19 november 2016 tot 5 maart 2017].
- Vanbellegheem (Kurt)**. *Design en armoede : Empowerment door sociaal design*. Kwintessens, 25, 2016, 1, pp. 81-85.

i. Les jardins – De tuinen

- Bielen (Erik)**. *Ter Beuken : Het park en het brugje*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 47, 2016, 2, pp. 57-70.
- Cartuyvels (Sabine), Guerrier-Dubarle (Dominique)**. *Le potager, transmetteur de savoirs et jardin à partager*. Bulletin de la Commission Royale des Monuments et des Sites, 28, 2016, pp. 57-94.
- Devuyst (Paul)**. *Jardin botanique de Meise : à la découverte d'un monde végétal fascinant*. Athena, 2016 (mai 2016), 320, pp. 18-22.
- Mineur (Delphine), Yerlès (Coralie)**. *Les jardins partagés en Brabant wallon*. Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 30, 2016, 1, pp. 127-132.
- Unetič (Ines)**. *Diversity in European Garden Art around 1800 : "European" Landscape Garden Design with its Staffages and their Functions*. In : **Unetič (Ines), Germ (Martin), Malešič (Martina), Vrečko (Asta), Zor (Miha) (eds.)**. *Art and its Responses to Changes in Society [Presented at the Decline-Metamorphosis-Rebirth : International Conference for PhD Students, Slovenia, Ljubljana, 18 Sep 2014-20 Sep 2014]*. Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2016, pp. 75-92.

INHOUDSTAFEL

I. BIBLIOGRAFIEËN EN HULPWETENSCHAPPEN	7
A. Lopende en retrospectieve bibliografieën op nationaal vlak; kronieken; lopende en retrospectieve bibliografieën op regionaal en lokaal vlak; lijsten en tafels op tijdschriften	7
B. Archieven, musea en bibliotheken	9
1. Archivistiek, museumkunde, bibliotheconomie	9
2. Inventarissen; gidsen; catalogi; archiefselectielijsten.....	19
a. Inventarissen.....	19
b. Gidsen.....	21
c. Catalogi.....	22
d. Archiefselectielijsten	22
C. Handschriftkunde.....	24
D. Wapenkunde; zegelkunde; penningkunde; paleografie; diplomatiek	25
E. Genealogie; Familiegeschiedenis.....	29
1. Algemene werken.....	29
2. Werken gewijd aan één familie.....	30
F. Historische aardrijkskunde en cartografie.....	36
G. Taalwetenschap.....	39
1. Taalgeschiedenis	39
2. Dialectologie.....	44
3. Plaatsnaamkunde	47
4. Naamkunde.....	48
H. Iconografie	49
I. Volkskunde	52
II. TIJDVAKOVERSCHRIJDENDE WERKEN	55
A. Op nationaal vlak	55
1. Huldeboeken.....	55
2. Verzamelbundels.....	57
3. Colloquia en congressen	62
4. Tentoonstellingscatalogi	69
B. Historiografie, Methodologie, Theorie	75
1. Historiografie	75
2. Methodologie.....	83
3. Theorie.....	87
C. Op regionaal en lokaal vlak	87
1. Thematische indeling.....	87
a. Algemeenheden.....	87
1. Het politieke leven, recht.....	87
2. Het economische en sociale leven.....	90
3. Het godsdienstig leven	100
4. Het culturele leven	109
b. Demografie; nijverheid; handel; landbouw; molens.....	117
c. Kastelen, heren en heerlijkheden	123
d. Abdijen; kloosters; begijnhoven; hospitalen; parochies; heiligen en devotie	127
e. De wetenschappen; onderwijs en kunsten	141
f. Het landschap.....	146

2. Steden en gemeenten.....	150
III. GESCHIEDENIS IN TIJDVAKKEN	164
A. Van de voorhistorische tijd tot het ontstaan van de vorstendommen.....	164
1. Prehistorie; Gallo-Romeinse tijd.....	164
2. Merovingische tijd; de evangelisatie; de Karolingische tijd.....	171
B. De tijd der middeleeuwse vorstendommen.....	173
1. Het tijdvak in het algemeen.....	173
a. De instellingen en het politieke leven; het recht.....	173
b. Economisch en sociaal leven.....	175
c. Godsdienstig leven.....	179
d. Het culturele leven.....	184
2. De verschillende vorstendommen.....	195
a. Brabant; Limburg; Overmaas; Mechelen.....	195
1. De dynastie; de instellingen; het recht; politieke, militaire en diploma- matieke gebeurtenissen.....	195
2. Het economische en sociale leven.....	196
a. De handel; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stadsleven.....	196
b. Het platteland; heren en heerlijkheden; parochies en dorpen; boeren en landbouw.....	197
3. Het godsdienstig leven; de bovenparochiale kerkelijke inrichting; de seculiere geestelijkheid; de religieuzen; de leer; de godsdienstprak- tijk; de heiligen.....	197
4. Het culturele leven: het onderwijs; de wetenschappen; de kunsten.....	198
b. Vlaanderen.....	198
1. De dynastie; de instellingen; het recht; politieke, militaire en diploma- matieke gebeurtenissen.....	198
2. Het economische en sociale leven.....	199
a. De handel; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stadsleven.....	199
b. Het platteland; heren en heerlijkheden; parochies en dorpen; boe- ren en landbouw.....	202
3. Het godsdienstig leven.....	202
4. Het culturele leven.....	202
c. Henegouwen, Doornik, het Doornikse.....	203
1. Het politieke leven.....	203
2. Het economische en sociale leven.....	204
3. Godsdienstig leven.....	204
d. Namen.....	204
1. Het politieke leven.....	204
2. Het economische en sociale leven.....	205
3. Godsdienstig leven.....	205
e. Luxemburg.....	205
1. Het politieke leven.....	205
2. Het religieuze leven.....	206
3. Het culturele leven.....	206
f. De vorstendommen Luik, Loon, Stavelot-Malmédy.....	206
1. De Prins-bisschoppen, het St.-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen.....	206
2. Het economische en sociale leven.....	206
3. Het godsdienstig leven.....	206

4. Het culturele leven	208
g. De middeleeuwse archeologie.....	209
3. De Bourgondische hertogen (1363-1477).....	210
C. Het Moderne Tijdvak.....	216
1. De Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden	216
a. Algemeenheden; de dynastie en haar vertegenwoordigers; de hoge adel; het leger; politieke en militaire geschiedenis	216
b. Centrale instellingen; vertegenwoordigers van het centraal gezag; de standenvergaderingen; het recht.....	225
c. De demografie.....	226
d. Het economische en sociale leven.....	227
1. De handel; buitenlandse expansie; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stedelijk leven	227
2. De maatschappij; fortuinpeilingen en levensstandaard; de mentaliteiten; het dagelijkse leven.....	232
3. Het platteland; heren en heerlijkheden; parochies en dorpen; de boeren; de landbouw; de molens	234
e. Het kerkelijk leven	235
1. Het protestantisme	235
2. De katholieke kerk: de inrichting; seculiere geestelijkheid; de religieuzen; de leer; de godsdienstpraktijk; de heiligen.....	236
3. Het jansenisme; de vrijmetselarij; het jodaisme; hekserij.....	239
f. Het culturele leven	240
1. Geestelijke stromingen; het humanisme; de drukkunst; taaltoestanden	240
2. Het onderwijs; de wetenschappen.....	246
3. De kunsten.....	250
2. De prinsbisdom Luik, het Land van Loon, Stavelot-Malmédy	270
a. De Prins-bisschoppen, het St.-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen	270
b. Het economische en sociale leven.....	270
1. De handel; buitenlandse expansie; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stedelijk leven	270
2. De maatschappij; fortuinpeilingen en levensstandaard; de mentaliteiten; het dagelijkse leven.....	271
c. Het godsdienstig leven	272
d. Het culturele leven: onderwijs, drukkunst, de wetenschappen, de kunsten	272
D. Hedendaagse tijd	273
1. In chronologische volgorde.....	273
a. De Brabantse en Luikse omwenteling	273
b. De Franse tijd.....	273
c. De periode van het Verenigd Koninkrijk; de omwenteling van 1830	277
d. Het unitaire België	279
1. 1914-1918.....	279
a. Algemeenheden.....	279
b. Het militaire verloop.....	285
c. De bezetting.....	300
2. 1918-1940.....	312
3. 1940-1945.....	313
a. Algemeenheden.....	313
b. Het militaire verloop.....	314
c. De bezetting.....	319
d. De collaboratie	323
e. Het verzet.....	325

2. Thematische indeling.....	326
a. Geschiedenis van de instellingen en van de politiek.....	326
1. De instellingen: wording en werking.....	326
a. Algemene werken; het koningschap	326
b. De nationale / federale wetgevende macht.....	330
c. De nationale / federale regering en haar administratie	333
d. De rechterlijke macht; het recht	334
e. De regionale, provinciale en gemeentelijke instellingen	341
2. Het binnenlandse politieke leven.....	343
a. De politieke gebeurtenissen	343
b. Verkiezingen; kiezers en verkozenen.....	344
1. De partijen.....	345
2. Het politieke personeel	347
c. De publieke opinie	349
d. De patronale, landbouw- en middenstandsorganisaties	349
e. Verenigingen en bewegingen van loonafhankelijken	350
f. Taaltoestanden; de Vlaamse en Waalse beweging en verenigingen; de gewestvorming.....	351
g. De vrouwenbewegingen en -verenigingen	357
h. De jeugd- en studentenbewegingen en -verenigingen	358
i. Andere bewegingen.....	361
3. Het leger	361
4. Buitenlandse politiek.....	364
a. Diplomatieke geschiedenis.....	364
b. de ontdekkingen; de koloniale geschiedenis; Kongo en Ruanda- Burundi	368
b. Het economische leven	378
1. De economie en de ondernemingen in het algemeen	378
2. De nijverheid; technieken; industriële archeologie.....	379
3. Handel en diensten; het toerisme.....	388
4. Communicatie en transport.....	391
5. De financiën.....	396
6. De land-, tuin- en bosbouw; de visvangst.....	397
c. Sociale geschiedenis.....	400
1. Demografie; immigratie en emigratie; de seksualiteit; de familie	400
2. De sociale groepen.....	410
3. Levensstandaard; prijzen en lonen; bijstand.....	411
4. Criminaliteit.....	414
5. De gezondheidstoestanden; het medisch apparaat; de huisvesting	416
6. Mentaliteit en dagelijks leven.....	419
7. De steden en voorsteden; het stadsleven; urbanisme; ruimtelijke or- dening.....	436
8. Het platteland; het rurale leven.....	444
d. Geschiedenis van de godsdienst en van de vrijzinnigheid.....	445
1. De katholieke kerk: de kerkelijke inrichting; de seculiere geestelijkheid; de religieuzen; de leer; de godsdienstpraktijk; de missies.....	445
2. Vrijzinnigheid; de vrijmetselarij	452
3. Andere godsdiensten	453
e. Cultuurgeschiedenis.....	457
1. Algemeenheden	457

2. Culturele organisaties en instellingen	457
3. Het onderwijs	458
4. De media	469
a. De gedrukte pers; de affiches; het stripverhaal	469
b. De film; radio en televisie.....	476
5. De wetenschappen.....	480
6. De kunsten.....	484
a. Algemeenheden.....	484
b. Schilderkunst; beeldhouwkunst.....	492
c. De architectuur	500
d. De muziek	505
e. De letterkunde; de boekhandel; de bibliotheken	510
f. Het toneel en de dans	536
g. De fotografie; prenten	541
h. Toegepaste kunsten.....	544
i. De tuinen	546
INHOUDSTAFEL	547

TABLE DES MATIÈRES

I. BIBLIOGRAPHIES ET SCIENCES AUXILIAIRES	7
A. Bibliographies courantes et rétrospectives à l'échelon national; chroniques; bibliographies courantes et rétrospectives à l'échelon régional ou local; listes et tables de revues	7
B. Archives, musées et bibliothèques	9
1. Archivéconomie; muséographie; bibliothéconomie	9
2. Inventaires, guides; catalogues; tableaux de tri	19
a. Inventaires	19
b. Guides	21
c. Catalogues	22
d. Tableaux de tri	22
C. Codicologie	24
D. Héraldique; sigillographie; numismatique; paléographie; diplomatique	25
E. Généalogie, Histoire de familles	29
1. Travaux généraux	29
2. Travaux consacrés à une famille en particulier	30
F. Géographie historique et cartographie	36
G. Sciences linguistiques	39
1. Histoire du langage	39
2. Dialectologie	44
3. Toponymie, hydronymie	47
4. Anthroponymie	48
H. Iconographie	49
I. Folklore	52
II. TRAVAUX GÉNÉRAUX	55
A. À l'échelon national	55
1. Hommages	55
2. Ouvrages collectifs	57
3. Colloques et congrès	62
4. Catalogues d'exposition	69
B. Historiographie, Méthodologie, Théorie	75
1. Historiographie	75
2. Méthodologie	83
3. Théorie	87
C. À l'échelon régional et local	87
1. Par secteurs fonctionnels	87
a. Généralités	87
1. La vie politique; le droit	87
2. La vie économique et sociale	90
3. La vie religieuse	100
4. La vie culturelle	109
b. Démographie; industrie; commerce; agriculture; moulins	117
c. Les châteaux; seigneurs et seigneuries	123
d. Les abbayes; les couvents; les béguinages; les hôpitaux; les paroisses; les saints et la dévotion	127
e. Les sciences; l'enseignement; les arts	141
f. Le paysage	146
2. Villes et communes	150

III. HISTOIRE PAR ÉPOQUES	164
A. De la préhistoire à la naissance des principautés territoriales	164
1. Préhistoire; époque gallo-romaine	164
2. Époque mérovingienne; l'évangélisation; l'époque carolingienne.....	171
B. Époque des principautés médiévales	173
1. La période en général.....	173
a. Les institutions et la vie politique; le droit.....	173
b. La vie économique et sociale.....	175
c. La vie religieuse	179
d. La vie culturelle	184
2. Les différentes principautés	195
a. Brabant; Limbourg; Outre-Meuse; Malines.....	195
1. La dynastie; les institutions; le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	195
2. La vie économique et sociale	196
a. Le commerce; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	196
b. Les campagnes; seigneurs et seigneuries; paroisses et villages; paysans et l'agriculture.....	197
3. La vie religieuse; l'organisation ecclésiastique à l'échelon supra- paroissial; les séculiers; les réguliers; la doctrine; la pratique religieuse; les saints	197
4. La vie culturelle: l'enseignement; les sciences; les arts	198
b. Flandre	198
1. La dynastie; les institutions; le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	198
2. La vie économique et sociale	199
a. Le commerce; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	199
b. Les campagnes; seigneurs et seigneuries; paroisses et villages; paysans et l'agriculture.....	202
3. La vie religieuse.....	202
4. La vie culturelle	202
c. Hainaut, Tournai, le Tournaisis	203
1. La vie politique	203
2. La vie économique et sociale	204
3. La vie religieuse.....	204
d. Namur	204
1. La vie politique	204
2. La vie économique et sociale	205
3. La vie religieuse.....	205
e. Luxembourg.....	205
1. La vie politique	205
2. La vie religieuse.....	206
3. La vie culturelle	206
f. Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmédy	206
1. Les princes-évêques, le chapitre Saint-Lambert, les institutions, le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	206
2. La vie économique et sociale.....	206
3. La vie religieuse.....	206
4. La vie culturelle	208
g. L'archéologie médiévale	209

3. Les ducs de Bourgogne (1363-1477).....	210
C. Les Temps Modernes	216
1. Les Pays-Bas espagnols et autrichiens	216
a. Généralités; la dynastie et ses représentants; la haute noblesse; l'armée; l'histoire politique et militaire.....	216
b. Institutions centrales; représentants du pouvoir central; le droit; assemblées d'états.....	225
c. La démographie	226
d. La vie économique et sociale	227
1. Le commerce; l'expansion à l'étranger; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	227
2. La société; l'évaluation des fortunes et niveau de vie; les mentalités; la vie quotidienne	232
3. Les campagnes; seigneurs et seigneuries; paroisses et villages; paysans; l'agriculture; les moulins.....	234
e. La vie religieuse	235
1. Le protestantisme	235
2. L'église catholique: l'organisation, les séculiers, les réguliers; la doctrine; la pratique religieuse; les saints.....	236
3. Le jansénisme; la franc-maçonnerie; le judaïsme; la sorcellerie	239
f. La vie culturelle	240
1. Les courants de pensée; l'humanisme; l'imprimerie; la situation linguistique	240
2. L'enseignement; les sciences	246
3. Les arts	250
2. Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmédy	270
a. Les princes-évêques; le chapitré Saint-Lambert; les institutions; le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	270
b. La vie économique et sociale	270
1. Le commerce; l'expansion à l'étranger; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	270
2. La société; l'évaluation des fortunes et niveau de vie; les mentalités; la vie quotidienne	271
c. La vie religieuse	272
d. La vie culturelle: l'enseignement, l'imprimerie, les sciences, les arts	272
D. Époque contemporaine.....	273
1. Par tranches chronologiques	273
a. La révolution brabançonne et liégeoise	273
b. L'époque française	273
c. L'époque du Royaume-Uni; la révolution de 1830	277
d. La Belgique unitaire	279
1. 1914-1918.....	279
a. Généralités	279
b. Les opérations militaires.....	285
c. L'occupation	300
2. 1918-1940.....	312
3. 1940-1945.....	313
a. Généralités	313
b. Les opérations militaires	314
c. L'occupation	319
d. La collaboration.....	323
e. La résistance.....	325

2. Histoire par secteurs fonctionnels	326
a. Histoire des institutions et histoire politique	326
1. Les institutions: genèse et fonctionnement	326
a. Généralités; la royauté.....	326
b. Le pouvoir législatif national / fédéral	330
c. Le pouvoir exécutif national / fédéral.....	333
d. Le pouvoir judiciaire; le droit.....	334
e. Les instituts régionaux, provinciaux et communaux	341
2. La vie politique intérieure.....	343
a. Les événements politiques	343
b. Les élections; les électeurs, les élus	344
1. Les partis	345
2. Le personnel politique	347
c. L'opinion publique	349
d. Les organisations patronales, agricoles et des classes moyennes.....	349
e. Les organisations et les mouvements sociaux	350
f. La situation des langues; les organisations et les mouvements flamand et wallon; la régionalisation.....	351
g. Les organisations et les mouvements féministes.....	357
h. Les organisations et les mouvements de jeunesse et d'étudiants	358
i. Autres mouvements.....	361
3. L'armée	361
4. La politique étrangère	364
a. Histoire diplomatique	364
b. Les explorations; l'expansion coloniale; le Congo et Ruanda-Burundi ..	368
b. La vie économique	378
1. L'économie et les entreprises en général.....	378
2. L'industrie; les techniques; l'archéologie industrielle.....	379
3. Le commerce et les services; le tourisme.....	388
4. Les communications et le transport.....	391
5. Les finances	396
6. L'agriculture; l'horticulture; l'économie forestière; la pêche	397
c. Histoire sociale	400
1. La démographie; l'immigration et l'émigration; la sexualité; la famille....	400
2. Les catégories sociales.....	410
3. Niveau de vie; prix et salaires; l'assistance.....	411
4. La criminalité	414
5. Les conditions hygiéniques; l'apparat médical; le logement	416
6. La mentalité et la vie quotidienne	419
7. Les villes et les faubourgs; la vie urbaine; l'urbanisme; l'aménagement spatial.....	436
8. La campagne; la vie rurale.....	444
d. Histoire de la vie religieuse et de la laïcité	445
1. L'église catholique: l'organisation ecclésiastique; les séculiers; les réguliers; la doctrine; la pratique religieuse; les missions	445
2. Laïcité; la franc-maçonnerie	452
3. Autres religions.....	453
e. Histoire culturelle	457
1. Généralités	457
2. Organisations et institutions culturelles.....	457

3. L'enseignement.....	458
4. Les médias.....	469
a. La presse écrite; les affiches; la bande dessinée	469
b. Le cinéma; la radio et la télévision	476
5. Les sciences.....	480
6. Les arts	484
a. Généralités	484
b. La peinture; la sculpture	492
c. L'architecture	500
d. La musique	505
e. La littérature; la librairie; les bibliothèques.....	510
f. Le théâtre et le ballet	536
g. La photographie; l'illustration	541
h. Arts appliqués.....	544
i. Les jardins	546
 TABLES DES MATIÈRES	 553

**RÉDACTION: 4, boulevard de l'Empereur,
1000 Bruxelles.**
Prière d'adresser à la Rédaction les *manuscrits*
et les *ouvrages pour compte rendu*.

**REDACTIE: 4, Keizerslaan,
1000 Brussel.**
Gelieve *teksten en boeken ter recensie*
aan de Redactie te zenden.

DIRECTION ET COMITÉ DE RÉDACTION - DIRECTIE EN REDACTIECOMITÉ

DIRECTION - DIRECTIE

Directeur: Michèle GALAND [Michele.Galand@ulb.be]

Conseillers/Adviseurs: Jean-Marie DUVOSQUEL [jm.duvosquel@gmail.com], Guy VANTHEMSCHE [guy.vanthsche@vub.be]

Trésorier / Penningmeester: David GUILARDIAN [David.Guilardian@ulb.be]

Secrétaire général / Secretaris-generaal: Denis Morsa [denis.morsa@gmail.com]

Webmaster: Sébastien DE VALERIOLA [sebastien.de.valeriola@ulb.be]

COMITÉ DE RÉDACTION - REDACTIECOMITÉ:

Antiquité - Oudheid

Didier VIVIERS [dviviers@ulb.be] (Monde grec - Griekse wereld)

Françoise VAN HAEPEREN [francoise.vanhaeperen@uclouvain.be] (Monde romain - Romeinse wereld)

Koen VERBOVEN [Koen.Verboven@Ugent.be] (Monde romain - Romeinse wereld)

Secrétaire / Secretaris: Jean VANDEN BROECK-PARANT [jean.vanden.broeck-parant@ulb.be]

Histoire - Geschiedenis

Alain DIERKENS [Alain.Dierkens@ulb.be] (Moyen Âge - Middeleeuwen)

René VERMEIR [Rene.Vermeir@UGent.be] (Temps modernes - Nieuwe Tijd)

Jeffrey TYSENS [Jeffrey.Tyssens@vub.be] (Époque contemporaine - Hedendaagse periode)

Secrétaire / Secretaris: Christoph DE SPIEGELEER [Christoph.DeSpiegelmeer@liberas.eu]

Secrétaire / Secretaris: Nicolas SCHROEDER [Nicolas.Schroeder@ulb.be]

Bibliographie de l'Histoire de Belgique - Bibliografie van de Geschiedenis van België

Luc FRANÇOIS [Luc.Francois@UGent.be]

Sofie ONGHENA [Sofie.Onghena@arch.be]

Langues et littératures modernes - Moderne taal- en letterkunde

Sabrina PARENT [Sabrina.Parent@ulb.be] (Langues et littératures romanes - Romaanse taal- en letterkunde)

Wim VANDENBUSSCHE [Wim.Vandenbussche@vub.be] (Langues et littératures germaniques - Germaanse taal- en letterkunde.)

Prière d'adresser les demandes d'abonnements,
les commandes diverses, etc.,

Revue Belge de Philologie et d'Histoire

KBR - Bibliothèque Royale

4, boulevard de l'Empereur, B-1000 Bruxelles.
rbph@belgacom.net

Tous les paiements doivent être faits au compte
bancaire 000-0131507-72

(IBAN BE38 0000 1315 0772 - BIC BPOTBEB1)
de la Revue Belge de Philologie et d'Histoire,
B-1050 Bruxelles.

Informations pratiques: <http://www.rbph-btfg.be>

Chaque article est signé. L'auteur est responsable des idées qu'il émet. La *Revue* n'accepte qu'une seule réplique à un article ou à un compte rendu. L'auteur de celui-ci aura la faculté de la faire suivre de ses observations. Après quoi, le débat sera tenu pour clos.

Voor abonnements en andere bestellingen,
zich wenden tot
Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis
KBR - Koninklijke Bibliotheek
4, Keizerslaan, B-1000 Brussel.
rbph@belgacom.net

Alle betalingen dienen te gebeuren
op bankrekeningnummer 000-0131507-72
(IBAN BE38 0000 1315 0772 - BIC BPOTBEB1)
van het Belgisch Tijdschrift voor Filologie en
Geschiedenis, B-1050 Brussel.

Praktische informatie: <http://www.rbph-btfg.be>

Elke bijdrage vermeldt de naam van de auteur. Deze alleen is voor de in zijn studie uiteengezette opvattingen en verdedigde zienswijzen verantwoordelijk. Het *Tijdschrift* aanvaardt slechts één replek op een artikel of een recensie. De schrijver ervan mag op de ingezonden replek antwoorden. Van verdere polemieek wordt beslist afgezien.

IMPRIMERIE GROENINGHE DRUKKERIJ, KORTRIJK

ISSN 0035-0818

Éditeur responsable et directeur de la publication

Michèle GALAND, 106, rue de Rosières, 1332 Genval

